Hicret Gülleri

Halil Delice

halildelice.com

Hicret Gülleri

Halil Delice

Tashih: Doğan Öztürk

Bu eseri, yazılmasında ufkumu açan Enver Ören ağabeyime ithaf ediyorum.

"Allahü teâlâ, kullarından dilediğini, kendisine seçer. Başkasından yüz çevirip yalnız onu isteyenlere, kendine kavuşturan yolu gösterir." Şûrâ Suresi on üçüncü âyet-i kerime (Mektûbât-ı İmâm-ı Rabbânî-kuddisesirruh-Birinci Cilt, Otuzaltıncı Mektûb)

"Konstantiniyye elbet fetholunacaktır, onu fetheden komutan ne güzel komutan, onu fetheden asker, ne güzel askerdir."

Hadis-i Şerif

1929 yılı, Ramazan ayının yirmi yedinci gecesi...

Bir türlü uyuyamıyordu. Yalnızdı, hem de çok yalnız... Hayatta en büyük desteği babası vefat edeli sekiz ay olmuş, o günden bugüne dertleri hep fazlalaşmıştı. İmanına saldırılan dünyada onu yalnız bırakmıştı. Babası aklına gelince yüreği sızladı, gözyaşlarına mâni olamadı. Lofça'dan İstanbul'a hicret ederken yaşadıklarıyla ilgili anlattıklarını hatırladı.

Her fırsatta, "Evladım! Allahü teâlâ dünyada imansız, bayraksız, yurtsuz, ocaksız, vatansız, mekânsız bırakmasın. Hicret esnasında yaşadıklarımı, gördüklerimi hayal bile edemezsin. Aradan geçen bunca seneye rağmen aklıma her geldikçe çıldıracak gibi oluyorum.

Bulgar ve Ruslar tarafından katledilen on binlerce kadın ve çocuk... Geçtiğimiz yerler, yolda bıraktığımız cesetlerden, bu

cesetlere konmak için uçuşan akbabalardan belli oluyordu.

Göç esnasında, İstanbul işgal edilince ve sonrasında Cumhuriyet ilan edilince yaşadıklarımla 'Dünya'da mekân, Ahirette iman' ne demekmiş çok iyi anladım. Evladım, bu milletin imansız ve vatansız kalmaması için çok çalış, bana söz verdiğin gibi... Sözünü her ne pahasına olursa olsun tut!" derdi.

Evet, babasına söz vermişti, İngiliz gemilerinin bir daha toplarını Dolmabahçe Sarayı'na çevirmemesi, Barbarosların, Ebussuud Efendilerin yetişmesi için çalışacağına dair...

Babasının sözleri, gönlünde silinmez şekilde yer etmiş, milletin imansız ve vatansız kalmaması için büyük bir aşkla Halıcıoğlu Askeri Lisesi'ne kaydını yaptırmıştı. Ama sonrasında yaşadıkları... Bilgisi, tecrübesi bunlara izah getirmeye yetmiyordu.

Vatan, düşmandan kurtulmuştu, ama iman ayaklar altındaydı. Koca okulda kimse farkında değildi, Ramazan ayının... Ramazan gecesinin bereketinin, hayrının ve müjdelediklerinin...

İlk tahsilini İstanbul, Eyüp Sultan'da, Reşadiye Numune Mektebi'nde yapmış, evinde ve ilk mektepte dini terbiye ve din bilgisi almıştı. Halıcıoğlu Askeri Lisesi'ne geldikten sonra mekteplerden Kur'ân-ı Kerim ve din dersleri kaldırılmış, Allahü teâlânın, sevgili Peygamberimizin ve İslâm âlimlerinin isimleri söylenmez olmuştu. Söylenmemekle kalmamış, büyük bildiği, saygı gösterdiği hocaları İslâmiyete, imanına, sevdiklerine saldırır hâle gelmişti.

Son zamanlarda iman ile küfür arasında bocalıyordu. Müslümanlık olarak öğrendiği bilgileri inceliyor, hepsini faydalı, iyi, kıymetli buluyor, bunları feda edemiyordu. Birkaç sene önce birlikte namaz kıldığı, oruç tuttuğu okul arkadaşları onu yalnız bırakmış, öğretmenlerin ve gazetelerin iftiralarına aldanarak namaz kılmaz, oruç tutmaz olmuşlardı.

Zor günlerinde en büyük destekçisi babası da artık yanında yoktu. Babası Yeminli Deli Said Efendi, bunaldığı zaman, onu

saçlarını okşayarak sever, "Sabır oğlum. Allah'a sığın, ona yalvar. Yüce Rabbimiz dinini öğrenmek, kendisine kavuşmak isteyenlere yardım edeceğini vadediyor. O'ndan iste, O'na sığın. O, mutlaka imdada koşar." derdi.

Ama artık babası yoktu. Onu kim teselli edecek, ona kim destek olacaktı?

Ramazan ayı bitmek üzereydi. Okulda oruç tutan yalnızca kendisi kalmıştı. Orucunu gizli gizli tutuyordu, öğrenip de okuldan atmasınlar diye...

Uyumak için gayret ettikçe uykusu daha çok kaçıyor, imanını kaybetme korkusu, beynini zorluyordu. On sekiz yaşındaydı, çare diye çırpınıyordu. Ah duası kabul olan bir şahıs bulabilse, gönül huzuruna kavuşmak için dua alabilseydi...

Eyüp Sultan Camii'nde zaman zaman vaaz veren aksakallı, nur yüzlü bir hoca efendiyi hatırladı. "Her geceyi Kadir, her gördüğünüzü Hızır bilin." diye sık sık söylerdi. 'Kadir' kelimesi aklına düşünce gönlü kıpır kıpır etti. Anlatılmaz bir heyecana kapıldı. Bir türlü uyuyamadığı şu gece... Ramazan ayının yirmi yedinci gecesi, değil miydi? Büyükleri Kadir Gecesi'nin Ramazan ayı içinde bir gece olduğunu, çoğu zaman yirmi yedinci geceye denk geldiğini, bu gecenin ayrıca kıymetli olduğunu söylemişlerdi.

Ya bu gece gerçekten Kadir Gecesi ise...

Yatağından fırladı. Bahçeye çıktı. Gökyüzü yıldızlarla doluydu, yıldızlar sanki üzerine yağıyordu. Kadir Gecesi gökyüzünün çok berrak olduğu sözü aklına geldi. Eyüp Sultan Hazretlerinin kabrine karşı durdu. İslâmiyeti yaymak için ta Arabistan'dan İstanbul'a gelen o yüce Sahabiyi, Peygamber Efendimizin sancaktarını, mihmandarını hatırladı. Hatırlamasıyla birlikte hararetten kavrulan gönlü buz gibi suya kavuşmuş gibi oldu. Haliç'in ışıklı dalgaları sanki 'Üzülme sen haklısın, imanın en kıymetli varlığındır" diyordu. Gördükleri, hatırladıkları, yaşadıkları ve kavuşmak istedikleriyle gönlü doldu, Eyüp Sultan Hazretlerini yanında görür

gibi oldu, ürperdi.

Hıçkırarak ağlamaya başladı. Eyüp Sultan Hazretlerini düşünerek gözyaşları içinde dua etti, yalvardı. "Yâ Rabbi! Sana inanıyorum. Seni ve Peygamberini seviyorum. İslâm bilgilerini öğrenmek, sevgine kavuşmak istiyorum. Beni din düşmanlarına aldanmaktan koru! Sana hakiki kul olmayı nasip eyle. Bana imdat eyle!" diye...

Birinci Bölüm

Hastalığı ağırlaşınca, "Resûl-ü Ekrem Efendimizden işitmiştim, İstanbul surlarının yakınına salih bir kimsenin defnolunacağını... Ümidim o ki o kişi ben olayım. Beni, mücahitlerimizin ulaştığı son noktaya, Ayasofya'yı gören yere götürün. Vefatımdan sonra da beni oraya defnediniz" demişti.

Getirmişlerdi, Haliç'in bittiği yerdeki bir tepenin eteğine... Ayasofya'nın kubbesine bakarken hüzünlenmiş, gözlerinden akan yaşlar, aksakalından süzülmüş, vadedilen toprağa dökülmüştü. Kanıyla ıslatamadığı toprağa gözyaşıyla hayat vermişti.

İki cihan serverini gören gözlerin yaşları Konstantiniyye toprağına karışmıştı. Bir Ayasofya'ya bir de toprağa karışan gözyaşına bakmıştı. Sonra yüzü aydınlanmış, gülümsemiş, orada ne gördüyse kendisini tam ters istikamete çevirmelerini istemişti. Uzun uzun, eteklerinde bulundukları tepenin zirvesine bakmış, tekrar gülümsemişti. O zirvede ne görmüştü, O'nu gülümseten neydi?

Son arzusu olarak Kıbleye karşı yatırmışlar, çok geçmeden de vefat etmişti. Sevgiliyi sevgiliye kavuşturan köprüyü geçmiş, ezeli ve ebedi yârine kavuşmuştu, bir haneden diğer bir haneye geçercesine...

Cenaze namazına bütün asker katılmıştı. Vefat ettiği yere defnetmişlerdi. Gözlerini bir türlü alamıyordu. Onlara hüküm geçiremiyordu. İki cihan serverinin "Konstantiniyye elbet fetholunacaktır..." hadis-i şerifindeki müjdeye kavuşmak için gelen ordunun komutanı... Bir avuç toprakken arşa yükselen, çevresindeki her şeyi kuşatan tümsekten... Gözlerini yeni kazılmış mezardan koparamıyor, kendisinin de o toprağa karıştığını hissediyordu.

Bakışlarını o zirveye çevirdi, O'nu gülümseten sırra erebilmek için...

Bu ne anlaşılmaz sırdı. Medîne-i Münevvere'de, Melik Tübbe'nin evinde başlayan hayat, Konstantiniyye önünde son bulmuştu.

O Melik Tübbe ki, Peygamber Efendimizin dünyaya teşriflerinden 700 yıl önce dünyaya gelmiş, O'nun haberini almış, Muhammed ismini duymakla büyük bir aşka düşmüş, bu aşkla yanmış ve O'na kavuşmak, hicretine şahit olmak, göçmen garipliğinde onu misafir etmek için Medine'ye koşmuştu ta Yemen'den... Saltanatını, malını, mülkünü bırakarak... Kendisi Hanif'ti, İbrâhim aleyhisselamın dinindendi, misafir için dünyaları feda eden o yüce Peygamberin...

Ümmeti olduğu Hazreti İbrâhim Peygamberin sünnetini yaşatmak, kâinatın yüzü suyu hürmetine yaratıldığı iki cihanın serverini misafir etmek sevdasıyla yanıyordu.

Zamanın bir âlimi onun bu aşkını görmüş ve "Efendi, bize gelen bilgilere göre O beklediğinin gelişine daha yüz yıllar var." haberini vermiş, ciğerini kebap eylemişti. "Bana misafir etmek nasip olmadı, yüzyıllar sonra da olsa hiç olmazsa evimde misafir olsun da misafir etmiş gibi sevineyim." demiş, anlatılmaz güzellik ve sağlamlıkta bir ev inşa etmişti. Peygamber efendimize hitaben bir mektup yazmış, "Seni görmeden âşık oldum, misafir etmek aşkıyla yandım. Ne olur beni ümmetliğe kabul et, evimde misafir ol." demişti aşkla yanan satırlarında...

Beklenen Peygamber geldiğinde mektubun verilmesini, o gün evinde oturanların da O'nu misafir etmesini vasiyet etmişti.

Tübbe'nin ölümünden, vasiyetin yapılmasından tam yedi yüz yıl geçtikten sonra beklenen misafir gelmiş, devesi Tübbe'nin evi dibindeki arsaya çökmüştü. Ve beklenen gerçekleşmiş, iki cihanın serveri, Tübbe'nin yedi yüz yıl önce inşa ettiği eve misafir olmuştu.

O geldiğinde, o evde oturan Halid Bin Zeyd'e ev sahipliği, mihmandarlık nasip olmuştu. Bütün kâinatın yüzü suyu hürmetine

yaratıldığı sevgiliye yedi ay ev sahipliği yapmış, ev sahiplerinin, mihmandarların en üstünü olmuştu. Bütün savaşlarda yanında bulunmuş, bir işaretiyle her şeyini onun uğrunda feda etmiş, vahiy kâtipliği şerefine kavuşmuştu. Âlemlerin efendisinin vefatından sonra da hiç durmamış, O'nun gösterdiği yolda dört bir yana, memleketten memlekete koşturmuştu.

Habibullahın vefatından kırk sene sonraydı. Konstantiniyye üzerine sefer var diye duyunca koşmuş, sefere katılmak istemiş, "Yol çok zorlu, yaşın ileri, dayanamazsın" denilince kızmıştı. "Siz, benim, Efendimizin müjdesine kavuşmama mâni olmak mı istersiniz? Konstantiniyye'ye varamazsam bile hiç olmazsa onun fethi yolunda ölürüm." demiş ve sefere katılmıştı.

Aylar süren deniz yolculuğunda bana mısın dememiş, Konstantiniyye surlarının önüne çadırlar kurulur kurulmaz yatağa düşmüştü. Sanki Konstantiniyye'yi almaya değil de burada kalmaya gelmiş gibiydi.

Ve kalmıştı... Konstantiniyye'nin toprağını şereflendirmiş, sahiplenmişti, iki cihanın serverinin bakışlarıyla toprak olmanın hakikatine varmış vücuduyla...

Kumandan, gözleri yaşlı kabre baktı.

İki cihanın efendisine hayatında mihmandarlık yapmış, şereflerin en büyüğüne kavuşmuştu. Ölümüyle, Konstantiniyye toprağına karışarak, bu diyarı kıyamete kadar sahiplenerek kime mihmandarlık yapmak için tâ buralara gelmişti? Geriye, tepeye bakarak gülmüştü.

Ne görmüştü? Acaba misafirini mi? Böyle bir ev sahibi tarafından misafir edilecek kimdi?

İkinci Bölüm

O, Seyyid Şeyh Kâsım Bağdâdî, Kâsım-ı Sânî (İkinci Kâsım) Hazretleriydi. Gavs-ül a'zâm Seyyid Abdülkâdir-i Geylânî Hazretlerinin ana tarafından akrabası ve torunuydu, seyitti, Hazreti Hüseyin'in (Radıyallahü anhü) soyundandı, Şeyh Abdürrezzak Hazretlerinin en büyük halifesi, zamanın allâmesi, devrin kutbu, hüccetü'l-İslâmıydı, İslâmiyetin en göz ve gönül alan temsilcisiydi.

Bağdat'ta Mescid-i Mercan ve etrafındaki külliyenin sevk ve idaresi ondaydı. Bağdat ve havalisinde havas (üst tabakanın) ve avamın mürşidi unvanı ile tanınmıştı. Abdülkâdir-i Geylânî Hazretlerinin yüksek, nurlu yolunu, Irak, Suriye ve Hicaz'a kadar bütün memleketlere yayıyordu.

Ve insanlık tarihinin o güne kadar şahit olduğu en zorlu yıl olan 1258 geldi çattı. Feryatlarla 'Geliyorum' diye nice İslâm ülkelerinden nice haberler gönderdikten sonra Bağdat kapılarına dayandı.

Gelen tarihin şahit olduğu en korkunç zalim Cengiz Han'ın soyundandı. Ondan da zalim torunu ve Moğolların İran valisi Hülâgü'ydü. Gelmekle kalmamış, Bağdat'ı zulümle kararttıkça karartmış, merhameti bilmeyen haliyle kuşatmıştı.

Kuşatmanın şaşkınlığında, nasıl hareket edelim telaşındayken Seyyid Kâsım Bağdâdî'ye Hocası Seyyid Abdürrezzâk'tan "Acil görüşelim." diye haber geldi.

Acaba bir hata mı işledim endişesiyle hemen hocasına koştu, elini öptü, boyun büktü, emrini bekledi.

"Evladım, sana hicret yolları gözüktü, ecdadından nicelerine gözüktüğü gibi. Moğollar Bağdat kapısında... Girişleri zulme, taş taş üzerine bırakmamaya olacak. Anadolu'ya doğru gitmelisin. Hidayet tohumlarının atılması, günümüzden kıyamete kadar o topraklarda

yükselecek talebe cevap verebilmek için... 'Yâ Rabbi! Sana inanıyorum. Seni ve Peygamberini seviyorum. İslâm bilgilerini öğrenmek, hakikate kavuşmak istiyorum. Beni din düşmanlarına aldanmaktan koru!' feryatlarına çare olabilmek için..." dedi, uğruna canını seve seve vereceği hocası...

Emir, beklediği, umduğu gibi değildi. İçinden bir itiraz yükseldi, "Hocam, Bağdat, evliyalar diyarı savunulmayı, gönlümüz şehitliği beklerken nasıl gider, bu diyarı, sizleri nasıl terk ederiz? Gitmek kaçmak olmaz mı?" diye. Bağdat yanarken kimin feryadına çare olacaktı? Buradaki, hemen yakınındaki feryatlara imdada koşması gerekmez miydi?

Gönlünden elinde olmadan yükselen itirazlar hocasından gizli değildi.

"Evladım, hicretin kaçmak değildir. İki cihanın efendisi Peygamber efendimiz de hicret ettiler. Bu hicretleri, İslâm güneşinin bütün haşmetiyle doğmasına vesile oldu. Hicret, zor olanı seçmek, çok zorlu hayat mücadelesine devam etmektir. Evet, önce yakın olan feryada koşmak gerekir. Ama koşman gereken feryat takdir edilmişse o zaman yakınlar uzak, uzaklar yakın olur. Kalbinin mutmain olması için bir de yüce ceddin Abdülkâdir-i Geylânî Hazretlerine git, onun işaretiyle hareket et, deriz."

"Peki, efendim." dedi ve yürüdü, yüce ceddi Abdülkâdir-i Geylânî Hazretlerinin türbesine, cevap vereceğinden zerre şüphesi olmayarak...

Türbeye geldi, on bir ihlas okuyup sevabını bağışladı. Ceddi Abdülkâdir-i Geylânî Hazretlerine selam verdi. Evliyanın kutbu, daha önce defalarca olduğu gibi torununun selamını aldı, hem de kabrinden çıkıp gözükerek. Seyyid Şeyh Kâsım Bağdâdî, hocasıyla arasında geçen konuşmayı arz etti, boyun büküp yüce ceddinin cevabını bekledi. Manevî konuşma esnasında Gavs-ı a'zâm Hazretleri, "Dünya ve Ahiret saadetine sebep olan mürşidinin emrine uymak müride vaciptir. Hemen Musul'a hicret edin. Siz başta olmak üzere bütün evlat ve soyunuzdan gelenler, dünyanın sonuna kadar her darlıkta bana müracaat edin; inşallah, şimşek gibi

yardımınıza gelirim. Hicret, kaçmak değildir. Tam tersi, vazifenin en zoruna, insanlara, Allahü teâlânın dinini ulaştırmaya talip olmaktır. Emanet, el değiştirmek üzere... Emaneti yüklenecek olanlar, Türkistan topraklarından yola çıktı, Anadolu'da, Batı'ya doğru, yeni ufuklara ilerliyorlar. Senin ve soyundan gelenlerin yolu, emaneti yüklenenlerle kesişecek. Himmet ve dualar seninle, soyundan gelenlerle ve Kayı boyuyla" buyurdu ve kayboldu.

Seyyid Şeyh Kâsım Bağdâdî, duyduklarıyla vuruldu, dünyanın yükünün omuzlarına bindiğini hissetti. Soyundan gelenlere eşlik edecek Kayı boyunu merak etti.

Bu manevî emir ve izin üzerine Seyyid Şeyh Kâsım Bağdâdî, Bağdat'tan büyük bir toplulukla ayrıldı. Gavs'ın evlâdı ve ahfadı ve Abbâsî halifelerinin bazı çocuk ve kadınları ile gönlünün yarısını geride bırakarak hicret yoluna düştü.

* * *

Onlarca yıl süren yedi bin kilometrelik hicret Söğüt'te son bulmuştu. Ulu çınarın tohumu bu bereketli toprağa atılmış, Kayı Beyi Ertuğrul Bey'in Osman ismini verdiği bir oğlu olmuştu, Bağdat'ın Moğollar tarafından alındığı, sekiz yüz bin Müslümanın katledildiği, Seyyid Şeyh Kâsım Bağdâdî'nin emir ve izinle hicret yoluna düştüğü 1258 yılında...

Türkistan'da başlayıp Amu Derya geçilerek kesinleşen hicret, Merv, Ahlat, Erzincan ve Halep yolunu takip etmiş, Söğüt'te, Osman ismi verilen çocuğun dünyaya gözlerini açması, doğum sonrası ilk ağlaması, narasıyla yeryüzünü şenlendirmesiyle son bulmuştu.

Zamanı bilenler, zamanın sahipleri haberi verdiler. Gönlü ebedi güzelliklere açık olanlar, yedi bin kilometre sonra son bulan hicretin, Osman'ın ağlamasının, nice bin güzelliğin, yeni hicretlerin, insanlığın gülmesine sebep olacak yeni doğumların habercisi olduğunu söylediler.

* * *

Seyyid Şeyh Kâsım Bağdâdî, yürüdü gönlünde nice bin sualle...

Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellemin Mekke'den Medine'ye hicretini, İbrâhim Aleyhisselamın hanımı Hacer validemiz ile oğlu İsmail'i Kâbe'nin bulunduğu yere bırakmasındaki esrarı düşündü. Birçok harikulade kerametlere mazhar olarak Musul'a geldi.

Moğolların Bağdat'a girmesiyle Abbâsîlerin son halifesi Müsta'sım hapsedilmiş ve sonra da öldürülmüştü. Cengiz'in torunu Hülâgü'nün katliamının, zulmünün, fısk ve fücûrunun dünya tarihinde benzeri görülmemişti. Bağdat'ın bütün kütüphaneleri yağmalanmış, kitaplar Dicle nehrine atılmıştı. Kitaplarla suyun mecrası kapanmış, su etrafa yayılmıştı. Kadın, çocuk ayrılmadan sekiz yüz bin Müslüman öldürülmüştü. Bu şiddetli zulümden kurtulanlar, dünyanın muhtelif yerlerine göç etmişlerdi.

Seyyid Şeyh Kâsım Bağdâdî, Emevîler zamanından kalma Câmi-i kebîr mahallesinde Hüseyin Alevî'nin hanesinde bir buçuk sene misafir kaldı. Bu müddet zarfında büyük bir medrese, hânekâh, tekke ve zâviye tesis etti.

Musul'dan Urfa'ya, Urfa'dan Bitlis'e her yere talebelerini gönderdi. Bitlis'e bağlı Şirvan kazasının Nevin, Pey, Aynedâr köylerinde birçok medrese ve tekke tesis edip, mezunlarından tayin yaptı; bu vesile ile ilim ve irfanı gerektiği gibi yaydı.

Ailesini Şirvan köylerinde bırakarak üç oğlu ile Mısır'a gitti ve burada uzun zaman reisü'l müderrisîn unvanı ile ders verdi, ilmi yaydı ve irfan sahiplerinin sayısını arttırdı. Buradan Diyârbekir'e geçerek, İslâm'a çok hizmet etti. O zaman Diyârbekir merkezi, kaza ve köylerinin yüzde doksanı gayrimüslim iken, Seyyid Şeyh Kâsım Bağdâdî'nin altı senelik irşadı ile yüzde doksanı Müslüman oldu.

Hayatının son günlerinde erkek evlatlarıyla Bursa'ya gelerek Sultan Orhan Gazi ile görüştü. Padişah, sekiz saatlik yoldan onları karşılamaya çıktı, Bursa'ya vardıklarında, padişah tahta bu büyük veliyi oturttu, sadr-ı â'zamla kadı ayakta hizmet ettiler. Orhan Gazi padişahlığı bile kendilerine arz etti, Bursa'da kalmalarını istedi. 'Sultanlık bizim işimiz değil' diyerek kabul etmedi.

Bursa'dan Diyârbekir'e dönüşlerinde, beş oğlu da zühd, riyâzet

ve seyr-ü sülûke devamla, Kâdirî tarikatında babalarından hırka giydiler ve hilâfet aldılar.

* * *

1388... Osmanlı'nın Avrupa'ya mührünü vurduğu yıl. Oğuz nesli Kayı boyunun idaresindeki Türkoğlu, kara sevdalısı Tuna boylarına ulaştı. Sultan I. Murad'ın dirayetli sadrazamı Ali Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu, Niğbolu ve Plevne ile birlikte Lofça'yı Osmanlı topraklarına kattı.

Plevne ve Lofça, akıncı beylerinden Gazi Mihal Bey'e arpalık olarak verildi. Bu iki yer, akıncı ocaklarının ateşi en hararetli yananı oldu. Mihaloğulları, akıncıların, gazi dervişlerin üssü haline geldi. Mihaloğulları, bu yöreye Anadolu'dan getirdikleri insanların en mertlerini, en yiğitlerini ve en asillerini yerleştirdiler, buraları Türkistan'dan Anadolu'ya gelen Oğuz Türkleriyle şenlendirdiler.

Ve Lofça'nın yakınına yörükleri iskân ettiler, yeni köyler kurdular. Bu köylerden birine de Tepova ismini verdiler. Bu köye, Türkmenlerin en asillerini, serhatlerin muhafızı, akıncı ocaklarının kurucusu olarak yerleştirdiler.

Üçüncü Bölüm

Üç gün sonraydı, nice Sultanların, nice padişahların kavuşmak için her şeylerini feda ettikleri müjdeye kavuşmasından üç gün sonra... Ayasofya gönüllerin, Hak dostlarının bir araya geldiği, istikametin kıble olduğu mabet haline gelmiş, o anlatılmaz güzellikteki fethi doyasıya yaşamıştı.

Ama gönlünde bir üzüntü vardı. Zaferin senedine, tapusuna mühür vurulmamıştı. Bu beldenin kıyamete kadar Müslüman kalacağının mührü... Mührün ne olduğunu ve nerede bulunduğunu biliyor, ama ulaşamıyordu.

Gönlünde bu üzüntüyle, hocası Akşemseddîn Hazretlerine, "Konstantiniyye'nin manevi fatihisin" dediği gönül ehli zatın ziyaretine gitmiş, "Hocam! Mihmandâr-ı Resûlullah olmakla, kâinatın yüzü suyu hürmetine yaratıldığı kişiyi misafir etmekle, O'na alemdarlık yapmakla, O'nun kıymet biçilemez sancağını taşımakla şereflenen Ebu Eyyûb el-Ensarî'nin hasreti gönlümü yakar oldu. Onun mübarek kabrinin İstanbul surlarına yakın bir yerde olduğunu tarih kitaplarından okumuş, okumakla beraber anlatılmaz sevgisi gönlüme düşmüş, 'Ya Rabbi. İznin ve yardımınla mezarını bulmayı, üzerine bir türbe, hemen yanına bir cami inşa etmeyi bu aciz kuluna nasip et." diye dua etmiştim. Kabri bulunmadığı sürece Konstantiniyye'nin fethi tamamlanmamış gibime gelir. Sanki o, fetih senedinin mührü... Bu müjdelenen beldenin kıyamete kadar Müslüman kalmasının... İstanbul'un fethinde yardımlarınızı esirgemediniz, gönül ışığımız, manevi fatihimiz oldunuz. Kabrin bulunmasında da yardımlarınızı istemeye geldim." demişti.

Bu sözleriyle Akşemseddîn Hazretlerinin yüzü aydınlanmış, "Sultanım, bu dileğiniz, fetih üzerine fetih. Bu konuda yapabildiğimizi yapmak en kutsi vazife. Gönül ehli bir dostumuz,

Haliç'in kuzeybatısındaki tepenin eteğinde bir nur gördüğünü, bu nurun Ebu Eyyûb el-Ensarî Hazretlerinin kabrine işaret edebileceğini söylemiş, yerini bize göstermişti. İsterseniz bakabiliriz" sözleriyle hasret ateşini iyice alevlendirmişti. Gönül ehli dostu merak etmiş, ama soramamıştı, onun hocası olduğundan zerre kadar şüphesi yoktu.

Gece olmasına rağmen derhâl şimdi ayaklarına toprak bulaşan yere gelmişlerdi. Akşemseddîn Hazretleri, oradaki bir çınardan iki dal almış, birini bir tarafa, diğerini az öteye dikmiş, "Bu iki dal arasının, Mihmandâr-ı Resûlullah'ın kabrinin yerinin olduğunu dostumuz söylemişti." açıklamasında bulunmuştu. İşaretlenen yeri ertesi gün kazmak üzere ayrılmışlardı.

Akşemseddîn Hazretlerinin söylediklerine inanmıştı, ancak hiç kimsenin şüphesi kalmamasını, mezar konusunda akıllara nokta tereddüt düşmemesini istiyordu. O gece silahtarına; "Gidin, hocamın diktiği çınar dallarının ortasına mührümü gömün ve o dalları yirmişer adım güney tarafına çekin." diyerek fermanları karşı konulmaz kılan mührünü vermişti. Sonra sabaha kadar düşünmüştü, elinde olmayarak "Çınar dallarının ortasına mührümü gömün" şeklinde emir verişindeki esrarı.

Sabah olunca Hocası Akşemseddîn'le birlikte söz konusu yere büyük bir kalabalıkla gelmiş, şahitlerin çoğalması düşüncesiyle ve "Kazın, hocamın işaret ettiği yeri." demişti. Görevliler kazmaya sarılınca "Durun" diye müdahale etmişti hocası. Akşemseddîn Hazretleri silahtarın dalları diktiği yere bakmadan doğruca gidip eski yerde durmuş ve "Dalların yeri değiştirilmiş, Hazret-i Hâlid'in kabrinin burada olduğunu söylemişti bize dost. Aynı dost, dalların yerinin değiştirilmesini isteyen sultanımızın niyetinin bizi imtihan etmek olmadığını, bizden sonrakilerin gönlünü şüpheden korumak olduğunu ifade etti. Hele dostun işaret ettiği bu yeri kazalım. Kazalım ki, Allah'ın izniyle, Konstantiniyye'nin İslambol olabilmesi ve kıyamete kadar böyle kalabilmesi için gereken şartları öğrenelim. Bir şehrin fethinin iki cihanın efendisi tarafından müjdelenmesindeki, mihmandar-ı Resulullahın burayı şereflendirmesindeki sırra vakıf olalım. Toprağın vatan oluşundaki

hikmeti, fatihi, fethi, miftahı ve gülü kavrayabilelim. Kıyamete kadar güzel belde olarak kalabilmesi için nasıl çalışmamız gerektiğini bir nebze olsun anlayabilelim" diyerek kazılması gereken yeri işaret etmişti.

"Kazalım" sözüyle heyecanlanmış, onu takip eden sözlerle ise İstanbul'u gül bahçesi eylerken tatmadığı bir heyecanı tatmıştı 'Fatih' unvanıyla gönüllerde ve toprakta taçlanan, Konstantiniyye'yi "İslambol" yapmaya niyetlenen Murat oğlu Mehmet.

Geceden beri yaşadıklarını düşünmüştü Murat oğlu Mehmet, ilk kazma toprağın bağrını deldiğinde. Kazma sanki onun göğsünü delmişti. "Vurmayın kazmayı, bu mübarek toprağı, o yüce sahabiyi bağrında saklayan aslımızı, ellerimi parça parça eyleyerek açmak, o yüce kişinin kabrine bu şekilde ulaşmak istiyorum." diye bağırmamak için kendini zor tuttu. İstanbul'u ebedi güzelliklere açmıştı, ama bir kabri elleriyle gönül ve gözlere açmaktan acizdi. Ellerini tutan neydi? Bulunduğu makam mı? Cevap veremedi.

Silahtar, ikinci vuruşla "mühre" ulaşmıştı. Mührü, Fatih'e uzattı. Fatih, mührü aldı, üzerindeki toprak parçalarına baktı ve "Mühür, bulanın hakkıdır. Hocam! Konstantiniyye'nin İslambol olması için, Sizin ve yolunuzda olanların her arzusunun benim ve neslimden gelenlerce kayıtsız yerine getirilmesi gerektiğinin bilinmesi için lütfen bu mührü kabul buyurun. Bu mühür, fetih senedinin mührü bilinsin, Konstantiniyye'nin İslambol olması ve Kıyamete kadar İslambol olarak kalması, fethin, bütün yeryüzünde ebedi güzelliklere açmanın sürmesi için... Neslimiz ve milletimizce..." diyerek mührü uzattı.

Akşemseddîn Hazretleri tebessüm ederek mührü aldı, "Sultanın verdiğini almamak örfümüze aykırıdır, bunun için şimdilik kaydıyla kabul ediyorum. Mühür, bulanın değil, Sultanın, mülk, güç sahibinin hakkıdır. 'Mühür kimdeyse Süleyman odur' demişler. Biz kim, Süleyman olmak kim? Bu toprakların sahibi Ebu Eyyûb el-Ensarî Hazretleridir. Ve mühür onun hakkıdır, O'nun mirasına sahip çıkanın hakkıdır. İnşallah dostun keşfi doğru çıkar da mühür yıllar sonra da olsa sahibine teslim edilir. Hele kazmaya devam

edelim." dedi, elinde mühür, dilinde istiğfar, gönlünde düğün vardı. Gözlerini kazmaya, kazmayı tutan ellere çevirdi. Kazma tekrar toprağın bağrını deldi.

'Mühür Sultanın hakkıdır" diyen hocasının sözlerine takılmıştı Murat oğlu Mehmet'in aklı... "Mühür, Ebu Eyyûb el-Ensarî Hazretlerinin hakkıdır." sözleriyle ne demek istemişti? Vefat etmiş kimse nasıl sultan olacaktı? Mührü nasıl kullanacaktı?

Peygamber efendimize ev sahipliği yapan yüce sahabinin İstanbul önlerinde defnedilmesindeki sır neydi? Konstantiniyye'yi İslâma açtığı gibi o yüce sahabinin kabrini Müslümanların ziyaretine açmak nasip olacak mıydı?

Hocası, "Mührün sahibine teslim edilmesinden" söz etmiş, "İnşallah dostun keşfi doğru çıkar da mühür yıllar sonra da olsa sahibine teslim edilir." demişti. Sözü edilen kişi kimdi? Bunları hocasına sormalıydı. Sorsa cevap verir miydi?

"Tınnn!"

Düşünceleri paramparça oldu, metalin mermerden çıkardığı sesle...

Akşemseddîn Hazretleri "Dur" diyerek atılmış, gün ışığında göz alan mermere kavuşmuş, elleriyle çevresini kazmaya başlamıştı. Sultan, büyük bir heyecan içindeydi. Mihmandar-ı Resulullahın kabrini bulmuşlar mıydı? Akşemseddîn Hazretleri, gözyaşları içinde kabir başucu taşı olduğu belli olan mermeri işaret etti.

"İşte burada yazıyor, kufi yazıyla..."

Heyecanla sual eyledi:

"Ne yazıyor hocam?"

Hocası eliyle taşın yazılı kısmını güzelce sildi ve okudu:

"Hâze merkadi Halid bin Zeyd (Bu Halid bin Zeyd'in kabridir) diye yazıyor Sultanım."

Bakışlarını yazıdan Sultanın yüzüne çeviren Akşemseddîn Hazretleri gözlerine inanamadı. Sultan ağlıyordu, Konstantiniyye'yi fethettiğinde ağlamayan Sultan şimdi ağlıyordu.

Akşemseddîn Hazretlerinin eli kuşağına gitti. Mührü, mermer taşın yanına koydu, kenara çekildi ve "Toprağı sevdiğine kavuşturun." dedi.

Silahtar söyleneni anlamamıştı. Sultan "Hocam, 'kazdığınız toprakla mermer taşı örtünüz.' diyor" sözleriyle açıklık getirdi.

Toprak, kürek kürek yüzlerce yıldır şereflendiği yere döndü. Mühür, toprak altında kaldı. Son kürek atıldığında Sultan, dondu kaldı. Topraktan sabah buharı gibi bir şey çıkmış, siyah sarıklı, ak sakallı dev bir insana dönüşmüştü. Büyüdü, büyüdü, kabrin yamacında olduğu tepe yanında küçücük kaldı. Elini kaldırdı. Baş ve şehadet parmağı arasında mühür vardı. Mührü tepenin üstüne vurdu. Tepe düzlendi ve sonra tekrar eski hâline geldi.

Bu sırada iki kişi daha gözüktü, birisi uzun boylu ak sakallıydı, diğeriyse garip kıyafetliydi, sakalı yoktu, başı çıplaktı. Mührü, ak sakallıya verdi, o da elini öpen garip kıyafetli kişiye teslim etti. Ve kayboldular.

Fatih inanılmazları gören bakışlarını hocasına çevirdi, tereddüt etmeden sordu:

"Halid bin Zeyd Hazretleri miydi?"

Hocası gülümseyerek gözlerini yumdu.

"Evet, oydu" dedi.

İkinci sual geldi:

"Ya yanındakiler kimdi?"

Dördüncü Bölüm

Seyyid Kâsım-ı Bağdâdî Hazretlerinin evladı Seyyid Muhammed, Anadolu'ya ilk ayak basan dedesinin emanetine tam manasıyla sahip çıktı.

Nice ağır tahsil ve çilelerden sonra Hakkâri'deki Feraşîn Dağlarında yedi sene daha riyâzet, nefsini terbiyeyle meşgul oldu. Bu zaman içinde devamlı Hızır aleyhisselâm ile görüştü. Onun mânevî terbiyesinden de çok istifade etti. Çok yüksek hallere ve kerametlere sahip oldu.

O günler çok bereketli, nice yeni oluşumlara, yeni doğumlara gebe günlerdi. Orhan Gazinin vezir ve komutanlarıyla gecesini gündüzüne kattığı günlerdi. Bursa'nın Konstantiniyye'nin fethine basamak olması, ebedi güzelliklerin önündeki engellerin yıkılması, gönüllerin, diyarların ebedi saadete açılması, mutlak hakikatin üzerinden perdelerin kalkması için akıl almaz çalışmalar başlattığı, birbiri ardı sıra medreseler, dergâhlar, çeşmeler, hamamlar inşa ettirdiği günler...

İşte bu günlerde... Seyyid Muhammed, bir kış günü, Şabata'nın bir köyünde misafirdi. O gece rüyasında Peygamber efendimizi (sallallahü aleyhi ve selem) elinde meyve sepetiyle gördü. Efendimiz, "Evlâdım; Hakkâri emîri İbrâhim Han-ı Abbâsî hastadır. Bu meyveleri götür, yesin. Allahü teâlâ şifa ihsan eder" buyurdu. Uyanınca baş ucunda, mevsim kış olmasına rağmen içinde yaz meyveleri bulunan bir sepet gördü. İçinde incir, nar ve hıyar vardı. Hakkâri emîri İbrâhim Han da kalp gözü açık, hal sahibi bir zat idi.

Seyyid Muhammed Hazretleri, Han'a gelmek üzere yola çıktığı sırada o adamlarına, "Şu anda Ehl-i beyt-i nebevîden, Peygamber Efendimizin torunlarından bir zatın kokusunu aldım. Dağ taş aşıp onu karşılamak isterim, ancak hastayım. Gidip onun buraya gelmesi için yalvarınız, hanemize teşrif buyursunlar. Ziyareti ile

şerefleneyim" dedi.

Adamları emri yerine getirmek üzere çevreye çıktılar. Karşılarına dervişe benzer çok mübarek görünüşlü, gönülleri çeken bir zat çıktı. Beklenen misafir olduğunu anlayıp; "İbrâhim Han teşrifinizi bekliyor" dediler ve yanına götürdüler.

Seyyid Muhammed, İbrâhim Han'ın yanına girince selam verdi. Sonra getirdiği meyveleri ikram etti. İbrâhim Han yer yemez hastalıktan kurtulup sıhhate kavuştu. İbrâhim Han; "Derviş sen kimsin, kimin oğlusun, nereden gelirsin, bu kış mevsiminde bu yaz meyveleri ne oluyor?" diye sorunca, Seyyid Muhammed; "Adım Muhammed'dir. Babam şu anda Pay köyünde bulunan Kutb-ül Avan Seyyid Kâsım'dır. Bu meyveleri Ferâşin Dağlarından getirdim" dedi.

Bu cevap üzerine Hakkâri beyi, sıradan bir dervişle karşı karşıya olmadığını anladı. Çünkü bu mevsim Ferâşin dağlarında hayatın çok zor olduğu bir zamandı. Meyve bulmak imkânsızdı. Hayat şartları o kadar çetindi ki vahşi hayvanlar dahi aç dolaşıyordu. Oradan taze yaz meyveleri getirmek, ancak büyük bir velinin işi olabilirdi.

İbrâhim Han, Muhammed Kutup Hazretlerine, "Bendenize emriniz var mı?" diye sual etti. "Kızınız Fâtıma'yı zevceliğe istiyorum. Bu Resûlullahın emridir." diye cevap vererek Hanın kızı Fâtıma'nın boyu, rengi ve işaretlerini söyledi. İbrâhim Han, kadıyı çağırtıp, kerimesi Fâtıma Hanım'ı ona tezvîc etti. Bu müstesna evlilikten kıymetli seyyid ve seyyideler doğdu.

Bir müddet İbrâhim Han ile birlikte kalan Seyyid Muhammed, gönlüne adım seslerinin ve "öğrenmek, hakikate kavuşmak istiyorum" feryatlarının doğduğunu ve gittikçe fazlalaştığını fark etti. Aldığı bir işaret ile yola çıkması gerektiğini söyledi.

İbrâhim Han, bu mübarek yolculukta yanında olmak istedi. Seyyid Muhammed Hazretleri kabul etti, birlikte yola çıktılar, Seyyid Hazretlerinin ilim öğretebilmesi ve insanları irşat ile meşgul

olabilmesi için münasip yer bulabilmek gayesiyle...

Aylarca Güneydoğu ve Doğu Anadolu'yu dolaştılar. Nice anlatılmaz güzellikte yerler gördüler. İbrâhim Han'ın çok beğendiği yerlere Seyyid Muhammed Hazretleri 'tamam' demedi. Gele gele dağlar arasında bir vadiye geldiler. Bu vadiyi görmekle beraber Seyyid Hazretleri, yıllardır aradığı sevdiğine kavuşmuş gibi oldu. Toprağı avuçladı, kokladı. Evet, İbrâhim Han, yanlış duymamıştı, toprakla konuştu, sanki izin istiyordu. Burası, Van vilâyetine bağlı Bahçesaray (Müküs) kazasına yakın bir yerdi. Kazanın güneybatısında bulunan Arvâs Dağının vadisiydi. İbrâhim Han, "Önceki gördüğümüz yerler burasından çok daha güzeldi. Burada ne buldu da beğendi?" diye düşündü.

Seyyid Hazretleri, içinden geçenleri anlamış gibi "Bazı yerler vardır, boyun bükmüşlerdir, nimete kendilerini layık görmezler. Bu boyun büküş, onlara başka yerlere nasip olmayanı kazandırır. Kâbe'nin bulunduğu yer, taşlık, kayalık, suyu, ağacı olmayan bir yerdi. Ama Kâbe oraya inşa edildi." dedi.

İbrâhim Han titredi, düşüncesinden dolayı tövbelere durdu. Bu sırada Seyyid Hazretleri uzun uzun bir yamaca baktı, uzun kavakların yıldızlara merdiven olduğu bir mekândı. Zirveden doğan bir pınarın meydana getirdiği, çağlayarak akan bir derenin kenarını işaret etti. "Dağlar, yeryüzünün dengesini sağlarlar, bu dağları mekân tutan gönül erleri de gönüllerin dengesini temin ederler, iki denge birbirleriyle çok yakından ilgilidir. Medrese, dergâh ve evimizi şu yamaca inşa etsek yeridir." dedi.

Bu yerde ne vardı da Seyyid Hazretlerini kendisine çekmiş, gönlünü cezbetmişti.

Râsiy, yalçın, ravasi dağlar demekti. Arvâs, ism-i tafdil, yüceltme olup, daha yalçın, daha yüce manasına gelmekteydi. Bu en yalçın yerde, hangi yalçınlıklar düz edilecek, hangi dengeler sağlanacaktı?

Hemen harekete geçtiler. İbrâhim Han ile birlikte Arvâs köyünün ve külliyesinin temelini attılar.

İstanbul'un İslambol olması için gayret edildiği anda... Medrese, dergâh, cami ve aşevlerine taşların, kiremitlerin taşındığı, gönül ehli zatlar tarafından dualarla yerlerine konduğu zamanda...

Zaman, Arvâs ve Bursa, Konstantiniyye için aynı zaman, aynı mekân diliminde akıyordu.

Bir ev, bir dergâh ve bir de medrese yaptılar. İkisi de sırtında taş taşıyıp, iki katlı camiyi inşa ettiler.

Arvâs'ın başını arşa değdirecek inşaatlar devam ederken batıda, çok batıda bir nehir doğuya, İslambol olma sancısındaki Konstantiniyye'ye doğru akıyordu.

Avrupa'nın Kara Ormanlarından gelen bu nehre aşıklar vardı. Rumeli'ni vatan tutan Türkoğlu ona sevdalanmış, onda, hayatının gayesini, sonsuz güzelliklere akışını görmüştü. Bu nehir Tuna'ydı.

Âşık Çelebi'nin,

"Kişver-i kâfirden iyman ehline akup gelür

Kıbleye tutmuş yüzünü bir müselmandır Tuna.

Habs-i kâfirden boşanmış gibi zincirini sürür

Şâh-ı İslâma gelür bir ehl-i iymandır Tuna."

şeklindeki satırları Türkoğlu'nun hislerine tercüman olmuştu. Evet, Türkistan'dan Anadolu'ya Anadolu'dan Avrupa topraklarına, Rumeli'ye akan Oğuz Türkü, derya misali akan Tuna'da kendini görmüş, onu, "Kafir diyarından iman ehline akıp gelen ve Kıble'ye yüzünü sürmüş bir Müslümandır Tuna. Kafirin hapsinden kaçıp zincirlerine sürüyerek İslâmın savunucusu Türkoğlu'na, İstanbul'a gelen bir iman ehlidir Tuna." diye anlatan Aşık Çelebi'yi haline tercüman bilmişti.

İbrâhim Bey, ayrılmadan Arvâs ve çevresini, irşat için vakfetti. Sonra dua isteyip Hakkâri'ye gitti.

Seyyid Muhammed Velî, ailesiyle Arvâs'a hicret etti. Hiç vakit geçirmeden burada ders vermeye ve irşada başladı. Kütüphane yaptırdı, Arvâs kitaplığını kurdu. Değişik itikatların, bozuk

inançların çok bulunduğu bu bölgeyi seçmesi ve ölünceye kadar ilim öğretmekle ve irşat ile ahaliyi Ehl-i sünnet ve cemaatin ana caddesinde toplamaya çalışması ve bunda büyük muvaffakiyet elde etmesi; din, millet, devlet ve insanlık sevgisinin en büyük işaretiydi.

Soyundan gelen torunları da onun yolundan gittiler, Arvâs'ın etrafına hidayet ışıkları saçan ilim-irfan güneşi olmasını devam ettirdiler.

Temiz nesli yüzlerce sene kadar hep burada ilim ve tarikat neşri ile meşgul oldular. Kitaplarda ismi pehlivan Muhammed Kutup diye geçen ve tarikat-i kadiriye âdâbıyla şerîatın emir ve yasaklarına tam uyan, havassın ve avamın mercii diye anlatılan Muhammed Kutup Hazretleridir. O zamanlar Hicaz'dan Irak'a kadar müşkül dinî meseleleri halleden onun neslinden gelenler idi. Her çeşit ilim ve fenne ait üç bin adet el yazması ve bir kısmı müelliflerin el yazması çok kıymetli kitaplarla Arvâs Kütüphanesi kuruldu.

Bu kitapları tetkik eden, okuyan âlim ve hakîmler hayretten parmaklarını ısırırlardı. Soyundan gelenler Sâdât-i Arvâsiyye [Arvâslı Seyyidler] namını almışlardır.

Seyyid Muhammed Kutup (kuddise sirruh) binlerce ulema yetiştirmiş, Arvâs ilim, irfan, edep ve kemâl menba'ı olmuştur. Arvâs ve havalisindeki edep, olgunluk, hüsn-i muaşeret ve dine bağlılık, cidden bir örnek teşkil ediyordu. Gönül sahipleri etraftan oraya akın edip, hakikat şerbeti içerlerdi. Şeyh Şemsüddin Buhârî'nin (kuddise sirruh) Buhârâ'da birçok tekke ve zaviyeleri, çok sayıda müritleri varken, bir gece rüyada, pehlivan Muhammed Kutup Hazretlerini görüp âşık olmuş ve Arvâs'a ulaşmak için yollara düşmüş, dağ ova demeyip nihayet maksadına kavuşunca, her şeyden feragat edip, Arvâs dergâhında kalmış, alacaklarını, hatta aklından geçmeyenleri de buradan almış, vefatına kadar buradan ayrılmamış, burada vefat etmiştir.

Arvâs medresesinde okuyanların çoğunluğunu Irak, Kerkük, Süleymaniye ve o havaliden gelenler teşkil ederdi. Medresedeki ilim, ilimdeki ciddiyet ve sadelik, İstanbul medreselerini andırırdı.

Arvâs ve havalisinde gayr-i meşru bir hareket yoktu. Namaz ve İslâm erkânı harfiyen tatbik edilirdi. Gıybet, yalan, haset gibi şer'an mezmûm olan kötü muamele görülmemekte idi. Âdeta melekî bir İslâm ahlâkı hâkim idi.

Beşinci Bölüm (1. kısım)

Tutunmak istedi tutunamadı. Her neyi yakalıyorsa elinde kalıyordu. Bir tüy gibi savruluyordu. Bağırmak istiyor bağıramıyor, sesi çıkmıyordu. Fırtına gittikçe şiddetlendi ve inanılmaz oldu. Yüz kiloyu geçen kocaman İbrâhim Pehlivan'ı havaya kaldırdı, daha da şiddetlenerek bulutların üstüne yükseltti. Aşağıya baktı, evlerini karınca yuvası gibi gördü.

Fırtına aldı götürdü, bulutlar üzerinde uçurdu, ovalar, dağlar aşırdı. Bir şehre geldiler... İki deniz arasında kurulmuştu. İki denizi birbirine bağlayan ve bir kuğu boynu gibi uzanan bir boğaz vardı. Bunun iki tarafına minareler, kubbeler inci tanesi gibi dizilmişti.

Tek kubbeli ve tek minareli camiydi, hemen yanında bir türbe vardı. Bu türbeden anlatılmaz bir ışık yükseliyordu. Gözlerini ve gönlünü bu ışık almışken birdenbire düşmeye başladı. Tutunacak hiçbir şey yoktu. Dehşet içindeydi. Paramparça olacaktı. Düştükçe hızı arttı. Toprağa yaklaştığı anda gözlerini kapadı. Hanımını, oğlu Said'i hatırladı.

Yıldırım gibi toprağa düştü. Şaşırdı, o kadar yüksekten düştüğü halde canı hiç acımamıştı. Düşmeyip de kavuşmuş gibiydi. Toprak, bir anne gibi onu kucaklamıştı. Toprağın derinliklerine indiğini, toprakla bir olduğunu, sonra da yeryüzüne, gün ışığına doğru hareketlendiğini hissetti. Topraktan doğarak gün ışığına kavuştu. İnanılmazdı. Bir gülfidanı olmuştu, ucunda kan kırmızı bir gül bulunan...

Doğu tarafından, gökyüzünden bir kişi gelmişti. Heybetli, yüzüne bakılamayan bu zat, gülü suladı, gül ağacı büyüdü. Ellerinde baltalar olan dev gibi insanlar geldiler, gülü kesmek istediler. O heybetli zat, mâni oldu. Daha sonra gül bir kitap, kitap IŞIK oldu, ışık Güneş haline döndü, yükseldi ve yeryüzünü ışığa boğdu.

“Allahü ekber! Allahü ekber!”

1877’nin Mayıs ayı başı... Lofça’nın Tepova Köyü... Akıncı torunlarının diyarı... Sabah ezanı okunuyordu. Ezanın arşa yükselen ilk sedasıyla birlikte İbrâhim Pehlivan uyandı. Şaşkınlık içinde, inanamaz gözlerle sağı solu yokladı. Evindeydi, yanında yatan can yoldaşı Zerregül Hanım’a baktı. Demek ki gördüğü rüyaydı.

Ellerini vücudunda gezdirdi. Rüya o kadar gerçek gibiydi ki, merakla ellerine baktı, belli belirsiz yanan kandilin ışığında toprak var mı diye. Titredi, avuçlarında toprak vardı, merakla kokladı, aklı başından gidiyordu, elleri gül kokuyordu.

* * *

Lofça’nın Tepova Köyü’nden İbrâhim Pehlivan’ın rüya gördüğü an, zamanın sonsuz dilimlerinden bir dilim, zaman içinde bir zamandı. Fırtına tarafından sürüklendiği gecenin ya dört ya da beş yıl öncesi bir geceydi. Hangisi önce, hangisi sonra kim bilebilirdi? Öncelik, sonralık insan içindi. Zamanı yaratan için öncelik, sonralık yoktu.

Yeni dönmüştü o diyardan, yeryüzünde Cennet olan diyardan... Seyyid Mustafa Hazretleri’nin nice bin işaretten sonra Abdülhakîm ismini verdiği oğlu... Ciğer köşesi, hayat sebebi evladı... Beden yaşı küçüktü, akıl ve gönül yaşıysa, rakama gelmez yükseklere ulaşmıştı.

Yeryüzüne bâtın, hidayet ve feyz nurunun indiği noktaydı o diyar, Abdülhakîm Efendi’nin geldiği yer... Seyyid Tâhâ Hazretlerinin vatanı ve kabrinin bulunduğu bereketli, şanslı Nehri isimli kasabaydı o memleket.

Nehri, Hakkari’nin Şemdinli ilçesine bağlıydı. Şemdinli’ye 10 kilometre uzaklıkta birkaç hanelik bir köydü. Burayı gönül nurlarıyla Cennet köşelerinden bir köşe eyleyen Geylânîler, Peygamber Efendimizin soyundan gelen ve evliyaların en büyüklerinden olan Abdülkâdir-i Geylânî Hazretlerinin torunlarıydı.

Burasını silsile-i aliyye büyükleri dediğimiz büyük evliyalardan ve Geylânî kolundan üç mürşidi kamil, yeryüzünde Cennet eylemişlerdi. Abdullah-ı Şemdînî, Seyyid Tâhâ-i Hakkârî ve Seyyid Salih Hazretleri bu Cennet mekânda yatmaktadırlar. Bu üç evliya birbirleriyle yakın akrabadır.

Nehri'deki seyyidlerin ilki Abdullah-ı Şemdînî Hazretleridir. 1813 senesinde vefat etti. Nehri kasabasında ilk defa feyz ve irşat kaynağı olan Seyyid Abdullah Hazretleri'dir. Bu temeli o kurmuş, medrese, tekke ve zaviyeler yaptırarak, Türkiye, Irak ve İran'ın uzak yerlerine kadar âlimlerin feyz ve nurlarını yaymıştır. Onun zamanında küçük Nehri Köyü çok gelişmişti. Bilhassa edep ve ahlâktan nasibi olmayan aşiretler üzerinde çok tesirli olup onların düzelmesine vesile olmuştur. Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretlerinin talebesidir.

Seyyid Abdullah Hazretleri, yeğeni (kardeşi Seyyid Ahmed Geylânî Hazretlerinin oğlu) Seyyid Tâhâ-i Hakkârî'yi, Mevlânâ Hazretlerinin sohbetlerine götürerek, onun da bu yolda yetişmesine vesile oldu. Mevlânâ'dan sonra, bu yeğeninin yetişmesiyle kendisi bizzat meşgul oldu. O da bu yolda çok yükselerek amcası, Seyyid Abdullah'ın halifesi oldu.

Seyyid Tâhâ-i Hakkârî Hazretleri, Abdülkâdir-i Geylânî Hazretlerinin on birinci torunudur. Hocası tarafından Şemdinli'de Nehri kasabasında ders vermeye memur edildi. Bütün İslâm âlimleri gibi, gecesini gündüzüne katarak İslâmın güzel ahlâkını yaymış, herkesi iyilik yapmaya teşvik eylemiştir. 1853 senesinde Nehri'de vefat eyledi. Yerine kardeşi Seyyid Salih Hazretleri geçti. Seyyid Tâhâ-i Hakkârî Hazretleri Seyyid Fehîm Hazretleri'nin hocasıdır. Zamanında Nehri on altı bin nüfusa ulaşmıştı. Bütün Nehri halkı, dergâhtan yemek yemekteydi.

Seyyid Tâhâ Hazretlerinin iki oğlu vardı. Biri genç yaşta vefat etti. İsmi Habîbullah idi. Diğer oğlu Seyyid Ubeydullah Hazretleri olup, babasından istifade ettikten sonra, amcası Seyyid Muhammed Sâlih Hazretlerinden hilâfet aldı. Amcasından sonra, büyük bir metanet ve adaletle Nehri makamını, irşat ve hükümdarlıkla idare

etmişti.

İşte Seyyid Mustafa Hazretlerinin oğlu Seyyid Abdülhakîm böyle bir yerde zahirî ve bâtınî ilimleri tahsil ile uğraşıyordu.

Ramazan'ı, bu bereketli zamanı çok sevdiği pederi, hocası Seyyid Mustafa Efendi'nin huzurunda geçirmeyi dileyerek memleketi Başkale'ye dönmüştü. Ramazan ayının on beşinci salı gecesiydi. Teravih namazından sonra odasının bir köşesine sağ yanına şöyle bir kıvrılmıştı, uzanamamıştı, daima o yüce huzurda olduğunu bilmenin verdiği, haya ve korkuyla... İçi geçmiş, başka bir âleme yolculuk yapmıştı. Gökleri mekân tutmuş bir diyardı.

"İşte Allah'ın Resûlü" dediler. Dile gelmez, bir arzu ve merakla baktı. Yüce bir taht üzerinde oturuyorlardı, risalet, peygamberlik makamı olduğunu söylediler.

Nazarları, bakışı, heybet ve celâl levhası karşısında dehşete battı, daha fazla bakmaya takat getiremedi. Gözleri yere, toprağa yönelmişken, arkasından bir kimsenin geldiğini fark etti. Edebinden kimdir diye bakamadı. Yavaş yavaş, huşû içinde, sağ tarafına yanaştı. Göz ucuyla taaccüp, hayret içinde baktı. Kısaya yakın orta boylu, top sakallı, aydınlık alınlı bir zat idi.

Sağ kulağına doğru eğildi. İşitilmeyecek kadar hafif bir sesle, "Bir kadın, camiye girmeye izinli değilken, hayz zamanında, iki kapılı bir caminin bir kapısından girip öbür kapısından çıkmakta şer'an serbest midir?" diye sual eyledi.

Allah Resûlünün heybetlerinden büzülmüştü. Onların yanında konuşmak, özellikle de dini bir meselede kimin haddineydi. Bu suali tekrar sormaması için, gayet alçak bir sesle "Şeriat sahibi hazırdır!" diye cevap verdi. Maksadı, şeriat sahibinin huzurunda kimsenin din meselelerine el atamayacağını anlatmaktı. Şeriat sahibi, ses işitilemeyecek bir mesafede bulunmalarına rağmen cevabı duydular. Hemen, "Cevap veriniz!" diye üst üste iki kere emir buyurdular.

Uyandılar, kan ter içinde kalmıştı. Sanki rüyada değil de gerçek

hayatta Peygamber Efendimizin huzuruna çıkmış ve onun emriyle müşerref olmuş, sırtına çok büyük bir yük almış gibiydi. Hâlâ iki cihanın efendisinin huzurunda gibiydi. Her şeyi çok iyi hatırlıyordu, o ne heybet, o ne anlatılmaz güzellikti. Her şeyi, her söyleneni en ince noktasına kadar hatırlıyordu. Ancak bir şeyden emin değildi. Peygamber fermanının, "cevap veriniz" emrinin iki kere mi, yoksa vitre, teke riâyeten üç kere mi olduğunu tam anlamıyla kestiremiyordu.

Anlatılmaz bir heyecan ve sevinç içindeydi. İki cihanın efendisini görmek, onun emriyle şereflenmek nasip olmuştu. Hem seviniyor hem de çok korkuyordu. Ya emrin gereğini yapamazsa? Yeryüzünde O'nun ümmetiyim diye nasıl gezerdi? Yalnızca rüya değildi onu heyecanlandıran. Uyandıktan sonra içinden sözlerini anladığı ama anlam veremediği haykırışlar duymaya başlamıştı.

Sabaha zor kavuştu. Hemen gidip babasına anlatma isteğiyle yanıyordu. Ama cesaret edemedi. Babasının sabah namazından sonra talebe ve ailesiyle ilgili aksatmadan yaptığı işler vardı. Bu işleri bitirdikten sonra öğleden hemen önce kaylule yapardı.

Öğle namazı vaktinde babasının camiye gelmesini bekledi. Muhterem babalarının evden çıktığını görünce el bağlayıp yolun kenarına durdu. Pederleri yaşı küçük, hâli büyük Abdülhakîm Efendi'yi görünce, ayın bulutlar arasından sıyrılması gibi gülümsediler. Bir şey arz etmek için durduğunu hissettiler. Cesaret vermek için kolundan tuttular. "Pehlivan Abdülhakîm'im, bir şey mi söyleyecektin?" dediler. Babası, ilk göz ağrısı oğluna 'Pehlivan' diye takılmayı severdi, pehlivan sözü oğlundan beklentisini de dillendirirdi. Gülümsemesi, sözleri cesaret verdi. Rüyasını anlattı, aynen gördüğü gibi, 'Cevap ver' fermanının iki mi yoksa üç defa mı olduğundaki tereddüdüne kadar.

Babalarının mübarek çehrelerinde beşâret, sevinç ve saadet güneşi açtı. "Evladım, hayırlı mübarek olsun" diyerek can kuzusunu kucakladılar, göğüslerinde sıktılar. Abdülhakîm Efendi, gönlünün bütün kâinatı içine alacakmış gibi genişlediğini hissetti. Babaları rüyayı şu şekilde tefsir ettiler, yorumladılar:

"Seni müjdelerim! Efendimiz, âlemin fahri, seni mezun ve din

meselelerini tebliğe memur buyurdular, izin verdiler. İnşâallah âlim olursun! Bütün gücünle çalış!"

Abdülhakîm Efendi, bütün kâinat kendisine bağışlanmış gibi sevindi. İki cihanın efendisi tarafından kendisine vazife verilmişti. Bir yandan da korktu, "böyle bir vazifeyi yerine getiremezsem" diye...

Yüce Rabbinin hangi nimetine nasıl şükretmeliydi?

Kendisini habibinin neslinden yaratmış, O'na ümmet kılmış, Arvâsîlerden eylemiş, iki cihanın serverinden vazife almakla şereflendirmişti.

Çok sevinmişti, ama korkmuştu da... Ya bu nimetlerin şükrünü eda edemezse hali nice olurdu? Bu nimetlere şükredebilmek için sormalı, cevabını almalı, buna göre çalışmalıydı.

"Kıymetli efendim. Sual sorma cesaretimi nimetlere şükredebilme isteğime veriniz. Kâinatın efendisinin huzuruna layık ve münasip nice kelam ilmi meseleleri varken, Kur'an-ı Kerim ve ilâhi hakikatlerle ilgili nice din meselesi dururken, bana sual niçin hayz bahsinden geldi? Cevabın tarafımdan verilmesi hakkındaki Resûlullahın emrinin hikmeti nedir?"

Baba, çocukluktan yeni çıkma yaşındaki evladının sualiyle dünyanın bütün hazineleri kendisine verilmiş gibi sevindi. Oğlunun hâlinin, bedeni kuvvetinin, ilim, takva, akıl ve zekasının, yaşıtlarının çok çok üzerinde olduğunu biliyordu. Buna rağmen, sualdeki edep, incelik ve ilim kendisini şaşırttı. Şaşkınlık; memnuniyeti, gönül zenginliği oldu.

"Pehlivan oğlum. Hayz bahsi, fıkıh meselelerinin en zorudur. Böyle bir sual, senin ileride din ilimleri bakımından çok yükseleceğine işarettir."

İsmi gibi suallere, hâline, ilmine hâkim evladın sualleri bitmemişti:

"Efendi babam. Sualde mekân olarak iki kapılı bir caminin geçmesindeki hikmet nedir?"

Oğlunun gördüğü rüya ve sualiyle başı yıldızlara değen baba, son sualle tam manasıyla vuruldu. İki kapılı caminin yorumunda ayrılık gördüğü için söylememişti, şimdi sual edilmişti, söylemek zorundaydı.

"Evladım... Doğrusunu, gaybi Yüce Mevlamız bilir. Bizimkisi, O'nun emrince işaretlerden hakikate gitmeye, hayra varmaya çalışmak, hayra yormak... Sualde mekân olarak iki kapılı bir caminin misal verilmesi, sana hicret, yol, ayrılık gözüktüğüne, çok zor şartlarda vazife yapacağına ve senden öğrenenlerin, çok büyük işlere vesile olacağına işaret... İnşallah nice hayırlı işlere vesile olursun da, öldükten sonra bu garip babanın amel defterine sevaplar yazılmaya devam eder."

Hicret sözüyle ciğeri yandı. Çok sevdiği bu diyardan ayrılacak mıydı? Gönlüne sevdiklerinin hasret ateşi şimdiden düştü. İki cihanın serverinin ve ecdadı Kâsım-ı Bağdâdî'nin hicretini hatırlamakla teselli buldu.

Tereddüt etti, anlatsa mıydı acaba? Babası gülmez miydi? "Artık gaipten sesler duymaya başladın" demez miydi?

"Evladım, başka bir sualin mi vardı? Çekinme söyle. Sual, gönül yorgunluğudur. İnsanı kemirir durur. Büyüklerimiz, 'Sor kurtul.' buyurmuşlar. Hele sor, inşallah kurtulursun."

Titredi, babası aklından geçenleri okumuş muydu? Baba isteğini en büyük emir bildi ve anlattı:

"Efendi babam. Anlattığım rüyayı gördüğüm uykumdan bir sesle uyandım."

"Sesle mi? Allah! Allah! Nasıl bir ses, ne diyor?"

"Efendim, çok hafif bir ses. İçimden, sanki her zerremden geliyor."

"Hâlâ mı geliyor?"

"Evet efendim. 'Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum' diyor, ağlayarak yalvarır gibi."

Akılları alt üst eden nice haller karşısında kılı kıpırdamayan

Mustafa Efendi, oğlunun anlattıklarıyla şaşırdı:

"Fesübhanallah. Evladım, bu sesi rüyanın bir parçası olarak düşünmek lazım. Gönlünün sesi olsa gerek. Peygamber Efendimizin isteğini yerine getirebilmek için çok çalışman lüzumuna işaret olabilir. Kim bilir, belki de senden ilim öğreneceklerin, senin vasıtanla hakiki imana kavuşacakların zaman ötesi feryatlarıdır."

* * *

Binlerce kilometre uzakta... Doğu'da, Lofça'nın Tepova Köyü'ne çok çok ırak bir memlekette iki kişi yürüyordu. Arvâs'a, gönlü çeken şahinlerin yuva yaptığı beldeye... Şafak kuşlarının şafağın aşkıyla sabaha kadar feryat ettiği, tam güneşin doğacağı sırada şafağı görmeden uyuyup kaldığı diyara doğru...

Tepova Köyü'nde, İbrâhim Pehlivan'ın, düşünde, fırtına tarafından bir diyardan diğerine sürüklendiği günlerin hemen sonrası bir günde... Güneşin bir mızrak boyu yükseldiği hayırlı saatte...

Yürüyüşleri ilme, gönül ışığına kavuşmak içindi. Baba, çocukluktan çıkma çağlarındaki oğlunun elini avucunun içine almış, sıkabildiğince sıkıyor, sanki kalbindekileri elinden eline, oradan da gönlüne vermek istiyordu. Çocukluktan çıkmanın en heyheyli döneminde elini, ya gören olursa endişesiyle babasının elinden kaçırmak istiyordu. Ancak başaramıyordu, o ihtiyar ellerde anlaşılmaz bir kuvvet vardı.

Atlarını aşağıdaki köyde bırakmışlardı. Babaların en bahtiyarı, "Allahü teâlânın veli kullarının yanına at sırtında gidilmez." demişti.

* * *

Baba-oğulun sonsuz güzelliklere, gül yüzlülere kavuşmak için Arvâs'a yürüdüğü saatlerde, yürüyen yalnızca onlar değildi. Buradan çok uzaklarda binlerce kişi yürüyordu. Tuna boyunda, Türkoğlu'nun kara sevdalısı Tuna'nın Romanya kıyılarında... Zimniça'ya doğru yapılan bu yürüyüş, ölümeydi... Osmanoğullarını yüzlerce yıllık vatanlarından sürmek, Rumeli'ni Türkoğlu'na

vatanlıktan çıkarmak içindi.

Aynı zaman diliminde, farklı mekânda yürüyen başkaları da vardı. Kafkasya'yı geçmişler, 30 Nisan 1877'de Doğubayazıt'ı kuşatmışlar, şimdi Ardahan üzerine yürüyorlardı. Kars'a, Osmanlı mülküne, Van'a, seyitler diyarına doğru gidiyorlardı. Onların da yürüyüşü, kan, zulüm ve gözyaşınaydı.

Ermenileri Osmanlı'ya karşı ayaklandırmak için harekete geçen Rus ordusu, Kafkasları geçince dört ana kola ayrılmıştı. Gümrü'den Kars üzerine hareket eden kolun başında Ermeni asıllı General Loris Melikof vardı. Doğubayazıt'ı kuşatan ikinci kolun komutanı General Tergukasof'tu. General Devel, üçüncü kolun başında Ardahan'a yürüyordu. Dördüncü kolun başındaki General Oklobico'nun hedefiyse Batum'du.

Kafkasları geçen Ruslar, dört koldan Osmanlı mülkünü tarumar etmek, kana boyamak için yürürken, Osmanlı'nın Doğu Ordusu Kumandanı Müşir Ahmet Muhtar Paşaydı. Rusların asıl hedefi Erzurum'da ise Kurt İsmail Paşa valiydi.

Muhtar Paşa'nın birlikleri tam manasıyla hazır değildi. Kürtlerden 32 tabur yardım toplanması planlanmıştı. Ama ne yazık ki gerçekleşmemiş, Doğubayazıt düşmüştü. Ardahan, kuşatma altındaydı.

* * *

Zulme karşı durması gerekenlerin birbirlerini yedikleri saatlerde, baba-oğul, Arvâs'a, Arvâs'ı mekân tutan o gönüller sultanına gidiyorlardı. Çok zorlu yokuşları tırmanarak, korkunç uçurumların yanından geçerek.

Babası, "Evladım, ebedi güzelliklere, Allahü teâlânın rızasına götüren yol, yokuştur, etrafı uçurumlarla doludur, dikenlidir, meşakketlidir." şeklinde izah ederek evladını gayrete getirmeye çalışıyordu.

O, ise babasının anlattıklarını hayal meyal duyuyordu. Dilinin ucunda "Ey efendi babam. Nehri'ye gidip gelirken nice uçurumlar

aştım. Senden aldığım güç ve terbiyeyle bir an olsun irkilmedim. Allahü teâlâya ulaştıran yolun meşakkatli olduğunu daha üç yaşındayken bana sen öğretmedin mi? Bugüne kadar Arabî, Farisî öğrenirken, nice ağır kelam ve fıkıh kitaplarını ezberlerken bir kere bile of dedim mi?" sözleri vardı ama diyemiyordu. O babaydı... Baba için her tembih, her nasihat yeniydi, bin defa söylenmiş olsa ilk defa söylüyor olmanın tazeliğindeydi.

Beyninde ve gönlünde hep aynı şey vardı. Üç gün önce gördüğü rüya, sonrasında duyduğu "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum" sesi ve babasının buna getirdiği yorum... Peygamber Efendimizin "Cevap veriniz" emrini nasıl yerine getiririm endişelerindeydi. Bu emrin gereğini yapabilmek, iki cihanın serverini razı edebilmek için maddi-manevi her şeyini vermeye, gecesini gündüzüne katarak çok çalışmaya hazırdı. "İnşallah, ilmi elde edebilmek, gerçek imana kavuşabilmek için sırtım döşek görmeyecek" kararını, babası rüyasını tabir ettikten hemen sonra vermişti.

Anlatılmaz bir kuvvet tarafından gittikleri yöne doğru çekiliyorlardı. Bu çekilmenin yaya yerleştirilen ok gibi olduğunu hissediyordu... Çok uzaklara fırlatılmak için...

Baba, Arvâs'a doğru kendisini de sürüklercesine çeken ilk göz ağrısı, her şeyi, hayat sebebi oğluna baktı. Çok şeyler gördü. Doğum öncesi ile sonrasında şahit olduklarından ve üç gün önce gördüğü rüyadan onun yetiştirilmesinin kendisini aştığını anlamıştı.

Gözünün nuru, Başkale kasabasında dünyaya gelmişti. Doğumuyla birlikte terbiye ve tahsiline ihtimam göstermiş, terbiyesi için elinden gelen her şeyi yapmıştı.

Çok zeki, çok gayretli bir evlattı. Çocuk yaşta ibtidâiyye ve rüşdiyye (ilk ve orta) mekteplerini bitirmişti. Daha küçücükken İslâmiyetin emirlerini yapmak için akıl almaz bir çaba gösteriyordu. Dört yaşından sonra hiçbir namaz ve orucunu kaçırmamıştı. Zeki, anlayışlı, fıtraten akıllı ve tedbirli olup, sonu pişmanlık olan işlerden uzaktı.

Evladının üç gün önce gördüğü rüyadan sonra onu terbiye

etmenin, yetiştirmenin takatinin üzerinde olduğunu iyice fark etmişti. Oğlunu, can parçasını, Abdülhakîm'ini teslim etmek için yola koyulmuştu, büyük mürşid, derin âlim ve asrının teki Seyyid Fehîm Hazretlerine... Kime gittiklerini söylememişti oğluna, "zamanı gelince söylerim, tohum tavında atılmalı" düşüncesiyle...

Seyyid Fehîm Hazretleri, beş yıl önce, Başkale'deki evlerini ziyaret ettiklerinde ve oğlu Abdülhakîm'i gördüklerinde bunun işaretini vermişlerdi bilene, anlayana... O Seyyid Fehîm Hazretleri ki, İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin yolunun en hakikatli rehberi ve mirasçısıydı.

Hakikat güneşi Mevlânâ Hâlid Hazretleri, o büyük, anlatılmaz yolu Osmanlı Mülküne getirmişti. Hindistan'dan, Abdullah Dehlevi Hazretlerinden İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin emanetini alıp Şam'a dönünce, âlemi hidayet nuru ile nurlandırınca, insaf sahibi ve dindar olan alimler ve sâlihler, ona talebe olmuşlar, o hidayet güneşinden nur almışlardı.

Hüseynî Seyyidler ismini taşıyan ve o civarın ilim ve irfan hanedanının namusu demek olan Arvâsî'lerin hepsi Mevlânâ'nın feyz kapısının eşiğine koşuşmuşlar ve üstadın eteğine yapışmışlardı. Seyyid Fehîm Hazretleri, Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretlerinin talebesi Seyyid Taha Hazretlerinin talebesiydi.

Seyyid Mustafa Efendi, Arvâs'a doğru tırmanırken oğlu Abdülhakîm'i en iyi Seyyid Fehîm Hazretlerinin yetiştireceğini düşünüyor, buna bütün kalbiyle inanıyordu.

Abdülhakîm Efendi'nin Arvâs'a ilk gidişiydi. Bu nedenle çok merak ediyordu. Bir tepeyi dönünce olduğu yerde kalakaldı. Arvâs, kartal yuvası gibi zirvenin yamacına kurulmuş, gelin gibi eteklerini salmıştı. Seyyid Mustafa Efendi, oğlunun omuzlarından tuttu, Arvâs'ı bütün haşmetiyle gördükleri bir kayaya, evliyalar diyarını en güzel görecek şekilde oturttu, tohum atılacak zaman gelmişti.

"Evladım dinle hele. Dünyada kavuşulabilecek en büyük nimete kavuşmak üzeresin. Bir Allah dostunu tanımak, ona talebe olmak dünya ve ahiret saadetlerinin başıdır. Nereye gittiğini, kime talebe

olacağını dilimin döndüğünce anlatayım. Talebe olarak kabul edilmen için geldiğimiz kişi, Seyyid Fehîm Hazretleri zamanımızın bir tanesi, Peygamber Efendimizin hakiki varisidir."

Babasının "Seyyid Fehîm Hazretleri" sözüyle yüreğine hançer saplanmış gibi oldu. Gördüğü esrarla manzaranın şaşkınlığının üzerine Seyyid Fehîm müjdesi binen Pehlivan Abdülhakîm, bir şey söyleyecekti vazgeçti. Tahsil gördüğü Nehri'de Seyyid Fehîm Hazretlerinden çok bahsediliyordu. Seyyid Taha Hazretlerinin en önde gelen halifesi olduğunu çok işitmiş, daha o zaman sevgisi kalbine düşmüş, ona talebe olma isteğiyle yanmıştı. Babası onu talebelik için yola çıkardığında "Ben Seyyid Fehîm Hazretlerine talebe olmak istiyorum" diye söylemek istemişti ama söyleyememişti, edebinden... "Bunda da bir hayır vardır." demiş, boyun eğmiş, baba rızasıyla maksudunun kapısına gelmişti.

Seyyid Mustafa, oğlunun konuşması için biraz bekledi, ses gelmeyince üstelemedi ve kaldığı yerden devam etti:

"Pehlivan oğlum. Geldiğimiz diyar çok farklı bir diyardır, nice sırların gizli olduğu... Doğusunda Çatak, batısında Hîzân, güneyinde Pervari, kuzeyinde Gevaş ve göğe yükselmiş art arda dağlar ve yaylalar var. Yüksek dağlar arasında ulaşılması çok güç bir yer bu Arvâs köyü... Bildiğin köylerden çok farklıdır, evliyalar yatağı çok mübarek bir yerdir.

Kış şartları, ulaşım zorluğu sebebiyle yolları altı ay açık, altı ay kapalıdır. Ama gönül erlerine her zaman açıktır. Bu bölgenin altı ay dünya ile irtibatı kesilir, fakat buna karşılık ahiret ile bağlılığı tam olur. Büyüklerimiz 'Uzaklaşmadan yakınlaşılmaz.' buyurmuşlar.

Arvâs'ı ilk defa kuran büyükler, bunun için burayı seçmişlerdir. Dünyanın küfründen uzak bir köşedir. Arvâs'ın banisi, kurucusu Seyyid Muhammed Kutup Hazretleridir. Zühd ve riyazetle Hakk'a erenlerdendir. Temiz nesli burada beş yüz seneye yakın, ilim ve tarikat neşretmiş, milyonlarca müminin iki dünya saadetine vesile olmuşlardır. Arvâs, beş yüz sene boyunca İslâm güneşinin batmadan gönülleri aydınlattığı yer olmuş.

Muhammed Kutup Hazretleri, Şeyh Kasım Bağdadi'nin neslindendir. Kasım Bağdadi Hazretleri, 1258 yılında, Hülâgü'nün Bağdat'ı istilası zamanında Anadolu'ya hicret etmiştir. Kendisi, Gavs-ül a'zam Seyyid Abdülkâdir-i Geylânî Hazretlerinin ana tarafından akrabasıdır ve torunu Şeyh Abdürrazzak Hazretlerinin en büyük halîfesidir. Seyyid Muhammed Kutup da zamanın allâmesi, İslâm'ın hücceti, vaktin kutbuydu. Bizim ve Seyyid Fehîm Hazretlerinin soyu, Muhammed Kutup Hazretlerinden gelmektedir.

Evladım! Şimdi eşiğine yüz sürmekle şerefleneceğimiz Seyyid Fehîm Hazretleri, Doğu Anadolu'da yetişen büyük âlim ve velilerdendir. Lâkabı Hazreti Şeyh ve Allâmedir. Zamanımızın bir tanesi, kutbudur. Her haliyle ceddi Resûl-i Ekremin eşsiz Eshâbının yeryüzündeki numunesidir. Mezhebi Şafiî, meşrebi Hanefî, tarikatı Nakşibendî, Hâlidi, Müceddidîdir. Meskeni mübarek dedelerinin de meskeni olan Arvâs köyüdür.

Seyyid Muhammed Fehîm Hazretleri, Abdülhamid Arvâsî Hazretlerinin iki oğlundan ikincisidir. Bundan elli sene kadar önce Arvâs'ta doğmuştur. Babası, Arvâs'ın tekke, zaviye ve medresesini sevk ve idare ediyordu, Kâdirî tarikatının büyüklerindendi. Türbesi Hoşap'ta bulunan dedesi Seyyid Abdürrahmân, senin dedenin dedesidir. Annesi Seyyid Hacı İbrâhim Efendi Hazretlerinin kerîmesi Seyyide Emine Hanım'dı. Âbide, zâhide, takva ve vera ehli bir hanımdı. Birçok kadın hizmetçileri olmasına rağmen ilim talebesinin elbisesini bizzat kendisi yıkar ve maddeten yardım ellerini onlara uzatırdı."

Seyyid Mustafa Efendi, Abdülhakîm Efendi'nin, sağ omzundan kuvvetlice sıktı, sözlerinin hiçbir zaman aklından çıkmamasını ister gibi... Abdülhakîm Efendi, omzunun koptuğunu hissetti. Babasının bu kadar kuvvetli olduğunu bilmiyordu. Seyyid Mustafa Efendi, avucuyla sıktığı yeri okşadı.

"Oğlum... Hazreti Şeyh, İslâm âlimlerinin büyüklerinden ve Sofiyye-i aliyyenin en ileri gelenlerindendir. Silsile-i aliyye'nin otuz üçüncüsüdür. Beş tarikattan hilâfet almıştır, Nakşibendî, Kadiri, Çeştî, Kübrevî ve Sühreverdî tarikatlarından...

Huzurunda bir an gaflete düşmeyesin. Hem sen yanarsın hem bizi yakarsın. O büyük zata çok iyi bir talebe olacağından şüphem yok. Bu sebepten gönül rahatlığıyla buraya getirdim seni, bundan en ufak bir tereddüdüm olsaydı getirmezdim. Ona karşı edebe riayet etmeye çok gayret et. En ufak bir arzusunu yerine getirmeyi bütün dünyaya bedel bil."

Seyyid Fehîm Hazretlerinden bahsetmekle gönlü kâinatı alacak gibi genişleyen baba, uzun uzun oğluna baktı. Başını göğsü üzerine eğmiş, zamanın bir tanesine talebe olma mesuliyetiyle şimdiden boynunu bükmüş ciğerparesine... "İnşallah buğday başağı gibi olur, nimetler arttıkça nasıl şükrederim endişesiyle boyun büküşün artar. Şu anda en büyük nimete kavuşmak üzeresin. Eğer talebeliğe kabul edilirsen, bunun şükrünü yerine getirmek mümkün değil, ömrünün her saniyesinde şükretsen bile... Haydi oğlum, yolcu yolunda gerek. Daha bir saatlik yolumuz var." diyerek yerinden kalktı. Arvâs'a doğru yürümeye başladı, arkasından da en büyük iftiharı oğlu...

Yürüdüler, Arvâs'a doğru. Yürümediler, adeta çekildiler. Bir saatlik yolu, yarım saatte aldılar. Ha derken, köşeyi döndüklerinde, güneşin bir mızrak boyu yükseldiği saatte, birden kendilerini Arvâs'ta, gönül ocağı dergâhın önünde buldular.

Seyyid Mustafa Efendi, baştan ayağa titredi. O, oradaydı. Dergâhın cümle kapısı önünde gülümseyerek kendilerine bakıyordu. İhsana kavuşmuş baba, oğlunun kulağına eğildi, "Evladım, kapıdaki Seyyid Fehîm Hazretleridir." dedi.

Seyyid Abdülhakîm Efendi, elinde olmayarak kapıya doğru baktı. Kendisine bakan, içinde bin bir renkli çiçekler açan gözleri gördü. Öyle gözler ki o mesafeden kendilerini fark ettirmişlerdi. Gözler, yüreğini deldi, gönlüne yol buldu. O güne kadar tatmadığı bir lezzetin, hoşluğun bütün vücudunu kuşattığını hissetti. Tepeden tırnağa titredi. Ve içindeki ses harekete geçti, "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum" feryadıyla... Feryatlar sanki o gönül alıcı şahine doğru akıyordu.

Seyyid Fehîm Hazretlerinin siması, çehresi çok tanıdık geldi. Çok heybetliydi, yüzüne bakmaya takat getiremiyordu. Elinde

olmayarak gözlerini kaçırdı, kendisine doğru uzanan gölgesini gördü, korktu, gölge sanki ona doğru gelmiş, onu kucaklamıştı. Yüzü çok tanıdık gelmişti, ama bu tanışıklığın nereden geldiğini bir türlü çıkaramamıştı.

Babası, "Seyyid Fehîm Hazretlerinin gölgesini gören, 'Vallahi, bu, Allah'ın velî, sevgili kuludur' der, evliya olduğunu anlar. 'Allahın velî kullarını gören, Allahü teâlâyı hatırlar.' hadîs-i şerîfinin esrarı, Seyyid Fehîm Hazretleri görüldüğü zaman ortaya çıkar. Her haliyle Eshâb-ı kiramın numunesidir. Zamanımızda dünyada benzeri yoktur. Her çeşit ilmi, ziraatı ve sanatları, siyasi bilgileri pek iyi bilir, ilmi, Allahü teâlâ'nın vergisidir. Van valisi çözemediği işlerini, gelip ona sorar, hiçbir namazı cemaatsiz kılmadığı ve bir teheccüdü kaçırmadığı söylenir." demişti.

O zaman, babasının bu sözleri, sevgiden doğan sözler gibi gelmişti. Ama şimdi, Seyyid Fehîm Hazretlerini görünce babasının bu sözlerle ne demek istediğini anlamıştı. Ona talebe olma isteğiyle yandı, çekildiğini hissetti.

Bir daha yüzüne bakmaya cesaret edemedi. Yaklaştıklarında babasının selam verdiğini işitti. Sabah rüzgârı esintisinde bir ses "Ve aleyküm selam ve rahmetullahi ve beraketüh, pehlivan Mustafa kardeşim. Hoş geldiniz sefalar getirdiniz, inşallah burada sefalar bulursunuz." sözleriyle gönlüne aktı.

"İnşaallah efendim." diyen Mustafa Efendi, genç Abdülhakîm'i kolundan tutarak öne çıkardı.

"Efendim, oğlum Abdülhakîm. Daha önce arz etmiştim. Emirleriniz üzerine getirdim."

Can oğul, fırladı, yüzüne bakmadan Seyyid Fehîm Hazretlerinin sağ eline sarıldı. Öptü, başına koydu, sonra edeple kenara çekildi, başı önünde bekledi. Seyyid Fehîm Hazretleri gülümseyerek talebe adayına baktı. Beş sene öncesini hatırladı.

Van'dan Nehri'ye giderken yolu Başkale'den geçmiş, daha doğrusu onu bir şey çekmişti. O zaman, Abdülhakîm'i, boynunda çantası hocaya giderken görmüş, yalnızca hocaya gidişini değil o

gidişte daha çok şeyler görmüştü. Görmesiyle kendisini Başkale'ye çekenin o olduğunu, avlanması çok zor bir anka kuşuyla karşı karşıya bulunduğunu fark etmiş, "Ya Rabbi, bu anka kuşunu tuzağıma düşür." diye dua etmişti.

Elinde olmadan ona yaklaşmış, talipliğin henüz ilk adımlarındaki talebeye takılmış, "Babam, senin ismin nedir? Nereye gidersin?" diye sormuş, "Sana ne?" cevabını almış ve cevaptaki heybetle, her anlamıyla yerinde olmasıyla titremişti.

Doğru ya ona neydi? İsminin ne olduğundan, nereye gittiğinden... Eğer bu sualleri sormakta Allahü teâlânın rızasına kavuşturan bir maksadı yoksa... Ama vardı, kendisine doğru gelen bu çocukta çok şeyler görmüş, onunla birlikte dağın taşın da yürüdüğünü, başı üzerinden bir nurun göklere uzandığını fark etmişti. Fark etmesiyle de elinde olmadan ona doğru gitmiş ve "Sana ne?" dedirten iki suali sormuştu.

Gördüklerini bilmeyen, maksadından haberdar olmayan bir çocuğun, kendisine kim olduğunu, nereye gittiğini sual eden bir yabancıya "Sana ne?" demesinden daha tabii ne olabilirdi. Beş yıl önce titremiş, bunları düşünmüş, bütün gönlünden "İnşallah göstermek kısmet olur bana ne olduğunu" diye dua etmekten, "Sana ne?" diyen çocuğun kimin nesi olduğunu araştırmaktan kendini alamamıştı. Araştırmış, kendisini sevenlerden ve bağlılarından Seyyid Mustafa Efendi'nin oğlu olduğunu öğrenmişti.

Ve son kırk gün... Her kuşluk vakti dergâh önüne çıkmış, var oluş, dünyada bulunuş sebeplerinin en kuvvetlisini beklemişti. Ve beklediği işte bu sabah gelmişti. Beş yıl sonra tekrar buluşmuşlardı.

Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretleri, Abdülhakîm Efendi'nin sağ omzundan tuttu. Bu tutuşla kâinatın bütün yükünün küçücük omzuna bindiğini hissetti. Hafifçe omzunu sıktı.

"Evet, babam... Ne dersin? Peygamber efendimizin (sallallahü aleyhi ve sellem) 'Cevap ver' emrini yerine getirebilecek misin? 'Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum' diye feryat edenlerin yardımına koşmak için çalışacak mısın? Yoksa yine 'Sana ne?' mi diyeceksin?"

Mustafa Efendi, Seyyid Fehîm Hazretlerinin söyledikleriyle kanatlandı, ancak 'yine sana ne mi diyeceksin' sözüyle şaşırdı. Acaba niçin böyle demişti? Rüya ve sesten daha önce bahsetmişti Seyyid Fehîm Hazretlerine...

Çocuk Abdülhakîm tam manasıyla vuruldu. Seyyid Fehîm Hazretleri rüyasından ve içindeki sesten haberdardı.

"Sana ne mi diyeceksin?" sözüyle hatırladı, Seyyid Fehîm Hazretlerinin simasının niçin tanıdık geldiğini... Hatırlamasıyla da beş yıl öncesinin çocuk cesaretinin neticesiyle baştan ayağına titredi. Ne demeliydi, ne cevap vermeliydi? Alemlerin Rabbine sığındı, gönlüne geleni söyledi:

"Efendim, huzurunuzda bir şey demek ne haddimize... Siz ne derseniz o olur."

Seyyid Fehîm Hazretleri seslice güldü.

"Maşallah babam, maşallah... 'Sana ne?'den 'Siz ne derseniz o olur'a geldik öyle mi? Göreceğiz bakalım bizim dediğimiz ne derece olacak. Evladım, sen dergâha geç. Ali Pehlivan'ı bul. Kalacağın yeri göstersin. Öğle namazından önce yanıma gel."

Seyyid Fehîm Hazretleri Mustafa Efendi'ye döndü.

"Gel Pehlivan! Aşağılarda, Başkale'de, Van'da Osmanlı mülkünde neler olur hele bize anlat. Görülen o ki Rus keferesinin niyeti kötü, sınırlarımıza girdi, haremimize tecavüz etti, kendi gelmesiyle kalmayacak Ermenileri de üzerimize salacak gibi."

Seyyid Fehîm Hazretleri, Mustafa Efendi'nin koluna girdi, odasına doğru götürürken beş sene önce vuku bulan "sana ne" meselesini anlattı. Mustafa Efendi, dinlediklerine üzülsün mü, yoksa sevinsin mi bilemedi.

* * *

Heyecan içinde, hocasının "gelsin" emrini bekliyordu. Babası Mustafa Efendi, Arvâs'a gelişinin hemen ertesi günü Başkale'ye dönmüştü. Veda için elini öpen oğluna, "Evladım, gözümün nuru, gönlümün ışığı pehlivanım. Bilirim söylemeye lüzum yok. Sen

gereğini en iyi şekilde yerine getireceksin. Ama baba gönlü söylemeden rahat edemeyecek. Seyyid Fehîm Hazretleri, kavuşabileceğin en büyük nimettir. Çok büyük bir nimete kavuştun, kıymetini bil. Şükrünü yerine getir. Her anını değerlendir. Bu nimete şükür, onun her isteğini, dünyanın en önemli şeyi bilmen, yerine getirmek için canın pahasına çalışmanla olur." demişti.

Babasının ayrılığına hem sevinmiş hem de üzülmüştü. Sevinmişti, artık bütün vaktini hocasına verecekti. Üzülmüştü, çok sevdiği, uğruna can kurban dediği babasından ayrılmıştı.

Seyyid Tâhâ Hazretlerinin üstün halifesi, her üstünlüğün sahibi Seyyid Fehîm Hazretlerine bağlanmak ve nurlarıyla şereflenmek gibi bir mazhariyete ermişti. Dergâhta kalışının daha ilk akşamı anlatılamaz hallerin içine düşmüş, nereye baksa Seyyid Fehîm Hazretlerini görür olmuştu. Hatim ve teveccüh halkasına girmesine izin verilmişti.

Hocası Seyyid Fehîm Hazretlerinden aldığı ilk emir, tövbe ve istihare olmuştu. Gösterilen ve anlatılan şekilde tövbe etmişti. Gusül abdesti aldıktan, iki rekat istihare namazı kıldıktan sonra, Seyyid Fehîm Hazretlerine talebeliğin hakkında hayırlı olup olmadığını anlamak için istihareye yatmıştı.

Rüya aklına geldikçe eli ayağı titriyordu. İstihare gecesinde gördüğü rüyadan, hocası tarafından kabul edildiğine dair manayı sezmişti. Ama yine de emin değildi. Ya Seyyid Fehîm Hazretleri tarafından kabul edilmezse hali ne olurdu? Beş sene önce nasıl olmuştu da "sana ne" demişti? Acaba bu sözüne üzülmüşler miydi?

Mürid adayı Abdülhakîm, çeşitli düşünceler içinde bocalarken büyük bir heyecanla beklediği an geldi. Hocasının yardımcısı, "Evladım, hocamız seni bekler." dedi.

Eli ayağına dolaşarak hafifçe kapıya vurdu. Sonsuz ebedi güzelliklere, bilinmeyenlere çağıran "Gel" sesiyle kapıyı açtı. Gözleri yerde yürüdü. Gel çağrısı, "Hele yaklaş babam. Şöyle yanıma otur." davetiyle kanatlandı. Bakışlarını hocasına doğru kanatlanan ayaklarından kaldırmadan yürüdü. Hocasının "Babam" sözüne bir türlü alışamamıştı. Ama her "babam" deyişin, kendisinin

on yaş birden büyüttüğünü, gönlünü genişlettiğini hissediyordu. "Otur" sesiyle minderin ucuna ilişti, "Anlat bakalım babam, istihare sonrası gördüğünü" emriyle eli ayağına dolaştı.

Kan ter içinde kaldı, 1877 Mayıs ayının serin sabah namazı sonrası, gün doğmadan evvelki vakitte. Nasıl anlatır, nasıl söylerdi gördüklerini. Utandı, sıkıldı. Anlatmalıydı kendi geleceği ve geleceği geleceğine bağlı olanlar için. Gözleri, dizleri üzerindeki ellerinde anlattı:

"Efendim... Seyyid Tâhâ Hazretleri, kubbesi bulutlara erişen bir camide oturuyorlardı."

Hocası hafifçe güldü.

"Evladım, oturanın Seyyid Tâhâ Hazretleri olduğunu nereden bildin? Hocam vefat edeli yirmi dört sene oldu."

Abdülhakîm Efendi, ateş dolu kuyuya düşmüş gibi oldu, cevap veremedi. Seyyid Fehîm Hazretleri, eliyle omzuna dokundu.

"Ha babam takıldım sana. Heyecanın geçsin diye. Rüyana girenler kim olduğunu gönlüne bildirmişlerdir. Hele devam et."

Hakikaten de hocasının dediği gibi olmuş, mihrabın önünde oturan heybetli kişinin Seyyid Tâhâ Hazretleri olduğu gönlüne doğmuştu. Heyecanı biraz olsun azalmıştı. Anlatmaya çalıştı:

"Efendim... Siz, hemen onun yanında oturuyordunuz. Size, 'Abdülhakîm'i al, elbisesini soy, cevâzimat-ı hamsin çeşmelerinde kendi elinle ve tamamıyla yıka. Sonra ikimize de imam olsun!' buyurdular. Siz beni aldınız, âlem-i emre ait beş lâtifenin çeşmelerinde çıplak yıkadınız. Ben de bir elimi sizin omzunuza koyarak sağ ayağımı benim için serilmiş olan seccadeye bıraktım."

Emir olduğu için bunları anlatmıştı ama her kelimeyle erimiş, kan ter içinde kalmıştı. Büyük bir suç işlemiş gibiydi. Anlatılanları dinleyen talebe adayının halini gören Seyyid Fehîm Hazretleri sevindi, gönlü genişledi, tebessüm etti, sanki bulundukları odaya ay doğdu.

"Evladım, hayırlı mübarek olsun. Rüyan, Nakşibendiyye yolunun büyükleri tarafından talebeliğe kabul edildiğine işaret. Cevazim, cezmin çoğulu olup, kati, kesin demektir. Hams, yani beş adedi ise âlem-i emrin beş latifesine; kalp, ruh, sır, hafi ve ahfaya, bunların tasfiyesine işarettir. Bütün bunlar, ilahi bir lütuf ve sonsuz ihsandır. Rüya gören yalnız sen değilsin. Biz de seninle ilgili rüya gördük. Çok büyük bir yerden emir aldık. Dinlemek ister misin?"

"Nakşibendiyye yolunun büyükleri tarafından talebeliğe kabul edildiğine işaret" sözü ve bu sözü söylediği andaki Seyyid Fehîm Hazretlerinin bakışlarıyla ayaklarının bağı çözüldü. Çözülen yalnızca ayakları değildi. Gönlünden bir şeyler çözüldü. Çözülmekle kalmayıp akıp gitti. Akmasıyla da gönlünde her şeyin silindiğini, geriye yalnızca Allah sevgisinin kaldığını, bu sevgide fani olduğunu hissetti.

"Evladım, dinlemek ister misin?"

Hocasının sualiyle irkildi, yaşadığı ana döndü, duyulur duyulmaz bir sesle "Siz nasıl münasip görürseniz efendim." dedi.

Sağ elini avuç içine aldı, eli ve gönlü avuçlanan, gönlünün bütün kâinatı içine alacak gibi genişlediğini hissetti, Seyyid Fehîm Hazretleri anlattı:

"Rüyamda Peygamber Efendimizi (sallallahü aleyhi ve sellem) görmekle şereflendim. Bu fakire, 'Oğlum Abdülhakîm'in terbiyesinde kusur etme!' buyurdular."

Seyyid Fehîm Hazretlerinin söyledikleriyle titredi. Kâinatın yüzü suyu hürmetine yaratıldığı Peygamber Efendimiz ona "Oğlum" demişti ha? Bu hâl, neyin nesiydi? Böyle bir yükü kaldırabilir miydi? Bu nimetin şükrünü nasıl eda ederdi?

Bu şükrü, ancak hocasının yardımıyla eda edebileceği gönlüne doğdu. "Hocam sana sığındım, teslim oldum." yalvarışında üstadına baktı. Seyyid Fehîm Hazretleri, boyun büküp yardım senden deyişlerinde kendisine bakan yeni talebesinin elini kuvvetlice sıktı, "Merak etme her an yanındayım." cevabında tebessüm etti, endişesini alıp götürdü.

"Evet, oğlum" dedi. "Bu fakir de senin sebebinle Efendimizden emir almakla şereflendi. Yetişmen, 'öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum' diye feryat edenlere yardım etmen için ikimize de vazife verildi, Peygamber Efendimiz tarafından... Ne dersin, yapabilecek misin?"

Rüyada gibiydi. Nasıl cevap versin, ne desin karar veremiyordu. Yalnızca "Sizin himmet ve teveccühünüzle inşallah yaparım efendim." diyebildi. Cevabı, hocasını fethetti.

"Oğlum, senin için gecemizi gündüzümüze katmaya mahkumuz. Yeter ki sen gayret eyle, iste."

Hocasının "Oğlum" sözüyle bütün kâinat kendisine bağışlanmış gibi sevindi, talebeliğe kabul edildiğini anladı, hocası 'Tamam' deyinceye kadar başını yastığa koymamaya karar verdi.

Genç talebe, küçük yaşında, Müks ve Nehri'deki alimlerden Arap ve Fars dili ve edebiyatı, mantık, münazara, kelam, ilahi ve tabii hikmet, fen ve matematik, tefsir, hadis, fıkıh ve tasavvuf dersleri almıştı.

Seyyid Fehîm Hazretleri, "Şimdi beni iyi dinle. Ateşten gömleği giymek üzeresin." diyerek yollarının gizli zikrini ona telkin edip tarikat silkine dâhil eyledi. Daha ilk zikrinde anlatılamaz hallere kavuştu. Her zerresinin "Allah" diyerek dile geldiğini duydu. Sonsuz parçalara ayrılacağını zannetti. Hocasına sığındı.

Allahü teâlânın her an kendisini gördüğü bilgisi vicdanileşti. Başını yerden kaldıramaz, ayaklarını uzatamaz oldu. Yüce Yaradanın kendisine kendisinden daha yakın olduğunu, her an ilahi huzurda bulunduğunu bir an unutmaz hâle geldi.

Seyyid Fehîm Hazretleri, râbıtayı anlatıp kendisine râbıta etmesini emir edince, ilk râbıtada ceddi Gavs-üs-sakaleyn Şeyh Abdülkadir Geylânî'yi (kuddise sirruh) gördü. Ona çok sualler sordu ve cevaplarını aldı. Abdülkadir Geylâni, "Evladım, 'Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum' diyenlere yardımcı olabilmek için çok çalış, sakın ola hocanın sözünden çıkma, onun en ufak bir isteğini bütün dünyaya bedel bil, yapmak için canla

başla gayret et. Zor anlarında bizi hatırla, inşallah yardımına geliriz." dedi.

* * *

"Evladım. Sevgili oğlum Abdülhakîm Efendi."

Evet hocası ona "Sevgili oğlum Abdülhakîm Efendi" demiş, sözlerine "Seni artık, Abdülhakîm Efendi diye çağıracağım, bazen de Pehlivan Abdülhakîm diye. Arvâs'ta bu hizmetleri ilk getiren ceddim Muhammed Kutup Hazretleri Pehlivan Muhammed Kutup diye bilinirdi. Sen de gerçek bir pehlivan olduğunu gösterdin. Az zamanda çok yol kat ettin, yıllarca çalışmakla aşılamayacak mesafeleri aştın. İnşallah ceddimiz Pehlivan Muhammed Kutup Hazretleri gibi kıyamete kadar devam edecek nice hizmetlere vesile olursun.

Sen mesafeleri aşarken başkaları da aşmaması gereken mesafeleri kat etmiş, ihanet derecesindeki gafletimiz sebebiyle... Rus keferesi sınırlarımızdan içeri girmiş. Doğubayazıt şehrimiz kuşatma altına alınmış. Dinimiz, namusumuz, canımız ve malımız için vatan savunması farz. Ferik Faik Paşa, bizleri de silah altına çağırmış. Burada yardımcılarımdan biri kalacak, derslerine onunla devam edersin. Kısmet olur dönersek inşallah kaldığımız yerden sürdürürüz."

Sabah namazından sonra hocası odasına çağırmıştı. Hocasının sözleri kor gibi yüreğine düştü, bütün bedenini yakmaya başladı. Sevinmişti, hocasının "Sevgili Oğlum Abdülhakîm" iltifatına kavuşmuştu. Üzülmüştü, ayrılık haberi verilmişti. O anlatılmaz lezzeti tattıktan sonra ayrılığa nasıl dayanırdı.

Seyyid Fehîm Hazretleri, Abdülhakîm Efendi'nin huzursuzluğunu fark etti.

"Evladım, söylemek istediğin bir şey mi var?"

"Hocamın isteğine karşı mı geldim?" düşüncesiyle tutan ayakları tutmaz, söyleyen dilleri söylemez oldu.

"Şeyy... Ben... Sizin..."

"Buyur evladım, çekinme söyle."

Hocasının ısrarına rağmen arzusunu söyleyemedi, talebenin hocasının arzusu karşısında isteği mi olurdu.

Seyyid Fehîm Hazretleri bakışlarını yerden kaldıramayan talebesine baktı.

"Evladım, yoksa bizimle mi gelmek istersin?"

"Evet" demeye cesaret edemedi, yalnızca hafifçe başını salladı. Hocası tebessüm etti.

"Demek bizimle gelmek istersin ha? Çok gençsin. Daha bu yaşta, hayatın başında kurşun, barut ve kan kokusuyla tanışma diye düşünmüştük. Madem ki çok arzulusun... Hele babandan izin alalım. Kim bilir? Bakarsın, kurşun sesleri altında, ölümle kucak kucağa verilen ders çok daha faydalı olur."

Hocasının sözleriyle öyle sevindi ki anlatılamazdı. Yoluna can kurban üstadından ayrılmayacaktı.

* * *

Beş günlük sıkı bir yürüyüşten sonra Doğubayazıt'a gelmişlerdi. Geldiklerinde şehrin kuzeydoğu istikametinden Ruslar tarafından kuşatıldığını görmüşlerdi. Şehir ha düştü ha düşecekti. Yürekleri daraldı, Osmanlı mülkünün, selamet diyarının düşman tarafından kuşatıldığını görmekle...

Çocukluktan çıkma gayretindeki Abdülhakîm Efendi, eline verilen mavzere pek yabancılık çekmemişti. Kalem tutan eller silaha da çabucak alışmıştı. Biraz ağır gelmişti ama...

Yollar, Rus korkusundan Van'a doğru kaçanlarla doluydu. Manzara, yürek dayanacak gibi değildi. Bir kağnı arabasına bir çuval un, bir yorgan, birkaç kap kacak yükleyenler can, namus korkusuyla yollara düşmüştü.

Abdülhakîm Efendi, savaş alanına gelmeden savaşın acı yüzüyle tanışmıştı. İzin almak için Başkale'ye gitmeye lüzum kalmamıştı. Babası Mustafa Efendi ile Van'da karşılaşmışlar, o da elinde silahla

onlara katılmıştı. Van'dan gelen aşiret kuvvetleriyle birlikte Ferik Faik Paşa'nın emrindeki kuvvet sekiz bin olmuştu. Bu kuvvetten yalnızca 3 bin 500'ü nizami askerdi, diğerleri Kürt aşiretlerindendi.

Faik Paşa, böyle bir kuvvetle Rus kuvvetlerine saldırmaya cesaret edemedi. Seyyid Fehîm Hazretlerinin "Saldıralım, düşman uzun yol gelmiştir, arazinin yabancısıdır." ısrarına rağmen askerine hücum emri verememişti. Vermemekle kalmamış, "Bulunduğumuz mekân savunma için müsait değil, düşman saldırılarına açık" diyerek Bergiri'ye çekilmişti. Rus, Osmanlı kuvvetlerinin çekilmesiyle savaşmadan Doğubayazıt'ı işgal etti. İşgal etmesiyle birlikte de, savunmasız insanlar Van yollarına döküldüler. Yollar, ana-baba günüydü. Rusların, girdikleri yerlerde katliam yaptıkları haberi ahaliyi yollara dökmüştü, hem de yanlarına hiçbir şey alamadan.

Seyyid Fehîm Hazretleri, hiç durmadı. Talebeleriyle birlikte can korkusuyla yollara düşenlerin korunması, sağ salim işgal altında olmayan yerlere varması için koşturup durdu.

Zamanının ilimlerini tahsil etmiş, Seyyid Fehîm Hazretlerine talebelik şerefine kavuşmuştu. Buna rağmen Abdülhakîm Efendi, henüz çok gençti. Hayatın acı gerçekleriyle daha tanışmamıştı. Savaşla, savaşın getirdikleriyle, acı yüzüyle ilk defa karşı karşıya geliyordu. Hocası ona 'Pehlivan' demişti. Fakat gördükleri ve yaşadıkları nice baş pehlivanları çökertecek türdendi.

Yavrusunu kaybedip feryat eden analar, yol kenarında yatan hastalar, bir çocuğunu sırtına, birini kucağına almış, üçüncünün elinden tutmuş kan ter içinde yürümeye çalışan kadınlar... Hangisine nasıl yardım etsin, kimin imdadına koşsun şaşırıp kalmıştı Pehlivan Abdülhakîm Efendi.

Düşmana "dur" demesi gerekenlerin, vazifesi vatanı savunmak olanların eli kolu bağlı durmasını bir türlü anlayamıyordu. Can tende iken düşmanın vatan topraklarını işgal etmesine nasıl müsaade ediyor, sonra da insanların yüzüne nasıl bakıyor, Müslümanım diye nasıl geziyorlardı? Bütün bunları anlamakta

güçlük çekiyordu Abdülhakîm Efendi...

Düşman taarruzundan sonra, malından, canından, namusundan ve dininden emin olarak yaşamanın ne kadar büyük nimet olduğunun farkına vardı. Bu nimetlerin devamı için her türlü fedakârlığı yapmaya karar verdi.

Seyyid Fehîm Arvâsî Hazretlerinin teşvikiyle Ferik Faik Paşa, Ruslara İncesu'da taarruz etti, Ruslar bozguna uğradı. Doğubayazıt'a kaçtılar. Nedendir bilinmez Faik Paşa, bütün ısrarlara rağmen takip emri vermedi. Seyyid Fehîm Hazretleri, Paşanın bu haline, çok üzüldü. Fitne çıkmaması, ortalığın karışmaması için bir şey demedi. Rusların bozguna uğradığı bu muharebeye Abdülhakîm Efendi'nin katılmasına müsaade etmemiş, "Hele biraz daha piş." diyerek göç yolundakilerle meşgul olmasını istemişti.

Bozgunun hemen sonrasında Ruslar takviye almışlar, böylelikle Osmanlı ordusu Doğubayazıt'ı geri almak için çok büyük bir fırsatı kaçırmıştı. Bütün bunlar olurken İsmet Paşa, Doğubayazıt'a iki saat mesafedeydi ama yardıma koşmadı, Faik Paşa ile işbirliği yapmadı. Kimisi Faik Paşa'nın başarılı olmasını istemediği, onu kıskandığı için, kimisi ise korktuğu için bu ihanete benzer davranışın içinde olduğunu söyledi.

Seyyid Fehîm Hazretleri, Abdülhakîm Efendi'ye, "Evladım bu halleri gör de ibret al. Hem vatanımıza hem de imanımıza saldıranlara karşı gayretli ol" buyurdu. Abdülhakîm Efendi ne yapmalıydı? Şimdi de "vatana ve imana saldıranlara karşı gayretli olmak" yükü binmişti omuzlarına. Buğday başağı gibiydi, nimet fazlalaştıkça boynu daha fazla bükülüyordu. Çalışmak, çalışmak ve çok çalışmaktan, hocasının dediklerini canla başla yapmaktan, onun gönlüne girmekten başka çare var mıydı?

"Başka çare yok" diyen Abdülhakîm Efendi, hiçbir anını boş geçirmemek için çırpınıyor, gayret ediyordu. Cuma gecelerinden başka sırtı döşek görmüyordu. İnsanlık icabı uykuyu kitaplar elindeyken uyuyordu. Kitaplarını da yanında getirmişti, okuyor, okuyor ve ezberliyordu bir daha unutmamak üzere.

Hocasının bir bakışını, bütün dünyalara, yıllarca çalışmaya bedel biliyor, iki cihan saadetine vesile o bakışlara kavuşmak için insan üstü gayret gösteriyordu. İstirahat için biraz çalışmayı bırakacak olsa içindeki ses harekete geçiyor, "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." diye feryada başlıyordu.

Seyyid Fehîm Hazretleri, Osmanlı ordusuna komuta eden kumandanlardan ümidini kesince yakın köylere gider olmuştu. Köylerde insanlara vaaz ediyor, onların dünya ve ahiret saadeti için gecesini gündüzüne katıyordu.

17 Mayıs 1877'de Ardahan'ın düştüğü haberi gönüllere gülle gibi düştü. 92 adet top da Rusların eline geçmişti. Acı haberler üst üste geliyordu. Kars kuşatılmıştı. Gazi Ahmet Muhtar Paşa, Ruslar'a karşı koymak için oradan oraya koşuyor, halkı ve komutanları gayrete geçirmek için çırpınıyordu.

Rus ordularının Doğu Anadolu'ya yayıldığı, önce Doğubayazıt'ı, sonra Ardahan'ı işgal ettiği, Kars'ı kuşattığı ve Erzurum'a yol aldığı tarihlerde yüzbinler Avrupa topraklarında yürüyorlardı, Tuna boyunca Zimniça şehrine doğru. Bu yürüyüşe karşı tedbir alması gerekenlerse yalnızca seyrediyordu. Vidin'deki bir Paşa, Osman Paşa diye bilinen Tokatlı bir Paşa, gidişin nereye olduğunun farkındaydı. İstanbul'daki Paşalardan kendisine emanet edilen birlikleri Niğbolu'ya kaydırmak için izin istedi.

Ama beklediği izin gelmedi, "Bekle" dediler, "Vidin'de"... Bir aslanın ayağına pranga vurdular, ona acıların en yakıcısını tattırdılar. Osman Paşa, çıldıracak gibiydi, "Bu gaflet değil, düpedüz ihanet" diyordu aklı, gönlüyse her şeye rağmen "Osmanlının ekmeğini yiyen, Hak bir diyen ihanet edebilir mi?" diye cevap veriyordu.

Rus ordusunun Zimniça'dan Tuna'yı geçeceği, Ziştovi'de Osmanlı topraklarına ayak basacağı o kadar belliydi ki... Osmanlı ordusunun Tuna Ordusu Başkomutanlığı bunu nasıl anlamazdı? Niğbolu, Rus ordusunun Tuna'yı geçişine mâni olunacak tek yerdi. Osman Paşa'nın birliklerini buraya sevkine nasıl mâni olunurdu?

1877'nin Haziran başında... Doğu'da, Seyyid Fehîm Hazretleri...

Gösterilen gaflet karşısında çaresizce çırpınırken Batı'da Tuna boyunda, biri daha çaresizdi. Vidin şehrindeki Osman Paşa ihanetten ağır gaflet karşısında çıldıracak gibiydi.

Seyyid Fehîm Hazretleri ve Osman Paşa, biri doğuda diğeri batıda, çaresizliğin pençesinde kıvranırlarken Tuna boylarındaki akıncı torunları hiçbir şeyin farkında değillerdi. Kendilerine göre haklıydılar. Niçin telaşlanacaklardı? İstanbul'da onlar için düşünen padişah, padişahın vazifelendirdiği paşalar vardı, onlar, "yürü" dediklerinde yürürler, "savaş" dediklerinde savaşırlardı. Böyle dinlemiş, böyle yetişmiş, böyle görmüşlerdi. Ama şartlar değişmişti, onlar farkında değildi.

Plevne'ye komşu Lofça kasabasının Tepova Köyü... Bütün Tuna boyunda olduğu gibi herkes kendi derdinde, ilk yazın telaşında, tarlada, ormanda koşturma içindeydi. Tuna'nın karşı kıyısında, Doğu Anadolu'da, Doğubayazıt'ta, Ardahan'da, Kars'ta neler olup bittiğini bilmiyorlar, merak da etmiyorlardı. Niçin merak etsinlerdi, onlar için merak edenler vardı. Ya merak etmesi, tedbir alması gerekenler gaflet içindeyse... İşte bunu akıllarına dahi getirmiyorlardı. Yüzlerce yıldır Tuna boylarında bu işler böyle yürümüştü. Şimdi de aynı şekilde yürür zannediyorlardı.

Tepovalı İbrâhim Pehlivan da aynı şekilde düşünüyordu. O da bütün Tuna boyundaki akıncı torunları gibi ilk yaz telaşlarındaydı, tarladan eve, evden bayıra koşturup duruyordu. Gerçi o diğerleri kadar rahat değildi. Bir ay kadar önce gördüğü rüya, zihnini tırmalıyor, bilemediği ayaklar gönlünde yürüyor, yürüyordu... Rüyasında, fırtına tarafından uçurulması, daha önce görmediği bir şehirde bir tepeye düşmesi, toprağa karışması, topraktan gül fidanı olarak çıkması, kırmızı bir gülün açması, kitaba dönmesi, kitabın ışık, sonra güneş haline gelip bütün yeryüzünü aydınlatması...

Neye işaretti? Yoksa öylesine bir rüya mıydı? İçindeki bir ses, "Niçin rüyalarda bir işaret ararsın? Uyanık iken gördüklerine bak." derken, gönlü ise "Höst dedik bre höst. Senin bunca ömründe böyle bir rüya gördüğün var mı? Bir gönül ehline, Allah dostuna

yorumlatmadan öylesine bir rüya denir mi?" şeklinde itiraz ediyordu.

Rüya aklına gelince İbrâhim Pehlivan yirmi bir sene öncesini hatırlıyordu. Büyük evliya Abdülfettâh-i Akrî Hazretleriyle tanışmasını, onun söylediklerini... Rüya ve onun söyledikleri yan yana gelince gönlü kanatlanıyor, bilinmez diyarlara gidiyordu. Giden yalnızca İbrâhim Pehlivan'ın gönlü değildi.

Doğu Anadolu'da Ahmet Muhtar Paşa kuvvetleri, 21 Haziran 1877'de Halyoz, 25 Haziran'da Zivin muharebesini kazandılar. Kazandılar ama Ruslar, Osmanlı topraklarından ilerlemeye, ihanet derecesindeki gafletimizin üzerine gitmeye devam ettiler.

"Olmaz derim bre olmaz. Ne laf anlamaz delisin sen! Gidemem... Daha fazla üsteleme! Bu topraklar, benim her şeyim bre; canım, kanım, evladım, geçmişim, geleceğim. Bu topraklar bize emanet. Şehit kanlarıyla vatan kılınan bu diyarlar, can tendeyken terk edilir mi bre! Bu düpedüz kaçmaktır. Bana büle bir alçaklığı nasıl yakıştırırsın? Hem düşman Tuna'yı geçti dersin hem de kaçar gibi buralardan gitmemi istersin."

"Bre İbrâhim Pelvan! Niçin anlamazsın? Emir, karşı konulmaz yerden. Benim çok mu hoşuma gider sanırsın? Rus, topraklarımıza girdiği bir zamanda, yollara düşmek... Beni de yakar büle bir zamanda, silah elde Rus ve Bulgar keferesine karşı çarpışmak yerine yollara dökülmek... Ama emir... Sonra senin gidişin mecburi bir gidiş... Terk etmek değil, daha sonra çok daha güçlü dönmek içindir."

İbrâhim Pehlivan sinirli sinirli güldü.

"Aha, şu Deli Hüsrev beyime bak! Silah kadar, büle süslü kelimeler sülemeyi de bilirmiş. Bre Deli Hüsrev! Sen de iyi bilirsin. Sözler gerçeği değiştirmez. Buralardan gidişimi kaçış olmaktan çıkarmaz. Bunun için olmaz derim bre olmaz. Sen ne dersen de, bu düpedüz kaçmaktır, gidişin dönüşü olmaz bre! Sen kimi avutursun, kimi kandırırsın?"

Bu kadar laf dinlemeye, laf söylemeye alışık olmayan Deli Hüsrev'in de delilik damarı kabarıyor, "Ya sabır" diyerek kendini tutmaya çalışıyordu. Sabretmeli, verilen görevi yerine getirmeliydi.

"Niçin üle sülersin be Pelvan Ağam? İcap ettiğinde hicret edilir, göç yoluna düşülür. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de Mekke'den Medine'ye göç etmedi mi, sonra da çok daha güçlü dönerek Mekke'yi fethetmedi mi?"

"Bre o göçle bunu niçin karşılaştırırsın? O göç, tarihin akışını değiştirdi. Bizimkisi üle mi? Kaçmaktır bre, düpedüz kaçmaktır. Üç

tane ordumuzun bulunduğu, halkının yüzde yetmişinin bizden olduğu şehitler yadigârı nasıl terk edilir? Büle bir şeyi benden nasıl istersin? Kıyamete kadar gelecek torunlarımın bile silemeyeceği büle bir yüz karasına, nasıl razı gelirim? Niçin anlamak istemezsin? Kim benim göçüme karar veren, hele süle!"

İbrâhim Pehlivan, bir türlü ikna olmuyor, "hayır" diyor, başka bir şey demiyordu. Kızgınlıkla bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Çok iri yarı olan İbrâhim Pehlivan, yürüdükçe, ahşap konak zangır zangır titriyordu.

Tuna kıyısındaki Yıldırım Beyazıt yadigârı Lofça... Buraya bir taş atımı mesafedeki Tepova Köyü... Gece, bütün her şeyi kuşatmak üzereydi; iyileri, kötüleri, çirkinleri ve güzelleri. Akşam ezanı yeni okunmuş, namazlar henüz kılınmıştı.

Tepova Köyü yöresindeki Türkler, gece için pek tedbir almaya alışık değillerdi. Çünkü gecelerden endişeleri yoktu. Ama artık geceler değişmişti.

Lofça'nın Tepova Köyü'nde İbrâhim Pehlivan çok kızgındı. Evindeki misafirin etrafında dört dönüyor, "Süle bre kimdir o, benim bu diyarları terk edip göç itmemi isteyen?" diyordu. Misafir çaresizdi.

"Otur bre İbrâhim pelvan hele otur! Madem o kadar ısrar edersin sülücem sana kim olduğunu. Sen de yakından tanırsın Tuna Baba'yı. Tuna içindeki Adakale'de ikamet eder. Bu emri bana o verdi. Ona da emir İstanbul'dan gelmiş. Çok ısrar edersen, sülememe izin verdi. Senin, aileni alıp tez zamanda İstanbul'a göç etmeni isteyenin adını vereceğim sana. Ama önce şüle yanıma bir otur!"

İbrâhim Pehlivan hâlâ sakinleşmemişti; homurdana homurdana misafirin yanına oturdu.

"Süle bakalım Deli Hüsrev! Kimmiş bu benim göç etmemi, Lofça'yı bırakmamı isteyen?"

İbrâhim Pehlivan'ın zorladığı misafir, Hayırvar Nine'nin oğlu Deli Hüsrev'di. İbrâhim Pehlivan ve Deli Hüsrev aynı

yaşlardaydılar, elliye merdiven dayamışlardı. Gençlikleri beraber geçmişti. Birbirlerini ölesiye severlerdi. Ama, Deli Hüsrev'in getirdiği haber, İbrâhim Pehlivan'ı çıldırtmış, yıkılmaz arkadaşlığı unutturmuştu. İbrâhim Pehlivan, büyük bir kızgınlık içinde Deli Hüsrev'e bakıyor, cevap bekliyordu. Deli Hüsrev, isim vermek istemiyordu. Çünkü, İbrâhim Pehlivan'ın ailesiyle birlikte en kısa zamanda İstanbul'a göç etmesini isteyen kimse böyle istemişti. Ancak isim vermeden İbrâhim Pehlivan'ı göçe razı etmeye imkân yok gibiydi. Pehlivanın bir türlü ikna olmaması Deli Hüsrev'i kızdırmıştı ve sertçe sordu:

"Bre laf annamaz pelvan! Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerini hatırladın mı?"

Abdülfettâh-i Akrî ismini duyan İbrâhim Pehlivan şaşırmıştı, bu ismi nasıl hatırlamazdı. 1855'in Mayıs gecesiydi, Ruslar tarafından Osmanlı topraklarında ihtilal çıkarmak için yetiştirilen bir çeteci, Bulgar ihtilalcisi Voyvoda Filip Totu yakınlardaydı. 35 kişilik çetesiyle Ziştovi'nin biraz aşağısından Tuna'yı geçmiş, Osmanlı topraklarına girmişti. Ancak çetesiyle birlikte sıkıştırılmış, Lofça'nın çevresindeki Ovacık, Söğütlüce, Eriklice, Yukarı Türklük, Aşağı Türklük, Dikili, İbrikli, Mihalsa, Tepeköy gibi nüfuslarının tamamı Türk köylerinin arasına düşüp kıskaca alınmıştı. Bu çeteyi takip edenlerin arasında İbrâhim Pehlivan da vardı. İbrâhim Pehlivan, babadan dedeye hem âlim hem de pehlivan bir aileden geliyordu. O da Şumnu, daha sonra da İstanbul medreselerinde okumuş, ancak Bulgar çeteciler tarafından babası öldürülünce tahsilini yarım bırakıp köyüne dönmüş, işlerin başına geçmişti. Tahsili yarım kalınca güreşe devam etmiş ve İbrâhim Pehlivan diye anılmaya başlamıştı.

O yıllarda Yörük Ali çetesinin elemanıydı. Can derdine düşen Bulgar çetesi, yalnız yakaladığı Müslümanları acımasızca katlediyordu. Yanındaki üç kişiyle birlikte Bulgar çetesini takip ediyordu İbrâhim Pehlivan. Çetecileri, yolunu kestikleri bir arabanın yolcularını öldürmek üzereyken kıstırmıştı. Onları gören çeteciler, yolculara bir şey yapamadan kaçmak zorunda kalmışlardı. Haydutların arasında kalan ve kendisine çevrilmiş kara gözlü namluların önünde ölümü bekleyen Abdülfettâh-i Akrî

Hazretleriydi.

Abdülfettâh-i Akrî Hazretleri, kendisinin ve yanındakilerinin ölümden kurtulmalarına vesile olan İbrâhim Pehlivan'ı mükâfatlandırmıştı. Hem de nasıl? İbrâhim Pehlivan, o güne kadar tatmadığı lezzetleri tatmış, Yaratan, yaratılan, hayat ve ölüm gerçeğine ulaşmış, gönül gözü açılmış, yaratılış sebebini anlamıştı.

Vidin'e bir vazife ile gelen Abdülfettâh-i Akrî Hazretleri, dönüş yolunda bir hafta kadar, İbrâhim Pehlivan'a misafir olmuştu. O günler, İbrâhim Pehlivan'ın hayatındaki en güzel günler olmuştu. Abdülfettâh-i Akrî Hazretleri, misafiri iken bir oğlu olmuştu. Abdülfettâh-i Akrî Hazretleri "Çok sıkıntılı günler görecek insanlarımızın nice güzel, sevinçli haberlere kavuşmasına vesile olur inşallah" diyerek yeni doğan çocuğa isim koymuştu. Sağ kulağına ezan, sol kulağına da ikamet okuyarak "Said" demiş, üç defa "Said" diye seslenmişti. İbrâhim Pehlivan, yeni doğan çocuğun, her seslenişte, Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerine gülümsediğini görür gibi olmuştu.

Abdülfettâh-i Akrî Hazretleri, ayrılırken Said'i kucağına almış, ona uzun uzun baktıktan sonra babasına verirken, "İbrâhim oğlum! İnşallah bu oğlun, İstanbul'da, Peygamber Efendimiz bayraktarı Eyüp Sultan Hazretlerine komşu olur. Burada, oğlunun soyundan gelecek kimse, zamanın en büyük âlimi ve evliyasıyla tanışır ve Türk milletinin, dünyanın dört bir yanındaki gariplerin, nice yüz binlerin sonsuz güzelliğe, ehl-i sünnet yoluna kavuşmasına vesile olur. İşaret aldığın gün, tereddüt etmeden ailenle hemen İstanbul'a koş ve Eyüp Sultan'a yakın bir yerlere yerleş." demişti.

Demişti ama, daha o zaman vasiyet diye söylenenler, İbrâhim Pehlivan'ın bir kulağından girip diğerinden çıkmıştı. Bu sözleri, bir iltifat, iyi dilek olarak görmüş, ne hikmettir bilinmez hiç üzerinde durmamıştı. Nasıl olduğunu bilememiş, bir anlam verememişti. Evlerinden ayrılır ayrılmaz Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin hasreti yakmış, kavurmuştu onu. Hemen arkasından koşmak istemiş ama gidememişti. Daha sonra her fırsatta İstanbul'a koşmuştu; tâ ki

1865 yılında Abdülfettâh-i Akrî Hazretleri vefat edene kadar. Vefatıyla nefes alamaz olmuş, zaman içinde, hayatın gailelerine dalarak İstanbul'u unutmuştu.

Vefatından 12 sene sonra şimdi şu Deli Hüsrev gelmiş, Abdülfettâh-i Akrî Hazretleri "göç etmeni" istiyor diyordu. Bu nasıl olurdu, o vefat etmemiş miydi?

Deli Hüsrev ile İbrâhim Pehlivan'ın göç kavgası ettiği saatlerdi. Tuna'dan geçenler vardı. Ancak bu geçiş, Osmanlı akıncılarının geçişi gibi adalete, şenlendirmeye, vatan kılmaya değildi. Ölüme, zulme idi, Türk oğlunu Tuna ile Balkanlar arasından göç ettirmeye idi.

1877'nin 26 Haziran'ını 27 Haziran'a bağlayan geceydi. İhanet ve gafleti, düşmanın hareketlerini örten geceydi... Rus kuvvetleri, Tuna'ya yürümüşlerdi, Romanya tarafındaki Zimniça'dan Osmanlı topraklarındaki Rusçuk ile Niğbolu arasındaki Ziştovi'ye doğru... Zimniça ağlamıştı haline ilk Rus askeri ayak bastığında toprağına...

Bataklık olduğu için Osmanlı ordusu buradan geçiş beklemiyordu. İlk geçenler gereğini yapmışlar, Rus Çarı'nın emriyle hemen Ziştovi ve çevresine saldırarak katliama başlamışlardı. Rus Çarı, askerlerinden; Bulgarlarla işbirliğine gidilerek, Türkleri göç ettirmek için her türlü katliamın yapılmasını, Tuna ve Edirne vilayetlerinde Türklerin mutlaka azınlık durumuna düşürülmesini istemişti.

Rusların, Tuna'yı geçmelerine müsaade etmekle savaşı yarı yarıya kaybetmiş olduk. Çünkü Rumeli'de Tuna ile Balkan dağları, savunma için en elverişli iki hat idi. Ruslar, Tuna'yı geçerken 50 bin kaybı göze almışlardı, ancak Osmanlı kumandanlarının gafletiyle hiç kayıp vermeden ellerini kollarını sallayarak geçiyorlardı. Osmanlı kurmayları, Ziştovi'yi Rusların en son olarak geçeceği yer olarak görmüşlerdi.

Deli Hüsrev, İbrâhim Pehlivan'ın bocalamasını görünce hedefe biraz daha yaklaştığını hissetti. Abdülfettâh-i Akrî deyince deli dolu İbrâhim Pehlivan nasıl da yumuşamıştı. Ama belli ki hâlâ

tereddütleri vardı. İbrâhim Pehlivan sordu:

"Te be Deli Hüsrev! Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin haber gönderdiğini sülersin ama... o vefat edeli 12 sene oldu... Yoksa rüyada mı gördün?"

Deli Hüsrev gülümsedi.

"İbrâhim Pelvan. Rüya gören biri var ama o, biz değil sensin."

İbrâhim Pehlivan şaşırdı.

"Sen ne rüyasından bahsedersin bre deli?"

İbrâhim Pehlivan'ın rüya dokundurmasını anlamazlıktan gelmesi Deli Hüsrev'i kızdırdı.

"Ne rüyası olacak. Fırtına tarafında kaldırıldığın, alıp götürüldüğün ve toprağa bırakılıp gül ağacı olarak çıktığın rüya..."

İbrâhim Pehlivan tepeden tırnağa titredi, iğne batırılmış gibi sıçradı.

"Kimden duydun bunu?"

"Kimden olacak, seni alıp götürmemizi söyleyenden. Abdülfettâh-i Akrî Hazretleri vefat ettiyse yerine bıraktığı, vekil ettiği kimse var. Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretleri haber göndermiş, "Hocamın vasiyetidir: Ruslar, Tuna üzerinden Osmanlı topraklarına girdiği anda, İbrâhim Pehlivan, ailesini yanına alıp bir an bile beklemeden hemen yola çıksın. Eğer gelmemekte diretirse, ona rüyadan bahsedin." diye. Ve rüyanın ne olduğu bize gönderilen emirde anlatılmış. İşte sana gönderilen mektup da burada. Mektup, Tuna Baba tarafından bize ulaştırıldı. Biz de Rusların Tuna'yı geçmesiyle hemen harekete geçtik."

Deli Hüsrev, kuşağı arasındaki deri keseden bir mektup çıkardı ve İbrâhim Pehlivan'a verdi.

"Buyur Ağam! İşte mektup. Senindir, okuyabilirsin."

Mektubu alan İbrâhim Pehlivan, kor tutmuş gibi oldu ve şöyle bir mektuba baktı. Mektupta, Rus askerinin Tuna'yı geçmesiyle

birlikte, ailesini, oğlu Said'i mutlaka yanına alarak, kendisini götürmeye gelenle İstanbul'a doğru yola çıkması, bunun Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin arzusu olduğu belirtiliyordu. İbrâhim Pehlivan boynunu büktü.

"Bre Deli Hüsrev! Burada yazılanlara karşı boynum kıldan ince. Savaş patladı patlayacak, böyle bir anda buraları terk etmek bana kaçmak gibi gelir."

Deli Hüsrev, İbrâhim Pehlivan'ın tereddüdünün gitmek üzere olduğunu fark edip taarruza devam etti.

"Sizin gidişiniz emirle, kaçmak değil! Daha güçlü geri dönmek içindir. Bulgar ve Rus keferesi geldi, gelecek. Bir an önce hazırlanman gerekir."

İbrâhim Pehlivan, hâlâ tereddütlüydü.

"Ne yapacağımı, nasıl hareket edeceğimi şaşırdım. Niçin gitmemizi isterler, anlamış değilim."

Deli Hüsrev'in yine deliliği tuttu.

"Anlasana bre Pelvan Ağam. 'Türk oğlu, bu diyarlara daha güçlü dönebilsin' diye gitmeniz istenir. Tuna Baba, cevabın, Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin Said'in doğumunda müjdelediklerinde olduğunu söyledi."

İbrâhim Pehlivan şaşırdı.

"Said'in doğumunda müjdeledikleri mi? Ne müjdelemiş ki?"

"Bre, ben ne bileyim? Orada olan sendin."

Ata ocağını terk etmek emri, İbrâhim Pehlivan'ın aklını başından almıştı. Biraz düşününce doğum sonrası söylenenleri hatırladı.

"Evet, hatırlar gibi oldum. Abdülfettâh-i Akrî Hazretleri, bizim Said ile ilgili konuşmuş; 'Bu çocuğun neslinden gelenler, Türk milletinin şanlı günlerine tekrar kavuşmasına vesile olacaklar.' demişti. Fakat yine de içim rahat değil. Bu savaş zamanı göç edersem, arkamdan teneke çalıp lanet ederler bre Hüsrev Ağam."

Deli Hüsrev, İbrâhim Pehlivan'ın bu toprakları terk etmeme

kararlılığı karşısında duygulandı, ayıplanma endişesine şaşırdı.

"A be İbrâhim Ağa niçin tereddüt edersin? Bilirim, bu toprakları bırakmaya bir türlü gönlün razı gelmez. Ama şunu iyi bil; bu gidişin, terk ediş değil, daha güçlü dönmek içindir. Başkalarının ne süslediği değil, Hakk dostlarının ne dediği önemli... Allah göstermesin, üle dehşetli günler yaşanır ki kimsede kimseyi ayıplayacak hâl kalmaz. İçindeki ayak seslerini de mi duymazsın?"

İbrâhim Pehlivan iyice şaşırdı.

"Ayak seslerini de mi söylediler?"

"Evet içinde yürüyüp duran ayakları da söylediler. 'İçindeki ayak seslerinin durduğu, sonra tekrar başladığı yer, İbrâhim Pelvanın yerleşeceği diyardır.' dediler. Daha delil ister misin?"

İbrâhim Pehlivan yalnızca "İstemem" diyebildi. Deli Hüsrev'in sözleriyle içindeki ayak sesleri iyice fazlalaşmıştı.

Birden dışarıdan bağrışma sesleri geldi, kapı kırılırcasına vuruluyordu. Odadakiler endişe ve merakla birbirlerine baktılar. Gecenin bu vaktinde neler oluyordu? Deli Hüsrev hemen kuşağındaki piştova sarıldı. Bakışları İbrâhim Pehlivan üzerindeydi. Ev sahibiydi, onun işaretini bekliyordu. İbrâhim Pehlivan, kapıya doğru yürüdü. Kapının arkasından çığlık çığlığa biri sesleniyordu:

"Baba! Benim, Said... Kapıyı aç! Köye saldırdılar..."

İbrâhim Pehlivan hemen kapıyı açtı. Oğlu Said karşısındaydı. 22 yaşlarında, babası gibi iri yarı, pehlivan yapılı bir delikanlıydı. Büyük bir telaş içindeydi, rengi bembeyaz olmuştu. İbrâhim Pehlivan, oğlunu şöyle bir sarstı.

"Bre Said! Ne bu telaşın?"

Said'in gözleri yuvalarından çıkmıştı.

"Baba! Bulgarlar, Ziştovi'den Tuna'yı geçen Ruslarla birlikte köye saldırmışlar. Ali Kâhya söyledi. Bütün köye yayılmışlar. Önlerine gelenleri öldürüyor, katliam yapıyorlarmış!"

İbrâhim Pehlivan çıldırmış gibiydi. Said'in yakasına yapışmış

sarsarak bağırıyordu:

"Bre Ruslar, Ziştovi'den nasıl geçer? Ordumuz neredeymiş, uyuyor muymuş?"

İbrâhim Pehlivan, Deli Hüsrev'in anlattıklarını unutmuş gibiydi. Deli Hüsrev, Rusların Tuna'dan geçtiğini, bu sebepten kendisini ve ailesini götürmek için geldiklerini söylemişti. "Bulgarlar köye girdi" haberi aklını başından almıştı.

Babasından "sanki suçlu kendisiymiş" gibi bir tepki gören Said şaşkındı.

"Bilmiyorum baba! Ben yalnızca Bulgarların bizim bu tarafa doğru geldiklerini ve her tarafı ateşe verdiklerini gördüm."

Deli Hüsrev, işittiklerine inanamayan ve cin çarpmış gibi duran İbrâhim Pehlivan'ı sarstı.

"Bre Pelvan, kendine gel! İki saattir ne anlattım? Rusların, Tuna'yı geçtiğini, Bulgarların her an buraya saldırabileceklerini söylemedim mi? Geldiler işte... Duracak zaman değil. Hemen çoluk çocuğunu hazır et! Olabilecek en kısa zamanda yola çıkıyorsunuz."

"Yola çıkıyorsunuz" sözü, Said'in gönlüne kor düşürmüştü. Tam manasıyla şaşkındı. Nereye gidiyorlardı? İstanbul'a falan gitmekten bahsedildiğini duymuş, ama meseleyi tam manasıyla anlayamamıştı. Nişanlısı Gülümser ne olacaktı? Deli Hüsrev, İbrâhim Pehlivan'ı zapt etmekte güçlük çekiyordu, isyanlardaydı.

"Bre Deli Hüsrev, sen ne dersin? Bulgar ve Rus gavuru memleketime tecavüz ederken ben nasıl yola çıkarım bre!"

Deli Hüsrev, Said'e seslendi:

"Said, davran. Evdeki bütün silahları hazır edin!"

İbrâhim Pehlivan duruma müdahale etti.

"Bekle Said!"

Deli Hüsrev dellendi ve İbrâhim Pehlivan'a bağırdı:

"Sen ne yaptığını sanırsın? Biz buraya, ailemizi düşman namlusu

önünde bırakıp çelik çomak oynamaya mı geldik? Yeter bre. Söz dinle. Bulgar, sizin konağı bastı basmak üzere...”

İbrâhim Pehlivan, söylenenlere inanamıyordu.

“Ne dersiniz siz bre?”

Babasına cevap Said’den geldi:

“Hüsrev Amcam doğru süler buba. Evin etrafı Bulgar ve Ruslar tarafından sarılmış!”

Hemen pencereye koştular, hakikaten de evin etrafında sağa sola koşturan üç beş Bulgar çapulcusu ve Rus askeri görünüyordu. Konağın hizmetçileri, içeri girmek isteyen asker ve çapulculara karşı koyunca çatışma başlamıştı.

İbrâhim Pehlivan, hemen çatışmaya giren hizmetçilerin yanına gitmek istedi, ancak Deli Hüsrev mâni oldu.

“Dur İbrâhim Pehlivan! Madem ki göç etmeyi kabul ettin, bundan sonra benim dediğimi yapcaksın!”

Deli Hüsrev’in sözleri, İbrâhim Pehlivan’ı iyice çileden çıkardı, mektubu, Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin söylediklerini unuttu.

“Sen ne dersin bre gidinin delisi? Bulgar, köyüme saldırmışken ben kaçar gibi nasıl giderim? Git işine! Bir yere gittiğim yok. Ölürsem burada, şehitler yadigârı bu topraklarda şehit olarak ölürüm.”

İbrâhim Pehlivan’ın gitmemekte direnmesi, Deli Hüsrev’in bütün cinlerini başına çıkardı. İbrâhim Pehlivan’ı yakasından yakaladı ve piştovu şakağına dayadı.

“İbrâhim Pelvan! Biz buraya oyun oynamaya değil, sizi götürmeye geldik. Sözüne karşı durulmazlar, gitmen için ferman vermişler. Benim işim, emrin yerine getirilmesi... Bu emri yerine getirirken engel tanımam. Karşıma çok sevdiğim, uğruna canımı seve seve vereceğim arkadaşım İbrâhim Pelvan da çıksa acımadan vururum. Bize boşuna Deli Hüsrev denilmedi. Biz yeminli delileriz. Yeminimizin gereğini; karşımıza çıkan anamız da olsa yerine

getiririz."

İbrâhim Pehlivan, en sevdiği arkadaşı Deli Hüsrev'in gözlerinde ölümü gördü. "Hayır" dediği anda bir an duraksamadan tetiği çekeceğini anladı. Dediklerini yapar mı yapardı. O Deli Hüsrev'di, yeminli deliydi. Ölümünün, can arkadaşının elinden olmasını istemedi. Madem ki emir, Deli Hüsrev'i bu kadar bağlayan yerdendi, itaat edecekti.

"Tamam bre deli tamam. Giderim. Zannetme ki korktuğumdan 'he' dedim. Kanım bir arkadaşımın eline bulaşmasın; 'emre karşı geldi de öldürüldü' denmesin, evlatlarım büle bir yüz karasıyla yaşamasın diye 'he' derim."

İbrâhim Pehlivan'ın "Tamam" demesiyle rahatlayan Deli Hüsrev piştovu indirdi, 'gözümü kırpmadan seni öldürürüm' dediği can arkadaşını göğsüne bastırdı.

"Bilirim bre İbrâhim'im, bilmez olur muyum, ölümden zerre kadar korkmadığını... Allah razı olsun, beni büle bir zor durumdan kurtardığını için. Şehit olmak için can atarsın. Ama şimdi ölmemek için gayret etmeli, Said'ini İstanbul'a ulaştırmalısın. Şu an üle bir zamandayız ki ölüm kolay olanı..."

İbrâhim Pehlivan'ın gönlü, ölümle göç arasında incelmişti, gözyaşları içinde konuştu:

"Anlaşıldı bre deli herif, ne icap ederse yapalım."

Deli Hüsrev, kuvvetle omzunu sıktı.

"Şimdi hemen yukarı, konağın üst katına çıkacak, çoluk çocuğunu hazır edeceksin! Yükte hafif, kıymette ağır ne kadar altın vesairen varsa yanına al. Yürüyerek yanınızda götürebileceğiniz kadar giyim ve yiyecek eşyası alın. Atlara yükleyin. Konağın arka kapısından hemen yola çıkın. Hiç oyalanmadan yola devam edin. Bir an önce Balkanları aşın, Eski Zağra'ya varın! Orada Eski Zağra Müftüsü, Rüşdiye Muallimi Hüseyin Raci Bey'i bulun! Kendisi Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerinin sevenlerindendir. Ona tabi olun. O ne derse onu yapın. Edirne'ye oradan da İstanbul'a onun

yardımı ile ulaşın!”

Said, büyük bir şaşkınlık içinde iki can dostun arasında geçenleri izliyordu. Huzursuzdu. Nişanlısı, sevdiceği, onun ailesi ne olacaktı? Üç ay sonra, harman sonu düğünlerinin yapılması kararlaştırılmıştı. Bulgar, köye saldırmışken onları almadan nasıl giderlerdi?

Sözlerinden anlaşıldığına göre Deli Hüsrev gelmiyordu, İbrâhim Pehlivan sordu:

“Bre deli! Sen gelmiyor musun, ne yapacaksın?”

Deli Hüsrev, tatlı tatlı gülümsedi, göz bebeklerinde anlaşılmaz hasretler yanıyordu.

“İbrâhim Ağam, bizi düşünme! Ben yetişebilirsem arkanızdan geleceğim. Bizim vazifemiz sizin sağ salim menzilinize, İstanbul’a ulaşmanızı sağlamaktır. Haydi! Sen şimdi oyalanma. Bütün aileni toparla. Bir an önce konağın arka kapısına in!”

Yarım saat kadar sonraydı. Konağın arka tarafı ana baba günüydü. Ön tarafta çatışma bütün şiddetiyle devam ediyordu. Buradakilerse, yüzlerce yıllık şehitler, akıncılar yadigârı, aile ocaklarını terk etmenin şaşkınlığında, sonsuz üzüntüsündeydiler. Evin küçük kızı Ayşegül’ü, kedisi Samur’dan bir türlü ayıramıyorlardı. Ağlayarak “Samur’u bırakamam.” diyor, başka bir şey demiyordu. Çaresiz, onu da almasına rıza gösterdiler.

İbrâhim Pehlivan, yaşlı gözlerle konağa bakıyor, yaşadıklarına inanamıyordu. Nice bin hatıralarla dolu bu toprakları, bu konağı, bu diyarları böyle mi bırakacaktı, kaçar gibi mi gidecekti? Konağına, ocağına, akıncı dedelerinin yadigârı bu eve, Bulgar ve Ruslar, onun cesedini çiğnemeden mi gireceklerdi. “Kader böyleymiş?” diye mırıldandı. Acaba, hadiseler bu şekilde gerçekleşirken, onun kusuru var mıydı? Varsa, tevbeden, aynı hataya düşmemek için gayret etmekten başka elden ne gelirdi?

Deli Hüsrev, yaşlı gözlerle konağa, geride bıraktıklarına bakan İbrâhim Pehlivan’ın omzuna dokundu.

"İbrâhim Ağam! Bilirim buraları terk etmek istemez, şehit olmak için can atarsın. Bugün şehit olamıyorsun ama, inşaallah senin soyundan gelecekler, senin binlerce şehit sevabına kavuşmana vesile olurlar."

İbrâhim Pehlivan, konuşacak hâlde değildi ancak "İnşaallah Hüsrevim, inşaallah." diyebildi.

Konağın ön tarafında silah ve bağrışma sesleri artarak devam ediyor, daha da yakınlaşıyordu. Deli Hüsrev, ufak bir şişeyi İbrâhim Pehlivan'a verdi.

"İbrâhim Ağam, gönlü yaralı yiğidim. Bu, bizim derya dediğimiz Tuna'nın suyudur. Tuna Baba gönderdi. 'Bu suyu evladına, onlar da evlatlarına teslim etsin, muhafaza etsinler. Nesilden nesle, mukaddes emanet olarak geçsin. Tuna boyundan, Urumeli'nden geldiklerini, buraları niçin terk etmek zorunda kaldığımızı sakın ola unutmasınlar, aynı hataya hiç olmazsa onlar düşmesinler. Tuna'yı, onun hatırlattıklarını akıllarından ve gönüllerinden çıkarmasınlar. Tuna, bizim için nehirden çok daha fazlasını ifade eder. O bizim kınalı gelinimizdir, Kızılelmamızdır' diyerek..."

İbrâhim Pehlivan, küçük şişeyi aldı. Şişe tarafından esir edildiğini hissetti. Küçücük şişenin içine binlerce yıllık Türk tarihinin, nice bin akının, şehit kanlarının, gözyaşının, zaferlerin sığmış olduğunu gördü. Top sesleri, tüfenk atışları beynini ve gönlünü doldurdu. Sesler, Tuna boyundan mı yoksa çok yakından mı geliyor bilemedi. Bir ses geldi:

"Baba, konak yanıyor!"

İbrâhim Pehlivan, yanan neresi bilemedi; gönlü mü, Tuna boyları mı, yoksa konağı mı? Deli Hüsrev'in "Davran bre İbrâhim Pehlivan! Duracak zaman değil. Bizim için saniyeler asır değerinde" bağırışıyla içinde bulunduğu mekâna ve zamana döndü.

Yanan gönlüydü. Ecdat yadigârı, terk etmek zorunda olduğu konak tutuşmuştu. Sanki ayrılık ateşiyle kavruluyordu. Gecenin karanlığında alev alev yanmaya başlamıştı. Çocuklarının ve ailesinin, korkuyla yanan konağa baktığını gören İbrâhim Pehlivan,

konakla beraber ciğerlerinin de yandığını, nefes alamaz hâle geldiğini hissetti.

Vaktin daraldığını gören Deli Hüsrev, duruma müdahale etti, İbrâhim Pehlivan'ın boynuna sarıldı.

"Haydi İbrâhim Ağam! Ben hakkımı helal ettim. Siz de edin. Hemen davranın, duracak zaman değil!"

İbrâhim Pehlivan çaresizdi; yüreği, konağı, Tuna boyu, yüzlerce yıllık Türk yurdu, gönül ocağı, canlarından can, kanlarından kan katarak şenlendirdikleri diyarlar yanıyordu.

"Helal ettim bre deli yiğidim. Sen ne yapacaksın? Bunlar kudurmuş."

Deli Hüsrev gülümsedi, gülümsemesinde; ötelerin ötesinde gördükleri, onların hasreti, onlara kavuşma ümidi vardı.

"Sen beni düşünme! Düşünmen gerekenleri düşün. Haydi davranın!"

Alev alev yanan konağına baktıkça ciğeri yanan İbrâhim Pehlivan, düşünmesi gerekenlere, kendisine emanet edilenlere döndü. Ailesini atlara yerleştirdi. Said'e seslendi:

"Haydi! Oğlum, davran, gidiyoruz."

Said'in cevabı inanılmazdı, "Babama ben sizinle gelemem." dedi. İbrâhim Pehlivan tam, "Oğlum sen ne dersin? Senin sebebinle yollara düşüyoruz" derken sözleri yuttu. Abdülfettâh-i Akrî Hazretleri, "Bu söylediklerimden oğlunun haberi olmamalı. Ancak başka çare kalmadığında söyleyebilirsin." demişti, tam yirmi iki sene önce. İbrâhim Pehlivan bağırdı:

"Evladım, ne demek ben sizinle gelemem. Bu yola birlikte çıkmak zorundayız. Niçin gelmek istemezsin?"

Said, ağlamaklıydı.

"Baba nasıl giderim, nişanlımı ve ailesini burada bırakarak..."

İbrâhim Pehlivan'ın yüreği yandı. Oğluna ne desin, ne söylesin bilemedi. Ona, "Nişanlını bırak, mühim olan senin kurtulman" nasıl

derdi. Said ile Gülümser'in birbirlerine sevdalarını duymayan kalmamış, kara sevdaları dillere destan olmuştu. Çaresiz bir şekilde Deli Hüsrev'e baktı.

"Bre deli, ayıkla bakalım pirincin taşını. Said, nişanlımı ve ailesini almadan bir yere gitmem der."

Deli Hüsrev, bir taraftan ateş ederken diğer taraftan bağırdı:

"Siz yola çıkın, ben Said ile konuşurum. Haydi, hayırlı yolculuklar."

Deli Hüsrev'in sözleri İbrâhim Pehlivan'ın canına minnetti. Kendisinin Said'e laf anlatması imkânsızdı, ona "nişanlını bırak" diyemezdi. Söylenmesi gerekeni Deli Hüsrev söylemeliydi, o vazifelendirilmişti, bu onun işiydi. Deli Hüsrev'e, yüreği, ciğeri yana yana "Allah'a ısmarladık, hakkımı helal ettim, hakkını helal et!" dedi.

Deli Hüsrev'in "Helal olsun, yerden göğe kadar. İstanbul'a ulaşın, İstanbul'a sahip çıkın. İstanbul varsa bir varız. İstanbul, dünden bugüne, bugünden yarına ışığımızdır." sözleriyle yola koyuldular. Arkalarında yüz binlerce hatırayı, ecdat yadigârı güzel vatanı, kuşları, çiçekleri, tavukları, koyunları, en önemlisi mezarları, çeşmeleri, meyvelerin en güzelini veren ağaçları, yediveren dutunu, çiçek açtığında mis gibi kokan iğdeyi, kudurmuş düşmana bırakarak yola düştüler, onlarca yılda filizlenmesi beklenen nice umutlara doğru...

Bakalım Deli Hüsrev Said'i nasıl ikna edecekti. İbrâhim Pehlivan sürdü atını, karanlığın içine, karanlıktan sonra gelecek gündüzün ümidinde, yola çıkmış ailesinin ardından...

Gidenlerin ardından yaşlı gözlerle baktı Deli Hüsrev. Onlarla birlikte nice şeylerin de gittiğini ve bir daha dönmeyeceğini hissetti. Bulgar haydutlarına ve Rus askerlerine rağmen nişanlısının evine gitmek için sabırsızlanan Said'e seslendi:

"Said'im, yiğit evladım. Haydi toparlan, sen de yola çıkmalısın!"

"Ama beyim, nasıl giderim, nişanlımı, ailesini, canımın yarısını bırakarak nasıl giderim?" diyen Said'in gitmeye niyeti yoktu.

Deli Hüsrev, Said'i omuzlarından tuttu.

"Evladım. Bizi buraya yollayanlar, senin ailenle gitmeni, onların yanında olmanı istediler. Nişanlının babası Tahsin Ağa'nın konağını bilirim, daha önce misafirleri olmuştum. Söz, sen buradan ayrılır ayrılmaz, oraya gideceğim. Onları da arkanızdan yola çıkaracağım. Ne olur beni üzme. Bizi bu işle vazifeli kılanlar ailenle gitmeni istediler. Ben hayatta olduğum sürece bunun başka türlü olmasına imkân yok. Sen de yeminli delisin. Bana mutlaka itaat etmen gerektiğini iyi bilirsin."

Said'in eli ayağı, yüreciği bir kuş gibi titredi, sezdiklerinin etkisiyle, çaresizce kıvrandı. Eğer itiraz ederse, Deli Hüsrev, düşünmeden silahı ona doğrultacaktı. Karşısındaki yeminli deliydi. İtiraz edilmezdi. "Peki" demekten başka yapacak şey yoktu, her hücresi isyan etmesine, "hayır" demesine rağmen boyun büktü.

"Dediğin gibi olsun. Senin sözün bana yeter. Peki sen ne olacaksın? Bu kudurmuş gibi saldıranlarla nasıl baş edeceksin?"

Yeminli deli Said'i kucakladı; Türkoğlu'nun yüzlerce yıllık geleceğini kucaklarcasına.

"Allah razı olsun evladım, beni kırmadın. Beni merak etme. Bu gavurcuklar benim hakkımdan gelemez. Bizim işimiz, sizin yolunuzu açmak, sizi menzilinize ulaştırmak... Sizden sonra geleceklerin ebedî güzellikler diyarına kavuşması için..."

Said, gönlü ve aklı geride bıraktıklarında, nişanlısı Gülümser'de, Deli Hüsrev'de olarak atına bindi, gözyaşları içinde "Hakkını helal et!" diye bağırdı ve atını sürdü, gidenlerin arkasından...

Bulgar ve Rusların üzerine ateş olup yağan Deli Hüsrev cevap veremedi. Said, kendisini bekleyen, babasının, birbirlerine sarılıp yanan konağa bakıp ağlaşan kadın ve çocukların yanına geldi ve hemen yola koyuldular; güneye doğru, Eski Zağra'ya ulaşabilmek için... Arkalarında, Said'in nişanlısı Gülümser ve ailesini, Deli Hüsrev'i, yanan konağı, binlerce hatırayı, vatanlarını, Rus ve Bulgarların tüfenklerinden çıkan kurşunları, onlara cevap veren

Said'in ağzı kurumuş, konuşamıyor, göz pınarları suyunu çekmiş ağlayamıyordu. Arkasında sevdiceğini, nazlı yarini, yoldaşını bırakmıştı. Bir daha görüşmek mümkün olacak mıydı?

Said, yüz bin defa kırılmış bir billur bardak çatlamışlığındaki yüzle son defa baktı, nişanlısına, nice bin hatırasını bıraktığı köye, Deli Hüsrev'in olduğu yere... Hiçbir şey gözükmüyordu, yalnızca zaman zaman bir alev parlıyor, Said'e selam gönderiyordu. İlk hedefleri Selvi'ydi.

Köyde tam bir katliam yaşanıyordu. Feryat eden insan sesleri, acı acı uluyan köpeklerin, ağıllarından ve damlarından çıkamadıkları için diri diri yanan sığırların, koyunların seslerine, tüfek gümbürtülerine karışıyordu. Havada ağır bir yanık kokusu vardı. Tepovalıların alışık olmadığı bir koku, canlı canlı yananların vücutlarından yükselmiş bir koku...

Tam bir dehşet yaşanıyordu. Yanan evlerin kapıları önlerinde tek başına ağlayan çocuklar, kendilerini götürecek birilerini beklerken, anneler eşya kurtarma telaşındaydılar. Kimi anneler "Çocuğum, çocuğum içeride kaldı!" diye feryat ediyor, ancak kimseye sesini duyuramıyorlardı.

Sokaklar, vurulan, şaşkınca koşturan insanlarla doluydu. Şuursuzca kurşunlardan kaçmaya çalışanlar, kurşunların kucağına düşüyordu.

Yanan evler, yerde yatan masum insanlar, feryatlar, dayanılmaz bir koku... Kan içici katil Rus ve Bulgarlar arasından, yanındakilerle birlikte köyden çıkmaya çalışan Said ile İbrâhim Pehlivan, donmuş gibiydiler. Bu ana-baba gününde, diğer insanların yardımına koşamamanın acısı, utancı ve çaresizliğini yaşıyorlardı. Şu anda ikisi de köyde kalıp çarpışarak şehit olmak için her şeylerini vermeye razıydılar. Ancak emir yüksek yerdendi, söz vermişlerdi, bir an önce Eski Zağra'ya ulaşmalıydılar. Zaman zaman Bulgar ve Ruslar, önlerini kesmek istemiş, martin tüfekleriyle kendilerine yol açmış,

çok güç şartlarda, köyün hemen güneyinde başlayan ormana ulaşmışlardı. Orman, kendileri gibi katliamdan kaçanlarla doluydu... Kimsenin gözü kimseyi görmüyordu... Herkes can derdindeydi.

İbrâhim Pehlivan, burada durursa katliam manzaralarına daha fazla dayanamayacağını anladı, kararını verdi.

Biraz daha beklerse, ölmek, şehit olmak için katillerin üzerine yürüyecek, bu şekilde de kendisine verilen vazifeyi yerine getiremeyecekti. "Yürüyün, yolumuza devam ederiz." dedi. Saldırı başlayalı bir saat olmuş, karanlık iyice bastırmıştı. Gece karanlığında, yıldızların ışığında yürümeye, yol almaya çalıştılar, Selvi'ye, Şıpka'ya doğru.

Batıda bir pehlivan, İbrâhim Pehlivan, Doğu'ya doğru yürürken, doğuda bir pehlivan da, yürüyordu Batı'ya doğru... Kars'ın köylerinden göç edenlerin imdadına yetişebilmek için, hocası Seyyid Fehîm Hazretlerinin verdiği vazifeyi yerine getirmek için...

Küçük yaşına rağmen çok gayretli, çok güçlü, iradesi çok sağlam olduğu için hocası ona Abdülhakîm Pehlivan demişti. Ama gördükleri, yaşadıkları omuzlarını çökertmişti.

Alioğullarından İbrâhim Pehlivan ve oğlu yeminli deli Said ile beraberindekiler yürüdüler, Selvi'ye doğru, ümitlerin tekrar yeşermesinin beklendiği İstanbul'a ulaşabilmek için... Arkalarında nice gözyaşı, nice feryat, yıkılmış, yanmış ocaklar, dün şen bugün ağıtta vatanlar, canice katledilen sevgililer bırakarak yürüdüler; karanlıkların içinde ışığa, yeniden dallanıp budaklanmaya, kök salmaya güç bulacakları diyara, İstanbul'a kavuşmak umuduyla...

Geride kalanlar için tek bir seçim vardı; ölüm! Ya dövüşerek ya da boyun bükerek. Tepevo köylüleri, dövüşerek ölümü seçmişlerdi. Erkeklerle birlikte kadın, kız ve kızanlar da arslan kesilmişler, ellerine aldıkları balta, kazma, kürek, satırlarla köylerini, evlerini savunmak için koşmuşlardı. Karşılarında hepsi silahlı çok sayıda Rus ve Bulgar vardı.

Tam bir ölüm kalım savaşıydı. Ateş almayan ev yoktu. Alevler

göğe yükseliyordu. Düşman, yanan köyü tamamen sarmış, kaçmak isteyen köylülerin üzerine kurşun yağdırıyordu.

* * *

Daha savaşın ilk gecesinde, 26 Haziran'ı 27 Haziran'a bağlayan gece olanlar olmuştu. Sivil Türk insanını dehşete düşürmek, korkutarak yüzlerce yıllık vatanlarından kaçırmak için ne gerekirse yapılmış, kaçanlar kaçmış, kaçamayanlar acımasızca katledilmişti. Amaç, bu topraklarda tek bir Türk bırakmamaktı.

Rusların, Tuna'yı geçmeye başlamasını takip eden ilk iki gece yağma, yangın, yıkımlar ve katliamlar, birbirini takip etti. Tuna kıyısının ticaret merkezi olan Ziştovi, Niğbolu ve buraya yakın Plevne, Lofça, Selvi ve çevrelerinde, bütün korkunçluğuyla sürdü. Varlıklı Türklerin evlerini çapulcu Bulgar rehberler, Ruslara göstererek katliam ve soygunu inanılmaz boyutlara çıkardılar.

Rus Çarının, Slav milliyetçilerinin beklediği olmuştu. Savaşın ilk gecesinde, vahşet ve dehşet inanılmaz boyutlarda kendini göstermişti. Bu vahşet, Türk halkı arasında korku, yılgınlık, panik meydana getirdi. Daha önce böyle bir şeyle karşılaşmamışlardı. Tuna'nın güney tarafında, Osmanlı'nın göbeğinde, böyle bir vahşetin yaşanacağını rüyada görseler bile inanmazlardı.

Cami, okul, medrese, kervansaray gibi her türlü Türk eseri yakılıp yıkılıyor, kül ediliyordu. Çünkü Çar, "Yıkın, yakın! Osmanlı'ya ait ne varsa, canlı cansız, hiçbir şey kalmasın. İnsanlar dehşete kapılıp göç etsin, göç etmeyenleri katledin!" diyerek etnik ve dinî temizlik emretmişti. Osmanlı'nın Tuna ve Edirne vilayetlerini, Müslümanlardan temizleyip Ortodoks Bulgarlar için Rusya'nın uşağı bir Bulgaristan kurmakta kararlıydı Rus Çar'ı...

Kırk bin kişilik ilk Rus birlikleri Osmanlı topraklarına, General Zimmerman kumandasında, 1877'nin 21 Haziran'ını 22 Haziran'a bağlayan gece, Maçin üzerinden Dobruca'ya geçerek girmişlerdi. Ancak ilerlemeyerek orada kalmışlardı. Çünkü karşılarında karargâhı Şumnu olan Tuna cephesinin Şark ordusu vardı. Buna

rağmen 23 Haziran'da Rus ordusunun geçtiği bölgelerdeki Tulça, İsakça ve Mecidiye'den Varna ve Şumnu'ya doğru göç başlamıştı.

27 Haziran gecesinde Osmanlı topraklarına Zimniça-Tuna-Ziştovi üzerinden giren Rus ordusuysa üç kola ayrılarak taarruza başlamıştı. Grandük Nikola emrindeki kol, bizim Şark ordusuna karşılık Rusçuk üzerine, General Krüdner emrindeki kol batıya Niğbolu üzerine ve General Radetzi emrindeki kol ise güneye Balkan geçitlerine saldırmışlardı. General Gurko, üçüncü kolun öncü kuvvetiydi.

27 Haziran'ı takip eden günlerde, dehşet dolu haberler, birbiri ardına gelmeye başladı. Avrupa topraklarını Türkoğlu'na vatan yapanların, fethedenlerin, nice güzelliklere açanların, şenlendirenlerin, akıncıların torunları evlâd-ı fâtihân, korku, dehşet ve panik içindeydiler. Dillerinde "Görmedin mi Aliş'imi Tuna boyunda?" feryadıyla canlarını, ırzlarını kurtarmak derdine düşmüşlerdi. Onları, bir yapıp vatan müdafaasına sevk edecekler, yönlendirecekler, paniği önleyecek Alişler ise ortalıkta gözükmüyordu. Dehşet içindeki insanlar ne yapacağını bilemiyor; kendilerine liderlik yapacak kişiler arıyor ama bulamıyorlardı. Onlar da birkaç parça eşya alıp panik içinde "çare" diye yollara sarılıyorlardı.

Yüzlerce yıl önce akıncıların yok edildiği Tuna'nın karşı kıyısı Zimniça... Şimdi de on binlerce Rus'a yol vermişti, Tuna'yı aşarak, Ziştovi'ye oradan da Osmanlı topraklarına geçmeleri için... Zimniça'nın 70 kilometre kadar batısında bulunan Yerköy'ün hatırası çok acıydı. İki yüz yıl önce akıncı ocağının sönmesine yol açan ihanet ve gafletten doğan büyük facia yaşanmıştı burada... Tuna'nın Romanya tarafında yer alan Yerköy ile Zimniça arasında ne vardı ki, Osmanlı'nın ikidir beli burada kırılıyordu.

Ziştovi üzerinden Osmanlı topraklarına giren Rus ordusunun mevcudu 125 bin kişi ve 80 toptu. Avrupa Türk Orduları Başkumandanı Serdar-ı Ekrem Çırpanlı Abdülkerim Nadir Paşa, Şumnu'da bulunuyordu. Süleyman Paşa, Hersek; Ali Salip Paşa,

İşkodra ve Mehmed Ali Paşa, Yenişehir kumandanı idiler.

Tuna cephesiyse üçe ayrılmıştı. Rusçuk, Silistre, Şumnu ve Varna'da bulunan Şark ordusunun başında Ahmed Eyüp Paşa, Vidin'deki Garp Ordusunun başında Tokatlı Osman Paşa, bu iki ordunun arasında bulunan Balkan ordusunun başındaysa Süleyman Hüsnü Paşa bulunmaktaydı. Tuna Cephesi'nde Osmanlı ordusunun mevcudu 186 bindi.

Rus'un, böylesine büyük bir kuvvetle, Osmanlı topraklarına girdiği böyle bir zamanda, Osmanlı ordusu, boğazına kadar siyasete gömülmüştü. Başkumandanla ordu komutanları arasında çekememezlik vardı.

Bu ordu, zaferden zafere koşan, ihanet gaflet bilmeyen ordu değildi. Şimdi içinde, Abdülazîz Han'ın şehit edilmesine karışanlar, yeni padişah Abdülhamîd Han'a istediklerini yaptırmak, onu avuçlarının içine almak için bütün Osmanlı'yı feda etmekten çekinmeyen paşalar vardı.

En önemlisi de yeni Padişah Abdülhamîd Han, dizginleri tam olarak eline alamamıştı; amcasının şehit edilmesine karışan ordu mensuplarına karşı güvensizlik içindeydi. Kendisini hiç istemediği bir savaşın içinde bulmuştu.

Osmanlı Devleti, işte bu şartlar içinde tarihin en büyük savaşlarından birine girmişti, en önemlisi de bu sefer asıl düşman içerdeydi. Hem ordu hem de sivil idareciler içinde gafil ve hainler vardı. En korkuncu da Osmanlı vatandaşı olan Bulgarlar, bağımsızlık ateşiyle yanıyordu. Bunun için her şeyi göze almışlardı ve Rus askerlerinin en büyük yardımcısıydılar. Rus askerini Müslümanların üzerine salmak, Müslümanları katlettirmek için her türlü hileye, tahrike başvuruyor, ellerinden ne gelirse yapıyorlardı. Daha Ruslar tarafından işgal edilmemiş yerlerdeyse Bulgarlar, gündüz külahlı, geceyse silahlıydılar.

* * *

"İzin yok, İbrâhim Pehlivan göçe izin yok. Padişah efendimizden

kesin emir gelmiş. 'Kimse bulunduğu yeri terk etmesin! Siviller de silahlansın, askerlere yardım etsinler' buyurmuş."

Eski Zağra Müftüsü Hüseyin Raci Efendi'nin bu sözleri, İbrâhim Pehlivan ve Said'in zaten canlarına minnetti. İbrâhim Pehlivan ve 22 yaşındaki Said, silaha sarılıp düşmana karşı koyma, Tepova Köyü'ndeki masumların intikamını Bulgar ve Rus'tan alma imkânı çıktı diye sevinmişlerdi. İbrâhim Pehlivan, Said'e sordu:

"Bize, Deli Hüsrev; 'Eski Zağra'ya vardıktan sonra, Raci Efendi'ye tabi olun, onun sözünden çıkmayın!' demişti. Biz, Raci Efendi'ye tabiyiz, ne sülerse onu yaparız, değil mi Said?"

Raci Efendi'nin sözleri, son yaşadıkları karşısında silah elde, canilere karşı savaşmak isteyen Said için de bayram müjdesi gibiydi.

"Haklısın baba. Bana sorarsanız, kadınları, çocukları burada bırakalım. Hemen Osmanlı ordusuna katılalım!"

Bu fikir, İbrâhim Pehlivan'ın da çok hoşuna gitmişti.

"Hay aklınla bin yaşa be Said, ne güzel süledin. Hemen yola çıkalım."

Said ve İbrâhim Pehlivan'ın söyledikleri karşısında Raci Efendi telaşlandı.

"Durun bre deli herifler! Ruslar, bize üç günlük mesafedeki Tırnova'ya girdi girecek... Koca Balkana ulaştılar. Akıl almaz gelişmeler olmakta. Deli Hüsrev'in sözlerini unutmayın. Durumlar belli olmayınca bir yere gitmenize izin veremem! İlla bir şeyler yapmak isterseniz, buranın, Eski Zağra'nın savunması için çalışın!"

Raci Efendi'nin sözleri, temmuz sıcağında buz etkisi yaptı. Bir an önce Rus ve Bulgar canileriyle hesaplaşmak için can atan İbrâhim Pehlivan ve Said'in bütün sevincini alıp götürdü. Başka zaman olsa dinlemez, hemen cepheye koşarlardı. Ancak Deli Hüsrev'e söz vermişlerdi, Raci Efendi'yi dinleyeceklerine, onun sözünden çıkmayacaklarına dair... Bu sebeple, idama gidenler gibi boyunlarını büküp itaat ettiler.

Deli Hüsrev'i hatırlamak, hem Said'in hem de İbrâhim Pehlivan'ın ciğerlerini yakmıştı. Acaba kurtulmuş muydu? Kurtulmuşsa, Said'in nişanlısına ve ailesine yardım edebilmiş miydi? İlk geceyi ormanda geçirmişlerdi. Tepova Köyü'nden ayrılışlarının ertesi günü, arkalarında yanan evler, katledilmiş canlar bırakarak yola devam etmişlerdi.

"Rus geliyor. Geçtiği yerlerde bütün Müslümanları katlediyor. Bulgar haini içeriden vuruyor. Birlikte taş üstünde taş, beden içinde can bırakmıyorlar" haberi, geçtikleri yerlerdeki bütün Müslümanları dehşete düşürmüştü. Herkes, Balkanların güneyine, Kızanlık'a, Eski Zağra'ya ulaşmanın telaşındaydı. Sanki kıyamet kopmuştu. Yollar, insanlardan geçilmiyordu. Evlâd-ı fâtihân torunları, can telaşındaydı, analar, evlatlarını göremez olmuştu.

Rusların acımasızca bombaladığı Rusçuk'tan ve yağmaladığı Ziştovi'den gelen göçmenleri görenlerin aklı başından gitmişti. Niğbolu, Bela, Tırnova, Elena, Selvi, Drenova ve Gabrova halkı, Balkanları bir an önce aşmak için yollara dökülmüştü. Göçün başlamasıyla birlikte bir çift öküz ve arabası, tam bir servet olmuştu. Kimsenin aklına, direnip karşı koymak gelmiyordu. Tam bir panik başlamıştı.

İbrâhim Pehlivan, Said ve beraberindekiler, Selvi'ye geldiklerinde aynı paniğin burada da yaşandığını görmüşlerdi. Selvi'de bir tanıdıklarının yanında kalmışlar, ertesi günü hemen yola koyulmuşlardı. İbrâhim Pehlivan'ın hanımı ve iki küçük kızı perişan olmuştu. Küçük yaşta yaşadıkları dehşetten sesleri solukları çıkmaz olmuştu.

Selvi ile Gabrova arasındaki bir konaklık yolu, bir günde zor aşmışlardı. Katliam korkusundan her şeylerini geride bırakarak yola çıkan Türkler, Selvi ile Gabrova arasında on binlere ulaşmışlardı. Yol üzerinde zaman zaman Bulgar çeteleri saldırmışlar, ancak İbrâhim Pehlivan ve Said'in martini tüfekleriyle karşılık vermeleri üzerine bir şey yapamamışlardı. Bulgar çetecilerini gören Said, Tepova Köyü'nde yaşananları hatırlıyor ve deliler gibi üzerlerine saldırıyordu. İbrâhim Pehlivan, Said'i ateşin içinden almakta çok

zorlanıyordu. "Yarınlarımız için Said, İstanbul'a sağ salim varmalı." diyerek onu korumaya, ölüme koşmasına mâni olmaya çalışıyordu. "Said'e her şeyi anlatsam mı" diye düşünüyor, zamanı gelmedi diyerek vazgeçiyordu.

30 Haziran gecesi Gabrova'da kaldıktan sonra ertesi gün yola devam etmişler, akşam Balkanların zirvesindeki Şıpka Geçidi'ne ulaşmışlardı. Haziran sonu olmasına rağmen, bütün gece burada titreyip durmuşlardı. 1 Temmuz'da, Balkanların güney eteklerinde, Tunca kenarına kurulmuş Kızanlık şehrine geldiklerinde, Said'in ve beraberindekilerin aklı gidecek gibi olmuştu. Dünyada bu güzellikte bir şehir olamazdı. Tunca kenarında, gül bahçeleri arasında yükselen beyaz badanalı, kiremitli ikişer katlı evler, konaklar... Seyretmeye doyum olmuyordu. Bu güzel diyarları terk etmek zorunda kalacakları, bu diyarların Ziştovi, Rusçuk ve Tepova gibi yıkılıp yakılacağı düşüncesi, Said'i yaktı, kavurdu. Yemin etti, bu güzelliklerin yok olmaması, hiçbir masumun zarar görmemesi için elinden geleni yapmaya...

İbrâhim Pehlivan'ın küçük kızı Ayşegül bile büyük bir hayranlıkla Kızanlık'ı seyre dalmıştı. Said, köyünü, nişanlısı Gülümser'i terk etmek zorunda kalmış, Rus ve Bulgar zulmünün acımasızlığını görmüş, yaşadıkları yüz hatlarını iyice sertleştirmiş, gülmeyi unutturmuştu. Geride bırakmak zorunda kaldıkları için kendini suçluyor, bu utançla yanıyordu. Kızanlık'ta da bir gece kaldıktan sonra, 3 Temmuz 1878'de Eski Zağra'ya ulaşmışlardı.

İbrâhim Pehlivan da, akrabalarını göremeden ayrılmanın suçluluk duygusu içindeydi. Onları son olarak görememişti. Ani Rus saldırısı korkunç bir kâbus gibi üstlerine çöktüğünde, "Deli Hüsrev'in emri" deyip göç telaşına, bir an önce köyü terk etme derdine düşünce kimseye uğrayamamıştı. Acaba katliamdan kurtulan var mıydı, varsa bir daha görüşebilecekler miydi? Nişanlısını bıraktıktan sonra söylemez, gülmez olan Said'e bakıp bakıp dertleniyor, "Evladım, bütün bunlar senin için." diyemediği için bunalıyordu.

"Deli Hüsrev" deyince, hem Said'in hem de İbrâhim Pehlivan'ın

dalıp gittiğini görmek, Raci Efendi'yi de çok üzdü. Raci Efendi de çok severdi Deli Hüsrev'i. Zaman zaman bir araya gelir, görevli bulundukları bölgedeki durumu değerlendirirler, nasıl hareket edeceklerini kararlaştırırlar; durumu İstanbul'a, bildirilmesi gereken yerlere bildirirlerdi. Raci Efendi, 2 Temmuz 1877 akşamı, Deli Hüsrev'in selamıyla kendisine gelen İbrâhim Pehlivan ve Said, yaşadıklarını anlattıklarında inanamamıştı.

Osmanlı Devleti ve en önemlisi de Rumeli'deki akıncı torunları bu kadar gafil nasıl yakalanmıştı? Rus, bu kadar kolay Tuna'yı nasıl aşmıştı? Hemen kaymakamlığa koşmuş ve bütün anlatılanların doğru olduğunu görmüştü. Eski Zağra Kaymakamlığı'nda çok büyük telaş vardı, kimse ne yapacağını bilemiyordu. Rus zulmüyle dehşete düşmüş, katliamdan kurtulmayı başarmış Ziştovi, Selvi, Lofça, Niğbolu halkı tam bir panik içinde, bütün varlıklarını bırakmış halde, yüzlerce, binlerce olarak Eski Zağra'ya akın akın geliyorlardı. Bu akın, Eski Zağralıları da telaşa düşürmüş, onlar da göç için ayaklanmışlardı. Ancak İstanbul'un kesin emri üzerine göçe müsaade edilmemişti. Fakat insanlar diken üzerinde, tetikte bekliyorlardı. Tam bir panik havası hâkimdi.

Raci Efendi, karşısında duran, acıdan bir abide hâline gelmiş İbrâhim Pehlivan ve Said'e bakıyordu. İkisi de kendi iç dünyalarındaydı. Bedenleri burada, ruhları kim bilir nerelerdeydi? Said, geride bıraktıklarını, özellikle de Gülümser'i merak ediyordu. Köyden ayrılışı çok ani olmuştu. Sevdiceği, kara sevdalısı Gülümser'i son bir defa göremeden, "Ona beni mutlaka bekle" diyemeden ayrılmıştı Acaba ne yapmışlardı? Bulgar saldırısına uğramadan köyü terk edebilmişler miydi? Deli Hüsrev onları bulabilmiş miydi? Bulabilmesi için Deli Hüsrev'in sağ kalması lazımdı. O sağ kaldıysa, o yetişinceye kadar Gülümser sağ kalabilmiş miydi? Bu ve benzeri düşüncelerle Said, aklını kaçıracak gibi oluyordu. Deli Hüsrev, yeminli deliydi. O nice badirelerden sağ kurtulmuştu. Ya Gülümser ve ailesi, onlar ne olmuştu?

* * *

Raci Efendi, İbrâhim Pehlivan ve Said, uzun uzadıya konuşarak alınacak tedbirleri kararlaştırmış, silahları hazır etmiş, göç

ihtimalini uzak tutmayarak bir çift güçlü kuvvetli öküzle öküz arabası temin etmişlerdi.

Eski Zağra'daki herkes büyük panik içindeydi. Gelen haberler, birbirini tutmuyordu. Kimse tam olarak ne olduğunu bilmiyordu. Bir haber, "düşman Şıpka Geçidi'ni zorluyormuş" şeklinde geliyor, diğer bir haberse, düşmanın Tuna'ya döküldüğü müjdesini veriyordu. İnsanlar hangisine inanacaklarını bilemiyorlardı. Ama kesin olan bir şey vardı, Plevne, Niğbolu, Tırnova, Lofça, Selvi, İsakça tarafından göçler; Eski Zağra, Şumnu, Varna ve Sofya tarafına devam ediyordu.

Müthiş haberler birbirini takip ettikçe Eski Zağra'da heyecan son haddini buldu. Said "Bir şeyler yapalım." dedikçe, Raci Efendi "Bekleyelim" diyordu ve bekliyorlardı bir şeyler yapamamanın çaresizliğinde!.. Atayurtlarından dehşet içinde kaçanlar, Eski Zağra'ya geldikçe, on binleri buldukça çok daha fazla kahroluyorlardı.

Said, yaşanan korkunç zulüm, göç eden çocuk, kadın ve dedelerin yüzlerindeki donuk ifadeyle yanıyordu. Gülen, ağlayan yüzler gülemez, ağlayamaz olmuş, dehşet gül çehrelerde donup kalmıştı. Said, geride bıraktıklarından, Gülümser'inden; gözlerine bakamadığı, gözlerinin rengini bilemediği kara sevdalısından ufacık bir haber alabilmenin çabasındaydı.

Gelen herkese "Gülümser'imi gördünüz mü?" diye sormak istiyor, ama soramıyordu. Bir tanıdık sima arıyordu, Gülümser'i tanıyan birisini, Gülümser'i sorabilmek için. "Memleket elden gidip yüz binler, namus, can, mal derdindeyken, sen Gülümser'in derdindesin?!" diye kendi kendine kızıyordu ama elinde değildi; her anı Gülümser'le doluydu.

8 Temmuz'da acımasız Rus Generali Gurko'nun, Tırnova'yı işgal haberi geldi. Kendilerini Eski Zağra'ya cansız atan Tırnovalıların anlattıkları dehşet vericiydi. Rus ordusu, önüne ne gelirse yakıp yıkıp öldürüp geçmişti. Çocuk, kadın, hayvan, tarladaki mahsul, cami, çeşme, konak dinlememişti. General Gurko, Türklerle ilgili ne

varsa yok edilmesini istemişti. Eski Zağra'dakiler, Tırnova'nın acısıyla yanarken, Gabrova'nın düştüğü haberi gelmişti. Eski Zağralılar, neye inanacaklarını bilemiyorlardı. Çaresiz insanlar, "Ordumuz, Padişahımız, Âli Osman nerede?" feryatlarındaydı. "Görmedin mi Aliş'i Tuna Boyunda" türküsü dillerinden düşmüyordu.

Düşman, Balkanlara, adım adım Şıpka Geçidi'ne ilerlerken, düşmana dur demesi gereken Osmanlı'nın Tuna Ordusu neredeydi? Büyük bir gafletle düşmanın Tuna'yı geçmesine müsaade edilmişti, düşman, Balkanlar'ı da geçerse bir daha nerede durdurulacaktı? Balkan Dağları'ndan sonrası Edirne, ondan sonrası İstanbul demekti...

* * *

İbrâhim Pehlivan ve oğlu Said, Eski Zağra'da ne yapacaklarını şaşırmış vaziyetteyken doğuda gayret kuşağını kuşananlar vardı. Abdülhakîm Efendi, hocası Seyyid Fehîm Hazretleriyle birlikte Rus zulmünden kaçan kimsesizlere, yolda kalmışlara yardım edebilmek için koşturup duruyordu.

Babasının "Seyyid Fehîm Hazretleri, kavuşabileceğin en büyük nimettir. Çok büyük bir nimete kavuştun, kıymetini bil. Şükrünü yerine getir. Her anını değerlendir. Bu nimete şükür, onun her isteğini dünyanın en önemli şeyi bilmen, yerine getirmek için canın pahasına çalışmanla olur." sözleri bir an aklından çıkmıyordu. O'nun her hareketine dikkat ediyor, hiçbir sözünü kaçırmamaya çalışıyordu. En ufak bir işaretini, en büyük emir biliyor, emri yerine getirmek için atılıyordu. Aklına ne Rus kurşunları ne de ölüm geliyordu.

Abdülhakîm Efendi, hocasından gördükleri, onun teveccühleri ve savaşın getirdiği acılarla elli yaşların olgunluğuna kavuşmuştu.

16 Temmuz 1877'de, gazeteci Gay, İstanbul'dan Londra'daki Daily Telegraph'a çektiği telgrafta "Tırnova'da yüzlerce Türk, Ruslar tarafından kurşuna dizildi. Osmanpazarı ve Eskicuma tarafından Şumnu'ya, Rus ve Bulgar katliamından kaçan 5 bin arabalık göçmen geldi" diyordu.

Eski Zağra, Tırnova, Osmanpazarı ve Eskicuma'da da 17 Temmuz günü sabah oluyordu. Tıpkı İstanbul'da, tıpkı Mekke'de olduğu gibi... Ama bu Rumeli şehirlerinde ve doğuda işgal edilen Anadolu şehirlerinde güneş acılar üzerine doğuyordu. 16 Temmuz günü, Tırnova'da camilere sığınan insanlar acımasızca, diri diri yakılmış, yüzlerce Müslüman erkek kurşuna dizilmişti. Rus yetkililer, suçluları yakalayacaklarını söylediler, suçlular belliydi. Rus Kazakları ve Bulgar komitacılar... Yapılan işlerden Rus komutanlar da haberdardı. Çünkü Rus Çarı Nikola "Şu veya bu şekilde mutlaka ve mutlaka Tuna ve Edirne vilayetleri, Müslümanlardan temizlenmeli. Göçmeyenler katledilmeli!" emrini vermişti. Rus komutanların söyledikleri, "bizim haberimiz yok" ifadeleri, Batılı gazetecilere karşı göz boyamaydı.

Yine 16 Temmuz'da, 300 arabalı göçmen kafilesi, Şumnu'ya göç ederken yok edilmişti. Şumnu, Osmanlı ordusunun merkezi olduğu için, Ruslar tarafından işgal edilememişti. Katliamdan kaçanlar, ya Edirne'ye ya da Şumnu'ya doğru yola çıkıyorlardı.

Eski Zağra'da yüzlerce yıldır, güller, güzellikler üzerine doğan güneş, 17 Temmuz'da acılar üzerine doğuyordu. Eski Zağralılar uyandıklarında, "Gördüklerimiz rüya mıydı?" diye düşündüler. Dün yaşadıklarına inanmak istemiyorlardı, rüya olması için dua ettiler. Hemen pencerelerden dışarı baktılar, ne yazık ki gördükleri rüya değildi. Dışarısı, kırılan kapı, kepenk ve pencerelerle doluydu, Bulgar evlerinde Rus bayrakları asılıydı. Sokaklarda Rus askerleri ve Bulgar komitacıları, çetecileri, sarhoşları geziyordu.

Eski Zağralılar gördüklerinin rüya olmadığını anlayınca büyük

hayal kırıklığı yaşadılar. Gerçekler acıydı. Osmanlı toprağında, Bulgar destekli Rus işgali de acıların en acısıydı. Sokaklara çıkmak imkânsızdı, kimse evinden çıkmaya cesaret edemiyordu, bütün Müslümanlar şaşkındı. Bulgar serserileri, akşam kafaları çektiğinden, sabah sabah sarhoş vaziyette sokaklarda, Müslüman evlerine laf ata ata geziyorlardı.

* * *

Rusların, Plevne'ye saldırdıkları 20 Temmuz Cuma günü güneş, Eski Zağra'da yine acılar üstüne doğmuştu. Ümitler tükenmek üzereydi, acı haberler birbirini takip ediyordu. Özellikle kasaba çevresinde köyler ve çiftliklerde katliam bütün acımasızlığıyla sürüyordu.

Rusların, Kızanlık'ı işgali üzerine halk, Filibe istasyonuna hücum etmişti. Herkes can derdindeydi ve gün geçtikçe panik büyüyordu. Yeminli deli olduğu için Bulgarlar tarafından aranan Said, Bulgar çeteci kılığına girmişti. Said, Raci Efendi'nin evini ve hükümet konağını bir an olsun gözden kaçırmıyordu. Ailesi ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kaldığında müdahale edebilmek için her an tetikteydi. Eski Zağralı üç genç daha bulmuş, dört kişilik bir direniş çetesi kurmuşlardı. Eski Zağra çevresindeki Türk birlikleriyle irtibat hâlindeydiler.

Said, yaşadıklarını anlamakta zorlanıyordu! Kim zalim, kim mazlum, kim haklı, kim haksız, kim korkak, kim tedbirli?.. Bütün bunların içinde kendi yeri neresiydi? Bu savaşta öldürülen, acımasızca katledilen kadınların, çocukların ve savunmasız ihtiyarların suçu neydi? Suçu yoksa niçin katledilmişlerdi? Allahü teâlâ kuluna zulüm etmezdi, peki bu yaşananlar neydi? Said, bütün bu cevapsız suallerle bunalıyor, imanını kaybetmemek için tövbe ediyor, "Ya Rabbi, imanımı muhafaza et, hakkı hak batılı batıl olarak göster!" diye dualara duruyordu.

Hasreti büyüyüp yüreğini yakıyordu. Aynı yastığa baş koyamadığı Gülümser'i, sevdikleri ne haldeydiler acaba? Ailesini İstanbul'a götürmeyi başarabilecek miydi? Eski Zağra'da doğan güneş, Said'in ve nice bin mazlumun acılarını, Rus ve Bulgarların

ise kin ve nefretini arttırıyordu.

Zağra'nın istilası üzerine intikamcı ve yağmacı Bulgarlar, Yaka Boyu'ndaki Hriste, Külbe, Bükülmülk, Hızırbay, Canbazören köylerine yürüyüp para umdukları zengince Müslümanları işkencelerle öldürüp, kadın çocuk demeyip ele geçenleri katlettiler. Kurtulabilenlerse çırılçıplak, akıllarını kaçırmış hâlde Zağra'ya gelebilmişlerdi.

Bükülmülk Bulgarları, yüz iki Müslümanı bir samanlığa doldurup yaktılar. Evlere girmek, adam götürmek o derece arttı ki, sokaklara çıkılmaz ve evlerde yalnız başına durulamaz oldu. Müslüman mahalleleri, dilsizler ülkesine döndü. Hiçbir evde ateş ve mum yakılamaz ve ocaktan duman çıkmaz olmuştu. Bulgar çeteciler, hayat işareti gördükleri evlere hemen saldırıyorlardı.

Birkaç mahalle halkı bir araya toplanıp gece gündüz, uykusuz, nöbet tutup bekleşiyorlardı. Ama ellerinde silah namına bir bıçak bile yoktu. Bütün silahlar toplanmıştı. Bulgarların 'silahı var' diye ihbar ettiği Türkler hemen kurşuna diziliyordu.

Kapılar kırılmaya veya duvarlardan Bulgar çetecileri aşmaya başlayınca; kuzularından ayrılan koyunlar gibi bir ağızdan feryat ve figan başlıyordu. Çaresiz kadınlar, kucaklarında masum yavrularıyla mezardan çıkmış gibi yalınayak, titreyerek Hükümet Konağı'ndaki Rus yetkililere yalvarıyorlardı:

"Gitti evladım, acımadan öldürdüler!"

"Öldürdüler; kocamı, babamı, kardeşlerimi katlettiler. Ne olur yardım edin!"

"Yetişin, evimizi bastılar! Siz ne biçim hükümetsiniz?"

Müslüman erkekler de, iyi geçindikleri Bulgarlardan birini yanlarına alarak hükümet binasına koşuyorlar, "Aman komşular, yazıktır, bizi kırıyorlar! Yalvarırız, merhamet edin, bizi kurtarın!" diye feryat ediyorlardı ama dinleyen kim? Gelenler, çeşitli hakaretlerle kovuluyordu, bazen usulen bir Bulgar zaptiye gönderiyorlardı.

Bütün bunlara şahit olan Said, acıların, utançların en şiddetlisiyle sarsılıyor, Bulgarların üstüne ölümüne saldırıp, şehitliğe koşmamak için kendini zor tutuyordu. Onun ölümü, kendisine verilen işin yarım kalması olurdu, bir yeminli deli emir dışına çıkamazdı. Deli Hüsrev, ona ailesini İstanbul'a ulaştırmak görevi vermişti.

Bulgarlar, Müslümanlara yaptıkları işkencelerle tatmin olmamış, hırslarını alamamışlar, camilere saldırmaya başlamışlardı. Bu konuda, Rus Başkomutanlığının gönderdiği emir etkili olmuştu. Başkomutanlık gönderdiği gizli emirde, "Müslümanların mutlak surette göçe zorlanmasını, kalanların katledilmesini ve Müslümanlara ait eserlerin de mutlaka tahrip edilmesini" istemişti.

Komutanlığın böyle bir karar almasında senelerdir, Balkanların iki yakasında Bulgarları ayaklandırmak için çalışan Rus Generali Çirnayev'in büyük etkisi olmuştu. Çirnayev, Bulgaristan'dan Çar'a gönderdiği raporda, "Buralarda, Bulgarlardan oluşan hiç yoktan ordular meydana getirdim. Bu insanlar, emrimle gözünü kırpmadan ölüme gidiyorlar. Fakat Bulgarları sendeleten bir engel var! Türklerin bu topraklarda yüzlerce yılda meydana getirdikleri, hatıraları ve eserleri... Ölümden korkmayanlar, bu hatıralardan korkuyorlar. Yalnız Türkleri değil, onların tarihini de yenmemiz, Türkleri hatırlatan her şeyi yok etmemiz lazım. Türk korkusu, Bulgarların beynine öyle işlemiş ki; bunu silmek için çok çalışmamız, çok uzun yılların geçmesi gerek" diyordu. İşte bu rapor üzerine, işgal edilen yerlerde Osmanlı'yı hatırlatan her şeyin yıkılması emredilmişti. Camiler yıkılır, ecdat yadigârı tarihî eserler yok edilirken, Eski Zağralılar ağlamaktan, çaresizlikten başlarını duvarlara vurmaktan başka bir şey yapamıyorlardı.

Plevne, Lofça, Selvi, Rusçuk, Niğbolu, Tırnova, Gabrova, Yeni Zağra ve Kızanlık tarafından binlerce evlâd-ı fâtihân, Edirne'ye gelmeye devam ediyordu. Edirneliler, can, ırz ve din kaygısıyla yollara düşen göçmenleri görünce dehşetle irkilmişlerdi. Göçmenlere, Ruslar ve Bulgarlar tarafından akla gelmez işkenceler yapılmış, burunları bile kesilmişti. Hastanelerde tedavi altına alınan göçmenler, oradan da İstanbul'a gönderiliyordu.

Eski Zağra'ya yakın Rus istilasına uğramış köylerin Müslüman ahalisi, kasabaya sığınmış, yakın olanlarsa Edirne ve Hasköy taraflarına kaçmıştı. Yakalananlara akıl almaz işkenceler yapılıyordu. Bütün bu yapılanları gizlice seyreden Said, her gün binlerce defa ölüyor, bir şey yapamamanın çaresizliğini yaşıyor; bu zillete sebep olanlara hesap sormak için yemin ediyordu.

Kasaba içinde devriye gezen Rus askerleri ve Bulgarlar, Kars, Erzurum, Vidin, Varna, Rusçuk, Sofya, Şumnu, İslimye ve Filibe'nin alındığını söyleyerek, Müslümanlarla dalga geçiyorlardı.

* * *

30 Temmuz 1877'de akşam üstü, Plevne'de Osman Paşa, askerleri ve Plevneliler, kendinden kat kat fazla olan Rus birliklerini bozguna uğratırken, Süleyman Paşa tarafından bir gün önce Ruslardan kurtarılan Eski Zağra'da Türkoğluna, akıncıların torunlarına yakışmayan hadiseler yaşanıyordu. Plevne'de yaşananlar, Türkoğlunun, liderine kavuştuğunda neler başaracağını, Eski Zağra'da yaşananlar ise, lidersiz nasıl zelil duruma düştüğünü gösteriyordu.

Zafer neşesini bir anda paniğe döndüren bir haber, Eski Zağra sokaklarını şimşek hızıyla dolaştı. "Rusların kasabaya girmesi yakındır. İki saate kadar kasaba boşaltılacak. Süleyman Paşa böyle emretti" haberi bir anda gönülleri kor gibi yaktı. Herkes haberin doğruluğunu bile araştırmadan koşuşturmaya başladı.

Kasaba içinde sanki kızılca kıyamet kopmuştu. Kimi evladını, kimi ailesini, kimisi ana babasını arıyor, bazısı da öküz arabası bulmaya çalışıyordu. Kocaları, yetişmiş erkek evlatları Bulgarlar tarafından katledilmiş dul kadınlar ne yapacaklarını şaşırmıştı. "Şimdi biz kimsesiz ne yapacağız?" diye saçlarını başlarını yoluyor; şaşkın bir hâlde oradan oraya koşup duruyorlardı. Bazı kadınlar ise çaresizlik ve dehşetten bayılıp kalmışlardı.

Raci Efendi ve İbrâhim Pehlivan, hemen göç için hazırlıklara girişmişlerdi. Süleyman Paşa, Eski Zağra'yı Ruslardan geri aldığında ailesinin yanına dönen Said de yardımı için koşturup duruyordu. Şehir Ruslardan alındığında sevinmişlerdi, ancak bu sevinçleri uzun

sürmemişti. Şimdi yine Rusların eline geçmek üzere olduğu söyleniyordu. Alelacele bir çuval elbise, birkaç yorgan, elli altmış okkalık un bir öküz arabasına konulmuştu. İki ailenin alabileceği eşya bu kadardı.

Göçün panik halinde başlaması üzerine telaşa düşen Süleyman Paşa, hemen yaverlerini, göçmek için yola çıkan kasabanın ileri gelenlerine gönderdi ve "Arabalar, çoluk çocuk şehrin kenarında kalsın! Erkeklerden birer ikişer kişi hanelerinize dönün! Evlerinizi bekleyin, yağma edilmesin! İnşallah yakın zamanda, çevrede Rus askeri kalmaz." ricasını iletti ama kasabalılar bu ricayı dinlemediler. Rus ve Bulgarların zulmünden iyice yılan kasabalılar, Balkanların kuzeyinden, komşu Yeni Zağra, Kızanlık gibi beldelerden Süleyman Paşa'nın gelmesine rağmen Eski Zağra'ya devam eden göçü görünce iyice paniklemiş, Osmanlı ordusunun, Rus'u geldiği yere süreceğinden iyice ümidini kesmişti. Bir an önce Edirne'ye, oradan da İstanbul'a ulaşmaktan başka bir şey düşünmüyorlardı. Süleyman Paşa'nın ricasıyla tek tük dönenler olduysa da bunlar da evlerinde kalamadılar, az zaman sonra tekrar göç kafilelerinin yanına geldiler.

Güneşin batmasına doğru kasabada, tam bir kıyamet günü yaşanmaya başladı. "Ruslar yine geliyor ve çok fazlaymış." söylentisi, Rus işgalinin dehşetini yaşayanları çıldıracak hâle getirmişti. Korkudan akılları giden insanlar, hastalarını evlerde bırakarak yola çıkmışlardı. Kimsenin mal mülk gördüğü yoktu. Bir öküz arabasına yiyecek giyecek gibi çok lazım şeyleri doldurup hemen yola koyulmuşlar, araba ve hayvan bulamayan kimsesiz kadınlarsa; koltuğunda bohça, sırtında bebesi, elinden sürüklediği küçük çocuğuyla yola çıkmıştı.

Telaş, korku, insanlarda akıl bırakmamıştı. Raci Efendi'nin çocukları, ayakkabılarını bile giyememişti. Ne alta serilecek kilim ve döşek ne de yemek pişirecek tencere ve çömlek alınmıştı. Su içecek maşrapa, abdest ibriği alınması dahi unutulmuştu. Onların şaşkın hâlini gören kasabanın dışındaki Osmanlı askerleri, bir tencere ve abdest ibriği verdiler.

Osman Paşa'nın komutasında akıl almaz işler başaranlar da,

diğer cephelerde yenilen Osmanlı askerleri de, panikleyerek, bir an önce İstanbul'a ulaşmayı düşünenler de, Rodop Dağları'nda Rus'a karşı koymak için silaha sarılanlar da Türk'tü. Peki değişen neydi ki? Aynı milletin evlatları, birbirlerinden bu kadar farklı davranış nasıl gösterebiliyorlardı?

Said, birbirini çiğneyerek göç yoluna düşenlere bakarak bunları düşünüyor, bu suale cevap bulmaya çalışıyordu. Fark neredeydi? Hicrete kalkan ahali çıldırmış gibiydi. "Bize ev, mülk lazım değil, güzelim evlerimizi Bulgarlara bırakamayız!" diyen ahali her tarafı ateşe verdi. 30 Temmuz'u 31 Temmuz'a bağlayan gece, Eski Zağra'da, nice yüz yıl Müslümanlara ocak olmuş evler yandı, gönüllerle birlikte... "Bana yâr olmayan başkasına da yâr olmasın" diyen sahipleri tarafından harap edildi.

Fakirhane mahallesi, büyük saat kulesi alevler içinde kavrulmuştu. Gece boyunca, zaman zaman tüfek sesleri devam etti. Raci Efendi, Said ve beraberindekiler, o geceyi, göç için yola çıkmış binlerce kişiyle birlikte kasaba dışında geçirdiler. Raci Efendi, yaşlı gözlerle alev alev yanan Eski Zağra'ya baktı. Utanç, gönlünü, hatıralarla dolu düşünceler, beynini pare pare ediyordu.

"Tac-üt Tevarih ve Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde, beldelerin en güzeli ve medeniyetin zirvesi diye zikredilen Eski Zağra, aziz vatanımız, bu günleri de mi yaşayacaktın? İnsanların maddi ve manevi huzurunu arttıran, gönül alıcı güller, cennet bahçeleri diyarı, kendi evlatları tarafından ateşlere verilecek, senin için ölümü göze alanların torunları tarafından ırzına geçilmesi için Bulgar ve Rus katillerine terk edilecek miydin? İnsanı, güzelleri, gülleri ve gönül erleri, destanlara konu olan ey emsalsiz diyar! Sen Osmanlı'dan başkasına yâr mı olacaktın? Bunları niçin yaşadık?

Bağrında gül bahçeleri, âb-ı hayat fışkıran pınarların, bedene, ruha gıda olan havanla hayat verdiğin akıncı torunları, kara sevdalıların sana niçin sahip çıkamadı? Gül bahçelerin, Rus atlarına ağıl, gönülleri ferahlık veren, akılları alan kasır ve konakların, uğursuz Rus ve Bulgar baykuşlarına yuva mı olacaktı? Çimenlerin, mescitlerinin gönül nuruyla işlenmiş kilimleri; katillerce acımasızca

katledilmiş masum yavruların ve kadınların kanlarıyla al renge mi boyanacaktı? Masumların feryatlarına, akıncı torunları, 'Korkmayın, biz buradayız! Kimse kılınıza zarar veremez' şeklinde niçin karşılık vermemişti?"

Bin bir düşünce içinde çıldıracak gibi olan Raci Efendi, alevden elbiseler giymiş Eski Zağra'ya baktıkça, Zağra'dan çok ciğerlerinin yandığını hissediyor, son on beş gündür yaşadıklarını görmemiş, feryatları duymamış olmak için, "Keşke dünyaya gelmeseydim." diyor, sonra da keşke tabirini uygun görmeyip tövbe ediyordu.

Ama dünyaya gelmişti; bu zamanda, bu mekânda ve bunları yaşamıştı, kader... Acaba bu yaşananlarda, uğranılan zulümde kendi suçu ne kadardı? Bu zulmün yaşanmaması için gerekli çalışmayı ve gayreti göstermiş miydi? Ne yazık ki Raci Efendi'nin gönlü "Evet gösterdin." diyemedi. Raci Efendi, sanki birileri gönlünün sesini duymuş gibi kızardı. "Tövbe, tövbe ya Rabbim! Kusurlarıma pişman oldum, affeyle!" diyerek birileri hâlimi fark etti mi diye çevresine baktı; fener ışığında kendisine bakan bir çift göz gördü, titredi.

Yaşlı gözlerle kendisine bakan Said'di. Raci Efendi, Said'e karşı mahcubiyet içindeydi. Said'in "Ya kendimizi savunalım ya da göç edelim" şeklindeki isteğini yerine getirememişti. Said'e baktıkça acizliğini, suçluluğunu daha iyi anlıyordu. Bu sebepten onunla göz göze gelmemeye çalışıyordu. İşte Said'e şimdi yakalanmıştı.

"Said, oğlum, buyur! Bir şey mi vardı?"

Said, Eski Zağra'nın işgali sırasında pasif davrandığını, elini kolunu bağladığını düşündüğü Raci Efendi'ye kızıyordu. Bununla beraber bu Osmanlı efendisini yine de çok seviyor, hürmette kusur etmiyordu. Onun gözyaşlarını silmek, mahcubiyetini gizlemek için çabalayan hâlini görünce yüreği cız etti ve elindeki battaniyeyi uzattı.

"Efendi baba, hava serinledi."

Raci Efendi, kan kırmızı hüzün çiçekleri içinde açan bir papatya misali gülümsedi.

"Allah razı olsun evladım! Alevler içinde kavrulan güzel

kasabamızı, bir şey yapamamanın çaresizliği ve utancında seyrediyordum."

Said, "Ah bre efendi baba! Keşke bu güzel vatanımızı savunmak için her şeyinizi ortaya dökerek gayret etseydiniz de şimdi bu hallere düşmeseydiniz." dememek için kendini zor tuttu. Bulgar ve Rus hançerleriyle yaralanmış bir gönlü, bir de hançerlerin en vurucusu söz hançeriyle şifa bulmaz şekilde yaralamak istemedi.

"Utanç, siz yaşlılardan daha çok biz gençlere düşer. Eğer biz gençler gayret etseydik bu durumlara düşmezdik efendim" dedi.

Raci Efendi, bir şey demeden Said'in elindeki battaniyeyi aldı ve karanlıkta sessizce uzaklaştı. Raci Efendi, bir şey diyemezdi. Onun yerine cevabı, gözlerinden beyaz sakallarına süzülen oradan da Rumeli toprağına kavuşan iki damla gözyaşı vermişti.

Eski Zağra'da 31 Temmuz günü tan yeri, acılar üstüne ağarmıştı. Kasaba dışında sabahlayanlar, yaşadıklarına, başlarına gelenlere inanamıyorlardı. Vatanlarında geceleyememişler; onun, için için yanışını seyretmişler ve onu terk etmek için yola çıkmışlardı. "Geri döneceğiz inşallah" diyorlardı. Dönmek mi, kim bilir? Terk edenin bir daha dönmeye gücü yeter miydi? Yetse de toprak kabul eder miydi? Gidenler dönememişlerdi. Onlar dönebilir miydi?

Ahaliden söz sahipleri toplanarak konuştular. Kimisi Çırpan'a, kimisi de Edirne'ye gidilmesini teklif etti. Çırpan'ın her an tehdit altında olduğu söylenerek Edirne'ye gidilmesine karar verildi ve durum Süleyman Paşa'ya da iletildi. Paşa da Edirne'ye göç etmelerini uygun buldu. Önce Karapınar'a oradan da Edirne'ye geçmelerini, kendisinin göç edenlerin emniyetini sağlayacağını söyledi.

Ve yola düştüler. Temmuz'un çok sıcak günlerinde, yolların tozu, suyun azlığı, yolculuğun garipliği ve üzüntüsü o derece şiddetli idi ki anlatabilmek çok güçtü. Çekilen zahmeti, acıyı, utancı, meşakkati ve çileyi anlatmak imkânsızdı.

Eski Zağra'nın dillere destan konaklarında, erkek horozlardan bile sakınılarak yetiştirilen, çok konforlu faytonlarda bile incinen,

hafif güneşli havada dahi şemsiyesiz gezemeyenler perişandı. Kelebek gibi en ufak rüzgârdan etkilenen nazlı hanımlar, toz toprak içinde, kızıl güneş altında yürüyor, omuzlarında yük taşıyor, öküz arabalarının önünde koşmaya çalışıyorlardı.

Nazlı Türk kızları, yemenileri patlamış, kan ter içinde arabaların önünde yürüme gayretindeydiler. Hepsinin gözleri yaşlıydı, sevdiklerinden, cennet bahçesi Eski Zağra'dan koparılmışlardı; acaba geri dönebilecekler miydi? Dönebilseler bile vatanlarını bıraktıkları gibi bulabilecekler miydi?

Hepsinin dillerinde ve gönüllerinde "Görmedin mi Aliş'imi Tuna boyunda?" türküsü vardı. Hepsi, Edirne istikametine bakıp selvi boylu, kara gözlü, "Dur" deyince ırmakları durduran, "Yürü" deyince dağları yürüten Alişlerinin beyaz bir at üzerinde, arkasından on binlerce yiğitle gelmesini, Rus kafirine Rumeli'ni dar getirmesini, onu Tuna'nın ötesine atmasını, Bulgar nankör ve hainlerine de gerekli cezayı vermesini bekliyorlardı. Ama Edirne istikametinden Alişleri gelmiyordu. Dağı taşı kaplayan bir tozu bulutu vardı. Ancak bu toz bulutu, onları kurtarmaya gelen Alişlerinin atlarının çıkardığı toz bulutu değildi. Yüzlerce yıllık cennet vatanlarını terk eden Türkoğlunun meydana getirdiği toz bulutuydu, Türk oğlunun yanan ciğerinin dumanıydı, utanç ahlarının buharıydı.

Birkaç yüz seneden beri ecdattan hanedan olan, yalnız mutfak takımlarını kırk elli araba kaldırabilen Emin Paşa ve benzeri belde eşrafı, yanlarına ancak bir öküz arabası eşya alabildiler. Kimsesiz ihtiyar ve hastaların sürüne sürüne, "Ne olur, bizi bırakmayın! Bizleri kimlere bırakırsınız?" feryatları ciğerleri dağlıyordu ama herkes kendi derdine düşmüştü.

Said, hemen Eski Zağra'yı savunmak için bırakılan bölük komutanı zabite koştu ve durumu anlattı. Zabit, neferleri koşturarak kimsesiz ihtiyar ve hastaları koruma altına aldı. Ama onları kafileyle birlikte mi göndersin, yoksa Eski Zağra'da mı tutsun bilemedi.

Said, yüreği yanarak bakıyordu; otuz bin civarında olduğu

söylenen Eski Zağra ve çevresi köylerden ahalinin perişan hâline... Akıncılar yadigârı Rumeli'nin en güzel şehrini terk edişlerini, büyük bir üzüntü içinde seyrediyordu.

Beyninde binlerce soru... "Niçin, niçin bu hallere düştük, bunun sorumlusu kim?" sualleri beynini yırtıyor, gönlünü şifasız şekilde yaralıyordu. Ama cevap yoktu. Rumeli Türkünün, Rumelili Müslümanların bu hâle düşüşüne sebep suçlulardan biri olmamak için çırpınıyordu ama hangi birisine yetişecek, on binlerce mazlumdan hangisinin imdadına koşacaktı?

Arabacı köyünden çaresiz hasta bir ana "Ali, oğlum nerdesin? Ali yok! Ali'yi kaybettim, Ali'mi gören var mı?" diye feryat ederek bir o yana bir bu yana koşuyor, kendisi gibi çaresiz, can derdine düşmüş insanlara, canını, Ali'sini soruyordu. Ama kimsenin başkasının derdiyle ilgilenecek hâli yoktu.

Herkes Aliş'ini arıyordu. Kimisi oğlu Ali'nin derdinde, kimisi de yüzlerce yıldır, her zaman yanlarında olmuş, bugünse varlığıyla yokluğu belli olmayan Aliş'in arayışındaydı. Kucağında kundak içine sarılmış bir taş taşıyan yeni gelin, Said'in dikkatini çekti. Kınalı gelin, "Uyur isen uyan Alim!" diyerek ağlaya ağlaya kundağı sarsıyordu.

Gelinin yanındaki ak saçlı nine anlattı Said'e: "Gelin kızımın eşini, torunumu Bulgar çeteciler öldürdü. Üç aylık bebeleri de göç yolunda ateşler içinde yana yana öldü. Gelin kızım, bebeğinin öldüğünü bir türlü kabullenemedi. Ölmüş bebeğini vermek istemedi. Elinden zorla alıp defnettik. Bu sefer bir kaya parçasını kundağa sardı. Ali'sinin uyuduğunu sanıyor. İkide bir 'Uyur isen uyan Ali'm' diye feryat ediyor."

Said, Türkoğlunun, mazlumların Aliş'i öldü mü yoksa hakikaten derin gaflet uykularında mı anlayamadı? "İnşallah, bağrı yanık anaların, gelinlerin feryatları, uyuyan Alişleri uyandırır, yeni Alişlerin doğmasına vesile olur" diye dualara durdu. O Alişlerden biri olabilmek, ağlayan bir anayı güldürebilmek için her şeyini vermeye hazırdı.

Eski Zağralılar, dehşet içindeydi. Geride harap bir memleket, yaralı gönüller bırakarak perişan bir halde yollara düşmüşlerdi. Otuz dört bin nüfusu bulunan ve fethinden bugüne geçen 529 sene imarına gayret sarf edilen, Cennetten bir köşe haline getirilen o eşsiz şehir, on gün içinde Bulgar ve Ruslar ve göç paniğine kapılan kendi evlatları tarafından harabeye çevrilmişti.

Eski Zağralılar, yaşadıklarına bir türlü inanamıyorlardı, "kâbuslarla dolu bir rüyada mıyız?" tereddütlerindeydiler. Ama yaşadıkları rüya değildi. "O muhteşem günlerden bu hâllere nasıl düştük?" diye kendi kendilerine soruyorlardı. Kimisi, "Suçlu düşman"; kimisi de, "Osmanlı Devleti, bize sahip çıkmayan padişah" diyordu.

Kasaba insanının çoğu, varlıklı kimseler olduklarından öküz arabası koşmayı ve kullanmayı bilmiyordu. Bu sebeple yolu, bozulan ve tamir edilemeyen öküz arabaları kaplamıştı. Çok güçlükle yol alınıyordu. Said gibi eli iş tutanlar kimin yardımına koşacaklarını, ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Ve ancak 3 günde varabilmişlerdi... Eski Zağra'dan yaya yürüyüşü yalnızca 9 saatlik mesafedeki Karapınar İstasyonu'na...

* * *

"Rus'un etki alanındaki bölgeden çıktık. Buradan Edirne'ye oradan da inşallah İstanbul'a ulaşırsınız. İhtiyaç kalmadı, artık bana müsaade muhterem babam. Hüsrev Ağamdan da haber gelmedi. Geri dönmek, nişanlımı ve ailesini araştırmak, sonra da Bulgar ve Urus keferesiyle çarpışmak isterim, Tokatlı Osman Paşa'nın yanında."

İbrâhim Pehlivan şaşırdı. Boyun bükmüş, gözleri yaşlı izin bekleyen yeminli deli evladına baktı. Baba yüreği cız etti. Ne diyeceğini bilemedi. Bu göçün, onun için olduğunu anlatamayacağına göre ne demeliydi? Çare diye tel tel dökülen sözlere sarıldı:

"Evladım. Senin yerin, ailenin yanı. Göçmenlik, bir yere yerleşmek kolay değil. Bu zor günlerde bizim yanımızda olmalısın. İstanbul'da da göçmenlere yardımcı olacak insanlara ihtiyaç var."

Said, babasının ellerine sarıldı, öptü, göz yaşları ellerini ıslatıyordu.

"Efendi babam! Rus ve Bulgarlar vatanıma saldırırken ben nasıl İstanbul'a giderim. İstanbul'daki işleri kadınlar da yapar. Şu bir aydır onlarca defa öldüm. Silah elde savaşmamak benim için ölümlerden beter. Ne olur müsaade et. Geri döneyim, Tokatlı Osman Paşa'nın yanına..."

İbrâhim Pehlivan'ın yüreği yandı. Said'in içinden neler geçtiğini, düşmanla çarpışmak için nasıl yandığını çok iyi biliyordu. Ama Said, İstanbul'a gitmeliydi, verilen talimat böyleydi. Said'i omuzlarından tuttu.

"Evladım. Bana kalsa severek izin verirdim, kendim de seninle gelirim. Ancak senin bizimle birlikte İstanbul'a gelmen gerek. Emirleri tartışılmazların talimatı böyle. İnşallah, İstanbul'da göçmenlere çok daha faydalı olursun. Ne olur beni anla."

Said'in bakışları donuklaştı, "Ama baba..." dedi başka bir şey diyemedi. Sert adımlarla yanlarından ayrıldı. İbrâhim Pehlivan, tam "Dön bre" diye bağıracakken Raci Efendi, "Aman İbrâhim Ağam, sakın bağırma. Ben onunla konuşurum. Yeminli deli olduğu için itiraz edemedi, bir şey de söyleyemedi. Bırak bir müddet kendi başına kalsın." diyerek mâni oldu. Said'in arkasından gitti. Ne konuştular bilinmez. Bir müddet sonra Said döndü, kimseyle bir şey konuşmadı. Onu kendi haline bıraktılar.

Yer bulabilmek için vagonların yanına gittiler. Can korkusuyla kaçanlar hemen tren vagonlarına doluşmuşlardı. Vagonların içi almayınca üstleri de dolup taşmıştı. Vazifelilerin "Düşersiniz!" ikazını kimse dinlemiyordu. Can korkusu, insanların aklını başından almıştı. İnsanlar, tuvalet ihtiyaçlarını gidermek için bile treni terk etmiyorlardı, ya yerimi kaptırırsam korkusuyla...

Raci Efendi hâlâ tereddüt içindeydi. Gönlü, Eski Zağra'yı, doğduğu, büyüdüğü bu toprakları bırakmayı bir türlü kabullenemiyordu. Annesini, babasını, bütün sevdiklerini bu toprağın bağrına emanet etmişti. Onları, yüzlerce yıllık vatan

toprağını nasıl bırakırdı? Giderse, sevdiklerine ihanet etmiş olacağını düşünüyor, bir daha geri dönemeyeceğini hissediyordu.

Ne yapacağını bir türlü bilemiyordu. İbrâhim Pehlivan ve oğlu Said'i İstanbul'a gönderip kendisi, ailesiyle Filibe'de, savaşın sonunu beklemeyi düşünüyordu. İbrâhim Pehlivan ve Said oturmuşlar, tren vagonlarının üzerindeki üst üste yığılmış perişan insanlara bakıyorlar; koca Osmanlı'nın bu hâllere nasıl düştüğünü anlamaya çalışıyorlardı. Özellikle de Raci Efendi, eski bir müftü ve kafilenin en bilgilisi olarak yaşananlara bir açıklama getirmeye çalışıyordu:

"Aziz-i kavim, aziz-i millet, aziz-i vakit idik, a'da bizi zelil kıldı."

"Düşman değil Raci Efendi, düşman değil, biz kendi kendimizi zelil ettik."

Yanındakilerle birlikte sese dönen Raci Efendi, sesin sahibini görünce titredi ve hemen ayağa kalktı.

"Efendim, siz ha?"

Raci Efendi'nin karşısında ak sakallı biri, hüzünlü gözlerle acı acı gülümsüyordu. Bu Çırpan'da oturan ve kütüphanecilikle kendini gizleyen zamanın gönül erlerinden Eş-şeyh El Hacı İsmail Efendi idi, Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin talebelerinden... Raci Efendi, elini öpmek için gayretlendi ama başaramadı. İsmail Efendi çok zarif bir hareketle elini öpmesine mâni oldu.

"Biziz ya Raci Efendi! Kaderde büle, gönlümüzü yaralayan zelil bir vaziyette karşılaşmak da varmış."

Raci Efendi boynunu büktü.

"Urus ile Bulgar kâfiri bizi bu hâllere koydu efendim."

İsmail Efendi, Raci Efendi'nin omzundan tuttu ve nice bilinmezlere pencere olan gözlerle baktı.

"Onlar değil Raci Efendi oğlum onlar değil... Biz kendi kendimizi zelil ettik, bu hâllere koyduk."

Raci Efendi şaşırmıştı.

"Ama efendim, insan hiç kendi kendine bu kötülükleri eder mi?"

İsmail Efendi acılar içinde cevap verdi:

"Eder Raci Efendi oğlum, eder! Dinimizi, vatanımızı, canımızı, ırzımızı ve malımızı düşmandan korumak, düşmandan kuvvetli olmak için çalışmamız lazımdı. Hem devlet hem de millet olarak çok çalışmamız, dinimize sarılmamız, zamanın fennini öğrenmemiz, velhasıl madden ve manen düşmandan güçlü olmamız şarttı. Lazımdı be Raci Efendi amma, iki yüz yıldır düşman bizi geçti. Kendisini bizden kuvvetli görünce de acımasızca saldırdı, biz de gaflette yakalandık. Hem de öyle gaflet ki ihanetten aşağı değil!"

Raci Efendi, İsmail Efendi'nin bu çok acı ama gerçek sözleri karşısında bir şey diyemedi. Eski Zağra'yı tek kurşun atmadan düşmana teslim etmelerinin utancında başını eğdi, kulaklarına kadar kızardı. Sanki bu sözler kendisine söylenmiş gibiydi. Yer yarılsa da içine girsem düşüncelerinde kaçacak yer aradı. Said zor tutuyordu kendini... Söylemek isteyip de büyüklerine saygısından söyleyemediklerini dile getiren İsmail Efendi'nin ellerine sarılmamak için... İsmail Efendi, Raci Efendi'nin söylediklerini kendi üzerine aldığını hissetmişti.

"Raci Efendi, sözüm sana değil. Sözüm, devlet ve millet olarak hepimiz için. Başta devlet büyüklerimiz, âlimlerimiz olmak üzere hepimiz gaflete düştük. Zamanın, şartların hızla değiştiğini fark edemedik. Avrupa'daki gelişmelerin ve bunların Osmanlı idaresindeki Yunan, Bulgar, Sırp gibi kavimlere etkisini anlayamadık. Kısacası, zamanı doğru okuyamadık!"

Raci Efendi, İsmail Efendi'nin bu sözleri karşısında boynunu büküp "Siz üle derseniz üledir efendim!" demekten başka bir şey yapamadı. Said ise daha önce işitmediği bu sözler karşısında şaşırmıştı. "Zaman nasıl okunurdu, devlet büyükleri nasıl gaflete düşerlerdi?" Bir türlü anlayamamıştı.

İsmail Efendi, Raci Efendi'ye sordu:

"Raci Efendi! Edirne'ye ne zaman gideceksiniz? Trende yer

bulabildiniz mi?"

"Efendim, daha yer bulamadık. Çocukları yanıma alıp Filibe'ye gitmek isterim. Bizim birader Filibe'de... Savaş bitinceye kadar orada kalmayı düşünürüz."

İsmail Efendi, acı acı güldü.

"Bre Raci Efendi, sen neden bahsedersin? Süleyman Paşa'nın Eski Zağra'yı geri alması sakın ola sizi aldatmasın. Durum sandığınızdan da çok kötü!.. Osmanlı Paşaları arasına nifak, ayrılık, haset tohumları girmiş! Sultan ise daha tam manasıyla ipleri ele alamamış. Urus kâfirini İstanbul kapılarına dayanmadan Çatalca sırtlarında durdurabilirsek iyidir."

Raci Efendi, yanındakilerle birlikte duyduklarına inanamadı.

"Efendim siz ne sülersiniz? Durum bu kadar da mı kötü? Koca Osmanlı bu hâllere mi düştü?"

İsmail Efendi derin bir iç geçirdi, sanki ciğerleri kömür olmuş gibi:

"Evet, durum sandığınızdan da daha kötü! Burada hiç beklemeyin! Hemen Edirne'ye ulaşın, oradan da İstanbul'a... Şimendifer Müdürü Ali Bey'e selam söyleyin, size mutlaka bir yer ayarlasın! Çünkü yerine ulaştırmanız gereken bir emanetiniz var."

İsmail Efendi'nin emanetten bahsetmesi hepsini şaşırtmıştı. Özellikle de Said emanetten neyi kast ettiğini çıkaramadı. İsmail Efendi'nin niçin böyle söylediğini merak etti. İbrâhim Pehlivan durum anlaşılacak endişesine düştü.

"Emanet mi? Ne emaneti anlayamadık efendim?.."

İsmail Efendi, dikkatle Said'e baktıktan sonra Raci Efendi'ye döndü.

"Siz, Osmanlı memleketini hepten de mi sahipsiz sanırsınız? Emaneti size teslim edenler, emanetin yerine ulaşması için bizi de haberdar ettiler."

İsmail Efendi, Said'i işaret etti.

"Savaşmak, gaza meydanında şehit olmak için can atan bu aslan gibi delikanlı, yeminli deli, süs diye mi yanınızda durur? Eğer bir vazifesi olmasa, onu zincirle bağlasanız dahi burada tutabilir misiniz?"

Said daha fazla dayanamadı, hislerine tercüman olan İsmail Efendi'nin ellerine sarıldı, Raci Efendi'nin başaramadığını başardı, müdahale etmesine imkân bırakmadan öptü. İsmail Efendi, Said'i omzundan tuttu, uzun uzun gözlerine baktı. Said, gözlerde göreceğini gördükten sonra daha fazla bakmaya dayanamadı, gözlerini indirdi. Başka dünyaları gösteren gözlerin sahibi, gözlerden sonra sözlerle de Said'i vurdu:

"Evladım! Bir an önce İstanbul'a kavuş! Orada Eyüp Sultan'dan habersiz olmayasın. Suallerinin cevabını orada bulur, gönül huzurunu orada tadarsın inşallah!.."

İsmail Efendi'nin bakışlarıyla tepeden tırnağa titreyen Said, sözleriyle de yandı, kavruldu. Gönlünde; Gülümser, Osman Paşa, Edirne, Plevne, Eyüp Sultan ve İstanbul birbirine karıştı.

* * *

İngiltere İstanbul Büyükelçisi Layart, İngiliz Dışişleri Bakanı Derby'ye çektiği 18 Ağustos 1877 tarihli telgrafta şunları yazıyordu: "Askerî ataşemiz Albay Lennox, aşağıdaki bilgiyi verdi: "Rus işgalinden kaçan Müslümanlar, Doğu Bulgaristan'ın çeşitli yerlerine sığınmaya çalışıyorlar. Eskicuma'da on beş bin aile perişan bir vaziyette bekliyor. Acil yardıma ihtiyaçları var. Bu savaş, korkunç bir yıkıma sebep oldu. Bölgede yardım çalışmalarını organize etmeye çalışan Barones Burdett Coutts, Rus ve Bulgarlar tarafından köyleri yıkılan ve yerlerinden sürülen Müslümanların yollarda helak olduğunu söylüyor."

Gazeteci M. Gay, Edirne'den Londra'daki Daily Telegraph gazetesine çektiği 19 ve 20 Ağustos 1877 tarihli telgraflarda, civar köylerden başka yalnız Edirne'nin içinde on binden fazla göçmenin yardım beklediğini, açlık ve ölüm tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu, her varlıklı ailenin, evinde dört-beş göçmen aile barındırdığını söyledi.

Osmanlı Dışişleri Bakanı Server Paşa, 19 Ağustos tarihinde, Londra Büyükelçisi Musurus Paşa'ya çektiği telgrafta, Bela Ormanı'nda, binlerce kişilik bir Müslüman göçmen kafilesinin Ruslar tarafından katledildiğini bildirdi ve İngiliz kamuoyunun bu konudan haberdar edilmesini istedi.

* * *

Bir tepeden İstanbul'u, Üsküdar üzerinden doğan güneşi seyrederlerken rüyada gibiydiler. Bulundukları yerde, küçük bir cami, cami avlusunda şadırvan ve kuyu, camiye bitişik bir ev, mezarlar, mezarlar üzerinde çok güzel bir köşk vardı. Şadırvana su içmeye gelmişler, susuzluklarını giderdikten sonra oldukları yerde kalakalmışlardı, gördükleri eşsiz manzara karşısında.

Ayşegül bile kedisiyle birlikte şaşkın şaşkın bakıyordu. Gözü dört yaşlarındaki kızına ilişen İbrâhim Pehlivan'ın yüreği sancıdı. O da göçün bütün acılarını yaşamıştı, ne olduğunu anlayamadan. Onlarla birlikte yirmi gündür güneş altında yol alan ve yüklerini taşıyan iki can daha seyrediyordu İstanbul'u, gözleri yarı kapalı, geviş getirerek yattıkları yerden... Sarıca ile Karaca da onlarla birlikte aynı çileyi çekmiş, boyunduruktan boyunları yara olmuştu. Eski Zağra'dan Edirne'ye, Edirne'den de İstanbul'a yüzlerce kilometre yol kat etmişlerdi. Rus, Tuna vilayetine girdiğinde hemcinslerinin fiyatı akıl almaz şekilde yükselmiş, bir çiftinin fiyatı bahçeli bir ev fiyatını aşmıştı.

İbrâhim Pehlivan ile eşinin yakın akrabalarından ve Raci Efendi'nin ailesinden meydana gelen tam on beş aileydiler Karapınar'dan Edirne'ye doğru yola çıkan. Tren vagonlarında yer bulamamışlardı. Hayvan taşıyan vagonlar bile tıklım tıklım dolmuş, can derdine düşenler yerlerini kaybetmek korkusuyla tuvalet ihtiyaçları için bile vagonları terk etmez olmuşlardı.

Karapınar'dan Edirne'ye... İki günlük yolu bir haftada ancak aşabilmişlerdi, yollardaki akıl almaz yığılma, kaleme sığmaz dehşet nedeniyle... Sanki kıyamet kopmuştu, kimsenin kimseyi gördüğü yoktu, herkes kendi derdindeydi. Analar bebelerini unutmuştu, geriden geldiği söylenen Bulgar çeteleri ve Rus Kazakları sebebiyle...

Anlatılmaz bir panik içine düşülmüştü, düşene kimsenin baktığı yoktu. Nice analar, yükünü hafifletmek, daha rahat kaçmak için fazlalıklarımı atıyorum derken kucağındaki bebeği atmışlar, ancak saatler sonra farkında olmuşlardı.

Göçmen kafilesinin geçtiği yollar, ah o yollar... Zalime de mazluma da geçit olan yollar... Geriden gelen düşman olunca kıldan ince kılıçtan keskin olan yollar... Güzergâhları kenarlarındaki sahipsiz yaralılardan, bozulup kalmış arabalardan, cesetlerin üzerine inip kalkan akbabalardan belli oluyordu.

İbrâhim Pehlivan, hayatının en zor günlerini yaşamış, intihar etmek isteğiyle yanıp yakılmıştı. Bu yüz karası durumu daha fazla görmemek, yardım bekleyenlere yardım etmeden geçip gitme zilletini, utancını daha fazla çekmemek için... Evet "Medet" diyenlere yardım elini uzatmadan geçip gitmişlerdi. Onlara "Yollarda oyalanmayın, her ne olursa olsun bir an önce Edirne'ye oradan da İstanbul'a ulaşın." denmişti.

Gördükleri ve yaşadıklarıyla taş kesilen Said, kimseyle konuşmaz olmuştu. O kafileden bu kafileye koşturup durmuş, nişanlısı Gülümser'i ve ailesini aramış, sormuş, hiçbir netice alamayınca da içine kapanmıştı.

Göçmenlerin "Görmedin mi Aliş'imi Tuna boyunda" feryadına, kendilerini bu zilletten kurtaracak Aliş arayışlarına, bekleyişlerine o, "Görmediniz mi çiçeğimi, Gülümser'imi" figanıyla cevap vermişti. Akıl almaz güzellik ve ihtişamdaki Selimiye Camii bile ilgisini çekmemişti Said'in. Cami, dergâh, medrese köşelerine ve meydanlara sığınmaya çalışan muhacir kafileleri arasında koşturup durmuştu, nişanlısından bir haber alabilmek için...

Raci Efendi'nin, "Bir an önce İstanbul'a doğru yola çıkalım, burada kalırsak Said ya aklını kaçıracak ya da alıp başını Plevne'ye doğru kaçacak." ikazıyla harekete geçmişler, Edirne'de fazla kalamadan 'İstanbul' deyip yola koyulmuşlardı.

Edirne'den İstanbul'a bir haftada gelmişlerdi. Bu yolculukları öncekine nazaran biraz daha rahat geçmişti. Edirne'den İstanbul'a akan insan nehrinin bir damlası olmuşlar, günler süren akıştan

sonra İstanbul denen deryaya kavuşmuşlardı. İşte şimdi o deryanın kenarında ürkek ürkek bakıyorlardı.

İstanbul'u seyrediyorlardı. Ne tarafa bakacaklarını şaşırmışlardı. Çerkezköy'den beri ilk defa Said'in yüzündeki kara bulutlar dağılır gibi olmuştu. Kendisine Karapınar'da Gazi Osman Paşa'nın yanına gidişine izin verilmeyince kimseyle konuşmaz olmuştu. Söyleneni yapıyor, kimseye bir şey demiyordu. Yalnızca göçmen kafilelerinin arasında Gülümser ve ailesini arıyordu.

Şimdi de o Gülümser'i ararken diğerleri Peygamber efendimiz tarafından müjdelenmiş, O'nun mihmandarı ve alemdarı tarafından sahiplenilmiş, mübarek kılınmış diyara; eli kalem tutanların, gönül erlerinin övmeye doyamadıkları şehre, güzel beldeye hayranlıkla bakıyordu.

"Baba! Orası neresi? Güneş ışığında parlayan..."

İbrâhim Pehlivan, İstanbul rüyasından meltem esişindeki sesle uyandı. Konuşan küçük kızı Ayşegül'dü. Kucağından uyurken dahi indirmediği kedi yavrusunun baktığı yeri işaret ediyordu, minicik sağ şahadet parmağıyla... Küçük şahadet parmağının işaret ettiği yere baktı. Bakmasıyla da tepeden tırnağa titredi. O yerdi... Rüyada gördüğü, toprağına karıştığı, gül olarak yeryüzüne çıktığı yerdi. Minareli cami, yanında kubbeli türbe ve hemen çevrelerinde nice küçük kubbeler... Medreseler, aşevleri, sıbyan mektepleri...

İstanbul'a ilk gelişiydi. Hemen karşılarında Tuna Nehri gibi uzanan suyun kıyısına kurulmuş bu yer neresiydi? Evet, rüyada gördüğü yerdi, türbe o türbeydi, gökyüzüne gönül alan nurun yükseldiği... Ama ismi neydi? Bilmiyordu. Şaşırdı, Ayşegül'e ne cevap verecekti. Tam elinden olmadan "Kızım rüyada gördüğüm yer" diyecekti ki bir ses araya girdi:

"Yavrum. Orası Eyüp Sultan Camii... Yanındaki de Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesidir. Kendisi Peygamber Efendimizin ashabındandır. Medine'de O'nu misafir etmiştir, aynı zamanda sancaktarıdır. İstanbul'u fetih için geldiğinde burada vefat etmiş,

vefat ettiği yere defin edilmiş. Şu an içinde bulunduğumuz yer de Kaşgari Dergâhıdır."

İbrâhim Pehlivan, Raci Efendi'nin 'Eyüp Sultan' sözüyle tepede tırnağa titredi. Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin sözlerini hatırlamıştı. O gönül dostu, İstanbul'a geldiğinde Eyüp Sultan'a yerleşmesini istemişti. Gönlünün, koca bedenini sürükleyerek aşağıya, Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesine doğru çekildiğini, tıpkı rüyasında olduğu gibi toprağa karıştığını hissetti. İstanbul'a doğru geldikçe hızlanan içindeki adımlar da yavaşlamıştı. Burası mekân tutmak, buranın ayrılmaz bir parçası haline gelmek, burada sakin olmak isteğiyle yandı.

"Baba, bu bey sizinle görüşmek ister."

Konuşan oğlu Said'di. Yanında asker giyimli biri vardı. Yorgun olduğu, geceyi onlar gibi uykusuz geçirdiği her halinden belliydi. Selam verdi, elini uzattı.

"Beyefendi, Muhacerat Müdürlüğü'nden Mülazım-ı evvel Hasan."

İbrâhim Pehlivan, içindeki ayak seslerinin hızlandığını hissetti, huzursuz oldu, belli etmemek için gayret etti.

"Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz. Buyurun evladım, bir emriniz mi vardı?"

"Emriniz mi vardı" sözü zabiti tedirgin etti.

"Estağfurullah efendim. Bizim ne emrimiz olabilir. Biz emir kuluyuz. Bize verilen vazifeyi yerine getirmeye çalışıyoruz. Padişah efendimizin fermanı var. Plevne, Lofça ve Selvi tarafından gelen göçmenlerin Bursa'ya Hüdavendigar vilayetimize yerleştirilmesine istediler, rahatça çiftçilik yapabilmeleri, buradaki verimle toprakları değerlendirebilmeleri için. Sur içine girmeyeceksiniz. Rami Kışlasında bekleyeceksiniz. Üç gün içinde gemiyle Mudanya'ya hareket edeceksiniz."

Bu sözlerle vurulan Said ileri atıldı, zabite asker selamı vererek hazır ola geçti, "Kumandanım. Ben bir yere gidemem. İstanbul'a

gelen göçmenler arasında nişanlım Gülümser'i ve ailesini aramalıyım." dedi.

İbrâhim Pehlivan, içindeki ayak seslerinin akıl almaz şekilde hızlandığını hissetti. Bu nasıl işti? Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin vasiyeti vardı. Bu vasiyeti yerine getirmeye, Eyüp Sultan'ın toprağına karışmaya niyet ettiği anda, zabit gelmiş, "Bursa'ya yerleşeceksiniz" demişti.

* * *

"Evet, İbrâhim Pehlivan... Anlat bakalım. Neler oldu?"

Ve anlattı, Abdülfettâh-i Akrî Hazretleriyle karşılaşmasını, Said'in doğumunu, o gönül dostunun ona isim vermesini ve sonrası söylediklerini, Eyüp Sultan'a yerleşmesini istediğini, gördüğü rüyayı ve içindeki ayak seslerini, emri üzerine göç yollarına düştüklerini, İstanbul'a nasıl geldiklerini, Eyüp Sultan tepesindeki Kaşgari Dergâhında zabitle konuşmalarını, sonrası yaşadıklarını...

Said'in "Ben ne İstanbul'da ne de Bursa'da kalamam. Beni Gülümser'imden ayıran Moskof ve Bulgar keferesiyle hesabım var. Gazi Osman Paşa'nın yanına Plevne'ye gidiyorum." diyerek ayrılışını... Kendisinin "Gidersen babalık hakkımı helal etmem."feryatlarını, annesinin ayaklarına kapanışını dinlemeden gidişini...

Zabitin gelmesinden ve Bursa'ya yerleşeceklerini söyledikten sonra İbrâhim Pehlivan iki ara bir derede kalmıştı. Eyüp Sultan ile Bursa arasında... Aklı "Tabi ki Bursa'ya gitmelisin, madem ki devletimiz böyle emretmiş, itaat etmelisin. Sonra İstanbul'da kalıp da nasıl geçineceksin. Çiftçilikten başka bir iş de bilmezsin. Rüyada gördüğünü yer belki de Bursa'dır." diyordu.

Gönlüyse "Göç yollarına niçin düştüğünü, Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin söylediklerini ne çabuk unuttun. Göç etmeni isteyenleri görmeden nasıl Bursa'ya gidersin?" diye feryat ediyordu. Devlet ile gönül arasında kala kalmıştı.

"Hem eski bir müftü hem de gönül adamıdır" diye derdini Raci Efendi'ye açınca "İbrâhim Pehlivan. Devlet ile ferdin arasını ancak

gönül ehli zatlar bulur. İstanbul'a göç etmenizi Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretleri istedi. Hele onu bir görelim, o ne derse o şekilde hareket edelim." demişti. Bir fırsatını bulup göçmen toplama yerinden ayrılmışlar sora sora Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerini Fatma Sultan Dergâhı'nda bulmuşlardı, Cağaloğlu'nda, sadaretin yüz elli metre kadar yakınında...

Tam Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerini aramak için İstanbul'a inecekleri gün, Said kendilerini terk etmişti. Aklı başından gidecek gibi olmuştu. İstanbul'a onun için gelmişlerdi. Ama o, anne-babasını, İstanbul'a terk etmişti. Anne çıldıracak hale gelmiş, "Said'im bulun, onu Moskof ve Bulgar keferesi içine salmayın. Oraya giderse bir daha geri dönemez." diye feryat ediyordu.

Ne yapacağını şaşırmış vaziyetteyken Raci Efendi, "İbrâhim Pehlivan. Bir an önce Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerine gidelim. O ne derse o şekilde hareket edelim." deyince sora sora dergâhın yerini bulmuşlar ve huzuruna kabul edilmişlerdi Raci Efendi ile birlikte...

Öz babadan daha sıcak karşılamıştı onları. Önce istirahat ettirmiş, karınlarını doyurmuş, sonra huzuruna almıştı. Ve "Anlat" demişti. İbrâhim Pehlivan da anlatmıştı. Şimdi, boyun bükmüş, kulaklarını ve gönlünü, bütün derdini alıp götüren zatın söyleyeceklerine döndürmüştü.

"Evet, İbrâhim Pehlivan! Sen ne düşünürsün?"

Evlat acısıyla gönlü daralan İbrâhim Pehlivan sualle şaşırdı, cevap almaya gelmişti, fakat cevap kendisinden isteniyordu. Aklından geçenlerle hem gönlü hem de sesi titredi.

"Efendim... İlk baştan niyetim, Eyüp Sultan'a yerleşmekti. 'Bursa'ya yerleşeceksiniz' emri gelince buna da sıcak baktım, biz çiftçiyiz orada daha rahat çiftçilik yaparız düşüncesiyle... Said'in bizi terk etmesi, aklımı başımdan aldı. Lofça'ya dönmeyi dahi düşünür oldum. Biz Said sebebiyle göç etmiştik. O yanımızda olmadıktan sonra buralarda kalmanın ne önemi var."

Acılı babanın sözleri, Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerinin

yüreğini sancıttı.

"İbrâhim Pehlivan. Siz inşallah Eyüp Sultana yerleşirsiniz. Eyüp Sultan'a yerleşmekle, Eyüp Sultan Hazretlerine komşu olmakla nice bereketlere, müjdelere kavuşursunuz inşallah. Muhacerat, Göçmen Dairesiyle konuşur, sizin için Eyüp Sultan'a yerleşme izni çıkarırız inşallah.

Eyüp Sultan'da Şifa Yokuşu'nda bir sevenimizin satılık evi var. İnşallah orasını alın. Şifa; yokuştadır, zorlukta, hastalıktadır... Yakın olmayı isteyen zorlukları göze almalı. Eyüp Sultan'a komşu olmanın mutlaka bir bedeli olacak, her şeyin bir bedeli var.

İstanbul'a göç etmenizi ve Eyüp Sultan yerleşmenizi isteyen hocam Abdülfettâh-i Akrî Hazretleri... Onun bu isteğinde bizim bilemediğimiz nice sırlar vardır. Kim bilebilir? Belki de, neslinizden gelen biri Eyüp Sultan Hazretlerine yakın bir mekâna defnedilecek, rüyada gördüğün gibi öyle bir eser yazacak ki Kıyamete kadar Müslümanların baş ucu kitabı olacak, Eyüp Sultan Hazretleri ile onun sancağı altında, İstanbullu müminleri Mahşer Meydanına götürecek...

Bunlar olmaz diyebilir miyiz? Diyemeyiz. Yüce Mevlam diledikten sonra niçin olmasın? İbrâhim Pehlivan gafil olma. Bu büyükler öyle büyüktür ki durduk yerde kimseye kanca atmazlar..."

İbrâhim Pehlivanın kulakları uğuldamaya başladı, duydukları karşısında. Mümkün müydü? Neslinde gelen birinin Eyüp Sultan Hazretleriyle birlikte mahşer meydanına yürümesi... "Yüce Mevlam diledikten sonra niçin mümkün olmasın" demişti.

"Said meselesine gelince..."

Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretleri Said'den bahsedince, dertli baba kendi gelir gibi oldu, dikkatini dinlenesi sözlere verdi.

"Merak etme! Sizi İstanbul'a çağıranlar boşa konuşmaz, boşa ümit vermez. Yazılıp silinmeyen yazıyı görmüşlerdir. O yazıda onun neslinden geleni ve onun neler yapacağını görüp de çağırmışlardır. Bizim işimiz sebeplere yapışmak, sebepleri zorlamak değil...

Gönlüme doğan odur ki gidişi pişmeye, acıyla olgunlaşmayadır. İnşallah dönüşü... ehl-i sünneti bütün dünyada güçlendirmeye vesile olmayadır."

Duyduklarıyla aklı başından gidecek gibi olan Said Pehlivan, "Allahü teâlâ razı olsun efendim." diyerek fırladı. Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerin ellerine sarıldı öpmek için... Ancak eller nasıl olduğu anlaşılmaz şekilde omuzlarını tuttu, "Öpülesi eller toprak altında." diyerek...

İçinde durmadan yürüyen, Eyüp Sultan'a gelince yavaşlayan adımları sordu. Gülümsedi.

"Hocam Abdülfettâh-i Akrî Hazretleri bahsetmiş, 'Pehlivanın içindeki adımlar, Eyüp Sultan'a yerleşince yavaşlayacak, duracak, sonra tekrar başlayacak, beklenen doğunca, ona geçecek, o da hocasıyla karşılaşınca, imtihanı kazanınca, hafifleyecek, onun varisi olup emaneti teslim alınca tamamen duracaklar.' demişti. Ayak seslerinden kimseye bahsetme. Ya İbrâhim Pehlivan! Bu büyüklerin işine akıl-sır ermez. Onlar, başka bir gözle bakarlar, çok şey görürler Yüce Mevlamızın göstermesiyle. Bizim işimiz söylenileni yapmak..."

* * *

İstanbul uyurken uyumayan biri vardı. Yedi gündür toplam uykusu yirmi dört saati geçmemişti. "Şıpka'dan, Süleyman Paşa'dan telgraf geldiğinde... saat gecenin kaçı olursa olsun, beni uyandırın." demiş, istirahata çekilmişti. Günlerdir uykusuz olmasına rağmen yine uyuyamıyordu.

Abdülhamîd Han bakıyordu, İstanbul Boğazı'nın Tuna'nın suyuyla bereketlenmiş karanlık sularına... Geçmişin muhasebesini yapıyordu. Hiç istemediği, olmaması için her türlü gayreti gösterdiği savaşın kaçınılmaz olduğunu anlayınca harekete geçmiş, Türk ordusunun en tecrübeli subaylarını toplamış, Harp Divanını (Meclis-i Askerî Âli Riyaseti) kurmuştu. Bu divan; Tuna Cephesi denilen ve Rusları sınırda karşılayacak üç ordudan meydana gelen kuvvetlerin başına Çırpanlı Abdülkerim Paşa'yı, Doğu Anadolu'ya, Kafkasya Cephesine ise Ahmet Muhtar Paşa'yı getirmişti. Henüz 38

yaşında olmasına rağmen...

Paşa, genç yaşına rağmen Ruslara karşı 21 Haziran'da Halyoz ve 25 Haziran'da Zivin Muharebelerin kazanarak 33 yaşında Mareşal rütbesine hak ederek ulaştığını göstermişti. Tuna Cephesinde Tokatlı Osman Paşa, Plevne'de 20 Temmuz ve 30 Temmuz'da çok önemli iki zafer kazanmıştı.

Ama Şıpka'da beklenilen olmamıştı. Süleyman Paşa bir haftadır Rusları bu geçitten atıp Kuzeye gidecek Osmanlı Ordusuna yol açamamıştı. Gözlerini kırpmadan buradan gelecek müjdeli haberi bekliyordu, 1877'nin 26 Ağustos'unu 27'ye bağlayan gecesinde...

Harp Divanı'nda, ordudaki subaylar arasındaki ayrılığa dikkat çekmiş... Abdülazîz Han'ın tahttan indirilmesi ve şehit edilmesi sebebiyle huzursuzluk ve görüş ayrılıkları olduğunu, subayların "bizden ve sizden" diye gruplara ayrıldığını söylemiş... Bunun üzerine Divanda sürtüşme ihtimali bulunan subayların durumu tartışılmıştı.

Kendisi, bu çeşit subaylara, birbirlerinden uzak yerlerde göreve verilmesi istemişti. Ancak uzun müzakereler sonucunda, harp öncesi subayların görev yerlerini değiştirilmesinin çok zararlı olacağı kararına varılınca, kendisi de bu karara uymuştu. Kısacası, Harp Divanı'nda ne karar alınırsa kabul etmiş ve uygulamaya koymuştu.

Son aylarda yaşananları aklından geçiren Abdülhamîd Han, kalbinin binlerce hançer saplanmış gibi sızladığını hissetti. Rus Ordusu Tuna'yı geçerek Osmanlı topraklarına girmiş; Lofça, Selvi, Tırnova ve Gabrova'yı işgal etmiş, binlerce masumu katletmiş, on binlercesini yerinden, yurdundan etmişti. Harp Divanı'nın en dirayetli komutan dediği Abdülkerim Paşa, tam bir hayal kırıklığı olmuştu. Düşmanın Tuna'dan geçmesine mâni olamamış, üst üste bozgunlar yaşanmıştı. Acaba aralarında sürtüşme olan subaylar mı bu bozguna sebep olmuştu. Kişi, şahsi davası için bozguna evet diyebilir; vatanını, milletini satabilir miydi?

Doğu cephesinde de Ardahan ve Doğubayazıt işgal edilmişti.

Balkanlardaki yenilgi üzerine çare aramıştı. Yine Divan'ın teklifi üzerine, 9 Temmuz'da Süleyman Hüsnü Paşa'yı görevden almış, yerine, amcasının öldürülmesi hadisesine bulaşmış Süleyman Paşa'yı getirmişti. "Yeter ki zafer gelsin." düşüncesiyle... Onun birlikleriyle birlikte Bosna-Hersek'ten Kızanlık'a, Şıpka önüne gelmesi için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamış, hisleriyle, memleket işlerini birbirinden ayırmaya çalışmıştı.

Şimdi, "Rus askeri Şıpka Geçidi'nden atıldı" müjdeli haberini bekliyordu. Bu haberi alabilmek için bir haftadır uyumuyor, orada şehit olan her askerle birlikte sanki o da ölüyordu.

Eğer Ruslar, bu geçitten Balkanların kuzeyine atılamazsa muhtemel sonuç aklını başından almıştı. Şıpka'dan sonraki durağının Edirne, bir sonraki durağının da İstanbul önleri olduğunu söylemişti kendisine askeri danışmanları. Duyduklarına inanamamıştı. Kumandanlar hayatta, Rus'un yolu üzerindeki Müslüman Osmanlı tebaası, akıncı torunları nefes alıp verdikçe nasıl Edirne'ye gelirdi?

Ancak şu bir ay içindeki yaşadıkları söylenenin gerçek olduğunu göstermişti. Askerin önünde şehit olması gereken kumandanlar, ihanet içindeydi... Kin, garez ve hasetlerinden birbirlerinin yardımına koşmaz, birbirlerinin mağlubiyetini gözler olmuşlar... "Düşmana direnin, bir şey yapamazsanız çete savaşı yapın." dediği siviller büyük bir dehşet içinde göç yollarına düşmüşlerdi.

İşte bunun için bir haftadır gözüne uyku girmiyordu. Artık o da inanmıştı, eğer Şıpka'dan geri atılmazsa Rus'un İstanbul önlerine geleceğine...

Rus'un elini kolunu sallaya sallaya Tuna'yı geçmesini, Şıpka Geçidi'ne ulaşmasını seyredenleri parça parça eylemek istiyordu. Bu gaflet değil, düpedüz ihanetti. "Allah" diyen, "Müslümanım" diyen, Osmanlı'nın ekmeğini yiyen nasıl böyle bir şey yapardı. Olmuştu işte... Rus Tuna'yı geçmiş hem de tek kurşuna hedef

olmadan, sonra da Şıpka Geçidi'ne yerleşmişti.

Şıpka Geçidi kendisini öyle meşgul ediyordu ki... 25 Ağustos'ta, Doğu'da, Kafkas Cephesi'nde Ahmet Muhtar Paşa, Gedikler Muharebesini kazanmasına bile sevinememiş... Genç Paşa'ya "Gazilik" unvanını vererek teselli bulmaya çalışmıştı.

Kapı mı çalınmıştı? Evet, yanlış duymamıştı, kapı vuruluyordu. Gecenin bu vakti vurulduğuna göre, Şıpka'dan telgraf gelmiş olmalıydı. Gönlü gelen haberin hayra olması için dualarda "Giriniz" diye seslendi.

Gelen yaveriydi. Yüzüne baktı, bembeyazdı. Demek ki duymamak için her şeyini vermeye razı olduğu haber gelmişti. Osmanlı'nın padişahı olmasına rağmen tutunacak yer aradı, yere düşmemek için... Sağ eliyle sediri kavradı, yere düşmekten kurtuldu. Burası hem çalışma odası hem de istirahat ettiği yerdi. Bir masa ve sandalyeden başka bir de sedir vardı, çok yorulduğunda uzandığı... Yaverini gelen haberi verme işkencesinden kurtarmak için konuştu, ama zorlanarak:

"Şıpka'dan... Rus kuvvetlerini püskürtemedik... atılmaz olduklarını... kabul ettik değil mi?"

Cevabı içinde suale rağmen yine de yaverin gözlerine yalvarırcasına baktı, "Hayır hünkarım, kabul etmedik, Şıpka Geçidi'ni Ruslardan aldık." cevabını alabilmek için...

Yaver boyun bükerek "Evet, hünkarım. Süleyman Paşa, daha fazla askerimiz kırılmasın diye Şıpka Geçidi'ni zorlamaktan vazgeçmiş." dedi.

Seher vakti gelen telgraf haberiyle padişahın yıkıldığı, "Nerede hata, yaptık, bu zilletten nasıl kurtuluruz?" sualleriyle beynini kıymık kıymık eylediği saatlerde... 'Pehlivan' diye bilinen iki kişi daha dualardaydı, biri doğuda, diğeriyse batıda... Şifa Yokuşu'nda yerleşme, Eyüp Sultan Hazretlerine komşu olma çabaları, İbrâhim Pehlivanı iyice yormuştu.

Evet, Eyüp Sultan'a komşu olmuşlardı, onun sancağı altında

mahşer yerine yürüme, müjdelenen toruna burada kavuşma ümidiyle...

Servi Mahallesi, Vezir Tekke Sokağı, Şifa Yokuşu 1 numaraya yerleşmişlerdi. Başta Eyüp Sultan Kasabası olmak üzere, mahalleleri, sokakları, yokuşları ve numaraları... Her şey, çok anlamla yüklüydü. Seçseler, üzerinde çalışsalar bu kadarını beceremezlerdi.

İbrâhim Pehlivan günlerdir duadaydı "Ya Rabbi! Bu mekâna şükredebilmeyi, buranın feyz ve bereketinden istifade etmeyi nasip eyle." diye...

Adı geçen Vezir Tekke'yi, Safranbolulu Muhammed İzzet Paşa, 1795 tarihinde Sadrazam olunca yaptırmıştı. Bu sebeple Vezir Tekke diye anılmış, mahalle de aynı isimle bilinir olmuştu. Bu tekke, Nakşibendi şeyhleri için inşa edilmişti.

Yatsı namazı sonrası hemen yatmasına rağmen bir türlü uyuyamamıştı. Said'den hâlâ bir haber yoktu. Yerleşme telaşından fırsat buldukça koşturmuştu. Göçmenlerin arasına karışarak ciğer paresini aramış, sormuştu. Sordukları "Efendi sen hangi Said'den bahsedersin? Hepimizin Said'i, saadeti, mutluluğu kayıp" cevabını vermişlerdi. Özellikle cevaplar içinde bir cevap onu tam manasıyla yaralamıştı.

Said'ini sorduğu ak sakallı yaşlıca bir zattı. Bin bir acıyla kavrulmuş yüzünü İbrâhim Pehlivana çevirmiş... "Efendi, yalnız senin Said'in değil, bütün Saidler kayıp. Eğer Saidler, Allahü teâlânı mübarek kıldığı, insanların dünyada ve ahirette saadete ermesi için seçtiği kimseler, hayatta, aramızda olsaydı... Biz bu hallere düşer miydik? Said'i bulursan bana da haber ver. Bu ihtiyar halimle ona kurban olayım, yolundaki dikenleri temizleyeyim ki rahatça hizmet etsin. Günümüz şartlarında bunalan insanımıza, nasıl hareket edeceğini, ebedi saadete kavuşacağını göstersin." demişti.

Bu sözler günlerdir gönlünde ve zihninde durmadan dönüyordu. O, hem kendi Said'inin hem de milletin Said'inin bulunacağına gönülden inanıyordu.

O Saidlerden bir Said, Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretleri... 'Gelecek' dememiş miydi? Abdülfettâh-i Akrî Hazretleri ona Said ismini koymamış mıydı? 'Onun neslinden gelenler, Said olsun... Hem milletimizin hem de bütün insanların en muhtaç olduğunu zamanda onlara saadet yolunu göstersinler' diye...

Ama anne gönlü söz dinlemiyordu. İbrâhim Pehlivan, "Hanım, merak etme, Said dönecek, bunu Allah dostu söyledi." dedikçe "İnanıyorum, ama yüreğim yanıyor, dayanamıyorum, ne olur bir an önce onu bul." diyordu.

Abdülhamîd Han'ın "Vah milletime, vah memleketime, vah onların hukukunu savunamayan bana", İbrâhim Pehlivan'ın ve eşinin "Said'im" diye diye uyuyamadığı saatlerde... Doğu'da Kars'ta biri daha uyanıktı. Hocasının "Pehlivan evladım" diye iltifat ettiği, 'Pehlivan' sözüyle nice görünmez mesuliyetler yüklediği Seyyid Abdülhakîm Efendi...

O da "Niçin, bu yaşananlar niçin? Çare nedir?" sualleriyle günlerdir uykusuzdu. Yaşananların arkasındaki ilahi hikmeti, bunların içinde kendi yerini anlamaya gayret ediyor, cevabın hocası Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretlerinde olduğuna bütün kalbiyle inanıyordu. Gönlündeki nice sual ve hasretlerin cevabına kavuşabilmek için çırpınıyor... Hocasının en ufak bir arzusunu, işaretini en büyük emir biliyordu.

Osmanlı, yaralı, ihtiyar Arslan, hem doğudan hem de Batıdan kuşatılmıştı, Ortodoks Hristiyanların, Bulgarların, Rum ve Ermenilerin hamiliğine soyunan Rus ayısı tarafından...

Kendileri için seçilen zaman ve mekânı yaşayanlar... Bulundukları mekândan sürülen Osmanlı vatandaşı Müslümanlar, tam manasıyla rüzgârın önünde sürüklenen yaprak gibiydiler.

Yürüyorlardı en büyük çare bildikleri İstanbul'da doğru hem doğudan hem de batıdan... Dillerinde "Görmedin mi Alişimi Tuna Boyunda" türküsü... Gönüllerinde, yaşadıklarının üzüntüsü ve şaşkınlığı, beyinlerinde yardıma gelmeyenlere karşı duyulan isyanın dayanılmaz acısıyla...

Zeynep ile Aliş'in türküsü, milyonların haline tercüman olmuştu. Sevdiceğini, eşi Aliş'i, "kavuştum" dediği gece Tuna boyuna savaşa gönderen Zeynep... Böyle bir ayrılığı kaldıramamış... Kara sevdalısı gittiği yerden gelmeyince yollara düşmüş, her gördüğüne "Görmediniz mi Alişimi Tuna boyunda" diye feryat ederek yarini sormuş... Böylece "Alişim" türküsü doğmuş. Ve bu türkü, yüz binlerin feryadıydı... Yüzlerce yıllık vatanlarını korkunç Rus ve Bulgar zulmüyle terk etmek zorunda kalan, hicret yollarına düşen, kendilerini düşmandan kurtaracak Alişlerini arayanların...

11 Eylül'de Tokatlı Mareşal Osman Paşa, Ruslara karşı üçüncü büyük zaferini kazanmıştı, hem de bütün askeri otoriteleri hayretler içinde bırakarak... Avrupa ve Amerika'daki basın Osman Paşa'dan bahsediyordu. Yaşarken efsane olmuş, harp akademilerinde Plevne Müdafaası ders olarak okutulmaya başlamıştı.

Abdülhamîd Han, Osman Paşa'nın zaferinden o kadar memnun olmuştu ki, istese seve seve canını verecekti.

Kişinin hayattayken kavuşabileceği rütbelerin en yücesine, "Gazilik" rütbesine, Yüce Allahın katında, milletin ve kendisinin gönlünde kavuştuğunu bildirmişti bir ferman ile... Memnuniyetini, dualarını göndermişti nice hediyelerle birlikte Plevne'ye...

Gazi Osman Paşa'nın akıl almaz zaferlerine rağmen diğer cephelerde bozgun sürüyordu.

17 Eylül'de Süleyman Paşa, bütün kuvvetiyle Şıpka Geçidi'ne hücum etmişti. Rus askerlerini söküp atabilmek, Plevne'ye giden yolu açabilmek için. Ama olmamıştı, Rus'u yerinden kıpırdatamamışlardı.

Osman Paşa'nın zaferiyle sevinen Abdülhamîd Han kahrolmuştu.

Yüz binler, dehşet içinde yollara dökülmeye devam ediyordu, hem doğudan hem de batıdan...

Doğudakiler, tehlike altındaki şehirlerden hemen yanındakilere göç ediyordu. Batı'da, Rumeli diye bilinen, Osmanlıyla gönüllerde silinmez izler bırakan topraklarda, dün şen bugün hüzün içindeki diyarlarda durum farklıydı. Onların gidişleri İstanbul'daydı. Çareyi, sükuneti, huzuru İstanbul'da arıyorlardı. İstanbul, beklentilerine cevap verecek miydi? Bunu zaman gösterecekti...

İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Layard, 26 Eylül 1877 tarihinde İngiliz Dışişleri Bakanı Derby'e çektiği telgrafta, Rus-Bulgar zulmü ve Müslüman göçmenlerin durumuyla ilgili şu bilgiyi vermişti:

"Plevne'deki Osman Paşaya gitmek için Sofya'dan yola çıkan Dr. Temple ve Doktor Moore, Sofya-Tatarpazarcık yolu üzerinde, Plevne, Selvi ve Lofça taraflarından gelmiş 150 bin göçmenin olduğunu, sefalet, açlık ve hastalıktan kırıldığını, yol kenarlarının ölü kadın ve çocuk cesetleriyle dolu olduğunu bildirdiler."

Doğu-Batı... Osmanlı'nın Rus ile daha doğrusu bütün Batı ile savaştığı iki büyük cephe... Rus Çarı, Doğu'da Ermenilerin, Batı'da Bulgarların hakkını savunduğunu, onları toprak ve devlet sahibi yapmak için çalıştığını söylüyordu... Acaba? Yoksa sıcak denizlere, Akdeniz ve Basra Körfezi'ne inmek miydi asıl gaye?

Sebep şu veya bu? Milyonlar yurdundan edilmiş, yüz binler cepheye sürülmüştü. Onlarca yüz binin kimisi göç yollarında kimisi cephede kimisi de daha yüzlerce yıllık ata ocağından ayrılmadan öldürülmüştü.

Bazısının imtihanı güçle, kuvvetle varlıkta, bazısının ise sabırla, tevekkülle yokluktaydı...

Müslümanlar hem doğudan hem de batıdan Anadolu içlerine doğru sürülüyordu.

4 Ekim 1877'de Doğu Anadolu'daki Yahniler Muharebesi'nde... Gazi Ahmet Muhtar Paşa kumandasındaki Osmanlı Ordusu galip geldi. Ancak Rus, hem Tuna hem de Doğu cephesinde durucu değildi. 15 Ekim'de yapılan Alacadağ Muharebesi'nde gazi unvanına kavuşan Ahmet Muhtar Paşa, mağlup oldu. Birliklerini daha fazla ateş altında bırakmamak için Erzurum'a çekildi.

Bu arada Osmanlı Avrupa'ya Rusların yaptığı zulümleri anlatmaya çalışıyordu. Osmanlı Devleti Hariciye Nazırı Server Paşa, Osmanlı Devleti'nin Londra Sefiri Musurus Paşa'ya gönderdiği 11 Ekim 1877 tarihli genelgede, Eski Zağra kaymakamının verdiği raporu özetleyerek, "Eski Zağra, General Gurko'nun birlikleri tarafından işgal edildikten sonra on bir günde bin 300 Türk öldürülmüştür. Buradaki Müslüman ve Yahudileri göç ettirmek için akıl almaz zulümler uygulanmıştır. Kasaba Müslüman ve Yahudi halkının hemen hemen tamamı evlerini, mallarını terk edip

canlarını kurtarmak için göç yollarına düşmüşlerdir. Bunları başta İngiltere olmak üzere medeni dünyaya iyi anlat ki medeniyet şampiyonluğu yapan Rusların insanlığa sığmayan ne zulümler yaptıkları meydana çıksın!" diyordu.

Diyordu ama medeni dediği dünyanın Osmanlı için Ruslarla aynı şeyi düşündüğünü bilmiyor muydu? Kavgaları paylaşım kavgasıydı.

Gazi Muhtar Paşa birliklerini takip eden Ruslar, Erzurum önlerine geldiler ve 27 Ekim'de saldırdılar. Osmanlı askerlerinden kat kat fazla Ruslara karşı Erzurum halkı da savaşa katıldı, şehrin savunmasına yardım ettiler.

Savundukları dinleri, namusları, şerefleriydi. Gönül erleri imdada koştular. Kadınlar savunmada yerlerini aldılar, ellerinde baltalar, tırpanlarla, ne buldularsa onunla...

Nene Hatun isimli genç gelinin ve beraberindeki kadınların gösterdikleri kahramanlık görenlerin aklını başından aldı, bu kahramanlığa Ruslar dahi hayran kaldı. Yediden yetmişe bütün Erzurumluların gösterdiği savunmayı aşamadılar.

Erzurum'da aşamadılar ancak Tuna boyunda, Balkanlarda aştılar ve nice yüz binlerin hicretine, ata topraklarından göç etmesine sebep oldular.

İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Layard, İngiliz Dışişleri Bakanı Derby'e, 7 Kasım 1877 tarihinde gönderdiği telgrafla şunları bildirdi:

"Lordum!

Osmanlı'nın Sofya'ya yakın Orhaniye kasabasına ulaşan Albay Maitland ve Binbaşı Winton, Orhaniye ile Sofya arasında 30 bin kadar kadın ve çocuklardan ibaret Müslüman göçmenin çok zor şartlar altında, açlık, soğuk ve saldırılar karşısında her an ölüm tehlikesiyle karşı karşıya bulunduklarını, havanın çok soğuk, göçmenlerin elbiselerinin yazlık olduğunu bildirdiler. Tatarpazarcık ve Edirne arasında, insanları katliamdan koruyacak bir otorite yoktur."

Bu savaşın çıkmasını tezgahlayan İngiliz, şimdi timsah gözyaşları döküyor, savunmasız, aç, dondurucu soğuk altında yol almaya çalışan kadın ve çocuklardan bahsediyordu.

Abdülhamîd Han'ın, "Göç etmeyin, bulunduğunuz yerde güç birliği edin, düşmana karşı direnin." emrine karşı göç yollarına düşülmüştü. Rusların ve Bulgarların işgal ettikleri yerlerdeki korkunç, akıl almaz zulmü görülünce ve duyulunca anlatılmaz bir panik yaşanmıştı. Dillerde "Görmedin mi Alişimi Tuna Boyunda" türküsü, kendilerini kurtaracak Alişlerini bekliyorlardı. Rodoplarda yaşayanlar hariç kimse "Bu toprakların Alişi benim" diyerek direnmeyi, ihsan edilenlere sahip çıkmayı, düşmana karşı gelmeyi düşünmüyordu.

Abdülhamîd Han'ı, yenilgilerden daha fazla yüz binlerin direnmeden göç yollarına düşmesi üzüyordu. Beyninde nice bin mağlubiyetlerin ve Alişlerin azlığının sebebini arıyordu.

Niçinlerle beyni tırmalanan yalnızca Abdülhamîd Han değildi. Düşmanın Kars ve Erzurum önlerine gelmesiyle şaşkına dönen, 9 Kasım'da Erzurum'un, 18 Kasım'da Kars'ın düşman eline geçmesi ve üç gün üç gece yağma edilmesiyle aklı başından giden talebenin beyni ve gönlü de parça parçaydı.

Hocasının 'Pehlivan evladım' diye iltifat ettiği talebe de 'Niçin' diyor, bu niçinlere cevap arıyordu.

Nasıl olurdu, binlerce yıllık İslâm diyarı düşmanın eline nasıl geçerdi? Koca Osmanlı Devleti bu işgali nasıl önleyememişti? Halk, askerle niçin işbirliğine gitmemişti?

Hocası şehit olması için niçin müsaade etmemişti? Düşman Kars'a girmeye başladığında bozgun baş göstermişti. Şehri savunmakla vazifeli birlikler dağılmış, başlarındaki kumandanları dinlemez olmuşlardı. Dağılmayan yalnızca Hocası Seyyid Fehîm Hazretlerini kumanda ettiğini gönüllü birliği olmuştu.

Şehri savunan askeri birlik kalmayınca o da "Çekiliyoruz, toplanın." demişti.

‘Toplanın’ emriyle birlikte Pehlivan Abdülhakîm hocasına bakmıştı elinde olmadan “Hocam, ne olur burada kalmama, şehit olmama müsaade edin.” bakışlarında, yalvarışlarında... Hocası, “Pehlivan oğlum... Şehitlik, Allah için gerekli olduğu zaman ölmektir. Lüzumlu olmadığında bile bile ölüme gitmek Allahü teâlâ muhafaza etsin, intihar olur. Zor zamanda, ölümü seçmek, kolayı seçmektir. Aslolan hayatta kalarak mücadeleye devam etmektir, son ana kadar. Yüce Mevlam izin verirse seni şu Osmanlı mülkünde yapacak çok şeyin var. İnşallah, gönlümüze doğan o ki, tesiri yıllarca sonra gözükecek, tarihin akışını değiştirecek güzelliklere sebep olacaksın, ‘Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum’ feryatlarına cevap vereceksin. Bunun için yaşamalı, bu dünyada zor olanı yapmalısın ki ahirette karşılığına bol bol kavuşasın.” demiş ve bu sözlerle Abdülhakîm Efendi’yi titretmişti.

Hocası, ‘Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum’ feryadına cevap vermekten söz etmişti. İçinde hiç durmayan, zaman zaman fazlalaşan bu feryattan hocasına kendisi bahsetmemişti, söylemişse babası söylemişti. Ama hocası ikinci defadır bu feryada cevap vermekte bahsediyordu, altı ay kadar önce Arvâs’ta ilk karşılaşmalarında söylemişti. Şimdiyse bu feryada cevap vermenin tarihin akışını değiştirmekten bahsediyordu.

Hocasının sözleriyle birlikte içindeki “Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum” feryatları fazlalaşmıştı. Seyyid Fehîm Hazretleri, Pehlivan diye iltifat ettiği öğrencisinden cevap beklemeden “Haydi gecikmeyelim, gidişimiz Van’adır, Van’ı savunmayadır, daha fazla gecikmeyelim.” demiş, emrindekiler, mevzilendikleri siperleri terk etmeye başlamıştı.

Tam siperlerden ayrıldıklarında nereden geldiklerini göremedikleri çoluk-çocuk, kadın-erkek yaşlılar, Seyyid Fehîm Hazretlerinin ayaklarına atmışlardı kendilerini “Bizi kimlere bırakırsınız, Rus keferesiyle Ermeni zalimlerine mi?” diyerek...

Her derde bir çare bulan hocası kala kalmıştı, gözlerini yummuş, neler gördüyse görmüş, “Bizimle gelenin başımız üzerinde yeri var. Biz gitmek mecburiyetindeyiz.” demiş, talebelerine gelenlerle ilgilenmelerini istemiş, doru atını yedekleyerek kimseye bakmadan yolu koyulmuştu.

Yürümüştü hem de saatlerce bir defa olsu arkasına bakmadan, gelen var mı diye merak etmeden.

Ve Kars'ı gören bu zirvede durmuştu. Bakıyordu, dumanlar içindeki Kars'a, batan güneşle birlikte...

* * *

Ertuğrul'un ocağında uyandın,

Şehitlerin kanlarıyla boyandın,

Nice düşman kal'asına uzandın.

Sensiz tütmez Osmanlılık ocağı

Sana selam ey Osmanlı Bayrağı.

Çırpınarak dalgalanır kanadın,

Gökyüzüne çıkmak mıdır murâdın?

Gölgende can vermek ister evlâdın,

Sensiz tütmez Osmanlılık ocağı

Sana selam ey Osmanlı Bayrağı.

Askerlerin coşkuyla söylediği marşın her kelimesi hançer oldu yüreğine saplandı.

Ertuğrul'un ocağında uyanan, şehitlerin kanlarıyla boyanan Osmanlı sancağı çok zor günler görmüştü. Gülleler, mermilerle delik-deşik olmuş, yerlerde sürünmüş, çamura bulanmış, ayaklar altında ezilmişti hem de Rus askerinin ayakları altında...

Gözleri elinde olmadan hemen önlerinde dalgalanmaya çalışan üç alay sancağına gitti... Üç yiğidin canları pahasına Ruslara vermediği üç alay sancağına... Şanlı Plevne'nin acı hatıralarına...

Kesin olarak inanmıştı bayraksız Osmanlılık ocağı tütmezdi. Ocakların tütmesi, vatanın elden çıkmaması, yüz binlerin katledilmemesi, milyonların göçmen olmaması için bayrak dalgalanmalıydı. Yemin etmişti, bayrağın gökyüzünde dalgalanması, bir daha yerlere düşmemesi için her şeyi yapacağına, bunun için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayacağına...

Düşünüyordu hiç durmadan, bayrağın yerlere, milyonların göç yollarına düşmemesi için neler yapmak gerektiğini... Başta canından çok sevdiği Gazi Paşası olmak üzere fikirlerine değer verdiği, ilmine güvendiği herkesle bunu konuşuyor, çare arıyordu.

Son bir yıldır yaşadıklarını hatırladı. Eli mendiline gitti, gözyaşlarını göstermemek için...

O anda gönlü isimlendiremediği duygularla pırpırlandı. Bir inci tanesi gibi süzülüyordu gözyaşları aksakalına doğru. Göz göze geldiler. Gülümsedi, suçüstü yakalanmışçasına gözlerini indirdi, zarif bir hareketle onun da eli mendiline gitti, kelebek uçuşunda bir el hareketiyle gözyaşlarını sildi. Kan, çamur, toz-toprak içinde savaş meydanlarında kılıç sallamış eller bu kadar zarif nasıl olabiliyordu.

Güneş ışığı yansıdı gönülleri alırcasına, Gazi Paşa'nın mendiline yakalanmayıp aksakallarına ulaşan göz yaşından...

Yüreği sancıdı, siyahı hemen hemen kalmamış, beyazı niyaza durmuş sakalları görünce. Kırk altı yaşındaki Gazi Paşa'nın sakalları bembeyaz olmuştu. Kendi sakalları aklına gelince gülümsedi, yaşı Gazi Paşa'dan on yaş küçük olmasına rağmen sakallarına ak düşmüştü.

Nasıl düşmeyecekti ki? Bir yılda yaşadıklarını, ecdadı sultanlardan yaşayan olmuş muydu acaba?

Kendisiyle aynı ismi taşıyan ceddi Abdülhamîd Han, aklına geldi, Kırım'da Özi Kalesi'nin düştüğü, on binlerce sivilin katledildiği haberi gelince felç inmişti.

Düşündüklerinden utandı. Hadiseyi nakleden tarihçi "Kişi bilerek, isteyerek ölüme gidebilir. Ama hiç kimse, isteyerek üzüntüden felç olamaz. Üzüntüden felç olabilmek için binlerce yılın izini ve yükünü taşıyan bir vicdan, ülkesindeki karıncanın incinmesinden bile kendini mesul tutan bir hükümdarlık, emanet anlayışı gerekli." diye yazmıştı.

Ceddi bir kale halkının şehit ediliş haberiyle felç olmuştu. Kendisi ise yüz binlerin şehit haberini almış, köylerden şehirlere

binlerce diyarın düşman eline geçişi acı gerçeğiyle vurulmuştu hem de bir defa değil defalarca... Aylarca üst üste yağmıştı felaket gülleleri...

Ceddi gibi bedenen felç olmamıştı ama ruhen binlerce felç yaşamıştı.

Hatırladıklarıyla gönlü daralınca bakışlarını elindeki mendille oyalanan Gazi Paşa'ya çevirdi, yüreciği ısındı.

12 Aralık'ta Gazi Paşası'nın Osmanlı'nın yüz akının esir düştüğü, bizzat Çar tarafından karşılandığı haberini almıştı. Osman Paşa, 10 Aralık gecesi zincirleri kırmak için hareket geçmiş, 11 Aralık'ta esir düşmüş, hemen Rus Orduları Başkomutanı Grandük Nikola tarafından büyük bir heyecan içinde karşılanmış, kılıcı iade edilmiş, 12 Aralık'ta Çar'ın Bogot'taki karargâhına götürülmüş ve büyük saygı görmüştü. Esir düştüğünü ancak bir gün sonra haber alabilmişti, yabancı muhabirler bildirmişlerdi, son aylarda Plevne ile irtibat tamamen kopmuştu.

Böyle bir acı haberi bekliyordu ama yine de çok etkilenmiş, günlerce "Vah Gazi Paşam, vah Osmanlım, vah Osmanlım, vah bana" diye gizli gizli ağlamış, Osmanlı mülkündeki bütün canlıların, dağın taşın söylediği "Tuna nehri akmak diyor/Etrafımı yıkmam diyor/Şanı büyük Osman Paşa/Plevne'den çıkmam diyor." şeklindeki Tuna Marşının sözleri dilinden düşmez olmuştu. Tuna'nın "akmam" diye feryat ettiğinden zerre şüphe etmemişti. Yeter ki Tuna'nın dilinden anlayanlar 'akma' desindi. Osman Paşa "Plevne'den çıkmam" demiş ama çıkmak zorunda kalmış, kara sevdalısı Plevne'den koparılmıştı.

Osman Paşa'nın esir düşüşüyle zaman nasıl da birden bire hızlanmıştı, sanki her şey onun esir edilmesini bekliyormuş. Acı haberler üst üste gelmiş, hangisine yanacağına, hangisi için ne yapacağını şaşırmıştı.

Plevne düşünce burada aylardır mıhlanıp kalan 150 bin kişilik Rus-Rumen ordusu serbest kalmış, bütün ağırlığıyla Sofya ve Şıpka Geçidi'ne doğru hücuma geçmişti.

Sırplar da 14 Aralık taarruza kalkmışlar, 10 Ocak 1878'te Niş'e girmiştiler. Aynı gün Karadağlılar, Bar kasabasını alarak Adriyatik'e çıkmışlar ve 19 Ocak'ta Ülgün limanını ele geçirmişlerdi.

Rumenler ise 24 Şubat'ta Tuna'nın incisi Vidin'i işgal etmişler, işgal etmekle kalmayıp akıl almaz bir katliam yapmışlardı. Gönlü yaralı Hakan, bütün bunları hatırlamak istemiyordu ama yırtılmış sancağı gördükten sonra gönlüne, hafızasına hüküm geçiremiyordu, acı hatıralar birbiri ardına geliyordu.

Vidin'deki katliamda yürekler yanınca, bu yangı türkü olup başta kendisi olmak üzere vicdan, merhamet sahibi her Osmanlı'yı yakar olmuştu

Vidin dedikleri metin kasaba,

Kesilen kelleler gelmez hesaba,

Urusun askeri döndü kasaba,

Aman padişahım yesir düştüm, sen de bilesin,

İmdadını gönder bizde elden alasın,

Vidinin tarihi bilmem kaç asır,

Onyedi bin gelin Vidin şehidi

Babalar, evlatlar eviniz mahsur,

Aman padişahım esir düştüm bağrın taş mıdır?

İmdadınız yetişmedi yollar kış mıdır?

'Görmedin mi Alişimi Tuna Boyunda' ve 'Tuna Nehri Akmam Diyor' türküleriyle parça parça olan gönlü, Vidin türküsüyle yüz bin parçaya ayrılmıştı.

Özellikle de "Aman padişahım esir düştüm bağrın taş mıdır?/ İmdadınız yetişmedi yollar kış mıdır?" mısrası acısını dayanılmaz kılmış, kendisini Rus ve Bulgar kurşunlarından daha fazla yaralamıştı. Keşke bağrı taş olsaydı, belki bu acıları duymazdı. Ama bağrı taş değildi, her haberle yanmış, kavrulmuştu. Çok istemişti, bu savaşın çıkmaması için, çok gayret etmişti ama olmamıştı.

Çıktıktan sonra da galip gelebilmek için her şeyini ortaya koymuş, gecesini gündüzüne katmıştı. Neticesi gündüzleri gece olmuş, gönlüne acı üstüne acı dolmuştu.

Plevne'nin düşmesinden sonra son ümidi Rusları Balkan Dağlarında durdurmak olmuştu. Ama kin, çekememezlik, bu ümidini de boşa çıkarmıştı. Tuna Orduları Baş Kumandanı Süleyman Paşa ile Serasker Kaymakamı Rauf Paşa arasındaki şiddetli düşmanlık bu son ümidi de mahvetmişti.

General Radeski, 9 Ocak 1878'de 50 bin kişilik Ferik Veysel Paşa'nın kolordusunu dağıtmış, Paşa 12 bin askeriyle teslim olmuştu. Bunu duyduğunda aklı başından gidecek gibi olmuştu. Bir Paşa, 12 bin askeriyle nasıl teslim olurdu? Bu mağlubiyetle Şıpka Geçidi'nin güney kısmı askerlerimizden temizlenmiş ve Rus Ordusuna Doğu Rumeli, Edirne yolu açılmıştı. Bundan da kötüsünü Tuna Orduları Başkomutanı yapmıştı. Başkomutan Süleyman Paşa, savaş yapmadan Rusların yolu üzerinden çekilerek Ege kıyısındaki Gümülcine'ye çekilmişti.

Ocağın 3'ünde Sofya, 8'inde Kızanlık, 9'un Samakov, 14'ünde Tatarpazarcığı, Çırpan ve Yeni Zağra, 16'sında Tırnova, 17'sinde Filibe, 19'unda hemen Edirne'nin yakınındaki Cisr-i Mustafa Paşa düşmüş, General Radetski, hiçbir karşı koymayla karşılaşmadan Meriç'i geçmiş, Edirne'ye dayanmıştı.

Her beldenin düşüşüyle sanki vücudunun bir parçası kopmuştu, "Bu acılarla yaşayamam." demişti, ama yaşamıştı. Ve asıl büyük acılar daha sonra gelmişti hem de ne acılar, aklının ucundan dahi geçmeyen...

Düşen her beldeyle birlikte Rus ve Bulgar zulmünden kurtulabilen, bitmez tükenmez göç yollarında sağ kalabilmeyi başarabilen muhacirler, İstanbul'a gelmişti. Gelişleri acıya, utanca olmuştu.

Elinden gelse, çare olsa hepsi için canını vermeye razıydı, ama çare değildi. Ölmek kolayı seçmek olacaktı. Onlara muhacirliğin ezikliğini, utancını, acısını hissettirmemek için gecesini gündüzüne

kattı. Gelen bir değil, on değil yüz binlerdi.

Ve bir gün, 20 Ocak'ta Rusların Edirne'ye girdikleri haberini almıştı. Böyle bir haberi beklemesine rağmen yine de inanmakta zorlanmıştı. Hep bir şeylerin olacağını ve Rusların Edirne'ye gelmeden durdurulacağını düşünmüş, bunun nasıl olacağını sorgulamadan kendini de iyice inandırmıştı. Beklediği olmamış, Rus keferesi Osmanlı'nın ekmeğini yiyen Bulgarlar birlikte Edirne'ye girmiş, bununla da kalmamış, masum kanı bulaşmış çizmeleriyle Selimiye Camisi'nde belki de Kıyamete kadar silinmeyecek izler bırakmışlardı.

Müşir Ahmet Eyüp Paşa, Edirne'yi savunmadan Kırklareli'ne çekilmişti. Şehrin harap olmasından ve sivillerin zarar görmesinden çekindiği için bunun yaptığını söylemişti sıkılmadan. Edirne'nin, Osmanlı'nın Avrupa topraklarındaki sembolünün Rus'un eline geçmesinden daha harap edici daha zarar verici ne olabilirdi?

Şehrin harap olmaması için çekilmişti ama kendi eliyle ecdadın en kıymetli yadigârı Yeni Sarayı parça parça eylemişti. Cephane artık kullanılmayan Saray'da saklanıyordu. Çekilirken cephaneyi tahliye etmeyi beceremeyen Paşa, kolay olanı yapmış, cephaneliği tutuşturmuştu Rusların eline geçmesin diye...

Evet, cephane Rusların eline geçmemişti ama Edirne, Osmanlı'nın Rumeli topraklarının üçte dörtte üçü dost olmaz düşmanın eline geçmişti.

Havaya uçan yalnızca cephane olmamıştı. Cephaneyle birlikte Osmanlı'nın nice bin hatırasını, gönül alan güzelliğini taşıyan saray, şerefimiz, vakarımız, tarihimiz, dayanma gücümüz de uçmuştu. Edirne'nin düşmesiyle artık ağlayamaz, acı haberlere tepki veremez olmuş, yürüyen cenaze haline gelmişti.

Ruslar, 29 Ocak'ta Çorlu'yu, 5 Şubat'ta Silivri'yi almışlar ve hemen İstanbul önlerine dayanmışlar Yeşilköy'e (Ayastefanos) karargâhlarını kurmuşlardı. 19 Ocak'ta Rusya'dan mütareke istemişlerdi ama kabul edilmemişti. İçi kan ağlaya ağlaya Kraliçe

Victoria'ya telgraf çekmişti, aracı olması için. Kraliçe'nin Çar'a çektiği telgraf üzerine 31 Ocak'ta mütareke kabul edilmiş, ateşkes imzalanmıştı, Ruslar İstanbul önlerine geldikten, yüz binler vefat ettikten, milyonlar vatanından sürüldükten, koca Osmanlı'nın şerefi, namusu, sancakları ayaklar altına alındıktan sonra...

Ruslar da İstanbul önlerine gelinceye kadar büyük zayiat vermişler, son güçlerini harcamışlar, Rusya'dan çok uzağa gelmişlerdi, İstanbul'u zorlayacak halleri kalmamıştı. Avrupa, Rus zaferini Hristiyanlığı Müslümanlık üzerine galebesi olarak alkışlamış, fakat Rusların İstanbul'u ve Boğaz'ı kontrol edecek hale gelmesiyle telaşlanmıştı. Ermeni Patriği Narses, bu fırsatı kaçırmamış, Rus Orduları Başkomutanı Grandük Nikola'yı Yeşilköy'de ziyaret etmiş ve Doğu Anadolu'da bağımsız bir Ermenistan kurulması için yardım istemişti.

Rusların bütün gayreti büyük devletleri araya karıştırmadan savaşa son veren, sınırları yeniden çizen bir antlaşma imzalamaktı. Bu isteğini gerçekleştirmiş, 3 Mart 1878'de Ayastefanos (Yeşilköy) Anlaşmasını imzalattırmıştı. Yeni Hariciye Nazırı olan Safvet Paşa, binlerce yıllık Türk tarihinin bu en feci anlaşmasını ağlayarak imzalamak zorunda kalmıştı, itiraz edecek, kıpırdayacak halleri yoktu. Her şey Rus'un insafına kalmıştı.

Anlaşmaya göre, Ege sahiline ulaşan, Balkanların her iki tarafını, Batı Trakya ve Makedonya'yı içine alan bir Bulgaristan Prensliği kuruluyordu.

Antlaşma şartları kendisine anlatıldığında yalnızca ayakta duramadığını hatırlıyordu, sonrası bulanıktı.

Bu dile getirilemez günler içinde bir ışık doğmuş, hem gönlünü hem de beynini aydınlatmış, onu kendisine getirmişti.

Bu ışık Gazi Osman Paşa idi...

Mart'ın son günlerinde esaretten dönen Paşa'yı Dolmabahçe rıhtımında bizzat karşıladığında dudakları titreyerek "Gazi Paşam, dünyada Osmanlı'nın yüzünü ak eylediğin gibi Allahü teâlâ da iki cihanda yüzünü ak eylesin." diye dua edebilmişti. Padişah olduğunu

unutup çok sevdiği ağabeysine kavuşan bir kardeş gibi Gazi Paşa'yı kucaklamış ve kuruyan göz pınarları tekrar gözyaşına kavuşmuştu.

"Ağabey" deme isteğiyle yanmıştı ama diyememişti. "Gazi Paşam"la yetinmek zorunda kalmıştı.

Gözleri hemen yanında oturan Gazi Paşa'ya kanatlandı. Öz ağabeysinden çok daha sevdiği böyle bir insana 'ağabey' demesine mâni olan Hükümdarlık zırhını atabilmek isteğiyle kavruldu, bir defa giymişti, elinden geldiğince de muhafazası için çalışmaya da mecburdu.

Bir defa olsun 'ağabey' diye seslenebilmek için her şeyini vermeye hazırdı. Gönlü, "Ya Rabbi, bu milleti, görülünce gönül yükünü atabileceği, karşılıksız sevebileceği, uğrunda ölüme gidebileceği ağabeylerden mahrum eyleme." diye dualara durdu. Gönlünden akan duayla da şaşırdı.

Gazi Osman Paşa'nın gelişiyle, bulunduğu zaman ve mekâna tekrar dönmüştü, Paşa, tam manasıyla gönül ışığı olmuştu. İçinde bulunulan şartların dehşetini yeni baştan hissetmişti. Paşa ile ağabey kardeş gibi geceler boyu uykusuz kalmışlar, Ayastefanos Anlaşmasının yürürlüğüne girmesini önlemek için çareler aramaya başlamışlardı.

Çare olarak da İngiltere, Rusya ve Almanya arasındaki çekişme ve rekabetten istifade etmeyi düşünmüşlerdi. Ayastefanos Anlaşması hem Almanya hem de İngiltere tarafından tepkiyle karşılanmıştı. Bu antlaşmayla Rusya, Bulgaristan prensliği üzerinden Akdeniz'e ulaşmış oluyordu.

Dünyanın en güçlü ve zengin devleti İngiltere'yi yanlarına çekebilmek için Kıbrıs'ın idaresini geçici ve şartlı olarak İngiltere'ye bırakan İstanbul Muahedesi 4 Haziran'da imzalanmıştı. İngiltere, Kıbrıs'tan askeri üssü, Rusya Osmanlı'ya saldırdığında daha çabuk yardım edebilmek bahanesiyle istemişti. Bu bahanenin arkasında yatan niyeti bilmesine rağmen sırf Ayastefanos'un şartlarının iyileştirilmesini sağlamak için 'evet' demişti.

Almanya ve İngiltere ile yapılan büyük pazarlıklar sonrası 13 Temmuz 1878'de Berlin Antlaşması imzalanmıştı. Bu antlaşmanın müzakerelerine Osmanlı Devleti ve Rusya'dan başka İngiltere, Almanya, Fransa, Avusturya-Macaristan ve İtalya da katılmıştı.

Berlin Antlaşması çok zararlı olmasına rağmen Ayastefanos'u iptal ettiği ve onun şartlarını hafiflettiği için Osmanlı diplomasisinin bir zaferi kabul edilmişti. Antlaşma Rusya'da işitildiğinde büyük memnuniyetsizliğe sebep olmuştu.

Antlaşmanın imzalandığı haberi geldiğinde sevinsin mi yoksa üzülsün mü bilememişti. Ayastefanos'un şartları o kadar ağır idi ki Berlin Antlaşmasıyla ölüm hastası ayağa kalkar gibi olmuştu. Rusya'ya doğrudan doğruya toprak kazancı olarak Doğu Anadolu'da Kars, Artvin ve Ardahan sancakları verilmişti. Diğer toprak kayıpları Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan, Yunanistan ve Romanya'ya olmuştu. Rusya savaşmış toprağı onlar kazanmıştı.

Berlin Antlaşmasına kadarki zamanda her gün bir yıl gibi uzamış, geçmek bilmemiş, gelen her haberle ölmüştü. Antlaşmadan sonra zamanın akışı biraz olsun normale dönmüştü. Berlin Antlaşmasından bu yana tamı tamamına on dört ay geçmişti, bu günlerin çoğunun gecesinde başı yastığa değmemişti..

"Ağabey" diyebilmek için sonsuz istek duyduğu ama bulunduğu makam sebebiyle diyemediği Gazi Paşasıyla... nice geceler uyumadan, konuşmuşlar, konuşmuşlar, çare aramışlardı, Rus Harbi'nde yaşanan sıkıntıların bir daha yaşanmaması için...

Karar vermişlerdi. Zamanının mürşid-i kamilini bulmaya, onun tavsiyelerine göre hareket etmeye... Mürşid-i kamil buluncaya kadar yapacakları da önceliklerine göre sıralamışlardı:

- İslâmiyetin, doğru itikadın, ehli sünnet yolunun, zamanın içtimai ve fen ilimlerinin en iyi şekilde öğrenilmesi için hiçbir fedakârlıktan kaçınılmamalı, en ücra köşelere kadar mektepler açılmalı...

- Teknik ilerlemede Avrupa'da geri kalınmaması, hatta

geçilebilmesi için her türlü çaba gösterilmeli.

- Memleket içinde ve Avrupa'da Osmanlı aleyhine çalışmaların çok yakından takip edilebilmesi için kuvvetli bir istihbarat teşkilatı kurulmalı.

- Bütün makamlara ehil kişiler getirilmeli.

- Gönül ocaklarının yakıldığı, gönüllere Allahü teâlânın ve sevdiklerinin sevgisinin yerleştirildiği dergâhların yaygınlaştırılması, buralara ehil kimselerin tayin edilmesi...

- Bütün tarihi eserler, türbeler, evliya türbe ve kabirleri tamir edilmeli.

- Osmanlı Devleti'nin kuruluşundaki ruh yakalanmalı. Bunun için her yıl Söğüt'te Ertuğrul Gaziyi Anma Şenlikleri yapılmalı. Bu şenlikler sebebiyle bütün Osmanlı Sultanları hatırlanmalı, Osman Gazi'nin vasiyeti herkesin gönüllerine nakşedilmeli.

- .....

- .....

- .....

Yazdıkları her madde için bir uygulama planı çıkarmışlar, tarih belirlemişler ve hemen tatbikata geçmişlerdi.

İlk uygulama yerleri de Söğüt'tü, Osmanlı çınarının tohumunun atıldığı, yeryüzünü şereflendirdiği, büyüyerek insanlığı adalet şemsiyesi altına aldığı diyar, Ertuğrul Gazi'yi ve silah arkadaşlarını bağrında saklayan mekândı...

İkinci Abdülhamîd Han'ın gözyaşıyla şereflenen gözleri, Ertuğrul Gazi'nin türbesine kanatlandı, oradan anlatılmaz bir güç bulduktan sonra yine Gazi Paşasına döndü, yüzünü ak eden alperene...

Gazi Paşası, Plevne kahramanı Gazi Osman Paşa, "Hünkarım. Söğüt, bir mübarek diyardır ki ulu çınar, burada gün yüzüne çıkmıştır. Umulur ki yeniden doğuşumuz yine burada başlar. Ertuğrul Gazi'yi ve silah arkadaşlarını ziyaret edelim, ruhuna

fatihalar okuyalım. Hassa taburunuzda vazife alacak askerleri de buradan, Karakeçili aşiretinden, Yörüklerden seçelim. Onları sarayınızın bahçesinde her görüşümüzde Söğüt'ü ve onun temsil ettiği manayı hatırlayalım. Saray bahçenizdeki küçük mescidinizde beş vakit ezan okutalım. Cemaatimiz de bu Yörük gençleri olsun." demişti.

Bu sözler üzerine Yörük gençleri hazır olmuştu huzurlarında "Ertuğrul'un Ocağında Uyandık." marşını söyleyerek.

Gönlünde "İnşallah, Ertuğrul'un ocağında tekrar uyanır bir daha da gaflet uykularına yatmayız." duası ısındı, bütün damarlarında dolaşmaya, dolaştıkça gücüne güç katmaya başladı.

* * *

Söğüt, yeniden doğum sancılarındayken Arvâs da bu doğuma hazırlanıyordu. Ebelik, lalalık, mürebbiyelik, hocalık yapabilmek için... Rus Ordusu'nun İstanbul önlerine geldiği, yüz binleri katlettiği, yüz binleri hicrete mecbur ettiği günlerin hemen sonrasında... Tıpkı 1258'te olduğu gibi. Bir cihan devletine, adaletiyle yeryüzünü ermeydanı kılan, şenlendiren, isteyenlere, arayanlara, talep edenlere hakiki, ebedi güzelliğe kavuşma imkânı veren Osmanlıya ismini veren bir yiğit doğmuştu Söğüt'te, 1258'de... Bağdat'ta Cengiz'in ordusu tarafından taş üstünde taş, bedende can bırakılmadığı, yüz binlerin katledildiği, yüz binlerin hicrete zorlandığı, muhacir, göçmen kılındığı günlerde...

Seyyid Kasım Bağdadi, hocasının ve ceddi Abdülkâdir-i Geylânî Hazretlerinin işaretiyle hicret eylemiş. Soyundan gelenler Arvâs'ı, en geçilmezi, en yükseği mesken tutmuşlar, burada sakin olmuşlardı, insanların sakin olabilmesi, ebedi sükunete kavuşabilmesi için. Yüzlerce yıl gönülleri, cetleri Abdülkâdir-i Geylânî Hazretlerinden gelen nurla tutuşturmuş, vilayet yolunun ışığı olmuşlardı. Şimdiyse Arvâs'ta nübüvvet nuru parlamaya, kavuşturan yolların en kısası nakşibendiyyenin müceddidiyye çizgisini takip eden halidiyye nuru parlamaya başlamıştı.

Seyyid Fehîm Hazretleri, Seyyid Tâhâ-i Hakkârî Hazretlerine talebe olmuş, onun elinden icazet-i mutlaka alarak irşat, gönüllere

müceddidiyyeden doğan halidiyye nurunu akıtmak için Arvâs'a gönderilmişti.

Seyyid Taha Hakkari Hazretleri, müceddidiyyeyi Osmanlı mülküne getiren Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretlerinin halifesi o da Abdullah-ı Dehlevi Hazretlerinin halifesi o da ikinci binin yenileyicisi İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin yolu müceddidiyyenin köşe taşıydı.

Bir Bağdatlı vasıtasıyla vilayet yolu Arvâs'a ulaşmıştı. Şimdi ise yine bir Bağdatlı vesilesiyle nübüvvet yoluna kavuşmuştu Arvâs...

Ve Arvâs, nübüvvet yolunun bütün dünyayı aydınlatmasının doğum sancılarını çekiyordu.

Bir akşam öncesiydi. Güneş kavuşmak üzereydi, önceki gün ayrıldığı diyarlara. Günün tekrar ışıması, hayat kavgasının, maddi-manevi rızk gayretinin devamı için akşam olmalı, güneş, tekrar buluşmak üzere Allaha ısmarladık demeli, akşamı gece takip etmeli, bedenler ve ruhlar sükunet bulmalı, sonraki gün için güç, kuvvet kazanmalıydı.

Kulleteyn Havuzu'nda abdest alan talebesine bakıyordu, 'Pehlivan evladım' diyerek ancak gönlündeki yerini bir nebze olsun açığa çıkarabildiği talebesine bakıyordu Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretleri...

Genç yaşında Rus Savaşının bütün acımasızlığı yaşayan, gönlünden yaralanan ve gönlünde "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum" feryatları hiç durmayan, bu feryatlara çare olabilmek için durmadan çalışan ve yetiştirilmesi iki cihanın serveri Hazreti Muhammed aleyhisselam tarafından kendisine emredilen Pehlivan Abdülhakîm...

Gönlü yandı, hayatının anlamının, Pehlivan Abdülhakîm olduğunu hissetti

Bu nasıl feryattı ki yüzlerce yıl öncesini hareketlendirmiş, nicelerini yerinden oynatmıştı.

Bakıyordu abdest aldığı havuzdaki suya, hocasının kendisini

seyrettiğinden habersiz...

Kâinatın yüzü suyu hürmetine yaratıldığı Efendimizin "Cevap veriniz." emrini "Nasıl yerine getiririm", "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum" feryadına "Nasıl cevap veririm." düşüncelerinde, endişelerinde...

Şahadet parmağı kalınlığındaki suyun tatlı şırıltıyla havuza dökülüşüne, buradaki suyla bir, ayrılmaz oluşuna ve havuzu terk ederek dereye akışına...

Dereden sonra nereye? Irmağa... Oradan Dicle'ye ve Dicle ile Bağdat'ı geçip deryaya...

Gönlü kulleteyn havuzundan taşarak akan suya doğru aktı, suya karıştı, içindeki "öğrenmek istiyorum kavuşmak istiyorum." feryadıyla birlikte.

Aktı dereye, dereden ırmağa, ırmaktan denize... Nice denizler geçtikten sonra denizin iki kol verdiği yere geldi, küçük koldan ilerledi, cami yanındaki bir türbeye gelince içindeki feryadın durduğunu, endişesinin kaybolduğunu fark etti.

Pehlivan Abdülhakîm Efendi, damlaların sürüklemesiyle bilinmeyen diyarlara aktığı saatlerde İbrâhim Pehlivanın oğlu Said de Tuna'yı ve nişanlısını arıyordu Kara Deniz diye bilinen bir deryada...

Türk'ün kara sevdalısı Tuna, Kara Deniz'in neresinde akıyordu nişanlısı Gülümser'e nerede saklıyordu? Çocukluğu ve gençliği Tuna kıyısında geçmişti. Ama şimdi Tuna'dan uzaktı, Tuna'dan ayrıydı, deniz içinde onun suyunu seçmeye çalışıyordu.

İstanbul'dan anne-babasına haber vermeden ayrılmıştı nişanlısı Gülümser'i bulabilmek, Osman Paşa'nın yanına ulaşarak Rus'a karşı savaşabilmek için.

Nice bin ölüm tehlikesinden sonra köylerine ulaşmıştı. Rus ve Bulgarlara yakalanmamak için Bulgar köylüsü kılığında seyahat etmişti. Köyünde bırakın Gülümser'i bulmayı taş taş üstüne

görmemişti. Nişanlısının evinden kalan harabelerin başında ağlamış, ağlamıştı. Oradan bir yolunun bulup Gazi Osman Paşa'nın birliklerine dahil olmuştu.

Hikayesini dinleyen bir yüzbaşı onu hemen Gazi Osman Paşa'nın karşısını çıkarmıştı. Gazi Osman Paşa dinlemiş, sonrada İstanbul, geçtiği yollarda karşılaştıklarıyla ilgili etraflıca sorgulamış, "Evladım. Sevdiğini arayan yalnızca sen değilsin. Milyonlar, kaybettikleri sevdiklerini, kendilerini zilletten kurtaracak Alişlerini arıyorlar. Ama Alişleri artık Tuna boyunda değil. İlk önce nefislerinin esaretinde aslını unutan içindeki Alişleri bulmalı. Bu Alişleri bulmak için de gönül dostlarından, hakiki Alişlerden yardım istemeli. Madem gönüllü olarak aramıza katıldın, madem ki yar ayrılığıyla yaralasın yerin benim yanımdır. Yetiş Said, deyince hemen yanımda olmada o zaman seninle görüşürüz." diyerek özel hizmetine almıştı.

Osman Paşa ile anlatılmaz güzellikler ve kalem yazamaz acılar yaşamıştı. "Akmam" diyen Tuna akmış, geçilmez denen Balkan Dağları Rus askeri tarafından geçilmiş ancak Osmanlı askeri Balkanları aşarak Plevne'ye imdada gelememişti. "Tunanın var iki kolu/Düşman sardı sağı solu/Askerim çok cephanem yok/Yetiş Sülelman'ın kulu" diye feryat eden Osman Paşa'nın imdadına Tuna Orduları Komutanı Süleyman Paşa imdada gelememişti. Son çare olarak Rus çemberini yarmaya teşebbüs eden Osman Paşa, yaralanmış ve esir düşmüştü. Onun esir düşüşü, yüz binlerin esir düşüşü, gözyaşı, milyonların gözyaşı olmuştu.

On binlerce esiri kış kıyamette Rusya yollarına dökmüşlerdi, düşeni kimse kaldırmamış, kurda kuşa yem olmuştu. At pisliklerinde yiyebilecek bir şey aramışlar, yol boyunca ellerine ne geçerse yemişlerdi.

Yirmi iki ay sonra şimdi İstanbul doğru yol alıyorlardı, Abdülhamîd Han'ın gönderdiği bir gemide, on binlerden geri kalan bir avuç kişi...

Kaç defa ölmeyi istemişti ama ölmemişti. Esirlik günlerinde nice defa ölümle burun buruna gelmiş, tam "Öldüm bu dünyanın

acısından kurtulacağım." düşüncesiyle sevindiği anda kurtulmuştu.

İstanbul Boğazı'na girmek üzereydiler. İstanbul'a dönmek, kimseyi görmek istemiyordu. Osman Paşa'nın esir düşmesinin suçlusu kendisiymiş gibisine geliyordu. Annesi aklına düşünce yüreği cız etti. Acaba hayatta mıydı? Kendisini çok seviyordu, ayrılığına dayanabilmiş miydi?

Yüreği yaralı yolcunun Karadenizin sularında sevdiklerini aradığı esnasında bir anne Eyüp Sultan Hazretlerinin huzurunda, O gönüller sultanını vesile ederek dua ediyor, "Ya Rabbi, beni oğluma kavuştur dayanacak gücüm kalmadı. Ya canımı al ya da Eyüp Sultan Hazretlerinin hatırına oğluma kavuştur." diye gözyaşları içinde yalvarıyordu.

* * *

Eylül ayının tatlı bir ikindi sonrası... Sarayın bahçesinde havuz başı... Ayrıldığı an fark etti. Titredi... İlk defa şahit oluyordu, yaprağın dalından kopuşuna, hayata bağlandığı ağacı terk edişine... Döne döne düştü, yoksa uçtu demek daha mı uygundu. Ve havuzun suyu üstüne kondu, 'kavuştu' diye düşündü, 'suya, deryaya...'. Ölmek deryaya karışmak değil miydi?

Gönlüne son harpte, göç yollarında, Rus ve Bulgar katliamıyla ölenler, hayat ağacından koparılanlar düştü. Yüreği sancıdı. 'Ya Rabbi bu millet aynı acıları tekrar yaşamasın." diye sessiz dualara durdu. Hatırladıkları onu, tekrar içinde bulunduğu zamana döndürdü, karşısında oturan Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerine baktı, gözleri dizlerinde oturuyordu. Hoş-beş, hâl-hatır faslı bitmiş, kahvelerini içmişlerdi. Onu aynı acıların yaşanmaması için çağırmıştı. Neler yapılabileceği konusunda fikrini alabilmek, dua ve tavsiyelerine kavuşabilmek, zamanın irşat kutbunun kim olduğunu öğrenebilmek için. Acaba biliyor muydu? Gazi Paşası, Gümüşhanevî Hazretlerinin aradıkları kişi olabileceğini, eğer değilse kim olduğunu söyleyebileceğini ifade etmişti. Rahatsızlık verme endişesinde söze girdi:

"Lütfen hakkınızı helal edin hoca efendi hazretleri. Sizi buralara kadar yorduk."

Başağı kemale gelmiş buğdayların hareketlenmesinde bir kıpırdanma oldu, gök açılıyor gibi...

"Estağfurullah hünkarım. Bizim ne hakkımız olabilir. Siz ki Müslümanların halifesi, dinimizin ve gariplerin koruyucusu sultanımızsınız. Bizim işimiz, işinizi kolaylaştırmak, en ufak bir arzunuzu Hakkın emri bilmek, bir işaretinizle seve seve ölüme gitmek, mümkün olursa gönül yorgunluğunuzu almaktır. Huzurunuzda bulunuşumuz, huzurunuza vesile olursa bunu dünya ve Ahiret saadetimizin en büyük vesilesi biliriz."

Duyduklarıyla gönlü genişledi. Dört sene sonra ilk defa huzuru tadar gibi oldu, ateşten taht tacı, başına geçeli beri...

"Dergâhınıza gelmek, eşiğine yüz sürmek en büyük arzumuzdu. Ah şu devlet yükü... Ah şu uyulması gereken güvenlik kuralları... Bizi gönlümüzün isteğince hareket etmekten alıkoyar. Sarayın dışında attığımız her adım nice kişileri sıkıntıya sokar. Bu sebepten mecbur olmadıkça yerimizden kıpırdamayız. Bu sebeple sizi buralara kadar yorduk. Ne olur hakkınızı helal edin."

Hünkarın ilk "Hakkınızı helal edin." sözüne "Varsa helal olsun." demediğini fark etti. Sultanın ikinci defa "Hakkınızı helal edin." demesine sebep olmuştu. Nasıl gaflete düşmüştü. Mahcup oldu.

"Varsa yerden göğe helal olsun Hünkarım. Asıl siz hakkınızı helal edin. Çok zor günlerinizde ancak dua ile yardımınıza koşmaya çalıştık."

"Efendi Hazretleri, dualarınızla bugün ayaktayız. Rus Harbi sırasında ve sonrasında çok zor günler yaşadık. Aradan geçen iki seneye rağmen hâlâ yaşamaya devam ediyoruz. Yaraları sarabilmiş değiliz. Allahü teâlâ böyle günleri bir daha yaşatmasın bu millete, bizlere... Böyle bir zilletin, acının, aynı sıkıntıların tekrar yaşanmaması için neler yapılabilir, çok düşündük, Gazi Paşam ile birlikte. Gazi Paşam, bu konuda bize en güzel yardımın zamanın mürşid-i kâmilden geleceğini söyledi.

Efendi Hazretleri ne dersiniz? Neler yapılabilir? Aynı sıkıntıların yaşanmaması için her şeyimi vermeye, gecemi gündüzüme katmaya razıyım. Dört senedir, defalarca öldüm öldüm dirildim."

Tepeden tırnağa titredi, sualin dehşeti, edep kurallarına riayeti ve nezaketi karşısında. 'Siz mürşid-i kâmilsiniz" denmiyor ancak sualin gelişinden o anlaşılıyordu. Buğday başağı gibi eğilmiş başı iyice göğsüne yaslandı, duyulur duyulmaz bir sesle hâlini anlatmaya çalıştı:

"Hünkarım, devlet işlerinden hiç anlamam. Hocalarımın müsaade ettiğince ve emirleri gereğince, talep edenlere din ve dünya işlerinde yardımcı olmaya çalışırız, zerre kadar bu işle layık olmadığımız halde, emir edepten önce gelir hükmünce...

Zamanın mürşid-i kâmiline ve kutb-u irşadına gelince... Sultanım, hocalarımız bize kutb-u irşadın her zaman dünyayı şereflendirmeyebileceğini söylemişlerdi. Elhamdülillah, yüce Rabbimize sonsuz şükürler olsun. Böyle büyük bir zatın memleketimizi şereflendirdiği günlerdeyiz."

Abdülhamîd Han, "Kimdir o?" diye bağırmamak için kendini zor tuttu. Ses, belli belirsiz kalınlıktaki bir suyun havuza ulaşma şırıltısında, ipek perdenin cam önünde çekilip gün ışığına yol verme süzülüşünde devam etti:

"Hocalarımızdan duyduğumuza göre günümüzün kutb-u irşadı Seyyid Fehîm Hazretleridir. Kendisi, Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretlerinin birinci halifesi Seyyid Tâhâ-i Hakkârî Hazretlerinin ve bu mübarek zatın kardeşi Seyyid Salih Hazretlerinin talebesidir. Seyyid Salih Hazretlerinin bundan on beş yıldır kadar önce vefatıyla irşat vazifesi Seyyid Fehîm Hazretlerine verilmiştir. Kendisi şimdi, Van vilayetimizin Müks kasabasının Arvâs köyündedir. Talebe yetiştirmekle meşguldur. Onun irşadıyla birlikte 'Dünya'da Van, Ahirette iman' sözü her tarafta duyulmaya başlamıştır."

* * *

27 Ekim 1877... O ne anlatılmaz gündü... Kadın, çoluk-çocuk, ihtiyar-genç... Bütün Erzurumlular askerin yanında yer almışlar, Rus keferesini meskenlerine, sakin oldukları diyara, şehre sokmamışlardı.

Ama bu yetmemişti. Düşman çok güçlüydü... Osmanlı arslanı zayıf düşmüş, ihtiyarlamış, her şey bu dünyada diyenler, maddeye hükmetmeye çalışanlar, söz sahibi olmuştu. Osmanlı bu değişime cevap verememişti.

9 Kasım'da, Hıdrellez, Hızır-İlyas günlerinin bitiminde bir gün sonra Ruslar, dadaşlar, mert insanlar diyarı Erzurum'u işgal etmişlerdi. Sanki Hıdrellez günlerinin bitimiyle Allahü teâlânın sevgili iki kulunun yardımı kesilmiş gibiydi.

İşgal, tam sekiz ay sürmüştü. O günler, ne çetin, tahammüle ne zor günlerdi. Bir dadaş için bundan büyük bir zül, utanç olabilir miydi? Rus bayrağını Erzurum semalarında dalgalanır, Rus çizmelerini evliyalar diyarını çiğner görmekten...

Çok kimseler, buna dayanamamış terk-i diyar eylemişlerdi. Medreseler hocasız, ilim aşkıyla yananlar sahipsiz kalmıştı.

İlim aşkıyla yanan, ilim rütbesini rütbelerin en üstünü bilen, bu rütbeye kavuşabilmek için ailesini, malı, mülkü ve rütbeyi terk eden bir dadaş evladı yollardaydı. Beş yıldır o diyar senin bu diyar benim koşturup duruyordu Abdullah oğlu Abdülvehhab... Gönlünde Rus işgalinin utancı, Rus keferesine duyduğu hıncı, ilmin âlimlerin ağzından ve kalbinden alınacağı inancıyla...

Rus ve benzerleriyle en iyi mücadelenin ilim ve irfan ile yapılacağını söylemişti ona hocası, medreseden ayrılmazdan önce. "Evladım, tahsilini mutlaka tamamla, hem din ilimlerini hem de günümüzün fen ilimlerini öğren, bir gönül ehli zata da talebe ol, dünyada işgal utancını, ahirette de keşke yapsaydım hasretini yaşamamak için..." demişti.

O günden bugüne yolları kendine arkadaş edinmiş, nerede bir alim bulunduğunu işittiyse hemen oraya koşmuştu. Fakat bir türlü gönlü huzura kavuşup "İşte aradığım alim, gönül ehli zat."

diyememişti.

"Arayan kavuşur" hükmünce aramaya devam ediyordu.

En son olarak aradığı büyük âlimin Bitlis'te Abdülcelîl Efendi olduğunu söylemiştiler. Bu ismi işitmesiyle birlikte gönlünde bir yangının başladığını hissetmiş, kanatlanmış, gecesini gündüzüne katmış, Ağustos sıcağı demeden dağlar aşmış, pınar başlarında dinlemiş on beş gün içinde Bitlis'e ulaşmıştı.

Bitlis'e ilk gelişiydi, ağaçlar arasında yükselen minarelere vurulmuştu. Büyük bir heyecan içinde Abdülcelil Efendi'nin mekânını bulmuş ve kendisini sormuştu.

"Müks Şeyhi Seyyid Fehîm Hazretleri Van'a geldi, Şa'baniyye Câmi'inde kalıyor, o da orada onunla birlikte..." cevabını vermiştiler.

Bu haberi alınca, çok sevmesine rağmen Bitlis'te kalamamış Van'a gitmek üzere yola koyulmuştu. Yanında yalnızca abdest almak için ufak bir tas, kırık bir ayna, küçük bir makas ve keskince bir çakı vardı. 'Nerede akşam orada sabah' diyor, yemesi caiz olan ne bulursa yiyor, çoğu zamanda 'misafir etmek için gariplerin yollarını gözleyenlere' misafir oluyordu.

Bitlis'ten çıkalı bir hafta olmuştu. Nice çıkılmaz dağları inip çıktıktan, devamlı kuzey doğuya doğru yol aldıktan sonra... Artık gücünün sonuna geldiğini hissetti. Kolay değildi, aylardır aralıksız yürümüştü. Aşılmaz gibi gözüken dağa adeta emekleyerek tırmandı. Zirvesine geldiğinde bir kaya dibinde düşüp kaldı. Bir müddet hareketsiz yattı, üşür gibi olunca kalmak için davrandı. Dağları aşarken adam akıllı terlemişti. Bin bir zorluk için kayanın tepesine tırmandı etrafını görebilmek, nerede olduğunu anlayabilmek için.

Kuzey doğu istikametine bakınca aklı başından gidecek gibi oldu. Son dağı tırmanırken yoruldukça "Hey mübarek sanki yedi kat göğe tırmanıyorum." diye söylenip durmuştu.

Sanki yedi kat göğü aşmıştı. Karşısında o güne kadar görmediği bir mavilik uzanıyordu, "Van Denizi olmalı" diye şaşkınlık içinde söylendi. Denizin kıyısında yeşillikler içindeydi Van şehri, kıyı

boyunca uzanıyordu.

Van'ı görmesiyle birlikte oraya doğru çekildiğini hissetti. Bütün yorgunluğu bir anda gitmişti. Tepesinde dikilen öğle güneşe aldırmadan yola koyuldu. Bastığı yeri değil yalnızca ufuk çizgisindeki şehri görüyordu. Aşağıya, Van Denizine doğru bir çığ gibi yuvarlanmaya başladı.

Onca uçurumu nasıl geçtiğinin, deniz kıyısına nasıl ulaştığının, oradan Van'a nasıl vardığının ve Şabaniye Camii'ni nasıl bulduğunun farkında bile değildi.

'Şabaniye Camii burası" dediklerinde uykudan uyanır gibi kendine geldi. Şaşırdı kaldı, onca yolu, ne zaman, nasıl aşmıştı?

Yalnızca Abdülcelil efendiyi düşünüyor, "Büyük âlim Abdülcelil Efendi, kürsüye çıkmış, ilim yayıyor ve herkes onu dinleyip istifâde ediyor." diye hayal ediyordu. Büyük bir heyecan içinde câmiye girdi. Girmesiyle birlikte sis gibi bir şey tarafından kuşatıldığını fark etti. Dışarısı yanarken içerisi serindi, aklı almadı. Anlatılmaz bir hâl vardı. Herkes başını eğmiş, edeple oturuyordu. Karşıda, mihrabın hemen yanındaki kürsüde nûr yüzlü, tatlı bakışlı bir zat vardı. Bir şeyler anlatıyordu, sanki kelimelerin ağzından çıktığı belli oluyordu. Herkes hürmetle ona dönmüştü.

Herhalde, "Abdülcelîl efendi, bu nûr yüzlü, heybetli, tesirli zattır." diye aklından geçirdi. Sağına soluna baktı, fakat soracak kimse bulamadı. Herkes boynunu bükmüş, kendinden geçmiş halde dinliyordu. Kime sorabilirim araştırmasındayken nereden nasıl geldiğin anlamadığı bir genç önünde durdu, ürperdi, gençte anlatılmaz bir heybet vardı. "İsmim Abdülhakîm, size nasıl yardımcı olabilirim?" dedi. Korkuyla karışık "Abdülcelil Efendi Hazretlerini arıyorum, kürsüdeki zat mıdır?" dedi. İsminin Abdülhakîm olduğunu söyleyen gencin karşısında elinde olmadan korkmuştu, buna bir anlam veremedi.

Genç, tebessüm ederek "Hayır, işte şudur" cevabını verdi, eliyle en geri sırada boynunu bükmüş, edeple oturan birini gösterdi. Ta

Erzurum'dan Van'a görmek için geldiği hocayı bir kenarda boynunu bükerek oturmuş görmek, öğrenme isteğiyle yanan Abdülvehhab'ı şaşırttı.

"Peki, o zaman karşıdaki zat kimdir?"

Gencin tebessümü bir gonca gülün açılmasında yayıldı.

"Hocam Müks Şeyhi Seyyid Fehîm Hazretleridir."

Öyle bir 'Hocam' demişti ki sanki kâinattaki tek varlığı hocasıydı. Kürsünün tam karşısında bir yer gösterdi.

"İstersen sen de otur"

Gösterilen yere baktı, aklı başından gidecek gibi oldu. Çünkü az önce oraya bakmıştı, orada bir karışlık bir yer yoktu. Hayret içinde yer gösterene baktığında kendisine tatlı tatlı gülümsediğini gördü. Gülümseyen, çok şeyler söyleyen davete uydu ve oturdu. Gözlerini gülümseyenden, kürsüdeki Seyyid Fehîm Hazretlerine çevirdiğinde orada da kendisine bakan ve gülümseyen bir yüz gördü o andan itibaren bütün her şey gözünden ve gönlünden silindi yalnızca kürsüdeki kaldı. Ne anlatılanın ne de anlatanın farkındaydı. Yalnızca kendisine gülümseyen iki göz ve kanatlandırıp götüren ses vardı.

Sesin durmasıyla bulunduğu âleme döner gibi oldu. Ezân okunuyordu, ikindi ezanı, günün meşgalesinden gecenin sükunetine geçişi haber veren ezan. O anlatılmaz güzellik ve tesirdeki sesin sahibi sohbeti kesmiş, mihrabın hemen karşısındaki safa geçmişti. Sünnetler kılındı. Ama o ne rekatların ne de okuduğunun farkındaydı. Rüyada gibiydi.

Kamet getirilmeye başlandı. İlk "Allahü ekber" sedasıyla bütün sesler sustu, her şey tek ses oldu, Arşa yükseldi. Kamet getiren Abdülhakîm Efendi'ydi.

Seyyid Fehîm Hazretleri imâm oldu. Cemaate döndü. Safların düzeltilmesine nezaret etti. Bakışları yalnızca ayaklarda değil, gözlerde ve gönüllerde geziniyor, saf bağbayanları namaza hazırlıyordu, hakikatler hakikati namaza...

Eller, kulak memelerinden kalktı, dünyalık ne varsa geride bırakmak, Ahiret hakikatlerinden namaza geçebilmek, miraç müjdesinden bir katre tadabilmek için. Seyyid Fehîm Hazretleriyle birlikte tekbîr getirdi ellerin kulaklarından ayırır, göbek üzerine bağlarken... Seyyid Fehîm Hazretleri, öyle bir tekbir aldı, öyle bir 'Allahü ekber" dedi ki tekbîr sesiyle, bütün cemaat zelzeleye tutulmuş gibi titremeye başladı. Öyle bir namaz kıldılar ki sanki kâinattaki bütün varlıklar onlarla birlikte saf tutmuş, Hakkın huzurunda durmuş, yedi kat gökler aşılmış, Arşta boyun bükülmüş, hakiki kulluğun lezzetine varılmıştı.

Namazdan sonra gözler ve gönüller Seyyid Fehîm Hazretlerindeydi. Cemaat sıraya girmişti. Seyyid Fehîm Hazretleriyle müsafahalaşan, halini arz eden, cevabını alan teveccühlere, gönüller yakan, sonsuz mesafeler aşırtan bakışlarına kavuşan mescitten ayrılıyordu.

Erzurumlu Abdülvehhab, bir kenarda kala kalmıştı. Oraya kimin için geldiğini de unutmuştu. Abdülcelil Efendi aklına bile gelmiyordu. Rüyada gibiydi. Cesaret edemedi sıraya girip Seyyid Fehîm Hazretlerinin huzuruna çıkmaya... Camiden de ayrılamadı, anlayamadığı bir kuvvet onu orada tutuyordu. Şaşkın vaziyette caminin kimsenin göremeyeceği bir köşesinde duruyordu.

Akşam karanlığı çökmek üzereydi. Camide en sona kalan birkaç kişi de ayrılmak üzereydi. Ne yapacağını bilememenin tereddüdünde kalkmak üzere davrandı. "Hocamız sizi görmek ister." sesiyle yerinde kalakaldı. Konuşan isminin Abdülhakîm olduğunu söyleyen, oturacak yer gösteren delikanlıydı. Şaşırdı.

"Seyyid Fehîm Hazretleri mi?"

Gülen gözler "Evet" cevabını vererek "Buyurun gidelim, hocamız sizi bekler." dedi. Birlikte cami içinden yan odaya açılan kapıya doğru yürüdüler. Anlatılmaz bir heyecan içindeydi. Nereye bastığının, nasıl yürüdüğünün, kapının nasıl açıldığının nereye oturduğunun farkında olmadı.

Bir bahar yeli esişinde "Demek isminiz Abdühvehhab ha? Ne güzel..." diyen sesle aklı başına gelir gibi oldu. Başını kaldırdı, kaldırmasıyla birlikte indirdi. Dayanamamıştı kendine bakan

gözlerin yakıcılığına... Tepeden tırnağa titredi. Bulunduğu mekân ve zamandan kendisini alıp götüren ses devam etti:

"Ya Abdülvehhab! Karşılıksız nimetler veren, çok fazla ihsan eden Rabbimin kulu... Hoş geldin, sefalar getirdin, inşallah sefalar bulursun.

Arayan, karşılıksız nimetler veren, çok fazla ihsan eden yüce Rabbimizin ihsanıyla kavuşur. Yeter ki arayışında samimi, ihlaslı olsun. Arayanın kavuşacağını yüce Rabbimiz buyurdu."

Abdülvehhab Efendi'nin eli ayağı tutmaz oldu. Arayıp da bulma isteği düşürmemiş miydi onu ta Erzurum'dan buraya..."

Seyyid Fehîm Hazretleri Abdülhakîm Efendi'ye döndü takılır gibi konuştu:

"Bizi arayan ayağımıza geldi. İşimizi kolay eyledi. Ya seni arayan? Ne dersin? Ayağına gelecek mi? Yoksa seni diyar diyar dolaştırıp ayağına mı getirecek? Pehlivan evladım. Herkesin imtihanı değişik değişik. Kimisinin ayağına gittiyle, kimisinin ise ayağına gelenle... Bakalım senin imtihanın hangisiyle?"

Genç Abdülhakîm bir anda içindeki 'Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum' sesinin fazlalaştığını hissetti, kendini yollarda görür gibi oldu.

Abdülvehhap Efendi, Seyyid Fehîm Hazretlerinin talebesine takılmasından kendi hissesine düşeni anlamış ama Abdülhakîm Efendi'nin hissesine düşenden bir şey çıkaramamıştı.

Seyyid Fehîm Hazretleriyle beş dakika ya kalmış ya da kalmamıştı. Ama ona beş asır gibi gelmişti.

O gönüller sultanı, caminin hemen yanındaki misafirhanede kendisinin misafiri olarak dilediği kadar kalabileceğini söylemişti.

O gece yatmış ama bir türlü uyuyamamıştı. Bırakın uyumayı şöyle ayaklarını uzatıp yatamamıştı. Ne zaman gözlerini yummayı denese karşısında gülümseyen gözlerle Seyyid Fehîm Hazretlerini görmüştü.

Gece gözünü kırpmamasına rağmen sabahleyin dinç kalkmış, aylar süren yolculuğunun getirdiği yorgunluk gitmişti.

Şabaniye Camisi'ne ayak basalı yaşadıklarına akıl sır erer değildi. Seyyid Fehîm Hazretlerine ilk görüşte aşık olmuş yanından ayrılmak istemiyordu.

Acaba kendisini talebeliğe kabul eder miydi? Sabah namazından sonra halini, hatırını soran Abdülhakîm Efendi'ye bu merakla "Seyyid Fehîm Hazretleri hep bu camide mi kalıyor, sevenlerini burada mı kabul ediyor?" diye sual eyledi.

Suale muhatap olan hafifçe güldü.

"Bu sualin cevabı biraz uzuncadır. Sabah dersinden sonra birlikte yürüyelim. Size Van'ı gezdireyim. Bu esnada da sualine cevap vermeye çalışayım."

Güneş bir mızrak boyu yükseldikten sonra Şabaniye Camisi'nden çıktılar. Van Kalesi'ne doğru yürüdüler. Kaleye doğru giderlerken kendisinden cevap beklenen, Arvâs'ı, Arvâs seyitlerini anlattı, sözü Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretlerini getirdi:

"Hocam Hazreti Şeyhin ilk talebelerinden dinlediklerimi size nakledeyim. Hocamız senede iki defa halkını irşat için Van'a gelir. Bu hocası Seyyid Taha Hazretlerinin emriyledir.

Hazreti Şeyhimizin amca oğlu Sıbgatullah Hizani, Seyyid Tâhâ-i Hakkârî Hazretlerine talebe olur. Onun hizmet ve sohbetinde bulunarak tasavvuf yolunda kısa zamanda büyük mesafe alır. Kısa zamanda olgunlaşarak insanlara İslâmiyetin emir ve yasaklarını anlatmak, gönüllerine Allahü teâlânın sevgisini yerleştirmek hususunda icazet ve hilafete kavuşur.

Ders vermesi, hali-tavrı Vanlıların çok hoşuna gider, kendisinin Van'da kalmasını isterler. O da durumu arz edince hocası, 'Yok Molla Sıbgatullah! Van'ın bugünkü halkı eksik, kısa himmetlidir, gayretli değildir. Van'ın fethi benim ve senin elinden olmaz.

Gönlümüze doğan şudur ki... Sizin hanedanınızdan, Arvâsîlerden, ilim, irfan ile tanınmış biri vasıtasıyla Van'ın irşadı

geçici olarak mümkündür. Şu anda onun doğup doğmadığını bilmiyorum.' der.

Seyyid Tâhâ-i Hakkârî Hazretlerinin bu sözü söylemesiyle Sıbgatullah Hazretlerinin gönlüne çok yakın arkadaşı hocam Seyyid Fehîm Hazretleri düşer. Onun hafıza, zeka ve çalışmakta eşsiz olduğunu, Cezire'de ilim tahsili ile meşgul bulunduğunu ve ilim, irfanla meşhur olduğunu, herkesi kendisine hayran bıraktığını, amcasının oğlu olduğunu anlatır.

Bu sözler üzerine Seyyid Taha Hazretleri gözlerini kapatır, murakabeye dalar ve tebessüm ederek 'Beklediğimiz o olsa gerek. En kısa zamanda onu bana getir.' diye emreder.

Sıbgatullah Hazretleri bir dahaki gelişinde hocamı da Nehri'ye getirir. Seyyid Taha Hazretlerine teslim eder. Sıbgatullah Hazretleri geri dönerken hocam onlarla dönmez, yeni hocasına hizmete devam eder, çok kısa zamanda kemâle gelir, tasavvufta üstün derecelere kavuşur. Seyyid Taha Hazretleri kendisi için 'Başkalarının altı ayda aldığı mesafeyi Seyyid Fehîm yirmi dört saatte aldı.' buyurur.

Hocam Seyyid Fehîm Hazretleri, hocası Seyyid Taha Hazretlerinin hizmetinde bulunmaya devam etti, bir an olsun dahi ondan ayrılmıyordu.

Seyyid Tâhâ Hazretlerine olan muhabbet ve bağlılığı sebebiyle onun yattığı odanın dış tarafında pencereye yüzünü döner ve sabahlara kadar ayakta durup, onun güneş gibi nûr saçan feyizlerinden istifâdeye çalışırdı. Hatta bir defasında bununla yetinmeyip, soğuk bir gecede şiddetli kar yağarken, kapının dışında uzandı. Mübarek başını kapının eşiğine koyarak yattı. Şiddetli yağan kar, mübarek vücudunu örttü. Fakat muhabbetle yanan kalbi ile kar altında çeşit çeşit feyz ve bereketlere kavuştu. Seyyid Tâhâ Hazretleri teheccüd namazını kılmak için mescide gitmek üzere kapıyı açtı. Ayağını kapıdan dışarı atınca, Seyyid Fehîm Hazretlerinin sırtına bastı. Hocam, hemen ayağa kalkıp edeple mürşidinin karşısında durdu. Seyyid Tâhâ Hazretleri; 'Yeter Molla Fehîm. Artık ilimde bir ummansınız. Seyyid Şerîf Cürcânî

Hazretlerinden sonra ilimde seyyidlerin yüzünü siz güldürdünüz. Bu ilmi bu kadar yere sermeyiniz.' buyurdu. Hocam ise; 'Bu ilimden bütün istifâdem, hazretinizin bir nazarıyla olana yetişememiştir. Bendeniz menfaatimi arıyorum.' diye cevap verdi. Bunun üzerine Seyyid Tâhâ Hazretleri onu kucakladı, gecenin karanlığında cihânı aydınlatacak mânevî nûrları ihsân etti. Elini tutarak beraberce mescide gittiler.

Seyyid Tâhâ Hazretlerinin hizmet ve sohbetinde tasavvuf yolunun en yüksek derecelerine kavuşan Hocam Seyyid Fehîm Hazretleri, büyük bir velî oldu. Mutlak hilâfetle şereflenme zamana gelince, üstadı Seyyid Tâhâ onu huzuruna çağırdı ve insanlara İslâmiyetin emir ve yasaklarını anlatmak, onların dünya ve ahrette saadeti, kurtuluşa kavuşmalarına vesile olmakla vazifelendirdi. Fakat Hazreti Şeyhim; 'Bu bir ağır yüktür. Ben bunu kaldıramam. Hem de buna layık değilim." deyip çekingen davrandı. Seyyid Tâhâ Hazretleri; 'Bu bir emr-i ihtiyârî, isteğe bağlı bir iş değil, emr-i zaruri olup, mecbûrî iştir.' buyurdu. Memleketi olan Arvâs'a gitmesini emretti. Yola çıkacağı zaman tekrar huzuruna çağırdı, kitapların içindeki mektuplarını kendisine göstererek; 'Bu ihlâs ve muhabbet sizin değil midir? Neden imtina ediyorsunuz. Yemin ederim ki sizin hilâfetiniz, Resûl-i ekrem sallallahü aleyhi ve sellem efendimiz tarafından tasdik buyrulmuş ve bütün sâdât-ı kirâm büyükler tasdik buyurmuş, ben de tasdik etmek zorundayım. Siz de kabul etmek mecburiyetindesiniz.' buyurdu.

'Kanaat, tevekkül, zühd, muhabbet, rıza ve teslimiyette çok yüksek bir mürşid-i kâmil olan Seyyid Tâhâ'yı gördüm, tarikat ve hakikatin ne olduğunu öğrendim.' buyuran hocam Seyyid Fehîm Hazretleri, hocasının emrine uyarak Arvâs'a döndü.

Arvâs Medresesini yeniden imar ederek talebelere ilim öğretti. Ayrıca, Nakşibendiyye yolunun esaslarını anlatarak insanların saadetine çalıştı. İslâmiyetin emir ve yasaklarından kıl kadar ayrılmaksızın vazifesine devam etti. Her zaman afet kabul ettiği şöhretten kaçındı. İlim ve marifetteki üstünlüğü kısa zamanda her tarafa yayıldı.

Hocam, hocası Seyyid Tâhâ Hazretlerini, ders talebesi gibi her

yıl, Arvâs'tan Nehrî'ye giderek, ziyaret ederdi. Vefatından sonra, yerine geçen biraderi Seyyid Muhammed Sâlih Hazretlerini de ziyaret edip, sohbetlerinde bulundu. Zira Seyyid Muhammed Sâlih Hazretleri Hazreti Seyyid Fehîm Hazretlerinin sohbette üstadıydı.

Üstadının vefatından sonra daha da tanınan Seyyid Fehîm Hazretleri, ilim ve fazilette iyice meşhur oldu. Mısır, Irak, Suriye ve bu havalide halledilemeyen meseleler ona getirilir oldu. Çözülemez gibi görülen müşkül meseleleri hallederdi. Onun sohbetinde bulunmak üzere Arvâs'a giden kimseler nefsin ve şeytanın şerrinden emniyette olarak muhabbet deryasına daldılar. Ondan feyz alıp, yüksek derecelere kavuştular. Sohbet ve dersleriyle pek çok insanın doğru yola kavuşmasına vesile oldular.

Böylece, Doğu Anadolu halkının Sünnî kalmasını, Şiîliğin ve mezhep ayrılığının yöreye girmemesini temin ederek, çok hizmet etti. 93 Harbinde Ruslara karşı Doğubayazıt Cephesine gidip büyük kahramanlıklar ve muvaffakiyetler gösterdiler.

Seyyid Fehîm Hazretleri hocası Seyyid Tâhâ Hazretlerinin vefatından sonra onun emir ve tavsiyelerine sıkı sıkıya uydu. Şimdi olduğu gibi senede iki defa Van'a teşrif ederek halka İslâmiyetin emir ve yasaklarını anlattı. Onların dünyada ve ahirette saadete, mutluluğa kavuşmaları için çalıştı. Vaaz ve sohbetleriyle Van halkının İslâmiyete bağlılığı ve bu hususta şöhreti arttı. 'Dünyada Van, ahirette iman.' sözü insanlar arasında yaygın olarak söylenmeye başlandı.

Seyyid Fehîm Hazretlerinin Van'a gelişlerinde dün olduğu gibi büyük bir kalabalık ve izdiham olur. Zamanın valisi, askerî ve mülkî erkânı onu ziyaret ederek, sohbetlerinden istifâde ederler, varsa müşkül meselelerini sorup cevaplarını alırlar. Maddî ve mânevî bütün emirleri yerine getirilir, herkes ona saygı ve hürmette kusur etmez. Böylece hocası Seyyid Tâhâ'nın seneler önce buyurduğu; 'Van'ın fethi Arvâsî hanedanından, ilim ve irfânı ile tanınmış bir zatın vasıtasıyla geçici olarak mümkündür.' sözünün hükmü keramet olarak ortaya çıkmış oldu.

Hocam Seyyid Fehîm Hazretleri Van'a geldiği zaman umumiyetle mahkeme başkâtibi Ahmed Bey'in evinde misafir olurdu. Bir gece Ahmed Bey'in evinden çıkıp Hacı Bekir kışlası diye hizmet gören bir askerî kışla yaptıran Hacı Bekir isminde Van'ın ileri gelenlerinden birinin evine misafir oldu. Birkaç gün Hacı Bekir'in evinde kaldı. Hacı Bekir, Allahü teâlânın emriyle kızı Gülizâr Hanımı, Seyyid Fehîm Hazretlerine nikahladı. Bir sohbet sırasında Seyyid Fehîm Hazretlerine dedi ki: 'Şeyhim size burada bir ev yaptırmam lâzım oldu.' Seyyid Fehîm Hazretleri; 'Ey Hacı Bekir! Bir şeyi noksan söylediniz. Yanında bir de câmi yaptırın.' buyurdu. Hacı Bekir Ağa bu söz üzerine yaptırdığı evin yanına şimdi kaldığımız Şâbâniye Câmisi'ni ve misafirhaneyi, yaptırdı. Bundan sonra hocam, Van'a teşriflerinde kayınpederinin yaptırdığı bu evde kaldı. İnsanlara İslâmiyetin emir ve yasaklarını Şâbâniye Camii'nde anlattı. Her sene iki üç ay Van'da kaldığı müddet içinde pek çok kimsenin hidayete kavuşmasına vesile oldu. Yakın zamanda da bu câminin yanına bir de medrese yaptırıldı."

Konuşa konuşa Van Kalesi'nin en yüksek yerine çıkmışlardı. Bütün Van şehri ayaklarının altındaydı. Hocasının hayatını anlatmak Seyyid Abdülhakîm Efendi'yi biraz tedirgin etmişti, yanlış bir şey söylemek endişesiyle. Abbülvehhab'a kanı ısınmıştı, hiç hesapta olmadığı halde bunları anlatmıştı.

Dalgın gözlerle Van'ı seyreden Abdülvehhab'ın omzuna elini koydu.

"Hocamı anlatmak benim gibi bir acizin işi değil. Seni sevdim. Bunun için dilim döndüğünce anlatmaya çalıştım, nasıl büyük bir nimetle karşı karşıya olduğunu bilesin, bu fırsatı kaçırmayasın diye..."

Erzurumlu Abdülvehhab, Abdülhakîm Efendi'den dinlediklerinden sonra iyice Seyyid Fehîm Hazretlerine bağlanmıştı. Bir an olsun yanından ayrılmıyordu. Onun bu halini Abdülhakîm Efendi tebessüm ederek izliyordu. Çekildiğini hissediyordu. Kendinde çok garip haller, o zamana kadar bilmediği zevkler, arzular, manevî müjde ve işaretler, terakki halleri buluyordu. Düşünceleri, hâli, kalbi, rüyaları değişmiş... Sanki bir başka âlemde idi...

Ancak birkaç gün sonra bu hallerin hiçbiri kalmadı. Çok üzüldü,

perişan oldu. Sanki teneffüs ettiği havadan mahrum kalmıştı. Seyyid Abdülhakîm Efendi'ye, derdini açıp "Bir kabahat ettimse, beni bağışlasınlar, anlamadım ne oldu; sudan çıkmış balık gibi oldum." dedi. Tebessüm edip "Üzülme, o hâller senden değildi. Hazret-i Şeyh'in tasarrufu ve ikramı idi. Bu yolda olanlardan bazı şeyler sana tattırdılar, haber verdiler. Çalışırsanız, bağlılığınızı devam ettirirseniz o hallere ve zevklere kavuşursunuz." cevabını verdi.

Bu sözler üzerine Erzurumlu Abdülvehhab mürşid-i kâmil ne demekmiş bir nebze olsun anlamıştı.

Abdülvehhab Efendi aradığına kavuşmuştu. Nice yıllar yandıktan sonra. O ise hâlâ geziyordu 'Gülümser'im' diye diye...

Esaretten döneli iki seneyi geçmişti ama gönül yarası bir türlü geçmemişti, geçmek bir yana gün geçtikçe, kavuşma ümidi zayıfladıkça daha da derinleşmişti.

İki sene boyunca o köy senin bu kasaba benim dolaşıp durmuştu, göçmen yerleştirilen mekânlarda sevdiceğini aramış, dağa taşa sormuştu.

Ölüsü veya dirisi hakkında hiçbir haber alamamıştı. Bırakın Gülümser'inden haber almayı, ailesinden de en ufak bir haber alamamıştı. Sanki yer yarılmış da içine girmişlerdi.

Tepova Köylülerinde niceleriyle karşılaşmıştı ama hiç kimse onlarla ilgili yeni bir şey söyleyememişti.

Tek söyledikleri, evlerini yanarken gördükleri ve Bulgarların acımasızca ateş ettikleriydi...

Garip anne, oğlu Said'e kavuştuğuna sevinememişti. Onu bir yerden diğerine deli gibi koşturduğunu gördükçe ana yüreği "Ya Rabbi, oğlumu bu dertten kurtar." diye feryat ediyordu.

Evlenirse acısını, Gülümser'i biraz olsun unutur diye düşünmüşler. Tanıdıklarının çok güzel bir kızıyla evlendirmek evlenmesini teklif etmişlerdi, "Evladım, yaşın geçiyor, bak otuz yaşını geride bıraktın. Nişanlından haber alamayalı beş seneye geçti. Gel seni evlendirelim. Halil Efendi'nin çok güzel, saliha, ahlakına can kurban bir kızı var, onu sana isteyelim." diyerek...

Bu sözler üzerine Said öyle kızmıştı ki anlatılır değil. "Siz benden böyle bir şeyi nasıl istersiniz" diye bağırarak aylarca eve uğramamıştı. Bu hadiseden sonra korkudan bir daha evlenmekte bahsedemez olmuşlardı.

Babası İbrâhim Pehlivanın "Gel oğlum, birlikte Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerini ziyaret edelim. Allah dostları, her derdin

ilacıdır." sözüne "Kimseyi görecek halim yok." şeklinde tepki göstermişti.

İbrâhim Pehlivan iyice endişelenmeye başlamıştı. Said evlenmezse rüyasını nasıl gerçekleşecekti. Soyundan gelecek kişinin, İslâmiyeti bütün dünyaya yayacağı, onunla Türk milletinin yeniden şahlanış günlerinin başlayacağı ümidiyle yaşamıştı. Bu ümitleri, Said'in inadıyla solacak mıydı? Durumu Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerine anlatınca o da "Sabır, her şeyin bir zamanı var." demişti.

Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesinde, Peygamberimizin sancaktar ve mihmandarını vesile ederek dua eden İbrâhim Pehlivan, zamanın gelmesine bekliyordu, zamanın oğlu Said, kendisi ve ailesi, Osmanlı milleti ve bütün Müslümanlara iyilikler getirmesi ümidi ve duasıyla...

* * *

Bir saniyesinin bile boşa geçmemesi için akıl almaz bir gayret içinde olmuştu. İki cihanın serveri Peygamber efendimizin "Cevap veriniz" emrini yerine getirebilmek, "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryatlarına cevap verebilmek için.

Talebeliğe kabul edildiği anda gönlünde bir pencere açılmış, Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretlerinin büyüklüğü karşısında ne yapacağını, nasıl hareket edeceğini şaşırmıştı.

O'nun akli ve nakli ilimlerdeki sonsuz bir derya olduğunu fark edince aklı başından gidecek gibi olmuştu. Hem din ilimleri hem fen ve edebiyat ilimleri hem de gönül ilminde, gönülden gönle akan bilgideki hâli akıl almazdı.

Allahü teâlânın bu en büyük nimetine nasıl şükredeceği suali, "Şükrederseniz elbette nimetimi artırırım. Eğer nankörlük ederseniz, hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir." ilahi ikazı uyutmaz olmuştu. Hocasının en ufak bir işaretini en büyük emir bilmiş, her sözünü, her halini, her dediğini yapabilmek için insan üstü bir gayret içinde olmuştu.

Sahildeki bir balığın deryaya kavuşmasındaki sevinç, arzu, istek

ve gayretine bir de muhabbet eklenince, ilim, marifet denizinden inciler elde ederek, gece gündüz çalıştı. Cuma geceleri hariç, yatakta yatmayıp, tabiî ihtiyaç olan uykuyu tahta sıralar üzerine bir parça yaslanarak geçirdi ve bu hâl senelerce devam etti.

Hicri 1300 yılına girilen günler idi. Muharrem ayının hemen başıydı. Kasım ayının da ilk günleriydi, yapraklar dökülüyor, mevsim kışa doğru kanatlanıyordu. On dördüncü asra girilmişti. Kâinatın yüzü suyu hürmetine yaratıldığı iki cihanın efendisinin Mekke'den Medine'ye göç edişinden tam 1300 hicri sene geçmişti.

Yeni bir asra 'Hoş geldin' diyorlardı. On dördüncü asra girildiğini fark edince heyecanlandı. Misafire ikram etmek, Allahü teâlânın emri, Peygamber Efendimizin sünnetiydi.

Yüz yılda bir gelen misafire etmeyi düşündüğü ikram aklına gelince gülümsedi şükretti. Talebesi Abdülhakîm Efendi'ye icazet vermekten, yeni asrın onun ilmiyle aydınlanmasına vesile olmaktan daha güzel hediye ve ikram ne olabilirdi. "Abdülhakîm'e, akli ve nakli ilimlerde icazet, başkalarına öğretme iznini, diplomayı verme zamanı geldi." diye düşündüğünde on dördüncü asra girildiği gönlüne düşmüştü.

Yetişmesine vesile olduğu talebenin yeni asırda dini kuvvetlendirenlerin, unutulan sünnetleri meydana çıkaranların, gönüllere Allahü teâlânın sevgisini nakşedenlerin en ileri gelenlerinden olacağından zerre şüphesi yoktu. Öyle hissetmişti ki Hicri 15. asırda dinin kuvvetlendiricisi, dünyanın dört bir tarafına yayıcısı, Abdülhakîm Efendi'nin gönlünde 'Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum' diye feryat eden ve ona talebelik şerefine kavuşacak kişi olacaktı. Bunlar, levhul mahfuzdan gönül gözüyle gördükleriydi, işte bu görüş tebessüm etmesine sebep olmuştu.

Rüyada Peygamber Efendimizi (sallallahü aleyhi ve sellem) görmekle şereflendiğinden ve O'ndan 'Oğlum Abdülhakîm'in terbiyesinde kusur etme!' emrini aldıktan sonra manevi terbiyesinde kusur etmemek, akli ve nakli ilimleri en iyi şekilde öğrenmesine temin etmek her türlü dikkati göstermişti.

"Pehlivan Abdülhakîm'im" diye sevdiği, gönlünde anlatılmaz bir sevginin sahibi talebesi de "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum" feryatlarına cevap verebilmek, İki cihanın serveri Peygamber Efendimizin "Cevap veriniz." emrinin gereğini yerine getirebilmek için olağan üstü bir gayretle çalışmış, senelerdir sırtı döşek görmemişti.

Onu, akli ve nakli ilimlerde mezun etmenin vakti gelmişti, tıpkı güneşin doğma vakti, fecir vaktinin gelmesi gibi.

Güneş doğunca yıldızlar görünmez olurdu. Yetişmesine vesile olduğu güneş, bakalım hangi yıldızların ışığını örtecekti.

On dört tane olan Şemsiye Harflerinin elif ve lamı görünmez kıldığı gibi...

Hicri 1300 yılının miladi 1882 senesine denk geldiği zamandı. Miladi yılı meydana getiren rakamların (1,8, 8, 2) toplamı 19'du, Besmeleyi meydana getiren harfler adedince...

Bu icazet, icazet sahibine uyduklarında, miladi takvimle amel edenler için de hayırlı, besmeleli bir başlangıçtı...

O Besmele ki, bütün iyiliklerin, hayırların, güzelliklerin ve sonsuz saadetin anahtarı...

O Besmele ki; "Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın ismi ile başlarım. Her var olana, onu yaratmakla iyilik etmiş ve varlıkta durdurmakla, yok olmaktan korumakla iyilik etmiş olan Allahü teâlânın yardımı ile bu işi yapabiliyorum. Ârifler, O'nu ilâh olarak tanıdı. Âlemler, O'nun merhameti ile rızık buldu. Günah işleyenler, O'nun rahmeti ile Cehennem'den kurtuldu." manasındadır.

O Besmelede ki Allahü teâlânın üç ism-i şerîfi geçmektedir. Bunlar; Allah, Rahmân ve Rahîm'dir. Allahü teâlâ Kur'ân-ı kerîme bu üç ismi ile başladı. Çünkü insanın üç hâli vardır: Dünya, kabir ve ahiret hâlleri. İnsan, Allahü teâlâya ibadet ederse, dünyada işlerini kolaylaştırır. Kabirde ona acır, ahirette günahlarını affeder. Bütün bunlar bu üç isimde toplanmıştır

Helâl olan ve yapılmasına izin verilen işleri yaparken besmele çekilir. Levh-i mahfûzda ilk yazılan, ilk insan ve ilk peygamber olan

Âdem'e (aleyhisselâm) Allahü teâlâ tarafından ilk gönderilen Besmeledir.

Besmele ile başlanmayan her iş bereketsizdir.

Abdullah ibni Mes'ûd Hazretleri buyurdu ki: "Cehennem'de azâb yapan on dokuz melekten kurtulmak isteyen Besmele okusun! Besmele on dokuz harftir."

Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem, "Kur'ân-ı kerîme saygı göstermek 'Eûzü besmele' okuyarak başlamakla olur. Kur'ân-ı kerîmin anahtarı besmeledir. Hoca çocuğa, besmele okur, çocuk da söyleyince, Allahü teâlâ, çocuğun ve anasının ve babasının ve hocasının Cehennem'e girmemesi için senet yazdırır." buyurmuştur.

'Öğrenmek istiyorum' feryadına cevap verebilmek, "Cevap veriniz." emrini gereğini yerine getirmek için gecesini gündüzüne katan Abdülhakîm Efendi'nin, öğrendiklerinin gereğini besmeleyle yerine getirmesi vakti gelmişti.

Bütün çevre köyler toplandı, icazetin verileceği Cuma günü. Tedirginliği iyice artmıştı icazet yükünün üzerine binmek üzere olması sebebiyle zaten tedirgin olan Abdülhakîm Efendi'nin... Hocası Seyyid Fehîm Hazretleri "Pehlivan evladım. Cümle cihan bilmeli icazet verildiğini. Bilmeli ki gereken saygılı göstermeli, helak olmamak için. Bilmeli ki, ilmi ehil olandan almak için koşmalı. Sen, pehlivan Abdülhakîmlerin çok mu olduğunu zannedersin? Benim oğlum pehlivan Abdülhakîm gibi yeryüzünde kaç tane olduğunu zannedersin? Öğrendiklerini tabep edene öğretmen... üzerine kaçınılmaz bir borç. Bu benim isteğim değil, iki cihan serveri Efendimizin isteğidir." deyince boyun bükmüş, kırmızı gül gibi kızarmıştı.

O kendini ilmi öğrenmeye adamıştı, hocasının dilinden ve gönlünden öğrenmeye aşık olmuş, gün gelip öğrendiklerini öğreteceğini pek düşünmemişti.

İşte o gün gelmişti. Yemek sonrasıydı... Üstâdı Seyyid Fehîm Hazretleri, bir işaretiyle gözünü kırpmadan ölüme gidebileceği hocası yanına çağırdı.

"Pehlivan evladım. İlim yolunda akla sığmaz bir gayret gösterdin. Akli ve nakli ilimlerde bu fakirde olan her şeyi sana verdim. Şimdi bunun gereğini yapma, icazeti verme vaktidir.

Bana hocamın verdiği, ona hocasının verdiği ve bu usulle ta Peygamber Efendimize gittiği gibi...

Peygamber efendimizin 'cevap veriniz' emrini yerine getirebilecek hale geldiğine inancım tam. Bu sebepten seni, akli ve nakli bütün ilimlerde, yani Sarf, Nahiv, Mantık, Münâzara, Vadı', Beyan, Me'ânî, Bedî', Kelâm, Usûl, Fıkıh, Tefsîr, Tasavvuf, müslümanlara nasihat, Hanefî ve Şâfiî mezheplerince fetva, fen ilimleri, aritmetik, geometri, astronomi... ve benzeri ilimlerde... öğrendiklerini Allah rızası için insandan veya cinlerden öğrenmek isteyenlere öğretmek üzere mezun kılıyorum.

Bu icazeti, bu diplomayı şahitlerin huzurunda veriyorum, dünyada ve ahirette şahitlik etsinler diye... Bu icazette, Hocamdan Resûl-i Ekrem'e (sallallahü aleyhi ve sellem) arada kopukluk olmadan ulaşan âlimlerin, mürşid-i kamillerin isimleri, izinleri ve rızaları vardır.

Artık 'öğrenmek istiyorum' feryadına cevap vereceksin. Ancak 'kavuşmak istiyorum' figanına, feryadına gelince... Onu susturabilmek için bir müddet daha gayret etmen, sevilenlerin sevgisini celbetmen lazım."

Dedi ve icazetnameyi uzattı, sanki binlerce derece sıcaklıkta, akkor halde bir demir parçası uzatmıştı... İcazetnameden yayılan anlatılmaz bir sıcaklığın bütün vücudunu yaktığını hissetti, alabilmek için elini uzatacak gücü kendinde bulamadı.

* * *

Büyük bir heyecan vardı, Seyyid Abdülhakîm Efendi'nin memleketi Başkale'de. Hocasının akli ve nakli ilimlerde kendisine icazet verdiği ve "Şimdi memleketine git, yakınlarınla beraber ol, onları sevindir." dediği işitilmişti.

Arvâs'tan Abdülhakîm Efendi'yi beklerlerken bir mektup

gelmişti, Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretlerinden. Mektup Abdülhakîm Efendi'nin sevgili kardeşleri Seyyid İbrâhim ve Seyyid Taha'ya yazılmıştı, Hicri 1300 tarihliydi.

İki kardeş, sanki Seyyid Fehîm Hazretlerinin huzurundaymış gibi ayağa kalktılar ve edeple mektubu okudular.

"Sevdiğim, kıymetli Seyyid İbrâhim ve Seyyid Tâhâ! Allahü teâlâ, ikinize de selâmet versin! Size çok dua ettikten ve selâm eyledikten sonra, bildiririm ki... Kardeşiniz Seyyid Pehlivan Abdülhakîm Hazretleri buraya gelmiş, ders okumaya başlamıştı. Bu fakir de onun dersini gayet dikkatle, tahkik ederek anlattım. O da, gerek derste, gerek kendi çalışmalarında, öylece dikkat ve tahkik eyledi, ilimden başka bir şeye bakmasına vakit bırakmadım. Şimdi zamanımızdaki usule göre kitapları bitirdi. Bu fakir, âlet ilimlerini ve fıkıh ve hadis bilgilerini okutmak için, üstatlarımdan nasıl mezun oldu isem, onu da ben öylece mezun eyledim. Sizler, artık ona kardeş gözü ile bakmayınız! ilmin şerefini gözetmek için, ona karşı çok tevazu' gösteriniz! Bunları sizin iyiliğiniz ve yükselmeniz için yazıyorum. Bundan başka ilme tevazu göstermek, Allahü teâlâ'ya tevazu' etmek demektir. Bu kısa yazımdan çok şeyler anlayınız! Es Seyyid Fehîm."

Seyyid Taha ve Seyyid İbrâhim, okuduklarıyla tam manasıyla vurulmuşlardı. Evet, "Sizler artık ona kardeş gözüyle bakmayınız, ona tevazu gösteriniz, bunları sizin iyiliğiniz için yazıyorum." diyordu...

Seyyid Fehîm Hazretleri, onların ağabeylerine karşı ne kadar saygılı olduklarını biliyordu. Buna rağmen ayrıca mektupla bildirmesi, meselenin ne kadar mühim olduğunu gösteriyordu.

"İlmin şerefini gözetmek için ona karşı çok tevazu gösteriniz. İlme tevazu göstermek, Allahü teâlâya tevazu demektir. Bu kısa yazımdan çok şey anlayınız." buyurmuştu Seyyid Fehîm Hazretleri... İki kardeş bu mektuptan pek çok şey anlamışlardı...

* * *

Abdülhakîm Efendi'nin Başkale'den dönüşünün üzerinden hemen hemen üç ay geçmişti. Beş ay kadar baba ocağında kalmış... ailesinin işlerini düzene koymuş, sonra da hemen Arvâs'a koşmuştu. Hem hocası Seyyid Fehîm Hazretlerine talebelerin yetiştirilmesine yardım ediyor hem de kendisine verilen vazifeleri akıl almaz bir gayretler yerine getiriyordu... Gönül gözünün açılabilmesi, nefsinin imana gelebilmesi için...

Temmuz'un yakıcı sıcağında, etrafını unutmuş çalışıyordu beş yüz senelik Arvâs mezarlığında... Mezarların arasında kurumuş otları biçiyor, çalı çırpıyı topluyor ufak bir kıvılcımla tutuşmamaları için.

İkindi namazı sonrası eve gelmişti hane halkının ihtiyaçlarını öğrenmek için. Oturma odasının doğuya bakan penceresinden Arvâs kabristanını seyrediyordu. Gözü bir anda otları biçmekte olan talebesi Abdülhakîm Efendi'ye kaydı. Yine Muhammed Kutup Hazretlerinin kabrinin etrafındaydı. O'na karşı anlatılmaz sevgisi vardı... Arvâs Kabristanına ilk defnedilen, Arvâs'ı kuran ve burada Allah sevgisini gönülleri yerleştirilmesi mübarek işini başlatan o büyüğe... Dile gelmez bir bağlılığı vardı Abdülhakîm Efendi'nin...

Muhammed Kutup Hazretleri nice hicretler yaşamıştı, bu bağlılıkta hicrete işaret mi vardı?

Seyyid Muhammed Kutup Hazretleri, hem kendisinin hem de Abdülhakîm Efendi'nin ceddiydi...

Ne hikmetse onu görmesiyle gönlü Muhammed Kutup Hazretlerinin kabrine kondu. Oradan da Bağda'da Bağdat'tan da mübarek ceddinin bulunduğu Medîne-i Münevvere'ye... Gönlünün iki cihanın serveri Muhammed aleyhisselamın aşkıyla yandığını, mübarek türbesini ziyaret etme isteğiyle, tamamlanma arzusuyla yandığını hissetti. Gönlüne öyle doğuyordu ki... Bir noksanlık vardı ve bu noksanlık ancak bu ziyaretle tamamlanacaktı. Hem de tamamlanma talebesi Abdülhakîm Efendi'nin içindeki "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadıyla ilgiliydi...

"Tam Pehlivan oğlum, gelsin akşam olmak üzere, yarın devam eder." diye haber gönderecekti... Bakışları Müks (Bahçesaray)

tarafından gelenlere takıldı. Üç atlı, ağır ağır Arvâs'a kavuşturan yokuşu tırmanıyorlardı. Gönlünde bir şeyler hareketlendi. Atlılar sanki içinde yürüyorlardı. 'Hayırdır inşallah" dedi, "Gönlüme mübarek beldeler düştükten sonra atlıları görmek...". Bakışları atlılarla 'Pehlivanım' diye sevdiği talebesi arasında gidip geldi.

İçeri haber gönderdi "misafirlerimiz var." diye... Arvâs'a her gün misafirler gelir, dergâh misafirsiz kalmazdı. "Aşevinin ocağı hiç sönmez." dense yalan olmazdı.

Hiç yapmadığı bir şeyi yaptı. Misafirleri çeşme başında karşılamak için yerinden kalktı. Misafirleri ya dergâhta ya da evinde kabul ederdi. Çeşme başında karşıladığı hiç vaki olmamıştı. Abdülhakîm Efendi'nin yanında olması için haber gönderdi. Yavaş yavaş yürüdü yüzlerce yıllık çeşmeye doğru. Genelde misafirler burada karşılanır, kalacakları yere götürülürdü.

Arvâs'ın zirvesinden gelen ve çeşmenin kurnasında nazlı nazlı akan suya baktı. Suyun akışına kapılıp gittiğini hissetti, mübarek beldelere doğru. Günün bu saatinde gönlündeki bu dalgalanmalar neydi? Gelenleri görünce niçin kanatlanmıştı?

Hemen yanında duran Abdülhakîm Efendi'ye "Gelenleri gördün mü pehlivanım evladım?" diye merak içinde sual eyledi. "Gördüm ama kim olduklarını çıkaramadım efendim." cevabıyla boyun büktü.

"Selamün aleyküm kardeşim Fehîm."

"Aleyküm selam" cevabıyla selamın geldiği yere baktı. Bakmasıyla da "Kardeşim Ubeydullah!" feryadıyla yerinden fırladı.

* * *

"Hacca gitmek niyetiyle Van'a geldim. Kendi kendime; 'Arabistan'da babam Tâhâ-yı Hakkârî Hazretlerini tanıyanlar çoktur. İlim sohbetleri olur. Yanımda büyük bir âlimin bulunması zaruridir. Buna layık ancak babamın halîfesi Seyyid Fehîm Hazretleridir.' diye düşündüm. Bu sebepten haddim olmayarak 'Üstâdım birlikte hacca gidelim.' diye teklif cesaretinde bulundum, buraya bunun için geldim."

Gelen kavuştuğu bütün nimetlerin sebebi üstadının oğluydu... 'Kardeşim' diye hitap etmekten büyük zevk aldığı Ubeydullah Efendi'nin söyledikleriyle vuruldu. Gönlüne doğanlar, o diyarları ziyaret etme arzusu, şimdi duydukları ve teklif edilen...

Seyyid Ubeydullah, Seyyid Tâhâ-i Hakkârî Hazretlerinin oğluydu, önce babasından okumuş, onun vefatından sonra da amcası Seyyid Salih'ten okuyarak icazet almış, onun halifesi olmuştu. Seyyid Fehîm Hazretleriyle birbirlerini kardeşten öte seviyorlardı. Araya Rus Savaşı ve başka engeller girmiş, uzun zamandır görüşememişlerdi.

Şimdi gelmiş, 'Birlikte Hacca gidelim, bu mübarek yolculukta beraber olalım." diyordu. Bu teklifle gönlü kanatlandı o mübarek diyara, ecdadın geldiği beldeye... Kâinatın yüzü suyu hürmetine yaratıldığı iki cihanın efendisinin doğduğu, yaşadığı, defnedildiği, Kâbe'nin bulunduğu yere, Mekke'ye, Medine'ye doğru...

Seyyid Fehîm Hazretleri, "Arzunuz başım üzere." dememek için kendini zor tuttu. Şeriatın istediği şartlar vardı, özür beyan edip; "Sizinle birlikte Hacca gelmeyi çok isterdim, bu bizim için büyük bahtiyarlık olurdu. Ancak mali ve bedenî durumum müsait değildir, lütfen mazur görün" dedi.

Kahvesinden derin bir yudum aldı. Gözlerini kapatıp zamanın bir tanesinin evinde içilen kahve tadının hücre hücre bütün vücuduna yayılmasını hissetti... Bu doyumsuz güzelliğin neşesiyle Seyyid Ubeydullah Efendi; "Mal ve para işi bana aittir. Yeter ki siz gelmek isteyin, bu fakiri hac yolculuğunda varlığınızla dünyanın en zengini eyleyin..." dedi.

Sözlerinin tesirini ölçmek üzere Seyyid Fehîm Hazretlerine baktı. Memnuniyetin izlerini görünce devam etti:

"Bedenî durumunuza gelince... Şimdi, şu anda bir işaret arayalım... Allahü teâlânın rızasına niyet ederek..."

Seyyid Ubeydullah Efendi, meraklı gözlerle çevresine baktı. Yüzü aydınlandı, aradığını bulmuştu. Rafta duran bir kitabı işaret

etti.

"Üstadım, şu kitabı alabilir miyim?"

Ev sahibi, işaret edilen kitabı görünce bir hoş oldu. O, aşkın, sevdiği için yanmanın, yollara düşmenin, hicret etmenin, her şeyinden vazgeçmenin şaheseriydi. İki Cihan Serverine, Kâbe'ye, bir mürşid-i kâmile olan sonsuz sevginin anlatılmaz güzellikte dile getirildiği bir kitaptı, her satırı ezberindeydi. Hocasının hocası Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretlerinin Dîvânını can kardeşine uzattı.

"Buyurun efendim."

Tebessüm ederek kitabı aldı.

"Üstadım. Hele teeffül edelim, bakalım ne çıkar."

Kitabı şöyle bir göğsüne bastırdı, sonra ileri doğru uzatıp iki elinin arasına sıkıştırdı ve sağ şahadet parmağıyla sayfaları rastgele çevirdi, açılan sağlı-sollu sayfalara bakmadan Seyyid Fehîm Hazretlerine uzattı.

"Hele bakın ve kararı siz verin efendim."

Kitabı aldı, ateş tutmuş gibi oldu. Satırlara göz gezdirdi. Medîne-i Münevvere'yi ziyaretle ilgiliydi.

Açtığı sayfada;

"Medine şehri, ilahi vahyin indiği ve hidayet nurunun doğduğu yerdir.

Ve yine merhamet, doğruluk ve safiyet semasını aydınlatan güneşin,battığı bir beldedir (Hazreti Peygamberin defin edildiği yerdir).

Medine suyu, hayat suyudur. Miskle karışık toprağı da kâfurdan yapılmış bir merhemdir." mısraları yer alıyordu.

* * *

"Efendim... Bu İbrâhim Efendi... İbrâhim Pehlivan diye bilinir."

'Pehlivan' sözünü duyunca gülümsedi.

“Pehlivan ha? Bizim de bir pehlivanımız var. Yeryüzünü er meydanı kılmak, gönülleri esir alana meydanı dar getirmek için gecesini gündüzüne katarak çalışır. Talebelere yokluğumuzu hissettirmemeleri için oğlum Muhammed Emin Efendi ile birlikte gayret ediyor. İbrâhim Pehlivan nerede oturur, ne işle meşguldür?”

“Efendim, Eyüp Sultan semtinde oturur. Bahçeyle uğraşır. İstanbul pazarlarına sebze ulaştırır. Kendisini senelerdir perişan eder bir derdi var. Oğlu Said...”

Anlattı, Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretleri, İbrâhim Pehlivan’ın ailesiyle nasıl ve niçin göç ettiğini, oğlu Said’in yaşadıklarını... Hac için İstanbul’a geldiklerini işitince dertli babayla birlikte duaya kavuşmak için Fatih’teki Reşadiye Oteline geldiklerini...

Hacca diye niyet edip yola çıkmışlar ve 1883 yılının Temmuz ayında İstanbul’a kavuşmuşlardı. Evet, İstanbul’u gördüğünde, “İstanbul’a kavuşturan, bu mübarek beldeyi görmekle şereflendiren yüce Rabbime sonsuz şükürler olsun. Hadis-i şerifle müjdelenen bu mübarek belde kıyamete kadar inşaallah Müslümanlara, ehl-i sünnete mesken olur, burada gönül erleri yüce Rabbimizin izniyle hiç eksik olmaz.” diye dua ve şükretmiş. Bu şehirde oturmak, “Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum” feryatlarına burada cevap verebilme isteğiyle yanmıştı. Bu istek kendisine çok uzak gibi görününce “Ya Rabbi talebelerime ve onların talebelerine burada hararetten kavrulan gönüllere âb-ı hayat suyu sunabilmeyi nasip eyle.” niyazıyla yanmıştı.

“Evladım, yarınım, kurtuluş, duaya, rızaya kavuşma ümidim yavrum... Ne olur onun için dua edin.” diye yalvaran babaya, İbrâhim Pehlivana baktı. Gülümsedi, bu gülümseyişte çok işaretler vardı.

Hazır olan gönüller bu gülümseyiş sonrası gelecek sözlere kilitlendiler.

“Her şey yüce Mevlamızın takdiriyle, zamanı gelince olur. O dilemedikçe, O yaratmadıkça bir yaprak bile kıpırdayamaz. Bize düşen sebeplere sarılmak, sonra dua etmek. İnşallah İbrâhim

Pehlivan'ın soyundan gelenler onun amel defterine Kıyamete kadar hayır yazılmasına sebep olur." diyen Seyyid Fehîm Hazretleri, İbrâhim Pehlivan'ın omzunu hafifçe sıktı, gözlerine bakarak "Sabır İbrâhim Pehlivan, sabır... Pehlivanlık sabır demektir." dedi. İbrâhim Pehlivan gören gözlerde uçuşan milyonlarca sayfa gördüğünü zannetti.

Seyyid Fehîm Hazretleri, Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerine döndü, İbrâhim Pehlivan ile ilgili bir şeyler söylemek için... Seyyid Ubeydullah Efendi, garip bir otel odasında bir araya gelenlere bakıp "Ya Rabbi! Senin işlerine akıl, sır ermez." derken kapı çaldı. Bakışlar kapıya döndü, içeri giren otel katibinin "Ziyaretçiniz var." sözüyle bakışlar katibin arkasına döndü.

İçeri ak sakallı, güleç yüzlü, sırmalı elbiseler içinde, göğsünde sıra sıra nişanlar dizili biri girdi, selam verdi ve şöyle bir bakıp Seyyid Fehîm Hazretlerine doğru yürüdü.

"Efendim. Akşamın bu saati size rahatsızlık veren bu fakir, Tokatlı Osman Paşa bendenizdir. Padişahımızın emriyle huzurlarınızdayım. Cüretimiz için affınıza sığınırım."

"Tokatlı Osman Paşa" ve "Padişahımız" sözleriyle odaya yıldırım düşmüş gibi oldu. Karşılarındaki Plevne kahramanı Gazi Osman Paşaydı ha?

Gazi Osman Paşa, Seyyid Fehîm Hazretlerinin elini öpmek için eğildi. "Estağfurullah" diyerek zarif bir hareketle elini kurtardı. Paşa'yı sandalyesine oturttu, kendi de yatağın ucuna ilişti.

Hoş beşten sonra Paşa, sözlerine devam etti:

"Halife-i Müslümin Efendimiz İstanbul'da olduğunuzu duyunca anlatılmaz şekilde sevindi. Bir an bile beklemeden beni size gönderdi. Yarın akşam sizinle görüşmek ister."

* * *

"İşte böyle Efendi Hazretleri... İstanbul'da olduğunuzu duyunca anlatılmaz şekilde sevindik. Hemen diziniz dibine koşmak istedik. Ama sırtımızdaki yük, gönlümüzce hareket etmemizi engeller. Bu sebepten burada size kavuşmak istedik. Makamdan, mevkiden,

dünya yükünden azade garip bir müslüman gibi...”

Osmanlı Padişahı, Halife-i Müslümin, dert yanıyordu, bir talebenin hocasına, bir evladın babasına halini arz etmesi gibi. Anlatmıştı, tahta çıkmasından o ana kadar yaşadıklarını, “çare, çare,” diye nice çaresizlere başvurduklarını... O korkunç günleri, kendisinin ve milletin bir daha yaşamaması için her türlü fedakârlığa hazır olduğunu...

Karşısında boyun bükmüş Sultana baktı, saltanat zırhından sıyrılmış, pınar suyu gibi durulmuş, “çare” diyen, “medet” diyen Sultana... Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesinin eteklerinde bulunduğu yamacın tepesinde, Kaşgari Dergâhı’nda bir araya gelmişlerdi. Mescidin hemen bitişiğindeki odada Seyyid Fehîm Hazretleriyle birlikte beş kişiydiler. Sultan Abdülhamîd Han, Gazi Osman Paşa, Seyyid Ubeydullah Efendi, Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretleri...

Bu ne garip tecelliydi. İkinci binin yenileyicisi İmâm-ı Rabbânî kuddise sirruh Hazretlerinin yolundakiler, yine onun yolunda gidenlerin kurduğu bir dergâhta bir araya gelmişlerdi.

“Çare” diyen bir Sultana çare olabilmenin derdinde, çare olabilmenin gayretindeydiler. Kula düşen sebeplere sarılmaktı, takdir “ol” emriyle bütün kâinatı var edenindi.

Sultan, dertliydi, Sultan “çare” diyordu, Sultanın figanı dinmiyordu.

“Gazi Paşam ile nice uykusuz geceler sonrası karara vardık.” diyerek verilen kararları anlattı.

Boyun bükerek “Bu kararlarımızı Ziyaeddin Efendi Hocamıza arz ettik, o da sizi işaret etmişti. Sizi hemen İstanbul’a getirtelim istedik, ancak hocamız ‘Uygun olmaz, onlar beklenildikleri yere zamanı gelince gelirler veya birilerini gönderirler.’ deyince beklemeye başladık. Yüce Mevlama sonsuz şükürler olsun ki sonunda size kavuştuk.

Evet, Efendi Hazretleri emirlerinizi bekliyoruz, sizin de Doğu

cephesinde yaşadığınız acıların bir daha yaşanmaması, bu milletin ve bizlerin dünya ve ahiret saadeti için baş tacı edeceğimiz emirlerinizi... Lütfen bizden yardım ve himmetinizi, duanızı esirgemeyin efendim...” dedi.

Hayatında bu kadar zor durumda kaldığını hatırlamıyordu. Cevap verse, beklenilen kişi olduğunu kabul etmiş olacak, vermezse çok daha büyük sıkıntı... Cevap isteyen Müslümanların halifesi, koca Osmanlı’nın sultanı... Milletinin, gariplerin dünya ve ahirette saadete kavuşmaları için cevap ve dua istiyordu, nasıl hayır derdi, içinde bulunduğu şartlar cevabı farz kılıyordu.

“Hünkarım” dedi. “Biz kim, yardım ve himmet etmek, emir etmek kim? Duaları Hak dergâhında reddedilmeyenlerin duaları ve himmetleri sizinle olsun inşaallah.

Sultanım! Yapılacakları çok güzel sıralamışsınız. Bunlara ilave edeceğimiz bir şey yoktur. Mesele, zamanı doğru okuyabilmekte, zamanın, değişen şartların gerisinde kalmamakta, kalınmışsa açığı bir an önce kapatmakta... Efendim, siz bunları tespit etmişsiniz. Allahü teâlânın sevdiklerinin duaları, himmet ve yardımlarıyla uygulamayı nasip etsin. Başka ne diyebilirim?”

Abdülhamîd Han, karşısında el bağlamış, boyun bükmüş, ellerine bakan Seyyid Fehîm Hazretlerine, zamanın bir tanesine, bakışlarını çevirdi. Çevirmesiyle birlikte bakışları, bakışlarıyla karşılaştı. Karşılaşmasıyla da dile gelmez şeyler oldu, o bakışlarda bir anda çok şeyler gördü cevabını beklediği, merak ettiği şeyleri, onlarda kendi yerini... Sual soracak, dua talep edecek hâlinin kalmadığını hissetti.

O sual eyleyemedi ama cevap geldi:

“Hünkarım üzülmeyin, sabırsızlığa kapılmayın. Bizim şer gibi gördüklerimiz hayır olabilir. Bize düşen, sebeplere sarılarak çalışmak. Anlatılmaz acılar yaşadığımız göçler, anlatılmaz güzelliklere sebep olabilir. Göç, tazelenmedir, yenilenmedir, değişen zamana uyum sağlamanın başlangıcıdır. Yeni doğuşlar için güneşin batması, daha uzağa fırlatılması için yayın gerilmesi, toprağa tohum atılması... Bilemeyiz... Kim bilir, belki de bu göçle İstanbul’un

toprağına nice tohumlar atıldı. Toprak üstüne çıkması, ulu çınar haline gelmesi ve bütün dünyayı gölgesi altına alması çok zaman alacak tohumlar... Zamanı gelmeden tohum çatlamaz, bizim gayretimiz, toprak içindeki tohumun hayatiyetini devam ettirmeye olmalı."

Abdülhamîd Han, "Yeni doğuşlar için güneşin batmasıdır." sözüyle irkildi, Osmanlı mülkünün her yerinin göçü yaşayacağını anladı. Alacağı cevabı hissetmesine rağmen gönlüne söz dinletemedi.

"Efendi Hazretleri... Hac dönüşü, İstanbul'a yerleşseydiniz. Gücümüz, ışığımız, yol göstericimiz olurdunuz, burada talebeler yetiştirirdiniz. Size çok ihtiyacımız var."

Seyyid Fehîm Hazretlerinin yüreği sancıdı. Karşılaşmayı hiç istemediği taleple karşı karşıyaydı işte.

Boyun büktü, "Sultanım, bizim izinsiz tek bir adım bile atmamız mümkün değil. Bulunduğumuz yerde vazife yapmamız isteniyor. Ziyaeddin Efendi ve talebeleri burada. Hep aynı kaynaktan beslenmişiz. Onun ve talebelerinin varlığını, duasını, bizim varlığımız ve duamız bilin efendim." dedi.

Bütün Müslümanların Halifesi, üç kıtada hükmü geçen Sultan, bir gönül erine 'tamam' dedirtememenin etkisiyle sarsıldı, "Size izin vermeyenler kimdir?" diye sual eylemedi.

* * *

Sultan İkinci Abdülhamîd Han, asıl sultanın kim olduğunu bildi. İstanbul'da bulunduğu sürece Seyyid Fehîm Hazretlerinin sohbetlerinde bulunup duasına kavuştu. Nice görülmezleri görür, duyulmazları duyar oldu ama bir daha İstanbul'da kalması için talepte bulunmadı, yaşadıklarıyla cevabını tam almıştı. Gönüller Sultanlarının yükünün dünya sultanlarınınkinden çok çok daha ağır olduğunu anlamıştı. O gönüller çelen anka kuşunu on iki gün misafir ettikten sonra, İstanbul'dan merasimle uğurladı.

İstanbul, mihmandar, evsahibi şehirdi, misafirhaneydi. Baş mihmandar, Eyüp Sultan Hazretleriydi. Konak yeriydi, Doğu ile

Batının cenk meydanıydı, hesaplaştığı diyardı. Bu misafirhaneden nice konuklar gelip geçmişti, nice şanlı ev sahipleri olmuştu. Bakalım daha kimlere evsahipliği yapacaktı?

Seyyid Fehîm Hazretleri ve Seyyid Ubeydullah Efendi vapurla Mısır'a gittiler.

Seyyid Fehîm Hazretleri, Mısır'da hizmetlerinde bulunan Hacı Ömer Efendi'yle birlikte Câmi-ül-Ezher Medresesine gittiler. Maksatları baş müderris ile görüşmekti.

Ancak yollarını şaşırdılar ve bir odaya girdiler. Bu odada biri vardı, ancak gelenlerin farkında değildi. Giydiklerinden müderris olduğu anlaşılıyordu. Etrafı kitaplarla çevrilmişti. Büyülenmiş gibi önündeki bir kâğıda bakıyordu. Hâlâ içeri giren Seyyid Fehîm Hazretlerinin farkında olmamıştı. Âlim, kitaplara bakıyor fakat önündeki kâğıda bir şey yazamıyordu. Seyyid Fehîm Hazretleri, odadaki kişinin aklını başından alan kâğıttaki yazıyı baktı, okumasını bitirince tebessüm etti, şöyle bir gözlerini yumarak yazıyı beynine nakşetti. Çünkü bir defa okuduğu yazıyı ezberlemek onun hususiyetlerindendi.

Bu arada âlim kimse başını kaldırıp Seyyit Fehîm Hazretlerini yazıyı okurken görünce Arapça olarak "Sizin okumanız var mıdır?" diye sordu. Seyyid Fehîm Hazretleri gülümseyerek ilimle bir miktar meşgul olduğunu Arapça olarak bildirdi. Kağıtta yazılı olan o kişinin aklını başından o kadar almıştı ki odada gördüklerine hiç şaşırmamış, gayet normal karşılamıştı.

Âlim; "Siz bu kâğıttaki yazının ne hakkında olduğunu bildiniz mi?" dedi. Seyyid Fehîm Hazretleri "Bilmekle kalmayıp sizi zorlayan meseleyi de çözdüm" cevabını verdi. Âlim, ayağa fırladı. "Olamaz, olamaz mümkün değil. Câmiü'l-Ezher Medresesi bütün şubeleriyle bir haftadan beri bu meselenin halli için tatil edildi. Reîsü'l-ulemâ başta olmak üzere bütün âlimler gece-gündüz çalışmaktadır. Bu yazının mânâ ve mefhûmunu anlamaktan âciz kaldı. Sen bunu çözdüğünü nasıl söylersin. Benimle dalga mı geçersin?" diye bağırdı.

Seyyid Fehîm Hazretleri; "Basit bir meseledir." buyurunca, âlim kimse masasından kalktı, kâğıdı kaptığı gibi Seyyid Fehîm Hazretlerine uzattı.

"Efendi, lafla peynir gemisi yürümez. Öyleyse izah et de biz de dinleyelim."

Seyyid Fehîm Hazretleri, kâğıdı aldı ama kâğıda bakmadan, metni ezberden okuyarak anlaşılamayan meseleyi izah etmeye başladı. Duydukları karşısında gözleri yerinden fırlayan, hayretler vadisinde dolaşan âlim, saygıyla kalkıp Seyyid Fehîm Hazretlerinin mâni olmasına meydan bırakmadan "Efendim, Allahü teâlâ senden razı olsun. Müşkülümüzü hal ettiniz. Saygısızlığım, ilminizin derecesini bilemediğim için ne olur hakkınızı helal edin." elini öptü. Hemen kâğıt kalem alıp Fehîm-i Arvâsî Hazretlerinin izahını yazdı. Adresini alarak tekrar ellerini öptü ve deli gibi koşarak başka bir şey demeden yanlarından ayrıldı.

Seyyid Fehîm Hazretleri ve Hacı Ömer Efendi, arkasından baka kalmışlardı. Seyyid Fehîm Hazretleri "Anlaşılan o ki bugün baş müderrisle görüşmemiz çok zor. Eve dönelim de diğer işlerimize bakalım." dedi ve kiraladıkları eve döndüler.

Eve dönüşlerinden az bir müddet sonra Câmiu'l-Ezher Medresesi Reîsü'l-ulemâsının (baş müderrisinin, rektörünün) gönderdiği dört âlim çıkageldi. Reîsü'l-ulemâ tarafından Câmiü'l-Ezhere davet edildiğini söylediler.

Seyyid Fehîm Hazretleri daveti kabul buyurup davetçilerle birlikte Ezher'e gitti. Büyük bir salonda Reîsü'l-ulemâ başta olmak üzere beş yüze yakın âlim büyük bir saygı ile kendisini karşıladılar. Seyyid Fehîm Hazretleriyle Reîsü'l-ulemâ yan yana oturdular. Sohbet başladı. Reîsü'l-ulemâ, Seyyid Fehîm Hazretlerine; "Efendi Hazretleri! Bizi çok büyük bir sıkıntıdan kurtardınız. Allahü teâlâ sizden razı olsun. Tam istenen şekilde açıkladığınız mesele, Câmiü'l-Ezherce müşkül ve mânâsı anlaşılamayan bir mesele hâline gelmişti. Cenâb-ı Hakk'ın yardımıyla bu müşkülâttan bizleri kurtardınız. Câmiü'l-Ezher size sonsuz şükrân borçludur." dedi.

Birçok müşkül meselelerin halledildiği sualli cevaplı sohbet, saatlerce devam etti. Bu sırada Seyyid Fehîm Hazretleri, yanındaki Hacı Ömer Efendi'den tütün çubuğunu doldurmasını ve yakmasını istedi. Hacı Ömer Efendi şaşırdı, bunca âlimin arasında tütün içmek de neyin nesiydi. Ancak itiraz etmedi. Oradakilerin şaşkın bakışları arasında çubuğa tütünü yerleştirdi, biraz uğraşarak çakmak taşı ve kavla tütünü yakmayı başardı. Herkes cin görmüş gibi bakıyordu.

Seyyid Fehîm Hazretleri hazırlanan çubuktan birkaç nefes çekip yerine koydu. 'Böyle de saygısızlık olmaz. Tütünü içmekle bize hakaret ediyor." şeklinde homurtular yükseldi. Homurtular üzerine Reîsü'l-ulemâ, utanmış bir yüzle "Efendim, kusurlarına bakmayın, bizim burada tütüne pek iyi bakmazlar." dedi.

Seyyid Fehîm Hazretleri bir şey demedi, yalnızca tebessüm etti. Bu sırada kimsenin beklemediği bir şey oldu. Baş müderris çubuğa doğru hareketlendi; "Birkaç nefes de ben çekebilir miyim?" dedi. Seyyid Fehîm Hazretleri müsaade ettikten sonra birkaç nefes de Reîsü'l-ulemâ çekti. Fakat bu sırada salondaki âlimler arasında isyan ve itiraz sesleri iyice yükseldi.

İki âlim gelerek Reîsü'l-ulemâ'ya; "Efendim tütün içmenin kesin haram olduğuna dâir dört fetvâ vermiştiniz. Şimdi içiyorsunuz, hikmeti nedir?" diye sordular. Reîsü'l-ulemâ cevâben; "Yemin ederim ki bizim ilmimiz bu zatın ilmi yanında denizde bir damla gibidir. Verâ ve takvâmız da bu zatın verâ ve takvâsı yanında yok gibidir. Bu zata uyarak bugünden sonra tütün içeceğim. Demek ki yanılmışım. Haram değilmiş. Haram ve günah olsaydı, bu zat ağzına koyar mıydı? Siz serbestsiniz. Benden haram olduğunu duyan herkese haram olmadığını duyurunuz." dedi.

* * *

Şöhret sahibi olmaktan kaçınan Seyyid Fehîm Hazretleri bir an evvel Mısır'dan ayrılmak istedi. Ancak âlimlerin ve Seyyid Ubeydullah Efendi'nin ısrarlı istekleri üzerine Mısır âlimlerinin ve halkının müşkül meselelerini halletmek üzere bir müddet daha kaldı. Orada bulunduğu süre içinde ilim meclislerinde ve sohbetlerinde İslâmiyetin emir ve yasaklarını anlattı.

Oradaki âlim ve velilerle görüşüp sohbette bulundular. O devrin önemli ilim merkezlerinden olan Ezher Medresesinden yetişen âlimler boyun büktüler... Seyyid Fehîm Hazretlerinin ilim ve faziletteki üstünlüğünü kabul ettiler.

Daha sonra büyük sevgi gösterileri arasında merasimle Mısır'dan ayrıldı. Hac ibadetini yerine getirmek üzere yanındakilerle birlikte Mekke-i Mükerreme'ye doğru hareket etti. Bu mübarek beldeye doğru yaklaştıkça söyler dilleri söylemez oldu, çok gerekmedikçe tek kelime söylemedi. İhrama girdikten sonraysa kefenini giymişçesine adeta dünyadan ahrete göç etti.

1883'ün Ekim ayında Kâbe'ye, Mekke-i Mükerreme'ye kavuştular, Kâbe'ye yüz sürdüler. Umre ibadetlerini gerçekleştirdiler.

Arefe gününde, Arafat'a koştular. Âdem aleyhisselam ile Havva validemizin buluştuğu beldeye geldiler. Herkes ihramlıkları içinde mahşer meydanında toplanmış, sanki hesaplarının görülmesine bekliyordu.

Vakfeden sonra ortalık birden bire dalgalandı. Bir fısıltı sabah rüzgârı gibi gönülden gönle yayılıyordu, "Şeyhül Harameyn Muhammed Mazhar Müceddidi toplu teveccüh yapacak" diye...

Sevenleri, koştular. Âdem babamız ile Havva anamızın Cennet gibi bir diyardan çıkarıldıktan sonra yeryüzünde kavuştukları yere... Dünya denilen meskende ayrı ayrı diyarlara indirildikten ve yıllarca süren ayrılıktan sonra buluştukları mahalle... Cebelürrahmenin eteklerinde suda birbirini takip eden daireler şeklinde halka oldular.

Seyyid Fehîm Hazretleri de kendini ön saflarda buldu. Nasıl olduğunu fark etmemiş, çekilip götürülmüştü. 'Muhammed Mazhar Müceddidi' ismi, bütün varlığı o tarafa yönelmişti. İkinci binin yenileyicisi İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin torunuyla karşılaşmak... Dile gelmez duygular içindeydi. Müceddidiyye yolunu hocası Seyyid Tâhâ-i Hakkârî'den almıştı. Şimdi, bu yolun kurucusunun maddi-manevi vârisiyle karşı karşıyaydı.

Hazreti Muhammed Mazhar, ayaktaydı. Müridlerine nazar etmeye başladı. Nazarları ön safta bulunan Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretlerine isabet etti. Keskin bakışlarından hâli değişti, cezbeye geldi.

Seyyid Fehîm Hazretleri, kendisini nazarlarıyla cezbeye getiren Hazreti Mazhar Efendi'nin mürşid-i kâmil ve mükemmil olduğunu anladılar. Teveccüh bitti. Ancak Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretlerinin cezbe hali devam ediyordu.

Şeyh Mazhar Hazretleri, eliyle işaret ederek Seyyid Fehîm Hazretlerini yanına çağırdı.

Büyük bir coşku ile Seyyid Fehîm Hazretlerini karşıladı, kendini tanıttı, ismini, memleketini bağışlamasını istirham etti. Seyyid Taha Hazretlerinin talebesi olduğunu öğrenince çok daha sevindi. Bu birlikte bulundukları zaman içinde de teveccüh ve nazarları hep Seyyid Fehîm Hazretleri üzerine oldu. Sohbet esnasında yakınlarından biri "Biz bugünkü teveccühten nisbet ve feyz alamadık." deyince tebessüm ettiler. "Seyyid kardeşimiz hepsini kendi üzerine çekti." buyurdular. Arafat, Müzdelife, Mina ve Mekke-i Mükerreme'de beraber kaldılar.

Seyyid Fehîm Hazretleri, Mekke-i Mükerreme'ye gelen âlim ve evliyalarla da görüştü.

Şâfiî mezhebi fıkhına dâir İânetü't-Tâlibîn adlı kitabı te'lif eden Şeyh Seyyid Ebû Bekr (rahmetullahi aleyh), birçok müşkül meselelerini Seyyid Fehîm Hazretlerine sorup cevabını aldı. Seyyid Ebû Bekr; "Bu mübarek beldede bulunduğunuz müddetçe teşrif edin, sizden istifâde edelim." dedi. Bir gün Seyyid Fehîm Hazretlerine rehberlik eden Hacı Ömer Efendi'ye gizlice; "Belki Mısır Reîsü'l-ulemâsı bu zatın derecesinde olabilir. Ondan başka yeryüzünde bu zat gibi bir âlim bulunduğuna inanmam." dedi. Hacı Ömer Efendi Mısır Reîsü'l-ulemâsı ile olan görüşmeyi anlatınca, Seyyid Ebû Bekr; "Allahü teâlâ ona uzun ömür vermekle bizi nimetlendirsin. Onun ilminden doğruluğundan, takvâsından ve himmetinden bizleri nasiplendirsin." diye dua etti.

Hac vazifesini ifa ettikten sonra Seyyid Fehîm Hazretleri, Şeyh

Muhammed Mazhar ile Medîne-i Münevvere'ye geldi. Sevgili Peygamberimizin mübarek kabrini onunla birlikte ziyaret edip, kâinatın efendisinin feyzlerine kavuştu.

Ravda-i Mütahhare'yi Şeyh Mazhar ile ziyaretlerinin birinde iki cihanın serveri Peygamber Efendimizin Hicretindeki esrarı düşündü. Bu öyle bir hicret olmuştu ki... Görünürde Kâbe'den, doğduğu diyardan ayrılmıştı. Hakikatteyse bu ayrılık, insanlığın Kâbe'ye, Kâbe'nin sahibine, gerçek vatanlarına kavuşmasına sebep olmuştu.

O anda gönlüne en sevdiği talebesi Pehlivan Abdülhakîm Efendi düştü. Anlaşılan o ki gönlünde "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryatlarının eksik olmadığı bu talebesine nice zorlu hicretler, ayrılıklar gözüküyordu. Bu feryatlar onu nereye çekecekti? Feryat sahibi kimlerin Kâbe'ye, Kâbe'nin sahibine ve gerçek vatanlarına kavuşmasına sebep olacaktı?

Ayrılmadan kavuşulmuyordu. Arvâs'tan ayrılığı, nice yolları göze alarak Kâbe'ye, iki cihanın serverinin huzuruna ve Şeyh Muhammed Mazhar Efendi'ye kavuşmuştu.

Bu düşünceler içindeyken halinin değiştiğini hissetti. Başını çevirdi, Şeyh Efendi'nin gülümseyerek kendisine baktığını gördü. Mazhar Efendi, yüzü Peygamber Efendimizin türbesine doğruyken Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretlerinin elini tuttu.

"Hicret, ayrılmak, kavuşmaya vesiledir. Uzaklaşmadan yakınlaşma, teberri olmadan tevelli olmaz. Mürşidin Seyyid Taha Hazretleri tarafından Nakşibendi, Kadiri, Sühreverdi, Kübrevi, Çeşti tarikatlerinden memur ve mezun olduğun gibi, tarafımdan da bu beş tarikatta mezun ve icazetlisin. Ayrıca Üveysilik yüksek yolunda da sana icazet verdim. Siz de pehlivan diye iltifat ettiğiniz talebenize icazet verirsiniz. En iyisini yüce Rabbim bilir, ancak gönlümüze doğan odur ki çok zor bir zamanda yaşayacak, bu zamanda hizmet edebilmek için pehlivan olmak gerekir. O da hiç durmadan gönlünde 'Kavuşmak istiyorum' diye feryat edene verir inşallah. Asıl Üveysi feyz ona lazım olacak."

* * *

Hasret artık dayanılmaz olmuştu. Hocasından ayrılalı altı ayı geçmişti. Artık hacdan dönmüş olması gerekiyordu. Dönüp dönmediği hakkında kimseden haber alamıyordu. Ailevi sebepler dolayısıyla bir ay önce Arvâs'tan Başkale'ye dönmüştü. Başkale'ye gelince "Öğrenmek istiyorum." diyen talebelerle de ilgilenmek zorunda kalmıştı.

Bütün isteği 'kavuşturan Rabbime şükürler olsun." diyebilmek... Hocasının hacdan dönüşünü karşılayanlar arasında bulunmaktı. Ama olmamıştı. Kardeşlerinden gelen "Acele Başkale'ye gel. Ancak senin çözebileceğin dertlerimiz var." haberiyle gönlünü Arvâs'ta bırakarak memleketine gelmişti.

Meseleler hemen hemen hâl olmuştu. On beş gün içinde Arvâs'a gitmeyi düşünüyordu.

Seher vaktiydi. Gönlü tam manasıyla serçe kuşa dönmüştü.

Hem "Öğrenmek istiyorum. Kavuşmak istiyorum." feryadı fazlalaşmıştı hem de Arvâs'a doğru kanatlanıyordu. Bu sefer diğerlerinden farklıydı. Gönlündeki feryat, başkasının değil kendi feryadıydı. "Hayırdır inşallah" dedi, yaşadıklarını hocasına olan hasretine verdi.

Öğleye doğru, kaylule için odasına çekilmek üzereydi ki bir misafir geldiğini söylediler.

Misafir, Başkaleliydi, komşularından bir gençti. Arvâs'tan geliyormuş, bir emanet varmış. Genç, saygı içinde emaneti uzattı. Emanetten, yârinin, uğruna can kurban hocasının kokusu geliyordu. Heyecan içinde emaneti açtı. Mektuptu, hocasındandı... 3 Ocak 1884 tarihliydi.

Her harfini, hayat kaynağı bilerek, yaşaması için en kıymetli vesile kabul ederek okumaya başladı.

"Bu sakîm bendenin gözbebeği ve kalbimin sürûru Pehlivan Abdülhakîm! Hacdan dönmek nasip oldu. Allahü teâlâ sana selâmet versin ve uzun ömürler versin ve istenilen makamların nihayetine

kavuştursun!

Size olan dualarımı bildiren bu mektubu yazmadan birkaç gün evvel, çok sevdiğim iki mektubun birlikte geldi. Anlaşılan o ki hacdan döndüğümüz zannıyla yazmışsınız. Arvâs'a kavuştuğumda mektuplarınıza da kavuşmuş oldum. Sevdiğimin selâmetini, biraderlerinin ve akrabasının selâmetlerini bildirdiği için sonsuz sevindirdi. Verilen vazifeyi yapmakta olduğunuz ve büyüklerin bereketi ile tesirlerinin görüldüğü anlaşılınca, muhabbetini kat kat arttırdı.

Allahü teâlâ herkese yayılan ihsânı ile size de mükâfat ve muvaffakiyet ihsân buyursun! Soruyorsunuz ki, tâlibler halka olup teveccüh yapılıyor. Bu sebeple sünnet olan hâcet namazı kerâhet vaktinde kılınıyor. Bunun zararı yoktur. Çünkü hâcet namazı sünnettir, belli zamanı yoktur.

On ya daha çok talebe ile müsait zamanlarda hatm-i sagîr yaptığınızı yazıyorsunuz. Bu da iyidir. Azîzim, talebeyi okutmak için tarikat vazifelerini azaltmak büyüklerimizde görülmüş ve işitilmiştir.

Allahü teâlâ onların bereketlerini dünya ve ahrette üstünüzde bulundursun!

'Meşgul olunca, halkalarda tesirler his oluyor ve nispetin arttığı anlaşılıyor' diyorsunuz. Allahü teâlâ bu nimeti arttırsın!

Cenâb-ı Hakk'ın lütf ve ihsânı ile sizden bunun daha ziyadesini bekliyorum ve bunun için dua ediyorum. Cenâb-ı Hak duaları işitir ve kabul buyurur. Himmetinizi, gayretinizi arttırınız. Ele geçenle kanaat etmeyiniz, her ne kadar bu yolun başlangıcında sondakilerin nurlarından akisler olursa da... Fakat daima ağlayarak, yalvararak hakiki mürşitten pîrân vasıtası ile yüksek dereceler istemelidir. Çünkü maksat ötelerin ötesidir ve buna kavuşturan sebepler çok incedir. Mısra:

Merkep topal, yük şişe, yol çok uzaktır..."

Evet, uğruna kurban olunası hocası "Maksat, varılması gereken

yer, ötelerin ötesi ve buna kavuşturan sebepler çok incedir." buyurmuştu. Kavuşturan sebepleri çok ince olan ötelerin ötesine kavuşabilecek miydi? Ayrılık ateşi ciğerlerini dağlamıştı. Daha fazla dayanamadı, çöktü, hocasının mektubunu ayakta okumuştu, gören, işiten olur mu demeden seslice ağlamaya başladı, tıpkı annesinin hasretiyle yanan bir çocuk gibi. Gönlü, Arvâs'a doğru kanatlanmıştı, yorgun bedenini de peşinden sürüklüyordu.

* * *

Seyyid Fehîm Hazretlerinin hacca gitmesinden sonraki sene, 1884 yılıydı. Hazreti Şeyhin sevenlerinden Muhammed Şerif Efendi ve Fârisi katibi Osman Efendiler, hac için izin istediler. Dua ettiler, sıhhat, afiyet ve selamet içinde gidip gitmeleri için... Emanete dikkat etmelerini tembih ettiler.

Şerif ve Osman Efendiler, nice zorlu günlerden sonra Mekke-i Mükerreme'ye vasıl oldular.

Şeyh Mazhar Efendi'n, Arafat Vakfesinde yine elli bin talebesiyle teveccüh buyurdu. Teveccühten sonra, "Van'dan hacca gelen var mı?" diye sual eylediler.

Elli bin kişi arasından Şerif ve Osman efendiler çıkıp Hazreti Şeyhin huzuruna geldiler. Şeyh, onlardan Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretlerini sual eylediler, "İyidir, hacca gelmezden önce kendisini gördük, dualarını aldık." cevabını alınca sevindiler ve şükrettiler.

Ve "Allah bilir, benim vefatım yaklaştı. Yanımda çok kıymetli iki kitap var... Makamât ve Menâkıb-ı Ahmediyye-i Saîdîyye isimli kitaplar... Bugün benim bildiğime göre yeryüzünde bu emanetlere layık yalnızca Seyyid Fehîm var. Ümidim odur ki o da bu emanetlerin bundan seneler sonra gelecek olan gerçek sahibine ulaşmasına vesile olacak. Bu şekilde Allahü teâlânın izniyle bu emanetlerde bildirilen büyükler yolu dünyanın dört bir tarafına yayılacak." buyurdular. Kitapları Seyyid Fehîm Hazretlerine vermek üzere bu iki hacıdan Hacı Şerif'e teslim ettiler.

Aradan aylar geçti. Hacılar Anadolu'ya dönmeye başladılar. Seyyid Fehîm Hazretleri sık sık Şerif ve Osman efendilerin gelip gelmediğini sual ediyordu.

Nihayet hizmetçilerinden Hacı Ömer'i Van'a gönderip "Hacı Şerif gelince onu hemen gör. Onda bize verilecek bir emanet var. Al, getir." Buyurdular.

Hacı Ömer, Van'a geldiğinde halkın "Hacılar geliyor." diyerek telaş içinde koşturduğunu gördü. O da onlara katıldı. Gelen kafilenin içinde Hacı Şerif de vardı. Hacı Ömer'i görünce "Hayır olsun Ömer Efendi, ta Arvâs'tan bizi karşılamaya mı geldin?" diyerek hayret etti. Hacı Ömer de, "Beni Hocam gönderdi. Siz de ona verilecek bir emanet varmış, onu almaya geldim." dedi.

Hacı Şerif şaşırdı. "Ziyaretlerine giderek bu emaneti bizzat teslim etmek istiyorduk. Kıymetli dualarını almak istiyorduk. Madem ki böyle münasip gördüler, emirleri başımız üzre." diyerek kitapları teslim ettiler.

Hacı Şerif kadar emanetleri almaya gelen Hacı Ömer de şaşırmıştı. Bu tarz hareket hocasının âdeti değildi. Normalde Hacı Şerif'in Arvâs'a gelmesini, duaya ve berekete ve bolca sevaba kavuşmasını beklerdi.

Şimdiyse kaç defa Van hacılarının gelip gelmediğini sormuş, kendisini Arvâs'tan ta Van'a emanetleri almak için göndermişti.

Acaba bundaki hikmet neydi? Herhalde emanetlerin çok kıymetli, bereketli ve yerini ulaşmalarının önemli olmasıydı.

* * *

O, Endis köyünden bir garip Abdullah'tı... Yüce Mevlanın kendi halinde bir garip kulcağızıydı. Hacca, o mübarek diyarlara gitmek onda kara sevda haline gelmişti. Mali durumu uygun değildi. Hac parasını bulup buluşturmak için çalmadığı kapı kalmamıştı. "Bana yardım edin, hacdan dönüşte kapınızda kul köle olayım, ölünceye kadar çalışayım." diye yalvarıyordu yardım eder diye umduğuna... Ona "Zengin olmayana Hac farz değil." diyorlarsa da dinletemiyorlardı. Her sene hacca gidiş günleri yaklaşınca tam bir meczup haline düşüyor, "Arayan kavuşurmuş" hakikatini kendine rehber edinerek "Ne olur hac parası" diyerek kapı kapı dolaşıyordu.

Eli ayağı tutanların, cepleri üç-beş kuruş para görenlerin yüreği

daha fazla bu feryatlara, meczubun haline dayanamadı. 1885 yılının hac mevsiminde buldular, buluşturdular, hacca getirip götürecek kadar bir parayı... Yüce Mevlanın kulu Abdullah'a teslim ettiler, "Paraya sahip ol ha, yoksa oralarda kalırsın." diye de tembih ettiler. Sevinçten aklı çıkacak hâle gelen garip "Siz parayı vermişsiniz, gerisine ne karışırsınız." diyemedi, yalnızca dua etti, yüreği yana yana... "Ne yapsınlar, para vermenin gönül hoşluğuyla böyle bir tembihte bulunma hakkını kendilerinde gördüler." diye düşündü. Boyun büktü. Onun, Hacca gidebilecek olmaktan doğan sevinçten, hiçbir şeye darılacak hâli yoktu.

Önce, muhabbet kaynağı Medîne-i Münevvere'ye uğradı, iki cihanın efendisinin mübarek kabrini ziyaret etti, "Şefaat Ya Resulallah (sallallahü aleyhi ve selem" diye ağladı. Aşka gark oldu, aklı başından hepten gitti. Oradan da Mekke-i Mükerreme'ye ulaştı. Kâbe'yi tavaf etti. Kulluğun dayanılmaz yükünü hissetmesiyle sarhoş gibi gezer oldu. Bu haldeyken cebindeki paralarını kaybetti. "Bana 'paraya sahip ol, yoksa oralarda kalırsın' diye tembih etmişlerdi. Dedikleri çıktı, paramı kaybettim." düşüncesiyle hemşehrilerine, Vanlılara halini arz edemedi. Anlayıp da yardım için bir şeyler yapmak isteyenlere de çok iyi tanıdığı bir sultanı, gönüller sultanını, gönüller yapanı düşünerek "Merak etmeyin, tanıdık bir tüccar var o bana yardım eder inşâallah" dedi. Vanlılar, memleketine dönmek üzere o mübarek beldeden ayrıldılar. O ise kala kaldı.

Üç ay müddetle Müslümanların yardımıyla idare etti. Bir gün, içinde bulunduğu sıkıntılı hâli düşünerek iyice bunalmıştı, kendi kendine kızıp duruyordu, 'sana o kadar tembih ettikleri halde bir paraya sahip çıkamadın' diye...

Perişan bir halde Mekke-i Mükerreme'nin sokaklarında yürürken, akılları yerinden oynatacak bir şeyle karşılaştı... Meyve ağaçları, çiçekleri, akan suları ve ortasında çok güzel ve süslü bir cami bulunan bir makam gördü. Şaşırdı kaldı, daha önce buradan defalarca geçtiği halde böyle bir görmemişti.

Caminin kapısında güzel simalı bir zat oturuyordu. "Yâ Rabbî! Mekke-i Mükerreme'de böyle bağ, bahçe ve akan sular yoktur. Bu gördüğüm hayal midir, rüya mıdır?" dedi. Merakını yenemedi,

caminin kapısında duran zata gitti. Selâm verdi. O zat selâmını aldı, "Hoş geldin, sefalar getirdin, inşallah sefalar bulursun ey hacı!" dedi. Hacı Abdullah Efendi hayretini o zata bildirdi. O zat; "Burası manevi bir makamdır. Evliyaya mahsustur. Cuma günü ikindi namazlarını bu mübarek mâbedde kılarlar. Hayır olsun senin bir derdin var gibi..." dedi. Hacı Abdullah Efendi, derdini anlattı, o zat "Buraya gelenlerin imamı senin derdine çare olabilir" diye açıklamada bulundu. Hacı Abdullah, o büyük bir heyecan içinde "İmamları kimdir?" diye sordu. O zat; "Herhalde tanırsınız. Sizin memleketliniz, Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretleridir." diye cevap verdi.

Hacı Abdullah Efendi bu habere çok sevindi, Seyyid Fehîm Hazretlerinin ismini çok işitmiş, herkesin yardımına koştuğunu duymuştu. Bahçenin bir kenarına çekilip Seyyid Fehîm Hazretlerinin gelmesini bekledi. Orada durduğu müddet içinde evliyayı kirâm tek tek, grup grup geldiler. Cami tamamen doldu. Hepsinden sonra Seyyid Fehîm Hazretleri büyük bir vekâr ve nazik bir tavırla geldi. Abdullah Efendi koşup saygıyla ellerini öptü. Sıkıntılı hâlini arz etti. Seyyid Fehîm Hazretleri; "Hayatımda bu sırrı ifşa etmemek şartıyla sâdât-ı kirâmın, silsile-i aliye büyüklerinin himmet ve bereketleriyle icabına bakarız inşâallah. Eğer sırrı ifşa ederseniz, gözlerinizden mahrum olursunuz." buyurdu.

Camiye girince bütün veliler ayağa kalkıp onu saygıyla karşıladılar. Seyyid Fehîm Hazretleri mihraba geçerek ikindi namazını kıldırdı. Sonra güzel sohbetler oldu. İzahı mümkün olmayan bir muhabbet, vecd ve şevk hâli hâsıl oldu. Evliyâullah geldikleri gibi ayrıldılar. En son Seyyid Fehîm Hazretleri camiden çıktılar. Hacı Abdullah Efendi tekrar eteklerine yapışıp hâlini tekrar arz etti. Seyyid Fehîm Hazretleri; "Merak etme. İnşâallah şimdi memleketine gidersin. Nasıl geldiğini sual eylerlerse tanıdık bir tüccarın yardım ettiğini söylersin. Tekrar ediyorum bu sırrı ifşa etme." buyurdu ve "Gözlerini kapa!" diye emretti.

Hacı Abdullah Efendi gözlerini kapadı. Rüyada gibi uçtuğunu hissediyordu. Nihayet duyduğu "Gözlerini aç." sesiyle gözlerini heyecan ve merak içinde açtı. Kendini köyünün dışındaki bir

çeşmenin başında oturuyor gördü. Gözyaşları içinde "(Tüccar yardım eder.) dedin, Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretleri de (Tüccarın yardım ettiğini söyle) dedi." diye ağlıyordu. Yavaş yavaş köye indi. Köylüleri ve akrabaları onu karşıladılar. "Hoş geldiniz, haccınız mübarek olsun." dediler. Evine gidince, köylü, cemaat hâlinde gelip, onun hac intibalarını sordular. Bu arada; "Paranızı kaybettiğinizi, Mekke-i Mükerreme'de perişan olduğunuzu işittik. Para temin edip, yarın Arvâs'a gidecek, Seyyid Fehîm Hazretlerine arz edip, onların emredecekleri bir vasıtayla gönderecektik. Elhamdülillah siz geldiniz. Size yardım eden zattan Allahü teâlâ razı olsun." dediler.

Hacı Abdullah Efendi o geceyi evinde geçirdikten sonra ertesi gün kalkıp Arvâs'a gitti. Seyyid Fehîm Hazretlerinin huzuruna vardı. Yanlarında birkaç talebesi vardı. Selâm verip ellerini öptü. Seyyid Fehîm Hazretleri; "Bu sene hacca gittiğinizi duydum. Ne zaman geldiniz?" buyurdu. Abdullah Efendi; "Dün geldim?" diye arz edince; "Niye bu kadar geç kaldınız, üç ayı geçti." diye sordu. "Paramı kaybettim, Mekke'de parasız kaldım. Sonra bir tüccar yardım etti, geldim." dedi. Seyyid Fehîm Hazretleri; "Allah razı olsun. Dün eve geldiğinize göre, niye bugün buraya geldiniz. Müslümanlar sizi ziyarete gelirler." buyurdu. Abdullah Efendi; "Sizi temiz iken ziyaret etmek istedim efendim." dedi.

Yalnız kaldıklarından Seyyid Fehîm Hazretleri "Bu gece kal, sabahleyin durmadan evine git. Sırrın ifşası, açıklaması hatadır, hayatımda ifşa etme!" buyurdular. Abdullah Efendi o gece orada kaldıktan sonra ertesi gün evine döndü.

İki cihan serveri Peygamber Efendimizin "Cevap veriniz." emrinin gereğinin yerine getirebilmek, gerçek kulluğa, nefsinin iman etmesi şerefine kavuşabilmek için gayret ediyordu. Sahip bulunduğu nimetlere şükredebilmek, "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryatlarına çare olabilmek için durmadan, gecesini gündüzüne katarak insan üstü bir gayretle çalışıyor, hocasının en ufak bir işaretini en büyük emir biliyordu.

1882 yılında nakli ilimlerde icazet aldığında hocasının "(Öğrenmek istiyorum) feryatlarına çare olabilecek hâle geldin ama (Kavuşmak istiyorum) feryatlarını çare olabilmek için daha çok çalışmalısın." sözleri bir an aklında çıkmıyordu... Nefsini yenebilmek, üstadının 'Pehlivan oğlum' iltifatının hakkını verebilmek için hiçbir fedakârlıkta kaçınmıyordu.

Bir gece eşi bulunmayan bir sohbet oldu, o güne kadar aşikar olmayan şeyler aşikar oldu, nice sırlar açığa çıktı. Seyyid Abdülhakîm efendi, bu sohbetin ve şahit olduklarının şaşkınlığı ve doymuşluğu içinde "Bu sohbet bana yeter, alabileceğim her şeyi bu gece aldım." diye düşündü.

Sabahleyin hazreti Seyyid, Abdülhakîm Efendi'den, ibriğini istedi. Seyyid Fehîm Hazretleri bir elma ağacının dibinde oturmaktaydı. İbriği götürdü, hocasının hemen sağ tarafına bıraktı ve sırtını dönmeden geri geri gitti. "Gitme" buyurdu. Elma ağacını işaret ederek "Abdülhakîm! Pehlivan oğlum! Bu ağaç ne ağacıdır?" diye sual eyledi. Başını önüne eğdi, "Siz daha iyi bilirsiniz efendim." dedi. Hocası aynı suale tekrar edince, 'Emir edepten önce gelir' kavlince "Elma ağacıdır, efendim." cevabını verdi.

Seyyid Fehîm Hazretleri, "Bu ağacın bir gövdesi, gövdesinde dalları ve dallarında da meyveleri vardır." dedi.. Sonra ağaçtaki en ufak, gösterişsiz elmayı göstererek "Şimdi... Bu gördüğün elmanın içindeki çekirdeğini yiyen bir kurt, 'Ben bütün elmayı ve elma ağacını yedim, onda olanları aldım' derse, hakikati, gerçeği söylemiş

olur mu?" buyurdu.

Abdülhakîm Efendi, sabahın serinliğinde tepeden tırnağa sıcak sıcak terlediğini hissetti.

Üstadı, geceki düşüncelerini keşfetmiş ve "Alacağın çok şey, kat edeceğin daha çok yol vardır, aman gayret et." işaretini vermişti.

O günden sonra hocasının yüzüne bir daha bakamadı, hep mahcup, boynu bükük halde en ufak bir işaretini bekledi, uğruna kurban olmak için...

Rüyaları ve düşleri elma ile doldu. Hep elmayı düşündü. Üstadı niçin elma misalini vermişti? Bunda başka işaretler de olabilir miydi? Mutlaka vardı, hocası hiçbir şeyi rast gele yapmazdı.

Elmanın tasavvuf yolundaki, elmanın geleneğimizdeki yerini düşündü. Elmayla ilgili yaşlıları konuşturdu, kitaplarda yerini aradı.

Elma, niçin, destanlara, efsanelere, masallar konu olmuştu? Muhammed Aleyhisselam bir hadis-i şeriflerinde, elmanın şifa kaynağı olduğunu söylemiş, Lokman Hekim, "Midesinde elma olana Azrail yaklaşmaz" demişti. Hâlâ hastalıktan ölenler için "Elmada mı yememiş?" diye darb-ı mesel şeklinde söylenmekteydi.

Araştırdıkça hayreti, elmaya olan hayranlığı daha da arttı

Elma, Türk halk tebabetinde, sağlık geleneğinde, murada ermek, çocuk, çok çocuk, erkek çocuk sahibi, geçkin yaşa rağmen çocuk sahibi olabilmek gibi hususların iksiri, ilacı kabul edilmişti.

Kaşgarlı Mahmut, Batı Türklerinin, elmaya, alma ve Doğu Türklerinin almıla dediğini belirtiyordu. Başkurtlarda çok çocuklu olması temenni edilen kız çocuğuna Almıla ismi konulur, bazı kutsal dağlar, almalı dağ, olarak isimlendirilirmiş.

Efsanelerde geçen sonsuz hayata işaret eden 'hayat ağacı'nın 'elma ağacı' olduğu söyleniyordu.

Abdülhakîm Efendi, "Sonsuz hayatı getiren ağaç, ehl-i sünnet itikadıdır. Bu ağaca yapışan ve bir daha bırakmayan ebedi saadete kavuşuyor." diye düşündü.

Abdülhakîm Efendi, elmayı araştırırken Kızılelma ile karşılaştı. Araştırdıkça gönlünde nice kızılelmaların olgunlaşmayı beklediklerini gördü.

Kızılelma; Türkler, özellikle Oğuz Türkleri ve onların torunu Selçuklular ile Osmanlılar arasında, cihan hâkimiyetinin sembolü olarak ifadesini bulmuş bir mefhum, ülkü, mefkureydi... Buna kısaca, "Cihan Hakimiyeti Mefkuresi" denmiş.

Kızılelma, Türklerin yaşadıkları bölgeye göre batı yönünde ulaşılması gereken hedef... bazen bir belde... bazen de bir ülkedeki taht... veya mabet üzerinde parıldayan ve cihan hâkimiyetini temsil eden som altından yapılmış kızıl renkli altın bir elmaydı...

Güneş batarken, kızıl bir elma şeklini aldığı için de, batı hedefi, Kızılelmayla işaret edildiği belirtilmişti.

Kur'an-ı Kerim'de Kehf Suresi 83. ayet-i kerimesi ve sonrasında dünyaya hâkim olan Zülkarneyn Aleyhisselamdan; onun yaptığı seferlerden bahsederken "O da (Zülkarneyn) batıya doğru bir yol tuttu. Nihayet güneşin battığı yere ulaştı. Onu (güneşi) sanki kızgın siyah çamurlu bir pınar içinde batarken buldu" buyurulmaktadır.

İşte bu sebeple Kızılelmanın batmakta olanı güneşi ve dolayısıyla batıdaki hedefleri, Zülkarneyn Aleyhisselam gibi dünya hakimiyetini gösterdiği söylenmekteydi.

O günden bugüne, Kızılelmanın; dünya hakimiyetinin simgesi olduğu... dünyaya hakim olmak için, ilk önce batıya hakim olmak gerektiği söylenmiştir. İşte bu sebeple; Türk hükümdarlarının, hep batıya yürüdükleri, devletlerini batıya doğru büyüttükleri belirtiliyordu. Oğuz Han ve onu takip eden Selçuklu ile Osmanlı devamlı batıya yürüdükleri, dünya hakimiyetini, devleti ebed müddeti batıda aradıkları yazıyordu, Abdülhakîm Efendi'nin okuduğu kitaplarda...

Kızılelma hedefinin, Selçuklulara, oradan da Osmanlılara geçtiği, Osmanlı Türk Hakanlarının Macaristan'daki Kızılelmanın bulunup ele geçirilmesinden sonra batıda, Viyana, Roma gibi yeni Kızılelmaları hedef gösterdikleri belirtiliyordu.

Kızılelmayla ilgili yazılanları okuyan Seyyid Abdülhakîm Efendi, hocasının elmayı misal göstermesinde Kızılelma'ya işaret olup olmadığını düşünüyor, bir değil birçok işaret görüyordu.

* * *

Hocasının elma misalinden sonra, Abdülhakîm Efendi'nin gayreti, insan gücünü zorlar hale gelmişti.

Tasavvuf yolunda ilerlemiş, tasavvufun birçok mertebesini aşmış, istilahların manalarına kavuşmuştu. Ancak talebeyi kontrol ve hallerini anlamak, mufassalan keşfedebilmek için riyâzete ihtiyaç vardı. Hocasının emriyle Arvâs Câmisi'nin girişinin hemen sağında, yerden iki metre karar yükseklikte, hiç ışık almayan çilehânede, riyazete, erbâine, kırk günlük çileye başladı. Günde bir tas ayran çorbası ile iktifa ediyordu. Gece gündüz ibadet, zikir, tâat üzere idi.

O kadar halsiz düştü ki hücresiyle üç-dört metrelik mesafedeki kulleteyne gitmekte zorlanıyordu. O kulleteyn ki mescidin girişindeki bir havuzdu, suyu her dem taze, yorgun gönül ve bedenlere şifaydı. Buraya duvarlara tutuna tutuna gelir, abdest alır, yine tutuna tutuna giderdi.

Ayakları çatladı, acı dayanılmazdı. Bir miktar yağ isteyip ayaklarına sürdüler, kalanını da içtiler. Kırk günlük çile tamam olunca kuzular kesildi, ziyafet verildi. Seyyid Fehîm Hazretleri sofraya oturdu. Abdülhakîm Efendi, kapıda bekliyordu. Seyyid Fehîm Hazretleri'nin oğlu Muhammed Emin, "Efendi babam! Pehlivan Abdülhakîm nereye otursun?" diye sordu. "O ne yiyeceğini, nerede oturacağını bilir, tekrar oraya gitsin" buyurdular.

İzinsiz yağ içmişti. Şimdi karşılığını görüyordu. Boyun büktü, hocasının emrinden dışarı çıkmanın, onu üzmenin utancında.

Günler günleri kovaladı. Hocasının emrinden zerre şaşmadan çile çekmeye devam ediyor, insan üstü bir gayret gösteriyordu.

Bir defasında rutubet veya yorgunluktan kendinde hoşa gitmeyen bir koku hissetti. Kokunun anlatılmaz rahatsızlık veriyordu. Boğuluyordu, öleceğini zannetti. Bu sebeple elinde

olmadan küçük bir aralıktan damın üzerine çıktı, taze hava alırken, Üstadı Seyyid Fehîm Hazretleri gördü. Hocasının kendisine baktığını fark etmesiyle eli ayağı buz kesti. Üstadı "İçeri gir, vazifenle meşgul ol, o kokuyu ibadet giderir" buyurdu.

İki erbaini, seksen günü doldurduğu anda yine izinsiz bir iş üzere yakalanmıştı. Çileye devam etti.

Artık, gerçek ile hayali birbirine karıştırdığı anda, yüzüncü günde, güneşin bir mızrak boyu yükseldiği kuşluk vaktinde, bir tıkırtı duyar gibi oldu. İçeri ışık sızar gibi olmuştu. Tıkırtı büyüdü, kapı açılma sesine döndü. Bu saat, kapının açılma zamanı değildi. Korktu, birisinin hocasının izni olmadan kendisine yardıma geldiğini düşündü.

Işık fazlalaştı, çile hanenin kapısı açıldı. Karanlığa alışan gözleriyle ışığa doğru bakamıyordu. Birden ışık iyice fazlalaştı. Fakat bu artan ışık gözlerine kamaştırmıyor, tam tersi görme isteğini artırıyor, gönlünü aydınlatıyordu.

Işık kaynağının ne olduğunu anladı, eli ayağına dolaştı, kalkmak istedi, kalkamadı.

Nice çileler çekilen, nefse haddi bildirilen çilehaneye güneş doğmuştu, gelen Seyyid Fehîm Hazretleriydi.

Hocası olduğundan emin olunca "Efendim!" diyerek kalkmak için tekrar davrandı ama yine kalkamadı. Duvara tutunup sağ eliyle kuvvet almak istedi. Kalkar gibi oldu, dizlerinin üzerinde yarı yarıya doğrulunca dizleri çözüldü, 'Hocamın huzurunda ayağa kalkmayı bile beceremedim." üzüntüsüyle tam olduğu yere çökerken hocasının fırladığını, iki kolu altından kendisini yakaladığını fark etti.

Seyyid Fehîm Hazretlerinin eli bedenine değmesiyle bütün yorgunluğu, güçsüzlüğü gitmiş, yeniden hayat bulmuştu. Hocası "Evladım, pehlivanın çilesi böyle oluyor. Ne yapalım ömür yolunda aşman gereken çok çileli engeller gözükür. Bu sebepten çileni yüze tamamlattık. Yüz, mükemmellik sayısıymış. İnşallah senin çilen de

tam olmuştur." diyerek göğsüne bastırdı. Bununla birlikte göğsünün bütün kâinatı içine alacak şekilde genişlediğini hissetti. Yüz günlük çileden sonra böyle bir ihsanı gönlü taşıyamadı, taştı ve göz pınarlarından yol aradı gün ışığına kavuşmak için...

Çilehaneden çıkışından on beş gün kadar sonraydı. Eski hizmetine tekrar dönmüştü. Çilehaneye girmezden önce mürşidinin kapısının eşiğinde yatar, onu gece teheccüde kaldırırdı. Ayın on dördüncü gecesiydi. Hocası odasına çekilmişti. O da kapıya sırtını dayamış aya bakıyordu, mürşidini seyredercesine... "Şu aya Âdem Aleyhisselamdan bugüne kadar kimler bakmadı ki... İki cihanın serveri Peygamber Efendimiz, bütün peygamberler, eshab-ı kiram, silsile-i aliye büyükleri, evliyalar... Ayın kaçı olduğunu bilebilmek için..." diye düşündü, "Hocam, 'Allahü teâlânın sevgili kulu bir yere bakınca, dokununca aradan binlerce sene geçse tesiri geçmez.' demişti." On binlerce yılda ayın üzerinde biriken mübarek bakışların izlerini, tesirlerini düşününce aklı karıştı, gönlü bir hoş oldu.

Bu düşünceler içindeyken dalıp gitmişti. Büyük bir telaş içinde uyanınca mürşidinin içerde namaz kılmakta olduğunu anladı. Bu anlayışla birlikte, "Hocam kendiliğinden kalkmış, kapıyı açmış, üzerimden geçip, abdest almaya gitmiş ve dönmüş namaz kılıyor." düşüncesiyle kahroldu, çok üzüldü, kendisine çok esef etti. "Bu kapıya uyumak için mi geldin, sen böyle bir hizmete layık değilsin" dedi, için için sızladı. İçerden gelen yalvaran sesle eli ayağına dolaştı, istenmeyen bir şey mi var endişesiyle kapıya kulak verdi.

Hazreti Seyyid, ellerini kaldırmış dua ediyor ve Cenâb-ı Hakk'a uyuyup kalmış talebesi için yalvarıyordu. O anda hâli değişti.

"Pehlivan" diye iltifat ettiği talebesinin üzüntüsünü anlamıştı ki öyle dua ediyordu. İşte ne olduysa, hocasının o geceki duasından, Abdülhakîm Efendi'nin yüreğini paramparça eyleyen üzüntüsünden sonra olmuştu. Söz konusu geceden sonra tasavvuftaki konakları birbiri ardınca hızla aştı.

* * *

Her zaman olduğu gibi yatsı namazı sonrası Seyyid Fehîm Hazretleri Mektûbât, okuyordu. Bu sefer okuduğu İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin mektubâtının birinci cildinden 260. mektuptu... Her zaman olduğu gibi yine aynı şeyi söylemiş, "Biz mektubâtı anlamak için değil, bereketlenmek için okuruz." demişti...

Seyyid Abdülhakîm Efendi, okuyan sanki İmâm-ı Rabbânî Hazretleri gibi dinliyor, hocasının mübarek çehresinin bazen değiştiğini ve hicri ikinci binin yenileyicisi, evliyaların önderi o yüce zata dönüştüğünü hissediyordu.

Hocasının bakışlarını üzerinde görünce elinde olmadan başını eğdi, 260. mektup nice esrardan haber vererek devam ediyordu:

"Ey oğlum! Kutb-i irşâdın feyz vermesi ve ondan feyz almakla ilgili marifetler, (Mebde' ve Me'âd) risâlesinde, (İfâde ve istifâde) bâbında yazılmıştı. Sırası gelmiş iken, fâideli olan bu marifeti de buraya yazıyorum. Orada yazılı olan ile karşılaştırınız! Kutb-i irşâd, kemâlât-ı ferdiyyeye de maliktir. Çok az bulunur. Asırlardan, çok uzun zaman sonra, böyle bir cevher dünyaya gelir. Kararmış olan âlem, onun gelmesi ile aydınlanır. Onun irşâdının ve hidayetinin nurları, bütün dünyaya yayılır."

Bu sözleri işitince fırtınaya tutulmuş söğüt yaprağı gibi titredi. Gönlüne yakıcı bir kor düştü, bütün bedenini anlatılmaz bir sıcaklık ve coşku kapladı. Evet, hocası olmalıydı, bu mektupta bahsedilen. Hocasının irşat nurları Arvâs'tan bütün dünyaya yayılmıyor muydu? Bu mektubu daha önce defalarca okumasına ve dinlemesine rağmen böyle bir şey düşünceye kapılmamıştı. Şimdi olmuştu. Gözlerini hocasına çevirdiğinde kendisine baktığını, gülümsediğini ve okumaya devam ettiğini gördü.

"Yer küresinin ortasından tâ Arşa kadar, herkese rüşt, hidayet, îmân ve marifet Onun yolu ile gelir. Herkes, ondan feyz alır. Arada o olmadan, kimse bu nimete kavuşamaz. Onun hidayetinin nurları, bir okyanus gibi, bütün dünyayı sarmıştır. O derya, sanki buz tutmuştur. Hiç dalgalanmaz. O büyük zatı tanıyan ve seven bir kimse, onu düşünürse, yahut o, bir kimseyi sever, onun

yükselmesini isterse, o kimsenin kalbinde, sanki bir pencere açılır. Bu yoldan, sevgisi ve ihlâsına göre, o deryadan kalbi feyz alır. Bunun gibi bir kimse, Allahü teâlâyı zikrederse ve bu zatı hiç düşünmezse, meselâ onu tanımazsa, yine ondan feyz alır. Fakat, birinci feyz daha fazla olur. Bir kimse, o büyük zatı inkâr eder, beğenmezse, yahut o büyük zat, bu kimseye incinmiş ise, bu kimse, Allahü teâlâyı zikretse bile, rüşt ve hidayete kavuşamaz. Ona inanmaması veya onu incitmiş olması, feyz yolunu kapatır. O zat "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz" bu kimsenin zararını istemese bile, hidayete kavuşamaz. Rüşt ve hidayet, var görünür ise de yoktur. Fâidesi çok azdır. O zata inanan ve sevenler, onu düşünmeseler de ve Allahü teâlâyı zikretmeseler de, yalnız sevdikleri için, rüşt ve hidayet nuruna kavuşurlar. Mektup burada temâm oldu. Fârisî beyt tercemesi:

Sustum artık, zekilere bu yeter, çok bağırdım, dinleyen varsa eğer.

Âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâya hamd olsun! O, rahmândır ve rahîmdir. Onun resûlü Muhammed aleyhisselâma ve Âline ve Eshâbına sonsuz salât ve selâm olsun!"

Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretleri kitabı kapattı.

"Ya efendim... İmâm-ı Rabbânî Hazretleri böyle bir büyüğün müjdesini vermiş. İnşallah şefaatine kavuşuruz."

Hocası bunları söylediği anda Seyyid Abdülhakîm Efendi gönlünden "O sizsiniz, o sizsiniz." diyordu.

Zamanın seçilmişi, mektubât kitabını, mihrabın hemen sağında, duvar içindeki yüksekçe yere koydu, bir işaretiyle her şeylerini vermeye hazır talebelerine döndü.

"Efendiler! Bu gecelik bu kadar... Dağılabilirsiniz. Geceniz hayırlara vesile olsun, geceki ders ve dualarınızda bizleri de unutmayın inşallah."

Talebeler, mihrabın önünde oturan hocalarına arkalarına dönmeden geri geri çıkmaya başladılar. En sona kalan Abdülhakîm Efendi de hareketlendiğinde hocası "Sen biraz bekle pehlivan evladım." dedi.

Eli ayağına dolaştı, boyun büktü, uğruna düşünmeden canını

feda edebileceği hocasına baktı, iki dizi üzerine oturarak emrini bekledi.

Üstadının "Hele yaklaş, tam karşıma geç." sözüyle başı önde hocasını karşısına oturdu, yüzünü yerden kaldıramıyordu.

Hocasının "Uzat elini" sözüyle heyecanı dizginlenemez oldu, uzattı, tutulan sağ eliyle birlikte bütün vücudu anlatılmaz bir hâl aldı, bütün hücreleri zikre durmuş, her yanı göz, kulak ve dil olmuştu.

Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretleri, "Pehlivan Abdülhakîmim" diye iltifat ettiği talebesinin eli elinde konuştu:

"Evladım. Bazı talebelerimiz, 260. mektupta bahsedilen kutbun günümüzde yaşadığını düşünmüş olabilir. Gönlümüze doğan odur ki... Bu kişi, senin içinde doğumundan yıllar öncesinden 'Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum.' diye feryat eden seçilmiş kişi olabilir. Ancak bu hem senin hem de feryat sahibinin karşı karşıya kalacağınız imtihan basamaklarını aşmanıza bağlı olabilir.

Seni, zamanın şartlarının sürekliği yöne tereddüt etmeden git. Şartları zorlama, seni bulmasını bekle."

* * *

1888 yılının Haziran ayıydı. Abdülhakîm Efendi'nin Seyyid Fehîm Hazretleri tarafından talebeliğe kabul edilişinin üzerinden on sene geçmişti. O zamandan bu zamana akıl almaz şekilde çalışmış, sırtı hemen hemen yatak görmemişti. İki cihan serveri peygamber efendimizin "Cevap veriniz." emrinin gereğini yerine getirebilmek, "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryatlarına çare olabilmek için insan üstü bir gayret göstermişti.

Tasavvuf, evliyalık ve irşat yollarındaki her makamı üstadının sonsuz merhametiyle adım adım geçmişti. Seyyit Fehîm-i Arvâsî Hazretleri de rüyasında Peygamber Efendimizin kendisine "Oğlum Abdülhakîm'in terbiyesinde kusur etme!" emrini yerine getirebilmek için her türlü çareye başvurmuş, en ufak bir gevşekliğe müsaade etmemişti.

Her şey, Seyyid Abdülhakîm Efendi'nin tıpkı istihare rüyasında gördüğü gibi gerçekleşmişti.

İstiharede gördüğü rüyada, Seyyid Taha Hazretleri, "Abdülhakîm'i al elbisesini soy, cevazimi hamse çeşmelerinde kendi elinle ve tamamıyla yıka. İkimize de imam olsun!" buyurmuştu.

Seyyid Fehîm Hazretleri onu almış, emir âlemine ait beş latifenin (kalp, ruh, sır, hafi, ahfa) çeşmelerinde çıplak yıkamış. Sonra Abdülhakîm Efendi bir elini üstadının omzuna koyarak sağ ayağını kendisi için serilmiş seccadeye bırakmıştı.

Rüyanın tabir ve tefsire muhtaç olan kısmı yalnız Cevazim-i Hamse terkibiydi. Cevazım, Cezmin çoğulu olup, kati, kesin demekti. Hams yani beş adedi ise, âlem-i emrin latifelerinin tasfiyesine işaret olduğu açıktı. Rüyanın başka tabire muhtaç olmayan açıklığı, ayrı bir ilahi lütuf ve sonsuz bir ihsandı

Rüyada işaret edildiği gibi âlem-i emrin beş latifisine ait makamları geçti.

Hicri ikinci binin müceddidi İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin Birinci cild 260. mektûbunda buyurduğu gibi Tarîkat-i Nakşibendiyyedeki merhaleleri aynen yaşamıştı. Mübarek hocalarının tasarruflarıyla ilerlemeye, kalpten başlamış, sonra rûh, sır, hafî ve ahfâyı geçmişti.

Bunların her biriyle ayrıca hakikatlendikten sonra, âlem-i kebirdeki asıllarını seyrederek, fenaya vâsıl olmuştu. Bundan sonra, vücûb ile imkân arasında olan sıfat ve isimlerin zıllerini kat'ederek, esmâ ve sıfata başlayarak, isimlerin ve sıfatların tecelliyâtı vukû' bulup, âlem-i emrin beş aslının mu'âmelesi temâm olmuştu. Sonra, nefsin itmînânı ile rıza makamı hâsıl olmuştu.

Sonra, isim, sıfat ve şu'ûnların aslı olan bir daire ve bunun aslı olan diğer bir daire ve sonra bir kavs hâsıl olmuştu. Bu üç asıl, zat-i teâlâda mücerred i'tibârâtdır ki onun ele geçmesi, nefs-i mutmainneye mahsus olup, burada şerh-i sadr ve islâm-ı hakîkî hâsıl olur ki, vilâyet-i kübrânın sonudur. Bunlar ism-i zâhirin

seyriydi. İsm-i zâhir, sıfata, ism-i bâtın, sıfat ile zata tealluk eder.

Esmâ-i bâtinîde seyr, vilâyet-i mele-i â'lâdır. Bundan sonra da, kemâlat-ı nübüvvet vardır ki, Enbiyâya mahsustur. Ve tâbi' olanların büyüklerine hisse vardır ki, toprak unsurunun nasibidir. Vilâyetin kemâlâtı makâmât-i nübüvvetin zıllerinin kemâlâtıydı.

Seyyid Abdülhakîm Hazretleri, evliyalık yolunda seyr-i ilallah, seyr-i fillah, seyr-i anillahi, seyr-i eşyayı tamamladı. Fena ve bekaya kavuştu. Muhammedî ve Ahmedî velâyetlere ulaştı.

Bir Cuma namazı sonrası şahitlerin huzurunda üstadı Seyyid Fehîm Hazretleri Nakşibendî, Kâdirî, Sühreverdî, Kübrevî ve Çeştî tarikatlerinde yetkili kıldı. "Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve selem, 'Kalbimde ne varsa Ebu Bekir'in 'radıyallahü anh' kalbine akıttım.' buyurdu. Hazreti Ebu Bekir efendimiz de Selmani Farisi radıyallahü anhün kalbine akıttı. Bu akıtış silsile yoluyla hocam Seyyid Tâhâ-i Hakkârî kuddise sirruh Hazretlerine kadar geldi. Hakiki pehlivanlık bundan sonra." diyerek adı geçen tarikatlerde icazet verdi, halifesi olduğunu bildirdi. "Pehlivan Abdülhakîm" diye iltifat ettiği talebesinin omuzlarına iki cihanın serveri Hazreti Muhammed'e vâris olma yükü bindi.

O anda, kâinattaki her zerrenin "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum" diye feryat ettiğini hissetti, yükünün ne kadar ağır olduğunu anladı.

İcazet merasimi sonrası göz göze geldiklerinde hocası tebessüm etti. "İşte bana bu!" dedi. Seyyid Abdülhakîm Efendi, on altı yıl öncesini hatırlayarak kıpkırmızı oldu, tepeden tırnağa titredi. Yeni halifesinin kıpkırmızı kesildiğini görmekle tebessümü daha da genişledi. "Maksadımız seni mahcup etmek değil. O 'sana ne' sözünün neye vesile olduğunu işaret etmek içindi. Sen çocukken, sana 'İsmin nedir, kimsin, nereye gidiyorsun?' diye sual etmem işte bu günler içindi..." dedi.

On altı yıl önce Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretlerinin Van'dan Nehri'ye giderken yolu Başkale'den geçmiş, daha doğrusu onu bir

şey çekmişti. O zaman, daha yedi-sekiz yaşlarında olan Abdülhakîm Efendi'yi boynunda çantası hocaya giderken görmüş, yalnızca hocaya gidişini değil o gidişte daha çok şeyler görmüştü... Görmesiyle de kendisini Başkale'ye çekenin o olduğunu anlamış, bulunmaz, avlanması çok zor bir anka kuşuyla karşı karşıya kaldığını fark etmiş, "Ya Rabbi bu anka kuşunu benim tuzağıma düşür." diye dua etmişti.

Elinde olmadan ona yaklaşmış, talipliğin henüz ilk adımlarındaki talebeye takılmış, "Babam, senin ismin nedir? Nereye gidersin?" diye sormuş ve "Sana ne?" cevabını almış ve yedi-sekiz yaşlarındaki çocuğun cevabındaki heybet, her anlamıyla yerinde olmasıyla titremişti.

"Doğruya ona neydi? İsminin ne olduğundan nereye gittiğinden... Eğer bu sualleri sormakta Allahü teâlânın rızasına kavuşturan bir maksadı yoksa." diye düşünmüştü. Ama vardı, kendisine doğru gelen bu çocukta çok şeyler görmüş, onunla birlikte dağın-taşın da yürüdüğünü, başı üzerinden bir nurun göklere uzandığını fark etmişti. Fark etmesiyle de elinde olmadan ona doğru gitmiş ve sana ne dedirten iki suali sormuştu.

Gördüklerini bilmeyen, maksadından haberdar olmayan bir çocuğun, kendisine kim olduğunu, nereye gittiğini sual eden bir yabancıya "Sana ne?" demesinden daha tabii ne olabilirdi...

On altı yıl önce titremiş, bunları düşünmüş, bütün gönlünden "İnşallah göstermek kısmet olur 'bana ne olduğunu' diye dua etmişti.

Allahü teâla bu duayı kabul etmiş on altı yıl sonra "İşte, bana bu." demeyi nasip etmişti.

* * *

Hocası "Ele çok zor geçen Anka kuşum. Artık yuvadan uçma, ayrılık vakti." diyerek memleketine yolcu etmiş, irşad, talim ve tedris için memleketi Başkale'ye göndermişti. İçi kan ağlayarak yollara düşmüştü. Tek tesellisi Başkale'nin Arvâs'a yakın oluşu, hocasından istediği zaman gelme izni alışıydı.

Güneşin bir mızrak boyu yükseldiği saatte, kuşluk vaktinde Arvâs'a gelmişti. Şimdi güneşin batmasına bir mızrak boyu kala gurup vaktinde ayrılıyordu. Güneş batıyordu ama başka yerde doğmak için. Ayakları geri geri gidiyordu. Dönme isteğiyle yandı. Bu dayanılmaz istekle arkasına baktığında aklı başından gidecek gibi oldu. Hocasının mübarek çehresi bütün ufku kaplamış, "İleri, dönmek yok." diyordu.

Yürüdü, Arvâs'tan Başkale'ye doğru... Bu yürüyüşün içinde aralıksız "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." şeklinde feryat edene gidişin bir başlangıcı olduğunu hissediyordu. Önünde uzun, ince bir yol vardı, kıldan ince kılıçtan kesin...

Velâyet-i Ahmediyeye kavuşması sebebiyle anlatılmaz bir sevinç içindeydi. Bu nimete nasıl şükrederim endişesi, onu uyutmuyordu. Şükredebilmek için ömrünün bir saniyesini boşa geçirmemeye, bütün oğullarına ilk isim olarak Ahmed ismini vermeye karar verdi.

"Ya Rabbi. Vermiş olduğun bu nimetlere şükredebilmeyi nasip eyle. Ahmed ismi verebileceğim, Ahmed ismiyle müsemma olacak, bu mübarek ismin bereketine kavuşacak evlatlar ihsan buyur." diye dua etti.

Seyyid Fehîm (kuddise sirruh) Hazretlerinin Abdülhakîm Arvâsî Hazretlerine talim eylediği tasavvuf yolunun esası, sünnet-i seniyyeye uymak ve kendi meşayihine muhabbet râbıtasıydı. Bu iki özellik, Nakşibendî-Müceddîdî-Hâlidî tarikatının âlâmet-i farikası ve esasını teşkil etmektedir. Bu silsilede bulunanların çok sayıda keramet ve harikulade halleri görülmüştür. Seyyid Fehîm Hazretlerinin yüzüne bakan, hakikaten Allahü teâlâyı hatırlardı. O öyle bir velî idi ki, ayakları yerde, başı Arş'ın üzerinde idi...

Nakşibendî yüksek yolu, kalbe ve mebde-i feyyâz olan Allahü teâlâya tam teveccühden [bütün varlığı ile yönelmeden], nafile ibadetlerde ve me'lufâtta [yeme, içmede, yatmada, giyinmede, insanlarla görüşmede] orta yolu korumaktan, vakitlerini zikir ve vird [günlük vazifeler, salavât, istiğfar, tesbîh] ile değerlendirmekten ibarettir.

Bu yolda tevbeden rıza makamına kadar olan sülûk mertebeleri

kısaca ve topluca olur. Bu yolun neticesi, Allahü teâlânın zatı ile huzura kavuşmaktır. Ruhun muhabbet cezbesi, zevk, şevk, kalbin cem'iyyeti [vesvese ve kuruntu gibi şeylerden ve dünya düşüncesinden kurtulması] ve meşhûdunda istiğrakı [tamamen Rabbine dalması] "Rahmân'ın cezbelerinden bir cezbe, insanların ve cinlerin bütün ameline eşittir" ve "ihsân, senin Rabbine onu görür gibi ibadet etmendir..." hadîs-i şerîfleri mucibincedir.

Bu yolun büyüklerinin tasarrufları, kalplere zikri yerleştirmek, kalpleri dünyadan soğutup Rabbi ile sükûnete ve itminana kavuşturmak, bulunduğu halden yüksek halleri verip, bir makamdan bir başka makama çıkarmak ve himmetini kullanarak müşkülleri çözmek... gibi zuhur eder. Harikulade [olağan dışı] şeyler, şiddetli mücadelelerle mümkündür. Çetin riyazetler çekmeden eşyaya tesir ve tasarruf pek nadirdir. Fakat hiçbir keramet daimi zikrin, Allahü teâlâya tam teveccühün, güzel ahlâk edinmenin ve Muhammed Mustafâ'nın (sallallahü aleyhi ve sellem) sünnetine uyma derecelerine erişemez. Elhamdülillah, bu yolda olan hakiki sâliklere bunlar elvermektedir. Nitekim tarikatın reisi Şâh-ı Nakşibend Muhammed Behaeddin Buhârî (kuddise sirruh) "Bizim bu yolumuzda mahrumluk yoktur" ve "Bu büyüklerle bulunanlar şakî [kafir veya fâsık] olmaz" buyurmuştur.

Seyyid Abdülhakîm Hazretlerinde bu velâyet nûrları, Rabbânî feyz ve makamlar ve irşâd kemâlleri, halleri yüksek, melek hasletli Seyyid Fehîm Hazretlerinin hizmet ve sohbetinde hâsıl olunca, üstadı kendisine hilâfet ve izin verip, insanları irşâd etmek ve onlara dinimizin emir ve yasaklarını öğreten ilimleri sunmak üzere, memleketi olan Başkale'ye gönderdi.

O da ayrılık ateşine katlanıp, memur olduğu yere geldi, Allah'ın kullarını, irşâd ve ilim nurları ile aydınlatmaya başladı.

* * *

Hocasının emriyle doğduğu topraklara dönmüştü, "Cevap veriniz" emrinin gereğini yerine getirebilmek, "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryatlarına cevap verebilmek için.

Hazreti Seyyid Abdülhakîm Efendi, dedesinin dedesi Seyyid

Abdurrahman Kutup Hazretlerinin işaret ettiği diyar, Başkale'ye sahip çıkabilmek için Allahü teâlânın izniyle her türlü fedakârlığı yapmaya karar verdi.

Kutup Hazretleri, senenin belli bir kısmını Arvâs'ta, bir kısmını Hoşap'ta (Güzelsu), bir kısmını da daire daire civardaki şehir, kasaba, aşiretleri irşad ile geçirirdi.

Hoşab'a yakın bulunan Başkale'ye sık sık teşrif ederlerdi. Bu sebeple, Başkale halkı, tasavvufa ilme çok meraklı, seyyidlere karşı çok saygılıydı. Bu sevgiyi dolayısıyla Kutup Hazretlerinin oğlu Seyyid Muhammed, Van gibi bir şehir merkezini bırakıp Başkale'yi yurt edinmiş, Van, Arvâs ve Nehri arasında köprü vazifesi yapmıştı. Oğlu Muhyiddin Efendi de Başkale Müftüsü olmuştu. Onun oğlu Halife Mustafa Efendi de (Abdülhakîm Efendi'nin babası) Seyyid Taha Hazretlerinden hilafet aldığından ailenin Başkale'de ayrı bir yeri vardı, Başkaleliler saygıda kusur etmezlerdi. Yalnız Müslümanlar değil civarda bulunan Müslüman olmayan aileler dahi saygı ve sevgide kusur etmiyorlardı.

Başkale'yi Ehl-i sünnetin baş kalesi, birinci yeri yapabilmek için kardeşlerinin gayretiyle akıl almaz bir gayretle çalışmaya başladı. İşe, talebelerin maddi-manevi ihtiyaçlarına cevap verecek bir mekân inşasıyla başladı. "Dünyada mekan ahirette iman." sözündeki sır ona açık olmuştu.

Memleketi Başkale'de, medreseler mevcuttu. Ancak onun hocasından aldıklarını talebeye aktarabilmesi için yeterli değildiler. Kendisine miras kalan mallardan bir medrese yaptırdı. Medrese yaptırmak da yeterli değildi. "Öğrenmek istiyorum." feryatlarına cevap verebilmek için kitap şarttı. Zihinlerdeki ilimler ölenle giderdi, ancak satırlardaki kıyamete kadar kalırdı. Mevcut kitaplara ilâve suretiyle zengin bir kütüphane kurdu.

Yörenin insanı fakirdi. Çocuklarının okuma masraflarını karşılayacak halde değildiler. Seyyid Abdülhakîm Efendi, buna çare bulabilmek için harekete geçti. Medreseyi talebeden para almadan yiyecek, giyecek ve yatacak ihtiyacını karşılayacak şekilde teşkilatlandırdı. Bütün bu masrafları kendi özel mülkünden

karşılamaya başladı.

Abdülhakîm Efendi, medrese talebeleriyle meşgul oluyordu. Medresenin inşaatının bitişinden, talebeye ders vermeye başlamasından beş ay kadar bir zaman geçmişti. 1889 Mayıs ayının sıcak günlerinden bir gündü. Hakkari'den bir ziyaretçisinin olduğunu söylediler. "Hayırdır inşallah" dedi. Başkale Hakkari Vilayetine bağlıydı. Gelen vilayetten olunca tedirgin oldu, medreseyle ilgili bir şey mi var endişesiyle.

Gelen kişi valilik özel kalem müdürüydü. "Vali Hazretleri bizzat gelip, huzurunuzla şereflenecekleridi. Rahatsızlıkları sebebiyle gelemediler. Padişah Efendimiz, halifemiz Sultan Abdülhamîd Han'ın ve vali paşamızın selam ve dua talepleriyle geldim. Padişah Efendimiz, 10 Mart tarihinde Başkal'a'daki bu medreseye 299 kuruş maaşla müderris tayin edildiğinizi, bilahare 17 Mart tarihinde terfi ederek maaşınızın 326 kuruşa yükseldiğini bildirmesini Vali Paşamıza irade buyurmuşlar. Vali Paşa Hazretleri bizzat gelemeyince bu iradeyi ve tayin emrinizi duacınız getirdi." diyerek evrakları teslim etti.

Seyyid Abdülhakîm Efendi, hayretler içindeydi. Daha birkaç gün önce düşünmüştü medreseye, Medrese-i Hamidiyye ismini vermeyi. Bu düşüncesi üzerinden birkaç gün geçmeden tayin iradesi gelmişti. Üstadından Abdülhamîd Han'ın methini çok işitmiş, görmeden kalbi ona meyletmiş, sevmişti.

Hocasının ayrılığıyla yanan gönlü, Abdülhamîd Han'ın bu kadir-kıymet bilirliğiyle neşelendi. Sevincini Şeyh Hamid Paşa ile paylaştı. Hamid Paşa, Seyyid Fehîm Hazretlerini Başkale'ye getirebilmek için çok ısrar etmiş, ancak hazreti üstad "Müküs halkı benim için şeriat ve istikamet ölçüsüdür." Diyerek kabul etmemişti.

Seyyid Abdülhakîm Efendi'yi hilafetname ile taltif edip "Onu görmek beni görmektir, onun eli benim elimdir, ona itaat bana itaattir." buyurarak Başkale'ye gönderince Hamid Paşa, kendisinin gelmemesindeki hikmeti anlamış. "İşte şimdi boynuma bir daha çıkaramayacağım bir boyunduruk geçirdiniz." diyerek Abdülhakîm

Efendi'ye her türlü desteği vermeye başlamıştı.

* * *

En büyük destekçileri, gönüllerinin ışığı da elveda demişti. Seksen sene dünyanın kahrını çektikten, nice ayrılıklar gördükten, ayrılıkların ateşiyle yandıktan sonra. Sevgiliyi sevgiliye kavuşturan köprüyü geçmiş, aradaki perdeleri aşmış, hakiki yâre kavuşmuştu.

Muhacirlik günlerinde en büyük tesellisi o olmuş, dünya ve Ahiret işlerinde yolunu aydınlatmıştı. Gözleri oğlu Said'e kaydı. Herkesten önce safa o durmuştu, Ahmed Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerinin huzurunda...

O kadar istemesine rağmen Gümüşhanevî Hazretlerinin huzuruna sağlığında bir türlü götürememiş, o mübarek insan da "Israr etme, her şeyin zamanı var." demişti.

Yeminli Deli Said, iyice deliliğe vurmuştu kendisini. Nişanlısı Gülümser'i senelerce aramasına rağmen bulamayınca, hayata tam manasıyla küsmüştü.

Başta anne-babası, ağabeyleri olmak üzere yakınlarının "Oğlum, gel inat etme, seni evlendirelim. Çoluk-çocuk sahibi olur, hayat telaşı içinde nişanlını unutursun" anlatılmaz şekilde kızmıştı. En sonunda üç sene öncesi "Bir daha bana bu konuyu açmayın. Yoksa evi terk ederim. 93 Harbinde yaşadıklarımdan sonra nasıl evlenirim, nasıl çoluk çocuk sahibi olurum? Eşimin, kızımın namusunu koruyacağımdan nasıl emin olurum." diye bağırmıştı? Ondan sonra da annesi dahil kimse bir daha evlilikten bahsetmeye cesaret edememişti.

Kendini zor tutmuştu "Evladım, senin için göç ettik, bütün çektiklerimiz senin evlenip çoluk çocuk sahibi olman, hem kendinin hem de bizim en iki cihan saadetine kavuşmamız içindi." dememek için...

Gümüşhanevî Hazretleri "Kırk yaşını doldurmadıkça hocamız Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin söylediklerini ve gördüğünüz rüyayı anlatmayın. Bu son çaredir." demişti.

Şimdi tabutun karşısında bel bağlamış duran yeminli deli Said, otuz sekiz yaşındaydı. Gümüşhanevî Hazretleriyle bire bir tanışmamıştı ama gizli gizli, kendini tanıtmadan sohbetlerini takip etmiş, o büyük zat da fark etmemiş gibi yapmıştı.

1893 Mayıs ayının erguvanların açtığı günlerinde vefat etmişti o büyük zat, İstanbul'u öksüz bırakmıştı.

15 sene öne İstanbul'a geldiklerinde "İstanbul'a göç etmenizi ve Eyüp Sultan yerleşmenizi isteyen kişi, hocam Abdülfettâh-i Akrî Hazretleri... Onun bu isteğinde bizim bilemediğimiz nice sırlar vardır.

Kim bilebilir? Belki de, neslinizden gelen biri Eyüp Sultan Hazretlerine yakın bir mekâna defnedilecek, rüyada gördüğün gibi öyle bir eser yazacak ki Kıyamete kadar Müslümanların baş ucu kitabı olacak, Eyüp Sultan Hazretleri ile onun sancağı altında, İstanbullu müminleri Mahşer Meydanına götürecek...

Bunlar olmaz diyebilir miyiz? Diyemeyiz. Yüce Mevlam diledikten sonra niçin olmasın? İbrâhim Pehlivan gafil olma. Bu büyükler öyle büyüktür ki durduk yerde kimseye kanca atmazlar..." demişti. Bunları duyunca ne kadar çok sevinmişti İbrâhim Pehlivan.. Kulakları uğuldamaya başlamıştı, duydukları karşısında. İnanamamıştı söylenenlere... Neslinden gelen birinin Eyüp Sultan Hazretleriyle birlikte mahşer meydanına yürümesi... "Yüce Mevlam diledikten sonra niçin mümkün olmasın" demişti.

"Said meselesine gelince..." diye sözlerine devam etmişti şu anda musalla taşında yatan, cenaze namazının kılınmasını bekleyen o yüce zat.

"Merak etme! Sizi İstanbul'a çağıranlar boşa konuşmaz, boşa ümit vermez. Yazılıp silinmeyen yazıyı görmüşlerdir. O yazıda onun neslinden geleni ve onun neler yapacağını görüp de çağırmışlardır. Bizim işimiz sebeplere yapışmak, sebepleri zorlamak değil... Gönlüme doğan odur ki gidişi pişmeye, acıyla olgunlaşmayadır. İnşallah dönüşü, ehl-i sünneti bütün dünyada güçlendirmeye vesile olmayadır.

Hocam Abdülfettâh-i Akrî Hazretleri bahsetmiş, 'Pehlivanın içindeki adımlar, Eyüp Sultan'a yerleşince yavaşlayacak, beklenen doğunca, ona geçecek, o da hocasıyla karşılaşınca, imtihanı kazanınca yavaşlayacaklar, hocasının varisi olup emaneti alınca duracaklar.' demişti. Ya İbrâhim Pehlivan! Bu büyüklerin işine akıl-sır ermez. Onlar, başka bir gözle bakarlar, çok şey görürler Yüce Mevlamızın göstermesiyle. Bizim işimiz söylenileni yapmak..." demişti.

Bu sözlerden sonra ne kadar çok sevinmişti ama yeminli deli Said'i bir türlü evlenmeye razı edememişlerdi.

Büyük bir ümitle Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretlerinin huzuruna koşmuştu, 1883'te hac için İstanbul'a geldiğinde.

O da "İnşallah İbrâhim Pehlivan'ın soyundan gelenler onun amel defterine Kıyamete kadar hayır yazılmasına sebep olur." diyerek omzunu hafifçe sıkmış, gözlerine bakarak "Sabır İbrâhim Pehlivan, sabır... Pehlivanlık sabır demektir." demiş, Gümüşhanevî Hazretlerini söylediklerine fazla bir şey eklememişti.. O zaman Seyyid Fehîm Hazretlerinin gözlerinde uçuşan milyonlarca sayfa gördüğünü zannetmişti.

Tabuta bakan İbrâhim Pehlivan titredi, ölümü bütün manasıyla bundan güzel ne anlatabilirdi? Gümüşhane'de toprağın bağrından çıkan vücut, İstanbul'da, Süleymaniye Camisi'nde Kanuni'nin hemen yanında kara toprağın bağrına saklanıyordu. İster Kanuni Sultan Süleyman ol, istersen Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretleri gibi bir gönül eri. Bedenin son yolculuğu kara toprağıydı.

1813 Gümüşhâne'nin Emirler Mahallesinde doğmuştu.

Ticaret için geldiği İstanbul'dan ilme olan aşkı sebebiyle bir daha ayrılmamıştı. Hiçbir tanıdığı olmadığı ve yanında bir harçlığı bile kalmadığı halde Allahü teâlâya tam bir tevekkül ve teslimiyet içinde İstanbul'da kalmıştı. Bu mübarek şehirde kalışının ilk günlerinde bir rüya görmüştü. Büyük bir caminin içinde cemaat arasında otururken binanın çevresinde yangın çıkıp, ateş her tarafı sarmıştı. Cemaatin canhıraş feryatlarla sağa sola koşuşarak çıkış yolu aradığı bir sırada, belki bir kurtuluş yolu bulurum ümidiyle gözlerini kubbeye doğru kaldırınca, tam kubbenin ortasında aşağıya

sarkıtılmış bir zincir gözüne ilişmişti. Hemen zincire yapışıp göğe doğru yükselerek bu badireden kurtulmuştu. Bu rüyadan kısa bir müddet sonra ders almak için gittiği Süleymâniye Câmiine girince, rüyada gördüğü mabedin burası olduğunu ve kendisinin manevi bir işaretle ikaz edildiğini anlamıştı.

Şimdi rüyasında gördüğü bu caminin bahçesine defin ediliyordu. Gümüşhanevî Hazretlerinin buraya gömülmesini Abdülhamîd Han istemişti. Bundaki esrar neydi? Üsküdar'da Abdülfettâh-ı Akrî Hazretleri, Süleymaniye bahçesinde Gümüşhanevî Hazretleri...

Ziyâeddîn Efendi, Mahmûd Paşa Medresesinden icazet aldıktan sonra Bâyezîd Medresesinde müderrisliğe başlamıştı. Bir taraftan günden güne genişleyen ders halkasında ilim öğretirken, diğer yandan ilmî eserler telif ve neşretmeye başladı. Yirmi beş sene geceleri sabahlara kadar kitap yazmakla meşgul oldu. Zâhirî ilimlerde icazet, diploma verme derecesine ulaşmasına rağmen devamlı tasavvufî yönden mânevî ilimlerde irşâd edilme ihtiyacını hissetmişti. Bu yüzden yetişmiş ve yetiştirebilen bir mürşid-i kâmil aramaya başlamıştı. Bu sıralarda Üsküdar'da Alaca Minâre Dergâhında ilim ve irfan neşrine başlayan evliyânın büyüklerinden Abdülfettâh-ı Akrî Hazretleriyle bir sohbet meclisinde tanıştı. Bu mübarek zat, büyük velî Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretlerinin talebesiydi. İstanbul'un üzerine güneş gibi doğan bu mübarek zat, saçtığı feyzlerle gönülleri fethediyordu. Herkese açık olan bu ilim ve irfan meclisine Ahmed Ziyâeddîn Efendi de devam etmeye başladı. Bir gün Ziyâeddîn Efendi, Abdülfettâh-ı Akrî Hazretlerine talebe olmak arzusunu açıklayınca, Abdülfettâh Hazretleri tebessüm edip; "İleride gelecek olan zat buna izinlidir. Binaenaleyh onun gelmesini beklemek münasiptir." buyurmuştu. Kâmil, olgun bir zat için aradığı bütün özelliklerin Abdülfettâh Hazretlerinde bulunduğuna iyice kâni olan Ziyâeddîn Efendi ona mutlaka talebe olmak, mânevî terbiyesine girmek arzusu ile bir gün dergâhına gitmişti. Orada hiç görmediği fakat yıllarca beraber bulunmuş gibi yakınlık duyduğu bir zatla karşılaştı. Bu zat tebessüm edip kendisine; "Ey Ahmed Ziyâeddîn! Sizin mânevî terbiyeniz ezelde bize verilmiştir. Sırf sizin için tâ Şam'dan Anadolu'ya geldim." demişti. Ziyâeddîn Efendi

şaşırıp tanımadığı bu zatın kendisine ismiyle hitap etmesinden hayretler içinde kalmıştı. Bu zat, Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretlerinin önde gelen talebelerinden Trablusşam Müftüsü, meşhur Ahmed bin Süleymân el-Ervâdî Hazretleriydi. Ervâdî Hazretleri, hocası Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretlerinin yıllar öncesi kendisine; "Ey dost, nûrları ile Afrika, Buhârâ, Mısır, Mekke, Medîne, Hindistan ve Uzakdoğu'nun aydınlanacağı zat için İstanbul'a git, onu ara bul. O henüz açılmamış bir vilâyet goncasıdır. Her ne kadar İstanbul'a birçok talebemiz gönderilmişse de, onun nasibi ezelde sana tevdi ve tensip edilmiştir. Onun irşâdı ile meşgul ol. Adın onunla daha çok duyulacak ve sen onunla daha çok bileneceksin. Zira o, bizden sonra yolumuzun büyüğü ve yayıcısı olacaktır." buyurarak verdiği işaretle İstanbul'a gelmişti.

Ziyâeddîn Efendi ile Ervâdî Hazretleri el ele tutuşup Abdülfettâh Hazretlerinin huzuruna girmiştiler. O zaman Abdülfettâh Efendi; "Ziyâeddîn, işte senin hocan budur. Derhal ona intisap et, bağlan. Bizim aramızda ayrılık gayrılık yoktur. Biz aynı kaynaktan feyz alıyoruz. Aynı fidanın iki gülü gibiyiz." buyurmuş ve hemen huzurunda yapılan dua ile Ziyâeddîn Efendi, Ervâdî Hazretlerinin mânevî terbiyesine girmişti.

Ziyâeddîn Efendi, hocası Ervâdî Hazretlerini, Mahmûd Paşa Medresesindeki odasında misafir etmişti. Burada kırk gün halvette, yalnız ibadetle meşgul olmuştu. Ervâdî Hazretleri bir gün aniden ortadan kaybolmuştu. Onun ayrılığı Ahmed Ziyâeddîn Gümüşhânevî Hazretlerini dalından kopmuş bir gül gibi soldurmuştu. Teselliyi Abdülfettâh Efendi'nin sohbetlerine devam etmekte bulmuştu. Tam bir sene süren bu ayrılıktan sonra, Ervâdî Hazretleri tekrar İstanbul'a gelmişti. İki seneye yakın bir zaman Ayasofya Camii'nde hadîs-i şerîf ilmi öğretmişti. Bu arada Ahmed Ziyâeddîn Gümüşhânevî Hazretlerine, Nakşibendiyye, Kâdiriyye, Sühreverdiyye, Kübreviyye, Çeştiyye, Hâlidiyye, Halvetiyye, Bedeviyye, Rıfâiyye ve Şâziliyye yolunda icazet, diploma vermişti. Abdülfettâh Efendi'yi de Gümüşhânevî'ye sohbet şeyhi olarak tavsiye edip memleketi olan Trablusşam'a geri dönmüştü.

Ahmed Ziyâeddîn Gümüşhânevî Hazretleri, Abdülfettâh Efendi'yi vefatına kadar sohbet şeyhi kabul etmişti. Abdülfettâh-ı Akrî Hazretlerinin 1864 yılında vefatından sonra Ahmed

Ziyâeddîn Efendi, İstanbul'da hak yolun bilgilerini anlatmaya başlamış vefatına kadar bundan bir an geri durmamıştı.

Ziyâeddîn Gümüşhânevî Hazretlerinin sohbetleri çok tatlı olurdu. Zaman zaman sohbet ve derslerine Sultan Abdülmecîd, Sultan Abdülazîz ve Sultan Abdülhamîd Han devam etmişti. Bilhassa Sultan Abdülhamîd Han ile aralarında hususi sohbet ve istişareler olmuştu. Talebeleri arasında birçok devlet adamı yetişmiştir. Ziyâeddîn Gümüşhânevî Hazretleri iki defa hacca gitmişti.

Ziyâeddîn Gümüşhânevî Hazretleri halk arasında 93 Harbi diye bilinen harbe talebeleri ile birlikte iştirak etmişti. İslâm askerine mânevî yardımlarda bulunmuştu.

Ömrünü, insanlara hizmetle geçiren Gümüşhânevî Hazretleri, ömrünün son zamanlarında yaşı çok ilerlediği için vücudunda zayıflık olmuştu. Bir şeye dayanmadan oturamıyordu. Asasız yürüyemez olmuştu. Konuşmalarını ancak yakınında olanlar anlayabiliyordu. Lâkin gözlerinden çıkan manevi nurlar talebelerinde coşkunluk meydana getiriyordu.

Bir ara çok ağırlaşıp yatağa düşmüştü. Beş gün hiçbir şey yiyip içememişti. Üç gün gözünü hiç açamamış, ağzından tek söz çıkmamıştı. Bir ara aniden gözlerini açıp; "Hepsini isterim yâ Kibriyâ!" diyerek gözlerini kapatmış, 13 Mayıs sabahı mübarek ruhunu Kelîme-i şehâdet okuyarak teslim etmişti.

Gözleri tabut ile oğlu Said arasında gidip gelen İbrâhim Pehlivan, sarsıldı, hemen yanında biri safa girmiş, dalgın olduğundan düşer gibi olmuştu. Safa giren kişi çok tanıdık gelmişti. Ama kim olduğunu bir türlü çıkaramadı. Kıyafetinden mahkeme katiplerine benziyordu. Şahıs ona doğru dönüp üzgün bir sesle "Efendim, hakkınızı lütfen helal ediniz. Az kalsın sizi düşürüyordum." deyince, nice dertlerin izini taşıyan, yüz ve gözler çok şey anlattı, tanır gibi oldu. Acaba o muydu, böyle bir şey mümkün müydü?

Ahmed Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerinin ebedi sevgiliye kavuştuğu günlerdi. Başkale'de "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum" feryatlarına çare olabilmek için çırpınan Seyyid Abdülhakîm Efendi üç dert ile muzdaripti. İçindeki feryat durmak bilmiyordu. Elinden kaç tane talebe geçmişti ancak feryat devam etmişti. Cennet nimeti bir hayat arkadaşını özlüyordu. Medresenin giderlerini karşılamakta zorlanıyordu.

Ne yapacağını şaşırmıştı, elde avuçta bir şey kalmadığı gibi yakın çevresine de yardım için müracaat edecek hali kalmamıştı. Durumu vilayete bildirdi. Çok üzüntülü olduğu bu günlerde kavuştu, sevgilisinden gelen çok kıymetli bir hediyeye... Uğruna can feda üstadı Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretlerinden bir mektup geldi. Dünyada Cennete girmiş gibi sevindi, her kelimesini kalbine nakşederek okudu:

"Sevgili oğlum, gözümün nuru Seyyid Pehlivan Abdülhakîm! Size sonsuz dualarımı bildirdikten sonra, arz edeyim ki, uzun zamandan beri sizden haber alamadığım için gönlüm çok üzülüyor. Allahü teâlâ her gizli şeyleri bilir, O şahittir ki, kalbim hemen her zaman seninledir diyebilirim. Beni, bu üzüntüden kurtarmak için, görünür görünmez hallerinizi sık sık bildirmelisiniz! Böylece sevgi bağları oynatılmış olur. Eğer o, gözümün nuru buradaki fakirlerden soracak olursa, Allahü teâlâya hamd ve şükürler olsun! Bedenimizin ve etrafımızın rahatı ve selameti günden güne artmaktadır.

Hak teâlâ, biz fakirlerin ve bütün kardeşlerimizin, kalplerine selamet ihsan buyursun! Âmin.

Şeyh Abdülhamide ve Şeyh Hasene ve Seyyid İbrâhime bu fakirin dualarını bildiriniz! Tâhâ efendiye ve Mazhar efendiye dua ederim. Her kime uygun görürseniz, bu fakirin dualarını bildirmek için vekilimsiniz. Bundan başka, Nehridekilerin, doğru eğri hepsinin hallerini yazınız! Ayrıca Nasturîlerin taşkınlık yaptıklarını, dört yüz Müslüman öldürdüklerini işittik. Bunların neler yaptıklarını ve ne için yaptıklarını da bildirmenizi istiyorum. Vesselam."

Mektubu okuyunca her üç derdi de çözülmüş gibi gönül

huzuruna kavuşmuştu.

* * *

Doğu ve Güneydoğu Anadolu kaynamaya başlamıştı. Ermeniler, 1892-93 yılları arasında Sason'da isyan etmiş, silaha sarılmış, ortalığı kana bulamışlardı. Bu zor günlerde talebelerine ve onların ailesine, kendi ailesine sahip çıkabilmek, fitne ateşini söndürebilmek için koşturup durmuş... gecesini gündüzüne katmıştı Seyyid Abdülhakîm Efendi...

1895 yılında, hocasının işaretiyle evlilik için teşebbüse geçti. Üstadının torunu Aişe hanıma talip oldu. Aişe Hanım, Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretlerinin büyük oğlu Reşid Efendi'nin kerimesiydi.

Reşid Efendi, bir sene önce Gevaş'ta vefat etmişti. Bütün ilimleri gayet mükemmel şekilde babasından öğrenmiş. Tasavvufta mübarek babasının sohbetlerinde kemal derecelerine ulaşmış ve genç yaşında vefat etmişti. Bu ölüm, Seyyid Fehîm Hazretlerini çok üzmüştü. Boynu bükük Aişe hanımı, kızı yerine koymuştu. Bu çok sevdiği, "evladımın hatırası" dediği torununu 'evladım' dediği halifesi Abdülhakîm Efendi'yle evlendirdi. Bu evlilikle iki defa sevindi.

Gönüllerin bir olduğu Başkale'de, harmanların kaldırıldığı, buğdayın tanesiyle samanının ayrıldığı günlerde... Düğünle birlik düğümü atılırken İstanbul'da bir baba evladını 'Nasıl ikna edebilirim?" düşüncelerindeydi, aldığı müjdelere kavuşabilmek için...

Sabah namazını Eyüp Sultan Camisi'nde kılmışlar... El ve gönüllerini açıp İstanbul'un ev sahibi Eyüp Sultan Hazretlerinin huzurunda dua etmişlerdi baba-oğul, kendi hallerince, kendi dileklerince... Çok merak etti oğlunun hangi dileğine kavuşmak için dua ettiğini ama soramadı.

Duadan sonra Haliç kıyısına geldiler. Akrabalarından Lofçalı İsmail Efendi'nin lokantasında sabah çorbası içmek için. İsmail

Efendi, İbrâhim Pehlivanın hanımı Hatice Hanımın kız kardeşinin oğluydu. Lokantası, iskelenin hemen yanındaki Kaptan Paşa Camisi'nin dibindeydi.

Cam kenarına oturdular. Hafif hafif Haliç'in dalgalarının sesi geliyordu. İbrâhim Pehlivan'ın bakışları Haliç'in dalgalarına kaydı. Sarıya boyanmış dalgalar, bakışlarını karşı kıyıya taşıdı. Okmeydanı sırtlarından doğan güneş gülümsüyordu. Güneşin ışıklarını takip eden gözleri çifte minarede kala kaldı.

Bu minareler, III. Selim Han'ın 1792 yılında inşa ettirdiği Humbaracı Kışlası'nda yaptırmış olduğu caminin minareleriydi. Burada humbaracılar (topçular) ve lağımcılar (istihkâmcılar) yetiştiriliyordu.

Daha sonra Mühendishane'ye çevrilen bina 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda askeri hastane haline getirilmiş ve bir müddet bu şekilde kullanılmıştı. II. Sultan Abdülhamîd Han, Mühendishane'nin Halıcıoğlu'ndaki eski binasında açılmasını arzuladığından idadi ve harbiye sınıfları tekrar Halıcıoğlu'na nakledilmişti. Şimdi Osmanlı mülkünün dört bir yanından gelen askeri talebeler eğitim görüyordu.

İbrâhim Pehlivan, bakışlarının camiden ve etrafındaki askeri binalardan bir türlü ayıramıyordu. Sanki o binalarda çok sevdiği biri kalıyordu ve uzun zamandır onunla görüşmesine müsaade etmiyorlardı.

Hayretler içinde kalarak "Hayırdır inşallah" diye dualara duran dertli baba, zorlayarak da olsa bakışlarını karşı kıyıdan oğluna çevirdi. Çevirmesiyle hayreti şaşkınlığa dönüştü. Oğlu da karşıya bakıyordu. Merakını yenemedi.

"Deli yiğidim! Hayır olsun, nereye bakarsın?"

Göçten önce oğluna 'deli yiğidim' seslenirdi. Bu sualiyle akıl almaz bir şey oldu. Yanlış mı görmüştü? Hayır yanlış görmemişti. İnanılmazdı ama oğlu Said gülümsüyordu. Rusların köylerini bastıkları o korkunç hadiseden sonra ilk defa görüyordu Said'in gülümsediğini, tam 18 yıl sonra... Hemen şükür secdesine kapanası

geldi. Ama yapamadı, etraftakiler ne der endişesiyle. Said rüyada gibi konuştu:

"Şu karşıdaki iki minareye bakıyordum. Sanki bir şey beni o tarafa çekiyor. Baktıkça da ferahladığımı hissettim."

Dünyalar kendisine verilmiş gibi sevinen, haykırmamak için kendini zor tutan baba tam "Aynı şeyleri de ben hissettim." diyecekken şaşırdı. "Ooo, maşallah efendim maşallah. Baba oğlu burada görmek ne saadet... Hoş gelmişsiniz sefalar getirmişsiniz, inşallah sefalar bulursunuz." bağırışıyla duraladı.

Gelen lokantanın sahibi Lofçalı İsmail Efendi idi. Kekik otlu çorbalarını söylediler.

İbrâhim Pehlivan besmele çekip çorbayla buluşturduğu ilk kaşığı ağzına götürdü, yavaşça akıttı, yutmadan ağzında tuttu. Hissettiği lezzetle başı döndü. 18 yıldır ilk defa yediğinden bu kadar lezzet alıyordu. Said'e baktı, onun da gözlerini yumarak çorbanın tadına vardığını gördü. Sevindi. Sordu:

"Deli Hüsrev Amcan o gece kimin için gelmişti, Rusların saldırdığı gece?"

Said şaşırdı.

"Kimin için mi? Tabi ki ailemiz için, hepimiz için."

Yıllardır beklediği ana kavuşan baba, iştahla çorbadan bir kaşık daha aldı.

"Hayır, hepimiz için değil. Yalnız senin için. Senin sebebinle biz de göçtük."

Babasının sözleriyle şaşkınlığı hayrete döndü.

"Ama... Niçin?"

İbrâhim Pehlivan, pehlivan oğlunun iki ellerini yakaladı, hayret, Said ellerin çekmemişti. Kuvvetlice sıktı. Elleri mengeneyle sıkılmış gibi acımıştı. Babasının acı kuvveti karşısında nasıl davransın bilemedi. Ellerini bıraktı, çorbasından bir kaşık daha aldı, her damlasının lezzetini iyice hissetmek için bir müddet yutmadı ve anlattı.

Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerini nasıl kurtardığını, evlerinde misafir oluşunu, bu sırada doğuşunu ve O'nun tarafından Said isminin verilişini...

Ve ayrılırken kucağına alışını, uzun uzun baktıktan sonra, kendisine verirken, "İbrâhim oğlum! İnşallah bu oğlun, İstanbul'da, Peygamber Efendimiz bayraktarı Ebu Eyyüp Ensari Hazretlerine komşu olur. Burada, bu mübarek mekânda... Oğlunun soyundan gelecek kimse, zamanın en büyük âlimi ve evliyasıyla tanışır... Türk milletinin, dünyanın dört bir yanındaki gariplerin, nice yüz binlerin sonsuz güzelliğe, ehl-i sünnet yoluna kavuşmasına vesile olur. İşaret aldığın gün, ailenle tereddüt etmeden hemen İstanbul'a koş ve Eyyüp Sultan'a yakın bir yerlere yerleş!" deyişini...

Babasının anlattıklarını karşısında Said, tam manasıyla şok olmuştu.

İbrâhim Pehlivan, çorbasından birkaç kaşık alıp Said'in biraz kendisine gelmesini bekledi... Anlatmaya devam etti.

Rüyada nasıl fırtınaya yakalandığını, tutunmak isteyip de hiçbir şeye tutunamadığını... Her neyi yakaladıysa elinde kaldığını... Bir tüy gibi savrulduğunu... Bağırmak isteyip bağıramadığını, sesinin çıkmadığını, fırtına gittikçe şiddetlendiğini... Yüz kiloyu geçen kocaman İbrâhim Pehlivanı havaya kaldırdığını, daha da şiddetlenerek bulutların üstüne yükselttiğini...

Fırtınanın kendisini alıp götürdüğünü, bulutlar üzerinde uçurduğunu, ovalar, dağlar, aşırdığını... Bir şehre getirdiğini... İki deniz arasında kurulmuş bir şehre... İki denizi birbirine bağlayan ve bir kuğu boynu gibi uzanan bir boğazın olduğunu... Bunun iki tarafına minare ve kubbelerin inci tanesi gibi dizildiğini...

Tek kubbeli ve tek minareli camiyi, hemen yanında bir türbeyi, bu türbeden anlatılmaz bir ışık yükseldiğini... Gözlerini ve gönlünü bu ışık almışken birden bire düşmeye başladığını... Tutunacak hiçbir şey bulamadığını, dehşet içinde kaldığını... Düştükçe hızının arttığını... Toprağa yaklaştığı anda gözerlini kapadığını, hanımını, oğlu Said'i hatırladığını...

Yıldırım gibi toprağa düştüğünü, şaşırdığını, o kadar yüksekten düştüğü halde hiç canı acımadığını... Düşmeyip de kavuşmuş gibi olduğunu, toprağın bir anne gibi onu kucakladığını, toprağın derinliklerine indiğini, toprakla bir olduğunu, sonra da yeryüzüne, gün ışığına doğru hareketlendiğini hissettiğini... Topraktan doğarak gün ışığına kavuştuğunu... İnanılmaz bir şeyin gerçekleştiğini, bir gül fidanına dönüştüğünü, ucunda kan kırmızı bir gül bulunan fidana... Doğu tarafından, gökyüzünden bir kişinin geldiğini... Heybetli, yüzüne bakılamayan bu zatın, gülü suladığını, gül ağacının büyüdüğünü... Ellerinde baltalar olan dev gibi insanların gülü kesmek istediklerini, o heybetli zatın, mâni olduğunu... Daha sonra gülün bir kitap, kitabın IŞIK olduğunu, ışığın Güneş haline döndüğünü, yükseldiğini ve yeryüzünü ışığa boğduğunu... anlattı.

Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerinin İstanbul'a geldiklerinde;

"İstanbul'a göç etmenizi ve Eyüp Sultan yerleşmenizi isteyen hocam Abdülfettâh-i Akrî Hazretleri... Onun bu isteğinde bizim bilemediğimiz nice sırlar vardır.

Kim bilebilir? Belki de, neslinizden gelen biri Eyüp Sultan Hazretlerine yakın bir mekâna defnedilecek, rüyada gördüğün gibi öyle bir eser yazacak ki Kıyamete kadar Müslümanların baş ucu kitabı olacak, Eyüp Sultan Hazretleri ile onun sancağı altında, İstanbullu müminleri Mahşer Meydanına götürecek...

Bunlar olmaz diyebilir miyiz? Diyemeyiz. Yüce Mevlam diledikten sonra niçin olmasın? İbrâhim Pehlivan gafil olma. Bu büyükler öyle büyüktür ki durduk yerde kimseye kanca atmazlar..." deyişini nakletti.

Ve "Deli yiğidim. Gümüşhanevî Hazretleri, kırk yaşına kadar evlenmen için ısrarcı olmamamızı söyledi. Kırk yaşına gelince hâlâ evlenmemiş olursan, seni evlenmeye razı etmek için Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin söylediklerini ve rüyayı anlatmamızı istedi. Kırk yaşına geldin. Sen hâlâ bekarsın. İşte şimdi bu sebeple bunları anlattım." diyerek sözlerine bitirdi.

Gözlerini gözlerine dikti. Said, cin görmüş gibiydi. Hafif sola dönmüş gözlerini karşıya, Eyüp Sultana doğru dikmiş bir şey demiyordu.

Dertli baba endişelendi. Yaşadığı onca çileden sonra dinlediklerinin yükü, ağır mı gelmişti acaba? Az önce sevinçten uçacak gibi olan garip babanın yüreği pırpırlandı? Doyasıya sevemediği oğlunun aklına bir şey olmasından korktu. İki elini heyecanla tuttu, kuvvetlice sıktı. Said'in gözlerinden yaş geldi, babasına baktı.

Telaş ve endişeyle sordu:

"Deli yiğidim, iyi misin?"

Her hücresi kulak olmuş, gelecek cevabı bekliyordu.

Said, uykudan uyanır gibi bakışlarını babasına çevirdi, bir müddet şaşkın şaşkın baktı.

"İyi..yim... Evet, iyiyim, bir şey yok."

Senelerin yüküyle yorgun düşmüş baba, 'iyiyim' cevabıyla rahatladı, ama merakını yenemedi. Said öyle nereye bakmıştı?

"Oğlum, daldın gittin, nereye baktın öyle? Bir şey mi gördün?"

Said, kızardı, bocaladı, söylemesi gerekeni anlatmakta tereddüt ettiği belliydi.

"Şey... Ben... Eyüp Sultan..."

Sözlerinin arkasın getiremedi. İbrâhim Pehlivan'ın merakı iyice artmıştı, üsteledi:

"Söyle oğlum! Vakit, sırların açığa çıktığı vakit... Kuşluk vakti... Bak, ben, on sekiz yıldır söylemediğim şeyleri anlattım. Sen de söyle."

Said'in hâlâ tereddüt içinde olduğunu gören İbrâhim Pehlivan, güç vermek ister gibi oğlunun elini sıktı.

"Söyle oğlum, söyle ki kararımız sıhhatli olsun."

Gördüklerinin tesirinden kurtulamamış bir sesle konuştu:

"Aynı rüyanızda gördüğünüz gibiydi. Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesinin üzerinden... Ucunda kırmızı bir gül bulunan bir fidanın çıktığının görür gibi oldum. Bu gül kitaba... Kitap ışığa dönüştü ve her tarafı aydınlattı."

İbrâhim Pehlivan, dayanamadı, yerinden fırladı, oğlu Said'i

kucakladı, kuvvetlice sıktı, kolları arasındaki Said'in titrediğini hissetti. Hemen yanına diz dize oturdu, gözleri gözlerindeydi.

"Evladım, hayırlı mübarek olsun. Görür gibi olduğun, doğru zamanda, doğru mekânda, doğru iş üzere olduğumuzun işareti inşallah... Eee... Şimdi ne dersin, evlenme konusunda?"

Ele avuca sığmaz, bir an yerinde durmaz yeminli deli Said boyun büktü.

"Siz bilirsiniz."

On sekiz yıldır evladıyla arasında aşılmaz perdeler olan baba, engellerin yıkıldığını görmekle anlatılmaz bir sevinç içindeydi, ayağa fırlayıp 'Ey İstanbul duy beni. Oğlum evlenmeyi kabul etti." diye bağırmamak için kendini zor tuttu, heyecandan lafları üst üste sıraladı:

"Deli yiğidim. Lofçalı Hüseyin Ağa var. Burada Eyüp Sultan'da oturur ailesiyle birlikte. Çok asil bir aile... Bir kerimesi var, Aişe isminde. Annen senin için onu beğenmiş. Yaşı biraz küçük ama... Ne yapalım bir müddet bekleriz. On sekiz yıl bekledik. Kavuşmayı ümitle beklediğimiz müjdeler var. Bu müjdeye vesile olacak torunumun annesi... Annelerin en iffetlisi olmalı. Gönlüm, yolunu gözlediğim torunumun dünyaya böyle bir anneden gelmesini arzular. Ailenin ağzını aradık. Baştan biraz tereddüt ettiler, yaş farkı sebebiyle... Sır tutan bir ailedir. Annenle bu evliliğin olmasını çok isteriz. Annen 'oğluma Aişe'den başka eş istemem' der. Bu sebeple Hüseyin Ağa'ya, hanımı ve kızına söyledik... Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin müjdesinden, Ziyaeddin Efendi'nin dediklerinden ve gördüğüm rüyadan bahsettik. Onlar da büyük heyecan duydular ve bu evliliğe severek razı gelirler. Sen de he dersen olacak inşallah.

Evet, yüreği yaralı evladım... Ne dersin Aişe ile evliliğin konusunda?"

Nice düşman karşısında kılı kıpırdamayan yeminli deli Said, duyulur duyulmaz bir sesle cevap verdi:

"Siz nasıl uygun görürseniz..."

İbrâhim Pehlivan, bu sefer kendine hakim olamadı, ayağa fırladı, şaşkınlıkla kendisine bakan oğluna "Oğlum bana müsaade, hesaba öde, ben hemen gitmeliyim." dedi, koşarak lokantadan çıktı, Eyüp Sultan Hazretlerine doğru...

Pehlivan Abdülhakîm Seyyide Aişe hanım ile evleniyorken, Pehlivan İbrâhim Efendi'nin oğlu Yeminli Deli Said, İstanbul'un en iffetli, terbiyeli kızı Aişe hanımla evlenmeye "evet" diyordu.

Aişeler, uzağı yakın eylemek, ebedi güzellikler yolunda kanatlanmak, yollarına kurban olmak içindi...

Hasret gönlünü şimdiden sarmıştı. Nasıl davranacağını bilemiyordu, babasının her türlü hizmetine koşturan Seyyid Muhammed Emin Efendi... Son günlerde çok üzüntülüydü.

Ömrünü İslâmiyet'i öğrenmek ve öğretmekle geçiren Seyyid Fehîm Hazretleri son altı aydır çok değişmişti. Hep ölümden bahsediyordu. Özellikle de düğünde sonra... Sevgili torunu Aişe Hanımı, çok sevgili talebesi ve halifesi Seyyid Abdülhakîm Efendi'ye nikah edince... Sanki bu dünyada işi bitmişti.

Ebedi âleme sefer hazırlığına başlamış gibiydi. Sohbetlerinde her zamankinden daha çok ölümden bahsediyordu. Ölümün bir nimet, sevgiliyi sevgiliye kavuşturan bir köprü olduğunu, ölümle Hak teâlâya kavuşulacağını her sohbetlerinde genişçe izah ediyorlar... 'Er-Refîk-ul a'lâ' diyerek hikmetli sözlerini tamamlıyorlardı.

Bakışları sık sık Arvâs Kabristanı'na ilk defnedilen Muhammed Kutup Hazretlerinin kabr-i şerîfin bulunduğu yere gidiyordu. Arvâs kabristanına defnedilenlerin imanlı olduğu takdirde bütün günahlarının affedileceğini beyan buyururlardı. Hatta bir defasında orayı işaret ederek "Bu toprak beni çekiyor." demişlerdi.

Burada yüzlerce evliyâı kiramın metfun bulunduğunu, aralarında yedi gavs, sekiz kutbun olduğunu söylüyordu her fırsatta...

Bütün bunlar, Muhammed Emin Efendi'nin yüreği dağlıyordu. Gönlüne doğan oydu ki... Mübarek babalarının ebedi âleme yolculuğu yaklaşmıştı. Babasının olmadığı bir dünyayı düşünemiyordu. Ağabeyisi Reşid Efendi vefat ettikten sonra babasının ona düşkünlüğü fazlalaşmıştı. O da babasını çok seviyordu, hem oğlu hem de halifesiydi.

Önceki gün sabahleyin yaptığı ziyarette hastalığının fazlalaştığını görmüştü. Hemen ilk başta Başkale'de bulunan Seyyid Abdülhakîm Efendi olmak üzere diğer halifelerine ve Arvâs'ta

bulunmayan kardeşlerine, sevenlerine haber göndermişti.

Perşembe'yi Cuma'ya bağlayan gece bekliyordu, gözleri saatlerdir Başkale'yi yakın kılan yoldaydı... Seyyid Abdülhakîm Efendi gelince babası iyileşecek, onun varlığıyla üzüntüsü hafifleyecek gibisine geliyordu.

Bir ara dalmıştı. "Selamün aleyküm kardeşim Muhammed Emin" sesiyle irkildi. O'ydu, yolunu hasretle beklediği, canından çok sevdiği Abdülhakîm Efendi'ydi. Yerinden fırladı. "Ağabeyim, hocamız çok hasta" diyerek sarıldı. Abdülhakîm Efendi, kendisinden birkaç yaş büyük olduğu için 'ağabey' derdi. Birbirlerini çok severler, yedikleri içtikleri ayrı gitmezdi.

Kendisini çok zorlamasına rağmen gözyaşlarını tutamadı, göğsüne yaslanarak ağladı. Utandı, yaşlı gözlerle çevresine baktı. At üzerinde üzüntülü gözlerle kendisine bakan yeğeni Ayşe Hanımı gördü. "Hoş geldin, safalar getirdin" diyerek atın dizginlerini tuttu, "Hocamız sizi bekler." diyerek atı hane-i saadete doğru götürdü.

Seyyid Fehîm Hazretleri, 'Pehlivan Abdülhakîm" diye iltifat ettiği halifesini ve torunu Ayşe Hanımı görmekle kuvvet bulmuştu. Çok sevdiği iki canın yeni bir can, bebek beklediklerini duyunca hepten kanatlanmıştı.

Sevdiklerinin gelişiyle bulduğu yeni bir canla, Cuma günü camiye gitti. O gün halifesi ve oğlu Seyyid Muhammed Emîn Efendi beliğ ve hazin bir hutbe okudu. Caminin arkasındaki çeşmeye kadar saf bağlamış olan cemaat bu hutbenin tesiriyle mahzun olup, ağladı. Seyyid Fehîm Hazretleri Cuma namazını oturarak kıldı. Sonra da davrandı... Seyyid Abdülhakîm Efendi, Seyyid Muhammed Emîn Efendi, Halîfe Derviş ve Halîfe Ali adlı dört halifesini huzuruna davet buyurdu.

Cumadan bir müddet sonra odasına gittiler ama ayaklarını sürüye sürüye... Hocalarının aralarında misafir olduklarını anlamışlardı. Müsaade aldıktan sonra içeri girdiler. İşaret edilen minderlere oturdular. Hocalarının "Hoş geldiniz, safalar getirdiniz,

inşallah safalar bulursunuz." sözleriyle başlarını kaldırdılar. "Hoş bulduk efendim" cevabını verdiler.

Bir işaretine can kurban hocalarını arkasına, sağına soluna konmuş yastıklar vasıtasıyla oturur görmek gönüllerini dağladı. Oğlu ve halifesi Muhammed Emin Efendi, gözyaşlarıma mâni olmadı. Göstermeden silebilmek için telaşlandı. O telaşla ayran bardağını devirdi. Ayran Seyyid Fehîm Hazretlerine doğru aktı. Sanki akan Muhammed Emin Efendi gönlüydü. Kıpkırmızı kesildi. Silmek için soğuktan boynunu koruyan atkıya davrandı. Oğlunun tatlı telaşına şefkatle gülümseyen Seyyid Fehîm Hazretleri yavaşça seslendi:

"Evladım bırak kalsın. Daha sonra silerler. Vaki olanda hayır vardır. Bu beyazlık, bu dökülen ayran söylediklerime misal olsun."

Durdu, nefeslendi, bu kadarcık konuşma onu yormuştu. Ayrandan bir yudum aldı.

"Evlatlarım. Ayrılık vakti yaklaştı gibi. Bu vefasız dünya ayrılık diyarı... Devamlı birlikte olunacak diyar Cennet... Allahü teâlâ orada birlikte olmamızı nasip eylesin. Gönlümüze doğan odur ki... Osmanlı'yı, bütün Müslümanları çok zor günler bekler. Takdir tecelli edecek, bize düşen şer'i sebeplere yapışmak. İşimiz, hangi şartlarda olursa olsun gönüllere ehl-i sünnet itikadını ve Allahü teâlânın sevgisini, sevdiklerinin sevgisini yerleştirmeye çalışmak.'Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum' diye feryat edenlere çare olmak.."

Söyledikleri kendisini de hüzünlendirmişti. Nemli gözlerle oğlu Muhammed Emin Efendi'ye baktı.

"Muhammed Emîn yerime ikame edilmiştir, vekilimdir. Yani vazifemi yürütecektir."

Gözleri sessizce ağlayan sevgili oğlunda kala kaldı. Sözlerine devam edemedi. İki damla gözyaşı gözlerinden süzüldü. Saklamak için davranmadı, akışına bıraktı. Sakalına ulaştılar, orada kayboldular, sanki buharlaştılar. Karşısında boyun bükmüş duran

canından çok sevdiği dört halifesine baktı. Söylenmesi gerekeni söylemeliydi, ne kadar acı da olsa.

"Muhammed Emin'im ince kalplidir. Bize karşı sevgisi çok kuvvetlidir. Ayrılığımız en çok onu yakar. Bu yakış, kavuşma isteğine döndüğünde öyle bir hâl olur ki... Ravda-i Mutahhara ve Tur Dağı sebep olurlar bu kavuşmaya... Ondan sonra Seyyid Abdülhakîm mutlak olarak yerime ikame edilmiş, vekilim kılınmıştır."

Vekil olma yükü bir anda omuzlarına binen Abdülhakîm Efendi'nin, bu sözlerin işaret ettiğiyle ciğeri yandı.

"Ondan sonra..." deyip birini söylemek, öncekinin vefatına, ayrılığına işaretti. Peygamber Efendimizin Mute Harbi'nde "... bir şey olursa" diye söylediği kumandanların hepsi şehit olmuştu.

"Kastedilen manayı anladı mı?" endişesiyle Muhammed Emin Efendi'ye baktı. İçin için ağlayan can kardeşinin gülümsediğini gördü. Anlamıştı, babasına ilk önce kavuşacak olmanın sevincindeydi. Tıpkı Hazreti Fatıma annemiz gibi... Hocasına baktı, o da gülümsüyordu evladının gülümsediğini görmekle...

Yükünün daha da fazlalaştığını hissetti. Hocasının bir pınar şırıltısında devam eden sesi, yükünü aldı mı, yoksa fazlalaştır mı bilemedi.

"Hazreti Abdülhakîm oğluma 'pehlivan' diye hitap etmem yalnızca bir iltifat değildi. Bize bildirildiğince işaret var. Onun karşılaşacağı sıkıntılara, bir gül için binlerce dikene su vermesine, sırf o gül için sayısız dikene katlanmasına..."

Seyyid Abdülhakîm Efendi, "Hazreti" hitabıyla tepeden tırnağa yandı, yerin dibine geçer gibi oldu, ters su içinde kaldı. Ateşini söndüren sözler yağmur gibi üzerine yağdı, gönlüne ulaştı.

"Bütün sevenlerime vasiyetimdir. Arvâs'ta olsun, Başkale'de olsun, İstanbul'da olsun ona itaat edilmeli. Onun rızası benim rızamdır. Ona muhalefet bana muhalefettir."

Omuzlarına ve gönlüne binen yükle sarsılan Seyyid Abdülhakîm

Efendi, 'İstanbul' sözüyle irkildi. Kendisi için binlerce dikene katlanılan gülden sonra şimdi de İstanbul... Bu, İstanbul'a gideceğinin işaret miydi?

"Kitaplarımı Arvâs Kütüphanesine vakfettim. Bildiğim kadarıyla kimseye borcum yoktur. İhtiyaten ilan edin. Şayet alacaklılar çıkarsa, ne kadar iddia ederlerse, Muhammed Emîn tereddütsüz versin. İlmin ve Nakşibendiyye yolunun yayılmasına ihtimam gösteriniz. Seyyidim ve senedim Seyyid Taha Hazretlerinin, bir emri vardı... Her sene en az bir defa Van'a gidip halkı irşat için... Bu emri, sizler de yerine getiriniz. Tabi ki Van bizim olduğu müddetçe..."

Abdülhakîm Efendi Hazretleri, bir daha vuruldu, 'Van elimizden çıkacak mı?' düşüncesiyle...

Bir ara bakışları dışarı kayar gibi olan Seyyid Fehîm Hazretleri, tekrar huzurundakilere döndü.

"Hüseyin'in annesi genç... Buna rağmen çocuklarını bırakıp gideceğini zannetmiyorum.. Onu himaye edelim, kollayalım."

Tam bu sırada, vurulmadan kapı açıldı. Huzurdaki dört halife endişeye düştü. Huzurda iken başka bir şeye bakılmazdı. Ama ya gelen kötü niyetle gelmişse... Bakışlar Muhammed Emin Efendi'ye döner gibi oldu, öncelikle onun bakma hakkı vardı, o, baktı, gelen on yaşındaki kardeşi Hüseyin Efendi'ydi.

Hüseyin Efendi, doğru babası Seyyid Fehîm Hazretlerinin yanına gitti, karşısında durdu, ellerini göbeği üstünde bağladı.

"Can feda babacığım. Misafir çoktur. Dışarıda hep sizi beklerler. Niye burada hasta gibi durursunuz? Baksanıza çok iyisiniz. Kalkın, misafirlere bakın."

Seyyid Fehîm Hazretlerinin gönlü açılan kapıyla kanatlandı, yüreği ise babasının hastalığını kabullenemeyen çocuğun masum sözleri karşısında sancıdı. Tebessüm etmeye çalışarak en küçük oğlunu kucakladı, "Çok doğru söylersin, yiğit oğlum. Çok iyiyim. Hadi sen dışarıda arkadaşlarınla oyna. Biraz sonra ben de gelirim inşallah" dedi. Can parçasının büyük bir zafer kazanmışçasına,

babasının hasta olmadığına tam olarak inanmış halde neşeyle dışarı çıkışını gözleri yaşlı izledi, "Bu çocuk sâlihtir" buyurdu.

Vasiyetine devam etti:

"Benden sonra çok fitne çıkacak. Kadınlardan hayâ perdesi kalkıp, çarşı pazarlarda dolaşacaklar. İslâm, Abdülhamîd Han ile kâimdir."

Seyyid Abdülhakîm Hazretlerinin gönlüne, hocasının haber verdiği zorluklar düşmüştü. Elinde olmadan düşünüyordu... "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum" feryadına çare olabilmek için yolunun nerelere düşeceğini, İstanbul'a gidip gitmeyeceğini...

"Hazreti Abdülhakîm!" sözüyle irkildi. Hocası kendisine hitap ediyordu, yine 'Hazreti' demişti, toparlandı, "Buyurun efendim." dedi. Hocası teselli etmek istercesine konuştu:

"Cenâb-ı Hak sizi ve İmâm-ı Rabbânî Hazretlerini müjdelediği kişiyi muhafaza edecektir. İbrâhim aleyhisselamı ateşte yanmadığı gibi..."

İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin mektubatının birinci cildindeki 260. mektubu ve bu mektubu okudukları sırasında hocasının söyledikleri aklına geldi.

O zaman baş başa kaldıklarında "Evladım. Bazı talebelerimiz, 260. mektupta bahsedilen kutbun günümüzde yaşadığını düşünmüş olabilir. Gönlümüze doğan o dur ki... Bu kişi, senin içinde doğumundan yıllar öncesinden 'Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum.' diye feryat eden seçilmiş kişi olabilir. Ancak bu kesin değil... Hem senin hem de feryat sahibinin imtihan basamaklarını aşmanıza bağlı olabilir. Sebepler âleminde... Murâdlardan olmak için bile sebep aranmıştır.

Seni, zamanın şartlarının sürüklediği yöne tereddüt etmeden git. Şartları zorlama, seni bulmasını bekle." demişti.

Şimdi de sözlerinin devamında, "Musa aleyhisselamı nasıl Firavunun eliyle büyüttüyse, müjdelenen kişiyi de ona en fazla

düşman olması gerekenlerin arasında muhafaza edecektir. Bizi arayanlar, ayağımıza geldiler. İşimizi kolay eylediler. Ya seni arayan? Ne dersin? Ayağına gelecek mi? Yoksa seni diyar diyar dolaştırıp ayağına mı getirecek? Hazreti Abdülhakîm. Herkesin imtihanı değişik. Kimisinin ayağına gittiğiyle, kimisinin ise ayağına gelenle... Bakalım senin imtihanın hangisiyle?" diyordu.

Benzer sözleri yıllar önce Erzurumlu Abdülvehhab Van'a geldiğinde söylemişti. Zayıflayan bir sesle konuşmasını sürdürdü:

"İlme ve nakşibendî tarikatının neşrine, gönüllere yerleşmesine elimden geldiği kadar, kıl ucu kadar ayrılmamak üzere hizmet ettim. İnşallah mesul değilim. Tam tetkik etmeden fetva vermeyiniz. Bilhassa boşamaya ait fetvalara karışmayınız. Ruhsatla amel etmeyiniz, imkân oldukça azimeti esas kabul ediniz."

Bir sessizlik oldu Seyyid Fehîm Hazretleri konuşmayı kesmişti. Baktılar, gözlerini yummuş, hafifçe nefes alıyordu. Belli ki yorulmuştu.

Muhammed Emin Efendi, "Efendi babam. Odanıza götüreyim mi" diye seslendi. Gözlerini hafifçe açtı, "İyi olur, bu ihtiyarın kusuruna bakmayın çabucak yoruldum. Bir taraftan hastalık bir taraftan da ihtiyarlık... Diğer taraftan da kafesini terk etmekte acele eden kuş..."

Muhammed Emin Efendi ile birlikte Abdülhakîm Efendi Hazretleri birer kollarından tutarak kaldırdılar. Odaya doğru giderken ayağa kalkmış, boyunların bükmüş diğer iki halifesine duyulur duyulmaz bir sesle "Söyleyeceklerim bu kadardır. Varsa sizlere olan hakkımı helal ettim. Siz de bu fakire helal ederseniz, bu ihtiyarı bahtiyar edersiniz." dediler. Ayaklarını kaldırmakta zorlanır bir şekilde iki halifesinin arasında odasına doğru yürüdüler.

Bu vasiyetlerinden sonra oğlu Muhammed Emin Efendi'den ve Abdülhakîm Efendi'den başka kimseyi huzuruna kabul buyurmadılar. Ahiret yolculuğu ile meşgul oldular.

Hazreti Şeyhin hastalığını duyanlar, etraftan, hatta uzak yerlerden Arvâs'a akın ettiler. Tedavi için hekimler getirdiler. Binlerce insan mahzun, boyunları bükük, "Şu anda nasıllar,

ağrılarında bir hafiflik var mıdır?"diye sorarlar, birbirlerine teselli verirlerdi.

"Canımız, ona feda olsun, ya Rabbi ona şifalar ver, başımızdan eksik etme." diye dua ederler, sadaka verirler, adak nezr ederlerdi.

Hazreti Şeyh ise, murakabe, zikr, fikr, ihlâs-i şerif, Yunus aleyhisselamın duasını okumakla meşgul idiler. Her ifadenin, zikr veya tefekkürün sonunda, "İlâhî ente maksûdî ve rıdâke matlubî/ Rabbim, maksudum, istediğim sensin, talep ettiğim senin rızandır" sözlerini söylerlerdi.

Dört halifesini kabul ettiklerinden iki gün sonraydı. Muhammed Emin Efendi gelen misafirlerle meşguldü. Başucunda Abdülhakîm Hazretleri duruyordu. Elinde bir mendil, hocasının yüzündeki terleri siliyordu. Sevenleri için ayrılık, onun için hakiki sevgiliye kavuşma zamanı yaklaşmış gibiydi. Gelenin-gidenin farkında değildi.

Dudakları kıpırdar gibi oldu, "Dua okuyor herhalde" diye düşündü. Şöyle böyle duyduğu söz değişik geldi. Kulağını yaklaştırdı. Sanki "Karpuz" diyordu. Daha dikkatli dinledi evet "Karpuz" diyordu. "Efendim, karpuz mu istiyorsunuz?" diye sual eyledi. Çok zayıf bir "evet" sesi geldi, yine kendinden geçti.

Mevsim kıştı, Mart ayının başlarıydı. Karpuz bulmak imkânsız gibiydi. Van ve çevresinde karpuzların bir kısmı saman içine atılır, bu şekilde uzun zaman dayanması sağlanırdı. Saman alırken bazen karpuzlar ortaya çıkar, çocuklar kış ortasında karpuz yemenin güzelliğini yaşarlar, Cennet nimetine kavuşmuş gibi sevinirlerdi.

Hemen, Arvâs'takilere duyuruldu. Herkes samanlıklara koştu. Bütün samanlıklar başta aşağı tarandı ama bulunamadı. Haber Arvâs'ın etrafındaki köylerde Müks'te duyuldu. Herkes karpuz peşine düştü. Ancak aradan geçen iki güne rağmen, karpuz gelmemişti Arvâs'a...

İkindi ezanı okunmuştu. Gözlerini açtı, gülümsedi. Hafif sesle ikindiyi cemaatle kılmak istediğini söyledi. Sünneti kıldı. Yanından hiç ayrılmayan iki halifesi Seyyid Abdülhakîm Efendi ve oğlu

Muhammed Emin Efendi, iyileşiyor ümidiyle sevindiler.

Muhammed Emin Efendi'nin imam olmasını istedi. Oturduğu yerden imama uydu. Dördüncü rekatın secdesini yaptılar. Abdülhakîm Efendi, hemen yanındaki hocasının ikinci secdeden doğrulamadığı fark etti. Cemaat zaten iki kişiydi, Seyyid Fehîm Hazretleri ve Abdülhakîm Efendi. İmamın arkasında Seyyid Fehîm Hazretleri, yanında da Abdülhakîm Efendi... İmam, durumu fark etmedi, okumaya devam etti. Abdülhakîm Efendi ne yapsın bilemedi. Hayatında ilk olarak bir fıkhi mesele karşısında bocaladı. Namazı bozup hocasına bakmalı mıydı, yoksa imamı mı beklemeli miydi? Ettehıyyatü okunuyordu. İki cihanın serveri Peygamber Efendimizin Miraç'ta Allahü teâlâya selamını, Allahü teâlânın cevabını, meleklerin iştirakini anlatan Ettehıyyatü...

Böyle bir anda hocaları secdedeydi belki kendi miracını gerçekleştiriyor, hakiki sevgiliye yükseliyordu. Bu düşünceler içinde bocalayıp namazını bozup bozmama konusunda tereddüdünü yendi. Tam selam verip namazdan çıkacak iken imam, selam verdi. Önce sağa, sonra sola. Vermesiyle de secdedeki babasını far etti. "Can babam" deyip yerinde fırladı, onunla birlikte Abdülhakîm Efendi de. Birlikte mübarek başlarını secdeden kaldırdılar. Sırt üstü yatırdılar. Dudakları kıpırdıyordu, "Lâ ilâhe illallâh, Muhammedürrasûlüllâh." dediğini işittiler. Sonra "er-Refîk-ul a'lâ" dedi, dudakları bir daha kıpırdamadı. Yaralı evlat, dünya ve ahreti olan babasının nabzına baktı, bileğinden, bir müddet bekledi, sonra kapandı, zamanının bir tanesini üzerine, "Babam, can babam, beni kimlere bıraktın." feryadıyla. İçli içli ağlıyordu.

Abdülhakîm Efendi, bir an nefessiz kaldığını hissetti, nefes alamıyordu, "Hocamın arkasından ben de ölüyorum, bu dünyayı onunla birlikte terk ediyorum." diye düşündü. Bir an boğazını tıkayan şey boşaldı, kendini tutamadı, ağlamaya başladı ve ağlamasıyla birlikte nefesi geri geldi. Bulundukları oda etrafında dönüyordu. Babasının üzerine kapanan Muhammed Emin Efendi'yi fark etti, fark etmesiyle de hayat, dünya gerçeğini,

yapması gereken çok acil şeylerin olduğunu fark etti. Hıçkırıklarını içinde zapt etti. Kardeşinden ileri Muhammed Emin Efendi'yi iki omzundan tuttu, kendini çekti. Zorla da olsa onu, babasının üzerinden kopardı. Kıymetli babasının göğsünden ayrılan perişan evlat, Abdülhakîm Efendi'nin göğsüne yaslandı, "Kardeşim! Babam, hocam, vefat etti, beni bıraktı." diye diye ağladı.

Hazreti Abdülhakîm, can kardeşine sıkıca sarıldı, "İnnâ lillâh. Ve innâ ileyhi râciûn. Hepimiz Allahü teâlânın yaratmasıyla var olduk, yine O'nun huzuruna varacağız. Allahü teâlânın veli kulları sevenlerini terk etmez. İnşallah hocamız hep bizimle olacak. Allahü teâlâ size sabr-ı cemil versin." diyerek teselli etti.

Onu yere oturttu. Hocasının başına koştu, son vazifelerine yapmak için. Gözlerini kapatmak için eğildi, kapalı olduğunu gördü, dayanamadı öptü, öpmesiyle de gülümsediğini görür gibi oldu, baştan ayağı titredi. Elleri namazda olduğu gibi göbeği üzerine bağlanmıştı. Cebinden mendilini çıkardı, çenesini bağladı. Bu sırada kapı çalındı. Baktı, Muhammed Emin Efendi'nin gitmek için davrandığını gördü. O anda, kapıdakiyle uğraşamayacağını düşünerek "Sen bekle kardeşim" diyerek kapıyı açtı.

Açmasıyla da kapıda kala kaldı. Kapıyı açan hocasının 10 yaşındaki oğlu Seyyid Hüseyin idi. Ve elinde karpuz vardı.

Ümitle parlayan gözleriyle "Abdülhakîm Amca. Karpuz bulmuşlar, ta Çatak'tan getirdiler. Babam yesin de iyileşsin. İyileşsin de yine benimle oynasın. Bana söğütten yay ve ok yapsın." diyordu.

Bir defa daha vuruldu. Babasının iyileşme haberini almak ümidiyle kanatlanan bu çocuğa ne diyecekti? Karpuzu aldı, masumun yanaklarından sevdi, "İnşallah baban bir daha acı çekmeyecek." dedi. Çocuğun gözleri sevinçle parladı.

"Babam iyileşti mi Abdülhakîm amca?"

Gözyaşlarını içine atarak cevap verdi:

"Evet, iyileşti hem de bir daha hastalanmamak üzere. Haydi, sen şimdi arkadaşlarının yanına git, biz de biraz sonra geleceğiz."

"İyileşti" haberini alan günahsız yavru, "Anne! Babam iyileşmiş"

feryadıyla fırladı. "İyileşmiş" feryadıyla eli ayağına dolaştı, "Dur, Hüseyin" diye seslendi ama çok geçti, sevinçten aklı başından giden çocuk, kalabalık arasına karışmıştı bile...

Elindeki karpuza, sonra iyileşmiş haberiyle dalgalanan kalabalığa baktı. Sonra da bakışları canı ten kafesinden kurtulmuş hocasına ve yanında bitkin bir vaziyette duran can kardeşi Muhammed Emin Efendi'ye gitti.

"Hey yüce Allah'ım bu ne akıl almaz iştir? Karpuz istedi, talep eylediği kapıya geldiği anda canını teslim etti, sana kavuştu. Bir küçük evlattan acı haberi biraz olsun gizleyeyim, onu sevindireyim dedim. Herkes sevindi, içerideki evlat ağlarken. Bu ne cilvedir?" düşünceleriyle Allahü teâlâya sığındı.

Karpuzu istemesi neye işaretti? Yoksa 260. mektupta müjdelenen kimseye miydi? Hocası da onun hasretiyle, ona hoca olma sevdasıyla yanmış mıydı? Hocasının hasretiyle yandığına kavuşmak kendisine nasip olacak mıydı? Üstadı karpuzu yiyememişti, kendisi yiyebilecek miydi?

Muhammed Emin Hazretlerinin yanına dönmeden önce Seyyid Fehîm Hazretlerinin diğer oğullarını çağırdı, onlara acı haberi verdi. İyileşti sözüyle kanatlanan gönüllerin kanatları kırıldı. O anda hüzün ve matem Arvâs ve etrafını kapladı.

Evin etrafında binlerce talebe, seven dehşet içinde kaldı. Herkes, gözleri ve gönülleri saadetli hanelerinden 'iyileşmiştir' haberini beklerken vefat haberiyle vuruldu, üzüntüde boğuldu.

Vefat haberiyle birlikte birden renk renk, çeşit çeşit kuşlar geldiler, havada sıra sıra durarak herkesin hissettiği şekilde acı acı bağırdılar, hüzünlerini belli ettiler. Yüz binlerce kuş, Arvâs üzerinde şemsiye gibi gölge ettiler.

O arada gaipten bir ses, Fecir suresinin "Yâ eyyetühennefs-ül mütma'inne... diye başlayan 'Ey mumteinne olmuş nefis, razı olmuş ve razı olunmuş halde Rabbine dön' manasındaki âyetini sonuna kadar okudu.

Bu halleri gören ve duyanlar, kimden ayrı düştüklerini çok daha fazla hissettiler, firak ateşiyle çok daha yandılar.

Bu ciğerleri yakan musibet yerden göklere kadar tesir etti. Kuşları, hayvanları, hatta cansızları bile teessüre gark etti. Yabanî hayvanlar bile kalabalığın arasına karışmışlardı.

Ölüm haberiyle akılları başından gidenler, kuşların haliyle, duydukları sesle feryada başladılar. Niceleri bayıldılar. İnsanlar sarhoş gibiydi kendilerini bilmeden oradan oraya koşturup duruyorlardı, iki cihanın serveri Peygamber Efendimizin vefatıyla eshab-ı kiramın yaşadığı hâl gibi...

"Âlimin ölü, âlemin ölümüdür." sözü her şeyiyle kendisini gösterdi.

Böyle bir zamanda Hazreti Abdülhakîm, hocasının kendisine niçin 'Pehlivan' diye iltifat ettiğini gösterdi. Hazret-i Ebubekir'in (radıyallahü anhü), Peygamber Efendimizin ölümüyle akılları başlarından gidenlere gerçeği, ölüm hakikatini kabul ettirdiği gibi o da aynı şeyi yaptı. İdareyi eline aldı, başta Muhammed Emin Efendi olmak üzere, herkesi bir iş ile meşgul eyledi, cenaze hazırlığını yaptırdı.

Günlerden 1313 Hicri senesinin Şevval ayının on beşinci günü Salıydı. Miladi yıl 3 Mart 1896 senesini gösteriyordu.

Defin sırasında kuşlar, mezarlıktaki badem ağaçlarının dallarında, vahşî hayvanlar mezarlığın üstündeki tarlada, hazin hazin baktılar.

Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretleri, teçhiz ve tekfînden sonra sevenlerinin gözyaşları arasında, Arvâs kabristanında, daha önceden işaret ettiği yerde, Muhammed Kutup Hazretlerine yakın yere defin edildi.

Definden sonra da nice akılları baştan alan şeyler yaşandı. O büyük kalabalık dağılınca, kuşlar bölük bölük gelip, mübarek kabirlerine kondular.

Kabre koyma işinin bitişinde mübarek mekândan yeşil bir nur

zuhur edip yükseldi. Kuşlar bu nuru takiben hep birden uçtular.

Günlerce taziyeye, başsağlığına gelenler eksik olmadı, on binler geldi, gelenler misafir edildi, yedirildi, içirildi, yatırıldı, kimse bu işlerin nasıl meydana geldiğini bilemedi.

Seyyid Fehîm Hazretleri, zayıf vücutluydu. Boylu idi. Sakalları mutedildi, ne çok sık, ne hafif, ne uzun, ne kısa idi. Ak ve siyahı eşitti. Burnunun ortası yüksekçe, alnı geniş, rengi beyazlığa az mâil, dişleri noksan değildi. Dişlerinden hiç şikayetçi değildi.

Sarığı büyüktü. Elbisesi, beyaz basmadan, üç etekli bir entari idi. Bazen mavi bazen yeşil cübbe giyerdi. Çorapları yündendi. Deriden pabuçları vardı. Son zamanlarında gözlükle okurdu. Gözleri siyah idi. Saçları tamamen beyazlamıştı. Ömürlerinin son anına doğru o kadar zayıfladı ki sarığını taşımakta zorlanırdı. Sanki dünyadan ahirete dünyaya ait bir şey götürmek istemiyordu

Heybetliydi. İnsan, gölgesinden korkardı. Gölgesini görenlerin gönlüne, Allah'ın sevgili kulu olduğu bilgisi düşerdi.

Zamanında ve mekânında emsali yoktu. Her çeşit ilmi, hatta ziraatı ve sanatları bilirdi. Dünya işlerinde ve ilm-i siyasîde de mâhir idi. İlmi, Allahü teâlânın vergisi idi. Van valisi çözemediği işlerini, gelip sorar ve çözerdi. Ömründe bir namazı cemaatsiz geçmedi. Bir teheccüdü dahi kaçırmamıştı.

Hazreti Şeyh, hayatlarında Arvâs'ta yabanî hayvanların avlanmasını yasak etmişti. O bölge, bütün canlılar için emniyet diyarıydı. Yaratılışlarında birbirlerine zıt olan hayvanlar arasında bile ünsiyet vardı. Biri diğerine asla saldırmazlardı. Kurt ile koyunun beraber gezmesi ve dolaşması, hatta oynaması görülmüştü. Meselâ tilki ile ayı, kurt ile tavşan, kurt ile yabanî keçi, koyun ile kurt beraber gezerlerdi.

Hazreti Şeyh, evlerinden camiye giderken, yabanî hayvanlar peşine düşer, kuşlar mübarek sarıklarına ve omuzlarına atılır konarlardı. Onları mübarek merhamet ve şefkat elleriyle müdafaa buyururlardı. Bu hayvanlar camiye gidiş ve dönüşlerinde, peşlerini

bırakmazdı.

Arvâs'ta hırsızlık diye bir şey yoktu. Bir hırsız şebekesi reisi onun talebesi olduktan sonra şunları anlatmıştı:

"Arvâs'a gittim. Baktım, bütün hayvanları sahipsiz, dağdaydı. Ahırlarda kilit falan yoktu. Köyden de uzaktaydı. Koyun ve davar arasında gece kimse kalmazdı. Burası hırsızlığa çok müsait diye düşündüm. Bir gece beş arkadaşımla, bu koyun ve davarları götürmek için geldik. Karanlık bir gece idi. Arvâs hududuna girdik. Baktık, aydınlık, sanki öğle vaktidir. Herkes işinde gücünde, konuşurlar, birbirlerine bağırırlar, çağırırlar. Sübhânallah, bu rüya mıdır, nedir dedik. Oradan döndük. Arvâs'ın hududundan çıktık. Karanlık, göz gözü görmez halde idi. Hülâsa üç kere gittik döndük. Bundan ibret alarak tövbe ettik ve bu çirkin işi terk ettik."

Bütün bunlar, Kutubluğun alâmetlerinden birisi diye bilinirdi.

Hazreti Şeyh, insanların mürşidi olduğu gibi cinlerin de mürşidiydi. Cinlerden dört binden ziyade müridi vardı.

Talebelerinde Molla Ahmed, Seyyid Fehîm Hazretlerinin vefatından sonra şunları anlattı:

"Van'a geldiklerinde Hazreti Şeyhin hizmetindeydim. Ağırob Dağının eteğine, iki su arasına geldik. Cinler toplanmıştı. Daha önce de onun yanında cinleri gördüğüm için korkmadım.

Hazreti Şeyh, bir bahane ile yol arkadaşlarından ayrıldı, beni de yanında götürdü. Aralarına girdik. Hocamıza anlatılmaz şekilde saygı gösteriyorlardı. Cinlere teveccüh etti. (Her zaman sizinle olamıyoruz, size yaklaşamıyoruz. İslâmiyetin emirlerini anlatmak, bizi irşat etmek için bir talebinizi vazifelendirin.) diye kendisine yalvardılar.

Hazreti Şeyh, bu fakire (Dört sene için seni onları irşat ile vazifelendirdim. İnşallah muvaffak olursunuz. Onlardan zeki birkaç talebe yetiştiriniz ki cinlere dini öğretme işini yapabilsinler. Bu dört sene içinde benden başka insanlar seni göremez. Dört sene sonra yine burada onlardan ayrılacaksınız. Evinize dönünce 'gurbette

idim' dersiniz.) buyurdular.

Sonra Hazreti Şeyh bana teveccüh etti, üzerimde korku, endişe diye bir şey kalmadı. Dua ettiler, ayrıldık, ben cinlere karıştım. İbadetleri güzel idi. Hazreti Şeyhin emirlerine uyup emirlerinden dışarı çıkmazlardı. Bana da çok saygı gösteriyorlardı. Her sözüme itaat ederlerdi. Dört sene onların arasında geçti. İçlerinden birkaç tane onlara dinlerini öğretebilecek iyi talebe yetiştirdim. Dört sene sonra onlarla vedalaştım, ağlaşarak ayrıldık, Hazreti Şeyhten ayrıldığım yere geldim. Onlar kayboldu, Şeyhim önümde duruyordu. Beni sıhhat afiyet içinde görünce çok sevindiler. Cinlerin halinden sual eylediler, anlattım, çok dua ettiler. (Ben hayatta iken bunu kimseye anlatma) dediler. Hazreti Şeyhim vefat ettiği için şimdi anlatıyorum."

* * *

"Müjde!" dediklerinde çok sevinmişti, bunu, izah etmekte zorlanıyordu. Mal, evlat, kavuşulan maddi-manevi makamlar hepsi Allahü teâlânın emaneti, imtihan değil miydi? Bunlara şükür mecburiyeti, yükünü çok daha fazla hale getirmiyor muydu? Evet, getiriyordu. 'Yüküm fazlalaştı' diye üzülmek yerine sevinmek niçindi? Hem de bu güne kadar sevinmediği şekilde. Sevinmemek elinde değildi. İki cihanın serveri Peygamber Efendimizin hâlini hatırladı, bununla bir nebze olsun rahatladı. O, oğlu İbrâhim öldüğünde ağlamamış mıydı? Ölüm, Allahü teâlânın emri değil miydi? Öldüğünde ağladığına göre doğduğunda da sevinmiş demekti... Doğum-ölüm, sevinç-ağlama birbirinin karşılığı değil miydi?

Bu ne cilveydi. Mübarek Hocası, evliliğinin hemen arkasından vefat etmişti. Ebedi âleme göçünden dört ay sonra... Allahü teâlâ ona bir evlat nasip etmişti.

Yedi günlük olmuştu. İki akika kurbanı hazırdı. İsminin konulmasını bekliyorlardı. Güneş bir mızrak boyu yükseldikten sonra kesileceklerdi. İsim konulunca saçları tıraş edilecek, ağırlığınca altın sadaka verilecekti.

Çocuğu kucağına aldı, sanki bütün kâinatı kucaklamış gibiydi. Kıbleye karşı durdu. Titredi. Kucağındaki çocuk tıpkı tabuttaki gibi yatıyordu. Mezara konulmak üzere kabrin yanına yerleştirilmiş tabuttaki gibi. Kıble sağındaydı. Benzerlik bu kadar da değildi. Tabuttaki beyaz kefen, kucağındakiyse beyaz kundak içindeydi.

Ayakta sağ kulağına ezan, sol kulağına ikamet okudu. Okumasıyla da aklına düşenle sarsıldı. Cenaze namazında ezan ve ikamet okunmuyordu. Çünkü kişinin ezan ve ikameti doğumunda okunuyordu.

Üç defa "ya Abdülhakîm oğlu Ahmet Mekki" diye seslendi. Ve tıpkı Peygamber Efendimizin dua ettiği gibi (Ya Rabbi, bu çocuğu hayırlı ve salihlerden eyle ve onu güzel bir şekilde yetişmesini sağla) diye dua etti. Ağzına hurma sürdü.

Makam-ı Ahmediye'ye kavuştuğu zaman "Doğacak erkek çocuklarıma Ahmed güzel ismini koyacağım." Demişti. Ahmed'le birlikte Mekki ismini de koydu. Kâbe'nin bulunduğu, iki cihan serveri ve ceddi Muhammed aleyhisselam vatanlık yapan diyarın ismini... Yine bir erkek evlat sahibi olursa Medine ile şereflendirmek niyetiyle... İlk ismi Ahmed, ikinci ismi nurlu şehre işaretle Enver ve aidiyet olarak Medeni... Ahmet Enver Medeni... Doğmamış çocuğu için isim düşmüştü gönlüne. Mekki deyince, Medine'ye hatırlamış Medeni olsun istemişti. Medine'siz Mekke düşünemiyordu.

Doğum ve ölüm ne kadarda birbirini tamamlıyorlardı, bir diyardan diğerine gidişte. İlk göz ağrısı Ahmed Mekkî efendiyi kucağına aldığında içindeki "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum" feryatlarının ona da geçtiğini hissetmişti. "Hayırdır inşallah" dedi. Bu ne kuvvetli feryattı ki, hem babasını hem de oğlunu etkiliyor ve çekiyordu.

* * *

Muhammed Emin Efendi, bir türlü kendini toparlayamamıştı, mübarek babası Seyyid Fehîm Hazretlerinin vefatından sonra... Hem Arvâs hem de Başkale'deki talebelerle Abdülhakîm Efendi

ilgileniyordu.

1897 yılının ilk aylarıydı... Hac etme arzusu, Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretlerini sevenlerinin gönüllerine düşmüştü, gittikçe kuvvetlenen bir ateş gibi... Özellikle Seyyid Muhammed Emin Efendi... Kâbeyi tavaf, iki cihanın efendisinin mübarek ravzasını ziyaret aşkıyla yanıyor... "O diyarlarda sevgili babamın hasretini dindiririm gibime gelir. Ne olur kırma beni, o mübarek yerlere birlikte gidelim." diye yalvarıyordu, çok sevdiği Abdülhakîm Efendi'ye...

'Hasreti dindirme şeklini' az çok tahmin ediyordu... Ama "hayır" diyemedi kardeşten öte sevdiği kişiye, hocasının yadigârına...

Seyyid Fehîm Hazretlerinin vasiyetini yaparken söylediği söz aklına gelmişti. O mübarek zat, "Muhammed Emin'im ince kalplidir. Bize karşı sevgisi çok kuvvetlidir. Ayrılığımız en çok onu yakar. Bu yakış, kavuşma isteğine döndüğünde öyle bir hâl olur ki. Tur Dağı dayanamaz. Bu isteğe yardımcı olur." demişti. Bu sözler, o günden bu güne yüreğini yakıyordu. Gidiş de bu yakışa gibiydi...

Hac yolculuğu ve geride bıraktıkları için gerekli parayı tedarik etti. Cevap bekleyen Muhammed Emin Efendi'ye "Peki" dedi Seyyid Abdülhakîm Efendi. Can kardeşi öyle sevindi ki anlatılamaz...

Büyük bir heyecan içinde hac hazırlıklarını başladılar.

Seyyid Abdülhakîm Hazretleri, dünyanın halleri karşısında şaşkındı. İki sene içinde yaşadıkları... Düğün, ölüm, doğum... Ve şimdi de Hac yolculuğu... İçindeki "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadıyla birlikte... Bu feryat ne zaman, nerede, nasıl susacaktı?

Dünyaya geliş... Ebedi güzellikler diyarından ayrılış feryadının başlangıcı, değil miydi? Şu hayatta sevinç-hüzün, ayrılık-kavuşma ne kadar iç içeydi. Hangisinin başladığı, hangisinin bittiğini anlamak mümkün müydü?

Seyyid Muhammed Emîn, Seyyid Fehîm Hazretlerinin

talebelerinden Abdülkerîm, Abdullah, Hacı Salih, Seyyid Abdülhakîm Efendi, biraderleri Seyyid Tâhâ, amcazadeleri Şeyh Hasan, müderrisleri Alâüddin Efendi... Hacca birlikte gitmek üzere sözleştiler.

Seyyid Muhammed Emin Efendi, sanki kanatlanmış, bastığı yeri görmüyor, Hacca gideceği için ifade edilmez şekilde seviniyordu. Buna rağmen ailesiyle vedalaşması çok açıklı oldu, sanki onları bir daha görmeyecekmiş gibi sarıldı, ağladı, gönülleri dağladı.

Hacca gidecekler Van'da da bir araya geldiler. Vali başta olmak şehrin ileri gelenleri, Seyyid Fehîm Hazretlerini ve talebelerini sevenler geldiler, uğurlamak için...

Trabzon-İstanbul-İskenderiye güzergahını içine alan deniz yolunu tercih etmediler. Karayoluyla Şam'a gitmek üzere yola çıktılar, Hicri 1315 yılının Şevval başında, miladi 1897'nin 3 Şubat'ında... İlk durakları Nehri oldu. Serhent ve Nehri... Dünyada Cennete misal yerler... Her ikisinde de silsile-i aliye büyüklerinden üç ferd-i kâmil yatıyor. Serhent'te, baba, oğul, torun... İmâm-ı Rabbânî Hazretleri, Muhammed Masum Faruki Hazretleri ve Seyfeddin Faruki Hazretleri (kaddesallahü esrarühüm)... Nehri'de, amca ve iki yeğeni... Hazreti Abdullah-ı Şemdini, Seyyid Tâhâ-i Hakkârî Hazretleri ve Seyyid Salih Hazretleri (kuddise sirruhüm)...

Bu mübarek diyarda Seyyid Tâhâ-i Hakkârî Hazretlerinin torunlarına misafir oldular. Her üç büyüğün kabrini ayrı ayrı ziyaret ederek dile gelmez feyiz ve bereketlere kavuştular.

Şam'ı şerifle müşerref oldular, bu mübarek beldeyi şerefini ziyade eylediler. Önce Ümeyye Camisi'ni gittiler ve sahabe-i kiram kabirlerini ziyaret ettiler. Sonra da müceddidiyye yolunu Hindistan'dan Osmanlı mülküne getiren gönüller sultanına huzuruna çıktılar. Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretlerini türbesi, onlar için cennet bahçelerinden bir bahçe oldu.

Muhammed Emîn Efendi'nin ilmî şöhreti Şam'a kadar gelmişti. Bütün Şam ulemâsı, onu imtihan için toplanmıştı.

O ise iki Cihan Serverinin aşkı, kıymetli babasının firakıyla

çevresinde olup bitenlerden habersizdi. Kendisine durum bildirilince gönül yangını ve hüznü daha da arttı. "İşimiz, ilmimizi göstermek değil, ayıbımızı, perişan halimizi görmektir, beni mazur görsünler" haberini gönderdi. Çok ısrar edildi. Can kardeşi Abdülhakîm Efendi de "Mübarek babanızın hatırası, O'na duaya vesile olması için lütfen kabul buyurun kardeşim." deyince kabule mecbur kaldı.

Şam âlimleri her ilimde mağlup olup, Muhammed Emîn Efendi'nin üstünlüğünü ikrara mecbur kalırlar. Fakat mağlûbiyeti hazmedemeyip, Beyrut valisine mektup yazdılar. Bu mektupta "Anadolu'dan Şeyh Muhammed Emîn Efendi isminde bir zat Şam'a geldi. Bütün Şam âlimlerini mağlup etti. Bu üstünlüğü onlara bırakmamak üzere, Arabistan'ın neresinde olursa, alimler bulun. Beyrut'a geldiklerinde onu mutlaka mağlup ettirin, şerefimizi kurtarın." diye söylediler, imzalayıp gönderdiler. Şerefi nefislerini yenmekte, Hakka, doğruya kul olmakta değil de başkasını mağlup etmekte aradılar.

Beyrut valisi, Arabistan'ın en meşhur üç âlimini buldu ve Beyrut'a getirtti. Muhammed Emin Efendi ve beraberindekiler Beyrut'a geldiğinde bu alimleri, onların bulundukları yere gönderdi.

Şeyh Muhammed Emîn Hazretlerinin ve yol arkadaşlarının kaldığı yere geldiler. Kendisini sordular. Seyyid Abdülhakîm Efendi, meşgul olduğunu, biraz beklemelerini söyledi. Onlar ise vali beyin emri olduğunu bir an önce görüşmek istediklerini belirttiler. Abdülhakîm Efendi, kılık-kıyafetlerinden ve hallerinden niçin geldiklerini tahmin etti. Aynı hâl, hocası Seyyid Fehîm Hazretlerinin başına gelmemiş miydi? O da Kahire'de Ezher Medresesi'nde imtihan edilmişti. İsteklerini kabul etti, birlikte Muhammed Emin Efendi'nin odasına girdiler. O anda murakabe hâlinde kıbleye dönük oturmaktaydı. Misafirler ne yapacaklarını şaşırdılar. Abdülhakîm Efendi, biraz beklemelerini işaret etti. Az sonra, gözlerini açtı, onlara doğru baktı ve gülümsedi.

Bundan cesaret alan gelenler selam verdiler, selamlarını aldı, 'Hoş geldiniz, ey âlimler! Buyurun." dedi. Şaşırdılar, "Âlim olduğumuzu nereden öğrendiniz?" dediler. "Âlimlerin selamı

bellidir." cevabını verdi.

Boyun büktüler, onun vakarı, nezaketi karşısında mahcubiyeti içinde "Size arz edilecek birkaç sualimiz var, kabul buyurursanız, arz etmek isteriz." sözleriyle isteklerini dile getirdiler. Günlerce çalışmışlar, Ezher Medreselerinde bile nice zorlukla çözülen mühim meselelerin suallerini not etmişlerdi.

Mahcubiyet içinde, "Biz kim, suallerinize cevap vermek kim? Suale cevap vermek dinimizin emridir. Buyurun sual eyleyin kitaplarda yerini görmüşsek, hocalarımızda işitmişsek Allahü teâlânın rızası için O'nun ihsanıyla, izniyle cevap verelim." buyurdu.

Otuz üç sual sordular. Hepsini sırasıyla cevaplandırdı. O kadar mükemmel ve tatmin edici sağlam cevaplar verdi ki, sual sahipleri hayretler içinde kaldılar, ilim ve tevazudaki derecesine hayran oldular. "Bu cevaplara bir itirazınız, bir sözünüz var mı? Varsa şüphelerinizi gidermeye çalışalım." sualine âlimler, "Yoktur, cevapların doğruluğunu ve mükemmelliğini kabul ettik" cevabını verdiler. Bunun üzerine Seyyid Muhammed Emîn Efendi, "Verilen cevaplar sahihtir, doğrudur; ancak esah, en doğru değildir." buyurup, bu defa esah cevapları beyan etti.

Ve sonra, Abdülhakîm Efendi'ye bakarak tebessüm etti, "Bu cevaplar bir şey mi? Gönlümüze doğan odur ki... Ağabeyimin yetişmesine vesile olacağı kimse ki... O, unutulmakta olan ehl-i sünnet itikadının, farzların, haramların meydana çıkmasına, bütün dünyaya neşir vasıtalarıyla yayılmasına, o güne kadar yapılmayan bir hizmetin yapılmasına vesile olur, sünneti ihya eder." buyurdu.

Âlimler, verilen esah cevaplarla mahcup, müjdesi verilen kişiyle hayrete düştüler. Seslerini çıkaramayıp, ellerini öpüp ayrılırlar.

Muhammed Emin Efendi, kendinden birkaç yaş büyük Abdülhakîm Efendi'ye "ağabey" derdi. Bu hitapla mahcup olunca da gülerek "Niçin mahcup olursun? Zaman gelecek ki ehl-i sünnete hizmet edecek bir topluluk, büyük-küçük ayırmadan birbirlerine 'ağabey' şeklinde hitap edecekler." diye söylerdi.

"Ağabey" sözüyle mahcup olan ise... Hem hocasının hem de can kardeşinin haber verdiği kişi hakkında gönlüne niçin bir şey düşmediğine üzülüyordu. Bu üzüntüsü can kardeşinin "Üzülme ağabeyim. Kılıç kınını kesmez, kişiye kendi haliyle ilgili keşifler olmazmış" sözüyle şaşkınlığa dönüştü.

Âlimler, üzüntü içinde Beyrut valisine gittiler. "Bizi kimi imtihan için gönderdiniz? Seyyid Muhammed Evmin Efendi öyle bir kimse ki... Vakti müsait olsa, bu din-i mübîni göğsündeki ilimle yenilemeye muktedirdir. Bu zatın ilmi, Sa'düddin Teftezânî ve Seyyid Şerif Cürcânî Hazretlerinin ilimleri ile ancak mukayese edilebilir." dediler.

Alimlerin bu sözleri üzerine Vali, Muhammed Emin Efendi ve beraberindekileri yemeğe davet etti. Yemekte işin içyüzü anlattı "Sizi imtihana gönderdiğim âlimler, Arabistan'ın en üstün âlimleridir." deyip özür diledi.

Vali, maiyeti ile birlikte Muhammed Emin Efendi'ye talebe oldular. Bu imtihan meselesi ve sonrası Beyrut'ta günlerce konuşuldu. Vali, Sultan Abdülhamîd Han'a bir mektup gönderip, Muhammed Emîn Hazretlerinin memleket ve künyesini göstermek suretiyle "Seyyid Fehîm Hazretlerinin oğlu olan bu zat Arabistan ulemâsına galip geldi. Büyük bir âlim, maneviyat sahibi bir zâhiddir. Mutlaka bu zatı şeyhülislâm yapmak lâzımdır." diye arz etti.

Mübarek kılınmış beldelerin yolcusu kafile, hakkı geçmiştir diye düşünülenler helalleşti. Sonra kimseye haber vermeden kuşluk vakti Beyrut'tan ayrıldı. Önce Cidde'ye ulaştılar. Oradan Mekke-i Mükerreme'ye doğru yola koyuldular. O mükerrem, kıymetli, mübarek kılınmış diyara doğru attıkları her adım korkularını, acizlik duygularını fazlalaştırıyordu. Korkuyorlardı o diyarda edebe aykırı bir iş yapmaktan. Orası öyle bir diyardı ki orada Kâbe vardı, Arafat vardı... İki cihanın serveri orada doğmuş, Âdem aleyhisselam ile Havva annemiz orada buluşmuştu. En önemlisi de orada kişi düşüncelerinden de mesuldü...

Yaklaştıkça, mükerrem şehrin ve bağrında sakladıklarının temsil ettiği mananın heybeti, akıllarını başından alıyordu.

İhrama girdiler kundağa sarılmış bebe gibi... Dünyaya geliş anındaki masumiyete kavuşmak ümidiyle... İhrama sığındılar kefenlenmiş ölü gibi... Dünyanın her türlü bağından kurtulmayı, makamı, kulluktan gayri farklılığı geride bırakma dileğiyle..

Ve Mekke'ye, vasıl oldular, nice berekete kavuştular. "Kâbe-i muazzama ilk görüldüğünde yapılan dua kabul olur." kavlince yürüdüler, gözleri ayak uçlarında... Başlarını kaldırınca Kâbe'yi, bütün haşmetiyle karşılarında görebilmek için... Delilden "İşte Kâbe!" müjdesi geldiği anda Abdülhakîm Efendi şaşırdı. Yirmi beş senedir gönlünden eksik olmayan o ses yine feryat etmeye başlamıştı hem de bugüne kadar hiç olmadığı şiddette... "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." diye. Bu sesi duyar duymaz dilinden ve gönlünden bir anda "Yâ Rabbî! Benden okuyanı âlim, beni seveni dostun eyle!" diye dua etti. Hayretlere düştü, etmeyi düşündüğü duaları bir anda bastırmıştı içindeki ses."Ya Rabbi, bu nasıl feryat, bu nasıl istek, bun nasıl dua? Yirmi beş senedir bir an içimden bir an gitmedi. Kâbe'yi ilk defa görünce yapılan duanın bile kendi isteği doğrultusunda yapılmasına sebep oldu." sözleriyle Allahü teâlâya sığındı.

Vakfeden, kulluğu, acizliği her şeyiyle hissettikten, şeytanı taşladıktan, kurbanlarını kestikten, farz olanı tavafı yaptıktan sonra Hacı oldular, Kurban Bayramını idrak ettiler. İbrâhim aleyhisselam ile İsmail aleyhisselamın yaşadıklarını, bir evladı kurban için bıçak altına yatırmanın ne demek olduğunu anladılar. 1315 Hicri senesi Zilhiccesinin on beşinci, 1897 Miladi senesinin 17 Nisanında yola koyuldular, Mükerrem şehir Mekke'ye elveda dediler. Medîne-i Münevvere'ye, nurlu şehre doğru yürüdüler.

Hazreti Abdülhakîm Efendi, Mekke-i Mükerreme'de yaşadıklarından, şahit olduklarından sonra daha da mahzunlaştı. İlk evladına Ahmed Mekkî ismini koyduran Mekki ismiyle şereflenmesini ihsan eden yüce Allaha hamd etmek gayretine düştü. Bu mübarek işte acizliğini anlamakla bir hamd yükü daha omuzlarına bindi, başı göğsüne doğru biraz daha eğildi. Gönlüne bir sevda bir niyet daha düştü... "Bir erkek evlada daha sahip

olursam" hasretiyle.. Medine'nin, o nurlu, mübarek diyarın, onun misafir ettiği iki cihan serverinin hatırasına hürmeten... Doğacak evladının ismini Ahmet Enver Medeni koymaya niyet eyledi.

İçindeki "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadını dindirmenin nice güzelliklere köprülük edeceğini anladı. Kıyamete kadar "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." diye feryat edenlerin feryadına çare olacağını hissetti.

Mekke-i Mükerreme şehrinden çıkıp yönlerini Medîne-i Münevvere'ye çevirdiklerinde yürekler tutuştu. Muhammed Emin Efendi tutulmaz, dilinden Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretlerinin Medine'ye giderken söylediği beyitler dilinden düşmez, gönlü ferman dinlemez oldu.

Can kardeşi Abdülhakîm Efendi, bir an olsun yanından ayrılmıyor, önden gidip kervandan ayrı düşmemesi, çölde kaybolmaması için... Devesinin yularını elinden bırakmıyordu.

O ise, gözleri yaşlı, can ağabeyine bakıyor, "Ey kervancı! Develerinin en hızlı, en dayanıklı olanını seç, bana ver, uyku, yemek, içmek için vakit ayırmadan bir önce hakiki sevgiliye varayım." diye feryat ediyordu.

Abdülhakîm Efendi, daha fazlasını hissediyor, daha fazla yanıyor, ama aşikare edemiyordu. O yangına dayanıyor, bu sevginin, seven-sevilen arasında kalmasını istiyordu. Mübarek hocasının ona 'Pehlivan Abdülhakîm" diye hitabındaki sır sanki buydu... İçin için yanmak, ama belli etmemek, dayanmak... Sırrı açığa çıkarmamak...

Yol boyu Muhammed Emin Efendi'nin feryadı dinmedi, Medîne-i Münevvere'ye yaklaştıkça iyice tutulmaz, deli gibi oldu. "Ne olur ağabey, beni bırak bir an önce kâinatın yüzü suyu hürmetine yaratıldığı sevgiliye kavuşayım" diyordu.

Ve dilinden ve gönlünden Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretlerinin mısraları hiç düşmez oldu:

"Ey güzeller güzeli, beni sevdanla yaktın/Görmüyor bir şey

gözüm, her an hülyanla aklım.

Sen 'Kâbe kavseyn' şahı, ben ise azgın köle/Sana konuk olmayı nasıl söyler bu şaşkın?

Acıyıp bir bakınca ölü kalpler dirilttin/Sonsuz merhametine sığınıp, kapın çaldım.

İyilik kaynağısın, dermanlar deryasısın/Bir damla lütf et bana, derde devasız kaldım.

Herkes gelir Mekke'ye, Kâbe, Safa, Merve'ye/Ben senin için, dağlar, tepeler aştım.

Dün gece bir rüyada, göklere değdi başım/Kapındaki uşaklar, enseme bastı sandım.

Ey Câmi Hazretleri, sevgilimin bülbülü/Şiirinin arasından şu beyti seçtim aldım.

'Dili aşağı sarkık, uyuz köpekler gibi/Bir damlacık umarak ihsan deryana daldım.'

....

.....

Temizler elbet hepsini, ihsan deryandan bir damla/Gerçi yüzüm gibi kara, amel defterimle geldim.

Kapına yüz sürebilsem, ey cânımdan aziz cânan/Su ile olmayan işler, hâsıl olur o topraktan."

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretlerinin Molla Câmi Hazretlerinden naklettiği 'Dili aşağı sarkık, uyuz köpekler gibi/Bir damlacık umarak ihsan deryana daldım.' mısraları hemen hemen hiç dilinden düşmedi Muhammed Emin Hazretlerinin. Bu feryatlarla yakıcı güneş altında çöl aşıldı.

"Dur, söyleme" diyemeden kafilenin önünde yürüyenin sesi geldi, "Ravza göründü" diye. Abdülhakîm Efendi, can kardeşinin, birden bire Peygamber Efendimizin mübarek kabri üzerindeki yeşil kubbeyi (ravza-i mutahhare) görmeye dayanamayacağını

düşünüyordu.

Bunu kafile önünde gidene söyleyemeden "Ravza göründü" sadası gelmişti. Gelmesiyle birlikte gözleri can kardeşine gitti. Onun yeşil kubbeye doğru baktığını gördü, bir "Ah" işitti. İşitmesiyle davrandı ama tutamadı, Muhammed Emin Efendi, uçarcasına devesinde düştü.

* * *

Muhammed Emin Efendi, ancak bir gün sonra kendine gelebilmişti. Efendimizin sevdasıyla can teslim edeceğinden korkmuşlardı. Gözlerini açtığında çok sevinmişler, o sevinçle "Buyur, Efendimizin mübarek ravzasını ziyaret edelim." demişler... O ise boyun bükmüş, "Ağabey, bu halde O huzura çıkmaya dayanamam. Siz gidin, hele biraz güç-kuvvet bulayım, daha sonra gideriz" cevabını vermişti.

Hayatının en önemli anında can kardeşi yanında yoktu. Onun varlığı, Âlemlerin Efendisinin huzuruna varma gücü olacaktı, ama o yanında yoktu. Selam vermeye, huzura yaklaşmaya cesaret edemedi. Sonra O'nun huzuruna girmek için yine O'nda izin isteyip şebeke-i saadet önüne geldi. Gözyaşları içinde boyun büktü, selamını verdi.

Zâhirî ve manevî nûr içinde iki büklüm beklerken, sağ tarafından biri yaklaştı. Beyrut'tan sonra İskenderiye'ye geçmişlerdi. Oradan da Cidde'ye ulaşmışlardı. Yaklaşan tanıdıktı. İskenderiye'den deniz yoluyla Cidde'ye gelirken zevcesiyle birlikte kafilelerine katılan Vanlı Hacı Ömer Efendi'ydi. Kendisiyle ilk defa karşılaşmasına rağmen siması çok aşina gelmişti, ama bir türlü niçin böyle geldiğini çıkaramamıştı.

Hacı Ömer Efendi utana sıkıla kulağına eğildi. Korkarak çok yavaş sesle "Refikam şu anda kadınlara has hâl ile özür sahibidir. Mescid-i Nebevîyi ziyarete gelemez. Ancak, Bâb-üs-Selâm'dan girerek Peygamber Efendimizin huzurunda bir selam verip, Bâb-ı Cibrîl'den çıkmasına şer'an müsaade var mıdır?" diye fısıldadı.

Ömer Efendi'nin sözleriyle haşyetle sarsıldı, 25 yıl evvelki rüya o anda hatırına geldi. Hacı Ömer Efendi'nin yüzüne baktı. O'ydu, 25 yıl önce rüyasına giren kişiydi. İskenderiye'de karşılaştıklarında bu sebepten kendisine çok tanıdık gelmişti.

Bu nasıl işti ki sual sahibi 25 yıl önce rüyasına giriyor, şimdi sorduğu suali soruyordu... Ve bu sualler, gayret veriyor... Bu suale ve daha nice suallere cevap verecek hâle gelmek için muhatabını anlatılmaz şekilde teşvik ediyordu.

Tam 25 yıl önce rüyada, Efendimizin huzurunda, bu sual Ömer Efendi tarafından sorulmuş ve Peygamber Efendimiz cevap vermesini istemişti.

Rüyadan "Öğrenmek istiyorum, hakikate kavuşmak istiyorum" diyen bir sesle uyanmış, babası Mustafa Efendi, şaşırarak, "Fe sübhanallah. Evladım, bu sesi rüyanın bir parçası olarak düşünmek lazım. Gönlünün sesi olsa gerek. Peygamber Efendimizin isteğini yerine getirebilmek için çok çalışman lüzumuna işaret olabilir. Kim bilir, belki de senden ilim öğreneceklerin, senin vasıtanla hakiki imana kavuşacakların zaman ötesi feryatlarıdır." demişti. Hocası Seyyid Fehîm Hazretleri de kaç defa bu sesin, kendisinden ilim öğrenecek, kendisi vasıtasıyla hakikate kavuşacak bir kişi olduğunu söylemiş, hatta İmâm-ı Rabbânî Hazretlerin 1. cilt 260. mektubunda müjdelediği kişinin bu sesin sahibi olacağını işaret etmişti.

O günden bu güne içindeki "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." sesi hiç susmamıştı. Bazen çoğalmış, bazen azalmış ama hiç susmamıştı.

Sualin sahibiyle 25 yıl sonra karşılaşmıştı. Sesin sahibiyle ne zaman karşılaşacaktı? Sual sahibi suali 25 yıl öncesinden sormuştu, ses sahibi acaba kaç yıl öncesinden feryada başlamıştı.

Hazreti Seyyid Abdülhakîm Efendi, rüyasını düşünerek Hacı Ömer Efendi'ye "Aman efendim, yirmi beş sene evvel duyduğum bu sualin cevabına değil mezun, bilakis memurum. Ancak rüyada iki cihan serverinin huzurunda cevaba cesaret edemediğim gibi

şimdi dahi huzurda, O'nun mübarek kabri önünde olduğumuzdan cevap vermede mazurum, hele buradan çıkalım, öyle cevaplayayım" diye mukabele etti.

Hacı Ömer Efendi, duyduğuyla şaşırdı, sual 25 sene evvel nasıl sorulurdu?

Seyyid Abdülhakîm Efendi, Hacı Ömer'i kolundan tuttu, birlikte Bâb-ı Rahme Kapısı'ndan dışarı çıktılar ve 25 yıl önce ve o an sorulan suali Peygamber Efendimizin 'Cevap veriniz" emrine uyarak cevaplandırdılar. Hem de büyük bir şaşkınlık içinde merakla kendisine bakan Ömer Efendi'ye 25 yıl önceki rüyayı tafsilâtıyla anlattılar.

* * *

Mekke-i Mükerreme Şerîfi, Medine'ye geldiğinde Seyyid Muhammed Emin Efendi'yi ve Abdülhakîm Efendi'yi davet etti... Birlikte Peygamber Efendimizin türbesini ziyaret etmek için... Hem de Ravda-i Mutahhara'nın altın kapısından içeri girerek...

Bu daveti duyan Muhammed Emin Efendi, anlatılmaz bir sevinç duydu, Abdülhakîm Efendi ise hem sevinde hem de endişeye kapıldı. Endişesi can kardeşi içindi. Türbenin yeşil kubbesine uzaktan görmeye dayanamayan, altın kapıdan içeri girmeye nasıl dayanacaktı?

Hocasının vefatından az önceki sözlerini hatırladı, gönlü iyice daraldı. Seyyid Fehîm Hazretleri "Muhammed Emin'im ince kalplidir. Bize karşı sevgisi çok kuvvetlidir. Ayrılığımız en çok onu yakar. Bu yakış, kavuşma isteğine döndüğünde öyle bir hâl olur ki. Peygamber Efendimiz ve Tur Dağı dayanamaz. Bu isteğe yardımcı olurlar." buyurmuşlardı.

Can kardeşine, "Efendim, daha iyice iyileşmediniz, altın kapıdan içeri girmeye dayanamazsınız. Ziyareti daha sonra yapsanız." diyerek yalvardı.

Muhammed Emin Efendi'nin ilk defa celallendiğini şahit oldu. Sonra gözleri yaş içinde, "Lütfen ağabeyim... Bana mâni olma. Sen istemezsen gidemem. Ama beni seversen mâni olma. Bu can O'na

feda olsun. Bir daha böyle bir şeref nasip olur mu? Ölüm bizi nasıl olsa bulacak... Takdir edilen gerçekleşecek. Müsaade edin bu şereften mahrum olmayayım." dedi.

Bu sözlerden sonra Abdülhakîm Efendi'ye söyleyecek bir şey kalmamıştı. "Ziyaret için gelsinler" haberi ulaştı. Can kardeşinin koluna girdi, birlikte yürüdüler canlar cânanına doğru.

Ravza'ya yaklaştıran her adımda, Muhammed Emin Efendi'nin hem gözyaşları hem de titremesi fazlalaştı. İçin için "Efendim, efendim" diye feryat ediyordu. Babüs-selama gelince yürüyemez oldu. Kendisini yere bırakmasını istedi. Abdülhakîm Efendi'nin yere bırakmasıyla birlikte akıllar durdu. Herkesin şaşkın bakışları arasında sürüne sürüne mübarek mekâna doğru ilerlemeye başladı. Abdülhakîm Efendi, yerden kaldırmak isteyince "Ne olur bana dokunmayın." diye yalvardı.

Mekke-i Mükerreme Şerîfi, Ravda-ı mutahhara'nın altın kapısını açtı. Muhammed Emîn efendi, fakirâne, zelîlâne, i'zaz ve ihtiramla, Ceddini (sal-lallahü aleyhi ve sellem) ziyaret için, altın kapının eşiğine geldi, bir an nefeslenmek için durdu.. Seyyid Abdülhakîm efendi, "Efendim, girmeseniz, dayanamazsınız" sözleriyle son defa teklifte bulundu. O, gözyaşları içinde "Ağabeyim senden tek dileğimdir, ne olur müsaade edin gireyim." deyince bir şey yapamadı. Adeta eriyerek altın kapıdan içeri girdi.

Orada bulunan cemaatten birkaç ehl-i hakikat, Muhammed Emin Efendi'yi kast ederek gözyaşları içinde "Resûlullahı ancak bu zat ziyaret etti." dediler.

Kendisini kaybetmiş bir vaziyette altın kapıdan kollarından tutularak çıkarıldı. Abdülhakîm Efendi dehşet içinde kaldı, can kardeşinin ağzından yanmış ciğer kokusu geliyordu.

Ayrılık hasreti gönlünü sardı, gözyaşları içinde "Muhammed Emin kardeşimin ciğerleri, O aşk ateşinde kebap oldu, bundan sonra çok yaşamaz." diye sessizce feryat etti... Sedye ile kaldıkları mekâna götürdüler. Saatler geçmesine rağmen kendine gelemedi. Nefes alıp verirken Arvâs'a ulaştırabilmek ümidiyle hemen hareket

ettiler. Yolda kendine gelir gibi oldu, ancak konuşmakta çok güçlük çekiyor, hareket edemiyordu. Cidde'ye ulaştıklarında beklemeden hemen vapura bindiler, Kızıl Deniz'de ilerlemeye başladılar.

Vapur Tûr Dağına yakın bir limana yanaştı. Tur Dağını görünce titremeye başladı. Allahü teâlânın bu dağa tecelli ettiğini hatırladı. Sırtında bıçak saplanmış gibi çok keskin bir acı hissetti. Çok bitkin bir vaziyette hastaneye götürdüler.

Cuma günü sabah namazından sonra, kelime-i tevhîd okuyup tebessüm ederek "Geliyorum" diyerek temiz ruhunu teslim etti... Vefatında henüz otuz iki yaşındaydı.

Muharrem ayında emaneti teslim etmişti... Âdem aleyhisselamdan Musa ve İsa aleyhisselamlara nice peygamberlerin büyük sıkıntılardan kurtulduğu mübarek aydı... Sene Hicri 1316, miladi 1897 Mayıs ayıydı.

Hastanede hizmetinde bulunan hacı Salih Efendi Seyyid Abdülhakîm Hazretlerine bu elim hâdiseyi arz etmek için geldiğinde onu murakabe hâlinde bulup ağladığını gördü.

Mübarek babası ve hocası Seyyid Fehîm Hazretlerinin "Muhammed Emin'im ince kalplidir. Bize karşı sevgisi çok kuvvetlidir. Ayrılığımız en çok onu yakar. Bu yakış, kavuşma isteğine döndüğünde öyle bir hâl olur ki. Peygamber Efendimiz ve Tur Dağı dayanamaz. Bu isteğe yardımcı olurlar." sözleri gerçek olmuş, Peygamber Efendimiz ve Tur Dağı sevdiklerine kavuşmasına yardımcı olmuşlardı.

Vefatlarına (Hicri 1316) ebced hesabıyla tarih düşüldü ve "Gâmenî Tûr/Tur beni yuttu" en yakışanı en manalısı olmuştu. Evet Tur Dağı onu sevdiklerine kavuşturmuştu.

Muhammed Emîn Efendi (kuddise sirruh) kardeşlerinin en üstünü idi. Âlim, fadıl, velîyy-i kâmil ve edîb idi. Akâide dair bir kitabı vardı, bir de, Peygamberlerin (aleyhimüsselâm) âleme rahmet olmasını ve nakşibendî yolunun üstünlüğünü anlatan bir risalesi vardı.

Daha küçük yaşta iken kendilerinde büyük istidat ve kabiliyet görülmüş... Her feyz ve kemâlâta layık olarak ilim tahsiline başlamıştı. Tahsile başlangıç kitaplarını Arvâs medresesinde meşhur müderris pehlivan Muhammed merhumun yanında okumuştu. Mantık ilmini, Seyyid Fehîm Hazretlerinin ilmen mezunlarından meşhur pehlivan Mahmûd Sûrî Hazretlerinden tamamlamış, diğer bütün ilimleri babasından okuyarak, feyz almış ve az bir zaman zarfında, "Allâme" sıfatıyla şöhret kazanmıştı.

Küçük yaşta olmasına rağmen hatim ve teveccühe mezun kılınmıştır. Sonra seyrü sülûke başlamış, babasından mutlak hilâfet ile şereflenmiş, irşada mezun buyurulmuştu. Arvâs medresesini yeniden tesis etmiş, bu medreseyi ilim, irfan menba'ı hâline getirmişti. Üstatlarından almış oldukları ilim, irfan ve feyizleri, her hususta sevgili ağabeyi yerinde olan Seyyid Abdülhakîm Hazretleri ile birlikte, ilim talebesine akıtırlar idi. Arvâs'ın bu bereketli, feyizli makamını gören ziyaretçiler geri dönmek istemezlerdi.

Muhammed Emin Efendi ile çıktıkları Hac seferinden onsuz döndüler. Gemiyle İstanbul'a ulaştılar. Seyyid Abdülhakîm Efendi'nin İstanbul'a ilk gelişiydi. İstanbul'u anlatılandan çok daha güzel buldu. Minareler, kubbeler, tepeler, Boğaz ve Haliç ancak bu kadar birbirini tamamlayabilirdi. Her şey yerli yerinde, merkezindeydi. Bu düşünceyle Merkez Efendi Hazretlerini hatırladı ve ona, fatihalar gönderdi. Bir an önce Eyüp Sultan Hazretlerini ziyaret etmek isteğiyle yanıyordu. Onu ziyaret etmezse sanki haccı noksan kalacakmış gibisine geliyor, O'nun o mübarek diyarlardan gelenleri beklediğini, o diyardan haber, koku beklediğini hissediyordu.

O mübarek beldeleri görmüşler, hacı olma, iki cihanın serveri Peygamber Efendimizin mübarek ravza-i mutahharasını ziyaret etme şerefine kavuşmuşlardı ama... Çok sevdikleri Muhammed Emin Efendi'yi mukaddes topraklarda bırakmışlardı. Kavuşurken ayrılmışlardı. Kavuşmak ve ayrılmak ne kadar iç içeydi...

Hicri 1316 yılının Saferü'l hayrın ilk Cuma namazını Halife İkinci Abdülhamîd Han'ın camisinde, Yıldız Hamidiyye Camii'nde kıldılar. Halife de cemaatte idi. Miladi 1897'nin Mayıs ayıydı.

İstanbul'un erguvanlarla al duvaklı gelinlere benzediği, güzelliğiyle gönülleri fetheylediği günlerdi.

Cuma namazı sonrası Saraydan bir memur gelip Muhammed Emin Efendi'yi sordu. "Hacdan dönüşte vefat etti. Burada amcazadesi var" dediler. Abdülhakîm Efendi'ye, Muhammed Emin Efendi'nin başına gelenleri bizzat arz etmek üzere Yıldız Sarayı'na gelip gelemeyeceğini sordular.

Abdülhakîm Efendi de Abdülhamîd Han ile tanışmak, Halifenin duasını almak istiyordu. Hocası Seyyid Fehîm Hazretleri, "İslâmiyet Abdülhamîd Han ile ayaktadır." buyurmuştu. Bu söz, Müslümanları zor günler beklediğinin işaretiydi. Yüreği sancımıştı. Osmanlı'nın içindeki ve dışındaki düşmanları durmuyordu. Ermeniler, her fırsatta başkaldırıyor, bunları kullananlar ise fırsat bekliyordu.

Osmanlı kurtlar sofrasındaydı. Kurtlar acımasız, kurtlar Osmanlı'yı yemekte kararlıydı. Abdülhamîd Han'ın akıl almaz denge siyasetiyle 1897'li yıllara gelinmişti. Onun gidişiyle neler yaşanacaktı?

Seyyid Abdülhakîm Efendi, Yıldız Camii'nden Yıldız Sarayı'na giden yokuşu çıkarken bunları düşünüyordu. O kocaman bir saray bekliyordu, gördüğü küçük küçük binalar karşısında şaşırdı. Yolun iki tarafında erguvanlar açmıştı. Zamanın sahibi yüce Yaradan'dı... Bu zamanda, bu mekânda yaratılmış, Hazreti Muhammed'e ümmet, Seyyid Fehîm Hazretlerine talebe olmakla şereflenmiş, Abdülhamîd Han ile yolları kesişmişti. Bu zamanda, bu mekânda, bu şartlarda Yüce Mevla'nın rızasına kavuşmakla mükellefti.

Cuma namazından hemen sonra çağrılmıştı. "Efendi Hazretleri, lütfen bir dakika şuraya oturarak bekler misiniz? Padişah Efendimize teşrifinizi haber verelim." sözleriyle çevresine baktı. Padişahın misafirlerini kabul ettiği, çalışmalarını yaptığı mekâna gelmişlerdi. Genişçe bir salondu. Bol yıldızlı, sırmalı yaverler koşturup duruyordu. İşaret edilen sandalyeye oturur oturmaz salona açılan kapı açıldı. Az önce konuştuğu yaver kendisine yaklaştı.

"Efendi Hazretleri! Padişah Efendimiz sizi beklerler. Lütfen buyurun."

Tedirgin oldu. Haline isim veremedi, heyecan mı yoksa merak mıydı? Peygamber Efendimiz adına Müslümanların idaresiyle vazifeli olan halifesiyle görüşecekti. "Ya Rabbi! Hayırlara vesile eyle." Duasıyla yürüdü yaverin arkasından. Yaver kapıyı vurarak açtı, içeride masanın başında oturan, omuzları çökmüş kişiye bakarak "Haşmetmaap. Van-Başkale Müderrisi Seyyid Abdülhakîm Efendi." dedi, kenara çekildi, geri geri odadan çıktı.

Abdülhamîd Han, yerinden doğruldu. "Efendi Hazretleri! Hakkınızı helal edin. Sizi buralara kadar yorduk." diyerek...

Gövdesi hafifçe öne doğru eğilmiş, omuzlar biraz çökmüştü. Gözler ve yüz... Taşınmaz yüklerin izini taşıyordu. Gözlerinde deve katarlarının çöllerde yürüdüğünü görür gibi oldu. Alnındaki ve yanaklarındaki kırışıkların kimisi Nil, kimisi Dicle-Fırat kimisi de Tuna-Vardar gibiydi. Elli-elli beş yaşlarında gösteriyordu. Otuz altı yaşlarındaki Seyyid Abdülhakîm Efendi, "Efendi Hazretleri" sözüyle huzursuz oldu, ancak tatmadığı ağabey sevgisini onda tadar gibi olduğunu hissetti.

Yan taraftaki koltuğu işaret etti.

"Efendi Hazretleri. Lütfen şöyle buyurun."

Gösterilen yere oturdu, Halife de hemen yanındaki koltuğunu ucuna ilişiverdi, bir talebenin hocasının huzurunda oturuşu gibi...

"Efendim, hoş geldiniz, Sefalar getirdiniz. O mübarek diyarların kokusunu getirdiniz. İnşallah burada da Sefalar bulursunuz."

"Hoşluklar, sefalar bulduk efendim. Hocamız Seyyid Fehîm Hazretleri sizi çok severler, sizden çok bahsederlerdi. Son vasiyetinde de sizden bahsettiler. 'İslâmiyet, Abdülhamîd Han ile ayakta durur.' buyurdular."

Abdülhamîd Han, Seyyid Fehîm Hazretlerinin ismini duyunca ayağa kalktı. Sessizce dua etti, sonra yerine oturdu, bir anda elli yaş birden yaşlanmış gibiydi.

"Ya öyle mi dediler? Biz kimiz ki İslâmiyetin bizimle ayakta dursun. (Öyle bir iç çekti ki anlatılır değil. O 'ah'da ciğerlerin kokusunu duyar gibi oldu.) Bütün gayretimiz, İslâmiyetin, Müslümanların, Osmanlı Devleti'nin daha güzel günler görmesi içindi. Demek ki ancak kendi zamanımıza hükmümüz geçmiş. Ona da geçmedi ya... Bir gönül ehli zat da benzer şeyleri söylemişti. Çok üzülmüştük. Bizden sonrası için gayretimizi ziyade eylemiştik. Seyyid Fehîm Hazretleri de böyle söylediyse... Anlaşılan o ki kader-i mübrem. Ne yapalım? Bize düşen elimizden geldiğince mürşid-i kâmillerin gösterdiğince çalışmak. Bunca okulları hep bizden sonrasını düşünerek açmıştık."

Öyle bir boyun büküşü vardı ki Seyyid Abdülhakîm Efendi'nin gönlü cız etti. Anladı ki gönül ehli zata atfen söylediği keşif, kendine ait... Kendine ait geleceğin gönle düşmesi... Kendisiyle ilgili yazıyı levhul mahfuz da görmek ne zor bir imtihandı... 'Ya Rabbi! Alın yazımla ilgili şeyleri bana gösterme, bununla beni imtihan etme.' diye dualara durdu.

Abdülhamîd Han'ı teselli etme ihtiyacını duydu, buna niyet ettiğinde de içindeki "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadının fazlalaştığını hissetti.

"Efendim. Siz tohum attınız. Bazı tohumların yeşermesi, toprağın bağrını yırtması, Güneşe kavuşması biraz daha fazla zaman alır."

Abdülhamîd Han, üzgün üzgün başını salladı.

"Biz hemen meyveye dönüşmesini bekleriz. Bin bir fedâkarlıkla açtığımız okullardan mezun olanlar... Osmanlı'nın ekmeğiyle okuyanlar... Bizimle uğraşır... Masonlarla işbirliği yapar... Okul açtı ama onlar gönülleri açamadı... Ümit bağladığımız gönül erleri İstanbul'a gelmeyi kabul etmez... Genç yaşta vefat ederler... Muhammed Emin Efendi'yle tanışmayı çok istemiştik. Şam ve Beyrut'ta yaşadıklarınız bize ulaştırıldı. Şeyhülislamlık makamına tayin edecek âlim bulamayız. O'nu bu makama düşünmüştük. Kısmet değilmiş. Efendi Hazretleri. Sizi üzmezse o mübareğin halinden, vefatından biraz bahsedebilir misiniz?"

Seyyid Abdülhakîm Efendi önüne bakarak anlattı. İçi yana yana

Seyyid Fehîm Hazretlerinin, Muhammed Emin Efendi'yle ilgili söylediklerini... Mübarek babasının arkasından bu dünyayı terk için ne kadar istekli olduğunu... O'nun Ravda-i Mütahharayı görünce nasıl bayıldığını, türbeyi ziyaret edince ciğerlerinin nasıl kavrulduğunu... Ve Tur-i Sina'yı gördükten bir müddet sonra nasıl vefat ettiğini...

Duyduğu sesle irkildi, bir hıçkırık, ağlama sesiydi. Merak etti, ama sağına soluna bakamadı, edebe uygun değildir diye... 'Efendi Hazretleri, halimizi mazur görünüz. Muhammed Emin Efendi'yi görmeden aşık olmuştuk." sözüyle Abdülhamîd Han'a baktığında ne yapsın bilemedi. Abdülhamîd Han ağlıyordu. Müslümanların halifesi, koca Osmanlı Cihan Devletinin hükümdarı hem de gözyaşlarını gizleme, silme ihtiyacını duymadan. Onların bildiğince ak düşmüş sakalları üstünde akmaya bırakmıştı.

Abdülhamîd Han, Mekke-i Mükerreme'den ve Medîne-i Münevvere'den sual eyledi. Anlatılanları dinlerken gözyaşlarını tutamadı.

Sohbet, abi-kardeş tatlığında uzadı gitti. Bir arada Padişah, "Efendi Hazretleri affınıza sığınarak bir istekte bulunmak isterim. Valide Sultan'da senelerdir devam eden, hiçbir hekimin çare bulamadığı baş ağrısı var. Rüyada Peygamber efendimizi görmüş. 'Senin ilacın, bu sene Van hacılarından benim evladımdan birindedir.' buyurmuş. Aman medet! Valide Sultanın üzerimde hakkı pek çoktur. Annem küçük yaşta vefat edince beni o büyüttü. Ne olur kendisini bir görseydiniz, olmazsa uzaktan da olsa bir teveccüh edip okusaydınız." deyince Abdülhakîm Efendi, "Estağfurullah Sultanım. Ben böyle işlerden anlamam" deyip affını istedi. Padişah "Ne olur Efendi Hazretleri, bizi kırmayın. Sonra validemin yüzüne bakamam." şeklinde ısrar etti.

Abdülhakîm Efendi çaresiz kaldı. Karşısında Osmanlı'nın Sultanı, Müslümanların Halifesi boyun bükmüş, annesi yerine koyduğu bir kadın için dua istiyordu. Böyle bir isteği nasıl geri çevirirdi. Hocası Seyyid Fehîm Hazretlerine sığındı, bir bardak su istedi. Padişah büyük bir sevinç içinde su getirmeye kendisi koştu.

Su almaya bizzat koşan Padişahın arkasından baktı kaldı. Çok kısa zaman içinde Padişah bir sürahi su ile dönmüştü, nefes nefeseydi, yıllardır görmediği sevdiceğine kavuşan bir aşık gibi heyecanlıydı.

Seyyid Abdülhakîm Efendi, "Anne" diyerek telaşla koşturan Padişahı daha da çok sevdiğini hissetti. Sürahiyi aldı. Fâtihayı şerîfeyi okuyup sürahinin içindeki suya üfledi. Heyecanla suyu alan Padişah "Efendi Hazretleri! Birkaç dakika bana müsaade eder misiniz? Suyu bizzat götürmek isterim." diyerek boyun büktü. "Müsaade sizin efendim." sözleriyle de yeni yetme bir delikanlı gibi fırladı. Arkasından bakakaldı. Odada tek başına kalan Seyyid Abdülhakîm Efendi, elinde olmadan sağına soluna baktı. Çok mütevazi bir odaydı. Abdülhamîd Han'ın çok iyi bir marangoz olduğunu işitmişti. Oymalı masaya göz gezdirdi. "Evet, efendim." sesiyle daldığı alemden çıktı, bakarken yakalanmakla mahcup oldu. Padişah ne zaman gitmiş, ne zaman dönmüştü. Padişah, tatlı tatlı gülümseyerek "Bu aciz, kendi elleriyle yapmıştır, marangozluk yaparken dinlendiğimi, sultanlık ve halifelik yükümün bir nebze olsun azaldığını hissederim. Efendi Hazretleri! Valide Sultan, dualarınızı istirham ediyor. Gönderdiğiniz suyu içtiler ve baş ağrısı geçti, çok sevindiler, çok dua ettiler." dedi. Her halinden Sultanın da çok sevindiği belliydi. Baş ağrısından kurtulan Valide Sultandan daha fazla seviniyor gibiydi.

Sultan Abdülhamîd Han, Abdülhakîm Efendi'ye hayran olmuştu, her halinden Seyyid Fehîm Hazretlerinin halifesi olduğu belli oluyordu. Her hareketinde anlatılmaz bir vakar, heybet, edep ve zarafet vardı.

Hocasına kızma ihtimali olan bir şeyi arz eden talebe gibi boyun büktü.

"Efendi Hazretleri, müsaade ederseniz size bir konuyu arz etmek istiyorum."

Seyyid Abdülhakîm Efendi kıpkırmızı kesildi, ne yapacağını şaşırdı.

"Hünkarım! Lütfen böyle söylemeyiniz. Siz ki hem Sultan hem

de halifemizsiniz. Siz isteyeceksiniz, biz yerine getireceğiz. Biz kimiz ki bize arz edesiniz, ricanız yeter."

"Biz dünya sultanı, siz gönüller sultanısınız. Gerçek sultan sizsiniz. Tanımak bahtiyarlığına erdiğim Seyyid Fehîm Hazretlerinin mutlak halifesiniz. Gönlümüz İstanbul'da kalmanızı diler. Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerinin vefatından sonra iyice yalnız kaldık. Gazi Osman Paşamızdan başka dertleşecek kimsem yok. O da hasta... Ne olur İstanbul'da kalın. Varlığınıza muhtacız. İstediğiniz dergâh ve medreseyi size tahsis ederiz."

Bu tevazu, bu istek karşısında boyun bükme sırası Seyyid Abdülhakîm Efendi'deydi.

"Hünkarım. Ferman sizindir. Kalın derseniz, emre itaat için kalırız. Ama müsaade ederseniz biz dönelim. Talebelerimiz var. Ondan önemlisi, biz, izin almaksızın hareket etmeye izinli değiliz."

Abdülhamîd Han, en kıymetli varlığı elinden alınmış çocuk gibi iç çekti, dokunsalar ağlayacaktı. "İzin almaksızın hareket etmeye izinli değiliz" diyene nasıl 'kal' diye ferman eylerdi. "Size izin verecek kimdir?" diye sual de edemedi.

Mihmandar-ı Resulullah, alemdar-ı Resulullah (aleyhisselam)...

Ne büyük saadet... İki cihanın serverine hem ev sahipliği yapmak hem de bayraktarlığını... İslâmiyeti, âlemlerin sultanını, Yüce Mevlamızın dininin anlatılmasını, yer yüzünün ermeydanı kılınmasını temsil eden bayrağı taşımak...

Ve sonra da "Onu fetheden kumandan ne güzel kumandan, askeri ne güzel asker" müjdesine kavuşabilmek için binlerce kilometre aşıp da gelmek...

"Eyüp Sultan" denilmişti ona... İstanbulluların gönlünde taht kurmuş, gönüller sultanı olmuştu.

O'na olan sevgisini dile getirmekte acizdi. Abdülhamîd Han'ın yanında ayrıldıktan sonra hemen ertesi gün, sabah namazı sonrası huzuruna koşmuştu. Türbenin güneyinde, cami avlusunun kubbelerinden biri altında durdu. Sandukaya on beş metre mesafedeydi. Başını kalbinin üzerine eğdi. Önce okudu. Sonra gözlerini yumdu, sessizce bekledi, bekledi. Beklerken de sanki mum gibi eridi. Uzun müddet sonra, geri geri yürüyerek huzurdan ayrıldı. Hemen türbenin yanında başlayan yokuşu tırmanmaya başladı, mezarlıkların arasından. Okuyarak ve hediye ederek...

Yokuşun son bulduğu yerde geldiği yere hayretle baktı Buraya nasıl gelmişti, onu bir şey çekmişti. Yüksekçe bir kapı ve duvarlar arkasında bir mescit ve mescide bitişik bir evle karşılaştı.

Merakla baktığını gören yaşlıca bir zat bilgi verdi.

Burası Kaşgari Dergâhı diye bilinirmiş. Tekke, Mekke-i Mükerreme'de Ahmed Ahmed Yekdest'ten hilafet alan Murtaza Efendi tarafından inşa edilmiş. İlk şeyhi Kaşgarlı Abdullah Efendi olduğu için Kaşgari Dergâhı diye bilinirmiş. Murtaza Efendi'nin kabri de buradaymış. Türbede ise Geylan ahalisinden Şeyh İsa Efendi yatıyormuş.

Anlaşılmıştı buraya kendisini neyin çektiği... Ahmed Yekdes

Hazretleri, İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin oğlu Muhammed Masum-u Faruki Hazretlerinin talebesiydi. İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin kokusu onu buraya getirmişti. Serhend'in kokusu vardı.

Hemen önünde Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesi bulunuyordu. Sonrası Haliç, Topkapı Sarayı, Ayasofya Sultan Ahmet Camii geliyordu. Kalemle dile getirilemez güzellik...

Burada oturma isteğiyle yandığını hissetti. Gönlü, hüzünle titredi. Van'a dönmek zorundaydı, dönmeliydi. Bugün için izinli olduğu diyar orasıydı... Sonrası... Kimbilir...

Seyyid Abdülhakîm Efendi, kendisini Kaşgari Dergâhına çıkaran esrarı düşünür, buraya yerleşme isteğiyle yanarken biri daha yanıyordu, Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesinde...

Gözyaşları içinde dua ediyordu Eyüp Sultan Hazretlerini vesile ederek. "Ya Rabbi, sana sonsuz şükürler olsun. Oğlumun evlendiğini görmeyi nasip ettin. Torunumu görmeyi de ihsan et. Kucağıma aldığımda içimdeki adımların durduğunu hissedeyim. Ey merhametlilerin en merhametlisi Yüce Allahım. Rüyamın, Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin ve Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerinin verdiği müjdenin gerçekleşmesini ihsan eyle. Bu garibi bununla sevindir. Sevindir ki neslimden gelecek böyle bir evlat, ışığım olsun. Bu evlat sebebiyle kıyamete kadar sevap defterim kapanmasın."

Hocasının 'Pehlivan Abdülhakîm' diye iltifat ettiği Seyyid Abdülhakîm Efendi, Murtaza Efendi'nin, İbrâhim Pehlivan da Eyüp Sultan Hazretlerinin huzurundaydı. İkisi de dualardaydı. Biri kavuştuğu nimetlere şükredebilmek, diğeri de müjdelenen nimete kavuşabilmek için...

İbrâhim Pehlivan yaşadıklarına inanamıyordu. Sonunda olmuş, oğlu Said evlenmişti, tam kırk bir yaşındayken... Tam yirmi sene karşı koyduktan sonra...

İlk başta her şey çok çabuk gelişmişti, sonrasında iki sene beklemek zorunda kalmışlardı. Uzaktan akrabaydı Lofçalı Hüseyin

Ağa... O'nun kerimesi Ayşe Hanıma talip olmuşlardı. Bundan iki sene önce... Oğlu Said'i bir sabah namazı sonrası Haliç'in kıyısında evlenmeye razı etmesinden sonra... Hüseyin Ağa ve ailesi önce razı gelmemişlerdi, "Arada yaş farkı çok ve kızımız çok küçük" diyerek...

Peygamber Efendimiz ile Hazreti Aişe annemiz arasındaki yaş farkını misal olarak vermişti İbrâhim Pehlivan. Hüseyin Ağa, "O Peygamberdi, O'nun haliyle nasıl kıyas ederiz?" deyince mecbur kalmıştı anlatmaya...

Rüyadan, Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin ve Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerinin verdiği müjdelerden bahsetmişti. Bunda sonra "he" demişlerdi ancak bir şartla... Düğünün iki sene sonra yapılması şartıyla, "Kızımız biraz daha büyüsün, serpilsin, çeyizi hazır olsun." diyerek...

Ayak seslerinden bahsetmemişti onlara. Bu, kendi sırrıydı... Bu sabah yine ayak sesleriyle uyanmıştı. Seher vaktiydi... Teheccüd namazını kılmış, dualara durmuş, sabah namazı vakti girinceye kadar Kur'an-ı Kerim okumuştu. Sonra seslerin yönlendirmesine uyarak Eyüp Sultan Camii'ne gelmiş, namazı kılınca da o gönüller sultanının huzurunda duaya durmuştu. Ayak sesleri bu sabah çok daha belirli, çok daha şiddetliydi, göğsünün sıkıştığını hissediyordu. Bunu, oğlu Said Efendi'nin evlenmesine, yolu beklenenin geliş zamanının yakınlaşmasına yordu.

Ancak bu sabah daha önce yaşamadığı bir şeyi yaşamıştı. İçindeki ayakların yürüdüğü kişi yakınlarda gibisine gelmişti... Ayaklarını çekildiğince yürümeye bıraksa sanki o kişiyi bulacaklar, o kişiye koşacaklardı... "Bu kadarı da fazla, hepten hayaller peşinde mi koşmaya başladım." diyerek ayaklarını çekene değil, aklına uydu eve doğru yürüdü, Kaşgari Dergâhını arkada bırakarak...

* * *

Abdülmecîd Efendi, Başkale Medresesi'nin eskilerindendi. En kıymetli vazifeye başlayalı yeni olmuştu. Abdest ibriğini hazır etme işi ona verilmişti. Çok telaşlıydı. 1898 yılının Şubat ayının soğuk gecelerinden bir geceydi. Sabah namazı vaktiydi. Seyyid

Abdülhakîm Efendi'nin abdest suyunu götürmekte geç kalmıştı. Suyu ısıtmaya çalışırken gecikmişti.

Bir elinde ibrik, bir elinde fener, hem telaşla yürüyor hem de içinden söyleniyordu "Yazıklar olsun sana. Hem Aziz Mahmut Hüdai Hazretlerinin gönül sıcaklığı yok hem de geç kalırsın. O, geç kalınca gönül sıcaklığıyla hocasının abdest suyunu ısıttı. Sen ise ateşte ısıtmaya çalışarak geç kalırsın." diye...

O telaş içinde kapıyı vurmayı unuttu. Hızla hocasının odasına girdi. Aklı başından gidecek gibi oldu. İbrik yerden kalkıyor, hocasının eline su döküyor, sonra yere iniyordu.

Eli ayağı titremeye başladı. İçeri giremedi, kapıyı kapadı, telaştan ibriği düşürdü, yerden almasıyla birlikte kaçarak uzaklaştı. Ve hocasının başını çevirip arkasından gülümsediğini göremedi. O telaş içinde bir şeye çarptı. "Hayır olsun. Abdülmecîd Efendi? Nedir bu telaşın? Cin görmüş gibisin." Ansızın kulağına gelen kelimelerdeki "Cin" sözüyle bir daha çarpıldı.

Ne olduğunu anlar gibi oldu. Daha önce benzer şeyler duymuştu. Bu düşünceyle biraz olsun kendine geldi. Çarptığı Seyyid Fehîm Hazretlerinin dördüncü oğlu Muhammed Sıddık idi. Babası Seyyid Fehîm Hazretlerinin vefatından sonra Seyyid Abdülhakîm Efendi'ye talebe olmuştu. Gülümsüyordu. Gülümsemesi onu biraz rahatlattı. Korku içinde gördüklerini anlattı. Sıddık Efendi'nin gülümsemesi daha yayıldı.

"Hocamızın talebelerinden bir cin olsa gerek. Sen gecikince vazifeyi o almış. Merak edilecek bir şey yok."

Merak içinde sordu:

"Hocamız benden bu vazifeyi alır mı acaba?"

"Merak etme. Benzeri şeyleri hep yaşadık. Büyükler, edebe aykırı olmadığı sürece, kusura bakmazlar."

Sabah namazı hep birlikte kılındı. Abdülmecîd Efendi, çok mahcuptu. Ne yapacağını, nasıl davranacağını bilemiyordu. Ancak hadiseye başka şahit olan yoktu.

Namazdan sonra, çağrıldı. Mahcubiyet içinde Abdülhakîm Efendi'nin odasına gitti. Tebessüm ederek karşıladı.

"Üzülme evladım. Bunda senin bir hatan yok. Vali Tahir Paşa, bir iş için Van'a çağırmış. Bugün bana yol arkadaşlığı eder misin?"

Bütün dünya kendisine verilmiş gibi sevindi, demek ki hocası kendisine darılmamıştı.

"Siz nasıl uygun görürseniz efendim."

"İki saat sonra atları hazır et. Yola birlikte çıkarız inşallah."

Abdülhakîm Efendi, "Peki efendim." Diyerek büyük bir sevinçle huzurundan ayrılan talebesinin arkasından baka kaldı. İşi ne kadar zor, ne kadar da kolaydı... Yükü ne kadar ağır ne kadar da hafifti.

Gençliğine, çok iyi at sürücüsü olmasına mümkün olmuyordu, hayretler içindeydi. Başkale'den Hoşâb'a (Güzelsu'ya) kadar Abdülhakîm Efendi'ye bir türlü yetişemedi. Sanki atı kanatlanmış uçuyordu.

Abdülmecîd Efendi, hem atını sürüyor hem de Seyyid Abdülhakîm Efendi'nin işinin ne kadar zor olduğunu düşünüyordu. Efendi'nin cinlerden de çok sayıda talebesi olduğunu işitmişti ancak pek üzerinde durmamıştı. Sabah namazı öncesi yaşadıklarıyla aklı iyice karışmıştı.

Ailesi, talebeleri, çevredeki garipler, kimsesizler... "Aman, medet" diyen herkesin imdadına koşma, devletle-milleti kaynaştırma, bir saniyesi boş geçmeme... Bütün bunların üzerine bir de cinlerle meşguliyet... Zamanın kutbu, mürşid-i kâmili olmanın anlatılmaz maddi-manevi yükü... Ve her an huzurda bulunma sebebiyle edebe, sonsuz riayet...

Seçilmişlerin işi ne kadar da çetindi...

Seyyid Abdülhakîm Efendi Hazretleri, Resûlullahın Ehl-i Beytinden ilim ve irfan ile süslü, fazilet ve irşat ile mevsuf bulunan hanedana, Arvâsîlere mensuptu. Bu hanedan, Arvâs'ı ilk kuran Muhammed Kutup Hazretlerinden beri burada ve civar

vilayetlerde ilim ve feyz neşri ile meşguldüler... Önceleri Kadiri, Seyyid fehim Hazretlerinden beri de Nakşibendi tarikat ile irşat vazifesini yerine getiriyorlar, insanların gönlüne Allah sevgisini nakşediyorlardı.

Abdülhakîm Efendi, 1887 tarihinden beri, Seyyid Fehîm Hazretlerinin mutlak halifesi olarak Van vilâyeti ile çevresinde ve İran'ın Sünnî kısmında ve civar aşiret ve kabileleri arasında bu vazifeleri yerine getiriyordu.

Sırf kendi servetinden harc etmek suretiyle tekke ve zaviyeler bina ve imar eylemişti. Bilhassa Van şehrinde ve Başkale'de daimi surette vazifeleri bu idi. Ehl-i sünnete uymayan bozuk görüşlerin, İran yoluyla Anadolu'ya girmesine, bu faaliyetler büyük ölçüde mâni oluyordu.

Efendi Hazretleri, Hoşâb köprüsünde attan indi. Çünkü dedesinin dedesi buradaydı. Seyyid Abdurrahmân Kutub burada metfun idi. Arvâsîler ondan üç büyük kola ayrılmışlardı, Arvâs, Hizan ve Doğubayazıt kollarına... Onu tanıyanlar, edeben, orada ata binmezler, yaya olarak edeple mezarına yaklaşırlardı.

Abdülhakîm Efendi attan inip yürümeye başladı. Ancak o zaman Abdülmecîd Efendi, atıyla gelerek ona kavuştu ve hemen atında indi, hocasının yanına geldi, biraz gerisinde, sağ tarafında yürümeye başladı.

Ona baktı, gülümsedi, yorgun gibiydi.

"Pehlivan Abdülmecîd, kendi kendine dersin ki... 'Efendi benimle hiç konuşmaz, hep atını sürer gider."

Abdülmecîd Efendi, toparlandı.

"Estağfurullah, efendim. Ne haddime."

Talebesinin telaşı Abdülhakîm Efendi'nin gülümsemesini tan yerinin ağarmasına çevirdi.

"Böyle düşünmen gayet tabi. Hakkını helal et. Cinlerden bir topluluk geldi. Tasavvuftan çok şeyler sual ettiler. Zikirden, rabıtadan ve benzeri şeylerden... Bunları konuştuk da... Seninle

konuşmaya vaktim olmadı. Uygun ve sâlih olanlarına tarikatı öğrettim."

Efendi Hazretleri, dile gelmez bir hâl içinde büyük dedelerinin kabrini ziyaret etti. Sonra, yakınındaki bir kabrin göğsü hizasında uzun zaman ayakta hareketsiz durdu. Zâhiren kabirdekine, bâtınen de Abdülmecîd Efendi'ye teveccüh buyurdu, bir müddet sonra "Pehlivan Abdülmecîd, duyar mısın, şu kabirdeki genç ne söyler?" dedi.

"Duyar mısın?" sualiyle birlikte daha önce başına gelmeyen bir şey geldi. Mezardan ses duydu. Tepeden tırnağa titredi.

Heyecan içinde işittiğini arz etti:

"Evet, efendim, duyuyorum. 'Yâ zel-celâli vel-ikrâm' söylüyor."

Gözlerini kapattı, derin bir iç geçirdi, "Evet, doğru duyuyorsun. O kıyamete kadar, bunu söyler durur. Celalinden ikramına ne kadar muhtaç olduğumuz bir bilebilsek..." buyurdu.

* * *

Seyyid Abdülhakîm Efendi, Van'dan Başkale'ye dönünce dünyalar kendisine verilmiş gibi sevindi. Daha önce duymadığı bir ses kendisine 'hoş geldin' dedi, ama lisanı ne Arapça, ne Türkçe ne de Kürtçeydi... Lisanın bütün dünyanın ortak diliydi. Hocasının yadigârı, gönlünün sultanı hanımı 'Efendim. Yüce Rabbimizin bir emanetine daha kavuştuk, layık görüldük. Emanete sahip çıkmayı ihsan eylesin." diyerek uzattı. Beyazlarla kuşatılmış emaneti kucağına alınca bulutları kucaklamış gibi oldu. Beyazlar içinde boncuk boncuk bakan gözlerle karşılaştı.

Ahmet Mekki'ye kardeş gelmişti. Doğacak her erkek çocuğuna 'Ahmet' ismini vereceği sözünü hatırladı. Bakışlarını merakla ilk hanımı Seyyide Esma Hanıma çevirirken "Kerimeniz." cevabı geldi. "Kerimeniz" sözüyle kanatlandığını hissetti. Kız çocuklarını çok seviyordu. Allahü teâlâya bu nimetinden dolayı şükretti. Hanımın işaret etmesiyle "Şefia" ismini verdi, ahirette şefaatçi olması dileği ve duasıyla...

Başkale'de hocası Seyyid Fehîm Hazretlerinin "Pehlivan" diye iltifat ettiği Abdülhakîm Efendi, ikinci defa baba olmasının sevincini yaşarken İstanbul'da durum farklıydı. İbrâhim Pehlivan, "Torunum niçin gelmedi?" diye üzüntülere gark oluyordu.

Yirmi bir yıl sonra razı ettiği oğlu Said evlenince çok sevinmişti, gönül erleri tarafından verilen müjde gerçekleşecek diye...

Ama hiçbir işaret yoktu. Düğün olalı bir yılı çoktan geçmişti. Yolu beklenen emanetten hiçbir haber gelmemişti. Hanımını hemen hemen her gün sıkıştırıyordu "Gelin kızımızın ağzını ara. Bir gelişme var mı?" diyerek...

Hanımı "Bey, sen delirdin mi? Böyle şey sorulur mu? Daha evlilikleri bir yılı yeni geçti, hele sabret." sözleriyle tepki gösteriyordu.

İbrâhim Pehlivan, hanımına hak veriyor, ancak gönlüne söz geçiremiyordu. Gönlü, müjdelenen toruna bir an önce kavuşmak istiyordu.

Hanımından destek bulamayınca oğluna sormak istiyor, ona da edebi müsaade etmiyor, çareyi Eyüp Sultan Hazretlerinin huzurunda arıyordu.

Açıyor ellerini, yalvarıyor, yalvarıyordu, kendinden geçercesine... İstanbul'u şereflendiren, İstanbul'a şan, gömüldüğü mahalle ismini veren o gönül erinin, Eyüp Sultan Hazretlerinin huzurunda... Yüce Yaradana, olmazları olur kılana, Eyüp Sultan Hazretlerini vesile ederek...

* * *

Çok fazla geçmemişti... Eyüp Sultan Hazretlerinin huzurunda boyun bükmesinden, müjdelenen torununun olması için dua etmesinden...

Yorgun-argın geçen bir günün ardından eve geldiğinde hanımı sevinçli bulmuş... "Hayır olsun hanım. Bohçacı kadınlar evimize mi uğradı?" diye takılmıştı. Hanımı, "Sen dalganı geç. Ben de haberi vermiyorum." deyince olanlar olmuştu. Zaten günlerdir endişe

içindeydi. “Acaba çocuk olmasına mâni bir halleri mi var?” düşüncesi içini kemirip duruyordu. “Yeter ki çocukları olsun. İlk çocuğun beklenen olup olmaması hiç mühim değil.” diyordu.

Acaba beklediği haber miydi? “Hay dilim tutulsaydı da bohçacı kadınlardan bahsetmeseydim. Tamam, hanım, özür dilerim. Latife yapmak istemiştim.” diyerek özür üstüne özür dilemiş ama hanımını bir türlü konuşmaya ikna etmeyi başaramamıştı. Bunun üzerine taktik değiştirmiş...

Bir Hamid altınına razı edebilmişti konuşmaya... Ve hanımı “Müjde, gelin kızımız hamile” demişti. Yaşına başına aldırmadan hanımını ellerinden tutmuş, çocuklar gibi zıplamıştı.

O günden bugüne altı ay geçmişti. Şimdi 1899 yılının bir haziran gününde bekliyordu, doğum haberini... Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesinin hemen yanındaki kıraathanede... Kahve mi yoksa su mu içiyordu farkında değildi. Heyecandan duramayıp ortalığı karıştırınca evde tutmamıştı hanımı, “Git. Kahveye mi gideceksin, esnaftan bir ahbabının yanına mı? Git de bir de senin ile uğraşmayalım.” diyerek... Haklılardı, doğuracak sanki kendisi gibiydi. İlk defa baba olma ayrıcalığa tadacak olmasına rağmen Said bile o kadar heyecanlı değildi. Babasının haline gülmüş, “Baba, sen git, ben sana haber veririm.”demişti.

Heyecandan yerinde duramıyordu, gözleri Şifa Yokuşu’ndaydı, o taraftan gelecek Said’i görebilmek için... Acaba sağ-salim doğacak mıydı? Doğarsa kız mı olacaktı, yoksa erkek mi? Erkek olursa içindeki adımlar duracak mıydı?

Doğum haberini beklediği şu saatlerde 22 yıldır durmayan adımları iyice hızlanmıştı. İçindeki adımlardan aile çevresinden kimseye bahsetmemişti.

Adımların daha da hızlandığını hissetti. Başını kaldırdı, baktı, oğlu Said geliyordu. Gelişi biraz hızlıcaydı ama yüzünden bir şey belli olmuyordu.

Daha yanına ulaşmadan “Ne oldu evladım?” diyerek yerinden

fırladı. Said, gayet sakin bir şekilde "Bir torunun oldu baba." dedi. Yakasına yapıştı, "Te be oğlum söylesene, kız mı, erkek mi?" diye sordu.

Yine son derece sakin, sanki baba olan o değilmiş gibi cevap verdi:

"Erkek."

Oğlu Said'den "erkek" sözünü duyan İbrâhim Pehlivan "Hey bre heyyy." diye öyle bir naralandı ki bütün İstanbul duydu. Naralanmasıyla birlikte de deli gibi koşmaya başladı.

Herkes, şaşkın bir halde, sağa sola çarparak koşan İbrâhim Pehlivan'a bakıyorlar, "Yahu bu adam delirmiş mi?" diyerek tepkilerine dile getiriyorlar, çarptığı kimseler de en ağır lafları söylüyorlardı. İbrâhim Pehlivan, ne söylenenleri işitiyor ne de çarptıklarını görüyordu.

1877 yılında yaşadıklarından sonra, şaşırmayı unutmuş olan Yeminli Deli Said bile babasının arkasından baka kalmıştı, büyük bir şaşkınlık içinde...

İbrâhim Pehlivan, soluk soluğa eve ulaştı. Ulaşmasıyla birlikte telaşla kapıya yüklendi. Yüklenmesiyle birlikte kapı ardına kadar açıldı ve sofaya boylu boyunca uzandı. Hemen yerinden kalktı, gürültüyü merak ederek merdiven başına gelen hanımıyla karşılaştı.

"Hayır olsun efendi nedir bu gürültü?"

Düştüğünün bile farkında değildi.

"Ne gürültüsü duymadım. Sen çabuk torunumu bana getir."

Hatice Hanım, heyecandan kıpkırmızı kesilmiş ve soluk alamaz hale gelmiş eşine baktı, sertçe konuştu:

"Efendi, ne zamandır hanelere kapı çalınmadan girilir oldu?"

Kıraathaneden eve gelinceye kadar hiçbir şeyin durduramadığı İbrâhim Pehlivan, tanıdık sesle kendine gelir gibi oldu, sağına soluna baktı.

"Kapı... Yani... Şey... Çalmadım mı?"

"Tabi ki çalmadın efendi. Gürültüye çıktım ve seni sarhoş gibi karşımda sallanırken buldum. Ne oldu sana böyle? Nedir bu halin?"

Boyun büktü.

"Şey... Torumum, yeni doğan... Onu görmek, kucağıma almak için koştum."

Hatice Hanım, karşısında boyun bükmüş duran, torununa bir an kavuşmak için her şeyini vermeye, dünyaları yıkmaya hazır eşine baktı. Yüreciği cız etti. Kolay değildi. 22 senelik hasret vardı. Ve bu hasreti dayanılmaz kılan müjdeler...

Daha fazla bekletmeyi gönlü elvermedi, "Yukarısı kalabalık. Hele biraz burada bekle. Aslan parçasını kundaklayıp getireyim." dedi, dönüp loğusa odasına doğru yürüdü.

"Bre hanım! Ne beklemesi? Ben de bekleyecek hal mi kaldı? Torunumu hemen getir." diye bağırmamak, arkasından koşmamak, loğusa odası falan dinlemeden bebeğin yanına dalmamak için kendini zor tuttu.

Birkaç adımlık sofada deli at gibi dolaşmaya başladı.

"Torunum nasıl acaba? Mutlaka iri yarı olmalı? Kime benziyor? Kime olacak tabi ki dedesi İbrâhim Pehlivana... İçimdeki ayak sesleri duracak mı? Durmalıydı, bu kadar yıl bekledikten sonra..."

İbrâhim Pehlivan, zihnindeki suallere yine kendi cevap veriyordu.

Geçen her saniye yıl gibi geliyordu. Gözleri üst kata çıkan merdivenlerden ayrılmıyordu. Tam sabrının sonuna gelip merdivenlere doğru atılırken kala kaldı. Kıpırdayamıyordu. Görünmüştü, uğruna sahip olduğu her şeyi vermeye hazır olduğu varlığı taşıyan varlık... Hatice Hanım, kucağında kundak, gülümseyerek merdivenlerden aşağı süzülüyordu, bir kuğu gibi... Uçuyor gibisine geldi. Atılmak istedi, kucaktaki kundağa doğru yapamadı, hareket edemedi, ayaklarının bağı çözülmüştü.

Mukaddes yükü taşıyan beyaz bir bulut süzülüşünde geldi,

önünde durdu.

"Buyur efendi. Torunun... Uğruna dağları yıkmaya hazır olduğun torunun."

Ellerini uzatmak istedi, o mukaddes varlığı kavramak için, yapamadı, kolları kıpırdamıyordu. Konuşmak için çabaladı, yapamadı, dili dönmüyordu, ağzı kurumuştu.

Hatice Hanım, kocasına baktı, korktu. İnmeye uğramasından. Sapsarı kesilmişti, nefes almakta zorlanıyordu.

"Efendi ne oldu sana? Sesin çıkmaz, hareket etmezsin. Bu kadar üstüne düşürsen olacağı budur. Her şeyin bir kararı var." diye söylendi.

Cevap, İbrâhim Pehlivandan değil başka yerden gelmişti. 'İnga' cevabı, İbrâhim Efendi'nin gücü ve ilacı oldu. Hareket etmeyen kolları hareket etti, uzandı, elleri kundağın altına kaydı ve tuttu bir kelebeği tutarcasına.

Çekti, göğsüne doğru kaldırdı daha rahat görebilmek için. Al yanaklar üzerinde çok şeylerin haberini veren bir çift kara göz gördü, ama ne dediklerini anlayamadı. Gözleri anlamakta aciz kalmıştı, ancak içinden küt küt sesler geliyordu, ayak sesleri devam ediyordu hem de koşarcasına... Ayak sesleri durmamıştı. Kucağındaki beklediği, kucağındaki müjdelenen kişi değildi. Gözlerinin karardığını hissetti. En son hatırladığı kendisine bakan siyah gözlerin güldüğü, yere doğru yığılırken hanımın çığlığıydı...

* * *

Seyyid Abdülhakîm Efendi, miras kalan mallardan yaptırdığı medresede iki eğitimi birden veriyordu, hem fıkıh bilgilerini hem de tasavvufi terbiyeyi.

On altı yıldır her iki eğitim kesintisiz devam ediyordu.

Kendi imkânlarıyla zengin bir kütüphane kurmuştu.

Talebenin yiyeceği, giyeceği, yatacağı, yakacağı kendisi tarafından karşılanıyordu. Birçok âlim ve zeki zatlar yetişmişti.

Bunların gönderildiği yerler irfan nurlarıyla aydınlanıyordu. O civarda medresesi, ilim ve feyziyle şöhret bulmuştu.

Valilerle, memurların, uzak yerlerdeki âlimlerin bile sitayişle bahsettikleri bir ilim merkezi olmuştu.

Medreseden yetişen ilim adamlarının okumaları için lâzım gelen kitapları vasıtalarla İstanbul'dan getirtiyordu.

Medresede okuyanları, tasavvufi terbiye alanları, aşiret ve kabilelere gönderiyor, onların ilim ve irfan nuruyla aydınlatılmasını sağlıyordu. Medrese mezunlarından bazıları, vilâyet, sancak ve kaza merkezlerinde müftü olarak vazifelendiriliyordu.

İçlerinden muhtaç olanları, ev eşyalarını tedarik ederek Seyyid Abdülhakîm Efendi evlendiriyordu. İran sınırı boyundaki halk, bu gayretler sayesinde Sünnîlikte devam ediyorlar... Kendilerini görenler, onları verâ ve takvâ sahibi ve ilim tahsiline rağbetli olduklarını hayret ederek söylüyorlardı.

Abdülhakîm Efendi, kardeşlerinin yardım ve alâkaları rahat hareket ediyordu. Dünya işlerinden tamamen uzak, zamanın hâdiseleri ve aile gailelerinden müsterih olarak bütün vaktini talebelerin yetişmelerine harcıyor, emsali bulunmayan kişiler olmasına çalışıyordu.

Kardeşlerinin bütün gayretlerine rağmen, zaman zaman sıkıntı yaşanıyordu. Kitap temininde güçlükler çekiliyordu.

1900 yılında ikinci oğlu Ahmed Enver Medeni doğmuştu. Makam-ı Ahmediyyeye kavuşmasını şükrü olarak bu oğluna da Ahmed ismini koymuş... Medîne-i Münevvere'ye ve burasını şereflendiren iki cihanın serverine ve kelime-i tevhidin ikinci kısmına işaret olarak 'Medeni' ismini de ilave etmişti. İlk oğluna da 'Mekki'yi ilave etmişti, Kâbe'ye, Kâbe'nin bulunduğu şehre ve kelime-i tevhidin ilk kısmına işaret olarak...

1903 yılının son zamanlarına doğru geçim sıkıntısı baş göstermişti, kitapları teminde zorlanıyordu.

Bugünlerden bir günde Seyyid Abdülhakîm Efendi, medresede

ders veriyordu ki kapı açıldı. Gayet temiz giyinmiş bir bey içeri girdi, selam verdi ve dersi dinledi. Talebeler hayret etmişlerdi geliş şekline ve dersi dinleyişine... Abdülhakîm Efendi, hiç müdahalede bulunmadı ve anlatmaya devam etti.

Ders sonunda yanına geldi ve "Efendim, kaç talebeniz var? Hangi kitapları okutuyorsunuz? Hangi kitaplara ihtiyacınız var?" diye sordu.

Abdülhakîm Efendi, yine "Efendi, kimsin, nereden gelirsin?" diye sual etmeden lâzım olan birçok kitap ismini verdi. Cebinden defterini çıkardı, bütün ihtiyaçlarımı deftere yazdı. Biraz sonra da veda etti, gitti. Talebeler, gelişmeleri şaşkınlık içinde takip etmişlerdi. Bu nasıl işti. Gelen kendisini tanıtmamış, hocaları da kim olduğunu sormamış ama onun sorularına cevap vermişti.

Konuşması gayet nazik, elbisesi gayet muntazam ve temizdi. Abdülhakîm Efendi, onun bu hallerinden İstanbul beyefendisi olduğunu ve kimin tarafından gönderildiğini anlamıştı ama talebelerine bir şey dememişti.

Aradan iki ay kadar bir zaman geçmişti. Günlük telaşlar içinde bir ay önceki yaşananlar unutulmuştu. Başkale'deki medreseye postacı geldi ve Abdülhakîm Efendi'ye "Sizi postaneden istiyorlar." dedi. Hemen kalkıp gitti. Postanedeki memurlar; "Bunlar size geldi." diyerek iki büyük sandık gösterdiler..

Abdülhakîm Efendi, sandıkları katırlara yükletip medreseye getirtti. Herkes merak içindeydi. Kendi elleriyle, besmeleyle sandıklar açtı. Ne olduğunu az çok tahmin ediyordu buna rağmen o da merak içindeydi. Sandıklar açıldı. İçlerinde, iki ay evvel gelen beyefendiye isimlerini yazdırdığı kitaplar vardı.

Kitapların üzerine bir de kâğıt konulmuştu. Talebelerin meraklı bakışları arasında kâğıdı aldı ve seslice okudu. Kâğıtta; "Halîfe-i müslimîn sultân Abdülhamîd Han'ın hediyesidir." yazıyordu. Abdülhakîm Efendi, ihtiyacı olan kitapların gelmesine, bunların gelişine çok sevdiği Sultan Abdülhamîd Han'ın vesile oluşuna çok sevindi.

Hocasının "İslâmiyet Abdülhamîd Han ile kaimdir." sözünü hazırladı.

Sultan Abdülhamîd Han rahmetullahi aleyh, başta Anadolu'dakiler olmak üzere üç kıtadaki Osmanlı'nın bütün medrese ve ilim yuvalarına böyle bedava kitap gönderiyordu.

İşte, Sultan Abdülhamîd Han'ın her yere gönderdiği, düşmanlarının hafiye dediği bu kimseler, ilim yuvalarını tespit ederler, Sultân da buralara bedava kitap gönderirdi.

Abdülhamîd Han, bu şekilde üç kıtaya ulaşmaya, herkesin derdine derman olmaya çalışıyordu. Ancak, Osmanlı'nın düşmanları da boş durmuyordu. Her fırsatta birbirini yiyen İngiliz, Fransız, Alman ve Ruslar bir konuda kesin anlaşmışlardı, Osmanlı'yı ve Osmanlı'nın temsil ettiği ehl-i sünnet Müslümanlığı ve halifeliği tarih sahnesinden silinmesinde... Türklerin Anadolu'ya hapsedilmesinde... Mümkünse tekrar Ortaasya bozkırlarına sürülmesinde...

Abdülhamîd Han, yalnızca büyük devletlerin değil, Osmanlı'nın yüzyıllardır himayesinde yaşayan azınlıkların da hedefiydi. Yahudilerin, Ermenilerin, Rumların, Sırpların, Makedonların ve Bulgarların...

Yahudiler, onu, "vaat edilmiş topraklar" dedikleri Filistin ile önlerinde en büyük engel görüyorlar... Ermeniler ise büyük Ermenistan hayallerinin onun ölümüne bağlı olduğunu kabul ediyorlardı.

Abdülhamîd Han'ı en fazla üzen ise kendilerini Türk ve Müslüman kabul edenlerin ihanetiydi. Bin bir fedakârlıkla yaptırdığı, her türlü imkânlarla donattığı okullarda okuyanların bir kısmı... İşbirliği içindeydi Ermeni, Yahudi ve Bulgarlarla... İngiliz, Alman devletinin ajanlarıyla, Abdülhamîd Han'ı devirmek için...

Hem askeri hem de sivil mekteplerde okuyanlardan, subay çıkanlardan kendisine düşman çoktu... Abdülhamîd Han'ı devirmek için düşmanla her türlü işbirliğini yapıyorlardı. Bir kısmı, Paris'e Londra'ya kaçmış faaliyetlerine oradan devam ediyorlardı,

Batının yaldızlı görünüşü, propagandaları akıllarını başlarından almıştı. Masonlarla koyun koyuna çalışıyorlar, "Adalet, Kardeşlik, Eşitlik" sloganlarını onlarla birlikte haykırıyorlardı. Yüzlerce yıldır adaleti, merhameti, kardeşliği, insanlığı gerçekleştirmiş bir devleti yıkmak, hanedanı yok etmek için...

25 yıldır onlarca cephede aynı anda savaşan Hakan, Halife-i Müslümin yorulmuştu. Kırgındı... Devleti ve milleti hangi şartlar, hangi fedakârlıklar altında bir arada tuttuğunu en yakınında olup da bilmeyenlere... Bunca meydandaki hakikati görmeyenlere... Yaptıklarının ekmeğini yiyenler tarafından takdir edilmemesi onu çok üzüyordu.

* * *

1906'da bir kızı daha olmuştu, Maide ismini verdi. 1908 yılının hemen başında bir erkek evlada daha kavuştu. Onu da 'Ahmed' ismiyle şereflendirdi, bu ismin sahibini, bu ismin hatırlattıkları unutmamak, bir nebze olsun şükredebilmek için... "Ahmet Münir" dedi, yeni doğan oğluna... O'nun doğumuyla birlikte içindeki "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryatları çoğaldı. Çoğalmakla da kalmadı, gönlüne nur diyarına gitme isteğini doldurdu. Kendisini o tarafa çeken çok kuvvetli bir bağ vardı. Hiç niyetinde değilken ikinci defa hacca gitme isteğiyle yanmaya başladı.

Gelişmeler çok hızlı oldu. Hac etmek isteyen Başkale ve Van eşrafının ısrarı, feryatlara, gönlündeki isteğe eklenince... Eşraf, "Ne olur hac yolunda bizi şereflendir, gücümüz, rehberimiz, gönül ışığımız ol, masrafları merak etme." diye yalvarınca... Üzerinde hakkı olanların rızasını da alınca... Düştü tekrar Hac yollarına, seferlerin en güzeline...

Van'a geldi... Hicri 1326 yılının Rebiul-evvel ayının 12. gecesinde, miladi 1908 yılının Nisan ayının ilk günlerinde... Mevlit Kandiliydi. Bunu, işaretlerin en güzeli kabul ettiler. Seyyid

Abdülhakîm Efendi'nin gönlünde, kâinatın yaratılma sebebi sevgili ceddinin hasreti iyice dayanılmaz oldu.

Deniz yoluyla gitmenin daha güvenli olacağın düşündüler. Kara yoluyla hacda can güvenliği yoktu, Ermeniler iyice gemiyi azıya almışlardı.

1892-93 Sason isyanlarından sonra 1904'te Siirt'te büyük isyan olmuştu. 21 Temmuz 1905 yılında padişahın arabasına bomba koyacak cesareti bulmuşlardı.

Sultan Abdülhamîd Han'ın fevkalade akıllı ve tedbirli siyaseti ile bütün İslâm alemini kendisine bağladığını gören İngilizler, Osmanlı Devletinin iyiye gidişini durdurmak ve yıkmak için faaliyetlerini yoğunlaştırmışlardı.

Bir taraftan Padişah aleyhine faaliyette bulunan İttihad ve Terakki Cemiyetini desteklerken diğer taraftan da Arabistan Yarımadasındaki bedevi kabilelerini ve Doğu Anadolu'da Ermenileri Osmanlı Devletine karşı kışkırtıyorlardı.

Bu arada Osmanlı Devletinden Berlin antlaşmasının, Anadolu'da Ermenilerin yaşadığı vilayetlerde ıslahat yapılmasını isteyen 61. maddenin kesinlikle tatbik edilmesini istediler. Bu uygulamanın Ermeni muhtariyetini doğuracağını bilen Sultan Abdülhamîd Han, İngilizleri oyalayarak böyle bir teşebbüse fırsat vermedi.

Ayrıca Ermenilerin, Avrupa devletlerinin dikkatlerini çekmek üzere girişikleri isyanları anında bastırdı. Hatta bu iş için polis ve jandarmadan ziyade sivil halkı kullandı. Bunun üzerine Ermeniler bir arabaya yerleştirdikleri saatli bomba ile Padişah'ı Cuma namazından çıkışta öldürmek istediler. Fakat Abdülhamîd Han, bu suikasttan kurtuldu. Bütün bu faaliyetler onu, tatbik ettiği politikadan zerre kadar döndürmedi.

Anadolu'yu Ermenistan olarak görmek isteyen Fransız yazar Albert Vandal, bu Türk Hakanına "Le Sultan Rouges (Kızıl Sultan) diyerek iftiralar yağdırdı. Ne yazık ki bu satırlar Osmanlı ülkesindeki İslâmiyet ve Türklük düşmanları tarafından da aynen

alınarak Padişah'a karşı kullanıldı.

Sultan Abdülhamîd Han'ın kabul etmediği ve sonuna kadar direttiği önemli konulardan birisi de Filistin meselesiydi. Siyonistler, Filistin'de bir Yahudi devleti kurulması için Sultan Abdülhamîd Han'a başvurdular. Osmanlı maliyesinin en büyük problemi olan dış borçların bir kalemde silineceğini bildirdiler. Padişah bu teklifi şiddetle reddettiği gibi, Yahudilerin çeşitli yollarla Filistin'e gelip yerleşmelerine engel olacak tedbirleri de aldı.

İngilizlerin Arabistan'da Cemaleddin Efgäni ve meşhur casus Lawrens yolu ile hilafet meselesini kurcalamaya başlamaları üzerine, bölgeye büyük bir derviş kafilesi gönderdi. Aynı şekilde bir kafileyi de Hindistan'a gönderen Padişah, böylece İngilizlerin propagandalarını etkisiz kılmaya çalıştı.

Padişah'ın bu faaliyetleri üzerine İngilizler onu saltanattan uzaklaştırmadıkça emellerine kavuşamayacaklarını anladılar. Bunun için İttihad ve Terakki Cemiyetinin faaliyetlerine hız verdirdiler. Başta Adana olmak üzere memleketin çeşitli yerlerinde isyanlar çıkardılar.

İttihad ve Terakki Partisine mensup bazı Türk subayları, 'hürriyet' diyerek özellikle Balkanlarda, dağa çıkarak Osmanlı Ordusu'na karşı Makedonya komitacılarıyla birlikte savaşmaya başladılar.

Osmanlı coğrafyasının kaynadığı bu günlerde Seyyid Abdülhakîm Efendi ve beraberindeki hacılar önce Van'dan Doğubayazıt'a geçtiler. Arvâsîlerin Doğubayazıt koluna misafir oldular, hasret giderdiler. Buradan Tiflis yoluyla Batum'a, ulaştılar. Bir müddet istirahat ettikten sonra gemiyle İstanbul'a doğru yola çıktılar. Karadeniz'in hırçın dalgalarıyla günlerce boğuştuktan sonra ulaştılar... Başta Eba Eyüp Ensair Hazretleri olmak üzere nice sahabe-i kiramı, evliyayı bağrında saklayan müjdelenen şehre kavuştular.

Seyyid Abdülhakîm Efendi, kavuştukları İstanbul'un on yıl önce

gördüğü İstanbul olmadığını hissetti.

Karaköy iskelesinde, sahabe makamlarının bulunduğu yerde şehre ayak bastılar. Şehirde anlatılmaz bir kargaşa vardı. Ellerinde bayraklar insanlar bağıra bağıra yürüyorlardı. Sordular ve öğrendiler ortalıkta dolaşan iddiaları... Beş gün önce 10 Haziran'da Finlandiya Körfezi'ndeki Revval limanında Çar II. Nikola ve kral Edward'ın, 'Hasta Adam' dedikleri Osmanlı Devleti'nin mirasını paylaşmak anlaştıkları söylentisi insanları sokağa dökmüştü. Kimse bu iddianın doğru olup olmadığını araştırmıyordu. Söylentiye göre uzun bir süre Rusların Ortadoğu siyasetine karşı bir siyaset takip eden İngiltere, bu görüşmede bu siyasetinden vazgeçtiğini bildirmişti. Bu durum, Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki topraklarında Türk hakimiyetine son verilmesi manasına geldiği açıklanmıştı, bazı Avrupalı diplomatlar tarafından...

Bu açıklama, Abdülhamîd Han'a karşı olanların eline fırsat vermişti. "Padişah, memleketimiz satılmasına, taksim edilmesine seyirci kalıyor. Tahtını korumaktan başka bir şey düşünmüyor. Meclis yeniden açılmalı. Osmanlı Milleti kendi geleceğine sahip çıkmalı. Hürriyet istiyoruz." sözleriyle talebeleri, işsiz-güçsüz takımını sokağa dökmüşlerdi.

* * *

Revval'de alındığı söylenen karar, İttihat ve Terakki taraftarı genç Türk subaylarını harekete geçirdi. Bu kararı, Abdülhamîd Han'ı devirmek için bir fırsat bildiler. Selanik ve Manastır'daki İngiliz ve Alman masonlarıyla işbirliğine gittiler.

Avrupa'daki siyasi dengeleri bilenler, yalnız başına İngiltere ve Rusya'nın Osmanlı'yı paylaşma kararı alamayacaklarını söylüyorlardı. Ama bunları dinleyen yoktu. İttihat ve Terakki propagandası almış yürümüş, Sultan Abdülhamîd Han'ı hain ilan etmişti.

Abdülhamîd Han'a, meşrutiyeti tekrar ilan ettirmek için, 20 Haziran Cuma günü Kolağası Resneli Niyazi Bey, fitili ateşledi.

Cemiyet'ten izin alarak tabur sandığını ve depoyu açıp bir miktar para ve silah alarak, beraberinde 200 asker ve 200 sivil ile birlikte ve bol miktarda mühimmat ile dağa çıktı. Cemiyet, Resneli Niyazi'nin bu hareketini sahiplenerek kendilerine mal etti.

Resneli Niyazi'nin başlattığı bu hareketi, İttihatçı bütün subayları harekete geçirdi. Merkezi Selanik'te bulunan Üçüncü Ordu'nun genç subayları İttihatçılar tarafından aldatıldı.

7 Temmuz'da Rumeli'de (Osmanlı'nın Avrupa topraklarında), karışıklık olan yerlerde durumu yerinden görmek, alınacak tedbirleri tespit için gelen Şemsi Paşa, teğmen Atıf tarafından vuruldu.

Subaylar, Abdülhamîd Han'a bir telgraf çektiler. Telgrafta, derhal Kanun-i Esasi'nin yürürlüğe konulmasını ve meclisin açılmasını talep ettiler. Bu istekler yerine getirilmediği takdirde, daha kötü şeylerin yaşanacağı tehdidinde bulundular.

Telgrafı okuyan padişah, kalbinden hançerlenmiş gibi oldu. Yetişmeleri için her türlü fedakârlığa katlandığı subaylar kendisini tehdit ediyorlardı. Bütün gayretlerine rağmen, devlete ve millete sahip çıkacak idari ve ilmi kadrolar tam manasıyla yetişmemişti, içerdeki ve dışarıdaki çalışmalar, attığı tohumların yeşermesine, yeşerenlerinde boy atmasına mâni oluyordu.

Kendini çok yalnız hissediyordu, Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa'dan sonra dertleşeceği kimse kalmamıştı. Gönlü Van'a doğru kaydı. On yıl önce tanıştığı Seyyid Abdülhakîm Efendi'yi hatırladı. Onu İstanbul'a çağırma, onunla dertleşme ihtiyacıyla yandı. Yaverini çağırdı gerekli emirleri verdi.

İttihatçılar, padişaha telgrafı gönderdikten sonra Meşrutiyeti ilan etme kararı aldılar. Aynı gün 21 pare top atılarak, Manastır'da İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından Meşrutiyet ilan edildi. Yine o gün, İttihat ve Terakki, Rumeli'nin birçok merkezinde Meşrutiyeti törenlerle ilan etti ve durum bir telgraf yağmuru halinde Yıldız Sarayı'na duyuruldu.

23 Temmuz günü İttihat ve Terakki Cemiyeti, Manastır Merkezi doğrudan doğruya Abdülhamîd Han'ın şahsına bir telgraf çekti. Telgrafta; "Vilayet içindeki mülkî ve askerî memurlar, zabitler, her dine mensup vatandaşlar yemin ettiler ki; hemen millet meclisinin açılmasına müsaade edilmediği takdirde beklenmedik hareketler meydana gelecektir" sözleriyle tehdit ettiler.

Dışarıdan gelen baskı ve tehditlerle bunalan, en ümitli olduğu kimselerden beklediği desteği göremeyen Abdülhamîd Han, kararını verdi. 23 Temmuz'u 24 Temmuz'a bağlayan gece içi yana yana harekete geçti. "Bugüne kadar yaşadıklarımdan bunun ülkemin felaketine sebep olacağını hissediyorum. Ancak çaresizim. Eğer yapmazsam, kan dökülecek, fitne büyüyecek. Ya Rabbi, hayırlara vesile kıl." dualarında, Kanun-i Esasiye'yi, anayasayı tekrar yürürlüğe koyduğunu açıkladı. Bu şekilde ikinci meşrutiyet başlamış oldu. Bu karar, aynı gece Osmanlı'nın bütün bütün vilayetlerine duyuruldu.

24 Temmuz'da güneşin doğuşuyla başlayan anlatılmaz gürültüyle pencerelere koştular. Otuz sekiz gündür İstanbul'daydılar, Seyyid Abdülhakîm Efendi ve beraberindekiler... Ortalığın karışık olması sebebiyle kendilerini İskenderiye limanına ulaştıracak gemi bulamamışlardı. Bir müddet İstanbul'daki tanıdıkların yanlarında kaldıktan sonra eşraftan birkaç kişiyle Fatih'te bir otelde yerleşmişlerdi.

Yüreğine hançer saplandı, gözlerine yaş bürüdü. Kanun-i Esasiye'nin tekrar yürürlüğe konulduğunu işitince... Rum, Yahudi, Ermeni, Bulgar ve bir kısım Türklerin kol kola sevindiklerini görünce Seyyid Abdülhakîm Efendi...

"Vah Osmanlı! Vah Abdülhamîd Han! Vah sevdiğine sahip çıkmayan Osmanlı milleti." diye ağladı.

Yanındakiler, şaşkınlık içindeydiler. O güne kadar ağladığına şahit olmamışlardı.

Van eşrafından Halil Efendi, "Efendim. Durumu o kadar kötü mü?" diye sual eyledi.

Gözyaşları içinde pencereyi gösterdi.

“Hele bakın kimle seviniyor”

Merakla baktılar, “Efendim, gayrimüslimler ve Avrupalıya özenmiş züppe tipler.” cevabını verdiler.

Başını üzüntü içinde salladı.

“Tabi ki onlar sevinecek... Abdülhamîd Han, Osmanlı’yı parçalama emellerini otuz yıl geciktirmişti. Görülen o ki padişah, yorulmuş, sanki ‘ne haliniz varsa görün’ der gibi... Şimdi seçimler yapılacak. Türk ve Müslüman olmayanlar meclise dolacak. Abdülhamîd Han’ı meşrutiyeti ilana zorlayanlar bundan sonra rahat komazlar. Görüldüğü kadar asker içinde en teşkilatlı İttihat ve Terakki Cemiyeti... İngiliz ve Alman masonları işbirliği yapmış gözükür. Gaybı Allahü teâlâ bilir ama görünen o ki içerden ve dışarıdan sırtlanlar yaralı aslanı parçalamak için saldırıyorlar. Yorgun ve yaralı aslan fazla dayanamaz gibi...

Seyyid Abdülhakîm Efendi’nin bunları söylediği saatlerde İbrâhim Pehlivan da şaşkın vaziyette Fatih sokaklarında geziyordu... Gördükleriyle Rus kurşunu yemiş gibi olmuştu. Müslüman ve Müslüman olmayan halkın, sokak ortasında sarılarak, öpüşerek birbirlerini tebrik etmesi, aklını başından almıştı. Böyle neyi kutluyorlardı?

Dokuz senedir zaten aklı başında değildi, yarı deli gibi dolaşıyordu. İlk torunu Mustafa Efendi’nin 1899’da doğumuyla anlatılmaz şekilde sevinmişti. Ama bu sevinci kucağına almasıyla üzüntüye dönmüştü. İçindeki ayak sesleri durmamıştı. Ondan sonrada gelişini çok büyük bir heyecanla beklediği torununun yanına pek uğramamıştı. Hanımı, gelini ve oğlu Said Efendi bu hareketine bir anlam verememişlerdi.

Doğanın yanına uğramamıştı,ama doğacak olanı beklemişti tarif edilmez bir sabırsızlık içinde. Doğum geciktikçe deliye dönmüş, yemeden içmeden kesilmişti. Hanımını “Gelinin niçin çocuğu olmuyor, yoksa istemiyorlar mı?” diye sıkıştırır durmuştu. Hanımı, “Efendi, sen delirdin mi? Torun diyordun, bak yüce Rabbimiz bir

tane verdi, hem de erkek. Bunun müjdelenen kişi olmadığını nereden biliyorsun?" diye her defasında bağırmıştı. İbrâhim Pehlivan hanımına içindeki adımlardan bahsedememenin sıkıntısında kıvranıp durmuş hem kendisini hem de çevresindekileri üzmüştü. Her biri asır gibi geçen seneler sonra 1904 yılında bir torunu daha olmuştu hem de erkek... Büyük bir heyecan ve sevinçle kucağına almış, göğsüne yaklaştırmış, beklemiş ve hayal kırıklığı içinde, ismini bile koymadan ninesine teslim etmişti.

İçindeki adımlar durmamıştı. Haline bir anlam vermeyen ev halkı, İbrâhim Pehlivanın mecnun olduğuna inanmaya başlamışlardı. İyileşmesine faydası olur ümidiyle ikinci toruna, dedesinin ismini vermişler, 'İbrâhim' demişlerdi.

1905 yılında Hatice, ardından da 1907 Farika ismini verdikleri iki kız çocuğu olmuştu Said'in... Arka arkaya iki kız çocuğu torunu sahibi olan İbrâhim Pehlivan hepten dellenmiş, kimseyle konuşmaz olmuştu. "Gel, artık, içimdeki adımları durduracak torunum." diye feryat ediyor... İçindeki ayak seslerini durduracak torununun dünyaya gelmesi için durmadan yalvarıyordu, Eyüp Sultan Hazretlerinin huzurunda...

Sabah namazından sonra her zamanki gibi Eyüp Sultan Hazretlerin dua etmiş... Ayakları eve doğru yürümeyince ver elini Fatih demişti. Güneşin doğmasıyla birlikte başlayan gürültü karşısında başı dönmüştü. 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi'nde kendilerine en acı işkenceleri yapan Bulgarlarla Türkleri kol kola görünce aklı başından gitmişti.

* * *

Makedon çeteleri şehre inerek düzene sadık kalacaklarını açıkladılar. Osmanlı'yı parçalamak için dağa sadakatten bahsediyorlardı.

Kanun-i Esasisinin yeniden yürürlüğe girmesiyle ilgili hazırlanan irade Selanik'e ulaşınca, buradaki İttihat ve Terakki taraftarları, Rum, Yahudi gibi azınlıklar ve dönmeler tarafından 101 pare top atılarak kutlandı.

19 yıllık bir mücadeleden sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti

muvaffak olmuş... Adeta kansız bir darbe ile meşruti sistemi yeniden yürürlüğü koydurarak Osmanlı Devleti için yeni bir dönemi başlatmıştı. Azınlıkların, Osmanlı'nın parçalanmasını aç kurt gibi bekleyen Avrupalıların sevincine bakılırsa yeni dönem Osmanlı'nın lehine olmayacak gibiydi.

Meşrutiyet'in ilanı üzerine Selanik'te sokaklar üç gün üç gece kendilerine şehir orkestralarının eşlik ettiği göstericilerle, kutlayanlara dolup taştı.

Azınlıklar, fırsatçılar ve Abdülhamîd Han'ı zamanın despotu olarak niteleyen batı hayranı Türkler... Bunlar tarafından koparılan yaygara günlerce sürmüştü İstanbul'da. Yaşananları, "Yaşasın Hürriyet" feryatlarını seyreden İstanbul halkı tam bir şaşkınlık içindeydi. "Hürriyet denilen şey, herhalde istediğin gibi bağırıp çağırma." diye düşünüyordu.

Hükûmet harp ve karışıklık tehlikesi sebebiyle hacca izin vermeyince Seyyid Abdülhakîm Efendi ve beraberindekiler ortada kala kalmışlardı.

Ne yapacaklarını düşünürlerken padişahın yaverlerinden biri kendilerini ziyaret etti. Abdülhamîd Han'ın selamını söyledi, bir mektup teslim etti, mektubun cevabını beklediğini ve her türlü emirlerine hazır olduğunu ifade etti.

Son hadiselerden ve İstanbul'da şahit olduklarından sonra Abdülhamîd Han ile görüşmeyi çok arzu etmişti. Ama şahit olduklarından sonra görüşme için talepte bulanamamıştı. Bunun üzüntüsü içindeyken Padişah'tan mektup geldi, yaverlerinden biri vasıtasıyla... Mühürlü mektubu açtı, sesli okuyup okumama konusunda tereddüt etti. "Hac yolunda arkadaş edindiğim kimselerden nasıl gizlerim?" düşüncesiyle okumaya başladı:

"Efendi Hazretleri! İstanbul'a gelişinizi duyduğumda çok sevindim. Sizinle görüşmeyi çok arzu ediyordum. Ama istenmeyen gelişmeler buna mâni oldu. Benimle görüşmenizin size zarar getirmesinden çekindim. İçerdeki ve dışarıdakilerle yalnız başıma uğraşmaktan yoruldum. Özellikle de yetişmeleri için her türlü fedakârlığa katlandığım subaylar... Bunların bana karşı olması beni

çok üzdü. Mücadelemde yalnız kaldığımı hissettim. Keşke bu zor günlerimde yanımda olabilseydiniz. Ama gelemeyeceğinizi söylemiştiniz.

Halimle sizleri daha fazla üzmeyeyim. Yazdıklarımı, dertler içersinde yalnız kalmış bir çaresizin dertleşmesi kabul edin.

Hac niyetiyle İstanbul'a geldiğinizi ve son gelişmeler sebebiyle yola çıkamadığınız haberini aldım. Üzüldüm.

Üç gün sonra, Cuma günü, Mısır Hıdivi Abbas Hilmi Paşanın Nimetullah adlı vapuru yola çıkacak. Yol arkadaşlarınızla birlikte bu vapurda yeriniz ayrılmıştır. İnşallah sağ salim o mübarek beldelere ulaşır hac farizasını yerine getirirsiniz. O beldelerde, dualaların kabul olduğu o mübarek yerlerde bu kimsesizi duadan unutmayacağınız ümidindeyim. Hayırlı yolculuklar Efendim..."

Mektubu okuyan Seyyid Abdülhakîm Efendi'nin yüreği sızladı. Abdülhakîm Hanla görüşmek, onun derdini bir nebze olsun alabilmek isteğiyle yandı. Satırlarından anlaşıldığı kadarıyla Abdülhamîd Han, çok yalnızdı, bunalmış ve onca iyiliğine rağmen nankörlük yapanlara küsmüştü.

Ona, "Siz halifesiniz, siz hakansınız, küsme, darılma hakkınız yok. Sonuna kadar mücadele etmelisiniz. Gönül erlerinin duası sizinle." diyebilmeyi çok istedi. Ama o, görüşmeyi istememişti. Boyun büktü, "Haydi gözünüz aydın, hac yolumuz açıldı. Hazırlıklarımızı bir an önce bitirelim." dedi.

* * *

Cuma günü, İstanbul'a veda etmişlerdi. Abbas Hilmi Paşa'nın vapuruyla... İskenderiye'ye, oradan Beyrut'a, Beyrut'tan Şam'a geçtiler... Trenle mukaddes diyarlara gidebilmek, Medîne-i Münevvere'ye ulaşabilmek için.

Seyyid Abdülhakîm Efendi, trende ikindi namazını kılamamıştı. Şâm-ı şerifte tren "İki dakika duracak." dediler. Efendi Hazretleri, namaz kılmak için acele trenden indiler Acele olarak vaktin namazını kılmak lâzımdı. Tam gar binasının önünde seccadesini serip namaza dururken bir şey dikkatini çekti.

Etrafını Avrupalılar sarmıştı. "İslâm'da namazın nasıl bir şey olduğunu anlamak isterler. Acele ile namaz kılarsam onlarda yanlış bir düşünce hâsıl olur." diye aklına geldi. Bununla birlikte "Ya yavaş, huzur ile kılarken treni kaçırırsam, nerede nasıl tren bulurum?" düşüncesi içinde kıpır kıpır etti. Bu düşünceye aldırmadı, huzur ile kılmaya karar verdi. Ve öyle yaptı. Tekbir aldı, tekbirle birlikte sanki Cennet kapıları açıldı. Anlatılmaz bir gönül huzuru buldu. Şartlarına tam manasıyla riayet ederek namaz kıldı. Selam verdi. Trenin bulunduğu yere hiç bakmadan tespihlerini çekti. Duasını yaptı. Hiç endişelenmeden trenin bulunduğu yere baktı, oradaydı, 'sana şükürler olsun Ya Rabbi' dedi, trene bindi, binmesiyle birlikte de hareket etti. Kıldığı namazın lezzetinden rüyada gibiydi. Şimdiye kadar hiçbir namazından böyle bir tat almamış, gönül huzuru duymamıştı.

Şam'dan hareket ettiler. Günlerce süren meşakkatli tren yolculuğundan sonra Medine şehrine vasıl oldular. Kurban Bayramına fazla zaman kalmadığı için eğlenmediler, hemen Mekke-i Mükerreme'ye doğru yola koyuldular.

Bu mübarek beldeye vasıl olduklarında gerekli şartları yerine getirdiler. Arafe günü Arafat'ı çıktılar, vakfeyi yerine getirdiler, kulluk makamını her haliyle hissettiler.

Arafat'tan dönüşte Meshere isimli vâdideki mescit geldiler. Burası Âdem aleyhisselam ile Havva validemizin ikamet ettikleri yerdi. İbrâhim aleyhisselâmdan çok evvelden kalmıştı. Buraya Meş'arül haram deniyordu. Meş'arül haramdan geçerken tekbir getirmek lâzımdır. "Arafat'tan indiğinizde, Meş'arül haram önünden geçerken Allah'ı zikredin" âyet-i kerîmesiyle bu emir edilmektedir. Seyyid Abdülhakîm Efendi ve beraberindekiler, hac rehberlerinin cehaleti sebebiyle bu mahalli bilmeyerek geçtiler. Durum anlaşılınca Efendi Hazretleri çok üzüldü, geri döndüler, mahcubiyet içinde tekbirleri söylediler.

5 Ocak 1909, 10 Zilhicce 1326'da, mübarek Kurban Bayramı'nın birinci günü kurbanlarını kestiler, farz olan tavafı yapıp ikinci defa hacı oldular.

Seyyid Abdülhakîm Hazretleri'nin aklı İstanbul'daydı. Huzursuzdu, Abdülhamîd Han çok yalnızdı. Küstüğünü, Osmanlı'yı tarih sahnesine gömmek isteyenlerle mücadelede tek başına

kaldığını düşündüğünü hissetmişti. Hacca gelirken görüşken kısmet olmamıştı, ama dönüşte kendisiyle görüşmek istiyordu.

Tam karar verememişti... Başkale'de talebeleri vardı, Van ve çevresi Ermeniler sebebiyle karışıktı, bütün bunlar orada bulunmasını gerektiriyordu. Bütün bunlara rağmen İstanbul'da kalma meselesini düşünmeye başlamıştı. Önceden olsa katiyen olmaz diye düşünürdü. İkinci Meşrutiyetin ilan edilmesi, Abdülhamîd Han'ın çok zor durumda olduğunu hissetmesi aklını ve gönlünü İstanbul'a doğru çevirir gibi olmuştu.

İstanbul önemliydi, İstanbul, İslâmiyetin ehl-i sünnetin kalesiydi, kalbiydi. Kalp sağlam olmalı, kalp atmaya devam etmeliydi, bedenin yaşaması için... Peygamber Efendimizin İstanbul'un fethini müjdelemesinde, Eba Eyüp Ensari Hazretlerinin buraya defnedilmesinde nice esrar vardı.

Mekke-i Mükerreme'ye geldiklerinden beri iyice fazlalaşmıştı içindeki feryat... "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." sesi.

Kâbe'yi tavaftan, Arafat'ta vafeden sonra biraz yavaşlar ümidindeydi ancak git gide fazlalaşıyordu. Sanki noksan bir şey vardı da ses bunu arıyordu. Efendi Hazretleri, bu sesin fazlalaşması sebebiyle üzgündü. Ne yapacağını bilemiyordu. Ses yükseldikçe çare arıyordu. Bir ümitle sık sık Kâbe'yi tavaf ediyordu.

Sesin çok fazlalaştığı bir gece sonrası, sabah namazından sonraydı. Çare diye yine Kâbe-i şerifi ziyarete koşmuştu. Kafile arkadaşlarından kimse yanında yoktu. Sesin şiddetinden aklı başından gitmiş gibiydi.

Bu vaziyette tavaf ederken ayağı kaydı düştü. Kalkmakta zorlandı. Tavaf yapanlar kalabalıktı. Arapça 'imdat' diye bağırdı, yardıma gelen olmadı. Türkçe "yardım edin." diye seslendi, yine yardıma gelen olmadı.

Bu defa Kürtçe yardı istedi, nereden çıktığını göremediği birisi yardımına geldi. Ayağa kaldırdı, ancak nasıl kaldırdığının farkında olmadı. Neresinden tutmuştu, elinden mi, belinden mi, yoksa

elbisesinden mi? Bilemedi. Yüzünü tam olarak göremediği şahıs kulağına doğru eğildi. "Kâbe'yi tavaf için de olsa, yalnız gelmemeli. Burada da olsa 'imdat' sesi duyulmayabilir." dedi. Şaşırdı, yardımına koşana "Allahü teâlâ razı olsun, iki cihan saadeti ihsan eylesin." diye dua etti, yüzüne baktı, yine fark edemedi.

Meçhul şahıs, "İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin mübarek soyundan gelen Şeyh Ziyâ Ma'sum Hazretleri sizinle görüşmek istiyor, kabul buyurursanız. Kendisi Ahmed Said Faruki Hazretlerinin torunu, Mevlana Abdürreşid Hazretlerinin mahdumlarıdır. Mübarek hocanız Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretlerinin üveysilik yolunu talim eden Muhammed Mazhar Efendi'nin de yeğenidir." dedi.

Bu sözle birlikte içindeki "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadı dayanılmaz bir hal aldı.

Şeyh Ziyâ Masum Hazretleri... Bu ismi duyan Seyyid Abdülhakîm Arvâsî Hazretleri hiç niyeti yokken ikinci haccına gelişinin sebebini anlar gibi oldu. Gelişi, içindeki sese, bu sesin de yüzlerce yıl sonrasına cevap verebilmesi için miydi?

İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin maddi-manevi mirasçısı Şeyh Ziyâ Masum Hazretlerinin davetine nasıl hayır derdi. Düşmesindeki cilve de meydana çıkmış oldu. "Şeyh Masum Hazretlerinin daveti bu fakir için en büyük şereftir. Buyurun gidelim." dedi.

Yürüdüler zemzem kuyusunun bulunduğu yere, kapalı mekâna doğru. Kapıdan içeri adım attığı an içindeki ses yavaşladı, feryatlar hafifledi.

"Hoş geldiniz, Efendi Hazretleri" sözleriyle gözlerini yerden kaldırdı. Sesin sahibine baktı, bakmasıyla, gülen gözler, parlayan bir alınla karşılaştı, sanki arşı görmüştü.

Bu halin sahibinden "Efendi Hazretleri" sözünü işitmekle mahcubiyetinden nasıl hareket etsin şaşırdı, "Efendim. Efendi Hazretleri olmak kim, biz kim?" dedi.

Gülen gözler, dudaklarda söz halini aldı:

"Mürşidiniz Seyyid Fehîm Hazretlerinin mutlak halifesi olan siz değil misiniz? Onun mutlak halifesi, şeraitin sahibi ve onun vârisleri gözünde Efendi Hazretleridir."

Efendi Hazretleri, bıçakla bin bir parçaya bölünmüş gibi oldu, boyun büktü, bir şey diyemedi. Sesin sahibi hemen yanında yer gösterdi.

"Buyurun oturun lütfen. Sizi yorduk, hakkınızı helal edin. Üzerimizde bir emanet vardı. Bu emaneti size teslim edebilmek, 'Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum.' feryatlarının gereğini yapabilmek için sizi buraya kadar yorduk.

Bizim sizin huzurunuza gelmemiz, huzurunuzla şereflenmemiz lazımdı, ama içinde bulunduğumuz şartlar sebebiyle bu şereften mahrum olduk Görüşmemiz bugüne imiş."

Efendi Hazretleri, söylenenlerle özellikle de "(Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum.) feryatlarının gereğini yapabilmek için." Sözleriyle tam manasıyla vuruldu. Bu feryatlardan haberleri vardı. Boyun büktü, yalnızca "Huzurunuzla şereflenen biziz." diyebildi.

Davet sahibi tebessüm etti.

"Hakkınızı helal edin. Kendimizi tanıtmayı unuttuk. Bu fakir, Ahmed Said Faruki Hazretlerinin torunu, Mevlana Abdürreşid Hazretlerinin de mahdumuyuz. İsmimiz Ziyâ Masum... Hiç layık olmadığımız halde Mekke-i Mükerreme irşad kafilesi başkanlığıyla vazifelendirildik."

Tanışma faslında sonra Şeyh Ziyâ Ma'sum Hazretleri, Hindistan'dan, mübarek cetlerinden, İngilizlerin buradaki ve bütün İslâm alemindeki fitnesinden, Sünni Hindistan Timurlu Devletini ve Osmanlı'yı yeryüzünden silmek için nasıl çalıştığından bahsetti.

Dünyayı sömürmelerinin önünde en büyük engel gördükleri İslâmiyetin Hindistan'da hızla yayılması ve buranın göz kamaştıran tabii zenginlikleri sahip olması sebebiyle Hindistan yolu üzerindeki bütün İslâm ülkelerine nasıl saldırdıklarını... Nasıl fitne-fesat

tohumları ektiklerini... 1877'de Osmanlı'nın Hindistan Müslümanlarına yardım edememesi için Rus Harbi'ne nasıl sokulduğunu... İlk defa olarak 1600 yılında, sapık Ekber Şah zamanında Kalküta şehrinde ticarethane açtıklarını ve bunun Hindistan Müslümanları için felaketin başlangıcı olduğunu... 1837 yılında Bahadır Han'ın zulümlere dayanamayarak İngilizlere karşı isyan başlattığını, bu isyan üzerine Delhi şehrine giren İngilizlerin korkunç bir katliam gerçekleştirdiklerini... Kendi yetiştirdikleri devlet adamlarını Osmanlı devletinde kıymetli makamlara getirdiklerini, bunlardan en meşhur olanı Mustafa Reşid Paşa'nın İngilizlerin Delhi katliamını tebrik ettiğini... Hindistan'daki isyanı bastırmak için İngiltere'den gönderilen silahlarla yüklü gemilerin Süveyş Kanalı'ndan geçmesini nasıl müsaade ettiğini... Hindistan'da sıbyan ve medreseleri kapattıklarını, buna karşılık müfredatlarını kendileri tayin ettikleri 165 adet kolej açtıklarını, buralarda yetiştirdikleri gençleri, babalarının dinlerine düşman ettiklerini, Hindistan'daki İngiliz ordusunun bu şekilde beyinlerin yıkanmış Hintlilerden meydana geldiğini... Bütün İslâm memleketlerinde olduğu gibi Hindistan'da da 'parçala, hakim ol, dinleri imha et' siyasetini güttüklerini, Hindularla Müslümanları birbirlerine kırdırdıklarını, dini ve imanı bozmayan çalışan, ehl-i sünnet düşmanı, Müslüman ismi taşıyan Sir Seyyid Ahmet, Gulam Ahmed Kadiyani, Abdullah Gaznevi gibi ajanlarla sapık fırkaların kurulmasını sağladıklarını, aynı şeylerin Osmanlı Devleti'nde de uygulamaya konulduğunu anlattı...

"Bütün gayretleri Halifemiz Abdülhamîd Han'ı devirmek içindir. İslâmiyet, Ehl-i sünnet, Abdülhamîd Han ile ayaktadır. O gittiğinde Osmanlı da gitmiş demektir. Daha kendisinden sonra Osmanlı'ya, ehl-i sünnete sahip çıkacak kadroları yetiştiremedi. Zamana ihtiyacı var. İngiliz'in bütün gayreti, Abdülhamîd Han'a bu zamanı vermemek için... Aman Efendi Hazretleri. Abdülhamîd Han'a yardımcı olalım. Onu yalnız bırakmayalım." diyerek Seyyid Abdülhakîm Efendi'yi tepeden tırnağa titretti. Şeyh Ziyâ Masum Hazretleri, Abdülhamîd Han'a yardımcı olabilmek için İstanbul'da kalması gerektiği konusundaki düşüncelerini dillendirmiş, kuvvetlendirmişti.

Şeyh Masum Hazretleri Veda tavafını birlikte yapmalarını istedi.

Tavâfı bitirdikten, namaz kılıp duayı yaptıktan sonra "Mürşidin tarafından Nakşibendî, Kâdirî, Sühreverdî, Kübrevî ve Çeştî tarikatlarından memur ve mezun olduğun gibi; hocamın emriyle

tarafımdan da, bu beş tarikatta mezun ve mûcâz kılındınız. İlâveten Üveysîlilik yüksek yolundan da icazet verdim" buyurdular.

Üveysîlik tarikatında ruhani tasarruf kâfi olduğundan, Şeyh Ziyâ Masum Hazretleri, zâhirî silsileyi söylememişti.

Seyyid Abdülhakîm Efendi, kendisine üveysilik yolunda hilafet verilmesinin içindeki "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadıyla çok yakından alakalı olduğunu hissetti.

"Üveysîlik yolundan izin ve hilâfetle taltif buyurulmasının bir hikmeti de... âhir zamanda şeyhlik ve mürşitlik inkıraz bulduğundan, kendisinden istifade etmek isteyen taliplere bu yolla feyz vermek olsa gerek." diye düşündü.

Bu düşünceler içindeyken Şeyh Ziyâ Masum Hazretleri, "Emaneti sahibine teslim ettik. Gönlümüze doğan o ki... Yetiştirdiğiniz talebe, "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadının sahibi... Kıyamete kadar isminizin anılmasına, unutulmamasına, amel defterinizin hayır hanesine nehirler gibi sevap akmasına vesile olur. Hayırlı mübarek olsun Efendi Hazretleri. Bize müsaade, yola çıkmamız gerek." dedi.

Efendi Hazretleri, Mekke-i Mükerreme'den Medîne-i Münevvere'ye geçti. Bu nurlu şehirde kaldıkları süre içinde... Resûlullaha (sallallahü aleyhi ve sellem) hürmeten ve edeben, şehrin içinde abdest bozmadı.

Van'dan ayrılalı bir seneye yaklaşmıştı. Bu sebeple mübarek şehirde kalışını fazla uzatmak istemedi. Sekiz gün kaldıktan, bu nurlu beldede kırk vakit namaz kıldıktan sonra ayrılmaya niyetlendi. Ama bir türlü kısmet olmadı. Her niyet edişinde hastalık, vasıta bulamama gibi çeşitli engeller çıktı Ancak yirmi üç gün dolduktan sonra ayrılabildiler. "Bunda da bir hayır vardır." diyerek yola çıktılar.

Medine'den Şam'a gitmek için trene bindiklerinle Çırağan sarayının yandığını ve Efendi Hazretlerinin biraderi Tâhâ Efendi'nin mebus olduğunu işittiler.

İttihatçıların silahlı baskısı altında yapılan seçimler sonrası 17 Aralık 1908'te Meclis açılmıştı. Çoğunluğunu gayrimüslim ve Osmanlı'dan kopmak isteyenlerin meydana getirdiği meclis...

Bu haberleri duyan Efendi Hazretleri, "Yanan Çırağan değil, bütün Osmanlı mülkü, bütün Müslüman diyarlar." dedi. Çok acı bir gerçeği ifade eden her kelime gönlünü dağladı.

1909 yılının 13 Nisanı, Rumi 1325 yılının 31 Mart günü ikindi vakti İstanbul'a kavuştular. Dönüş yolculukları da gidişleri gibi zorlu olmuştu. İskenderiye'de İstanbul'a gemi bulmakta zorlanmışlardı.

Seyyid Abdülhakîm Arvâsî Hazretleri, hasretle Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesine doğru baktı. Özlemişti, sanki bütün sevdikleri buradaymış gibi... Saray Burnu'nu geçip Boğaz'ın sularına girmeleriyle içini huzursuzluğun kapladı. "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryatlarının fazlalaştığını hissetti.

Karaköy rıhtımına yanaşmalarına izin verilmedi. Üç saate yakın vapur içinde arama yapıldı. Taksim ve Sultan Ahmet tarafından silah sesleri geliyordu. Arama yapan askerlere sual eylediler. Taksim Taş Kışla'daki Avcı Taburları erlerinin, subayların kendilerine çok kötü muamele ettiklerini, İslâmiyetle alay ettiklerini söyleyerek isyan ettiklerini öğrendiler.

Bunu duyan Efendi Hazretleri'nin gönlüne Abdülhamîd Han düştü. Sultan Abdülazîz Han'ın şehit edilişini, Hindistan'da yaşananları hatırladı. Zihnine düşen "İngilizler, Abdülhamîd Han'dan kurtulma zamanının geldiğine emin mi oldular?" sualiyle tedirgin oldu. Bu ihtimalin gerçek olmasıyla Osmanlı Devleti'nde yaşanabilecekleri düşününce de eli ayağı tutmaz hâle geldi.

Ayaklanan birliklerin İttihâdcıların, padişaha sadık birinci orduya güvenmeyerek, Selanik'teki üçüncü ordudan getirdikleri birlikler olduğunu öğrenince gönül sancısı iyice arttı. "Bu isyan, İttihadçıların işi. Kendilerine bağlı askerlerini getirmek için bahane buldular." dedi.

Abdülhamîd Han'ın görme ve ona "Sultanım. Zaman fitnenin en koyu olduğu zamandır. İdareyi eline al. Fitnecilere fırsat verme. Milyonların felaketine mâni olmak için birkaç kişinin gözyaşına bakma." deme isteğiyle yandı.

Aramadan sonra gemi, Karaköy rıhtımına yanaştı. Rıhtıma ayak basar basmaz burada yatan sahabe-i kirama selam verdi. Ruhlarına fatihalar gönderdi. Ne garip tecelliydi. Onlar, İstanbul'u ebedi güzelliklere açmak, fetih etmek için Mekke-Medine'den gelmişler, buraya defnedilmişler, ev sahibi olmuşlardı. Kendisi de o mübarek diyarlardan dönmüştü. O mübarek zatların bereketlendirdiği toprağa ayak basarken bu yıkım kokan haberleri almıştı.

Hemen Eyüp Sultan'a geçtiler. Eba Eyüp Hazretlerinin türbesini ziyaret ettiler. Burada biraz rahatlar gibi oldu ama gönlü sükunete kavuşmadı. Ahmed Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerini sevenlerden birinin evine misafir oldular. Ve yokluklarında İstanbul'da yaşananları öğrendiler.

Önceki gece dördüncü avcı taburuna bağlı askerler gece yarısı isyan ederek subaylarını hapsetmişler. Kendilerine önderlik eden kişilerin peşinde Heyet-i Mebusan'ın önünde toplanmışlar ve ülkenin şeriata göre yönetilmesini istemişler. Padişah Abdülhamîd Han, isyanı Hüseyin Hilmi Paşanın gönderdiği bir telgraf sonucu öğrenmiş.

Ayaklanma, Heyet-i Mebusan (milletvekilleri) üzerinde de etkili olmuş. O gün İttihat ve Terakki üyesi mebuslar, can güvenlikleri olmadığı için meclise gitmemişler. Bazıları İstanbul'dan uzaklaşırken bazıları da kent içinde gizlenmişler. Bu arada ayaklanmacılar İttihatçı subaylarla mebusları buldukları yerde öldürmüşler.

Hüseyin Hilmi Paşa Hükümeti ayaklanmacılarla uzlaşma yolunu seçmiş ve hükümet üyeleri tek tek istifa etmiş. İsyancılar sadrazamın azledilmesini, görevden alınan alaylı subayların tekrar orduya alınmasını istemişler...

Şu anda, durum belirsizmiş, ertesi gün, 14 Nisan'da Abdülhamîd Han'ın bu konuda karar vermesi bekleniyormuş. Anlaşılan o ki karışıklığa mâni olamayan Hüseyin Hilmi Paşa, görevden alınacakmış.

Ev sahibi, İkinci Meşrutiyetin ilanından ve Efendi Hazretlerinin beraberindekilerle birlikte hac için İstanbul'dan sonraki olayları

anlattı.

Meşrutiyetin ilanıyla, devletin idaresi, ehliyetsiz, tecrübesiz ellere geçmiş. İngilizlerin beklediği fırsat doğmuş, dünyanın en planlı çalışan bu devletin hazırladığı facialar tekrar başlamıştı. 5 Ekim 1908'de, Bulgaristan prensliği, krallığını ilan ederek, Osmanlılardan ayrılmış. Avusturya, Bosna-Hersek'i ilhak etmiş.

Meşrutiyetçi hareketin en güçlü kanadı olan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin, İkinci Meşrutiyet ilan edilip seçimler yapıldıktan sonra iktidarı tam olarak ele geçiremeyerek dolaylı bir denetim kurması, siyasal istikrarsızlığa yol açmış, halk arasında da yaygın çalkantılar doğurmuştu. Bu şartlar bütün muhalefet gruplarının kısa sürede İttihat ve Terakki'ye karşı birleşmelerine zemin hazırlamıştı. Siyasal istikrarsızlık ve çatışmalar, İttihat ve Terakki'ye muhalefet eden tanınmış gazetecilerin öldürülmesiyle daha da şiddetlenmişti. Derviş Vahdeti'nin yayımladığı ve yer yer Prens Sabaheddin'in ademi merkeziyetçi görüşlerine de yer veren Volkan gazetesi, İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti'nin yayın organı durumuna gelmiş. Bundan sonra özellikle din adamları ve İttihat ve Terakki'nin uygulamalarından zarar gören alaylı subaylar üzerinde etkili olmuş.

Efendi Hazretleri, anlatılanları dinledikten ve Şeyh Ziyâ Masum Hazretlerinden duyduklarıyla karşılaştırdıktan sonra iyice emin oldu. İngilizler Hindistan'da yaptıklarının aynısını İstanbul'da da gerçekleştirmek için tekrar harekete geçmişlerdi.

Abdülazîz Han'ı şehit etmişler, yerine 5. Murad'ı getirmişler, ancak onun akli melekelerini kaybetmesi planlarını değiştirmelerine sebep olmuştu. Yerine getirdikleri ve pazarlık yaptıkları Abdülhamîd Han, planlarının gerçekleşmesini otuz sene geciktirmişti. İngilizlerde şu kanaat hasıl olmuştu: "Eğer biraz daha beklerlerse Abdülhamîd Han'ın ektiği ve yeşermeye başlayan tohumlar iyice yetişecek ve ehl-i sünnet Müslümanlığını ve onun hamisi olan Osmanlı'yı, Osmanlı hanedanını yıkma planları gerçekleşmeyecekti."

Bu sebepten işi hızlandırmışlar, içerdeki ve dışarıdaki masonları harekete geçirmişler... İkinci Meşrutiyeti ilan ettirmişlerdi. Şimdi de sıra koca Osmanlı'yı Abdülhamîd Han'ın elinde alıp mason uşağı ittihatçıların eline verme planına gelmişti. Planın ilk kısmı başarılı olmuş, İstanbul karışmış, ordunun içine tekrar siyaset girmişti.

Merkezi Selanik'te bulunan üçüncü ordunun bazı subaylarının İngiliz casusları tarafından bol para ve makam vaatleriyle satın alındığı, İstanbul'a yürümek için hazırlık yapıldığı haberleri ulaşmıştı.

Efendi Hazretleri, bu haberler üzerine uyuyamadı. Abdülhamîd Han ile tez zamanda görüşmeliydi, ama nasıl?

14 Nisan'da güneş İstanbul'a silah sesleriyle doğmuştu. Hükümetin ve meclisin etkisiz kalmasıyla, Abdülhamîd Han yeniden duruma egemen oldu. Hüseyin Hilmi Paşayı sadrazamlıktan azlederek yerine Tevfik Paşayı getirdi ve Müşir Edhem Paşayı da Harbiye Nazırı yaptı. Mabeyn başkatibi ile isyancılara isyandan vazgeçtikleri takdirde affedildiklerine dair bir hatt-ı hümayun gönderdi. Bunun üzerine isyan bir miktar yatıştı.

Ancak, ne olduysa oldu. Ertesi gün, 15 Nisan'da ortalık yine karıştı, alevlendi. Sanki birileri olayların yatışmasını istemiyor gibiydi.

Bu arada, 14 Nisan'da Adana'da Ermeni ihtilâli olduğu, Müslümanların mallarına, canlarına, ırzlarına saldırdıkları, 1850 Türkü öldürdükleri, İttihâdcıların buna da seyirci kaldıkları haberi İstanbul'a bomba gibi düştü.

Devletin geçici olarak hükümetsiz kalması Ermenilere aradıkları fırsatı vermiş. İsyan, Adana'da Ermeni Piskoposu Muşeg'in teşvikleri ile meydana gelmişti. Avrupa devletlerinin dikkatlerini çekerek müdahalelerini sağlamak ve Adana, Maraş, Mersin ve İskenderun'da Hınçaklar'ın da yardımları ile bir Ermeni Devleti kurmak amacı ile yapılmıştı.

Efendi Hazretleri, Abdülhamîd Han ile görüşebilmek için gayret gösterdi, ancak mümkün olmadı. Ortalık karışık olunca 'Saray'

deyince herkes korkuyordu. İki günlük yoğun çabalar sonucu yaverlerinden birinin yakınıyla irtibat sağlamaya muvaffak oldular. Üç gün sonra cevap verileceği sözünü aldılar.

İstanbul'daki isyanın Rumeli'deki yankısı büyük oldu. İttihatçılar, yandaşları İngiliz masonlarının yönlendirmesiyle Abdülhamîd Han'ı isyandan sorumlu tuttular. İkinci Meşrutiyeti tekrar askıya almak için böyle bir isyan tertip ettiği söylentisini yaydılar. İhtilalin hemen arkasından fitne yuvası Selanik'te, harekete geçildi. Üçüncü ordu ile gönüllü Bulgar, Sırp, Yunan, Yahudi ve Arnavut çetecilerden müteşekkil bir ordu kurularak hemen İstanbul'a sevk edildi. Bu kadar çabuk bir zamanda yola çıkmaları önceden hazırlıklı olduklarını, böyle bir isyanı beklediklerini gösteriyordu.

Hareket Ordusu'nun İstanbul'a yaklaştığında günlerde Abdülhamîd Han'dan haber geldi. Genç bir yaverini göndermişti. Yaver, "Sultanımız sizinle mutlaka görüşmek istiyor. Ancak bugünlerde Saray'a gelmenizin hayatınızı tehlikeye atabileceğini düşünüyor. Beklemenizi istiyor. Uygun bir günde sizi kabul edecek." dedi.

Efendi Hazretlerinin yüreği yandı. O kadar istemesine rağmen Medîne-i Münevvere'den çabuk ayrılamamışlar, yollarda çeşitli sebeplerle oyalanmışlar ve İstanbul'a ancak isyan gününde ulaşmışlardı. 'Vaki olanda hayır vardır." düşüncesiyle teselli aradı. Fakat gönlündeki sancılar durmadı.

Heyet-i Mebusan ve Heyet-i Ayan da 22 Nisan'da Yeşilköy'de toplanarak Hareket Ordusu'nun girişiminin meşruluğunu onayladı.

Mevcudu on beş bine varan Hareket Ordusu, 23 Nisan'ı 24 Nisan'a bağlayan gece şehre girmeye başladı. Ordunun büyük çoğunluğu, Makedon, Sırp ve Bulgar çetecilerden meydana geliyordu.

Asıl birlikler 24 Nisan günü Topkapı ve Edirnekapı'dan şehre girerek yol üzerindeki askeri karakolları teslim aldı ve Harbiye Nezaretini işgal etti.

Hareket Ordusu Komutanı Mahmut Şevket Paşa, Ermeni, Yahudi ve Rumların alkışları arasında geldi, beyaz atının üstünde kurula kurula Topkapı'dan İstanbul'a girdi, tıpkı Fatih gibi... Sanki İstanbul'u fetheden Fatih'ti. Tarihin çok garip bir cilvesiydi. Fatih'in fetih sonrası gazi askerinin tekbir sesleri arasından girdiği sur kapısıydı. Mahmut Şevket Paşa'nın alkışlar arasında girdiği kapı. Rumların sevinci niçindi? Mahmut Şevket Paşa'nın girişinde, İstanbul'u geri alınışını mı görüyorlardı?

Taksim kışlası ile Taşkışla'daki mukavemet, şiddetli top ateşi karşısında kırıldı.

Yeminli Deli Said, şaşkınlık içinde İstanbul'a yaşananlara bakıyordu. Düşmana karşı memleketi koruması gereken askerler birbirleriyle savaşıyordu. Osmanlı askerinin kışlası topa tutuluyordu. Kan içici Bulgar ve Rus'un zulmünden İstanbul'a sığınmışlardı. Peki bu İstanbul'u talan eden Bulgar çeteciler neyin nesiydi? İstanbul'da ne arıyorlardı? Çıldıracak gibiydi. Martini tüfeğini eline alıp Bulgarların üzerine boşaltmamak için kendini zor tutuyordu. Bunlar, kimin yanındaydılar, kimin adına hareket ediyorlardı?

İçindeki adım seslerini durduracak, müjdenin gerçekleşmesini sağlayacak torunun hasretindeki İbrâhim Pehlivan ise yaşananların farkında değildi. Uyur gezer gibiydi. Bütün dikkati doğacak torunundaydı,

"Hayır" dedi, Hareket Ordusu'nun İstanbul'a girişi sırasında kendisine sadık olan Birinci Ordu ile karşı konulması hususunda yapılan teklifler Sultan Abdülhamîd Han... "Müslümanların halifesi olduğunu ve Müslümanı Müslümana kırdıramayacağını" söyledi. Gerçi gelenlerin Müslümanlıkla ilgileri yoktu ama...

Hareket Ordusu'nda yıllarca Türk kanı dökmüş yağmacı Makedon çetecilerinin çoğunluk teşkil etmeleri 1. Ordu komutanları endişeye sevk etmişti. Böyle bir ordunun çapuldan başka bir şey yapmayacaklarını, emir dinlemeyeceklerini, sonucun çok kötü olacağını söylediler.

Abdülhamîd Han, müdahale isteğini kabul etmedi. 1. Ordu

kumandanı Nazım Paşa'ya katiyen mukavemet edilmemesi, karşı konulmaması için emir verdi, bununla da yetinmedi, Nazım Paşa'ya ve diğer paşalar bu hususta yemin ettirdi.

Paşalar, çaresiz itaat ettiler. Ama yaşananları anlamakta zorluk çekiyorlardı. Gelenlerin Avcı Taburlarınca başlatılan isyanı bastırmakla kalmayacakları kesindi. Olayların üç adım sonrasını tahmin eden, buna göre tedbir alan Padişah şimdi meydana gelecekleri tahmin edemiyor muydu? Bu mümkün müydü? Padişahın basireti mi bağlanmıştı? Yoksa kendilerine söyleyemediği başka bir şey mi vardı?

Eğer ülkenin en mükemmel ordusu olan Birinci Orduya, karşı koyma emri verilseydi, derme çatma olan Hareket ordusu bir anda dağıtılabilirdi. Padişah'ın emrine boyun eğen askerler silahların teslim edince, 25 Nisan günü Hareket Ordusu İstanbul'a hakim oldu.

Hareket Ordusu kumandanları, doğru Yıldız Sarayı'na geldiler. Hazineyi, asırlardan beri toplanmış olan kıymetli yadigârları ve dünyanın en zengin kütüphanelerinden olan saray kitaplığının bir kısmını yağma ettiler. Padişahın altın arabası bile parçalanıp paylaşıldı.

Mahmud Şevket Paşa, sıkıyönetim ilan ederek suçlu suçsuz birçok insanı idam ettirdi. Yüzlerce Balkan çetecisiyle saraya girerek kıymetli eşyaları yağmaladı. İttihad ve Terakki hakimiyetini devam ettirmek için İstanbul'da terör havası estirmeye başladı.

Efendi Hazretleri yıkıldı. Padişahın Birinci Ordu birliklerinin, gelen çapulcu sürüsüne karşı koymasına mâni olduğunu işitince.

"Ne yaptın Sultanım? Ne yaptın Sultanım. Güç, din düşmanlarının eline bırakılır mı? Mason uşaklarından hayır iş beklenir mi? Gitti koca Osmanlı, gitti..." diye hüngür hüngür ağladı. Hocası ve hocasının oğlu Muhammed Emin Efendi vefat ettiklerinde bile bu kadar üzülmemişti.

Gözleri yaşlı yanındakilere halini anlatmaya çalıştı:

"Halîfe, hazret-i Alînin ictihâdına uydu. 'Müslüman müslümanı kırmasın.' diyerek Hareket Ordusu'na karşı koymadı. Devleti, Osmanlı'nın geleceğini bu eşkıyaya teslim etti. Vaktiyle, Mekke kâfirleri de Medîne'ye hücum etmişti. Peygamber Efendimiz, Bedir'de, Uhud'da ve Hendek'te, az kuvvet ile cihâd ederek, bunların Medîne'ye girmelerine mâni olmuştu. Abdülhamîd Han, Hucurât sûresi, dokuzuncu âyetindeki (İsyân edenler ile harp edip, bunları itaate getirin!) emrine uymadı. En iyisini Yüce Allah bilir. Halîfe, Peygamberimizin bu sünnetine ve bu farza uymadığı için, facia ve felâketlere sebep olacak."

Efendi Hazretlerinin yanındakiler hayretten dona kaldılar. Abdülhamîd Han'ı ölesiye seven Efendi Hazretlerinin ağır sözleri akıllarını başından aldı. Bu kadar ağır konuştuğuna, gözyaşlarıyla ağladığına göre demek ki durum çok vahimdi.

27 Nisan 1909 günü Ayan ve Mebuslar Meclisi toplandı. Ayan'dan Gazi Ahmed Muhtar Paşa, kürsüye gelerek, önceden kararlaştırıldığı gibi Padişah'ın hal' edilmesini, tahttan indirilmesini teklif etti. O paşa ki kendisine Abdülhamîd Han tarafından gazilik unvanı verilmiş, en üstün makamlara getirilmiş, el üstündü tutulmuştu. Paşanın bu teklif kabul edildikten sonra, yine Gazi Ahmet Muhtar Paşa, hal' kararının bir fetvaya istinat ettirilmesi lüzumuna işaret etti.

Hal' fetvasının ilk müsveddesini mebuslardan Elmalılı Hamdi Yazır hoca yazdı. Fetvada Sultan Abdülhamîd Han'a 31 Mart (13 Nisan) İsyanına sebep olmak, din kitaplarını tahrif etmek ve yakmak, devletin hazinesini israf etmek, insanları suçsuz oldukları halde idam ettirmek... gibi asılsız suçlar yükleniyordu. Fetva emini Hacı Nuri Efendi bu suçlamaların iftira olduğunu ileri sürerek fetvayı imzalamadı. Ancak Meclis, bu fetva gereği Sultan'ı hal' kararı aldı.

Din kitaplarının yayılması için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan Halifeyi, din kitaplarını tahrif ve yakmakla suçlamak... Utanmazlığın böylesi, akıl alır değildi.

Nihayet, hal' kararını Padişah'a tebliğ için, Ayan ve Mebusanı temsilen bir heyet seçildi ve Yıldız Sarayına gönderildi.

Sultan Abdülhamîd Han'a hal'ini tebliğ için Yıldız'a gönderilen heyetin teşekkül tarzı ise, Türk tarihinin en yüz kızartıcı hadiselerinden birisi oldu. Bütün Osmanlı tebaasını temsil etmesi gerektiği iddiası ile teşekkül olunan heyette tek bir Türk yoktu. Bunlar; Yahudi Emanuel Karasso, Arnavut Esat Toptani, Ermeni Aram Efendi ve Padişah'ın uzun seneler yaverliğini yapmış olan karışık soydan Arif Hikmet Paşa idiler.

Heyeti gören Padişah, acı acı gülümsemekten kendini alamadı, gelen heyette Osmanlı'nın geleceğini görür gibi oldu.

Padişah, hal' kararını tebliğe gelenlerin kimler olduğunu, mabeyn başkatibi Cevad Bey'e sorup öğrenince; "Bir Türk padişahına, İslâm halifesine hal' kararını bildirmek için bir Yahudi, bir Ermeni, bir Arnavut ve bir nankörden başkasını bulamadılar mı?" demekten kendini alamadı.

Hal' edilen Abdülhamîd Han'ın yerine Sultândan iki yaş küçük olan kardeşi Muhammed

Reşâd yerine geçirildi hem de Beşinci Mehmed ünvanıyla...

İstanbul'u fetheden Fatih, İkinci Mehmet'ti. İttihatçıların düşüncesine göre, İstanbul'u Abdülhamîd Han'dan kurtarmak yeni bir fetihti. Bu fetih sonrası tahta çıkan padişaha da Beşinci Mehmet unvanı layık görülmüştü yeni bir fatih olduğunu işaret etmek için.

Ne açıldı ne kapandı, kim fatih kim değil zaman gösterecekti.

İttihatçılar, 27 Nisan gecesi Sultan Abdülhamîd Han'ı İstanbul'dan çıkardılar. Kontrol altında tutabilecekleri Selanik'e nakletmek üzere trene bindirdiler. Kurmay binbaşı Fethi Okyar'ın emrinde olarak, trenle Selanik'e gönderilmek üzere...

Yanına hiçbir şeyini almasına izin verilmedi. Padişah'a yolculuğunda üç kızı ile oğullarının ikisi refakat etti. Alatini Köşkü kendisine tahsis edildiği söylendi.

Bir gece vakti ayrıldı Kara Tren, İstanbul'dan, yolcusu ve yüküyle... Haksız yere hal' edilen Halife-Sultan, onun birkaç yakını ve askerlerle... O askerler ki görevleri halifeyi İstanbul'da, tahtının üzerinde tutmaktı. Şimdiki vazifeleriyle İstanbul'dan

uzaklaştırmaktı.

Ceddi Fatih'in kiliseden camiye çevirdiği Ayasofya'nın minareleri gözden kaybolduğunda iki damla göz yaşı beyazı fazlalaşmış sakalından süzüldü. Yüreği sancır gibi oldu.

"Müslüman müslümanı kırmasın" diye Birinci Orduya karşı koyma emri vermemekle yanlış mı yapmıştı?

Meclis'ten tahttan indirilmesiyle ilgili bir karar çıkacağını tahmin edememişti. O, İttihatçı subaylarla görüşüp anlaşabileceğini, onları ikna edebileceğini, 31 Mart hadiselerinde hiçbir parmağının olmadığını anlatabileceğini düşünmüştü. Ama olaylar beklediği gelişmemişti.

İçinden bir ses "Otuz bir sene hiçbir ferdi acı çekmesin diye çalıştığın memleketi kime bırakıp gidiyorsun?" diye feryat ediyordu. Evet kime bırakıyordu? Kardeşi Muhammed Reşat'a mı? O, kendi halinde biriydi. İttihatçılarla, onları kullanan İngilizler ve Almanlarla nasıl baş ederdi?

Nasıl yapmıştı, nasıl böyle bir hatayı işlemişti? Otuz bir yılın emekleri şimdi boşa mı gidecekti? Yapmıştı, ancak yaptıklarını kendisinden sonra gelen emin kimselere teslim edememişti. Kendisiyle çok acil görüşmek isteyen Abdülhakîm Arvâsî Hazretlerini hatırladı. O büyük zata, "Bekleyiniz ortalık yatışınca görüşürüz." diye haber göndermişti. Acaba kendisine ne söyleyecekti?

Tren Selanik'e doğru gidiyor, hatıralar beyninde birbirine takip ediyordu.

"Kardeşi Abdülazîz Han, düşmanlara âlet olanlar tarafından şehit edilip sonra 5. Murâd akli durumu sebebiyle hal' edilince kukla olarak halife yapılmıştı. Ama bütün tahminleri boşa çıkarmış, kukla olmamıştı.

Avrupa'da belirli ocaklar, İslâmiyeti yok etmek için hazırladıkları yıkıcı plânları, kıyasıya hortlatmaya başlarken bütün varlığıyla, canını ortaya koyarak önlerine dikilmişti.

Osmanlı'ya karşı asırlar boyunca hazırlanmış olan sinsi, alçak ve vahşî planları sezmişti. Hazırlayanları ve maşa olarak kullandıkları sahte kahramanları, iş başından uzaklaştırmıştı. İslâm bilgilerini, din, fen ve ahlâk bilgilerini memleketin her yerine yaymıştı. Çok sayıda kültürlü din adamı yetiştirmiş, bunun için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamıştı.

Devleti ve milleti, otuz bir sene, Allahü teâlânın emirlerine göre, adaletle idare etmek için gayret etmişti. Millet, sulh, bolluk, ucuzluk, rahat ve huzur içinde yaşatmak için çok çalışmış, şahsi servetini bu uğurda harcamıştı..

Her vilayette mektepler, hastaneler, yollar, çeşmeler, Viyana'dan başka bir yerde eşi bulunmayan modern bir tıp fakültesi yaptırmıştı.

Avrupa'da yapılan yeniliklerin hepsini en modern şekilde Osmanlı yurdunda gerçekleştirmişti. (İstanbul-Eskişehir-Ankara) ve (Eskişehir-Adana-Bağdat) ve (Adana-Şâm-Medîne) demiryollarını yaptırdığı zaman, başka memleketlerde bu kadar demiryolu yoktu.

Din bilgileri, fen ve edebiyat üzerinde çok kitap bastırmış, köylere kadar kurslar açtırmış, parasız kitaplar göndermişti.

Harp gücünü kaybetmiş olan eski gemileri Haliç'e çekip, Avrupa'da yeni yapılan üstün evsaflı kruvazörler, zırhlılar ile donanmayı kuvvetlendirmişti.

Subayı öyle şerefli olmuştu ki bir kahve önünden bir binbaşı geçerken, kahvede oturanlar ayağa kalkarak saygı gösterirlerdi. Öyle bereket vardı ki bir binbaşının evinde pişen yemekten, bir mahalle fakirlerinin karnı doyardı. Bütün millet, sivil, asker, herkes birbirini çok severdi.

Tedbirli siyaseti ile bütün İslâm alemini kendisine bağladığını gören İngilizler, Osmanlı Devletinin iyiye gidişini durdurmak ve yıkmak için faaliyetlerini yoğunlaştırmıştılar. Bir taraftan kendisi aleyhine faaliyette bulunan İttihad ve Terakki Cemiyetini desteklerlerken diğer taraftan da Arabistan Yarımadasında bedevi kabilelerini ve Doğu Anadolu'da Ermenileri Osmanlı Devletine karşı kışkırtmışlardı.

Kendisinden Berlin Antlaşmasının, Anadolu'da Ermenilerin yaşadığı vilayetlerde ıslahat yapılmasını isteyen 61. maddenin kesinlikle tatbik edilmesini istemişler. Bu uygulamanın Ermeni muhtariyetini doğuracağını bildiğinden, İngilizleri yıllarca oyalayarak böyle bir teşebbüse fırsat vermemişti. Ermenilerin, Avrupa devletlerinin dikkatlerini çekmek üzere giriştikleri isyanları anında bastırmış, bu iş için polis ve jandarmadan ziyade sivil halkı kullanmıştı. Bunun üzerine Ermeniler bir arabaya yerleştirdikleri saatli bomba ile Cuma namazından çıkışta kendisini öldürmek istemiştiler. Bütün bu faaliyetler onu, tatbik ettiği politikadan zerre kadar döndürmemişti.

Siyonistler, Filistin'de bir Yahudi devleti kurulması için kendisine başvurmuşlar, bunun kabul etmesi durumunda Osmanlı maliyesinin en büyük problemi olan dış borçların bir kalemde silineceğini bildirmişti. Padişah bu teklifi şiddetle reddettiği gibi, Yahudilerin çeşitli yollarla Filistin'e gelip yerleşmelerine engel olacak tedbirleri de almıştı.

İngilizlerin Arabistan'da Cemaleddin Efgäni ve meşhur casus Lawrens yolu ile hilafet meselesini kurcalamaya başlamaları üzerine, bölgeye büyük bir derviş kafilesi göndermişti. Bir kafileyi de Hindistan'a göndererek böylece İngilizlerin propagandalarını etkisiz kılmaya çalıştı. Bu faaliyetleri üzerine İngilizler onu saltanattan uzaklaştırmadıkça emellerine kavuşamayacaklarını anlamışlar ve bütün çalışmalarını buna göre yapmaya başlamışlar ve başarılı olmuşlardı.

İşte şimdi tahtından indirilmiş Selanik'e, kendisini tahttan indirenlerin merkez üssüne gidiyordu sürgün olarak, bir Yahudi dönmesinin konağına...

İngilizler çok planlı çalışmışlardı. İttihad ve Terakki Cemiyetinin faaliyetlerine ağırlık vermişler, buradaki vatan sevgisinde samimi subaylara 'bütün Türk dünyasını aynı bayrak altında toplama rüyasını gördürmüşler ve bunun önündeki en büyük engelinde kendisinin olduğunu söylemişlerdi. İngilizler hedeflerine ulaşmak için başta Adana olmak üzere memleketin çeşitli yerlerinde isyan çıkarmışlar. Neticede İttihad ve Terakki Partisine mensup bazı Türk subayları, kendisine Kanun-i Esasi'yi ilan etmeye zorlamışlardı. 23

Temmuz 1908'de anayasayı tekrar yürürlüğe koyduğunu ilan etmek zorunda kalmıştı. İkinci Meşrutiyet adı verilen bu olay, beklenenin aksine Osmanlı Devletinin dağılmasını daha da hızlandırmıştı. Dile kolay tam otuz bir sene başta İngilizler olmak üzere dış düşmanlar ve bunların içerideki uzantılarıyla mücadele etmiş, bu arada eğitim seviyesinin yükselmesi, İslâmiyete bağlılığın kuvvetlenmesi için gayret etmiş, teknolojik gelişmeleri çok yakından izlemiş ve en yeni keşifleri memlekete getirmişti."

"Peki bütün bunları yaptım da sonu ne oldu? Ellerimle din ve millet düşmanlarına teslim mi ettim?"

Bu sual, tahtan indirilmiş hakanı soluksuz bıraktı...

Abdülhamîd Han, kafasında bin bir düşünce ve gönlünde pişmanlık duyguları, aklında kendisiyle hesaplaşma sualleriyle bir saniye uyumadan Selanik'e doğru giderken... 28 Nisan'da İstanbul'a güneş her zamanki gibi doğudan merhaba dedi. Işığını iyi-kötü ayırmadan herkese göndermeye başladı. Ama İstanbul dünkü İstanbul değildi, yirmi dört saat içinde nice ölümler, nice doğumlar, nice gelenler ve nice giderler görmüştü. Gidenlerden biri de İstanbul'un, Osmanlı'nın ruhu Abdülhamîd Han'dı.

Abdülhamîd Han'ın tahttan indirildiği ve sürgüne gönderildiği haberi 'Kıyamet kopuyor' haberi gibi İstanbul'a düştü... Müslümanlar öksüz çocuk gibi boyun bükerken, Ermeniler, Yahudi ve Rumlar, Bulgarlar ellerinde bayraklarla sokaklara fırladılar, sevinç çığlıkları atmaya başladılar.

Durumu öğrenen Efendi Hazretleri "Toparlanın gidiyoruz, yürüyecek çok yolumuz var. Bu yol, hepimizi çok yoracak. İnşallah meşru halifeye sahip çıkamamak helakimize sebep olmaz. Abdülhamîd Han hal' oldu, dünyadan refah-huzur kalktı, kıyamete kadar da böyle gider" buyurdu.

Abdülhamîd Han'ın tahttan indirildikten sonra İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin soyundan gelen Ebülhayr, rüyasında Peygamber Efendimizi görmüş. Çok üzüntülü imiş. Kâinatın Efendisine niçin bu kadar üzüntülü olduğunu sual etmiş. Efendimiz, Türkler benim halifemi bugün makamından ayırdılar. Bunun cezasını çok acı

çekecekler." buyurmuş.

* * *

Hatice Nine, iki arada kala kalmıştı. Üst katta doğum, alt katta ölüm telaşı vardı. Hangisine koşsun, şaşırıp kalmıştı. 1911 Martının soğuk günlerinden bir gündü... Mart'ın yirmi biriydi... Eyüp Sultan'da... Peygamber Efendimizin mihmandarı Eba Eyüp Ensari Hazretlerinin varlığıyla şereflendirdiği, ismini verdiği diyarda, Şifa Yokuşu denen mahalde...

Kapıyı açtı, gördükleri yüreğini sancıttı. "Hey koca İbrâhim Pehlivan. Yatağın içinde kayboldun, çocuk kadar kaldın ha?" diye söylendi. Yatağın sağını solunu topladı. Seksene merdiven dayayan İbrâhim Pehlivan üç aydır yatıyordu. Üç aydır her aklı başına gelince "Nerede torunum, daha doğmadı mı? Onu bana getirin." diye feryat ediyordu.

Son günlerde durumu iyice ağırlaşmıştı. Aklı gidip gidip geliyordu. Aklı başına gelince önce "Torunum daha doğmadı mı?" diye soruyor, cevap olumsuz olunca da gözyaşları içinde "Ya Rabbi, torunumu görmeden canımı alma." şeklinde dua ediyordu.

Hatice Hanım, eşinin durumuna bakmak için gelmişti ancak aklı üst kattaydı. Gelini Ayşe Hanım, doğurdu, doğuracaktı.

İbrâhim Pehlivan'ın Said, Halil, Cafer, Mustafa isminde dört erkek oğlu, Emine isminde de bir kızı, bunlardan da nice torunları vardı. Ancak bunlarla hiç ilgilenmezdi. O'nun için yalnızca Said vardı. Diğer oğullarını başka başka evlere yerleştirdiği halde yeminli Deli Said'i yanından ayırmamıştı. Öteki torunlarının doğumuyla hiç ilgilenmemişti. Müjde, Said'in soyundan gelen erkek torun için verilmişti. Hiç evlenmemek istememesine rağmen onu kırk yaşından sonra evliliğe razı etmişti. Gördüğü rüyayı ve Allahü teâlânın sevgili kulu Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin kendisini hakkındaki müjdesini söyleyerek...

Her şeyi anlatmış ama içindeki hiç durmadan yürüyen adımlardan, bu adımların müjdelenen torununu kucağına alınca

duracağından bahsetmemişti.

Her doğumda büyük bir heyecanla 'erkek, kız mı' diye sormuş. Kız ise boyun bükmüş, erkek ise kendini helak edercesine bir telaşla torununu kucağına almış. İçindeki adımlar durmayınca da çok üzülmüş, "İnşallah bir sonraki torunumda dururlar." diyerek ümidini tazelemişti.

Said Efendi'nin ilk çocuğu Mustafa 1899'da, ikinci çocuğu İbrâhim 1904 yılında doğmuştu, bu doğumlarda beklediğine kavuşamamıştı.

Daha sonraki iki doğumda kız çocukları dünyaya gelmişti. Son doğum 1907'de olmuştu. İbrâhim Pehlivan, yeni bir doğum için devamlı oğlu Said'i sıkıştırmıştı, "Evladım, müjdelenen torunumu kucağıma aldıktan sonra ölmek istiyorum. Yaşım ilerledi, ne olur beni kırma." diye yalvarmıştı.

Oğlu Said'in "Baba iki erkek torunun var. Nereden biliyorsun? Bu ikisinden birinin müjdelenen torun olmadığını.." sualine sualle cevap vermiş. "Sen nereden biliyorsun, ikisinden birinin o olduğunu?" demiş, içindeki ayak seslerinden bahsetmemek için kendini zor tutmuştu. İçindeki ayak seslerinden bahsederse torunların devamının gelmeyeceğinden, Said'in "Ayak sesleri durdu. Başka doğum istemiyorum." diyeceğinden korkmuştu. İbrâhim Pehlivan, ayak sesleri kesilse bile doğumların devam etmesini istiyordu.

Son doğumdan sonra geçen zaman uzadıkça çıldıracak gibi olmuştu. 'Gelin kızımızın vaziyeti nasıl?" sualiyle eşi Hatice Hanımı delirtecek hale gelmişti. Yaklaşık yedi ay önce Ayşe gelinin hamile olduğu anlaşılmıştı da Hatice Hanım delirmekten kurtulmuştu.

Hatice Hanım, uyuyan elli beş yıllık eşine baktı. Said'in evlenmesinden sonra yaptıklarını hatırlayınca kızar gibi oldu. Ancak biraz düşününce eşine hak verdi. Müjdelenen toruna kavuşmak için yaptıkları tebessüm etmesine sebep oldu.

Uyanınca ilk suali "Torunum daha doğmadı mı?" olacak diye

düşünürken İbrâhim Pehlivan gözlerini açtı, zor duyulan bir sesle nefes nefese sordu:

"Hatice... Torunum daha... Doğmadı mı?"

Tam, "Efendi, sabır" diyecekken üst kattan bir feryat geldi. "Efendi, inşallah beklediğin gelmek üzere." sözleriyle üst kata koştu.

İbrâhim Pehlivan, eşinin sözleriyle canlanır gibi oldu. Doğrulmak için çapaladı, ancak bırakın doğrulmayı yerinde kıpırdayamadı. İçinde kıpırdayan bir şey vardı. Hatice Hanımın sözleriyle gönlündeki adımlar koşmaya başlamıştı.

"Torunum... Torunum..." sözleri ağzından çok yavaş çıktı. Hasret gözyaşları isi hızlıydı. Nefes almakta zorlanıyordu. Ayak uçlarından canının çekildiğini hisseder gibi oldu. Ölüyor muydu? Yıllardır yolunu hasretle beklediği torununu kucağına alamadan... İçindeki ayak seslerinin durduğunu görmeden mi ölecekti?

Seslendi, "Ölüyorum... Bana torunumu getirin..." diye, ama sesini kendi bile duymadı. Bir taraftan kelime-i şahadet getirmeye bir taraftan da "Ya Rabbi. Torunumu kucağıma almaya nasip et." Diye dua etmeye çalışıyordu.

Oğluna, "Evladım. Torunum erkek olursa ismini Hüseyin Hilmi koy. Abdülhamîd Han'ın son sadrazamının ismidir. Kendisini çok severdim, iyi görüşürdüm. Ancak beni çok üzdü. Abdülhamîd Han'ı asilere karşı koruyamadı. Torunuma bu ismi koy ki onun yapamadıklarını yapsın, Abdülhamîd Han'ın mücadelesini verdiği şeylere sahip çıksın, vatanın, birliği için gayret etsin." diye söylemişti.

Şimdi sesi çıkmıyor ama içinden "Torunum... Hüseyin Hilmi..." diyor, gönlünden torununu görmeden canını almaması için her şeye kadir olan Allahü teâlâya niyazda bulunuyordu.

Artık, 'tamam, torunumu görmeden öleceğim, kısmet değilmiş." diye düşündüğü, canın boğazına geldiğini hissettiği an kapı açıldı.

Yıllardır kahrını çeken hanımı içeri girdi. Gözleri yerinden çıkacakmış gibi oldu. Hanımının kucağında bir şey vardı, yüzü de

gülümsüyordu. Evet yanlış görmemişti, kucağındaki kundaktı. Çıkmak üzere olan canının bedenine geri geldiğini hissetti. İnanılmaz bir şey oldu. Eşinin hayret dolu bakışları arasında oturur vaziyette doğruldu. Evet üç aya yakın zamandır yerinden kıpırdayamayan İbrâhim Pehlivan doğrulmuştu. Ellerini ileri uzattı, Hatice Hanımın kucağını doğru... Dudaklarından belli belirsiz bir ses çıktı "Eee... Erke..." diye. Arkası gelmedi. Eşi ne demek istediğini anladı, "Erkek, nur topu gibi bir erkek torunun oldu." dedi.

Konuşmak istedi konuşamadı. İçindeki adımlar akıl almaz şekilde koşuyorlardı. 'Bu sefer dursunlar Ya Rabbi." diye gönlünden dua etti. Titreyen kollarını biraz daha uzatabilmek için çabaladı ama yapamadı. Eşi, kundağı kollarının arasına bıraktı. Kolları, onun için, o an can taşıyan her şeyden kıymetli yükü taşımakta zorlandı. Gözleri gözlerini bulunca, kendine bakan, bütün renkleri kendinde taşıyan siyah göz bebeklerini görünce gücünün geri geldiğini hissetti.

Bebeği bağrına doğru çekti. Kolları titriyordu, heyecandan mı dönülmez yollara girdiğinden mi bilemedi. Bildiği tek şey, gözlerinde kaybolduğu, yolunu beklediğini göğsüne bastırabilme isteğiydi. Çekti, göğsü, sevdiğine kavuştu. İçindeki adım seslerini dinledi, duymadı, tekrar dinledi, emin oldu, o adımlar içinde yürümez olmuştu.

Müjdelenen torunu gelmiş, onu kucağına almıştı. "Şükürler olsun sana ya Rabbim." diye gönlü şükre durdu. O an, canının boğazına dayandığını hissetti. Kelime-i tevhidi söylemek için gayretlendi. "La ilahe illallah, Muhammedürresulullah" derken bebeği göğsüne bastırdı ve başı bebeğine yüzüne doğru düştü.

Kışın bahara döndüğü, Cennete misal mevsimin kapıyı çaldığı günde, beklenen gelmiş, bekleyen veda etmişti.

Bu geliş, hangi baharlara işaretti?

Eba Eyüp Hazretlerine komşu, misafir gelmişti. Yaptıklarıyla ruhunu şad edecek, O'nun Medîne-i Münevvere'den getirdiği irşat bayrağını dalgalandıracak, mahşer meydanında bayrağını taşıyacak 'er' kişi gelmişti...

Dedesinin beklediği, Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin müjdelediği 'er' kişinin doğduğu saatlerdi. Bazen yavaşlasa da içinde hiç durmayan "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." sesine bir bebek ağlama sesi karışır gibi oldu. Şaşırdı... Yoksa, feryadın sahibi doğmuş muydu?

Seyyid Abdülhakîm Efendi, bir Van Vilayeti'nden gelen yazıya bir de harap olmuş, acil tamir isteyen medresesine bakıyor... İçindeki feryada karışan bebek ağlamasını dinliyordu.

Bebeğin ağlaması, ayrıldığı mekâna mıydı yoksa geldiği bin bir zahmetle dolu imtihan dünyasına mıydı? Ayrılığa mıydı yoksa kavuşmaya mıydı?

Hakkari mutasarrıflığına bir dilekçe göndermişti. Bu dilekçede hiç âdeti olmadığı halde medresede yapılan işlerden bahsetmişti, ne yapıldığını bilsinler de gerekli ilgiliyi göstersinler düşüncesiyle.

Dilekçede, Başkale'de bizzat tesis ettikleri ve ders verdikleri medresenin bölge halkına yapmış olduğu hizmetlerden bahsetmiş... Bu hizmetlerle İran içlerine kadar ilim ve irfanının yayıldığını, medreseden mezun talebenin ekserisinin müftülük, kadılık ve müderrislik vazifesi aldığını, talebenin günde üç öğün yemeğinin, yataklarının, medresenin üç odasının tefrişinin, çamaşırların yıkanmasının, yakacak temini gibi medresenin her türlü masrafının bizzat kendileri tarafından karşılandığını, medreseye vakıflardan bin kuruş kadar da aylık taamiye tahsisatları olduğunu, ancak bu meblağın fiyatların da artmasıyla gittikçe büyüyen medresenin masraflarını karşılamaya yetmediğini medresenin harâbiyete yüz tuttuğunu anlatmış... Bu cümleden olarak kendilerine beş-yüz kuruş kadar bir müderrislik ücreti ve ayrıca medresenin tamiri için münasip görülen bir meblağın takdirini talep eylemişti.

Bu talep Hakkari mutasarrıf vekili İsmail Hakkı Bey tarafından münasip görülerek "medresenin tamir ve genişletilmesi için vakıf bütçesinden on bin ve talebenin maişeti için de emlâk-ı müdevvere kısmından bin kuruş ilâvesini ve Seyyid Abdülhakîm Efendi'ye de müderrislik ücreti olarak beş yüz kuruşun tahsisini" teklif eden yazıyı bağlı bulunulan Van vilâyetine göndermişti.

Van vilâyeti şimdi elinde olan yazısında, istenilen meblağın yerinde olduğundan, fakat vilâyet dâhilinde bu meblağın temininin mümkün bulunmadığından bahisle dilekçeyi İstanbul'daki Şeyhülislamlığa gönderdiği belirtiliyordu.

Elindeki yazıya tekrar göz gezdiren Efendi Hazretleri, yanındaki en büyük yardımcısına döndü. Hocası Seyyid Fehîm Hazretlerinin hatırası Muhammed Sıddık'a dert yandı:

"Evladım gel de 'Ey Ulu Hakan! Asilere karşı koymamakla bütün İslâm alemini yaktın, bizleri öksüz koydun.' diye seslenme. O mübarek insan, her türlü ihtiyacımızı sormadan gönderirdi, nereden nasıl öğrenirdi bilemezdik. Artık, İstanbul'dan medresemize yardım gelmesi mümkün değil.

Abdülhamîd Han'ın tahttan indirilmesiyle din işlerine de fesat karıştı. İttihatçı olan din cahilleri ve masonlar, din işlerinde yüksek mevkilere getirildi. İlk iş olarak, Abdülhamîd Han'ın son şeyhülislamı Muhammed Ziyaüddin Efendi, vazifesinden alındı. Bu yüksek makama, 1910'da Musa Kazım getirildi. Bu zat, ittihatçı ve mason... Bunun gibi daha niceleri... İslâmiyet'e uymayan hareket ve dine aykırı yazılarından dolayı Abdülhamîd Han tarafından uzaklaştırılmış olan bölücü kimseler, İstanbul'a getirilip kendilerine din işlerinde vazifeler verildi. Bu cahil ve partizan kimseler, bozuk, sapık din kitaplarının yazılmasına, yayılmasına önayak oldular. Medreselerin kapatılması için her türlü gayreti gösterir oldular.

İngilizler, ehl-i sünnetin yıkılması için hiçbir fırsatı kaçırmıyorlar. Yetkinin, dinimizin düşmanlarının ve Osmanlı'yı yıkmak isteyenlerin veya bilmeyerek bunlara maşa olacak kimselerin eline geçmesi için gayret gösteriyorlar. Bunda da muvaffak oldular. Pek yakında ipleri tamamen eline alırlar. Yandık ki ne yandık."

* * *

Yanlış mı görmüştü? Tekrar dikkatlice baktı. Hayır yanlış değildi... Önde dokuz yaşlarında bir çocuk, arkasında öküzlerin çektiği bir araba ve yan tarafında ak yaşmaklı, feraceli kadınlar...

Arabanın üzerinde çocuklar ve baştaki arabayı takip eden nice arabalar...

Evet, bunlar göçmen kafilesiydi, çilenin, gözyaşının, acının, terk edilmişliğin utancın timsali... İstanbul'un Kasım ayı sonu, bir ikindi sonrasıydı... Eyüp sırtlarından Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesine doğru gelen yoldaydı göçmenler. Doğu'dan Batıya göç eden güneş ve batıdan doğuya göç eden göçmenler, muhacirler...

Göçlerin en şereflisini yaşamış Eyüp Sultan Hazretlerine doğru geliyorlardı. Eyüp Sultan, vatan kılmak için göç etmişti. Bu gelenlerin göçüyse vatanı bırakmaya, sığınacak yeni vatan aramayaydı.

Göçte nice sevdiğini kaybetmiş, dayanılmaz acılar yaşamış Yeminli Deli Said Efendi, şaşkınlık içinde gelenlere bakıyordu.

Eli ayağı tutmaz oldu. Bir anda otuz beş sene öncesini hatırladı... Köyleri Tepova'yı, buradan göç edişlerini, bir daha göremediği nişanlısı Gülümser'i, Selvi'ye, Gabrova, Kızanlık ve Eski Zağra'ya gelişlerini, burada yaşadıkları, katliamları, ihanetleri... Ak yaşmaklı ninelerin, küçücük çocukların çamurlu yollarda yürümeye çalışmalarını, Filibe'den İstanbul'a insan cesetlerinden meydana gelen zinciri... Vagonlara binmeyi başaranların yerini kaybetmemek için tuvalet ihtiyaçlarını oturdukları yerlerde yapmalarını ve daha nicelerini...

Ekim ayı başında Balkan Savaşı'nın başladığını işitmişti. Ama fazla endişelenmemişti. Alt tarafı üç çapulcu devlet. Koca Osmanlı'ya kafa tutacak değillerdi ya...

Çıldıracak gibi oldu. Yeni yeni unutmaya başladığı acı hatıralar canlanmış, bütün yüreğini ve beynini yine sarmıştı.

Yeminli Deli damarı kabardı, "Ecdat yadigârı toprakları kime bıraktınız?" diye bağırmamak için kendini zor tuttu. Kendisinin de o toprakları bırakıp kaçar gibi geldiğini hatırladı. Yol kenarındaki kaldırıma oturdu, "Ya Rabbi, bu göçler niçin?" diyerek ağlamaya başladı.

Göçmen kafilesi geldi geçti Yeminli Deli Said Efendi'nin

yanından fark etmeden... Yalnızca bir çocuk gördü, arabada yatakların arasına oturtulmuş bir çocuk. Hemen yanındaki çocuğa işaret etti. O da baktı, gülümsedi, sanki ümit vermek 'Merak etme amca, biz geliyoruz, bu acıların, bunun gibi göçleri bir daha yaşamayacaksınız." demek istiyordu. Said Efendi, ne kendisini işaret eden ne de gülümseyen çocuğun farkındaydı...

Geçenler fark etmemiş, oturan fark etmemişti. Herkes kendi derdindeydi... Yalnızca çocuklar fark etmişlerdi. Onlar, zamana ve mekâna bağlı değillerdi, gönüllerince kanatlanıp yaşıyorlardı.

Omzuna bir el dokundu, irkildi, ta Plevne önlerinden bulunduğu mekâna, Eyüp Sultan'a döndü. Gülümseyen bir yüz, hüzünlü bir çift göz gördü. Yüz, "Gönlünü bana çevir, sonsuz deryamda derdin hissedilmez, taşınır olsun." diyordu.

Mustafa Feyzi Efendi'ydi, Ahmed Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerinin halifesi... 1851 yılında Tekirdağ'ın Kılıçlar köyünde doğmuş. 1868 yılında gelmiş ve Beyazıd Camimi dersiamlarından ağabeyi Tekirdağlı Mehmed Tahir Efendi'ye talebeliğe kabul edilmiş... 1883 senesinde icazet almış, aynı sene rüûs imtihanını vererek dersiam vekili olmuş, ağabeyinin yanında ders vermeye başlamıştı. Aynı zamanda Ahmed Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerine talebeliğe kabul edilerek onun önde gelen halifesi olmuştu.

"Kalk Said Efendi, kalk. Gün ağlama günü değil, gün gayret günüdür."

Feyzi Efendi'nin sözleriyle kalktı, daha doğrusu yerinden fırladı. 'Hocam' diyerek ellerine sarıldı. Mustafa Feyzi Efendi, zarif bir hareketle ellerinin öpülmesine mâni oldular. Hafifçe ellerine sarılan elleri sıktılar. "Haydi bakalım birlikte camiye gidelim. Saat 12'ye gelmek üzere. Akşam ezanı okundu okunacak." diyerek kaldırdı. Yeminli Deli Said Efendi, gözyaşları içinde yakalanmanın utancındaydı. "Nerede kaldın senin yeminli deliliğin. Çocuklar gibi içini çeke çeke ağlarken yakalandın." düşüncesiyle kendi kendine kızıyordu. Elinde olmamıştı. Göç kafilesini görmek, bir anda onu otuz beş sene öncesine götürmüştü. Gözleri ve gönlü hâlâ ağır ağır

giden kafileyi takip ediyordu.

"Efendim, Bulgar ayaklandı diye bu insanlar hemen niçin yollara düştüler? Ecdat yadigârı o topraklar... Şehit kanlarıyla vatan yapılmış. Bu kadar kolay terk edilir mi?

Mustafa Efendi acı acı gülümsedi.

"Kolay, kolay terk yok be Said Efendi."

Said Efendi'nin aklına kendisinin göç edişi geldi. Gözleri yine sulandı, boyun büktü.

"Eğer zorla göç ettirilmeseydim... Ölür yine göç etmezdim. Şehit olurdum. Bunların yaptığı ne? Bulgar biraz hareketlendi diye hemen göç yollarına düşmüşler..."

Son baharın son günlerinde hemen yanlarındaki çınar ağacının dökülen, toprağa kavuşan yaprakları gibi sözcükler ağzından yorgun çıktı:

"Bildiğin gibi değil bre Said Efendi... Bildiğin gibi değil... Son iki ayda çok şey değişti, hasta olarak yattığın günlerde... Bunların şartları çok daha ağır... Senin karşılaştığın şartlardan..."

Şaşırdı, bir yerine iğne batırılmış gibi oldu.

"Efendim... Bizim şartlarımızdan nasıl daha ağır olur? Bize saldıran koca Urus keferesiydi."

Her sözü ağzından gülle gibi düştü:

"Ağır bre Said Efendi, ağır... Saldıran Urus değil ama. Şartlar çok değişti... O zaman başımızda Abdülhamîd Han gibi bir padişahımız, Gazi Osman Paşa gibi bir paşamız vardı. Şimdi ise İngiliz ve Almanlarla işbirliği yapanlar, masonlar var. Bilesin ki Bulgar Çatalca'ya dayandı."

Duyduklarına inanamadı, böyle bir şey olamazdı ya yanlış duymuştu ya da söylenen başka bir Çatalca'ydı.

"İstanbul'un Çatalcası'nı... Onu söylemiyorsunuz değil mi? Başka bir Çatalca'yı kastettiniz."

‘Bunu söylemektense keşke boynum kopsaydı’ dercesine başını salladı.

“Ne yazık ki İstanbul’un Çatalca’sı... Hemen şu dibimizdeki...”

İçindeki bütün hava boşaltılmış gibi oldu. Kulakları uğuldamaya başladı. Ayakta duramadı, az önce kalktığı yere çöktü.

Mustafa Feyzi Efendi baka kaldı. Said Efendi, iki ay önce çok ağır bir hastalık geçirmiş, günlerce kendini bilmedin yatmıştı. Hastalığının ağırlaşmaması için anlatmamışlardı ona, Bulgarın ta Çatalca’ya dayandığını... Osmanlının, Sırp, Karadağlı, Yunan ve Romanya önünde uğradığı bozgunları... Yüz binlerce Müslümanın nasıl katledildiğini... Yüz binlercesinin de dinini, can ve ırzını korumak için nasıl göç yollarına düştüğünü tıpkı 35 sene önce olduğu gibi...

1911 Eylül’ünde Trablus’a İtalyanlar tarafından asker çıkarılınca elinde silah sokağa fırlamıştı Said Efendi, “Trablus’ta İtalyanlara karşı dövüşeceğim.” diye. Zor sakinleştirmiş, güçlükle silahı bırakmasını sağlamışlardı. Ondan sonra Said Efendi, dünyaya küsmüş, kimseyle konuşmaz olmuştu. 1912 yılında Bingazi, on iki adalar İtalyanlar tarafından işgal edilmiş, bunun acısı bitmeden Ekim ayında Balkan Savaşı patlak vermişti.

Bütün bu acı günlerde destek olmaya çalışmıştı Mustafa Efendi, Said Efendi’ye...

Hocası Ahmed Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretleri Mustafa Feyzi Efendi’ye “Said Efendi’ye göz kulak ol. Şartları zorlamadan, yönlendirme yapmadan, tabii akış içinde yardımcı ol.” diye vasiyet etmişti. Bu vasiyet gereği uzaktan uzağa takip etmişti. Said Efendi’nin dışarı ilk çıkışıydı, aylarca süren rahatsızlıktan sonra... Bu ilk gününde de göç edenlerle karşılaşmış, eski yarası bütün acılığıyla tekrar depreşmişti.

An vasiyetin gereğini yapma zamanıydı. Omzundan tuttu, “Kalk, Said Efendi kalk. Oturmak, ağlamak çare değil. Yürüyelim, aşılacak çok yolumuz, yapılacak çok işimiz var. Çok ihtiyacımız var, halimizi, nerede hata yaptığımızı, zamanı, içinde bulunduğumuz şartları

anlamaya...”

Said Efendi, bir çocuk gibi itaat etti, uzatılan eli tuttu. Yürüdüler Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesine doğru, cevabı orada bulabilmek ümidiyle...

Hey bre! Koca Osmanlı’nın ne yapacağını bilemez, şaşkın, çaresiz insanları. Yürüyün bakalım. Yürümekte, aramakta çare var. Kulun vazifesi aramak, sebepleri sarılmak...

Mustafa Feyzi Efendi ve Said Efendi’nin Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesine yürüdüğü saatlerde bir kişi daha geliyordu buraya doğru. Marmara Denizi’ni ardada bırakmıştı. Arkada bıraktığı yalnızca Marmara Denizi değil, Selanik’ti, Alaaddin Köşkü’ydü, acı, boyun büktürücü, ciğerlerini parça parça eyleyen hatıralardı. Kendisini tahttan eden gücün kim olduğunu hatırlatmak istercesine Selanik’e sürgün eylemişler ve bir dönmenin köşkünde ikamete mecbur etmişlerdi.

Üç yıl önce ayrıldığı İstanbul’a güneş batarken dönmek...

Batan güneşten gözlerini alamadı. Titredi, güneş kızıl renge bürünmüştü. Türk oğlunun, ceddi Oğuz neslinin binlerce yıllık ülküsü kızılelmaya... Kızılelmayı hep batıda aramışlardı. Dedeleri Osmanoğulları hep batıya yürümüşlerdi, yüzlerce yıl, Viyana’ya dayanmışlardı. Sonra geri dönüş başlamıştı. Yüz yıla yakın zamandır geri dönüyorlardı, bin bir acıyla, zulümle katledilmiş insanlardan iz bıraka bıraka...

Dün, batarken kızılelmaya benzeyen güneş... fethin, yeryüzünü ermeydanı kılmanın, ebedi güzelliklere açmanın işaretiydi. Bugün, şu anda Eyüp Sultan sırtlarında batan, kızılelmaya dönüşmüş güneş... neyi ifade ediyordu? Neyin işaretiydi?

Yeni kızılelmaların nasıl doğacağının mı? Kızılelmanın tekrar ışıldamasının, gönülleri ısıtmasının, nice güneşlerin doğmasına vesile olmasının sırrı, Eyüp Sultan’da mıydı? Gönlünün Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesine doğru kanatlandığını, buradan da tepedeki Kaşgari Dergâhı’na doğru yükseldiğini hissetti. Aradığı

Gemi, Boğaza doğru kıvrıldı, Eyüp Sultan görünmez oluncaya kadar bakışlarını ve gönlünü oradan ayıramadı.

Yunanistan'ın diğer Balkan ülkeleriyle birlikte Osmanlı Devletine harp ilan etmesi üzerine telaş başlamış... Büyük kabine denilen Gazi Ahmed Muhtar Paşa kabinesi, Sultan Abdülhamîd Han'ın Selanik'te muhafazası zorlaşacağından, İstanbul'a nakledilmesini kararlaştırmış. Sultan Reşad da bu kararı tasdik etmişti.

1912'in Kasım günlerinden bir günde... Lorley isimli Alman vapuruyla İstanbul'a, kara sevdalı yarine dönmüş, kavuşmuştu Abdülhamîd Han. Ama İstanbul bıraktığı İstanbul değildi. Güneş batıyor, vapur Boğaz'ın sularından Bey'lerbeyi'ne doğru ilerliyordu. Güneşin son ışıkları Üsküdar sırtlarını yangın yerine çevirmiş, sanki Anadolu kıyıları yanıyordu.

Abdülhamîd Han tekrar bir Eyüp tepesinde kaybolmak üzere olan güneşe, sonra Üsküdar kıyılarına baktı. Kızılelma görünüşünde batan güneş, Üsküdar'ı altın rengine boğan son ışıkları... Karanlıktan sonra gelecek aydınlığın işareti miydi?

Gemi Yıldız Sarayı önünden geçerken yüreği sancıdı, gözleri nemlendi. Burada geçen günlerini, sarayın yağmalanışını, evinden atılışını hatırladı. Etrafında kimse var mı diye baktı. Yoktu, gözyaşlarını bildiğince akmaya bıraktı.

Hareket Ordusu'na karşı koymamakla bütün bu felaketi hazırlayan mı olmuştu? Önce Trablusgarp ve adaların elden çıkışı, sonra Balkan Savaşı...

İki büyük kıta ile ilişiğimiz kesilmiş, Afrika'da bir milyon iki yüz bin kilometrekare, Avrupa'da iki yüz elli bin kilometrekare toprağımız elden gitmişti.

Görünen o ki felaketler aynı hızla devam edecek gibiydi.

Üç sene öncesini, Hareket Ordusu'nun İstanbul'a girdiği günü

hatırladı. “Kardeş kardeşi kırmasın” endişesiyle “Ateş edilmesin.” emrini nasıl vermişti. Bugün hâlâ anlamış değildi, sanki aklı tutulmuştu.

Bu hatırlayış, içinde yangını tekrar alevlendirdi, toplar, tüfekler içinde patlıyor, feryatlar beynini tırmalıyordu.

Bakalım Bey’lerbeyi Sarayı’nda kalış bu feryatları susturacak mıydı? Bundan sonra ona hapishane olacak bu sarayı amcası Sultan Abdülazîz Han, ahşap sarayın yerine mermerden yaptırmıştı. Amcası, 1865 Nisanının yirmi birinci Cuma günü sarayda kalmaya başlamış, yaz mevsimlerini burada geçirir olmuştu. Ve şimdi ona ve ailesine hapishanelik yapacaktı. Dünya, Mümin için zaten zindan değil miydi? Ha geniş olmuş ha dar olmuş ne fark ederdi? Fark etmez miydi? Asıl zindan, gönlün zindana dönüşmesi miydi?

Şu anda Seyyid Abdülhakîm Efendi’nin yanında olmak için her şeyini vermeye hazırdı. Çok istemişti, İstanbul’da yanında olmasını, ama olmamıştı. O yanında olsaydı adı gibi emindi ki “İsyancılara karşı koy, onlar, kardeş değil.” diyecekti. En büyük hakikatti ki tedbir, takdiri değiştirmiyordu. Kula düşen, şeriatın, mürşid-i kamillerin ışığında tedbire sarılmak, sonrası takdire razı olmak...

Devrik hükümdar, meşru halife gemideydi. Gemi, Bey’lerbeyi Sarayı’na yanaşmak üzereydi. Dünya bir gemi değil miydi? Sema denizinde, takdir edilmiş yörüngesinde seyir eden...

Arz gemisinin başka bir köşesinde gönle düşen, gönüllerde yer eden yürüyordu. Van’da Şabaniye Camisi’ne doğru. Hemen yanında, birkaç karış gerisinde yürüyen Abdülmecîd Efendi’ye döndü.

“İbrâhim Efendi vefat etti, gidelim ailesini yoklayalım, dört tane küçük çocuk bıraktı. Hocamızı sevenlerdendi. Ailesi hocamızdan bize emanet sayılır. Ne ederler, ne yerler, ne içerler görelim.”

Abdülmecîd Efendi’nin “Peki efendim.” sözüyle birlikte yürüdüler Şabaniyye Mahallesinin daracık sokakları arasında.

Sokaklar karanlıktı, evlerinden ışık sızmıyordu. Hanelerin çoğu gariplikten mum bile yakamıyordu. Yakacak gücü olanlar da

korkudan ışıklarını dışarı sızdırmıyordu. Pencereler ışık sızdırmayan kalın perdelerle kapatılmıştı. Son zamanlarda Ermeniler, saldırılarını iyice artırmışlardı. Fırsat bulduklarında savunmasız kişi ve hanelere insafsızca saldırıyor, çocuk-kadın demeden bulduklarını katlediyorlardı.

Küçücük, damı sazla örtülmüş bir hane önüne geldiler. Abdülhakîm Efendi Hazretleri, kapıya vurdu. Beklediler, cevap gelmedi. Tekrar vurdu yine beklediler yine bir hareketlenme yoktu. Acaba evde değiller miydi? Üçüncü defa vurdu, bir müddet sonra ses geldi, "Kim o, gariplerin kapısını çalan?" diye...

"Abdülhakîm. Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretlerinin talebesi. Hâl, hatır için gelmiştik." cevabı kapıdan ev içine, gök kapısından da bütün semaya yayıldı.

Kapı açıldı, bitmek üzere olan bir mumun ışığı şöyle böyle ortalığı aydınlattı. Anlaşılan o ki kapı ilk vurulduğunda mum yanmıyordu bitmesin diye...

Başına bir yaşmak almış, yalnızca gözleri gözüken bir anne kenarı çekişmiş titreyen bir sesle "Buyurun Efendi Hazretleri. Hoş geldiniz. Hanemize şeref verdiniz. Kusurumuza bakmayınız. Önceden haberimiz olsaydı, ikram için bir şeyler bulmaya çalışırdık." diyordu.

Cılız mum ışığında yerde yatan çocukları gördüler, en büyüğü on yaş civarında. Üstlerindeki giyecekler lime limeydi. Ev sahibesi Efendi Hazretlerini oturtacak bir şey aradı ama bulamadı, boyun büküp kaldı, bir şey de diyemedi.

Bu hali gören de teselli için bir şeyler söylemek istedi, ama söyleyemedi, "Söz değil iş zamanı." düşüncesiyle kesesine davrandı. Kesenin cebinden çıkmasıyla çaresiz annenin gözlerinde ümit ışığını gördü. Keseyi yoklamasıyla da yüreği darlandı, kıpkırmızı kesildi. Tekrar yokladı, baş ve şahadet parmakları birbirine temas ederek arandı durdu, aralarına ufak da olsa bir mecidiye sıkışır umuduyla, ama bulamadılar. Anlatılmaz şekilde mahcup oldu.

Önce yerde yatan çocuklarına oradan keseye bakan, gözlerine

ertesi gün onlara sıcak bir çorba içirmenin sevinci yansıyan anneni hali... el ve ayaklarını tutmaz hale getirdi, gözlerine yaş bürüdü... "Ey merhametlilerin en merhametlisi, cömertlerin en cömerdi Allahım. Merhametine sığındım. Bugün kadar, emrin mucibince son haddine kadar sebeplere sarılmaya çalıştım. Şu anda çaresizim. Bu garip anne karşısında beni mahcubiyetten kurtar. Bu mahcubiyetimi, çaresizliğimi, annenin ümidini bu acizin sebeplere sarılması kabul et ey ihsan, ikram sahiplerinin en yücesi Allahım." dualarıyla boyun büktü. O anda kesenin ağırlaştığını hissetti. "İhsanlarına zerre kadar şükredebilmekten acizim ya Rabbi." düşüncesinde elindeki keseyi evin ortasındaki direğe bağladılar. İbrâhim efendinin hanımına gönlünden geldiğince "Hemşirem, buraya bir kese bağladım. Her gün size yetecek kadar alırsınız. Sakın fazla alma. Çocuklar büyüyüp, ekmeklerini kazanıncaya kadar böyle devam edersiniz ve bundan kimseye bahsetmezsiniz." buyurdular.

* * *

"Efendim... Savaşa girdik."

"Savaşa mı? Hangi devlete karşı?"

"Efendim. Devlete değil, devletlere karşı."

Yüreği sancıdı, eli ayağına dolaşır gibi oldu.

"Sakın büyük savaşa karıştığımızı söyleme."

Savaşa sebep kendisiymiş gibi boyun büktü.

"Büyük savaşa girdik efendim... Seferberlik ilan edilecekmiş. Enver Paşa böyle istiyormuş."

Öyle bir "Ya, öylemi?" dedi ki sanki onunla birlikte yerde ve gökte ne varsa üzüntüye gark oldu.

"Nasıl olmuş bu iş? Padişah efendimiz nasıl rıza göstermiş? Daha Balkan Savaşı'nın yaraları bütün tazeliğiyle durur. Ordumuz siyasetin içine gömülmüş."

"Efendim... Üç gün önce... Her şey Enver Paşanın emriyle olmuş. Ne padişahın ne de kabine üyelerinin haberi varmış. Onun emriyle... Alman Amiral Şuson donanmayı alarak 29 Ekim'i 30 Ekime bağlayan gece Karadeniz'e çıkmış. Rus liman şehirleri Odesa ile Sivastopol bombalamış. Bu hadiseden sonra İtilaf Devletleri İngiltere, Fransa ve Rusya Osmanlı Devletine savaş ilan etmişler."

Duyduklarıyla sesi çıkmaz olmuştu. Zor konuştu:

"İngiltere, Fransa ve Rusya'ya karşı savaşa girdik ha? Hem de Almanların yanında... İngiliz'in aradığı fırsat eline geçti. Hindistan'daki Timurlulardan sonra Osmanlı'yı tarih sahnesine gömmek, ehl-i sünnet Müslümanlığını yıkmak için. Peki Rusya bize karşı harekete geçmemiş mi?"

"Geçmiş efendim. Bombardımandan bir gün sonra, 1 Kasım'da Doğubayazıt'tan hududumuza girmişler. Rusya ile savaş başlamış. İngilizler aynı gün Basra Körfezine asker çıkarmışlar."

"Rus geliyor ha? Ruslarla birlikte Ermeniler de gelecek, içimizdekiler de adamakıllı azacak. Bizi çok zor günler bekliyor... Çok zor."

Seyyid Abdülhakîm Efendi, sözlerinin arkasını getiremedi. Van Müftüsü Muhammed Sıddık Efendi'nin getirdiği haber tam manasıyla yıkım olmuştu. Böylesine çok acı bir haber, en sevdiği mekân Başkale'de, en sevdiği mesken medresede, en sevdiği emanetler talebeleri huzurunda, en çok sevdiği kişi vasıtasıyla gelmişti.

Muhammed Sıddık Efendi, hocası Seyyid Fehîm Hazretlerinin oğluydu. Yanında, Başkale Medresesinde okumuş, hem bütün ilimlerde hem de tasavvufta ilerleyerek halifesi olmuştu. Emriyle de Van Müftülüğünü kabul etmişti. Fırsat buldukça Başkale'ye ziyaretine gelir, gelişi sevince olurdu. Ama bu gelişi haberlerin en acısına olmuştu.

Efendi Hazretleri, gelen haberde, Osmanlı'yı, bu ülkenin kanatları altında yaşayanları, Van ve çevresini, kendilerini bekleyen akıbeti görür gibi olmuştu. Olacakları tahmin için dünyadaki güç dengesini, gücü elinde tutanların Osmanlı'ya ve ehl-i sünnete karşı niyetini bilmek yeterliydi. Buna karşı koyması gereken idareciler ise ya gaflet ya da ihanet içindeydi.

Kara bulutlar üst üste yığılmıştı. Trablusgarp, Balkan Savaşları çok fena vurmuştu... Bu iki savaşta tam manasıyla sersemleyip yere

serilmişken... şimdi de Osmanlı'yı yutmak için fırsat bekleyen canavarlara savaş açmak... hem de niyeti onlardan farklı olmayan Almanların yanında...

Abdülhakîm Efendi'nin aklını başından alan korkunç yangın küçük bir kıvılcımla başlamıştı. Yangın için bütün şartlar hazırdı, ağaçlar ihtiras kuraklığıyla gevremiş, "her şey benim olmalı" düşüncesiyle çıra haline gelmişti.

Kıvılcım Saraybosna'da düşmüştü. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Veliahtı Franz Ferdinand... 28 Haziran 1914 günü Saraybosna'yı ziyaret için gelmişti. Eceline koşmuştu... bir Sırp Milliyetçisi 'Princip' tarafından öldürülmüştü.

İki devleti bir arada tutan tek unsur olan Habsbourg Hanedanı'nın tek veliahtı öldürülmüştü. Avusturya Hükümeti'nin tepkisi çok sert oldu. Fakat Rusya'yı tek başına karşısına almaya çekinen Avusturya, öncelikle Almanya'ya danıştı. Almanya'nın verdiği üstü kapalı desteğin ardından... Avusturya Sırbistan'a 48 saat süreli ve bağımsız bir devletin kabul edemeyeceği ağır bir nota vermişti. Sırbistan bu notaya-Rusya'nın desteğiyle kaçamak cevaplar vermişti.

Bunun üzerine Avusturya, 28 Temmuz 1914'te Belgrad'ı bombalamaya başlamış... Sırbistan'a savaş ilan etmişti. Rusya 31 Temmuz'da genel seferberlik ilan etmişti. Daha önceden Rus Seferberliği'ni savaş ilanı kabul edeceğini açıklamış bulunan Almanya, 1 Ağustos'ta Rusya'ya, 3 Ağustos'ta da Fransa'ya savaş ilanında bulundu.

Almanya, barış zamanında hazırlamış olduğu 'Schlieffen Planı' vardı. Buna uygun olarak Fransa'yı hemen ezmek düşüncesindeydi. Fransa'ya saldırıda en kolay yol olan Flander Düzlüklerinden ordusunu geçirmek istemiş... bunun için Belçika'ya 'Zararsız Geçiş Hakkı' için başvurmuştu. Tarafsız bir ülke olan Belçika, İngiltere'ye danıştıktan sonra Almanya'nın önerisini reddetmiş... Almanya 4 Ağustos'ta Belçika'ya saldırmış ve İngiltere de Almanya'ya savaş açmıştı.

Böylece, 4 Ağustos 1914 tarihine gelindiğinde üç cephede savaş başlamıştı: Alman-Fransız Cephesi, Alman-Rus Cephesi ve Avusturya-Sırbistan Cephesi...

Kasım ayına geldiğinde bu cephelere Osmanlı-Rus cephesi katılmış ve savaş, tam bir dünya savaşına dönüşmüştü, bilinen insanlık tarihinde bir ilk olarak... Amerika Birleşik Devletleri hariç...

Yaprakları döküldüğü bir Kasım gününün öğle öncesinde... Seyyid Abdülhakîm Efendi, aldığı haberin dehşetiyle yıkılıyordu.

Meşru halife hayattayken imdad-ı ilahi gelemezdi? Hilafet makamı gasp edilmiş durumdaydı.

Abdülhamîd Han'ı tahttan indiren Dahiliye Nazırı Talat Paşa ile Harbiye Nazırı Enver Paşa her ne düşündülerse düşündüler. Savaşa girmekle beraber harekete geçtiler.

Sabık hükümdar Sultan İkinci Abdülhamîd Han, akıllarına geldi. Dünyanın daha önce şahit olmadığı büyük savaş hakkındaki malumatına, bilgi ve tecrübesine müracaat etmeye gerek gördüler. Bu maksatla İshak Paşayı, Bey'lerbeyi Sarayına gönderdiler.

30 yıl gibi uzun bir müddet Avrupa siyasetine hakim olmuş Abdülhamîd Han, duyduğu haberlerle tırnakları sökülmüş gibi ızdırap duymuş... "Mücadele etmeden bana bırakılan emaneti teslim etmekle hatalı mı davrandım?" düşüncesiyle fokur fokur kaynayan suçluluk kazanına düşmüş gibi olmuş, tevbelere durmuştu.

Aradan geçen beş seneye rağmen hâlâ "ateş etmeyin, karşı koymayın" emrini nasıl verdiğini anlayamamıştı. Duyduklarıyla damarlarından bütün kan çekilmiş gibi olmuştu. Çok üzgün bir halde karşısında boyun bükmüş, cevap bekleyene baktı.

"Eğer hadiseler anlattığın gibiyse... Artık verebileceğim bir fikir, tavsiye edebileceğim bir tedbir kalmamıştır. Zira bu zavallı devlet, umumi harbe, hem de İngiltere, Fransa ve Rusya karşısında sürüklendiği gün yıkılmıştır.

Sizi bana gönderenler, harbe girmeden önce göndermeliydiler. Dünyanın karalarına ve denizlerine hakim olan devletlerine karşı

harbe girmek... Almanya ve Avusturya ile birleşip ateşe atılmak, tarihin ender kaydettiği hatalardandır."

Başkale'de Seyyid Abdülhakîm Efendi, "Savaşa girmek yangının ortasına atılmak ve kavrulmaktır.", Abdülhamîd Han da "Bu zavallı devlet, İngiltere, Fransa ve Rusya karşısında harbe katılmakla yıkılmıştır." derken... birisi Beyazıt meydanında bağırıyordu, Harbiye Nezareti karşısında... "Beni de askere alın. Urus keferesinden alınacak intikamım var." diye...

Mustafa Feyzi Efendi'nin "Said Efendi! Bu yaşta ha? Beş çocuğu kime bırakıp da gidersin?" sözleriyle sakinleştirmeye çalıştığı kişi Plevne'nin Lofça kasabasının Tepova köyünden Said Efendi'ydi... İbrâhim Pehlivanın oğlu, Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin müjdesi...

İkindi öncesi nizamiye kapısından içeri girmekte ısrar eden Said Efendi laf anlayacak gibi değildi.

"Ne varmış yaşımda? Altmış dediğin nedir ki? Ben yeminli deliyim. Benim diyen üç delikanlının yapamadığı işi yaparım. Urus keferesi, nice sevdiğimi elimden aldı. Yüz binlerin ölümüne, yurtlarından edilmesine sebep oldu. Bu acıları yaşadım. Hâlâ bugün olmuş gibi ciğerimi dağlar. Duymadın mı doğu sınırlarımızdan içeri girmiş."

Said Efendi, "Beş çocuğu kime bırakıp gidersin?" sualini duymamış gibiydi. Ahmed Gümüşhanevî Hazretlerinin halifesi Mustafa Feyzi Efendi, yeminli deli Said Efendi'nin cepheye gitmek için Harbiye Nezaretine gittiği kendisine duyurulunca hemen koşmuştu. Yanına da en çok sevdiği evladı Hüseyin Hilmi'yi almıştı. Elinden tuttuğu çocuğu işaret etti.

"Hüseyin Hilmi'yi, kardeşlerini kime bırakıp gidersin?"

38 yıl önce Rusların yaptıkları, yaşadıkları aklına geldikçe çıldıracak gibi olan yeminli deli Said Efendi, kızgınca cevap verdi:

"Kime olacak? Bütün âlemlerin, her şeyin sahibi, yaratanı yüce Allah'a. Yetmez mi?"

Tekirdağlı Mustafa Feyzi Efendi, cevapla vuruldu, gönlü

tövbelere durdu. Cevap doğruydu, ama sualinin cevabı değildi, "Yetmez mi?" suali edebi zorluyordu. Gönlü ve zihni intikam duygusuyla dolu, Said Efendi'yi ikna zordu. Ama ikna etmeliydi. Dört yaşını doldurmak üzere olan Hüseyin Hilmi'nin avucundaki elini uzattı, babasına doğru.

"Bre deli herif. Tut bakalım şu sabinin elini. 'Yetmez mi?' sualinin ve niçin cepheye gitmemen gerektiğinin cevabı bu elde. Sıkı tut bakalım."

Said Efendi şaşırdı, kendisine uzatılan eli, elin sahibinin yaşlı gözlerini, "Bizi bırakma baba' diyen sözlerini işitti. Büyülenmiş gibi uzatılan minik eli tuttu. Tutmasıyla da küçücük elden bütün vücuduna sıcaklığın yayıldığını, kızgınlık ateşinin sönmeye yüz tuttuğunu fark etti. Bunun şaşkınlığı içindeyken Feyzi Efendi'nin aklını hepten başından alan suali geldi:

"Said Efendi! Anladın mı, 'Yetmez mi?' sualinin ve cepheye niçin gitmemen gerektiğinin cevabını?"

Haddini bilir gibi olmuştu, boyun büktü.

"Anlamadım efendim."

Feyzi Efendi, bilerek sesini yükseltti, kızgın bir ton verdi:

"İntikam duygusu, aklını örterse anlamazsın tabi. Rus'tan en güzel intikamı şu çocuk vasıtasıyla alabilirsin. Hem de milyon kurşundan daha tesirli olarak..."

Şaşkınlığı iyice arttı, bacağına sarılmış Hüseyin Hilmi'ye baktı, bununla intikam nasıl alınırdı, cevap bulamamak, haddini biraz daha bilmesini sağladı.

"Efendi Hazretleri. Dört yaşındaki çocukla intikam nasıl alınır?"

"Alınır, alınır hem de en güzel şekilde. Bu çocuğu yetiştirmen, ona günümüzün ilimlerini ve dinimizi öğretmen, din ve fen konularında âlim olmasını sağlaman, en güzel intikamdır. Gelelim 'Yetmez mi?' sualinin cevabına. Her şeyi yaratan muhakkak ki Allahü teâlâdır. Ama vesilelerle, sebeplerle yaratmayı murat eylemiştir. Seni de bir baba olarak, Hüseyin Hilmi'nin ve kardeşlerinin yetişmelerine, rızklarına kavuşmasına sebep kılmıştır.

Anladın mı deli herif?”

"Hak teâlâ, hepimizi islâmiyyetin doğru caddesinde bulundursun 'alâ sahibihessalâtü vesselâmü vettehıyye'! Enbiyâ sûresi otuzbeşinci ve Ankebût sûresi elli yedinci âyetlerinde mealen, (Her canlı, ölümün tadını tadacaktır!) buyuruldu. Bunun için, her insan ölecektir. Ölümden kurtuluş yoktur. Hadîs-i şerîfte, (Ömrü uzun, ibadetleri de çok olana müjdeler olsun!) buyuruldu. Dostu dosta ölümle kavuşturuyorlar. Bunun için, Allahü teâlânın âşıkları, ölümü düşünerek teselli buluyor, üzüntüleri azalıyor. Ankebût sûresinin beşinci ayetinde mealen, (Allahü teâlâya kavuşmak isteyenler! Biliniz ki, Allahü teâlâya kavuşmak zamanı herhâlde gelecektir) buyuruldu. Evet, biz geride kalanlar ve nefse esir olanlar ve Allahü teâlânın rızasına kavuşmuş olanların ve dünyaya düşkün olmaktan kurtulanların sohbetlerinden mahrum kalanlar, zararda ve başı yerdeyiz. Nimetlerini size saçan merhume valideniz, günümüzün en kıymetli varlığı idi. Onun size olan ihsanlarına karşı, şimdi sizin de ona ihsân etmeniz lazımdır. Dua ederek ve sadaka vererek her ân yardımına koşunuz! Hadîs-i şerîfte, (Mezardaki ölü, denizde boğulmak üzere olan kimse gibidir, babasından, anasından, kardeşinden ve arkadaşlarından gelecek bir duayı hep beklemektedir) buyuruldu. Bundan başka, onların ölümünü görerek, kendi ölümünü de düşünmeli. Bütün varlığı ile, Allahü teâlânın beğendiği şeyleri yapmaya sarılmalıdır. Dünya hayatının insanı aldatmaktan başka bir şey olmadığını düşünmelidir. Dünya kazançlarının Allahü teâlânın yanında az bir kıymeti olsaydı, düşmanı olan kâfirlere ondan kıl ucu kadar vermezdi. Allahü teâlâ, bizi ve sizi, kendisinden başka her şeyden yüz çevirmekle nimetlendirsin! Yalnız kendisine bağlanmakla şereflendirsin! Bu duamızı, Peygamberlerin efendisi hürmetine kabul buyursun 'aleyhi ve alâ âlihi ve aleyhim minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ' Vesselâm, vel ikrâm.

Âfet-i gamdan aceb, dünyada kim âzâdedir?

Herkesin bir derdi var, mâdem ki, âdem-zâdedir.

Bir hûmâ-yı zevki bin sayyâd-ı gam ta'kîb eder,

Böyle bir mevhûma bilmem, halk neden üftâdedir?"

Ne zaman bunalsa ona başvururdu. Teselliyi İmâm-ı Rabbânî kuddise sirruh Hazretlerinin Mektûbât kitabında arardı. Az önce okuduğu mirzâ Alî Cân'a yazılmış birinci cildin seksen dokuzuncu mektubu haline tercümandı.

Evet, gam, üzüntü afetinden kimse uzak değildi, özellikle de Hakkı talep edenler, O'na âşık olmayı dileyenler... Bir rahatlığı binlerce gam avcısı takip ediyordu. Abdülhamîd Han'ın tahttan indirilmesi, Trablus, Balkan Savaşları derken şimdi de büyük savaş... Bu sefer düşman içerdeydi. Koyun koyuna yaşadıkları Ermenilerden onları kim koruyacaktı?

Ölümle dosta kavuşmak ümidi en büyük tesellisiydi. Ama ha denilince ölünmüyordu. Takdir edilen saati, razı olunan şekilde beklemek gerekiyordu.

Rus askeri İran tarafından gelmiş. Gelmekle kalmayıp istila etmiş, istila ile kalmayıp Van ve çevresindeki Ermeniler silahlandırmıştı. Bu anı bekleyen Ermeniler de Müslümanların mallarını yağmaya, canlarına kıymaya başlamışlardı.

"Başkale, artık bırakın baş kale olmayı, normal bir kale bile değil. Emniyet kalmadı" diyerek talebeleri memleketlerine göndermiş, medrese eğitimine ara vermişti. Talebelerin boynu bükük ellerinde birkaç parça yüküyle gidişlerini gözleri yaşlı seyretmişti. Acaba bir daha bir araya gelebilecekler miydi?

Aralık ayının son günlerindeydiler, havalar iyice soğumuştu. "Aile efradına hazır olun, kırda bayırda lazım olacak, kolaylıkla taşınacak, hayatımız için vazgeçilmez şeyleri hazır edin. Her an Ermeni saldırısı olabilir." demişti. Saldırı olursa nereye gideceklerdi, kışın ortasında çoluk çocuk nerede, nasıl barınacaklardı?

Vakit gece yarısını geçmiş olmalıydı. Mektûbât'ı kapatıp istirahate çekilmek için davrandı. Hızlı hızlı dış kapı vuruldu. Evdekiler uyanmasın diye acele kapıya gitti. O aceleyle "Kim o?"

diye sual eylemeden kapıyı açtı. Karşısında evin işlerinde kendisine yardımcı olan Abdülcelil vardı. Kapının sualsiz açılışının şaşkınlığındaydı. "Hayır olsun evladım, gecenin bu saatinde?" dedi.

Kendisini çabuk toparladı, heyecan ve korku içinde, "Hocam! Ermeniler Doğu'dan, İran tarafından gelmişler. Evleri talana, yakaladıklarını da öldürmeye başlamışlar." haberini verdi.

Bekledikleri sonunda gelmişlerdi ha? Gönlünden "Ya Rabbi. Hakkımızda hayırlı olanı nasip eyle." şeklinde dua etti. "Hemen silahlanın. Kararlaştırdığımız dışında yanınıza bir şey almayın. Yükleri katırlara yükleyin. Ben de evdekileri hazır edip hemen geliyorum. Hedefimiz Koçkıran Dağı." diye bağırdı ve hemen harem kısmına koşturdu.

Ceddi Muhammed Kutup, irşat için yüce dağları aramış, bu dağların arasına sığınmış ve mekânına 'yüce zirve' manasında Arvâs demişti. O, irşat için dağlara sığınmıştı, onlarsa can korkusuyla dağlara gidiyorlardı.

İşte böyle teşekkür ediyordu Ermeniler, velinimetlerinin can ve malına saldırarak... Yüzlerce yıldır Osmanlı'nın adaletli kanatları altında huzur içinde yaşamışlardı. Dinlerini, dillerini, geleneklerini muhafaza ederek...

Her şey Fransız ihtilaliyle başlamış, ayrışmalar birbirini takip etmiş, bunda menfaati olanlar da insanları bin bir parçaya bölmek için ellerinden geleni yapmıştı. Rusya işe Rumlarla başlamış, Rumen ve Bulgarlarla devam etmişti. Şimdi de İngiliz'le beraber Ermenileri Osmanlı'dan koparma, kendisine ram etme, Osmanlı'yı tarih sahnesinden silme derdindeydi.

Ermeni isyan komitaları, Van'da diğer yerlerden daha kuvvetli idiler. Buraya İran ve Kafkasya yolu ile bol miktarda silah ve cephane getirilmiş ve düzenli teşkilat kurulmuştu. Ayrıca hudut olması itibarıyla tedhişçilerin kontrol edilebilme imkânının azlığı, aynı zamanda gerektiğinde desteğin de kolay sağlanması örgütlerin Van'da yoğunlaşmasına sebep oluyordu.

Komitacıların en büyük destekçisi Ermeni kilisesi idi. Ermeni papazlarının, bilhassa Hrimyan'ın patriklikten ayrıldıktan sonra Van'da yaptığı faaliyetler, Van'ı Ermeni dinî ve kültürel faaliyetlerinin merkezi olduğu kadar, ihtilal örgütlerinin de merkezi haline getirmişti.

1895 yılı içinde Van'daki ihtilal hazırlıkları yoğunlaşmıştı. Ermeni halkından silah vergisi adı ile toplanan paralar ile silah ve cephane alınmıştı. Bu silahları kullanacak ve isyanı yönetecek komitacılar, Rusya ve İran yoluyla Van'a gelmişlerdi.

Komitacılar çıkaracakları isyanlar için zenginlerden para istiyorlar ve vermeyenleri acımasızca öldürüyorlardı. Ermeni Papazı Bogaz, en acı misaldi. Bazı serseri Ermenilerin taşkınlıklarına karşı çıktığı için Ermenilerin dini bayramı olan 6 Ocak 1896 tarihinde kilisesine giderken öldürülmüştü.

Ermeniler Van'da ilk defa 1896-97 yıllarında Ermeni komitalarının zorlama ve komplolarıyla isyana sürüklendiler. Van'daki İngiliz, Fransız ve Rus konsoloslukları ile Amerikan misyonerleri de Ermenilik konusunda destek ve teşviklerini eksik etmediler. İngiliz konsolosu Binbaşı Williams'ın kurmuş olduğu "Fakirseverler Derneği" Van'daki ayaklanmalarda önemli maddi ve manevi destek sağladı.

Birinci Van isyanının bastırılmasından sonra da Ermeni komitaları her türlü tedhiş hareketini sürdürmüşlerdi. İkinci Meşrutiyetin ilanından şu ana kadar olan dönem, Ermeniler için terörle birlikte propaganda dönemi oldu. Van bölgesindeki bu propaganda isyana teşvikti. Osmanlı sınırları içinde yaşayan Ermenilere Rusya'nın bağımsız bir Ermeni Devletinin kurulmasını temin edeceği söyleniyordu. Dışarıya, özellikle de Batılı devletlere karşı propaganda, bu havalide daimi asayişsizlik olduğu, Ermenilere baskı yapıldığı, hakları tanınmadığı şeklindeydi.

Ve 1914'ün Kasım başında Rusların Osmanlı'ya savaş açması, Van topraklarına girmesiyle bekledikleri fırsat doğmuştu. Gözlerini kan bürümüştü, öncüleri de papazlardı. Din adına katliama teşvik edenlerin önünde nasıl durulurdu?

* * *

İngilizler ile Fransızların Çanakkale Boğazı'nı zorladıkları 1915 Mart'ıydı. Boğaz istihkâmlarının dayanamayacağından, düşman donanmasının İstanbul'u işgal edebileceğinden endişe ediliyordu. Tedbir olarak padişahın ve hükümetin Eskişehir'e nakli kararlaştırılmıştı. Durum Abdülhamîd Han'a bildirilince altı yıl önceki tahttan indirilişini, bu indirilişte eli kolu bağlı kalışını ve sonra art arda yaşanan felaketleri hatırladı. Bu sefer kararlı davranmaya azmetti.

"Ben Fatih'in torunuyum. Hiçbir vakit Bizans İmparatoru Kostantin'den aşağı kalamam. Dedem İstanbul'u alırken, Kostantin askerinin başında savaşa savaşa ölmüştür. Biraderim nereye giderse gitsinler. Fakat o ve hükümet bilsinler ki İstanbul'dan ayrılırlarsa bir daha dönemezler. Bana gelince; ben Beylerbeyi Sarayı'ndan ayağımı dışarıya atmam!" diye cevap verdi.

Onun bu kararlılığı karşısında hükümet İstanbul'da kaldı. Böylece devletin daha o gün yıkılmasını önlemiş oldu.

Hareket Ordusu geldiğinde "Kardeşi kardeşe kırdırmam." diyerek bilmeden, istemeden, merhameti sebebiyle Osmanlı'ya zarar veren Abdülhamîd Han, bu sefer kararlı davranmıştı.

* * *

1915 yılı Mayıs'ının ikinci pazar günüydü. Recep ayının 'merhaba' dediği, mübarek üç ayların başladığı bir mübarek günün ikindi vaktiydi. Seyyid Abdülhakîm Efendi, boş medrese odalarına bakıyordu, hüzünlü gözlerle... Aralık ayının son günlerinde talebeleri gönderirken "Haber bekleyin. Ortalık yatışsın, sizi tekrar çağıracağım." demişti ama olmamıştı. Ortalık yatışmamış, hep daha kötüye gitmişti.

Ermeniler, Başkale'ye girince Koçkıran Dağı'na sığınmışlardı. Soğuk ve açlıkla mücadele etmişlerdi dağda, çoluk çocuk... Dağ köylüleri ellerinden geldiğince yardım etmeye çalışmışlardı onlara. Ama garip halleriyle kimin hacetini tam manasıyla

karşılayabilirlerdi. Binlerce insan dağlara sığınmıştı. Soğuktan çocuklar ölmüş, yetişkinler hastalanmış, yiyecek bulmakta zorlanmışlardı. Tam 'çaresiz kaldık' dedikleri anda, Başkale'nin Osmanlı birlikleri tarafından geri alındığı haberi gelmişti, dağlara kaçışlarından tam on gün sonra. Dağlarda yalnızca on gün kalmışlardı ancak onlara on yıl gibi gelmişti. Nasıl da sevinmişlerdi yuvamıza tekrar döneceğiz, Başkale, kalemiz, kışın soğuğunda sığınağımız olacak diye...

Ancak bıraktıkları Başkale yoktu. Harap olmuş, talan edilmiş, yıkılmış, yakılmış bir Başkale vardı. Kışı, yiyeceksiz, malsız ve imkânsız olarak günlük yaşamışlardı. Buldukları gün yemişler, bulamadıklarında sabır ve şükür etmişlerdi.

Ruslar 1914'ün sonuna kadar Van'ın çevresini, Muş ve Bitlis'in büyük kısmını almışlardı. Girdikleri yerlerden katliam haberleri geliyordu. 22 Aralık ile 15 Ocak 1915 tarihleri arasında Sarıkamış harekâtı olmuştu. Ruslar ilk iki muharebede mağlup edilmiş ise de takip edilip atılamamıştı. "Dondurucu kışta taarruz doğru olmaz. İlkbahara tehir edelim." tavsiyelerine ehemmiyet vermemişti Enver Paşa... Onun bizzat idare ettiği Sarıkamış harekâtında dondurucu kışın da etkisi ile en değerli birliklerimiz perişan olmuş ve on binlerce şehit verilmişti.

Yokluğun üzerine acı haberler üst üste gelmişti. Hiçbir zaman bir günlükten fazla yiyecekleri olmamıştı. Bir parça ekmek için elde avuçta ne varsa satıp savmışlar, bin zorlukla, nice canları toprağa sakladıktan sonra bahara kavuşmuşlardı. Ancak baharın gelişine sevinememişlerdi. Nasıl sevineceklerdi?! Her gün katliam haberleri geliyordu, hem de çok yakın çevrelerinden. Ermeniler 7 Nisan 1915'ten itibaren Van'ı tamamen kuşatmışlar ve çevredeki Ermeni çetelerinin de katılımıyla sayıları 10 bini geçmişti.

7 Nisan 1915'te Van'ın yerli halkı, Van Valisi Cevdet Bey'in emriyle Bitlis'e gönderilmişti. 17 Nisan'da sayıları 4 bin olan Ermeni Taşnak çeteleri, Van şehrini Rus birliklerle basarak işgal ettiler. İşgalden sonra, Van Valisi Cevdet Bey İstanbul'a çektiği telgrafla "5 bin 418 haneli şehirde, Müslümanlardan eser kalmadığını, iki bin üzerinde ev, dükkân, mabet, okul gibi çeşitli binaların kâmilen yandığını" rapor etmişti.

Canlarını zorlukla kurtarabilenler ise Van civarını terk ederek büyük bir göç başlatmışlardı. Baskına uğrayan, Derebey, Hakis, Zorova (Yemlice), Hıdır, Göllü, Şeyhane (Otluca), Şeyhkara (Gülsünler) köyleri halkı Zeve merkez köyüne sığınmışlardı. Ermeniler sadece Zeve'de, bu yedi köyün ahalisinden 2 binden fazla masum insanı katletmişlerdi.

Her gün yeni bir katliam haberiyle yıkılmışlardı. Ermeniler Ruslarla birlikte yaklaşıyordu. Şimdi sıranın Başkale'ye ve çevresine gelmesini bekliyorlardı. Rus'un kovulması, Ermenilere hadlerinin bildirilmesiyle ilgili hiçbir ümitleri kalmamıştı. Abdülhamîd Han'ın tahttan ayrılmasıyla Osmanlı'nın bahtı tam manasıyla dönmüştü.

18 Mart 1915'te Çanakkale Boğazı'nda düşman gemilerinin boğazın derin sularına gömülmesine, 25 Nisan ve onu takip eden günlerdeki kara savaşlarında da kazanılan zaferlere sevinmişlerdi.

Her gün bir önceki günden daha kötüye gidiyordu. "Her an göç için hazır olalım." demişti. Hazırlıklarını yapmışlar, emir bekliyorlardı. "Al martini eline yürü Ermenilerin üstüne. Şehit ol. Bu zilleti yaşama." diyordu gönlü, ama aklı izin vermiyordu Seyyid Abdülhakîm Efendi'ye... "Hayatta kalmalısın, başta ailen olmak üzere muhtaçlara yardım edebilmek için, ölüme yürümek kolayı seçmektir. 'Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum.' feryatlarına cevap verebilmek için hayatta kalmalısın." diyordu. Son zamanlarda içindeki feryat iyice fazlalaşmıştı. Bunu, hicretin, göç yollarının yaklaşmasına işaret sayıyordu.

Evet, Recep ayının birinci günüydü. Mübarek üç aylar girmişti. İkindi vaktiydi. Boş medrese odalarına bakıp hüzünlenen Seyyid Abdülhakîm Efendi, şadırvan başına oturdu, abdest tazelemek için... Musluğu açtı, su akmaya başladı, su sesiyle içindeki "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadı birbirine karıştı. Gönlü suyun akışına uydu ve aktı, bir zamandan diğerine, bir mekândan ötekine... Doğumlar, ölümler, kavuşmalar, ayrılıklar, göçler, mekânlar... Rüyalar, kutsal topraklara gidiş, İstanbul'a sevdalanış, Seyyid Fehîm Hazretlerine talebe oluş ve her şeyin yerli yerine oturuşu. Abdülhamîd Han'ın tahttan indirilişi, Osmanlı'nın

çöküşü, katliamlar... Bütün bunların içinde İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin 260. mektubunda müjdelediği kişiyi bekleyiş, içindeki sesin sahibiyle müjdelenen kişinin aynı kişi olma ümidi... Ebedi olanın kazanılmasında veya kaybedilmesinde acı ve sevinçlerle iç içe bir imtihan dünyası... Herkes kendi zamanını yaşıyordu ancak bazılarının amel defteri kıyamete kadar açık kalıyor, yaptıkları iyilik ve kötülüklerin tesiri ise sonsuza uzanıyordu.

"Efendi babam."

Çok derinden gelen bir ses duyar gibi oldu. Ancak fark edemedi, gönlünden mi yoksa dış dünyadan mıydı?

"Efendi babam!"

Ses daha kuvvetlice gelmişti. Dışarıdan gibiydi. Bakışlarını suyun akışından kurtardı, bununla birlikte de içinde bulunduğu zamana ve mekâna döndü. Sesin geldiği yöne döndü. Seslenen, kavuştuğu en büyük nimetin, makam-ı ahmedin hatırlatıcısı oğlu 19 yaşındaki Ahmed Mekkî Efendi idi. Onu görmekle gönlü genişledi, gülümsedi.

"Buyur gönül kuşum evladım."

Bocaladı. Gülümseyen babasına haberi nasıl verecekti? Taşıdığı yükün, bu yükün, uğruna can feda babasının gönlünde meydana getireceği yükün ağırlığıyla ezildi, kelimeler yedi kat gökten düşmüş gibi ağzından düştü:

"Efendi babam. Kaymakam beyden haber geldi. Düşman kasabamıza bir saatlik mesafeye yaklaşmış. Van valisi tahliye emrini vermiş."

Verdiği haberin suçlusu kendisiymiş gibi boyun büken oğluna baktı, onda geçen günleri gördü, gelecek günleri de görür gibi oldu, yüreği yandı.

"Ya, öyle mi? Günlerdir beklediğimiz haber geldi ha! Hem de üç ayların başlangıcında, mübarek Recep ayının ilk gününde, günün asır vaktinde... Bereketlerin yağmur gibi yağdığı bu günde... Musibet gibi görünen hicretimiz inşallah bizim ve daha nicelerinin ebedi saadetine vesile olur."

Babasından daha sert bir tepki bekleyen haberci oğul, "İnşallah efendim." diyerek duaya iştirak etti.

Nefes alıp veren babaların en muhteremi, getirdiği haberin şaşkınlığındaki oğlunun omzundan tuttu.

"Evladım. Önceden kararlaştırdığımız gibi... Hemen hareket ediyoruz. Bu gece Koçkıran Dağı eteklerinde geceleyelim. Sonra Nehri'ye doğru yol alırız. Şartlar Arvâs'a, uğramamıza mâni. Hiç olmazsa Nehri'ye uğrayalım. O mübarek topraklara, üç silsile-i aliyye büyüğünü bağrında saklayan o diyara yüz sürelim. Teselliyi orada arayalım."

Beş ay öncesi gibi tekrar Koçkıran Dağı'na doğru yola düşerken ortalığı feryatlar kapladı. Bunlar yüzlerce yıllık ata ocağını terk etmek zorunda kalan kadınların feryatlarıydı. Bir müddet sonra bu feryatlar sustu, ince bir figan devam etti. Atı üzerinde hareket emrini verebilmek için bekleyen Efendi Hazretleri figanın dinmesini bekledi.

Göç kafilesi yola koyuldu, güneş batıya doğru giderken güneye doğru. Yaklaşık 150 kişilik bir kafileydi. Kafileye dahil olan katır, inek, kaz, tavuk ve kediler buna dahil değildi. Bu kafile gibi daha niceleri göç yoluna düşmüştü, din, can, namus ve mal emniyeti için... "Göç ediniz." emrindeki rahmete, göç edenlerin en yücesinin şefaatine kavuşabilmek ümidiyle...

Ata yurtlarından ayrılışlarından iki gün sonra, Mayıs'ın 12'siydi. Güneş doğmuş, vakit kuşluk vaktine erişmişti. Bulundukları zirveden Başkale hayal meyal gözüküyordu. Başkale'nin üzeri dumanlıydı. Duman, rahmet bulutları mıydı, yoksa azap vasıtası ateşin neticesi miydi? Durumu yakından görmesi için bir atlı göndermişlerdi.

Gönül, artık dönüş olmadığı gerçeğini kabullenmekte zorlanıyordu. Hâlâ döneriz umutları canlıydı. Koca Osmanlı, bir avuç Ermeni'ye, Moskova'dan binlerce kilometre uzakta savaşan Rus'a boyun eğecek değildi ya... Mutlaka onlara haddini bildirir,

yakın zamanda Van'ı, Başkale'yi geri alırdı. O zaman da geri dönerlerdi. Herkes bu umutlardaydı. Gelecek atlıdan güzel haberler bekliyorlardı.

Ve öğleye yakın atlı geldi, evlerin, akaretlerin, çarşıların, medresenin ve camilerin tamamıyla yakılıp kül edildikleri haberini getirdi. Dönüş ümitleri yıkıldı, feryatlar yükseldi. Feryat edenler, bu halin yaşanmasında hiç suçu olmayanlardı. Ama kader... Felaketlerde kiminin gönlü suçun ağırlığıyla katılaşıyor, kararıyor, kimininse mazlumlukla iyice inceliyordu.

Son ümitler de sönmüş, hicret yolu kesinleşmişti. Efendi Hazretleri, "Yürüyün!" dedi, "Nehri'ye doğru, Mevla görelim neyler, neylerse güzel eyler."

Dili 'yürüyün' demişti, ama gönlü Başkale'de kalmıştı. Gözlerini Başkale'nin üzerindeki dumanlardan alamıyordu. Kendi eliyle inşa ettiği medrese yanıp kül olmuştu. O medresede 29 yıl ders okutmuştu. Birçok âlim ve fâdıl yetiştirmişti. Bunları vazifelendirdiği yerler irfan nuruyla dolmuştu. Medrese bütün doğu şehirlerinde ilim ve feyziyle şöhret bulmuştu.

Valilerin, üst kademedeki memurların, bilhassa uzak yerlerdeki âlimlerin bile övgüyle, sitayişle bahsettikleri bir ilim merkezi haline gelmişti. Medresede yetişen ilim adamlarının okumalarına mahsus kitapları İstanbul'dan getirtmişti. Medresenin bağlıları bu kitapları aşiretler ve kabilelere gönderip onları ilim nuruyla aydınlatmışlardı.

Mezunlardan bazıları vilayet, sancak ve kaza merkezlerinde müftü olarak vazifelendirilmişti. Onlardan biri de Van Müftüsü olmuştu, hocası Seyyid Fehîm Hazretlerinin oğlu Muhammed Sıddık Efendi'ydi.

Talebelerinden muhtaç olanları ev eşyalarını tedarik ederek evlendirmişti. İran'ın sınır boyundaki halkı bu kişilerin gayretleri sayesinde Sünnîlikte devam etmişlerdi. Bu talebelerini görenler, İslâma bağlılıkları karşısında hayrete düşüyorlardı.

Otuz sene kadar Şark'ta, insanların talim ve terbiyesi ile meşgul olmuş, Ehl-i Sünneti kuvvetlendirmiş, üstatlarının yolunda

yürümüştü. Talebelerinin bulundukları geniş sahada hiçbir şi'î ve şi'î hareketi barınamamıştı. Bu sayede Osmanlı Devleti'nin Şark'ta Şiilikle ilgili hiçbir meselesi kalmamış, bu bakımdan bölge tam emniyet ve güven içerisinde sükûnete kavuşmuştu.

Medresede bir yandan din ilimlerinin tedrisinin incelikleri üzerinde derinleşirken bir taraftan da sülûk-i tarîka-i sûfiyye ile zaman doldurulmuştu.

Kardeşlerinin yardım ve alâkalarıyla, dünya işlerinden tamamen uzak, zamanın hâdiseleri ve aile gailelerinden müsterih olarak otuz yıl talebe yetiştirmekle meşgul olmuştu. Birkaç defa icazetler vermişti. Talebenin ihtiyaçları evkaftan veya başkalarından değil, kendi mallarından karşılanmıştı. Biraderi Tâhâ Efendi de mezunları cümlesindendi. Mezunların hepsi bu şekilde yetişmişler ve sonra hâdiselerin sevkiyle dağılıp gitmişlerdi.

Hilafet vermeyip yalnız hatm-i hâcegânı okuyup müritleri zikir ve âdâba teşvik ve tergib hususunda izin verdikleri de vardı. Bunlar; Van'da Seyyid Fehîm Hazretlerinin yakınlarından Sofu Mustafa Efendi'nin oğlu Fehîm Necmüddin Efendi, Abdülmecîd ve Seyyid Ma'sum, Hakkârî'de biraderleri Seyyid Ziyâeddin, Müküs'de Seyyid Fehîm Hazretlerinin mahdumları Seyyid Hüseyn ve Seyyid Hasan, Gevar'da Kâsım, İran'ın Sünnîlerinden Muhammed ve Van'ın Çal kazasında Haydar efendilerdi. Bunlar, bulundukları yerlerde tâlip ve râgıp var ise, isimlerini yazarlar, hallerini bildirirler; Seyyid Abdülhakîm Efendi Hazretleri her nerde bulunur iseler, tarikat edeplerini geniş olarak yazar, gönderirlerdi.

Tarikatı gönüllere nakşetmek ve dinî vaaz ve nasihat vermek için, Van vilâyetinin her tarafı ile İran'ın Sünnilerle meskûn kısmını gezmişti. Bütün Kürdistan'ı, Doğubayazıt, Eleşkird ve etraflarındaki aşiretleri ve bazen Musul aşiretleri içine kadar giderek, doğu vilâyetlerini içine alan geniş bölgeyi tamamen bu maksatla dolaşmıştı.

İlim, irfan yaymak için gittiği Musul'a şimdi din, can, ırz emniyeti için gidiyordu. Gözlerini Başkale üzerinden yükselen

dumanlardan alamıyordu. Gözlerinin önünde yükselen dumanlar, gönlünü de dolduruyordu.

Kafile yol almış, Başkale'ye baka kalan Seyyid Abdülhakîm Efendi epey geride kalmıştı. O da atını dehledi. Gönlünde Peygamber Efendimizin Mekke'den Medine'ye hicreti, ceddi Muhammed Kutup Hazretlerinin Arvâs'a gelişi... O göçler ile bu göç arasında ne kadar büyük fark vardı...

O göçler kurtarmaya, bu göç kurtulmaya idi. Kurtulma da kurtarmanın sebebi değil miydi? Kurtarmak için kurtulmak gerekmiyor muydu?

* * *

20 Mayıs 1915'te Van, Ermenilerin öncülüğüyle Ruslar tarafından tamamen işgal edildi. Hemen bir geçici hükümet kurularak Van Valiliği'ne meşhur komiteci Ermeni Aram Manukyan getirildi, kurda kuzu teslim edildi. Böylece Ermeniler, Rusların Van'ı işgal etmelerine yardım maksadıyla başlattıkları isyan, katliam ve yağma hareketlerine devam ettiler, göç etmeyip yerinde kalanları katlettiler.

Rus ve beraberindeki Ermeniler, istilaya devam ederek Van etrafını işgal altına aldılar. Güney tarafında kalan Şafak ve Nurduz istila edildi. Van'ın Kuzey cihetinde bulunan bazı Keldani aşiretleriyle Ermeniler ayaklandılar ve dünyanın yaratılışından beri görülmedik zulüm ve vahşeti yaptılar.

O sırada hicret edenlere Güneybatı istikametinde Masiru adındaki bir derede vardı sadece... Bir hicret, göç yolu olarak... Bu dereyi takip eden çoğu kadın ve çocuktan ibaret birkaç bin nüfus dağlara sığındı. Zira eli silah tutanların hepsi Erzurum taraflarında, cephedeydi. Bu kalabalık, ağlayanlar ve feryat edenler tam bir ana baba günü manzarası içindeydi. Müdafaasız kimselerden ibaretti.

Kadın, çocuk ve ihtiyarlardan meydana gelen müdafaasız topluluk çaresizlik içinde iki kısım ayrıldı. Biri Musul istikametinde çekildi. Diğer grup, civar kasaba ve köylerin ahalisi olarak Seyyid

Abdülhakîm Efendi'nin bulunduğu kafileye katılanlardı.

Efendi Hazretlerinin kafilesi ve bu kafileyi takip edenler, Masiru'dan Gevar'a doğru yola devam ettiler. Ancak yola devam edenler, yalnızca onlar değildi. Ermeni fedaileri bir an olsun kafilenin peşinin bırakmıyordu. Fırsat bulduğu an kafileye saldırıyordu. Bu durum Nurduz'dan beri devam ediyordu. Bu perişan muhacirleri savunmasızdı. Onları koruyacak erkekleri yoktu. Binecekleri olmadığı için kafileden geri kalıyordu. Kimsenin kimseye yardım edecek hali yoktu. Herkes kendi canının derdine düşmüştü.

Kafilenin gerisinde kalanlara baskın yapıyorlar, genç kız ve kadınları esir edip götürüyor, götürmediklerini, işe yaramaz diye düşündüklerini de acımasızca katledip şehit ediyorlardı. Sonra tıpkı leş kargaları gibi elde kalan silah ve eşyayı topluyorlar, kaçmayı başarabilenleri tekrar takibe koyuluyorlardı.

Anlatılamaz, dile gelmez, kalem yazmaz bir manzara, dehşet zamanıydı. Binekten mahrum anneler, ne yapacağını şaşırmıştı. Bir çocuğu kucaklarında, diğerinin eli elinde, biri ve birkaç parça yükü sırtında kaçmaya çalışıyorlardı. Öyle bir panik anıydı ki... İnanılmaz şeyler yaşanıyordu. Analar yorulup elini bırakan çocuğunu almak için durmuyorlardı. Gelecek imdadı, katillere mâni olacakları, emin bir yerleşim alanına kavuşmayı bekliyorlardı.

Ancak ne yardım geliyor, ne katillere dur diyecek yiğitler ortaya çıkıyor ne de can ve ırzlarından emin olabilecekleri bir yerleşim alanına ulaşıyorlardı.

"Giderim giderim Balkan tükenmez/ Arkama bakarım imdat gelmez." mısraları bu annelerin halini bir nebze olsun anlatıyordu.

Seyyid Abdülhakîm Efendi, ne yapacağını, kimin imdadına koşacağını, kime nasıl yardım edeceğini bilemiyordu, tam manasıyla şaşırmıştı. Çaresizdi...

Alabildiklerini yanlarına almışlar, bir avuç yiyeceklerini paylaşmışlardı. Yardım bekleyen on binlerdi, kimin yardımına nasıl

koşsunlardı. Binekleri olması sebebiyle önden gidiyorlar, birkaç silahlı kişi sebebiyle de nispeten Ermeni çetelerinin tasallutundan uzak duruyorlardı.

Şahit oldukları manzara dayanabilecek gibi değildi. Feryatları duyup bir şey yapamamak, yolda kalanları görüp yardım elini uzatamamak dayanılır gibi değildi. Yardım bekleyenler binlerceydi. "Hiçbir şey yapamazsam bu uğurda ölür, şehit olurum." düşüncesiyle silahına sarılmak istiyor, Ermeni çetelerinin üzerine yürümek isteğiyle yanıyordu. Ama gözüne bakan "Efendi Hazretleri! Bizi sahipsiz koyma." diye ağlayan yakınlarını bırakamıyordu.

İçinde gittikçe şiddetlenen "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadını duymamazlık edemiyordu. Kavuştuğu nimetlerin en büyüğü Hocası Seyyid Fehîm Hazretleri ona bu feryada ulaşma, bu feryadı susturma görevini vermiş... "Ona ulaşırken şartları zorlama, kendini zamanın ve şartların akışına bırak. Bu hâl, senin ve feryat sahibinin imtihanıdır." demişti.

İşte şimdi yürüyordu... Kendini zamanın ve şartların akışına bırakmıştı... Yürüyordu, ardında ceset ve feryatlardan meydana gelen bir yol, nice katliamlar, gözü yaşlı insanlar bırakarak...

Yine herkesin can derdinde olduğu, kimin nereye, niçin koştuğu, neye feryat ettiği bilinmez günlerden biriydi. Yalnızca Güneye doğru gidebildiklerince çabuk gitmek derdindeydiler.

Kadınlar, çocuklar yürüyorlar, daha doğrusu yürümeye çalışıyorlar, yerlerde sürünüyorlardı. Dinlenmek yok, arkadan Ermeniler kovalıyordu.

Bu kovalamacada kadınlar, çocuklarını taşıyamaz hale gelince bir ağaç altına bırakıp yoluna öyle devam ediyorlardı. İnanılmazdı ama anneler uğruna canların seve seve feda ettikleri çocuklarını bırakıyorlardı, feryatlar gözyaşları içinde... Bunu diğer çocuklarını kurtarabilmek için yaptıklarını söylüyorlardı.

Kadınların elinde, kucağında, sırtında, karnında ve peşinde çocuklar vardı... Eşya da var. Yorulunca eşyaları atıyorlardı.

Çocuklarını da taşıyamaz duruma gelince en zor kararı veriyorlar... Sırtında ve kucağında olanlardan daha ağır olanını bir ağaç dibine bırakıyorlardı, vakitleri varsa bir dala asıyorlardı, arkadan gelen daha güçlü, merhametli birileri alır ümidiyle...

Bir anne çocuğunu bırakır mı? Mecburen terk ediyorlardı, bunu yapmazlarsa zaten kendileri ve diğer çocukları da ölecekti. Ufak da olsa yaşama ümidiyle can parçalarına "Allaha emanet." diyorlardı.

Hicret yolu dayanılmaz tablolarla doluydu. Yol boyunca ağaçların altında, kundakta bebek veya bir iki yaşlarında boyun bükmüş bekleyen nice çocuklar görmüşlerdi. Anaları kucağında taşımış çocuğunu, fakat oraya gelinceye kadar yorulmuş. Taşıyacak hali kalmamış. Taşısa kendisi de düşüp bayılacak, diğer çocuklarıyla birlikte telef olacak. Verilemez kararları verme durumuyla karşı karşıya kalmış. Kendisine göre daha az zararlı gördüğünü tercih etmiş, içi parçalana parçalana..

Seyyid Abdülhakîm Efendi, kendi kafilesinde böyle bir şeye müsaade etmiyordu. Kimsesiz analaron yükü paylaşılıyordu. Ama diğer kafileler içinde benzeri hadiseler çok yaşanıyordu

Seyyid Abdülhakîm Efendi, yürüyordu, atının adım atacak hali kalmadığını görünce inmiş, yürümeye başlamıştı.

Arkadan gelenlere baktı. Kimisi at kimisi katır kimisi eşek sırtında çoğu da yayan yapıldak yüzlerce insan ilerlemeye, düşman bildiklerinden uzaklaşmaya çalışıyordu. Ama nasıl? Sanki tırnaklarıyla toprağa tutunarak ilerliyorlardı. O kadar yavaş gidiyorlardı ki hareket edip etmedikleri belli olmuyordu.

Gülümsedi. Gülümsediğini fark edince de şaşırdı. Bu, yola çıkışından beri ilk gülümseyişiydi. Yaşadıklarından sonra hâlâ gülümseyecek hâli kalmıştı ha... Şu insanoğlu ne garipti. Bir anda hâlden hâle dönüyordu. Dışarda fırtınalar eserken içerde güller açabiliyordu. Onu gülümseten iki ciğerparesi yavrusunun hâliydi. Beş yaşlarındaki kızı Maide'yi ve en küçük oğlu Ahmed Münir'i görmüştü. Yaşları birbirine yakındı. Heybenin bir gözüne biri diğer gözüne de biri yerleştirilmişti. Heybe de eşeğin sırtındaydı. Garip

yavruları bu yaşta göçün, evlerinden uzak olmanın sıkıntısını yaşıyorlardı. Ama hallerinden anlaşıldığına göre fazla da sıkıntıda değillerdi. Eşeğin bir tarafında biri diğer tarafında biri olarak birbirlerine bir şeyler atıyorlar ve gülüşüyorlardı.

Çocukluk işte... İçinde bulundukları şartların sıkıntısından kurtulmayı nasıl da başarıyorlardı. Üzüntüleri sevince, mesafeleri yakına çevirmeyi nasıl da beceriyorlardı. "Ah biz de çocuk olabilsek, bir an olsun içinde bulunduğumuz şartları bir unutabilsek. Onların anne-babalarına tevekkülü gibi biz de Rabbimize tevekkül edebilsek." diye düşündü.

Vadi içinde ilerlemeye çalışıyorlardı. Tabanda cılız bir dere akıyordu. Her adımı acıya idi. Önlerinde giden kafilelerin bıraktıklarıyla karşılaşıyordu. Ölmüş hayvanlar... üstün körü gömülmüş, sonra da vahşi hayvanların parçaladığı insan cesetleri... atılmış eşyalar, sepetler, beşikler, sandıklar, yayıklar...

Her parça, ayrılık feryadındaydı. Hayat ayrılık değil miydi? Başı ayrılık sonu ayrılık. Ayrılığa bağlanmış ebedi kavuşma. İnsanlar, ayrılıkta kavuşmayı göremediği için değil miydi bütün bu sıkıntılar?

Ayrılıkta kavuşmayı, acıda sonsuz lezzeti, hastalıkta şifayı, mazlumlukta kulluğu, ebedi saadeti görebilseler... O zaman felaketler karşısında insanlar bu kadar yıkılır mıydı? Ama elde değildi... Kâinatın serveri oğlu İbrâhim vefat ettiğinde ağlamamış mıydı?

Bir bebek ağlaması duyar gibi oldu. Kırk senedir içinde susmayan feryat mı diye tereddüt etti. Ağlama tekrar geldi. Emin oldu, içindeki ses değildi. Sağına-soluna baktı. Hemen önündeki ulu çınar ağacından geliyordu.

Telaşla koştu. Ağacın kalın gövdesinin etrafını dolandı, ancak sesin sahibini bulamadı. Ağlama sesi tekrar yükseldi. Başının üzerinden geliyordu. Başını kaldırdı, dala asılmış bir kundak gördü. Eli ayağına dolaştı. Epey yüksekteydi. Elleriyle erişilebilecek gibi değildi. Bunu buraya bağlayan nasıl bağlamıştı? Herhalde ağacın üzerine çıkarak yapmış olmalıydı. Ne kadar yükseğe koyarsa

hayatta kalma şansının o kadar fazla olacağını mı düşünmüştü acaba ana yüreği? Anne evladını bırakabilir miydi? Belki de anne ölünce bebeği bulan birisi buraya asmıştı, bir insaf sahibi kişi alsın diye...

Atını, tam dalın altına çekti, biraz zorlanarak da olsa binmeyi başardı. Ne hikmettir bir türlü anlayamıyordu. Ne zaman ata binse yüreğinin genişlediğini hissediyordu. Yine aynı şey olmuş gönlündeki hüzün çiçekleri ümide dönüşmüştü.

Kundağa uzandı. Bağını çözdü, kendini doğru çekti. Neyle karşılaşacağını çok merak ediyordu. Yumuk yumuk gözlerle kendine bakan ve gülümseyen bir çift gök mavisi göz gördü. Evet, inanılmazdı ama gülümsüyordu. Bütün bu acılar içinde ümidi müjdeleyen. İçi bir hoş oldu.

Göğsüne doğru yaklaştırdığında kırk yıldır devam eden feryadın durduğunu hissetti. Heyecanı dayanılmaz oldu. Bu o muydu? Yollarını gözlediği, İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin ve hocasının müjdelediği... Bu düşünceyle birlikte içindeki "öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadı tekrar başladı. Feryat, bebeği kucağına alınca niçin bir an durmuştu? Geleceği müjdelenen ile bu bebek arasında bir irtibat mı vardı? Yoksa o da öğrenmek istiyorum diyerek kendisinden öğrenecek olanlardan mıydı?

Bir yaşlarında gösteren bebek tekrar ağlamaya başladı. Büyük ihtimal aç ve susuzdu. Hemen atın terkisindeki su matarasına uzandı. Bebenin dudaklarına birkaç damla damlattı. Ağlamayı kesti, damlaları hayret verici bir şekilde yaladı, belli ki çok susamıştı. Damlalar bir birini takip ederek yağdı, yağmur damlaları gibi.

Bebeyi doyurmaları, altını temizlemeleri için hanımına uzattı. Uzatmasıyla beraber ağlamaya başladı, kucağına aldığında kesti. "Hay mübarek. Anlaşılan atla seyahati sevdi." diyerek gülümsedi. Bu Başkale'den ayrılışlarından beri ikinci gülümseyişiydi. Biri çocuklara, diğeri de bebeye olmuştu. Efendisinin gülümseyişle Cennet bahçesine girmiş gibi ferahlayan hanımefendisi, "Efendim, atla seyahati değil, sizin kucağınızı sevdi." dedi, ağlamasına aldırmadan bebeği diğer kadınların yanına götürdü.

Seyyid Abdülhakîm Efendi, kucakta giden bebenin arkasından baka kaldı. Giden bebek miydi, yoksa yorgun gönlü müydü bilemedi. Şu dünya dedikleri ne garipti, anlaşılması ne zordu. Ölümle hayat ne kadar da birbiriyle iç içeydi. Hangisi nerde başlıyor, nerde bitiyor anlamak çok zordu.

Atını kendi haline bırakmış giderken bir sesle daldığı âlemden uyandı. Seslenen hanımıydı, "Efendim. Bebeyi doyurmamıza, altını temizlememize rağmen susturamadık. Sizi ister galiba." diyordu.

"Ya öyle mi? Gel bakayım ağlayan bebe. Ağlamak en çok senin hakkın." diyerek kucağına aldı, almasıyla bebe sustu.

Hanımı güldü.

"Efendim! Anlaşılan o ki kucağınızı çok sevdi. Bunca yükünüzün üzerine bir de bebe bakıcılığı eklendi."

"Merak etme hanım. O bize yük olmaz, yükümüzü alır. Hatırlattıklarıyla, getirdiğiyle..."

"Efendim, ismini ne koyacaksınız? İsimsiz bebe olmaz."

Şaşırır gibi oldu.

"Doğru ya... Bir de isim lazım. Er kişi mi, hatun kişimi?"

Tebessüm etti.

"Ağlayışından belli değil mi? Er kişi, pehlivan..."

Kucağındaki bebeğe baktı. Gülümsüyor, dudakları kıpırdıyordu. Küçücük eli ona doğru uzanıyordu. Sanki teşekkür ediyordu, kendisini ağaç dalında bırakmadığı, kucağına aldığı için... Evet, bu bebek şükrediyordu hem kendisi hem de acıları sebebiyle şükretmeyi unutan kafile için. Hanımına döndü.

"İsmi Şâkir olsun, şükreden, teşekkür eden manasına. Baksana ağlaması bile şükür. Her haliyle şükrediyor hem bizim hem de kendisi için. İnşallah ilerde büyüdüğünde nimetleri yerinde, emredilen şekilde kullanarak gerçek şükredenlerden, kulluğun sırrına erenlerden olur."

"İnşallah efendim, inşallah."

Seyyid Abdülhakîm Efendi, gözlerini Şâkir'den ayıramıyordu. Günlerdir acının, zahmetin her türlüsüyle iç içe yaşayanlar, meraklı bakışlarla etrafını sarmıştı. Onları teselli edecek bir şeyler söyleme ihtiyacı duydu:

"Şâkir diye seslendikçe inşallah şükretmemiz gerektiğini hatırlarız. Her ağlaması şükre sebep olur. Allahü teâlâ kerem sahibidir. Kerem sahibi kereminden dönmez. Yeter ki, kulları azmasın. Kulları ahdi bozmadıkça, Allahü teâlâ, nimetini eksiltmez. 'Le in şekertüm le ezîdenneküm/ Şükr ederseniz, nimetlerimi arttırırım' buyuruyor. Şükr-ü hâlî, şükr-ü kâlî, var. Şükr-ü kâlî; söz ile şükretmek. İmâm-ı Rabbânî Hazretleri, "Allahümme ma emsâ..." okuyan o günün şükrünü yapmış olur buyurdu. Şükr-ü hâlî, nimet ne için verilmişse, onun için kullanmaktır. Göz ne için verilmişse, oraya bakmak gibi. Şâkir, inşallah bize her haliyle şükrü ve sabrı, bizim şer gibi gördüklerimizde hayır olabileceğini hatırlatır da... Bela gibi gözüken başımıza gelenlerin, çok büyük nimet olabileceğini aklımızdan çıkarmayız... İsyan etmeyiz ve kulluğumuz, acizliğimizi ve haddimizi bildiren bela nimetine şükrederiz."

* * *

Muhacirlerin yüzde yetmişi, Zaho'nun dağ ve çöllerinde, göç yollarında açlıktan can verip vahşi hayvanlara ve kuşlara yem oldular.

Hükümet büyük bir harp içinde olduğu halde, muhacirlere adam başı 3 kuruş tahsis ediyordu.. Ancak uğranılan yerlerdeki memurlar bu paranın üçte ikisini nefislerine ve ancak üçte birini muhacirlere, muhacirlerden de kendi adamlarına dağıtıyorlardı.

Memleketinde hanedana mensup bulunanlar ve zengin olanlar, hicrette, göç yollarında mahv ve perişan oldular.

Seyyid Abdülhakîm Efendi ve beraberindekiler bin bir zorlukla Gevar'dan Şemdinan'a geldiler. Bu yolculukta en büyük tesellileri Şakir bebek olmuştu. Efendi Hazretlerinin ayrılmaz bir parçası haline gelmişti. Onun kucağından ayrılmıyordu. Başkası aldığında hemen ağlıyordu. Efendi, yanına oğlu Ahmet Mekki Efendi'yi ve silahlı birkaç kişiyi alarak Nehri'ye, yeryüzündeki Cennet'e koştu,

teselli bulabilmek için, kucağında bebe Şakir ile birlikte...

Nehri kabristanında silsile-i aliyye büyüklerinden üç zat yatıyordu, Seyyid Abdullah, Seyyid Taha ve Seyyid Salih Hazretleri (kaddesellahü sirruhüm aziz.). Böyle bir köşe, silsile-i aliyye büyüklerinden üç kişinin defnedildiği yer, bir de Hindistan-Serhend şehrinde vardı. Bu mübarek yerde de İmâm-ı Rabbânî Hazretleriyle birlikte oğlu Muhammed Masum Hazretleri ve torunu Seyfeddin Faruki Hazretleri metfun idiler.

Nehri'yi de yıkılmış ve yakılmış bir halde buldular. Binlerce kişiyi barındıran ve saraya benzeyen dergâh ve çevresi yerle bir edilmiş, burada kimseler kalmamıştı. Bu mübarek diyarı bu halde bulmak Efendi Hazretlerinin yüreğini dağladı, ağladı ama gözlerinden yaş gelmeden. Yaşadığı felaketler, şahit oldukları gözyaşı pınarını kurutmuştu.

Sırasıyla Seyyid Abdullah ve Seyyid Salih Hazretlerini ziyaret etti. Kur'an-ı Kerim okudu, mübarek ruhlarına gönderdi. En son Seyyid Taha Hazretlerinin kabrine ziyarette bulundu. Saatlerce başucunda kalkamadı, kucağında bebe Şakir olduğu halde. Neler oldu, neler gördü kimse bilemedi. Kimseyle konuşmadan atına bindi ve Şemdinan'a doğru yola koyuldu, oğlu ve diğerleri bir şey diyemeden onu takip ettiler.

Şemdinan'da ancak bir gece kalabildiler. Kaçmayıp burada kalanların hâli onlardan daha da kötüydü. Ertesi gün Ravandız'a doğru yola koyuldular. Yirmi dokuz köyün ihtiyarları, kadınları ve çocukları da onlarla birlikteydi. "Ne olur bizi bırakmayın, siz nereye biz de oraya..." demişlerdi. "Geleceğim." diyene, onlarla birlikte gelme gücü, isteği olana nasıl "Hayır" diyebilirlerdi.

Güneye doğru yaklaştıkça Ermeni çetelerinin tacizi azalmış, buna karşılık Yezidi ve Nusayri eşkıyalarının saldırıları başlamış, açlık ve güneş dayanılmaz hâl almıştı.

Issız çöl ve dağlarda, ellerine ne geçerse paylaşıp kemirerek yollarını devam ettiler, içlerinden nicelerini, açlık, yorgunluk ve

hastalıktan yollarda bırakarak... Geçtikleri yerler, peş peşe dizilmiş cesetlerden belli oluyordu.

Bin türlü meşakkat ve zahmetle, aç, hasta, ilaçsız ve yorgunluktan bitmiş haldeydiler... Haziran'ın birinci gecesi Şemdinan-Erbil yolu üzerindeki Ravandız'a ulaştılar.

Onları takip eden göç kafilelerinde çok analar, memedeki çocuklarını sulara atmış biraz daha büyüklerini de kucaklarına birer parça ekmek bırakıp dağlar, kayalıklar içinde bırakmışlardı. Ölüp de defin edilemeyen, meydanda kalan da çoktu.

Başkale'den Ravandız'a uzanan göç yolunda neler yaşanmamıştı neler... Tayyar ve Nahop Nasturileri ile Ermeni çeteleri ve murdar tıynetli aşiret eşkıyaları tarafından katil ve itlaf edilenler de epeyce bir yeküne ulaşmıştı.

Van ve çevresi soğuk iklimlerdendi. Havası ve suyuyla dünya Cennetiydi. Ravandız'da ise sıcaklık çoğu zaman 45 dereceden ziyade oluyordu. Başkale'nin ruhlara sürur veren havasına alışık olanlar perişan oldular. Burada kaldıkları her gün felaketleri oluyordu. Ama beklediler bir ümitle... Van ve çevresi Ruslardan, Ermenilerden geri alınırsa, Seyyid Muhammed Sıddık ve Seyyid Muhammed Masum Efendilerden bir haber gelirse diye...

Hükümet az da olsa muhacirlere yardım ediyordu. Muhacirler vakıf binalarına yerleştirilmişti. Çoğu da içerlerde duramadıkları için çadırlarda kalıyorlardı.

Seyyid Abdülhakîm Efendi ve yakınları ise Ravandız eşrafının evlerinde misafirdi. Burada da sevenleri ve talebeleri çoktu. Yük olmamak için vakıf binalarında kalmak istemişti. Ancak çok ısrar edilmesi, sevenlerin kırılacağı endişesi sonucu kabul etmişti misafirliği...

Bekledikleri haber ha bugün, ha yarın gelecek derken Ravandız'da kalışları doksan günü bulmuştu. Ama artık buraya dayanacak halleri kalmamıştı. Bin bir acı, yoksulluk içinde mübarek Ramazan ayını burada geçirmişler. Yokluk içinde, en uzun ve en

sıcak günlerde oruçların en güzelini, en anlamlısını tutmuşlar, bayrama erişmişler, bayramı en fazla onlar hak etmişlerdi.

Bayramda hepsinin boynu bükülmüştü. Çocuklar bayramlık hediye alamamanın bir hüznünü, anne-baba, dede ve nineler bayram hediyesi verememenin bin hüznünü yaşamışlardı. Bayramı, ata ocağından, sevdiklerinden uzakta, bin bir yokluk ve acı içinde geçirmişlerdi. Abdülhakîm Efendi, el öpmeye gelenlere, kucağındaki bebe Şakir'i göstererek "Bu seneki bayram hediyemiz bu masumun gülücükleri." demişti.

Van Müftüsü Muhammed Sıddık Efendi ve Seyyid Muhammed Masum Efendi'den de hiçbir haber alamamışlardı.

Sıddık Efendi, Van'ın işgalinden sonra Van'ı terk etmişti. Hocası Seyyid Fehîm Hazretlerinin emaneti Sıddık Efendi, işgalden sonra izin için gelmişti Seyyid Abdülhakîm Arvâsî Hazretlerine. "Efendim, ben Osmanlı Devleti'nin memuruyum. Müsaade ederseniz buralarda kalayım. Göç edersem Osmanlı'ya ihanet edecekmişim gibime gelir. Müsaade ederseniz buralarda kalıp mücadeleye devam edeyim. Yine de siz bilirsiniz." demişti.

Sıddık Efendi, Abdülhakîm Efendi'nin birkaç halifesinden biriydi. Elde silah mücadele etmemenin, mecburen göç etmenin ezikliğini gönlünde taşıyan Abdülhakîm Efendi kalmasına müsaade etmişti, "Attığın her kurşunda bizi de hatırla. Bizim içinde düşmanla çarpış." sözleriyle...

Dört aydır kendisinden haber alamamışlardı. Muhammed Masum Efendi'den zaman zaman haber ve yardım alıyorlardı. Ancak son bir aydır ondan da hiçbir haber gelmemişti.

Masum Efendi de mübarek hocası Seyyid Fehîm Hazretlerinin oğluydu. Babası vefat ettiğinde yalnızca on beş yaşındaydı. Abdülhakîm Efendi'nin yanında yetişmiş, Arvâs, Müküs Mir Hasan, Gevaş İzzeddin Şerif, Cizre Mir Abdullah, Mardin Kasımpaşa, Erciş-Delü Köyü Hasan Ağa medreselerinde de okuyup icazetname almıştı.1899'da Adilcevaz Hatuniyye Medresesi'ne

müderris olmuştu. Buradaki başarısından dolayı kendisine Bursa Müderrislik Payesi verildi ve 1910'da Adilcevaz müftülüğüne tayin olmuştu. O da kardeşi Sıddık Efendi gibi aynı sebepler Seyyid Abdülhakîm Efendi'nin göç kafilesine katılmamış. Van istilasından sonra silaha sarılmıştı. Etrafına topladığı bir avuç kahramanla bir beldeden diğerine mazlumların yardımına koşuyordu.

Her iki halifesinden, hocasının emaneti, canından çok sevdiği talebelerinden haber gelmeyince kararını verdi.

'Devam edelim, Ravandız'a daha fazla dayanacak halimiz kalmadı. Geriye dönemeyeceğimize göre ileri gidelim. Dicle-Fırat, Bağdat'a doğru akar hele biz de o tarafa doğru akalım. Ecdadımız 650 elli yıl önce o diyardan geldi. Hele gidelim o tarafa doğru. Mevla görelim neyler/Neylerse güzel eyler..." dedi, Hazreti Seyyid Abdülhakîm Efendi. Kucağında Şakir bebe, atını sürdü, kafile de onu takip etti.

1915 Eylül'ünün ikinci günü Erbil'e ulaştılar, çoğu hasta olarak... Seyyid Abdülhakîm Efendi'nin kardeşi Seyyid İbrâhim Efendi'nin hastalığı çok ağırdı.

Abdülhakîm Efendi, çaresizdi. 1877 yılında yaşamıştı ilk göç acısını, çocukluktan ilk çıktığı günlerde... Rus'un Doğubayazıt'tan Osmanlı topraklarına girmesiyle... Göç ile o zaman tanışmış, nice dayanılmaz acılar yaşamıştı. Ama o zaman, acılarını alan, uğruna can feda hocası Seyyid Fehîm Hazretleri vardı. Şimdiyse bütün yük omuzlarına binmişti. "Hastayım, açım, yolda kaldım, yakınım öldü." diyenlerin hepsi ona geliyor, onda çare, ilaç, yardım, teselli arıyordu.

Erbil'i, 'er' bilerek gelmişlerdi. Erbil, kendisini kuşatan nefislerden sıyrılarak garipler, muhacirler, göçmenler için er, çare, ilaç, şifa olabilecek miydi?

Erbil, 1900 tarihli Musul Salnamesi'ne göre, 4 bin nüfuslu bir kaza merkeziydi, Bağdat vilayetine bağlıydı. 2 cami, 10 mescit, 6 medrese, 5 sıbyan mektebi, 5 dârûl-aceze, 1 kışla ve 3 hamam bulunuyordu. Yüzlerce yıldır ticaretin çok hareketli olduğu bir ticaret merkeziydi. Şimdiyse muhacirlerle dolup taşmıştı.

Hükümet görevlileri, muhacirleri bir yere yerleştirmeye, ellerine

üç-beş kuruşluk yardım parası vermek için çalışmışlardı. Ama her yerdeki kokuşmuşluk "er bilmek" istedikleri diyarı da kaplamıştı. Nice eşinden ayrı analar, çocukları, hastalarıyla ortada kalmışlardı.

Vakıf yerlerine başka garipler yerleşsin diye sevdiklerinin yanına yerleşmeyi kabul etmişti Abdülhakîm Efendi.

"Hekim, çare, şifa." demiş koşturmuş, kardeşi İbrâhim Efendi'nin şifası, hastalığından kurtulması için. Ama dünya hastalığından şifa bulmamış, gerçek şifaya kavuşmuştu, Kurban Bayramının arefesinde. Gerçek güzelliklere ârif olmuştu, geride boynu bükükler bırakarak... Acı bu kadar da değildi. Şeyhler Hanedanı adını alan hanedandan erkek kardeşleri ve dört amcasının kız ve erkek çocuklarını toprağa verdiler. Göçmendiler, kurban kesecek güçleri yoktu. Ama canlarını göndermişlerdi Hakka kurban diye...

* * *

Seyyid Abdülhakîm Efendi ve beraberindekiler... Yine yola çıktılar... 1916 Ekim ayının dokuzuncu günü Musul'a vasıl oldular, ulaştılar. Er bildikleri, ancak fazla erliğini göremedikleri Erbil'de bir seneye yakın kalmışlardı... Hep Van tarafından haber gelir de geri döneriz ümidiyle... Ama gelmemişti. Ne Seyyid Muhammed Sıddık Efendi'den ne de Seyyid Muhammed Masum Efendi'den...

Musul'a ulaşan kafilede yalnızca birbirine akraba olanlar vardı. Can korkusuyla kafilenin peşinden gelenler, Erbil'de ayrılmışlar, herkes kendi yoluna gitmişti.

Musullu Mustafa Nuri Efendi Erbil'de ziyaretlerine gelmişti... Çok ısrar etmiş, "Musul'a gelin, Musul'dan Bağdat'a ve başka yerlere ulaşmak çok daha kolay. Burada size her türlü yardıma hazırız. Vazifede almanızı da sağlarız." demişti.

Söylenilenler Seyyid Abdülhakîm Efendi'ye, makul gelmiş, "Mûsıl, sözlükte ulaştıran demek. Bakarsınız Musul da Musıl'a dönerek bizi sevdiklerimize, memleketimize ulaştırır." demiş teklifi kabul etmiş... Başta kardeşi olmak üzere nice yakınlarını defin ettikleri Erbil'den ayrılmıştı kendisine emanet olanlarla birlikte...

Başkale'den ayrılalı beri ilk defa eşkıya, Ermeni çetesi korkusu olmadan yolculuk yapmışlardı. Musul yolculuğu öncesi öyle üzüntülü günler yaşamışlar, üzüntü öyle ayrılmaz bir parçaları olmuştu ki en yakınlarının ölümlerine de dahi üzülememişlerdi.

Musul'a gelip, endişeleri biraz hafifler gibi olunca yakınlarının ölümünü fark eder gibi olmuşlar, ayrılık acısıyla yanmaya başlamışlardı. Hâlâ hocasının iki oğlu Muhammed Sıddık ve Muhammed Masum Efendilerden haber alınamamıştı.

Vaktiyle Hakkari ceza reisliği yapan ve sonra Basra adliyesinde istinaf reisliğinden mütekait bulunan ve onları Musul'a davet eden Mustafa Nuri efendi... Ne kadar vefakardı. Ondan anlatılamaz yardım gördüler. Gerek bizzat, gerek ön ayak olarak Abdülhakîm Efendi ve beraberindekilere yaptığı iyiliği kalem yazamazdı. O değerli zatın sahip olduğu fedakârlık hasleti, adeta son asırlarda hiç kimsede görülmemiş gibiydi.

Musul hükümdarlarından Ahmet Paşanın soyundan gelen Hacı Emin Efendi'nin de çok büyük yardımını gördüler, Musul'a ilk gelişlerinde ve sonrasında... Emin Efendi, geniş ve yüksek bir sarayın sahibiydi. Meşhur Celilizadelerin yaş bakımından büyüğüydü. Aylık otuz altı lira gelir olan yirmi odalı, harem ve selamlık dairelerine ücretsiz Abdülhakîm Efendi ve beraberindekileri yerleştirdi.

Irak'ın kuzeyinde Dicle Nehri kıyısında bulunan Musul'da Araplar, Türkler ve Kürtler yaşamaktadır. Nüfusun çoğunluğunu Türkler ve Kürtler oluşturmaktaydı.

El Cezire bölgesinde, Yunus aleyhisselamın şehri eski Ninova'nın batısında kurulmuştu. Savunmaya uygun coğrafî konumuyla, verimli topraklara sahip olan şehir, antik çağdan sonra Hıristiyanlığın önemli bir merkezi haline gelmiştir. Halife Ömer zamanında İslâm idaresine giren Musul, Emeviler ve Abbasiler döneminde de önemini korumuştur. Abdülhakîm Efendi göç ettiği sırada Musul'da 18 cami, 300 mescit, 14 medrese, 10 hânkâh, 2 köprü 1 de sur duvarı bulunmaktaydı. Bu bölgenin en gelişmiş

şehirlerindendi. Musul, 1850 yılında mutasarrıflık haline getirilerek Bağdat'a bağlanmışsa da 1877'de tekrar vilayet olmuştu.

Gelişlerinden bir ay kadar sonraydı. Akşam namazı öncesiydi. Seyyid Abdülhakîm Efendi, Emin Efendi ile birlikte konağın bahçesinde, fıskiyeli havuz başında tarçınlı serin şerbet içiyordu. Yıllar sonra tadını hissederek içtiği şerbetti. Göç öncesinde, sırasında ve sonrasında yaşadığı acılar biraz olsun küllenmiş gibiydi. On gün önce Van tarafından sevindirici haber gelmiş, Muhammed Sıddık ve Muhammed Emin Efendi'nin sağ olduklarını işitmekle sevinmişler, 'Musul, bizim için Mûsıl olacak galiba..." demişlerdi.

Önceki gün Ninevo Tepesi'ne gitmişti. Buradaki Yunus aleyhisselamın türbesini ziyaret etmiş, ruhuna fatihalar, Yasin-i şerifler okuyup hediye etmişti.

O'nu ziyaret ederken gönlüne düşenle titremişti. Hâlâ o zaman gönlüne düşenin tesiri altındaydı. Osmanlı'nın ve kendisinin, çevresinin şu andaki halini Yunusu aleyhisselamın balığın karnındaki haline benzetmişti. Osmanlı ve ehl-i sünnet tebası da şu anda balık tarafından yutuluyor muydu, selamet sahilinde bırakılmak ve bütün dünyaya ehl-i sünneti yaymak için?

Yunus, aleyhisselamın hayatını hatırlamış, hatırlamakla da heyecanı daha da artmıştı.

O'nun türbesinde Yunus aleyhisselamın hayatını, yaşadıklarını hatırlayınca hayreti iyice artmış... Gönlüne "Bugün yaşadıklarımızda kim Yunus aleyhisselamı, kim balığı, kim önce isyan eden sonra tevbelere duran kavmini temsil ediyor? Balık emaneti hangi sahile çıkaracak?" sualleri düşmüştü.

Emin Efendi'yle şerbet içerken hâlâ bu benzetmenin ve suallerin etkisindeydi. Tevbelere durup, böyle de benzetme olur mu diye gönlüne gelse de yine bunları hatırlamadan edemiyordu.

Musul'u sevmelerine, burada rahat olmalarına rağmen gönlü "Ya Van ya da Bağdat." diyordu. Eğer, Van'dan 'işgal bitti' haberi

gelmezse niyeti Bağdat'a, Abdülkâdir-i Geylânî Hazretlerinin bulunduğu yere gitmekti. Gönlü, "Ana gibi yar, Bağdat gibi diyar olmaz." diyordu.

Serin şerbetin lezzetini hücrelerinde hisseden Abdülhakîm Efendi büyük bir minnet duygusu içinde Emin Efendi'ye döndü.

"Efendim. Allahü teâlâ sizlerden, âba ve ecdadınızdan razı olsun. İhsanlarınız karşısında duadan başka verecek karşılığımız yok. Seneler sonra şöyle ağız tadıyla bir şerbet içtim. Mübarek sanki Cennet'ten gelmiş."

İltifatlar karşısında Emin Efendi bir genç kız gibi kızardı, boyun büktü.

"Efendim. Her şeyimi ayaklarınız altına sersem, şükür için gerekenin binde birini yapmış sayılmam. Bu fakir ve ailem uğrunuza kurban olsun. Efendimizin maddi-manevi mirasçısına hizmet etmek bizim için en büyük şeref."

Sıkılarak "Estağfurullah. Biz nerede, bahsettiğiniz özellikler nerede? Biz, Allahü teâlânın garip bir kuluyuz." cevabını veren Abdülhakîm Efendi'nin gözü, konağın cümle kapısına kaydı.

Bahçeye biri giriyordu, bir elin bir çocuğun eli diğerindeyse atın yuları vardı. Çocuk yanında, at peşinde olarak kendilerine doğru geliyordu. Talebesi ve halifesi Muhammed Masum Efendi'ye benzetir gibi oldu. Benzetmesiyle de yüreği yavru kuş gibi çırpınmaya başladı, bütün vücudunu bir sıcaklık kapladı. Dikkat etti, evet gelen oydu. Emin olmasıyla heyecandan elleri titremeye başladı. Çok uzun zamandır görmediği, talebesi gelmişti.

Yanındaki çocuğu tanıyınca gönlüne bir kor düştü, bütün bedenini yakmaya başladı. Çocuk, oydu... Talebesi ve halifesi Van Müftüsü Muhammed Sıddık Efendi'nin sekiz yaşlarındaki oğlu Fehîm'di. Çocuk burada Sıddık Efendi yoktu. Acaba... Daha fazlasını düşünmek istemedi, yüce Allaha sığındı. Gelenler yaklaşmışlardı.

Yerinden kalktı. Yürümek istedi, bacakları itaat etmedi. Bu arada Masum Efendi, atın dizginlerini Fehîm'e verdi, "Selamün aleyküm

Efendim." diyerek koştu, Seyyid Abdülhakîm Efendi'nin ellerine sarıldı, gönlüne düşenin şaşkınlığında bocalayan hocasının karşı koymasına meydan bırakmadı... Öptü, ellerini önünde toplayıp boyun bükerek bekledi. "Aleyküm Selam" diyenin gözleri garip garip kendisine bakan Fehîm'di. Şefkatle seslendi:

"Fehîm! Pehlivan evladım. Koş hele. Niçin uzak durursun? Pehlivan dedeni özlemedin mi?" Fehîm, Efendi Hazretlerine 'Pehlivan dedem." derdi. 'Koş hele' emriyle yürüdü, öpülesi ellerin en muhteremine uzandı. Öptü. Amcası Muhammed Masum Efendi'nin yanına geçti. Ne hikmetse gözleri Fehîm'den ayrılmıyordu. Masum Efendi'ye sormak istiyordu, ancak ondan beklediği cevabı alamayacağı endişesindeydi... Fehîm'e sordu, sanki çocuk beklediği haberi verecekmiş gibi:

"Pehlivan evladım. Hele söyle. Muhterem baban nasıl?"

Gözleri ve gönlü küçük Fehîm'in dudaklarındaydı, "Ne olur, iyi, de" diye kalbinden yalvarıyordu, "iyi" derse, ölmüş olsa bile Muhammed Emin Efendi'nin "Buyurun Efendim." diyerek gelecekmiş gibisine geliyordu, tıpkı Hazreti Ebubekir ve Nevfel (radıyallahü anhüma) hadisesinde olduğu gibi...

Fehîm, "Baban nasıl?" sualiyle bir yerine hançer batırılmış gibi olmuştu. Çaresiz gözlerle önce amcası Masum Efendi'ye baktı... Gözlerini yere bakar bulup ondan beklediği desteği göremeyince Efendi Hazretlerinin gözlerine sığındı... O gözlerin kendinden güzel haberler beklediğini görünce "Babam..." dedi ama sonrasını getiremedi. Gözyaşları içinde ağlamaya başladı.

Gözyaşlarını görünce ciğerleri yandı, son bir ümitle Muhammed Masum Efendi'ye döndü.

"Masum Efendi. Fehîm niçin ağlar? Sıddık'a bir şey mi oldu? Hastalandı mı, yoksa yaralandı mı?"

Abdülhakîm Efendi'nin Sıddık Efendi'ye anlatılmaz sevgisini çok iyi bilen Masum Efendi, ne yapsın, nasıl söylesin bilemedi, iyi haber bekleyerek 'Hastalandı mı yoksa yaralandı mı?" diye sual eyleyen hocasına...

Boyun büktü, uzun müddettir büyük çabayla içinde tuttuğu gözyaşlarını akmaya bıraktı, "Efendim. İnnâ lillâh. Ve innâ ileyhi râciûn. Allahü teâlâ sizlere uzun ömürler versin, bizlere Osmanlı milletine acıyarak başımızdan eksik etmesin." dedi.

Yalnızca 'Allah' diyebildi, ayakta duramadı, olduğu yere çöktü. Yüzü sarardı, Masum Efendi ve evsahibi Emin Efendi koştular, koluna girip mindere oturttular. Emin Efendi su getirdi, "Lütfen için efendim, rahatlarsınız." dedi. Suyu aldı, besmeleyle üç yudum içti, sağ avucuna döktü, alnından aşağı doğru yüzünü yıkadı, suyu iman tahtasından göğsüne doğru akmaya bıraktı, içindeki yangını bir nebze olsun söndürür ümidiyle...

Suyla birlikte sanki tekrar nefes almaya, kanı damarlarında dolaşmaya başladı. "Vefat etti ha? Fehîm'le birlikte beni de öksüz bıraktı ha? Tur-i Sina'da bıraktığım Muhammed Emin kardeşimden sonra şimdi de Sıddık... İnna..." dedi ve ağlamaya başladı.

Oradakiler "Beni de öksüz bıraktı ha." sözüyle vuruldular. Onunla birlikte mecliste hazır olanlar, çevrelerindeki taş, toprak, çiçek, ağaç, kuşlar ve su, gökyüzündekiler ve Arş da ağladı.

Ne kadar geçti bilinmez, belki de asırlar... Gözyaşlarıyla ıslanmış yüzünü kaldırdı, Masum Efendi'ye baktı.

"Hele anlat, kardeşim. Nasıl oldu?"

Masum Efendi, "kardeşim" diyerek bir sünneti yerine getiren, kendisini böyle bir mertebeye layık gören Efendi Hazretlerine bakamadı, gözleri önünde anlattı:

"On gün önceydi efendi. İkindi vaktine yakın, Mejingir Köyü'nde, Mejingir Suyu kenarında abdest alıyormuş.

Sağ ayağını yıkamış, sol ayağını yıkamak üzere eğilmiş. O sırada ateş etmişler. İki Ermeni komitacı. Atılan kurşunlardan biri sağ omzundan girip sol omzundan çıkmış. Vurulduğunu anlayınca kundaki silahını çıkarıp ateş etmiş..."

Efendi Hazretleri "Hay pehlivanım hay..." diye iç çekiyordu. Masum Efendi anlatmasına devam etti:

"Kendisini yaralayanı vurup öldürmüş, diğerine yaralamış. Yanındakiler de yaralıyı öldürmüşler. İki saat içinde şehit olmuş. Oğlu Fehîm'i size götürmelerini, ailesini size emanet ettiğini söylemiş. Size selam söyleyerek 'Hakkını helal etsin, bizi dualarında unutmasın." demiş.

Son sözler, Efendi'yi tekrar gözyaşlarına boğdu, "Helal ettim, asıl sen bizi ahirette unutma, şefaat halkana dahil et." diye ağladı.

Masum Efendi, Efendi Hazretlerinin gözyaşlarını görünce onun Sıddık Efendi'ye icazetname verdiği günü hatırladı.

Abdülmecîd Efendi'nin yazısı düzgün ve güzel olduğundan hocaları Abdülhakîm Efendi ona Muhammed Sıddîk'ın hilâfetnâmesini yazdırmıştı. Bunu yazdırdıktan sonra onlarla bir hafta hiç ilgilenmemişti. Muhammed Sıddîk bu durum karşısında "Herhalde bir kabahatim var" diye çok üzülmüş, üzüntüden başını kaldıramaz olmuştu. Bir gün Abdülhakîm Efendi, Abdülmecîd Efendi'ye; "Muhammed Sıddîk'a söyle at hazırdır, yarın atına binsin buradan gitsin." buyurmuştu. Bunun üzerine ertesi gün Muhammed Sıddîk gayet üzgün bir halde yola çıkmak üzere hazır olmuştu. Beldenin eşrafı onu uğurlamak için toplanmıştı. Hocası Abdülhakîm Efendi Hazretleri ise ona dönüp bakmamıştı bile. Nihâyet yola çıkıp gözyaşları içinde ayrılıp gitmişti.

Çevkan Suyunun yanına vardığı sırada Seyyid Abdülhakîm Arvâsî Hazretleri onu geri çağırmıştı. Koluna girip iki âşık gibi beraber yürüyerek geri gelmiştiler. Birbirlerini çok severlerdi. Herkes onları seyrediyordu. Muhammed Sıddîk'a hilâfetnâmesini vermiştiler. Tekrar insanlara yaklaştılar. Muhammed Sıddîk Efendi sevincinden tebessüm ediyordu. Hocası ona halkın gözleri önünde çok iltifat göstermiş. Sonra onu tekrar uğurlayıp, göndermişti. Ona önce gösterdiği sert muameleye temasla "Her şeyi tamamdı. Ancak kalbinde 'Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretlerinin oğluyum' diye bir nokta vardı. Onu da bu muamele ile sildik." buyurmuştu.

O gün, Sıddık Efendi'yi ne kadar çok sevdiğini dost-düşman herkese gösteren Efendi Hazretleri şimdi, "Zayi oldum. Emaneti şimdi kime teslim edeceğim?" sözleriyle içli içli ağlıyordu.

Ağladıkça içinde yıllardır susmayan "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadının şiddetlendiğini hissetti. Bu feryatla tövbelere durdu... Hocası Seyyid Fehîm Hazretlerinin müjdelenen kişiyi yetiştirmekle ilgili vasiyetini, şartları zorlamaması, kendisini şartların, zamanın, olayların tabii akışına bırakmasıyla ilgili sözlerini hatırladı.

Seyyid Abdülhakîm Efendi, bildiklerini öğretme, gönlündekileri aktarma arzusuyla yanıyordu. Ama şartlar, onu göç yoluna düşürmüş, medresesinden ve talebelerinden ayırmıştı.

"Başkale'de Arvâs'ta durumlar nasıl?"

Masum Efendi gelmesinden çok korktuğu ikinci sualle karşı karşıya kalmıştı, cevap vermeye çalıştı:

"Efendim. Başkale'de taş taş üstüne bırakmadı Ermeniler. Sizin göç etmenize sebep olan baskından sonra yine geldiler hem de kaç defa.

Ruslar, Van ve çevresinden başka... bu sene ele geçirdikleri Erzurum, Erzincan, Trabzon, Bayburt ve Gümüşhane'de idareyi tamamen Ermenilere terk ettiler. Ermeniler de bütün Doğu Anadolu'da akıl almaz zulümler yapıyorlar.

Arvâs'a da baskın yaptılar, hem de ta Van'dan gelerek... Arvâs Kütüphanesini ve medresesini, mübarek cetlerimizin evlerini ve dergâhını yıkmak üzere, Arvâsîlerden bir iz bırakmamak üzere gelmişler... Buraları yanarken de 'Arvâsîlerin soyunu kurutmadan buraları bize vatan olmaz. Öncelikli işimiz onların soyunu kurutmak. Kurutamazsak buralardan kovmak.' diye bağırmışlar."

"Hicretin devam edecek. Ta ki emaneti teslim edeceğin kişinin yaşadığı yere gelinceye kadar... Orası, İslâm sancağının tekrar dalgalanacağı, içindeki sesin susacağı yerdir. O, zorlamadan gelip kendisi seni bulmalı O, seni iki görüşte üç edeple riayetle imtihan edilecektir. Bu üç edebe riayet ettiğinde içindeki ses susacaktır. Bu da onun talebeliğe kabul edildiğine işaret olacaktır. Talebeliğindeki imtihanları kazandığında da emanet ona verilecektir. Bu emaneti hak ettiğine işaret de o kişinin içindeki adımların durmasıdır. O kişi İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin haber verdiğidir. Allahü teâlâ için olan hiçbir şey zayi olmaz. "

Ağlama sesiyle uyandı. Ağlayan İhsan Şakir'di. Üç yaşını geçmişti. 'Efendi Baba' diyerek bir an olsun peşini bırakmıyordu. Efendi Hazretleri de 'Şakir bize yaşadıklarımızı unutmamız için Allahü teâlânın bir ihsanıdır' demiş ve ona İhsan Şakir demeye başlamıştı. Şakir, geceleri Efendi'yle aynı odada kalıyordu.

"Hayırdır inşallah" diyerek dualara durdu. O ses hâlâ içinde yankılanıyor, yıllardır devam eden "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." sesiyle karışıyordu.

Ses ve adımlar...

Kendisinin içinde ses, feryat... Emaneti teslim edeceği kişinin içinde de adımlar... Feryadı susturmak için adım atmak, aramak, talep etmek, sebeplere yapışmak değil mi? Allahü teâlâ "Arayanı kavuşturururum." buyuruyor.

Hâlâ gördüğü rüyanın, işittiği sesin tesirindeydi... Saatine baktı seher vaktiydi. 'Allahü teâlâ için olan hiçbir şey zayi olmaz." sözü gönlünde çınlayıp duruyordu. Hanımı, Şakir'i alıp diğer odayı gitmişti.

Halifesi Sıddık Efendi'nin vefat haberini alınca söylediği 'Ben zayi oldum' sözü aklına geldi. "Böyle bir sözü nasıl söyledim." endişelerinde nice bin tevbelere durdu. Kalktı hemen abdest aldı.

Teheccüd namazı kıldı ve Kur'an-ı Kerim okudu. Hâlâ gördüğü rüyanın, rüyada söylenenlerin tesirindeydi. Rüyada İstanbul'da imiş. Topkapı Sarayı Hırka-i Saadet Dairesinde, mübarek hırkanın hemen yanında bekliyormuş. Beklediği Abdülhamîd Han imiş.

Ne kadar beklemişti hatırlayamıyordu. Abdülhamîd Han gelmişti ancak nereden nasıl geldiğini fark edememişti. Bir anda Hırka-i şerifin içinde bulunduğu sandığın arkasında görmüştü. Ama sanki bedenen orada değildi. Görüntü belli belirsizdi ve sesi çok üzüntülü gelmişti.

"Daha beni ne kadar bekleteceksin. Çok yalnızım. Bir an önce gel. Emaneti benden al ve zamanı gelince senden sonrakine teslim et." demişti. Demesiyle de kaybolmuştu.

Abdülhamîd Han'ın görünmesini, söylediklerinin ve sonra bir anda kaybolmasının şaşkınlığındayken o sesi duymuştu, "Hicretin devam edecek. Ta ki emaneti..." diyen sesi... Ses hücre hücre bütün bedenine, gönlüne işlemiş, "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadıyla birleşmişti. O anda da İhsan Şakir'in ağlama sesiyle uyanmıştı.

Abdülhamîd Han, "Emaneti benden al." demekle ne demek istemişti. Her halde dinin kuvvetlendirilmesi, yayılması, unutulan sünnetlerin ortaya çıkarılması, Müslümanlara doğru itikadın ve zamanının ilimlerinin öğretilmesi... Bunlar olsa gerekti.

Sahibini göremediği ses de, "Hicretin devam edecek. Ta ki emaneti teslim edeceği kişinin yaşadığı yere gelinceye kadar. Orası, İslâm sancağının tekrar dalgalanacağı, içindeki sesin susacağı yerdir." demişti.

Rüya ile amel edip tekrar hicret yollarına düşmeli miydi? Yeni bir durum çıkıncaya kadar Musul'da kalmaya karar vermişti.

Niyeti Bağdat'ta Darüsselam'da, Hazreti Gavs-ı Azamın civarında oturup, orasını vatan edinmekti. Orada oturmak, Abdülkâdir-i Geylânî Hazretlerine komşu olmak, ecdadının geldiği yere yerleşmek... Bunların arzusuyla yanıyordu. Ancak, 11 Mart

1917'de Bağdat işgal edilince bu arzusunu gerçekleştirememişti.

Kumandanlığa yeni tayin edilen Süleyman Askeri Bey, İngilizlere mağlup olmuş ve civar yerler İngilizlerin eline geçmişti. Albay Halil Bey, Küt Zaferini kazandı ise de ne yazık ki bu zaferden istifade edilemedi. İngilizlerin bu havalideki askerleri tamamen temizlenmeden, bir İran seferine girişilerek, kuvvetler dağıtılmıştı.

Bundan istifade eden düşman, takviye kuvvetleri alarak 11 Mart 1917'de mukavemet görmeden Bağdat'ı ele geçirdi.

1918 Şubat'ının 11'ne gelinen günde ne yapacağını bilemiyordu. Hâlâ rüyanın, rüyada Abdülhamîd Han'ın ve sahibi gözükmeyen sesin söylediklerinin tesiri altındaydı. Rüyaya uyup hicret etmeli miydi? Nereye hicret edecekti. Mübarek hocası "Şartları zorlama, kendini hadiselerin akışına bırak." demişti. Şartlar onu Musul'da durdurmuş, çok istemesine rağmen Bağdat'a gitmekten alı koymuştu.

Nasıl hareket etsin bilemiyordu. Kafasında bu düşünceler, gönlünde nice hüzünlerle Kuşluk vaktine kadar Kur'an-ı Kerim, Mektûbât okudu. Kuşluk vaktinin girmesiyle sırtını duvar minderlerine dayayarak bedeninin isteğine uydu. Göz kapakları kapandı kapanacaktı.

Kapı vuruldu, gözlerini açtı, "Anlaşılan bugün bize kayluleye müsaade yok." dedi. Ne kadar zaman geçtiğinin, uyuyup uyumadığının farkında değildi. Küçük pencereden giren ışığa baktı fazlalaşmıştı. Anlaşılan o ki oturduğu yerde epey uyumuştu. Uyanmasıyla birlikte akşamki rüyayı, rüyada söylenenleri, tekrar hicretin, göçün işaret edilişini hatırladı.

"Ya Rabbi, hakkımızda hayırlı olanı nasip eylese, başımıza gelenleri hayra çevir. Hakkımız neyin hayırlı olup olmadığını bilen sensin. Rüya bir haberciyse ona uymamıza da nasip eyle, bunun için işaret ihsan eyle" diye dualara durdu.

Kapı tekrar vuruldu. "Buyrun." diye seslendi.

Kapı yavaşça açıldı, gelen büyük oğlu, ilk göz ağrısı Ahmed

Mekkî Efendi'ydi. Bir tebessümüne dünyalar feda efendi babasına rahatsızlık verme endişesiyle konuştu:

"Selamün aleyküm efendi babam. Çok özür dilerim. Hakkınızı helal edin. Çok önemli demeselerdi bu saatte, istirahat anınızda kapınızı çalmazdım."

Oğuldan öte dert ortağı, dertlerinin paylaşıcısı can parçasını görünce sevindi, rahatsızlık verdim endişesine de üzüldü.

"Ve aleykümselam ve rahmetullahi ve beraketüh hanemizin direği. Senin gelişin rahatsızlığa değil, derdimizin gidişine, gönlümüzün ferahlamasına olur. Hayırdır inşallah. Seni bu kadar sıkıntıyla kapımızı çaldıran şey nedir?"

"Efendi babam. Vali Bey, bir zabitle haber göndermiş."

"Haber" deyince yüreği yavru kuş gibi çırpınmaya başladı, Muhammed Sıddık Efendi'nin vefatını hatırladı. "Yoksa Muhammed Masum da mı?" endişesiyle sual eyledi?

"Hele yanıma otur. Hayır olsun evladım, ne haberi?"

Babasının yanındaki mindere diz üstü oturdu. Bugüne kadar nice acılar tadan babasının endişesini gördü, üzüldü, vereceği haberin hayırlara vesile olması duasıyla söyledi:

"Abdülhamîd Han Hazretleri dün vefat eylemiş, bugün dedesi İkinci Mahmud Han'ın türbesine defin edilecekmiş."

Seyyid Abdülhakîm Efendi, öyle bir "Yaa... Öyle mi. Allahü tela mağfiret, derecesini yüksel eylesin. İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn." dedi ki sanki bütün hücreleri dile gelmişti, "İşte şimdi öksüz kaldık. Meşru halifeydi, ölümü imdat-ı ilahiye kavuşmamıza vesile olur inşallah."

Rüyasını, Abdülhamîd Han'ın rüyada "Daha beni ne kadar bekleteceksin? Çok yalnızım. Bir an önce gel. Emaneti benden al ve zamanı gelince senden sonrakine teslim et." özlerini hatırladı. Seneler önce, ilk haccından dönüşte İstanbul'da kalmasını istemişti. O zaman, Abdülhamîd Han, hayattayken, mübarek vücutları toprak

üstündeyken İstanbul'da kalamamıştı.

İstanbul'a hicret yolları görünmüş gibiydi. Az önce, uyandığında, "Rüya bir haberciyse ona uymamıza da nasip eyle, bunun için işaret ihsan eyle" diye dualara durmuştu. İşte bu duanın hemen ardından beklenen işaret gelmişti. Kendisini emaneti teslim etmek üzere İstanbul'a davet eden Abdülhamîd Han'ın vefat haberini duymuştu.

Beraberindekiler de ne zamandır "İstanbul'a gidelim." diyorlardı, İngilizlerin Bağdat'ı işgalinden sonra bunu daha sık dillendirir olmuşlardı. Kararı verdi. Yükünü paylaşıcısı can parçası evladına döndü.

"Pehlivan evladım. Bize yine hicret, göç yolları gözüktü. Haydi hemen haber ver, bizimle Musul'a gelenlere... Yine bizimle birlikte gelmek istiyorlarsa hazır olsunlar. Önümüzdeki Cuma seferimiz var. Buradan ayrılıyoruz."

"Peki" diyerek kalkan ve geri geri birkaç adım atan Mekki Efendi, boyun büktü.

"Efendi babam. 'Nereye göç ederiz?' diye sual ederlerse ne cevap vereyim?"

Gözlerine hüzün bulutları indi.

"Doğru ya... Mutlaka sual eyleyeceklerdir. Bizim gittiğimiz yer, bazıların gitmek istedikleri yer olmayabilir. Payitahta, hilafet merkezine, İstanbul'a dersin. Peygamber Efendimizin mihmandar ve alemdarı Eba Eyüp Ensari Hazretlerinin şereflendirdiği diyara... İnşallah yüce Mevlamız bizi ona komşu eyler. Haydi git şimdi haber ver. Yolları, yolumuzla kesişenler acele etsin."

"Peki efendi babam." diye can oğul, geri geri kapıya doğru yöneldi. Edeple kapıyı açıp huzurdan ayrıldı.

"İstanbul" deyince evladının gözlerinin parlamış, heyecanlanmış, adımlarının hızlanmıştı. İstanbul ismini duyup da sevinmeyen, hüzünlenmeyen, heyecanlanmayan olabilir miydi?

"İstanbul" sözüne sevinen yalnızca Ahmed Mekkî Efendi

değildi. İnanılmaz gibiydi ama sözle birlikte içindeki "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadı sevince dönmüş, neşeyle bağırır olmuştu.

Gözleri, kapıdan kaybolan evladının arkasından baka kalmıştı. Kendi yaşadığı göç, savaş acılarını o da yaşamıştı. Hocasıyla 93 Harbine katılışını, muhacirlere yardım için elde silah çırpınışlarını, acıları yudum yudum içişini hatırladı.

Doğum, hayatın her anı ve ölüm, mahşer ve sonrası hep göç, hicret değil miydi? Takdir edilen şekilde...

Musul vilâyetinin Ziybar kazası müftülüğüne tayin edilince... Musul'da kalmayı düşünmüştü ancak olmamıştı. İşaretler, gelişmeler, hadiselerin akışı Musul'dan İstanbul'a hicreti gösteriyordu.

Ahmed Mekkî, Ahmed Münir ve kerimesi Maide hanımın anneleri, ikinci eşi Seyyide Aişe hanımı ve daha nice sevdiklerini Musul topraklarında bırakıp göç yollarına düşüyorlardı.

* * *

Seyyid Abdülhakîm Arvâsî Hazretlerinin "Hicretimiz, Payitahta, hilafet merkezine, İstanbul'a... Peygamber Efendimizin mihmandar ve alemdarı Eba Eyüp Ensari Hazretlerinin şereflendirdiği diyara..." dediği saatlerde... Eyüp Sultan iskelesinden bir vapur ayrılıyordu.

İçi tıklım tıklım doluydu. Hemen hemen hepsinin gözleri yaşlıydı. "Vah, ulu hakanımız vah. Bizi kimlere bıraktın." Diye feryat ediyorlardı.

Biri vardı ki feryat etmiyor, üzgün halde yanındaki çocuğa bir şeyler anlatıyor, çocuksa hayretler içinde bir ona bir de gözyaşları içinde feryat edenlere bakıyordu.

"Abdülhamîd Han, çok gayretli, çok akıllı bir padişahtı. Memleketi çok iyi idare etti. Ama sonunda çok büyük bir hata yaptı."

Küçük çocuk anlatılanları anlamaya çalışıyordu. Bu sırada gözyaşları içindeki ak sakallı bir kişi söze karıştı:

"Efendi sen neden söz edersin? O evliya bir padişahtı. Onun çok büyük bir hata yaptığından nasıl bahsedersin? Görmez misin, o tahttan ayrıldıktan sonra neler oldu? Onu tahttan indirenler... yedi-sekiz sene içinde koca imparatorluğu dağıttılar, Müslüman tebaasını perişan ettiler."

"Bey baba. Bu yaşadıklarımız işte bu hata sebebiyle."

İhtiyar kızgın bir şekilde elindeki bastonu kaldırdı.

"Efendi, şu bastonu kafana yiyeceksin. Ölmüş bir insanın arkasından konuşma. Bu yaşananlardan o nasıl mesul olur? O zaman tahttan indirilmişti."

"Bey baba kızma. Seni rahatlatacaksa bastonu indir kafama, hiç çekinmeden. Niçin hatalı olduğuna gelince... Kendisine emanet edilen tahtı üç çapulcuya bıraktı, 'kardeşi kardeşi kırdırmam' diyerek... O zaman üç Müslümanın kanının dökülmesini istemedi. Ama sonra ne oldu? Milyonlarca Müslümanın kanı döküldü. Onun merhameti sebebiyle devleti ele geçirenler bize bu hale getirdiler. İşte bu sebeple çok büyük hata yaptı derim. Dikkat edin suçludur demem. O zaman doğrusu budur diye düşünmüştü. Ama doğru olmadığı meydana çıktı."

İhtiyar bu sözlere bir şey diyemedi hayretler içinde baktı ve "La havle" çekerek yanlarından ayrıldı.

Yanlarından öfkeyle ayrılan ihtiyara baktı. Konuşulanları şaşkınlık içinde dinleyen çocuğa döndü.

"Ya oğlum, Hüseyin Hilmi... Bu duydukların, bu yaşadıklarımız sana ders olsun. Kızmak çare değil. Çare, yeri gelince yumruğunu varmakta. Çare; lüzum edince milyonlar selameti için üç-beş kişiyi için ağlaya ağlaya feda etmekte... Bütün bedeni kurtarmak için kangrenli kısmı kesmektedir. Ah koca sultan ah. Bir avuç çapulcuya bu memleketi niçin bıraktın?"

"Baba! Koca sultan dediğin kim?"

Said Efendi, elini sıkı sıkı yakalamış oğluna baktı. Kabalıktan ve feryatlardan ürkmüşe benziyordu. Yüreği sancıdı. Cenazeye gidiyorlardı, Abdülhamîd Han'ın cenazesine. Kendi ölümünü

hatırladı. Yaşı altmışı geçmiş, üzerine Peygamber efendimizin üzerinde doğandan daha fazla güneş doğmuştu. Kendisine bir şey olursa evlatlarının hali ne olurdu.

Balkan Harbi'nde, Çanakkale Savaşı'nda cepheye gitmeyi, şehit olmayı çok istemişti. Ancak olmamıştı. Feyzi Efendi, "Senin cephen burada, bu çocukları yetiştirmekte." diyerek mâni olmuştu.

Evlat sahibi olmak için çok gecikmişti. Ona kalsaydı hiç evlenmeyecekti, ama babası "müjde ve rüya var" diyerek onu ikna etmişti. İçine öyle doğuyordu ki beklenen, şimdi elini sıkı sıkıya tutandı. "Elinden tutacak, onu sıkacak ve ebedi saadetine vesile olacak gönül ehline kavuşasın inşallah." duasına durdu. Avucunda kaybolan eli hafifçe sıktı.

"Abdülhamîd Han... Şimdi cenazesine gittiğimiz kişi... Çok gayretli, milletini çok seven bir padişahtı. Ama en sonunda niçin böyle yaptı, bir avuç çapulcuya memleketi niçin teslim etti, bir türlü anlayamadım.

Bütün Osmanlı milletinin babasıydı. Sonra bu babalığı zorbaların zorlamasıyla bıraktı, evlatlarına çok küsmüş olmalı ki zorbalara karşı koymadı.

Evladım, gün gelir İslâmiyete, insanlara hizmet etme imkânı doğarsa... Sakın ola, meydanı çapulculara bırakma. Sonuna kadar mücadele et. Gönül adımlarının götürdüğü yere çekinmeden git."

"Gönül adımları" sözüyle iki gönül birden titredi, hem babanın hem de oğlun. Baba, "Allah, Allah. Dilim nasıl da sürçtü. 'Gönül adamları' diyecekken 'gönül adımları' dedim." telaşında "Oğlum, gönül adımı değil gönül adamı demek istemiştim." izahatını getirecekken Hüseyin Hilmi konuştu:

"Baba, benim içimde, gönlümde de adımlar var."

Babanın eli ayağına dolaştı. Duyduğu şaşırttı. "Adam" yerine "adım" dedim şaşkınlığındayken oğlu da adımdan bahsediyordu hem de içindeki adımlardan... Yanlış mı duymuştu?

"Evladım, ne adımı, tam anlayamadım. Adım mı dedin, adam

mı?"

Boynunu büktü, suçüstü yakalanmış gibi. Bu sırdı, kimseye söylememeye kararlıydı. Ama babası 'gönül adımları' deyince elinden olmadan söyleyivermişti. Şimdi ne yapacak, nasıl anlatacaktı. Ya babası kızarsa... Sesi titredi, gözleri nemlendi.

"Şey... Baba..."

Said Efendi'nin sesi sertleşir gibi oldu:

"Oğlum. Geveleme de söyle."

"Şeyy... İçimde adım sesleri var. Eyüp Sultan Hazretlerine yaklaşınca... Bir de Kaşgari Tekkesinin bulunduğu yere yaklaşınca... Fazlalaşıyor."

Duyduklarıyla babanın şaşkınlığı arttı.

"Ya... İçinde, gönlünde adımlar var ha? Peki şimdi de var mı?"

"Var baba. Şuraya yaklaştıkça daha da artıyor."

Oğlunun işaret ettiği yere baktı, Topkapı'yı görünce titredi. Eyüp Sultan Hazretlerine, Kaşgari Dergâhına ve Topkapı Sarayı'na yaklaşınca fazlalaşan ayak sesleri... Hüseyin Hilmi Efendi'nin müjdelenen kişi olduğuna dair kanaati kuvvetlendi. Oğlunun elini biraz daha kuvvetlice sıktı.

"Evladım. Bu adımlar seni endişelendirmesin. Ümidim o dur ki bu adımlar, senin Allahü teâlânın sevgiline kullarına kavuşacağını işarettir inşallah. Eğer böyle bir kişiye kavuşursan onun kıymetini bil. Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretleri "Allahü teâlâ sevdiği kulunu, sevdikleriyle tanıştırır." buyururdu. Halifeleri de hep aynı şeyi söylüyorlar. Aman ha Allah adamlarından gafil olma. Ben onlara talebe olamadım, sen böyle bir fırsatı kaçırma. Allah adamına kavuşan, bütün nimetlere kavuşmuş olurmuş."

Rahatladı babasının bu sözleriyle, sevindi, o 'Ne adımı, böyle şey olurmuş mu?" şeklinde tepki bekliyordu. Büyük bir sevinç içinde "Peki, baba. Dediklerini yapacağım inşallah."

Said Efendi, yedi yaşında "inşallah" demeden istikballe ilgili söz

söylemeyen oğlunu baktı, gönlü genişledi. İsminin Kıyamete kadar onun ismiyle beraber söylenme, dua alma ihtimaliyle sevindi.

Bir çarpma, sesiyle sarsıldılar, ileri fırlar gibi oldular. Hilmi Efendi, telaşla babasının bacaklarını sarıldı, endişeyle baktılar. Vapur Sirkeci iskelesine yanaşmaya çalışıyordu, iskeleye çarpmıştı. Rahatladılar, inmek için hareketlendiler.

Sirkeci, akıyordu, Cağaloğlu yokuşundan yukarı, Topkapı Sarayı'na doğru. İnsanlar, son yolculuk için yürüyordu. Hükümdarlığı sırasında destek olamadıkları Hakanı dönülmez yolda yalnız bırakmamak için...

Baba-oğul kalabalığın akışına kendilerine bırakmışlar yokuşu çıkıyorlardı. Hüseyin Hilmi Efendi, kalabalıktan ve içinde hızlanan adımlardan ürkmüş, babasının elini sıkı sıkıya yakalamışlardı. Şubatın soğuk gününde terlemişlerdi, yokuşu çıkmak için. Ayasofya Camisi'nde öğle namazını kıldılar. Namaz sonrasında gıyabi cenaze namazı kıldılar...

Ve beklemeye başladılar. Hakanın cenazesinin çıkmasını Topkapı Sarayı'ndan... Merhum Hakan'ın Topkapı Sarayı'na ikinci gelişiydi. İlkinde tahta oturmak için gelmiş, ikincisindeyse Hırka-i şerif odasında cenaze hizmetlerinin yapılması için... Taht ile tabut arasında geçen bir hayat.

Bab-ı Hümayun kapısından Çemberlitaş'taki Mahmut Han türbesine kadar yolun iki tarafında askerler dizilmişti.

Baba-oğul, Sultan Ahmet Çeşmesinin hemen yanında kendilerine yer bulabilmişlerdi. İçini çeke çeke ağlayanlar vardı.

Ağlama sesleri Yeminli Deli Said Efendi'yi kızdırıyordu. 1877-78 Osmanlı Rus Harbi'nde yürekler yakan nice feryatlara şahit olmuş, en başta kendisi çok ağlamıştı. Ancak felaket geldikten sonra ağlamanın faydası olmadığını çok acı şekilde yaşamıştı. "Yürürüm yürürüm Balkan tükenmez/Arkama bakarım imdat gelmez." feryatlarıyla göç yolunda imdat beklerken katledilen on binlere şahit olmuş, ağlamaktan ağlayamaz hale gelmişti.

Şimdi çalışmadan, sebeplere sarılmadan yalnızca ağlamayı çare görenlerle karşılaşınca kızıyordu.

"Ağlayın, ağlayın bakalım geri gelecek mi? Sağlığında sahip çıkamadık, destek olamadık, şimdi ağlayarak vicdanımızı mı rahatlatıyoruz?" diye söylendi.

Etrafındakiler ters ters bakmaya, söylenmeye başladılar. Yedi yaşındaki Hüseyin Hilmi Efendi, babası da karşılık verecek ve kavga çıkacak diye endişelendi. Said Efendi tam, "Bre efendiler, siz ne dersiniz." demek için niyetlendiğinde ortalık hareketlendi.

İnsanlar, "Cenaze Bab-ı Hümayun'dan çıktı." diye bağrışmaya başladılar. Said Efendi, dilinin ucuna gelen sözleri yuttu, bütün başlar Topkapı Sarayı'nın ilk kapısına döndü. Yeşil bir örtüyle örtülmüş tabut, omuzlar üzerinde gözüktü. Zamanında üç kıtada hükmü geçen Sultan, tabut içinde geliyordu. Tabutun gözükmesiyle birlikte feryatlar, tekbir sesleri, salavatlar, fatihalar yükseldi. Yaşını başını almış, ak sakallı ihtiyarlar hıçkıra hıçkıra ağlıyor, gözyaşları ak sakalları üzerinden süzülüyordu.

Ağlayanlara kızan Said Efendi, bütün yeminli deliliğine rağmen gözyaşlarına hakim olamadı. Kimse görmesin diye aceleyle sildi. Ama oğlu görmüş ve babasının ağladığına ilk defa şahit olmuştu. Yüreciği de yavru kuş gibi çırpınmış, korkmuştu. Korkmasıyla da babasının elini daha sıkı yakalamıştı.

Sokaklar insandan görülmüyordu. Ayasofya önünden Sultan Mahmud Türbesi'ne kadar caddenin iki tarafına dizilen asker, kimsenin cenazeye yaklaşmasına izin vermiyordu, cenazeyi görevliler taşıyordu.

Sağlığında Abdülhamîd Han'a yardımcı olamayan halk, ölümünde cenazesini taşımaktan da mahrum kalmıştı.

Ağaçlar, evler, pencereler, damlar. kadınlarla ve çoluk çocukla dolmuştu. Tramvaylar durmuştu.

Tabut, acıklı ve müessir dualarla, tekbirler ve tehlillerle ilerliyordu. Cenazeyi görenler, müteessir oluyorlardı. Evlerin

pencerelerindeki kadınlar, hıçkırıklarını zapt edemiyor, mendilleri gözlerinde, ağlıyorlardı.

Görülmemiş derecede bir halk topluluğu vardı. Cenazenin gidişini gören birçok kimse "Bizi bırakıp da nereye gidiyorsun?", "Bizi kimlere bırakıyorsun?" diye feryat ediyorlardı. Sanki giden babalarıydı, yetim kalmışlardı.

Tahttan indirildikten hemen sonra kıymetini anlar gibi olmuşlar... Geçen dokuz senede yaşanan felaketlerle onun milleti için ne kadar fedakârca, nice zorluklar görev yaptığı ortay çıkmıştı. Şimdi kalpler, onun vefatıyla tam manasıyla sahipsiz kaldıklarını hissediyorlardı.

Otuz üç sene hilâfet makamını işgal eden Osmanlı padişahının son merasimi büyük bir hürmetle ifa ediliyordu. Onu tahttan indirenlerin, aleyhinde çeşitli şeyler söyleyen ve yazanların da boynu büküktü. Utanç içinde başlarını kaldıramıyorlardı. Milletin yüzlerine tükürmesinden korkuyorlardı. "Allah! Allah!" nidalarıyla tabut türbe kapısından içeri girince feryatlar fazlalaştı. Bayılanlar oldu. Babaları emr-i Hakka uymuş, onları bırakıp gitmişti.

Sultan Abdülhamîd Han, hürmet ve tekbir ile kabre indirildi; Osmanlı tarihinin otuz üç senelik safhası hazin bir surette sona ermişti.

Haksızlığın, kötülüğün, ahlâksızlığın kökünü kazımak için çok uğraştı. Osmanlı'yı Batılı canavarlara yedirmemek için çok gayret etti. Bu yüzden çok kimselerin hedefi oldu.

Yıllarca kötülendi. İftiralara uğradı.

Ve... Ömrünü tamam eyledi, yaptıkları ve yapamadıklarıyla...

Gözlerinde yaşlar Abdülhamîd Han'ın defnedildiği türbeye bakan şair Ahmed Rasim'in gönlünden diline şu mısralar döküldü:

"Sen değil, nâşın hükümdar olsa elyakdır bize,

Dönsün, etsin, taht-ı Osmaniye tabutun cülûs."

Adana'ya hicret sırasında konu Sultan Abdülhamîd Han'ın

vefatına gelmişti. Abdülhakîm Efendi'nin mürşidi Seyyid Fehîm Hazretlerinin oğlu Ma'sûm efendi, Abdülhamîd Han, "Hakkın mağfiretine kavuştu." dedi.

Abdülhakîm Efendi Hazretleri "Hepsi o kadar mı?" buyurdu. Ma'sûm efendi, "Efendim, bundan büyük hangi nimet olur." deyince, Abdülhakîm Efendi, şöyle bir gözlerini yumdu, derin bir iç geçirdi, "Ondan büyük şu olur ki... O kabrine konduğu andan itibaren, Arş-ı a'zamdan kabrine nurdan bir sütun inmekte, onu ihata etmektedir." buyurdu.

* * *

"Ve dahî... Kabirde sual meleklerine cevabım: Rabbim Allah! Dînim İslâm! Kitâbım Kur'ân-ı azîmüşşân! Peygamberim hazret-i Muhammed Mustafâ sallallahü aleyhi ve selem! İ'tikadda mezhebim Ehl-i sünnet vel cemaat! Amelde mezhebim İmâm-ı A'zâm Ebû Hanîfe!".

Acaba, ne söylediklerini, neyi haykırdıklarını biliyorlar mıydı? Cıvıl cıvıl seslerle... hayatın, yaradılışın en büyük hakikatini haykıran yedi-sekiz yaşlarındaki bu çocuklar... Kabrin, kabir sualinin, ahiretin, Cennet veya Cehennemle biten yolun başlangıcı olduğunun farkında mıydılar?

Sabahleyin yine hep bir ağızdan,

"Ertuğrul'un ocağında uyandın

Şehitlerin kanlarıyla boyandın

Nice düşman kâl'asına uzandın

Sana selam ey şanlı Osmanlı sancağı

Çırpınarak dalgalanır kanadın

Gökyüzüne çıkmak mıdır muradı

Gölgende can vermek ister evlâdın

Sana selam ey şanlı Osmanlı sancağı

Ey şerefin, büyüklüğün fermanı

Ey kavgalar tarihinin destanı

Seni ister şu toprağın her yanı

Sensiz tütmez Osmanlı ocağı

Sensiz tütmez Osmanlılık ocağı"

Diyerek şimdi kabirde verilecek cevabı okudukları gibi Ertuğrul Ocağı'nda Uyandın marşını söylemişler... dalgalar halinde sınıflarına girmişlerdi.

Her sabah böyle girerler, akşamleyin de şimdi olduğu gibi kabirde verilecek cevabı üç defa okuyarak okuldan ayrılırlardı.

Sabahleyin marş okunurken gözyaşlarını tutamamıştı. Osmanlı ocağının üzerinde bayraklar dalgalanmaz, Osmanlı bayrakları savaşlarda ayaklar altında çiğnenir olmuştu.

Memleketin her tarafından felaket haberleri geliyordu. Abdülhamîd Han tahttan indirildikten sonra Osmanlı milleti gün yüzü görmemişti. Bugün yarın İstanbul'un işgali bekleniyordu. Okul, sabahleyin ve akşam okudukları, hepsi Abdülhamîd Han'ın yadigârıydı.

Sabahki okula başlama merasimini hatırlamakla hüzünlenen gözleri, gözlerini yumarak sanki her zerresiyle kabirde verilecek cevabı haykıran Hüseyin Hilmi Efendi'ye kaydı. Çocukların hepsini seviyordu, ama onu bir başka seviyordu. Bambaşka bir hali vardı, hem çok yaramaz hem de çok edepliydi. Çok zeki, akıl almaz bir hafızası vardı. Namazlarına çok titizdi, ezanın okunmasıyla birlikte kıpırdanmaya başlıyordu. Öyle bir namaz kılıyordu ki o yaşında "Namaz mümin'in miracıdır." müjdesine kavuşmuş zannederdiniz.

Geçen gün ona Kureyş suresini okutmuştu. Okurken, "Liîllâfi" derken ikinci 'i'yi çekmemişti.

Çekmesini söyleyince "Efendim. Allahü teâlâ sizden razı olsun. Hakkınızı nasıl öderiz. Hem dünyamızı hem de ahiretimizi kurtarıyorsunuz." demişti. Yedi yaşındaki çocuktan bunu işitmekle aklı başından gidecek gibi olmuştu. Belli ki ailesinden çok iyi bir terbiye almıştı. Ama onda ailesinden aldığından çok daha fazla bir

şey vardı.

Bir ay kadar önce "Bir tekerleme söyleyeceğim bakalım kim söyleyebilecek?" diyerek tekerlemeye söylemiş, söyleyebilecek olanın parmak kaldırmasını istemişti. Yalnızca Hüseyin Hilmi Efendi el kaldırmış ve "Bilirsin ki bilmezsin/ Bir bilene sormazsın/ Bilirsin ki sorunca/Bilirler ki bilmezsin." diyerek söylediklerini aynen tekrar etmiş, bununla da kalmamış, "Efendim, inşallah hep bir bilene soracağım, kendi aklımla bir şey yapmayacağım." demişti.

Tahir Efendi, bakışlarını Hüseyin Hilmi Efendi'den kurtardı. Diğer çocukları baktı. Hepsi dört gözle 'Güle güle yavrularım' demesini bekliyordu. Üç defayı tamamlamışlardı.

"Haydı yavrularım güle güle gidin. Anne-babanızın duasını almayı unutmayın." sözleriyle birlikte fırladılar. Kimisi yarım ağızla "hayırlı akşamlar efendim." diyerek kimisi ise bunu bile söylemeyerek kapıdan fırladılar. Ertesi gün Cuma'ydı ve tatildi. Tatil sevinci, hepsini coşturmuştu. Onlara padişah Mehmet Reşat Han'ın vefat ettiğini, ertesi gün hemen okullarının yanındaki türbesine defin edileceğini söyleyememişti.

O yine en sona kalmıştı. Her zamanki gibi "Efendim. Allahü teâlâ razı olsun. Hakkınızı helal edin. Hayırlı akşamlar." diyerek ayrıldı.

Kapıdan çıkarken yine hocasına, sınıfına sırtını dönmemişti. Tahir Efendi, başı önünde koridorda kaybolan Hüseyin Hilmi Efendi'nin arkasından baka kaldı. "Ya Rabbi, onu iki cihanda aziz, dinine hizmetçi eyle." diye dua etti.

Çıkışını gözleyen yalnızca hocası Tahir Efendi değildi. Yine aynı yerde bulmuştu. Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesinin karşısında. Kalabalığa karışmadan karşı taraftan fatihasını okuyordu. Her halinden müjdelenen kişi olduğu belli oluyordu. Buna rağmen Said Efendi, ihtiyatı elden bırakmıyor, çocuk sahibi olmak için gayret ediyordu. Hüseyin Hilmi Efendi'den sonra 1913'te Nazime ismini verdikleri bir kız çocuğu olmuştu.

Hüseyin Hilmi Efendi'nin yetişmesi için hiç fedakârlıktan kaçınmıyordu. Beş yaşında iken Eyüp Camii ile Bostan İskelesi arasındaki Mihri Şah Sultan ilk mektebine başlamıştı. Burada iki senede Kur'an-ı Kerimi hatim etmişti.

Bu sene de onu, Reşadiye Numune Mektebine göndermişti. Tatil zamanlarında da Hakim Kutbüddin ve Ebussuud Efendi din mekteplerine gönderiyordu.

"Okudun mu oğlum?"

Telaş etmeden başını kaldırdı. Babası Said Efendi'yi yanında görünce gülümsedi.

"Okudum, efendi babacığım. Gidebiliriz."

Yeminli Deli Said Efendi, kendisini doğru uzanan sağ eli kuvvetlice tuttu, birlikte Şifa Yokuşuna doğru yola koyuldular.

"(Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesine yaklaşınca... İçimdeki ayak sesleri fazlalaşıyor, korkuyorum) diyordun. Buna rağmen okuldan her çıkışında buraya geliyorsun. Onun ruhuna fatiha okumadan geçmiyorsun."

Boyun büktü.

"Adımlar fazlalaşınca korkuyorum, ama buraya gelmek beni sevince boğuyor, çok çok sevdiğim kişilere kavuşmuş gibi."

Baba, yedi yaşındaki evladından on beş yaşındakinde zor duyacağı sözleri işitmekle sevindi, coştu, hayatında pek yapmadığı bir şeyi yapmak için, yanaklarından öpmek için eğildi, yanaklar üzerinden gözyaşlarının meydana getirdiği izi gördü. Baba yüreği parçalandı.

"Evladım sen ağlamışsın. Kim ağlattı, arkadaşların mı? Yine sana takıldılar mı?"

"Hayır, takılmadılar."

"Peki öyleyse, kim ağlattı? İskeledeki çımacı amca mı?"

Hüseyin Hilmi Efendi, vapurdan inenleri seyretmeyi seviyordu. Çımacılar da ona takılıyorlardı.

“Hayır, kimse ağlatmadı. Kendi kendime ağladım.”

Said Efendi iyice meraklandı.

“Oğlum, kendi kendine niçin ağladın?”

“Vapurdan inen kolları, saçları örtüsüz kadınları görünce ağladım.”

Said Efendi’nin yüreği cız etti. Oğlunu kucaklayıp ağlayası geldi. Niçin ağladığını anlamıştı. Emin olmak için sordu:

“O kadınlar için niçin ağladın be oğlum?”

Sesi titredi:

“Cehennemde yanacakları için... Kolları başları açık gezmeleri sebebiyle...”

Tam tahmin ettiği gibiydi. Osmanlı Ordusunun bütün cephelerde yenilmesiyle Eyüp Sultan’da da fazlalaşmıştı, kolları, saçları açık gezen kadınlar... Müslümanım diyenlerden de açık gezenler vardı. Devlet otoritesinin zayıflaması çok kimseye cesaret vermişti nefislerinin isteklerini yapmak için.

Oğlu çok hassas, çok merhametliydi. Bazen onu ölmüş bir karıncanın başında ağlarken görüyordu. Ahmed Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerinin Halifesi Mustafa Feyzi Efendi, “Said Efendi. Bu yavrunun hamuru ‘Ümmetim! Ümmetim’ diyenlerin hamurundan yoğrulmuş. Aman ondan gafil olma.” demişti.

Evladının elinden sıkıca tuttu, “Gel evlat, gidiyoruz. Bu akşam en önemli dersi alacağın akşam...” diyerek geri döndü. Hızlı adımlarla oğlunun okuluna doğru yürümeye başladı. Ona yetişmeye çalışan Hüseyin Hilmi Efendi, şaşkınlık içindeydi. Said Efendi sordu:

“Siz, akşam okuldan çıkmazdan önce hep bir ağızdan ne okuyorsunuz?”

“Kabirdeki meleklere vereceğimiz cevabı...”

“Hah, tamam işte. Şimdi bu suallerin sorulacağı yere gideceğiz.”

Babasın sözleri, Hüseyin Hilmi Efendi'nin şaşkınlığını fazlalaştırmıştı. Suallerin sorulacağa yere nasıl gideceklerdi? Ölmeden mezara nasıl gireceklerdi? Nereye gideceklerini merak ediyordu. Gele gele okuluna gelmişlerdi. Şaşkınlığı iyice arttı. Yoksa Tahir Hocayla mı görüşeceklerdi?

Ancak okula sapmadılar, yönlerini okula yakın türbeye doğru çevirdiler. Türbenin etrafı kalabalıktı. Yaklaştıklarında önlerine bir asker çıktı. "Efendi, türbeye yaklaşmak yasak." dedi. Said Efendi'nin yeminlik delilik damarı tuttu. Tam "Senin yasağın bana sökmez." diyecekken tanıdık bir ses "Asker oğlum, onlar tanıdıklarımdır. Bırakın geçsinler." diyerek devreye girdi. Konuşan Mustafa Feyzi Efendi'ydi. "Hayır olsun Said Efendi? Tam akşam vakti baba-oğul size burada görmek..." diye sual eyledi.

Said Efendi, oğluyla arasında geçen konuşmayı anlattı, sözlerini "İşte bunun için buraya geldik. Malumunuz bugün Sultan Mehmed Reşat Han vefat etti. İstedim ki... O'nun türbesini, bu türbesinde kabrinin hazırlanışı, onun toprağına içine bırakılacağı yeri görsün. Padişah da halife de olsa son meskeninin kara toprak olduğunu aklından çıkarmasın. Ölümü hiç unutmasın." açıklamasıyla tamamladı.

Hilmi Efendi, "Sultan Mehmet Reşat Han vefat etti" sözleriyle vuruldu.

O, mahzun yüzlü padişah vefat etmişti ha? Kendisini bir defa görmüştü. Dalgın gözlerle türbeye bakarken...

Padişahın kendini türbesini görmeye geldiğini görünce çok şaşırmışlar, insanın hayattayken gömüleceği yeri hazırlamasının ve oraya gömülecek gözlerle bakmasının nasıl bir şey olacağını anlamaya çalışmışlardı.

Feyzi Efendi, "Allah! Allah! Said Efendi. Boşuna yeminli deli olmamışsın. Ne zaman ne yapacağın belli olmuyor. Senden korkulur. Çok iyi düşünmüşsün. Gelin bakalım, türbenin içine girelim." diyerek işlere nezaret eden zabitten izin aldı ve birlikte türbenin içine girdiler.

Türbenin içine girilmesiyle Hilmi Efendi, sanki yer altına girmiş gibi oldu. Babasının elini küçücük eliyle sıkmaya çalıştı. İlk dikkatini çeken şey, deniz kokan yığılmış toprak ve onun hemen dibinde içi görülmeyen mezar oldu.

Sessizliği bozan Said Efendi oldu:

"İyi bak oğlum! Son durak kara toprak. Mezar, dünya ile ahiret arasında bir geçittir. İmanı olanlar için Cennet bahçelerinden bir bahçe... Çoğu insan içinde cehennem çukurlarından bir çukur... İnşallah senin için Cennet bahçelerinden bir bahçe olur. İnşallah hayattayken bu bahçeye girmen nasip olur."

Gözlerini, karanlık mezardan ayıramayan Hilmi Efendi, canı gönülden kendisi ve sevdikleri ve diğer insanlar için Cennet bahçesi olması için dua etti. Ama hayattayken bu bahçeye girmenin nasıl olacağını çıkaramadı.

Feyzi Efendi, Said Efendi'nin "İnşallah hayattayken bu bahçeye girmen nasip olur." sözleriyle irkildi, işaret ettiği manayı anlayınca da tebessüm etti. Bu Said Efendi, hiç de görüldüğü gibi değildi, yeminli delilerin hakikilerindendi.

Baba-oğul, başta yeni vefat eden Mehmed Reşat Han ve diğer Osmanlı padişahları olmak üzere vefat edenlere dua ettikten sonra müsaade isteyerek ayrıldılar.

Uzaklaşan baba-oğulun arkasında baka kaldı. Bakışları ruhunu aldı götürdü, mesafeleri, zamanı aşırdı.

Osmanlı'yı temsilen Mehmed Reşat Han'ın toprağa girdiğini... Babasının elini tutmuş giden Hüseyin Hilmi'nin Osmanlı'yı, onun değerlerini temsilen İstanbul'dan bütün arz küresine yürüdüğünü gördü. Görmesiyle de dehşetle irkildi.

Hey Mehmet Reşat Han. Hey Osmanlı. Hey Osmanlı milleti! Nereden nereye...

Son savaşla hemen hemen bütün Osmanlı mülkü elden çıkmış, işgal edilmişti. İstanbul'un bugün yarın işgal edilmesi bekleniyordu.

Saltanatı zamanında bütün bu acılar yaşanan padişah vefat

etmişti. Bu acıları, herkesten çok hissettiği kesindi, çünkü o bir Osmanlıydı... Bir ilk yaşanıyordu. Bir Osmanlı Sultanı sur dışına defin ediliyordu. Tahtta çıktığında kendisine Beşinci Mehmed demişti, ittihatçılar... İstanbul'u Abdülhamîd Han'dan kurtardı, tekrar fetih etti manasında... Vahîdeddîn Han da altıncı Mehmed adıyla tahta çıkmıştı birkaç saat önce...

Ve şimdi, "İstanbul'u yeniden fetih etti" denen padişah, İstanbul'un fethi için gayreti simgeleyen Eyüp Sultan Hazretlerinin yanına defin ediliyordu. Bu neyin işaretiydi. Az önce gördüklerinin mi? Osmanlı'nın gidişinin, yeni fetih için seher vaktine yürüyüşün mü? Önce karanlık, sonra aydınlık... "Ab-ı hayat, karanlıkta, zulumatta bulunur" dememişler miydi...

1844'de başlayan 4 Temmuz 1918'de biten bir hayat... Nice acılar, nice boyun büküşler gören mavi gözler... artık bakmıyordu.

Mehmed Reşad Han, halim, selim ve merhametli bir şahsiyetti. Terbiye ve nezaketi her türlü ölçünün üstünde bulunuyordu. Meşrutiyet anayasası çerçevesinde devleti idare etmek istemişti. Ancak İttihadçıların Osmanlı Devleti aleyhindeki faaliyet ve icraatlarının önüne geçecek kudrette değildi. Hükümeti ele geçiren İttihadçıların çoğu, hatta din işleri başkanı olan Şeyhülislam Musa Kazım dahi masondu. Bu sebeple saltanat devri, İttihatçıların keyfi ve mesuliyetsiz icraatları neticesinde büyük hadiselerle geçmişti. Üç kıta, yedi denize hakim olan Osmanlı Devleti, çökmüştü... Dünya çapında faaliyet gösteren yıkıcı ve bölücü teşkilatların, planlı, sinsi çalışmaları sonucu yok olma noktasına getirilmişti

Gördüğünün şaşkınlığında, hatırladıklarının bunalmışlığındaki Feyzi Efendi, bir önündeki mezara bir de ufukta kaybolmakta olan baba-oğula baktı.

Beşik ve mezar... Gece ve gündüz... Karanlık ve ışık... Doğu ve batı... Ne kadar da iç içeydi. Birinin bitişi diğerin başlangıcı oluyordu.

* * *

Boyun bükmüş bekliyordu, bir ikindi öncesi, Yüce Mevla'nın Ulu Camisi'nde... Sabahtan beri koşturup durmuştu, açılır diye ümit

ettiği kapılara, hepsi yüzüne kapamış, bir iş bulamamış, haline razı olup kimseden de borç isteyememişti.

Artık ayakları yürümez olunca şöyle bir nefeslenmiş... Allahü teâlânın "evim' buyurduğu camisine sığınmıştı. Yolunu gözleyenlerin yanına eli boş gidememişti. Sebeplere sarılmıştı. Daha başka ne yapabilirim, hangi sebebe nasıl yapışabilirim diye... Düşünüyor, ancak aklına yeni bir şey gelmiyordu, istiğfar etmekten Allahü teâlâya halini arz etmekten başka...

Dile kolay üç-buçuk yıldır göç yollarındaydılar. Başkale'den yola çıkmışlar... Ravandiz, Erbil, Musul derken Adana'ya gelmişlerdi. Geçtikleri yolları sevdiklerinin mezarlarıyla işaretlemişlerdi.

Nüfusları yüz elli iken, ancak altmışaltı nüfusla çöl ve sahraları Allah'ın yardımıyla aşarak Adana'ya ulaşmışlardı. Burada Van muhacirleri olarak, görevli memurların zulümlerine hedef olmuşlardı. Yaklaşık sekiz aydır Adana'daydılar. Şehrin ileri gelenlerin yardımlarına mazhar olmuştular. Ama buna rağmen çok sıkıntılı günler geçirmişlerdi.

O günlerden çok daha sıkıntılı bir haldeydiler. Elde avuçta hiçbir şey kalmamıştı. Herkes kendi derdindeydi. Muhacirlere yardım etmesi gerek memurlar da kendi dertlerine düşmüş, kimsenin kimseye bakacak hâli kalmamıştı.

Göç esnasında en rahat günleri Musul'da olmuştu. Aylarca oturduktan sonra ev sahibi, ayrılmak üzere veda ederken, gönüllerini hoş ederek; "Bu evde kırk sene otursaydınız, yine kira almazdım. Hanemizi şereflendirdiğiniz için size hangi hizmeti yapsak azdır" demişti

Musul'daki son günlerinde kıtlık artmıştı. Adana'ya doğru yola çıktıklarında amcazadelerinden Abdülhamit paşa torunu şeyh Hasan Efendi evladından bir kısmı hükümet tarafından Hakkari ve Van'a iade edilmişti.

1918'in Nisan ayında Van'ın, Rus askerlerinin çekip gitmesinden sonra Osmanlı kuvvetlerince Ermenilerden geri

alındığı haberi gelmişti. Bu haber üzerine bir kısım sevdikleri Van'a dönmüşlerdi. Ona da dönmesi için çok ısrar etmişlerdi. "Bizim yönümüz İstanbul, işimiz orada gibi..." demiş Van'a dönenlere katılmamıştı. Gönlünün yarısı Van'a dönenlerle birlikte gitmişti. Doğduğu, büyüdüğü, gönül erlerine kavuştuğu, sevdiklerinin bulunduğu diyardı.

Ayrılmaları göz yaşı içinde olmuştu. Onlar Van'a, kendisiyle birlikte kalanlar ise Adana'ya doğru yola devam etmişlerdi.

Van'a doğru uzaklaşan akrabalarının ardından baka kalmıştı. Bir daha o diyarları görebilecek, hocası Seyyid Fehîm Hazretlerinin kabrini ziyaret edebilecek miydi? Arvâs'ın havasını doyasıya içine çekebilecek, soğuk sularından içebilecek miydi?

27 Ekim 1918'de Halep'in İngilizler tarafından işgal edildiği haberi Adana'ya bomba gibi düşmüştü.

Halep-Adana arası ne kadar mesafeydi ki... Halep'i işgal edenler, çok yakın zamanda Adana'ya da gelebilirlerdi.

Halep'in düşmesinden sonra içindeki "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadı çoğalmıştı. Feryadın çoğalması yine göç yolunun gözüktüğünü mü gösteriyordu? Ailesiyle istişare etti, Adana'da oyalanmayıp bir an önce İstanbul'a varmak gerektiğine karar verdiler. Ama cebinde kuruş kalmamıştı. Para olmada yola nasıl çıkacaklardı?

İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin, Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretlerinin ve muhterem hocası Seyyid Fehîm Hazretlerinin (kuddise sirruhum) yaşadığı göçleri hatırladı. Onları hatırlamakla daralan gönlü genişledi.

Ulu Cami'nin manevi havası, dertlerini unutturur gibi olmuştu. İkindi ezanının okunmaya başlamasıyla birlikte gönlü kanatlandı, miraca hazırlandı. İftitah tekbiriyle de Peygamber Efendimizin "Namaz Mümin'in miracıdır." müjdesine kavuştu. Dünya ve dünyadakiler geride kaldı.

Namazdan sonda bütün Müminlerle birlikte duaya durdu.

"Ya Rabbi. Halimiz sana malum. Hakkımızda hayırlı olanı nasip

eyle. Burada birlikte dua ettiğimiz müminler yüzü suyu hürmetine..."

Dua ederken, cebine bir elin sokulduğunu hissetti. Dönüp bakamadı, duasına devam etti. "İhtiyacı olan biri bir şeyler aradı" düşüncesiyle gönlü daraldı. Paltosunun yan ceplerinde mutlaka para bulundurmaya gayret ederdi. Ama son bir haftadır ceplerinde kuruş yoktu. İhtiyacı olanlar, kızmayacağını, memnun kalacağını bilerler ve elini cebine sokup bahtına düşeni alırlardı. "Dua yaparken elini cebime soktuğuna göre tanınmaktan utanan, yüreği ince bir kişi olmalı." diye düşünmüştü. "Ya Rabbi. Benden eli boş döndü, başka kapıları ona aç." şeklinde duaya etti.

Mahcup ve üzgün bir şekilde yerinden kalktı. Kalkmasıyla birlikte sağ cebinde bir şey dizine çarptı. Hatırladığı kadarıyla sağ cebinde bir şey yoktu. O zaman bu neydi? Cebini karıştırırken kimse görmesin diye caminin ıssız bir yerine geçti. Elini cebine attı. Parmakları cebindeki şeye dokundu. Bir keseye benziyordu. "La havle ve la kuvvette illa billâh." diyerek cebindeki çıkardı. Bir keseydi, şaşırdı. İçi doluydu. Açtı, avucuna doğru eğip silkeledi. Eli içine üç tane düştü. Düşenler Sultan Reşad altınıydı.

Gönlü hemen tövbelere durdu, "Ya erhamer-rahimin, sıkıntıya düştüğümde edep sınırını aştımsa tövbe ettim." Sonra da şükredebilmek için kanatlandı. İçindeki "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadı da kanatlanmıştı, eli Reşad altınlarına değince, İstanbul yolunun açılmasına sevinmiş gibiydi.

Kese, elini yakıyordu. Avucundakileri keseye, keseyi de cebine iade etti. Altınları bırakan kimdi? Ruhani miydi, yoksa suya-ekmeğe muhtaç bir gönül eri miydi? Şu veya bu? Gönderen Allahü teâlâydı. Adana'da daha fazla beklemeyip İstanbul'a gitme kararıyla imdat-ı ilahi erişmişti.

Adana'dan ayrılma, İstanbul yollarına düşme vakti gelmişti.

Halep'in düşmesi üzerine, Adana'nın da işgali gündeme gelince vali tedbir almış, şehirden göçü yasaklamıştı. Merkez kumandanı İbrâhim Bey, "Merak etmeyin efendim, ben durumu, ayarlar size

trende yer bulurum." demişti.

Yine yol görünmüştü. Başkale'den Musul'a doğru Güney'e inmişler. Musul'dan sonra Batıya doğru yola koyulmuşlardı, İstanbul'a ulaşmak üzere...

1909'da Ermeni isyanıyla yakılıp yıkılan Adana'da Fransız işgali bekleniyordu. Seyyid Abdülhakîm Efendi ve beraberindekiler durakalka aylar süren yolculuktan sonra Adana'ya trenle gelmişlerdi. Şimdi yine trene binmişlerdi, İstanbul'a gitmek üzere, nice bin ricadan, aracıdan sonra.

Trenin için tam bir ana-baba günüydü. Filistin Cephesinden gelen yaralı askerlerle doluydu. Göç yollarına düşeli hep ölümle iç içe olmuşlar, nice katliamlar görmüşler... hastalık, açlık ve yollarda çekilen sıkıntılardan yakınlarını kara toprağa saklamışlardı.

31 Ekim 1918 günü trenin hareketini beklerken gardan bir uğultu yükseldi, uğultu vagonların ara yerlerini doldurdu. Heyecanlı koşuşturmalar başladı. Her kafadan bir ses yükseliyordu. "Fransız, İngiliz, Bab-ıali, Mondros, Mütareke" bağrışmaları vagonları içine kadar geliyordu.

Abdülhakîm Efendi, vagondan çıktı. Gar Müdürünün yanına gitti. Kendisiyle tanışıyorlardı. Başı çok kalabalıktı, giren çıkan belli değildi. Tam geri dönerken gördü, "Efendi Hazretleri! Bir aksilik mi var? Vagonlara yerleşirken bir sıkıntı mı oldu?" diyerek yerinden kalktı hemen yanında yer gösterdi.

"Rahatsızlık verdim." endişesinin mahcubiyetinde "Sayenizde bir sıkıntımız yok evladım. Allahü teâlâ razı olsun. Gürültüyü merak ettik. İnşallah yolculuğumuzla ilgili bir şey değildir." dedi.

Sıkıntıdan bunalmış olan müdürün yüzü gelen sualle tuz-buz olmuş bir ayna haline geldi.

"Efendi Hazretleri felaket büyük. Dün Osmanlı'ya Mondros Mütarekesi diye bir antlaşma imzalatmışlar. Bununla savaş bitiyormuş, ama savaşla birlikte Osmanlı da bitiyormuş, Osmanlı diye bir memleket kalmıyormuş, her yer işgal ediliyormuş, İngiliz,

Fransız, İtalyan ve Yunanlar tarafından...”

Yalnızca “Yaa, öyle mi evladım?” diyebildi. Gösterilen ilgiye teşekkür bile edemeden ayrıldı, az önce çıktığı vagona doğru yürüdü. Daha doğrusu yürümeye çalıştı. Ayakları bedenini taşımaz olmuştu.

Ne hikmettir bilinmez, bedeninde güç gitmiş, ama içindeki “Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum” feryadı fazlalaşmıştı.

İşgalden kaçarken, işgalin tam göbeğine mi gidiyorlardı? Osmanlı memleketinin işgali kararı alınmışsa en koyu, en acımasız işgal İstanbul’da, saltanat ve hilafetin merkezinde olurdu... Osmanlı’yı kontrol altına alabilmek, hem padişah hem de halife olan zata istediklerini yaptırabilmek için.

İstanbul’a gitmekten vaz mı geçselerdi? Van’a mı dönselerdi? Bütün işaretler İstanbul’u gösterirken Van’a nasıl dönerlerdi?

Bu hâl neyin nesiydi? Karanlık gitgide koyulaşıyordu. Bu karanlıkta müjdelenen kişiyi nasıl bulacak, yetişmesine nasıl yardımcı olacaktı?

“Âb-ı hayat zulumatta (hayat suyu karanlıkta) bulunur”, “Fecir, karanlığın en koyu olduğu zamanda doğar” dememişler miydi?

Bütün bunlar, güneşin doğacağının, ab-ı hayat suyunun akmaya başlayacağının işareti miydi?

Gar Müdürü, yürüyor mu, yoksa duruyor mu belli olmayan Seyyid Abdülhakîm Efendi’ye baktı, “Hey Efendi Hazretleri hey. Yüce mevlam, yardımcın olsun. Yükün çok ağır”. dedi.

Mondros Mütarekesine giden yol, nice ihanet, gaflet, Osmanlı’ya olan kin ve nefret ve çekememezlik taşlarıyla döşenmişti.

İkinci Abdülhamîd Han, ikinci meşrutiyet ilan edildikten bir hafta sonra, 30 Temmuz 1908’de İttihatçıları kast ederek “Osmanlı’yı on sene idare edebilirlerse ‘bir asır idare ettik’ diye sevinsinler.” demişti.

İttihatçılar, tam on yıl sonra enkazından bir düzineden fazla

devleti çıktığı toprakları kaptırarak siyaset sahnesinden çekilmişler, geriye tamamına yakını işgal edilmiş bir ülke bırakmışlardı.

1918 Nablus Meydan Muharebesinde ihanetle karşılaşarak yenildik. Bu defa Suriye, Filistin, Şam, Halep ve Beyrut elimizden çıktı.

1918 Martında Sadrazam olan Talat Paşa, mütarekeyi imzalayarak bir hükümetin kurulmasına imkân vermek için 7 Ekim 1918'de istifa etmiş. Hükümeti daha çok İtilaf fırkası mensupları ile Ahmed İzzet Paşa kurmuştu.

Dört yıldır Anadolu Türk erkeklerini yutan, tarla-bahçe işlerini ihtiyar ile kadınlara bırakan Cihan Savaşından yılarak, mütareke, ateş kes istemiştik. Bağdat-Kerkük arasındaki Kut el-Amare'de Osmanlılarca esir alınan ve Büyükada'daki kampta bulundurulan İngiliz Generali Townshend aracılığı ile Londra'ya başvuran Ahmed İzzet Paşa hükümetinin işi çok zordu. Bozcaada yanında Limni Adasındaki Mondros limanında demirleyen İngiliz Akdeniz donanması amirallik gemisi Agamemnon zırhlısı mekânlık yapmıştı idam fermanımıza... Bize dikte ettirilen mütareke şartlarını 30 Ekim 1918 günü imzalamak mecburiyetinde kalmıştık.

Amerika Cumhurbaşkanı Wilson'un ünlü 14 maddelik prensiplerini İngiltere ve Fransa kabul etmişlerdi. Bu Wilson prensiplerinde; "Osmanlı İmparatorluğunun Türk olan bölgelerinde, itirazsız olarak Türklerin hakimiyeti sağlanacak ve bir bölgenin halkı, çoklukça hangi idareyi istiyorsa, o idareye tabi olacaktır." hükümleri de vardı

Bütün bunlara rağmen, İngilizler bildiklerini okudular, Osmanlı'yı bitirme fırsatını kaçırmadılar. Müttefikleri Fransızlara bile bildirmeden Akdeniz Başkumandanı Vis-Amiral Arthur Calhorpe'a kesin emir verdiler. Londra'dan telsizle bildirdikleri, 25 maddelik Mondros Mütarekesini Osmanlının hiçbir itirazına yer vermeyerek imzalattılar. Bu antlaşma, bütün Osmanlı tarihinde görülmemiş korkunç bir "esaret ve teslim oluş vesikası"ydı. Bunu imza etmekle 30 Ekim 1918 günü, Osmanlı Devleti resmen

çökmüştü.

Halkımızın seferberlik dediği dört yıl süren Cihan Savaşında Türk ordusu, yedi cephede, çarpışmıştı... Kafkasya cephesinde Ruslarla, Karpatlardaki Galiçya'da Ruslarla, Makedonya'da Yunanistan ve Fransızlarla, Çanakkale'de İngiltere-Fransa-İtalya ve Hintli, Avustralyalı sömürge askerleriyle, Suriye-Filistin ve Irak cephelerinde Avustralya, Yeni Zelanda ve Hindistan dahil, İngiltere İmparatorluğu orduları ile... Bir halk türkümüzde bu; "Yedi düvelin önünde Osmanlıydı ki dayandı" diye dile getirilmiş... Savaşta dayanmış, masada tam manasıyla yıkılmıştık.

İtilaf Devletleri (İngiltere, Fransa, İtalya, Amerika vs.) savaştan çok kazançlı çıkmışlar... Merkezi Devletlerin (Almanya, Avusturya, Türkiye ve Bulgaristan) en değerli toprakları ellerinden alınmış, Osmanlı Devleti de imzalamış olduğu Mondros Mütarekesi ile yıkılmıştı.

İkinci Abdülhamîd Han, ikinci meşrutiyet ilan edildikten bir hafta sonra, 30 Temmuz 1908'de İttihatçıları kast ederek "Osmanlı'yı on sene idare edebilirlerse 'bir asır idare ettik' diye sevinsinler." demişti.

İttihatçılar, Ulu Hakanı yalancı çıkarmamışlar... On yıl sonra, enkazından bir düzineden fazla devletin çıktığı toprakları kaptırarak siyaset sahnesinden çekilmişler... Geriye tamamına yakını işgal edilmiş bir ülke bırakmışlardı.

Sultan Abdülhamîd Han'ı tahtından indirenler, sonunda memleketi düşman çizmelerinin altında bırakarak kaçtılar.

İlk kaçanlar Enver Paşa, Talat Paşa, Doktor Bahaeddin Şâkir, Doktor Nâzım olmuş... 30 Ekim1918 de Mondros mütarekesini imza ettikten bir gün sonra, gece yarısı memleketi terk etmişlerdi.

Evet, dünyanın tarihinin ilk defa gördüğü ve cihan harbi diye adlandırılan savaş sona ermişti. Bu savaşta Osmanlı, bir milyon kilometre kareden fazla toprak kaybetti. Koca imparatorluk yağma edildi. Bu felâketlere, İttihat ve Terakkinin, İngilizlerin, Almanların

ve bu iki devletin emrindeki masonların yönlendirmesiyle hareket eden gâfil, cahil, fırkacı, inatçı, bölücü, hayalperest, dünya gerçeklerini görmeyen idarecileri sebep olmuştu, tabi ki meydanı İttihat ve Terakki'ye terk edenlerin de...

Birinci cihan harbine Osmanlılar üç milyon askerle katıldı. Bir milyon zayi eyledi. Bunun dörtyüzbini cephede şehit oldu.

Müttefiklerimizin (Almanya, Avusturya, Bulgaristan) mevcudu yirmi üç milyon olup, onbeşbuçuk milyon kayıp oldu. Bunun üçbuçukmilyonu cephede öldü. Düşman orduları mevcudu, kırk üç milyon idi. Bunların yirmi üç milyonu zayi oldu. Yalnız beş buçuk milyonu cephede öldü.

Vurdular, vuruldular, yıktılar, ayakta kaldılar. Ayakta kalanlar, Osmanlı'nın sonunu getirdiler, İslâm alemini ve mazlumları sahipsiz bıraktılar, Osmanlı sonrasının, bu devletin küllerinden doğacak olanın da planını, hesabını yaptılar. Ama bütün kâinatı var edenin de hesabı olduğunu, "Öğrenmek, kavuşmak istiyorum" feryatlarını karşılıksız bırakmayacağını unuttular.

* * *

"Söyle bakayım Hilmi Efendi... Seni kömürlüğe mi, yoksa helâya mı hapsedeyim."

Hilmi Efendi kızardı. Yaramazlık yapıp babasını kızdırmak istemiyordu ama elinde değildi. Koşmadan, zıplamadan, ağaç tepelerine çıkmadan yapamıyordu. İçindeki adımlar durmuyordu ki o dursun. Koştuğu zaman içindeki adımlar onu biraz rahat bırakıyordu. Bu sebeple fırsat buldukça koşuyordu. Yine ağaç tepesindeyken olanlar olmuş, babasının yeni aldığı pantolon yırtılmıştı. Çınar ağacına çıkmıştı, güvercin yuvasına bakmak için. Yuvada bir şey bulamamıştı ama baba cezasını bulmak üzereydi.

Babası zaten çabuk kızan biriydi. Şu Mondros Ateşkes Antlaşması denen şey neyse... Bunu duyduktan sonra babasına hiç yaklaşılmaz olmuştu. En ufak bir şeyde kızıyordu. İşte şimdi de pantolonunu yırttığına kızmıştı. Daha fazla beklemeyip cevap vermeliydi. Vermezse bu sefer de cevabı geciktirdiği için kızardı.

Boyun büktü, mahcubiyet gizli bir tatlılıkla cevap verdi:

"Efendi babam. Siz hangisini münasip görürseniz oraya hapsedin."

Said Efendi, cevaptaki edeple vuruldu. Bu nasıl çocuktu ki yirmi yaşında verilebilecek bir cevabı veriyordu. Hâlâ Mehmed Reşad Han'ın vefat ettiği gün oğluyla yaşadıklarının etkisinden kurtulamamıştı. Şimdi de kurşun vuruculuğunda cevaplar... Gönlü ısındı, kızgınlığı gider gibi oldu. Ama belli etmedi. Sertçe konuştu:

"Sorulana cevap ver, tercihin yap. Hela mı kömürlük mü?"

Söylediğinden utanmışçasına kıpkırmızı bir yüzle bir cevap geldi:

"Hela..."

Said Efendi şaşırdı.

"Niye orayı istedin?"

Muzipçe gülümsedi.

"Hela en çok giren ve çıkanın olduğu yer. Çok az boş kalır. Nasıl olsa bir müddet sonra ihtiyacı olan biri helâya girecek, o girince ben çıkarım. Ama kömürlüğe koyarsanız, orada unutulurum. Daha kış gelmedi."

Said Efendi ve evdekiler bu cevabına hem güldüler hem de hayret ettiler. Cevap dertli babaya bir an olsun Mondros'u unutturmuştu. Coştu, oğlunun sırtına hafif bir tokat patlattı.

"Bu güzel cevabınla hem cezadan kurtuldun hem de mükafatı hak ettin. Hazırlan gidiyoruz."

Tam, "Nereye?" diyecekken babasının titizliği aklına geldi. Yedi yaşındaki bir çocuk Said Efendi'ye böyle bir sual sorabilir miydi? Hemen, "Peki efendi babam." diyerek annesini takip etti.

Çok geçmeden kendilerini Eyüp-Karaköy vapurunda buldular. Nereye gittiklerini soramayan Hüseyin Hilmi Efendi meraktan çatlayacak gibiydi. Karaköy'de mükafat olarak elbise falan mı

alacaktı.

İnanılmaz şey... Konuşmasını pek sevmeyen babası hem anlatıyor hem de gülüyordu. Oğlunun cevabı, bir an olsun dertlerini unutturmuş gibiydi. Küçük iken yaptığı yaramazlıkları, akranlarıyla çayırlıklarda nasıl güreştiğini, elbiselerini yırtınca annesinin nasıl kızdığını, verdiği cezaları anlatıyordu.

Kulakları babasında, aklı ise Karaköy'de ne yapacaklarının hesabındaydı. Vapurdan indiler, babası sıkı sıkı elinde yakaladı.

"Gel yürüyelim. Önce Yeraltı Camisi'ni ziyaret edelim. Peygamber Efendimizin sahabelerinin makamadır. Sonra da Boğaz kıyısında yürüyelim, Dolmabahçe Sarayı'na doğru... Oradan da Beşiktaş'a geçer, Hayreddin Paşa'yı ziyaret ederiz."

Yeminli Deli Said Efendi, Hayreddin Paşa'ya tutkunluk derecesinde hayrandı. Onun kardeşleriyle birlikte yaptığı anlatılır değildi... Devlet yardımı olmadan koca Kuzey Afrika'yı fethetmeleri... Sonra bunu altın bir tepsi içinde Osmanlı'ya hediye etmeleri.

Hayrettin Paşa, deyince Said Efendi yine dertlendi. 1877, Balkan Harbi ve son yıllarda yaşananları, Mondros Antlaşması hatırladı.

Oğlunun elini biraz daha sıktı.

"Bak evladım. Ya Barbaros gibi olacaksın ya da nice Barbaroslar yetiştiren hoca. Anladım mı?"

Babasının avucundaki parmakları kopacak gibi olan can parçası acı içinde "Anladım efendi babacığım." dedi. 1918 yılının 13 Kasımında baba-oğul iskele boyunca deniz kenarında yürüyorlardı. Bu sırada aklını başından alan bir şey gördü. Büyük bir heyecan içinde babasına gösterdi.

"Baba bak. Karşı kıyıda evler yanıyor."

Merakla işaret edilen yere baktı ve hafifçe güldü.

"Evladım. Yangın değil... Akşam güneşinin ışıkları... Evlerin

camından yansıyor."

Kıpkırmızı kesildi. Nasıl da yanılmıştı. Böyle bir şeyi daha önce görmemişti ki... Aferin aldığı cevaptan sonra şimdi bu... Olacak şey miydi... Oğlunun ruh halini anlayan baba, başını okşadı.

"Üzülme be oğlum. Kaç defa şahit oldum. İstanbul'un yabancısı koca koca adamlar aynı şeyi söyledi."

Oğlunu teselli etmeye çalışan babanın gözü bir şeye takıldı.

"Evladım! Bu insanlara nereye bakıyor? Gemilere mi?"

Babasının gösterdiği yere baktı.

"Evet, efendi babacığım. Gemilere bakıyorlar."

Dolmabahçe ve Topkapı Sarayı'nın karşısındaki gemiler iyice merakını çekti. Bunlar savaş gemileriydi. Pozisyonları çok garipti. Toplarını saraylara karşı çevirmişlerdi. Bu hiç olacak şey miydi? Toplar hiç saraya karşı çevrilir miydi? Bunu yapanı Divan-ı Harbe verirler, idamla yargılarlardı. Yoksa yine tahttan indirme mi vardı, ordu isyan mı etmişti? Abdülazîz Han'a yapılan Vahîdeddîn Han'a da mı yapılıyordu? Yoksa başka bir şey mi vardı? Aklına geline düşünmek dahi istemedi.

Oğlunu elinden tuttu, kabalığa doğru sürükledi. Gönlünden tahmin ettiğinin olmaması için dua ederek iyice kıyıya geldi. Kalabalık ipnotize olmuş gibi gemilere bakıyor, her kafadan bir ses çıkıyordu. O da dikkatle baktı, elini gözlerine siper ederek dalgalanan bayraklara... Seçer gibi oldu ama tam çıkaramadı, ihtiyar gözler, uzağı görmekte zorlanıyordu. Ümidi, yarını oğlundan yardım istedi.

"Evladım. Hele sen bak. Gözlerim iyi görmüyor. Şu dalgalanan bayrakların üzerinde ne işareti var. Ay yıldız mı yoksa başka bir şey mi?

Vazife almanın coşkusuyla gözlerini kıstı ve dikkatlice baktı.

"Mavi... Mavi... Mavinin üzerinde artı işareti var... Çarpıya da benzer."

Duymamak için her şeyin vermeye hazır olduğu cevabı veriyordu. Eli-ayağı tutmaz oldu. Son bir ümitle sordu:

"Evladım! İyi bak! Artı işareti dediğin şey haç işaretidir. Hristiyan devletlerin bayrağında bulunur."

Çok önemli bir iş yapmanın ciddiyetindeki evlat, gözlerini iyice kıstı, sanki daha iyi görebilecekmiş gibi başını ileri doğru uzattı:

"Evet... Dediğim gibi... Artı işareti var."

Aldığı cevapla perişan olan yeminli deli Said Efendi, son bir ümitle hemen yanındakinin omzuna dokundu.

"Beyefendi! Bunlar... Bu gemiler... Hangi ülkenin? Bu çocuk, bayrağında haç var, der."

Bir yüz döndü, ak sakallı, gözleri yaşlı...

"İngiliz'in... Hilafetin, Osmanlı'nın en büyük düşmanı İngiliz'in..."

Kafasına balyoz inmiş gibi oldu.

"İngiliz savaş gemilerinin ne işi var burada? Ne için gelmişler?"

Cevap ak sakallı kişiden değil, hemen yanındakinden geldi:

"İstanbul'u işgal etmeye... İngiliz ve yandaşları tarafından cennet şehrimizin işgali sağlamaya..."

Duyduklarıyla aklı durdu. Beyninde "işgal, İngiliz" sözleri dönüp duruyordu. Konuşmak istedi konuşamadı. Gözleri önce İngiliz gemilerine gitti, sonra cevap verenin yakasında kala kaldı. Baktıkça irileşti. Babasının halini Hüseyin Hilmi Efendi gördü, korktu. Yeminli Deli Said Efendi aklını mı kaçırıyordu. Yakalardan ayrılan gözler, gözleri buldu ve öfke ile üzüntü arasında bir sesle konuştu:

"Sen zabitsin, hem de deniz zabiti... Donanmamızda kumandansın değil mi?"

Suale muhatap olan sözden ve bakışlardan tedirgin oldu.

"Evet... Bir şey mi vardı?"

"Bir şey mi vardı?" sözü Said Efendi'nin yeminli deli damarını

çıldırttı, yerinden fırladı. Zabitin iki yakasından yakaladı.

"Bre efendi! Daha ne olsun? İngiliz gemileri toplarını bağrımıza çevirmiş. Sen ise hayattasın. Bundan büyük şerefsizlik olur mu? Söyle, daha ne olsun? Hani Çanakkale geçilmezdi. Yüz binlerce evladımız boşuna mı öldü?"

"Deli misin be adam?" diye bağıran zabit gayret etti, yakasını kurtarmak için ama başaramadı. Eller çelik kerpeten gibiydi. Hilmi Efendi, babasının bacaklarını sarılmış "Baba, bırak onu." Diyerek ağlıyordu.

Araya başkaları girdi, bin bir güçlükle elleri yakadan kurtardılar. Yeminli deli, kendinden geçmiş bir vaziyette "İngiliz gemileri burada! Barbaros'un torunları nerede?" diye bağırıyordu.

Said Efendi'yi "Hele, sakinleş, hele bir otur. Bu günler de geçer." diyerek bin bankın üstüne oturttular. Başını ellerini arasına almış, sarsıla ağlıyordu. Oğlu da bacaklarına sarılmış "Ağlama efendi babam." diyerek içini çeke çeke hıçkırıyordu. Birisi su getirdi "Hele beyim yüzünü yıka da kendine gel." sözleriyle avuçlarına su döktü. Suyu avuçladı, yüzüne vurdu. Başını kaldırdı, su getireni gördü, yakasını tuttuğu genç zabitti, mahcup bir vaziyette kendisine bakıyordu. Üzüldü, bu genç zabitin ne suçu vardı ki...

"Evlat, hakkını helal et. Sana patladık."

Genç zabit mahcup bir şekilde tebessüm etti.

"Efendi baba. Haklısın. Biz hayattayken bu gemiler burada olmamalıydı. Ama sana söz veriyorum. Ben hayattayken işgal devam etmeyecek."

Zabitin ağzından çıkan "işgal" sözü bir anda beyninde "bomba" gibi patladı. Aklını başından aldı, yeminli deli damarını yine hareket geçirdi.

"Ben bu utançla yaşayamam. Bu gemileri tırnaklarımla parçalayacağım" feryadıyla yerinde fırladı denize atlamak için... Ama tökezledi. Koşamadı. Hüseyin Hilmi sağ ayağına sarılmıştı

‘Baba! Beni bırakma!” feryadıyla...

Gözü bir şey görmüyordu. Engel, onu daha da çıldırttı. Hızla eğildi ayağına sarılan küçük elleri çözmek için. Babasının ellerine yapıştığını gören Hüseyin Hilmi Efendi, gözyaşları içinde yalvardı:

“Baba! Ne olur, gitme! Söz... Çok çalışacağım... Barbarosların yetişmesi... İngiliz gemilerinin gelmemesi için...”

“İşgal” sözüyle çıldıran yeminli deli “çok çalışacağım.” sözüyle birden sakinleşti, aniden çıldırması gibi. Hüseyin Hilmi’nin müjdelenen kişi olduğu, Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretlerinin, Feyzi Efendi’nin ve babasının sözleri aklına geldi. Giderse ona kim sahip çıkacaktı? İngiliz gemilerine atılacak en güzel bomba, onun yetişmesi, Barbaroslar yetiştirmesi değil miydi? Çöktü, ellerinden tuttu, gözlerine baktı.

“Söz mü? Yetişip, yetiştirecek misin?”

Oğlunun “Söz, efendi babacığım.” cevabıyla kalktı, oğlunun elinden tuttu “Gel gidelim oğlum, Eyüp Sultan’a. Oraya İngiliz gemileri ulaşamaz. Orada Eyüp Sultan var. Zamanımızı orada bekleyelim.” Dedi ve evladıyla birlikte yürüdü, gönüller Sultanına, Peygamber Efendimizin Bayraktar ve Mihmandarına... O’nun misafiri olmak ümidiyle...

Sahildekiler, yaşadıklarının şaşkınlığından kurtulamamışlardı. Dilleri tutulmuş gibi el ele giden baba-oğulun arkasından baka kalmışlardı. Genç zabit gözleri, “Yürü kardeşim, Eyüp Sultana... Kurtuluş orada. Senin Barbarosları yetiştireceğine inanıyorum.” diyordu.

Baba-oğul Eyüp Sultan’a doğru giderken bir çift göz Dolmabahçe Sarayının penceresinden İngiliz gemilerine bakıyordu. “İstanbul’un eli kolu bağlandı. Osmanlı’nın kurutuluşu ancak Anadolu’dan olur. İstiklal savaşını başlatacak, milleti, orduyu derleyip toparlayacak birini Anadolu’ya göndermeliyim.” diyordu.

Baba-oğulun Eyüp Sultan’a, İstanbulluların bakışları İngiliz gemilerine doğru giderken... Seyyid Abdülhakîm Arvâsî Hazretleri

ise Mevla'na Celaleddin Rumi Hazretlerine doğru gidiyordu... Hemen yanında, eli elinde olarak onu takip on yaşındaki Şakir'le birlikte...

Adana'dan Konya'ya gelmişlerdi. Bir müddettir bekliyorlardı. Yol yorgunluklarını atmak için... Burada Vanlı epey sevdikleri, yakınları vardı.

Dört yıla yaklaşan göç yorgunluğu, hicret acıları Efendi Hazretlerini çok yıpratmıştı. Bunu gören Vanlı bir seveni dayanamamış... On yaşındaki çocuğunu kolundan tutup getirmiş. "Efendi Hazretleri. Bu oğlum Şakir'dir. Sizin gören gözünüz, tutan eliniz, yürüyen ayaklarınız olsun. Eğer kabul buyurursanız... He deyince koşturup istediklerinizi yerine getirsin. Hem hizmet etsin hem de yetişsin." demişti. O da bu göçmenlik zamanında bu ailenin yükünü bir nebze olsun azaltmak için 'tamam' demişti. Konya'ya kendisini ziyaret gelen Masum Efendi de dört yaşındaki İhsan Şakir'i istemişti. Ona da "tamam." demişti. Böylece bir Şakir gitmiş bir Şakir gelmişti. Küçük Şakir'den ayrılması çok zor olmuştu. "Gitmem" diye ağlamış, Efendi Hazretlerini de ağlatmıştı. Ama sonunda ayrılmışlardı.

Dünya ayrılık yeri, güzel ile çirkin, iyi ile kötünün karıştığı yer değil miydi?

Birileri göç ediyor, kaçıyor, bırakıyor, ayrılıyor, birileri de öldürüyor, zulmediyor ve işgal ediyordu.

Mondros Ateşkes Antlaşmasından 16 gün sonra 13 Kasım 1918 günü galip devletler, antlaşma şartlarına göre Türkiye'yi işgale başladılar. İşgal hareketini ilk başlatan devlet İngiltere oldu.

Bu devlet 11 Kasım 1918'de Musul'u işgal etti. Bundan iki gün sonra, Boğaziçi'nde Dolmabahçe ve Sarayburnu önlerinde demir atan ve 22 İngiliz, 12 Fransız, 17 İtalyan, 4 Yunan gemisinden oluşan 55 parçalık müttefik donanmasından çıkan askerler, İstanbul'da gerekli gördükleri yerleri işgale başladılar.

Boğazlardaki istihkamları, İstanbul tersanesini ele geçirip Türk donanmasını teslim aldılar.

İstanbul'a 3 bin 500 asker çıkarıldı. İngiliz Albayı Muerpi İstanbul'a geldi. İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar, bu güçleri takip etti. 465 yıllık başkente ilk kez yabancılar askeriyle giriyor, İstanbul esaretle tanışıyordu. Yeminli Deli Said Efendi çıldıracak gibi olmuştu. Yedi yaşındaki oğlu Hüseyin Hilmi Efendi babasına, "Söz... Çok çalışacağım... Barbarosların yetişmesi için... İngiliz gemilerinin gelmemesi için..." diyordu. Bakalım zaman neler gösterecekti.

Dile kolay tam dört yıla yakan zaman geçmişti. 120 kişilik aile efradıyla çıkmıştı Başkale'den, kendileri için güvenli kale olmaktan çıkınca... Revandiz, Erdebil derken Musul'a gelmişlerdi. Geçtikleri yollarda iz bırakmışlardı, sevdiklerinin mezarlarından. Niyetleri Bağdat'a sığınmaktı ecdadı Kasım-ı Bağdadi Hazretlerinin geldiği yere, İslâm aleminin mübarek beldesine... İngiliz işgali tehlikesine üzerine buraya gidememişlerdi.

Musul'u, mûsıl/kavuşturan yer bilerek burada kalmak istemişlerdi. Ama yine olmamıştı. Bağdat'tan sonra Musul'un da İngiliz işgaline girmek üzere olduğunu anlaşılınca burada da duramamışlardı. Görülen rüya ve şartların değişmesiyle İstanbul'a niyetle Musul'dan ayrılmışlardı, mûsıl olmadığı üzüntüsüyle...

Sonrası ilk durakları Adana olmuştu. Burayı da İngiliz işgali tehlikesi sebebiyle terk etmişler, önce Konya'ya uğramışlar, sonra da Eskişehir'e gelmişlerdi.

Bir kısım akrabası Konya'da kalmıştı. Geçtikleri her şehir arkalarından İngilizler tarafından işgal edilmişti. İngilizler, sanki onları takip ediyordu.

Yakınlarının "Konya'da kalalım" ısrarı yolundan alıkoyamamıştı. "Musul'dan İstanbul'a niyetle yola çıktık, ümidimiz o ki orada bizi bekleyen var." demiş. Aileden kalanlarla Eskişehir'e, Seyyid Battal Gazi'nin memleketine gelmişti İstanbul'a ulaşmak, kavuşmak niyetiyle...

Eskişehir'e ulaştıkları gün, inanılmaz haberi almışlar, İstanbul'un işgal edildiğini öğrenmişlerdi. İngilizler bu sefer önce davranmışlardı. İkamet ettikleri şehirler, hep onların ayrılışından sonra işgal edilmişti. Bu sefer, tersi olmuş, İstanbul'a varmadan İstanbul işgal edilmişti.

Dört senedir hep işgalden kaçmışlardı. Şimdi İngiliz işgali altındaki şehre mi gideceklerdi? Rüyada kendisine "Hicretin devam

edecek. Ta ki emaneti teslim edeceğin kişinin yaşadığı yere gelinceye kadar. Orası, İslâm sancağının tekrar dalgalanacağı, içindeki sesin susacağı yerdir." denmiş. Bunun üzerine aynı rüyada Abdülhamîd Han da "Gel emaneti al" deyince gideceği yerin İstanbul olduğuna karar vermişti.

Ama her iki işarette de açıkça İstanbul denmiyordu. Mübarek hocası, "Şartları zorlama hicretini hadiselerin akışına bırak." demişti. Hadiselerin akışı Eskişehir'e getirmişti. Şimdi lise akış, İstanbul'u göstermiyordu. Gönlü, 'Bursa'ya gitmelisin. İşgal altında, din, can, namus ve mal emniyeti olmaz. Hele hele İngilizlerin işgali altındaki yerde hiç olmaz' diyordu.

İngiliz yapmıştı yapacağını. Hindistan'daki Timuroğulları devletinden sonra koca Osmanlı'yı da yıkmıştı. Dünya Müslümanlarını devletsiz, sahipsiz bırakmıştı. Tek bir kurşun atmadan İstanbul'u, hilafet ve saltanat merkezini işgal etmişti.

Niyeti neydi? Ortadoğu ve Uzakdoğu'da kendisine en büyük rakip gördüğü hilafeti yok etmek mi istiyordu, buna gücü yeter miydi? Görülen o ki şimdi de sahipsiz, âlimsiz, ilimsiz, mürşid-i kamilsiz bırakmak, İslâmiyeti yok etmek, köklerini kurutmak istiyordu.

Hac sırasında bütün bunları kendisini anlatmıştı İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin torunu... Sıra halifeliğe, ehl-i sünneti içerden yıkmaya mı gelmişti.

Gönlüne doğan o ki... Vazifesi; bu korkunç karanlıkta, ab-ı hayat suyunu muhafaza etmek, pınarı kurutmamak, onu Nil Nehri gibi akıtacak kişiye teslim etmekti.

Peki bu müjdelenen, kendisini hicret yollarına düşüren neredeydi? "Hicretini hadiselerin akışını bırak." denmişti, bırakacaktı. Şimdiki halde, akış Bursa'yı gösteriyordu.

"Mevla görelim neyler/Neylerse güzel eyler." dedi. Gözyaşları içinde yeni kazılmış kabrin toprağını eliyle düzeltti. 1918 yılının son günleriydi.

Can oğlu, canını yaratanına teslim etmişti, Eskişehir Kurşunlu

Camisi'nin küçük odalarından birinde... Hekim getirememiş, duadan, ağzına su vermekten başka bir şey yapmamıştı. "Efendi babam, hakkını helal et. Allahü teâlâ ahirette görüşmeyi nasip etsin." sözlerinden sonra kelime-i şehadeti getirmiş, son nefesini vermiş, yalan dünya ili bağını koparmıştı. Dolmuştu, ağlamak isteğiyle yanmıştı, ama ağlayamamıştı, göz pınarları kurumuştu, dört yıldır devam eden göç sonrası, nice sevdiklerini yollarda bırakmış, göç güzergahı yakınlarının mezarlarıyla belli olmuştu. Göç yolundaki toprağın bağrına kimleri bırakmamıştı ki... Kerimesini, eşini, kardeşlerinin, yeğenlerini ve şimdi de oğlu Ahmet Enver'i...

Sabaha karşı can kuşu Arş-ı âlaya kanatlanmıştı. Parasızlıktan cenazeyi kaldıramamıştı. Öğle namazına gelen cemaat durumu öğrenmiş, elbirliğiyle yıkanmış, kefeni, ismini bilmediği bir kişi almıştı. İkindiye kadar cenaze gasil ve tekfin işlemleri tamam olmuş, can oğlu, Eskişehir'in bir köşesine, garipler mezarlığına defin edilmişti.

Şimdi yüreği yanık baba, oğlunun mezarı başında yalnızdı. Cenaze namazını kıldırmaya dayanamamış, tekbiri almakta zorlanmış, kıldırma vazifesini başka birine bırakmıştı. Sıra telkine gelince "Münasip görürseniz ben vereyim, sesimi tanır." demiş, dayanamazsın diyenlere "İnşallah" dayanırım." cevabını vermişti.

Herkes taze kabrin yanından uzaklaşınca dünya ile ahiret arasında geçit olan mekânın kıble tarafına geçti, sevgili oğlunun baş ucunda durdu. Telkine niyetlendi. Yüce, emsalsiz ceddi Peygamber Efendimizi, O'nun vârisi silsile-i aliye büyüklerini ve hocası Seyyid Fehîm Hazretlerini hatırladı. Onları hatırlamasıyla gönlü genişledi, ölümün sevgiliyi sevgiliye kavuşturan köprü olduğu gerçeğiyle teselli buldu. Oğlunu hasta yatağındaki haliyle aklına getirdi. Telkine başladı,

"Aleyke selâmüllâh. Ya Abdellahi ibni abdellah." diye. Devam edemedi. Ses boğazında düğümlendi. Nefes almakta zorlandı. ""Göç yollarında doyasıya sevemediğim Enverim." feryadı nefesini kesmişti. Zorlandı, su diye etrafına baktı. Ne su gözüküyordu ne de su yetiştirecek bir kimse. Göğsü sıkıştı, kulakları zonklamaya başladı. Bu sırada içindeki "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadı duyuldu ve nefesi açıldı. Bu ne hâldi? Feryadın

sahibi "Enver'in artık benim" demek mi istiyordu?

Telkine devam etti. Telkin verilen Allah'ın kulunun oğlu Allah'ın kuluydu, itikat ve ameliyle baş başaydı.

Gözyaşları içinde telkini tamamladı. Toprağı, can kuşuna örtü olanı okşadı, kara toprağa sakladığı oğlu Ahmed Enver'i okşarcasına... Aralığın soğuğunda toprak elini yakıyordu. Yavaşça yerinden kalktı. "Allaha ısmarladık. Ahirette, İnşallah Peygamber efendimizin huzurunda buluşmak üzere... Erhamürrahimin Rabbimiz ayrılık olmayan diyarda beraber eylesin." duasıyla...

Gönlü kabirde, bedeni kendisini bekleyenlere doğru ilerlerken "Efendim. İnnâ lillâh. Ve innâ ileyhi râciûn. Allahü teâlâ sabırlar versin." diyen bir sese döndü.

Sabır dileyen, her hâlinden yüksek kademeden bir memur olduğu anlaşılan bir beyefendiydi. "Allahü teâlâ razı olsun." dedi. Yoluna devam ederken "Efendi Hazretleri, müsaade ederseniz bir hususu arz etmek istiyorum." şeklinde bir talep geldi, az önce konuşandan.

"Buyurun efendim."

Rahatsız etmekten çekinir bir halde konuştu:

"Efendi Hazretleri! Beni Dahiliye Nezareti Müsteşarı Hayri Efendi gönderdi. Dua taleplerini arz etmemi söyledi. Sizi ailenizle birlikte İstanbul'a beklerler."

Şaşırdı, hiç beklemediği zamanda 'İstanbul daveti' gelmişti. İngiliz işgali altındaki İstanbul'a davet... Hayri Efendi, Eskişehir'de olduğunu nereden bilmiş, böyle bir davete nasıl karar vermişti? Bu düşünceyle birlikte gönlü hemen 'Tövbe ya Rabbim. İşlerinin hikmetinden sual edilmez." diye tövbelere durdu.

Yönünü Bursa'ya doğru çevirdiği anda İstanbul haberi gelmişti. Hocası, 'Hicretini hadiselerin akışına bırak' demişti. Akış, yine İstanbul'a doğru dönmüştü. Bir evladını daha toprağa verdiği günde hicret haberi ulaşmıştı. Eskişehir'de çok sıkıntılı günler geçirmişti.

Muhecarat memurları kendileriyle fazla ilgilenmemişlerdi. Hele İstanbul'a bir ulaşsınlardı. Oradan Bursa'ya geçmek daha kolaydı. Boyun büktü.

"Evladım. Hayri Efendi'den Allahü teâlâ razı olsun. İsteği başım-gözüm üzere. Ancak burada işlerimiz daha bitmedi. Oğlumu buraya yeni defin ettik. Akrabalarımın bir kısmıyla da bu şehirde buluşmak üzere kararlaştırdık. Üç-dört ay sonra İnşallah İstanbul'la şereflenirız."

Meçhul misafir, ceketinin iç cebinden bir paket çıkardı, Efendi Hazretlerine uzattı.

"Efendim. Burada Hayri Efendi'nin size hitaben yazısı, nasıl hareket edeceğinize dair bilgi, acil ihtiyaçlarınız için bir miktar para vardır. İnşallah buradaki işlerinizi bitirince sizi İstanbul'a bekliyoruz."

Paketi aldı. Almasıyla da omuzlarına bir yükün daha bindiğini hissetti.

"Evladım. Hayri Efendi'den Allahü teâlâ razı olsun. Kendisine selam ve dualarımızı söylersiniz. İnşallah vakti-saati gelince İstanbul'a doğru yola çıkarız."

Misafir "Allahü teâlâ razı olsun efendim." diyerek çekmesine meydan bırakmadan elini öptü, ellerini bağlayıp "Müsaade ederseniz biz İstanbul'a dönüp, Hayri Efendi'ye sevinçli haberlerinizi ulaştırayım." Dedi.

"Allah yolunu açık etsin, kaza ve belalardan korusun." izin ve duasını alan misafir birkaç adım geri geri gittikten sonra yola koyuldu.

İstanbullu yolcunun arkasında baka kaldı. Bu gidişle İstanbul'a doğru çekildiğini hissetti. Oğlunun yeni kazılmış mezarına, elindeki pakete, sonra da mezarlıktan çıkmak üzere yolcuya baktı. 'Bir Enver gider bir Enver gelir. Ya Rabbim. Hakkımızda hayırlı olanı, iradene tâbi olabilmeyi nasip eyle." diye dualara durdu.

* * *

1337 Hicri yılının Şaban ayı başı, 1919 Miladi senesinin Nisan ayının son günleriydi. İstanbul'da güller tomurcuğa durmuş, açacağı seher vaktini, ötecek bülbülü beklemekteydi.

Başkale'den hicret yollarına düşüşlerinden sonra tam dört sene geçmişti. 1915 yılının Mayıs ayında yollara düşmüşlerdi... Ve dört yıl sonra, 1919'un Nisan sonunda İstanbul'a, Eyüp Sultan Hazretlerinin şereflendirdiği müjdelenmiş diyara kavuşmuşlardı. Evet, kavuşmuşlardı ama bu acı bir kavuşma olmuştu. Haydarpaşa'dan trenden inip gemiye bindiklerinde... toplarını Topkapı ve Dolmabahçe Saraylarına çevirmiş İngiliz gemileriyle karşılaşmışlardı.

Bu, neyin işaretiydi? Hilafeti ve gücünü yeryüzünden kaldırmak isteyen İngiliz muradına ermiş miydi? Yüz yıl sonrasını planını yapan İngiliz hilafeti kaldırmakla yetinecek miydi? Yoksa, hilafet ağacının bir daha gün ışığına çıkmaması için toprağı mı zehirleyecekti?

İngiliz gemilerini görünce eli ayağı buz kesmişti. İngiliz, girdiği yerden, maksadını elde etmeyince, sonraki onlarca yılın düzeninin kurmayınca, en önemlisi de ipleri kendi adamlarına bırakmayınca çıkmazdı. Kendisini Başkale'den İstanbul'a atan hicret rüzgârının esrarına erer gibi oldu. Anlaşılan o ki vazifesi, zehirlenen toprağın zehrini almak, çınar ağaçlarının boy atmasını sağlamaktı.

Hey gidi Topkapı Sarayı hey! İçinde yaşayanlar âleme nizam verdikten sonra, şimdi boyun bükmüş bekliyordu, İngiliz toplarının karşısında... Haklarında verilecek kararı... Yoksa çoktan verilmiş miydi?

Yola çıkmazdan önce bulmuştu, Hayri Efendi'nin adamı kendilerini, Eskişehir'de. Trende yer bulunmasından eşyalarıyla birlikte trene yerleşmelerine her şeye o koşturmuş, bütün masrafları karşılamıştı. Haydarpaşa'da trenden inmeleriyle birlikte kendilerini götürecek gemiyi hazır etmiş, eşyaların kayığa yüklenmesini sağlamıştı.

İşte şimdi Eyüp Sultana doğru yol alıyorlardı. Eyüp Sultan Yazılı

Medresede ikamet edecekleri söylenmişti. Sevinmişti, Eyüp Sultana yakın olmaktan. Gönlü bir anda Eyüp Sultan Hazretlerine oradan da Kaşgari Dergâhına kaymıştı. Bu dergâh, silsile-i aliye büyüklerinin, Muhammed Masum Faruki Hazretlerinin talebelerinin İstanbul'daki hatırasıydı. Eyüp Sultan Hazretlerinin korumasında, ev sahipliğinde bir misafirdi. Seneler önce bu dergâha çıkışını, burada, Eyüp Sultan Hazretlerine ikamet isteğiyle yanışını hatırladı.

Gemi Eyüp Sultan iskelesine doğru ilerliyor, hatıralar, gelecekle ilgili endişeler birbirini takip ediyordu.

150 kişi çıkmışlardı Başkale'den dört sene önce... Eşi, oğlu ve kardeşlerinin de bulunduğu yakınlarının yüzde sekseni hicret yollarında kalmıştı. Yüzde onu da Anadolu'nun muhtelif yerlerine dağılmışlardı, iş bulabilmek, geçinebilmek ümidiyle... Geri kalan yüzde onu ancak ulaşabilmişti İstanbul'a...

Eyüp Sultan Hazretlerine komşu olmasına çok sevinmişti ama... İşgal, hem de İngiliz işgali altındaki İstanbul'da ne yapabilirdi. Gönlü 'İstanbul'da kalmalısın, Allahü teâlâ Musa aleyhisselamı en büyük düşmanı, kendisini öldürmek için arayan, bunun için binlerce erkek bebeğe kıyan Firavunun Sarayında muhafaza etmedi mi?', aklı ise 'Bursa'ya gitmelisin. İşgalden altında bulunmamak için ta buralara gelmedin mi?' diyordu.

Gözleri Dolmabahçe Sarayı'nın karşısındaki İngiliz gemilerine kayınca gönlü ve aklı birbirine iyice karıştı, hangisinin ne söylediği belli olmadı.

"Hele bir İstanbul'a yerleşelim. İlk fırsatta Bursa'ya gider, 'Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum' feryadının sahibini orada ararız. Ya feryat sahibi İstanbul'daysa... O zaman ne yapacaktı? O'nun zorlama olmadan kendisini bulmasını mı bekleyecekti? Rüyada böyle söylenmişti. Onu da o zaman düşünürüz. 'Hadiselerin akışına bırak' denmişti." Düşünceler yağmur gibi yağıyor, zaten yorgun olan gönlünü iyice yoruyordu.

Erzurumlu İbrâhim Hakkı Hazretlerinin 'Mevlam görelim neyler/Neylerse güzel eyler' sözlerini hatırlayarak teselli buldu.

Yazılı Medrese, şeyhülislâm müfiyyü's sekaleyn Ebussuud

Efendi'nin ders verdiği medreseydi. Eyüp Sultan Camisi'ne yakındı. Avlusunda Ebussuud Efendi'nin mezarı vardır. Cinlerin kendisinden sorduğu fetvaları, kendi lisanlarında duvara yazdıkları için buraya yazılı medrese adı verilmişti.

Gemi Eyüp iskelesine yanaştı. Eyüp Sultan Hazretlerine komşu gelmekten çok heyecanlıydı. Adımını gemiden Eyüp Sultan toprağına attığı an titredi. İçindeki ses dayanılmaz şekilde feryat etmeye başladı. Sanki, sesin sahibi hemen yanındaydı da içindeki sesle aynı anda feryat ediyordu. Çekildiğini hissetti. Yoksa kendisi için nice bin fersah yol kat ettiğiyle buluşuyor muydu? Sağ tarafına baktı. Dokuz yaşlarında gösteren bir çocuk Topkapı Sarayı'na doğru bakıyordu. Onun içindeki sesin sahibi olduğunu hissetti. Anlatılmaz şekilde heyecanlandı. Koşup "Evladım, bu kadar peşinde koşturduğum yeter. Sendeki nasıl bir istek ki beni ta nerelerden buralara getirdin. Gel talebem ol, gönlümdeki gönlüne akıtayım." dememek için kendini zor tuttu. "Kendi isteğiyle, zorlama olmadan gelecek ve iki gelişte üç edebe riayet edecek." denmişti.

Artık Bursa yolları kapanmıştı. İstanbul, vatan-ı aslisi olmuştu. İşgal altındaki şehri, asıl vatan tutuyordu, nice işgalden kaçtıktan sonra...

Mıknatısla çekilir gibi çekildi. Çocuğun yanına geldi.

"Selamün aleyküm evladım. İsmini bağışlar mısın?"

Baktığı yerle bir olmuş çocuk, rüyada gibi konuştu:

"Hüseyin Hilmi, efendim..."

"Çok güzel ismin varmış... Nereye bakarsın bu kadar dikkatle?"

Ufka bakan gözler, bu sualle selam ve kelam sahibine döndü, bakışlar çok yorgundu, sanki yüzlerce yılın yükünü taşıyor gibiydiler. Efendi Hazretleri hayret etti, bu yaştaki çocuğu bu kadar yoran neydi. Çocuk, nice acıların izini taşıyan bir sesle konuştu:

"Aleyküm selam efendim. Gemilere... toplarını Topkapı Sarayı'na doğrultmuş İngiliz gemilerine bakarım."

Cevapla toplar yüreğine ateş etmiş gibi vuruldu, teselli bulabilmek ümidiyle sual eyledi:

"Hay benim akıllı çocuğum! Gemilere niçin bakarsın?"

Bakışlarını gemilerden kurtaran çocuk sual sahibine dikkatlice baktı. İçindeki adımların ona doğru yürüdüğünü hissetti.

"Ne yapabilirim ona bakarım, bu gemilerin toplarını bir daha Topkapı'ya çevirmemesi için..."

Bu cevapla bu sefer toplar hakikaten de yüreğine ateş etmişti.

"Sen daha çocuksun. Bu koca gemilere ne yapabilirsin ki?"

Son sual çocuğu kızdırdı, sertçe konuştu:

"Şimdi bir şey yapamam ama... Okuyacağım... Çok çalışacağım, Ebussuud Efendi gibi âlim olacağım. Barbaros Hayreddin Paşa gibi askerler yetiştireceğim, bu gemileri İstanbul'a sokmayacak... Babama söz verdim. Sözümü tutmalıyım."

Aldığı cevaplarla gönlü delik deşik olan Abdülhakîm Efendi, yeni bir suale cesaret edemedi, "Evladım. Allahü teâlâ tez zamanda maksadına kavuştursun." diyerek yürüdü, kendisini bekleyenlere doğru... Karaya ayak basar basmaz dokuz yaşındaki bir çocuğa yürümesinin, onunla konuşmasının şaşkınlığındaki sevdiklerine doğru...

Gönlündeki feryatların sahibini geride bırakmanın üzüntüsünde, onu tanımanın sevincinde, bir an önce bir araya gelme ümidinde...

* * *

İstanbul'a geleli beş ay olmuştu. Göç yollarına düşeli en huzurlu günlerini yaşamıştı. Bir de toplarını Topkapı ve Dolmabahçe Sarayı'na çeviren İngiliz gemileri olmasaydı... İşgal altında olduklarını bile fark edemeyeceklerdi. İngiliz'in varlığı belli değil gibiydi. Sanki ortaya çıkmak için ipleri tamamen eline almayı bekliyordu. Bu da kendisini çok tedirgin ediyordu. "İngiliz" deyince Hindistan'da yaptıkları aklına geliyordu. Orada nasıl sinsice

çalıştıklarını, Müslümanları birbirlerine nasıl düşürdüklerini ve Müslümanların başına içlerindeki satılmışları, hürriyet kahramanı diye nasıl getirdiklerini anlatmıştı, Medîne-i Münevvere'de Şeyh Ziyâ Ma'sum Hazretleri, İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin torunu... Onunla konuşmasından sonra İngilizleri çok yakından takip etmeye gayret etmiş, İngilizlerle ilgili ne bulursa okumuştu.

Hayatta kalan on beş kişilik aile ferdiyle medrese odalarına yerleşmişler, dört yılın yorgunluğunu atmaya çalışmışlardı.

En hoşuna giden şey de Ebussuud Efendi'nin cinlerin suallerine duvarlara yazdığı cevaplardı.

Hemen hemen her gün iskelede, İngiliz gemilerine bakarken tanıştığı Hüseyin Hilmi isimli çocuğu beklemişti. Ama gelmemişti. Çok yakınlardaydı, hissediyordu, gönlündeki "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum" feryatları iyice fazlalaşmıştı ama gelmiyordu. Onun için nice beldeler aşıp gelmişti, ancak o bunu bilmiyordu. Bekleyecekti, kendiliğinden gelmesini, iki görüşte üç edebe riayet etmesini, zamanın dolmasını...

İstanbul'u teşriflerinden sonra bir an durmadı. Vefa lisesinde öğretmenlik, Sultan Selim Câmi-i şerifi yanındaki Süleymaniye Medresesinde, Medrese-i mütehassısînde müderrislik yaparak İslâmiyet'i yaymaya, din düşmanlarını susturmaya ve sindirmeye başladı. Medreselerin en yüksek kısmı olan, Süleymaniye Medresesine 2 bin 500 kuruş maaşla müderris olarak tayini gerçekleşmişti. Bu tayin, Şeyhülislam Mustafa Sabri efendinin arzıyla, Hicri 8 Zilkade 1337 ve Miladi 5 Ağustos 1919 tarihli ferman ile yapılmıştı.

Seyyid Abdülhakîm Efendi, tayin için kendisinden eser ismi istenince, "Biz kitap yazmaya değil, kitap yazana yol olmaya geldik." demişti. İstekte bulunanlar, bu sözdeki esrarı anlayamadılar, her haliyle en büyük eser olandan, eser ismi istemekten vazgeçtiler.

5 Ağustos tarihli fermanda biraderleri Seyyid Tâhâ efendinin de ismi geçmekteydi. Fermanda,

Dârü'l Hilâfeti'l Âliyye Süleymaniye Medresesinde münhal (boş) hadîs-i şerîf dersi müderrisliğine "Debreli Vildân Fâik Efendi ve

tasavvuf dersi müderrisliğine Hakkâri ulemasından Abdülhakîm Efendi ve fıkh-ı Şâfi'î dersi müderrisliğine Hakkâri mebûs-i esbakı (Hakkari eski milletvekili) Seyyid Tâhâ Efendi tayin olunmuştur. Bu irade-i seniyyenin icrasına meşîhat-i islâmiyye memurdur. Muhammed Vahîdeddîn." denilmekteydi.

Bu tayinden sonra geçimleri düzelmiş, aile efradı bir araya gelmişti. Yazılı medresede rahatları yerindeydi. Ama gönlü iki şeyi istiyordu. Mekân olarak Kaşgari Dergâhı'nı... Gönlünü oraya bağlayan çok şey vardı. Orada İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin kokusu vardı. Daha ilk görüşte aşık olmuş, vurulmuştu oraya...

Gönlünün ikinci istediği, beklediği, kendisi için nice yollar aştığıydı. Onun "Okuyacağım... Çok çalışacağım, Ebussuud Efendi gibi âlim olacağım. Barbaros Hayreddin Paşa gibi askerler yetiştireceğim, bu gemileri İstanbul'a sokmayacak... Babama söz verdim. Sözümü tutmalıyım." şeklindeki konuşmasını bir türlü unutamıyordu. Bu sözler aklına gelince gönlün "İnşallah evladım, yalnızca Barbaroslar yetiştirmeyeceksin, Ebussuud Efendi gibi âlimler, Tokatlı Muhammed Emin Efendi gibi gönül ehli zatlar yetiştireceksin. Yüce Mevlam seni her türlü tehlikeden muhafaza etsin." diye dualara durdu. Artık iyice emin olmuştu, onun, İmâm-ı Rabbânî Hazretlerini 260. mektubunda müjdelediği kişi olduğuna...

Su akıyor, suyla birlikte düşünce ve gönlü de bir diyardan diğerine, bir hatıradan ötekine, bir düşünceden öbürüne akıyordu, bir mübarek cuma gününün ikindi sonrası.

Ekim ayının ilk günleriydi... Hava serinceydi, ama o farkında değildi, son dört yıldır yaşadıkları gönlünü, gönlüyle birlikte bedenini yakıyordu. Gözleri büyük âlim Ebussuud Efendi'nin kabrine gitti. Cinlere fetva vermesi aklına geldi. Cinler, aklına gelince gülümsedi, onların en gönül yakıcısıyla yaşadıklarını hatırladı.

Birden medrese bahçesi hareketlendi. Gelenler, yalnızca akla gelenler değildi... Gelişler devam ediyordu, doğuma, ölüme, bir diyardan diğerine, iyiden kötüye, kötüden iyiye...

"Şeyhülislam Mustafa Efendi Hazretleri teşrif buyurdu. Çabuk

istikbal eyleyin." sözleri ortalıkta dolaştı. "Hayırdır inşallah" deyip hemen abdestini bitirdi.

Medrese bahçesi bir anda karışmıştı. Gelen Osmanlı'nın şeyhülislamı olabilir miydi? Yanlış anlama mı vardı? Cümle kapısına doğru yürüdü. Kapıya geldiği anda karşılaştı. Evet, gelen oydu, ihtiyar Osmanlı'nın eski şeyhülislamıydı. Zor gün dostunu görmekle gönlü genişledi.

"Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz. Şeyhülislam Hazretleri. İnşallah burada sefalar bulursunuz."

Mustafa Sabri Efendi, selam verdikten sonra "Hoş bulduk, sefalar bulduk, inşallah gelişimiz sefalar getirmeye olmuştur. Efendim, şeyhülislam yükünden kurtulalı iki haftayı geçti." diyerek Abdülhakîm Efendi'yle, müsafaha yaptı, kucakladı.

Abdülhakîm Efendi, "Siz bizim gönlümüzde her zaman şeyhülislamsınız." diyerek Mustafa Sabri Efendi'yi şadırvanın hemen yanındaki müderris odasına geçirdi. Hâl-hatır sorduktan sonra Abdülhakîm Efendi, yapılan yardımlar için şükranlarını bildirdi, "Size, nasıl dua edeceğimizi bilemiyoruz. Ne yapsak hakkınızı ödeyemeyiz." dedi.

Mustafa Sabri Efendi, "Sizin için ne yapsak azdır. Osmanlı'nın, İslâm aleminin İngiliz'in elinde oyuncak olduğu bu zor günlerinde ümidimiz sizsiniz... yetiştireceğiniz talebelerinizdir." cevabını verdi.

Abdülhakîm Efendi'nin İstanbul'a geldikten sonra misafiriyle ilk görüşmesiydi. En son hacca gidişte, 1908'de görüşmüşlerdi. Mustafa Sabri Efendi, Abdülhamîd Han'ın kütüphane müdürü, dert ortağıydı. Abdülhakîm Efendi'den dokuz yaş daha gençti. Hindistan'daki İngiliz mezalimini ve hain planlarını anlatan Mazhar Efendi'den sonra Mustafa Sabri Efendi'den de 'İngiliz' sözünü işitmişti. İşitmekle beraber "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum" feryadı fazlalaşmıştı. 'İngiliz' sözü yüreğini anlatılmaz şekilde sancıtır, içindeki feryadı fazlalaştırır olmuştu.

İçindeki feryatla 'İngiliz'in ilgisi neydi? Gönlüne doğan oydu ki...

Gelecek yıllarda 'kavuşmak ve öğrenmek istiyorum' taleplerinin önünde en büyük engel İngilizler olacak... İngilizler bidat, sapık inanışları destekleyerek bu taleplere şekerle kaplanmış zehirle cevap vermeye gayret edeceklerdi.

Ne zamandır çok merak ettiği şeyi sordu:

"Efendim. Padişah Efendimiz Anadolu'ya Kemal Paşa'yı gönderdi. Çok geniş yetkililerle... İşgale karşı Anadolu'da hareket başlatması için. Yetki, güç demektir. İstanbul işgal altındadır. Anadolu'daki bir hareket, milleti arkasından sürükler. Bu paşa, Erzurum ve Sivas'ta kongreler topladı. İşgale karşı direnen bütün müdafaa cemiyetlerini tek bir elde teşkilatlandırdı. İstanbul Hükümeti, onu önce İstanbul'a çağırdı, gelmeyince tutuklama emri çıkardı, o da daha sonra askeri vazifelerinden istifa ettiğini söyledi. Kendisiyle İstanbul arasında ipler kopmuş gibi. Bütün bunlar nedir?"

Mustafa Sabri Efendi, derin bir iç geçirdi.

"Padişah Efendimiz, işgal altındaki İstanbul'da İngilizlerle mücadelenin çok zor olduğunu anladı. Elini güçlü tutmak için Anadolu'yu teşkilatlandırmak arzusundaydı. Bu sebeple güvendiği kumandanları Anadolu'ya göndermek istedi. Anadolu'da teşkilat kurmak için bir başkumandan göndermeyi kararlaştırdı. Medine Muhafızı Fahri Paşa, on ikinci ordu kumandanı Ali İhsan Paşa ve Harbiye Nazırı Mersinli Cemal Paşa gibileri Malta'ya sürülmüştü. Malta'ya sürülmeyenlerden Palabıyık Ziyâ Paşa'yı göndermek istedi, prostat hastası olduğunu söyleyerek gitmedi. Kadıköy'de, oturan Çerkez Ferid Paşa'ya teklif etti, o da özür dileyerek gitmedi.

Anadolu'ya gönderilecek kumandanın seçilmesinde çeşitli zümreler, kendi hesaplarına halifemiz Vahîdeddîn Han üzerinde tesir etmeye çalıştılar. Hele İngilizler, hem perde arkasından hem de açıkça hilelere başvurdular.

Vaktiyle Sultan Abdülmecîd Han'ı aldatarak, yetiştirdikleri mason Reşid Paşa'yı Sadrazam yaptıkları gibi kendi adamlarını Anadolu'ya göndermek için çok çalıştılar. Saraydaki casusları vasıtasıyla Halifeyi aldatıp Anadolu'ya soysuz, satılmış bir

adamlarının gönderilmesini çok uğraştılar.

Hiç ortalıkta yok iken Kemal Paşa'nın ismi söylenir oldu. Bu ismi padişaha eski sadrazamlardan tavsiye eden oldu.

Padişah, kendisini Berlin seyahatinden tanıyordu. Birlikte yolculuk yapmışlardı. İttihatçılara karşı bir paşa. Kendisini en son olarak Yıldırım Orduları Grup Komutanı olarak atadı ve yaveri yaptı.

Kemal Paşa'yı Anadolu'ya gönderme fikrine Harbiye Nazırı Şakir Paşa, cumhuriyetçi diye karşı çıktı. Ben de karşı çıktım, sebeplerini de söyledim. İngilizlere yakınlığıyla bilinen ve o zaman sadrazam olan Damat Ferit Paşa da Kemal Paşa'nın Anadolu'ya gitmesini istedi.

Vahîdeddîn Han, görevlendirmeyi yaptıktan sonra paşayı 16 Mayıs 1919 Cuma Yıldız Camii Hünkar Mahfili'nde kabul etti ve kendisine sadık kalacağına dair yemin ettirdi.

Paşa, yola çıktıktan sonra içinde bulunduğu gemi, Boğaz'da İngiliz tarafından durduruldu. Tam her şey bitti dendiği anda, gelen bir emirle yola devam etmesine izin verildi.

Erzurum ve Sivas Kongrelerinde aldığı kararlarla kendi başına hareket ettiği, İstanbul'un emri dışına çıktığı anlaşılınca geri çağrıldı, gelmeyince tutuklama kararı çıkarıldı, o da görevinden istifa etti.

Gittiği her yerde Halife adına hareket ettiğini, İstanbul Hükümetinin İngilizlerin zorlamasıyla kendisinin görevden alınması için karar çıkarttığını, Anadolu'daki İstiklal Savaşı bittikten sonra İstanbul'u da işgal kurtaracaklarını, Halife Sultana bağlı kalacaklarını söyledi."

Anlattıkları, Mustafa Sabri Efendi'yi hem yormuş hem de üzmüştü. Su içebilmek için izin istedi.

İngilizler 1919 yılı başında Adana, Antep, Maraş ve Urfa'yı işgal etmişti. Daha sonra da Batum ve Kars'a asker çıkarmıştılar. İtalya,

Nisan 1919'da Antalya, sonra da Konya'yı işgal etmişti.

Yunanistan 15 Mayıs 1919'da İzmir, Aydın ve Manisa'yı; İtilaf Devletlerinin desteğiyle Ermeniler, Nisan 1919'da Kars'ı işgal etmişlerdi.

Fransızlar, Ekim-Kasım 1919'da devraldıkları Adana, Antep, Maraş ve Urfa'ya girmiş ve güneyimizde "Kilikya Ermenistanı" kurma hazırlığı ile, Suriye'den getirttikleri göçmen Ermenileri silahlandırarak, Türkler üzerine saldırtmışlardı. 13 Kasım 1918'de İstanbul önlerinde demirleyen İtilaf Devletleri donanmasının gelmesiyle başlayan yıkıcı ve bölücü faaliyetler, Türk topraklarının işgaliyle daha da genişlemişti.

Rum, Ermeni, Yahudi, Necdî ve Nastûrî azınlıkları ile hainler çeşitli teşkilâtlar kurmuşlar... İtilaf Devletlerinin "Türkiye'nin haritadan silinmesi" faaliyetleri doğrultusunda çalışmalarını başlatmışlardı. Düşmanların faaliyetlerine karşı Türk vatanseverleri de teşkilatlanarak, mücadeleye hazırlandılar. Çeşitli yerlerde müdafaa cemiyetleri kuruldu.

Samsun-Trabzon bölgesindeki Pontuscu Rumlar, Müslüman ahaliye karşı harekete geçerek, yol kesme, câmileri yakma gibi fiillere başladılar. Karadeniz bölgesini Mondros Mütarekesi hükümlerine göre işgal ettirmek istiyorlardı. Bu bölgenin güvenliği ve Anadolu'daki teşkilatlanma için Vahideddîn Han, harekete geçmiş... Almanya seyahati esnasında yanında bulunan ve fahrî yaveri olan Kemâl Paşayı 19 Nisanda Dokuzuncu Ordu Müfettişi olarak tayin etmişti. 6 Mayısta bu vazifesi Vekiller Heyetince tasdik edilmişti.

İşgal altındaki İstanbul'dan vatanın kurtarılamayacağını anlayan Vahideddîn Han, güvendiği kumandanları Anadolu'ya göndermek istemişti. Ancak bunlar; "Dünyaya karşı harp edilmez. Bu iş olmaz." diyerek gitmeyi reddetmişler. Sultanın, kurtuluşun Anadolu'dan gerçekleşeceğine ümidi tamdı. Bir ara kendisi gitmeyi düşündüyse de İngilizler; "Eğer Anadolu'ya geçersen İstanbul'u Rumlara işgal ettirir, taş üstünde taş bırakmayız." diyerek engellediler. Bunun

üzerine bir gün saraya çağırdığı Kemâl Paşa'yı "Paşa, paşa! Şimdiye kadar devlete çok hizmet ettin. Bunları unutun. Asıl şimdi yapacağın hizmet hepsinden mühim olabilir. Devleti kurtarabilirsin." sözlerinden sonra, büyük yetkilerle Anadolu'ya göndermişti.

16 Mayıs 1919'da Mustafa Kemâl Paşa, devlet adamları ile vedalaşıp, Vahideddîn Han tarafından kabul edilmişti. İşgal kuvvetleri namlularının Yıldız Sarayına çevrili vaziyette Sultan'la görüşen Kemâl Paşaya, Hatt-ı Hümâyûn" verildi. Bu hümâyunda;

"Yaverlerimden Kurmay Tuğgeneral Mustafa Kemâl Paşaya:

Umumi Harbin (Birinci Dünya Savaşı) müttefikler hesabına kaybedilmesi üzerine doğan siyasi durum, büyük atalarımın mülkünü, hilâfet ve saltanat makamını çetin ve korkulu bir yere sürüklediğinden, hükûmetimin kararıyla tayin olunduğunuz mıntıkada asayişi sağlamak ve şahane rıza ve dileğime aykırı hâllerin meydana gelmesini engelleyerek ve topyekûn korkulu şeylerin def'ine cehd ve gayret göstererek, milletimin saldırgan ellerden kurtulmasını sağlamak için tek vücut hâlinde davranılmasını selamımla beraber asker ve memurlara ve halka bildirmek üzere irade ettim!" yazıyordu.

Daha sonra, Paşa, Vahîdeddîn Han'ı dinlemeden hareket ettiği gerekçesiyle görevden alınmış, o ise, Anadolu'da teşkilatlanmaya devam etmişti.

İngilizler Musul'un tamamını; Fransızlar Adana, Antep, İskenderun, Maraş, Mersin ve Urfa'yı; İtalyanlar Antalya'dan Kuşadası'na kadar uzanan kıyılarla Büyük Menderes Nehri arasındaki Güneybatı Anadolu'yu fiilen işgal etmişlerdi.

Boğazlar bölgesiyle Anadolu ve Trakya'nın birçok şehirleri ve kasabalarında İtilaf Devletlerinin kuvvetleri veya kontrol ekipleri yer almışlardı. Doğu'daki Türk birliklerinin Güney Kafkasya'yı boşaltarak harbin başındaki hudutların gerisine çekilmesini fırsat sayan Ermeniler, "Büyük Ermenistan" devletini kurma hülyasını gerçekleştirme çabasındaydılar.

Fransız, İngiliz, İtalyan ve Japon başbakanlarından kurulu "Yüksek Meclis", Yunanların İzmir'e asker çıkarması müsaadesini vermişti. İzmir Limanındaki Amerikan, İngiliz ve Yunan donanma kumandanlıklarının On yedinci Kolordu Kumandanına ortak nota verildi.

Bu ortak notada, Mondros Mütarekesinin 7. maddesi hükmünce; İzmir istihkâmlarıyla çevresindeki bütün savunma tertip ve araçlarını içine alan arazinin devletler adına Yunanistan tarafından işgal edilmesine karşı konulmamasını istemişler ve 15 Mayıs'ta İzmir işgal edildi.

İşgal edilen Türk topraklarında 38 bin İngiliz, 59 bin Fransız, 17 bin İtalyan ve 90 bin Yunan askeri bulunuyordu.

Bütün bu işgallere karşı Anadolu'nun dört bir tarafında mukavemet başladı. Ancak Anadolu insanı iki arada kalmıştı. İnsanlar tereddütlerini dile getiren konuşmalar yapıyorlardı. Bir tarafta Kemal Paşa, diğer tarafta Halife... Paşa'nın "Bütün bu yaptıklarım Halifenin emriyledir. Halifenin hakkımdaki kararı İngilizlerin baskısıyladır. Görünüşte bana karşıdır, ama her zaman duası ve desteği bizimledir." diyerek bu tereddüdü gidermeye çalışıyordu.

Benzer konuşmalar Hüseyin Hilmi Efendilerin evinde de yapılmıştı. Yeminli Deli Said Efendi, durumu yirmi yaşındaki oğlu Mustafa ve on beş yaşındaki İbrâhim ile tartışmış sözlerini, "Kemal Paşa, savaş bittikten sonra gelip Padişaha tekmil verirse, o zaman ben ona iyi asker derim. Bakalım zaman ne gösterecek. Ama her halükarda Anadolu'da hareketi desteklemek, işgalcileri memleketimizden atmak zorundayız. Bu Kemal Paşa eliyle mi, başkası eliyle mi olur bilemem. Ama olmalı." demişti.

Şakir Efendi'nin getirdiği suyu içen Mustafa Sabri Efendi, şöyle bir nefeslendi.

"Efendi Hazretleri müsaade ederseniz bir hususu arz etmek isterim."

Abdülhakîm Efendi, hitap şeklinden tedirgin oldu.

"Affınıza sığınırım. Hazret olmak, arz edilmek kim, biz kim? Allahü teâlânın garip bir kuluyuz. Siz ki eski bir şeyhülislamsınız, siz söyleyeceksiniz biz yapacağız."

Bu sözlerle de Mustafa Sabri Efendi mahcup oldu.

"Estağfurullah efendim. Şunu arz etmek isterim ki... Bir yıldır İngilizleri daha yakından tanıma fırsatı buldum. Ehl-i sünnetin en büyük düşmanı onlar. Hindistan'da Kadıyani gibi sapık mezhepleri, Arabistan'da Vehhabiliği, Mısır'da mezhep kabul etmezleri ortaya çıkardılar. Osmanlı'nın son parçası İstanbul ve Anadolu'da da benzer oyunlar peşindeler. Sizi yakından takip ediyorlar. Ne olur siyasetten uzak durun, kendinizi setretin. Dünyada ehl-i sünnetin kuvvet bulması için size ihtiyaç var. Ben siyasete karıştım. Beni İstanbul'da tutmazlar. İstanbul'dan ayrılmazdan önce bir şey daha yapmak isterim, müsaade ederseniz."

"Müsaade sizin efendim, buyurun. Arzunuz, bizim için hemen yerine getirilmesi gereken bir emirdir."

"Estağfurullah efendim. Eyüp-Gümüşsuyu'ndaki Kaşgari Dergâhı meşihatı boş. Orası hemen Eyüp Sultan Hazretlerini yanı, İstanbul'un kalbi gibi. Bildiğiniz gibi İmâm-ı Rabbânî kuddise sirruh Hazretlerinin izini taşır. Uygun görürseniz Şeyhülislamlık oraya sizi tayin etmek ister. Halife Efendimiz de bunu çok arzu eder. 'Efendi Hazretlerinin orada bulunması İngiliz işgaline ve sonrasına karşı en büyük emniyetimiz olacak.' der. Ne emir buyurursunuz?"

'Kaşgari Dergâhı' ismini duymasıyla birlikte içindeki "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum' feryadı coşmuştu. Severek boyun büktü.

"Emir buyurmak ne haddimize efendim. Halife Efendimiz, nasıl münasip görmüşlerse öyle olsun."

* * *

1919 yılının Aralık ayının sonu, güneş doğmak üzereydi Kasımpaşa sırtları üzerinden... Köşk, dergâhın en fazla sevdiği yerdi. Sabah namazından sonra burasını mekân tutar olmuştu.

Güneşin doğuşunu, günün başlangıcını mezarlar içindeki bu yerde, kuş sesleri arasında yaşamak anlatılmaz bir zenginlikti.

Gözleri hep aynı yerde, Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesi üzerinde takılıp kalıyordu, buradan ayrıldığında da Eyüp'ün mahallelerini arıyor, gönlü, "Ey feryatların sahibi, gelişi müjdelenen bekletme artık." diyordu.

Eyüp Sultan Hazretleriyle geleceği müjdelenen arasında bir ilişki olduğunu hissediyordu. Eyüp Sultan Hazretleri, İstanbul'un fethinin mihmandarı, rehberi olmuştu. Beklenen hangi fethin anahtarıydı?

Kaşgari Dergâhına çok sevinmişti. İngiliz işgaline rağmen Arvâs'tan sonra en huzurlu günleri burada yaşadığını hissetmişti. Ailesinden geri kalanlar burada toplanmış, burasını vatan-ı asli tutmuştu. Sanki yıllardır ayrı kaldığı yârine kavuşmuştu.

Mustafa Sabri Efendi'yle görüşmelerinden hemen birkaç gün sonra... Gümüşsuyu'ndaki Kaşgarî dergâhı meşîhatine tayin edilmişti.

1337 Hicri yılı Zilhiccesinin beşinci gününe tesadüf eden 1919'un Ekim ayında padişah beratı ile yüz kuruş maaşı ile meşîhat ve imamet ve hitabet vazifesi Abdülhakîm Efendi'ye verilmişti.

Çoluk-çocuk sevinç içinde taşınma derdine düşmüşlerdi. Kasım'ın yirmi yedisinde dergâha geldiklerinde bir sürprizle karşılaşmışlardı.

Tekkede son şeyh Bahâ Efendi'nin inmeli vâlidelerinden başka kimse yoktu. İhtiyar kadın bağırıp çağırmış, "Burası bana ait" demişti. Tekke ehlinden kimseler bulunmadığı bir sırada, selamlık cihetine taşınmıştılar.

Tekkede bir hafta temizlik yapmışlar. Buldukları içki şişeleriyle de vurulmuşlar, İstanbul'da yaşanan sıkıntıları anlar gibi olmuşlardı..

Taşındıktan birkaç gün sonra adı geçen valide vefat etmişti. Cenazesi kaldırıldıktan sonra tekkenin harem dairesine ailece

yerleşerek şakin olmuştular. Tekkenin evvelki geliri çokmuş. Şimdi ise yevmiye yirmi kuruş kâğıt para et bedeliyle bir kiloya yakın pirinç ve bir kilo fasulyeden başka geliri yoktu

Kaşgari Dergâhına 1918 tarihinde ehli bulununcaya kadar vekâleten Abdullah Efendi tayin edilmişti.

Kaşgarî Tekkesi namıyla maruf olan bu tekke, 1745 senesinde Tersane Emareti ruznâmeciliğinden emekli ve Mekke-i Mükerreme'de mürşid-i hâs ve âm olan Şeyh Ahmed Yekdest Cüryânî Hazretlerinin halifesi Hacı Murtezâ Efendi tarafından inşa edilmişti. Eyyüb Sultan'da Gümüşsuyu'nda İdris Köşkü civarındaydı..

Adı geçen İdrîs köşkünü, İdrîs Hakîm bin Hüsâmeddîn Bidlisî yaptırmıştır. Sultan Bâyezîd ve Yavuz Sultan Selim zamanında derin âlim olan bu zat, İran hududundaki yirmi beş kabilenin Osmanlılara itaat etmesine sebep olmuş, böylece Çaldıran zaferine büyük hizmette bulunmuştur. Bülbülderesi civarında yaptırdığı çeşmenin yanında bir sed üzerinde metfundur. Hicri 932, Miladi 1526'da vefat etmiştir.

Murtezâ efendi, Hicri 1160, Miladi 1747'de vefat edip, denize bakan duvar önüne defnedildi. Oğulları da yanındadır.

Kalenderhâne'de şeyh olan Kaşgarlı Abdullah Efendi evlenmeye niyet etmiş, Kalenderhâne'nin şeyhliği için bekârlık şart olduğundan, Murtezâ Efendi tekkesine şeyh olmuştur. Bundan sonra dergâh Kaşgari diye anılmaya başlamıştır. Şeyh Kaşgarlı Abdullah Efendi'nin 1757 tarihinde vefatı üzerine oğlu Ubeydullah Efendi, şeyh tayin edildi. Ubeydullah Efendi on sekiz sene sonra vefat etti, evlâdı yoktu. Bunun üzerine tekkenin imamı, Geylân ahalisinden Şeyh Îsâ Efendi tekkenin şeyhliğine tayin olundu. 1791'de 90 yaşında vefatına kadar bu görevde kaldı. Sultan III. Selim Hân buna bir türbe yaptı.

Tekkeye son olarak Bahâ Efendi tayin olundu. Baha Efendi, 1918 tarihinde vefat etti ve tekkeye vekâleten Şeyh Ceylân Efendi tayin olundu. O ise Bahâ Efendi'nin hanımını nikâh ettiğinden

görevinden alındı ve Kaptan Hasan Paşa'nın türbe meşîhati hizmetini ifa eden Abdullah Efendi'ye, ehli gelince ehline verilmek üzere emanet verildi. Seyyid Abdülhakîm Efendi bu göreve ehil görülerek buraya tayin edildi, vazifeyi Abdullah Efendi'den devir aldı.

Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesine bakınca onun hicretini ve kendi hicretini hatırladı.

Hicaz ve hicret seferlerinde, Ankara, Sivas ve Kastamonu hâriç olmak üzere, bütün Anadolu vilâyetlerini gezerek mahallî ulemâ ve meşâyih ile görüşmüştü. Bununla beraber Mısır-İskenderiyye, Rıbat, Tanta, İsmâiliye, Süveyş, Portsaid, Cidde, Yenbu', Şam, Halep, Beyrut, Cebel-i Lübnan, Humus vilâyet ve şehirlerini de dolaşmıştı. Rus hududu dâhilindeki aşiretleri ve civardaki bütün köy ve kasabaları ve sair kabile ve aşiretleri, vaz, nasihat ve neşr-i tarikat için gezmişti.

Gele gele Eyüp Sultan Hazretlerine komşu, misafir gelmişti. Ve bekliyordu müjdelenen kimsenin, hiçbir zorlama olmadan gelmesini, iki gelişte üç edebe riayet etmesini... yolun büyükleri tarafından talebeliğe kabul edilmesini, sonunda emaneti hak ettiğinin işareti olarak onun içindeki adımların durmasını...

İstanbul ve Anadolu'daki Müslümanları çok zor günler bekliyordu. İttihat Terakki zamanında masonlar şeyhülislamlığa getirilmişti.

Kahire Müftüsü Abduh, mason olarak İslâmiyeti içerden yıkmaya çalışan azılı bir kafir olmuştu. İzmirli İsmail Hakkı, Ömer Rıza Doğrul, Hamdi Akseki, Şerafettin Yaltkaya, Şemsettin Günaltay, Konyalı Mehmed Vehbi, Mehmed Akif ve daha nice din adamları onun kitaplarını okuyarak tesir altında kalmışlar çeşitli yollar tutmuşlardı.

Abduh'un Mısırlı çömezi Ömer Rıza Doğrul'un yazdığı ve mezhepleri inkâr eden kitabı Muhâverât, İslâm'da Birlik ismiyle 1914 yılında tercüme edilerek İstanbul'da basılmıştı.

Bütün bunları hatırlayan Abdülhakîm Efendi'nin gönlü

daralıyordu. Eyüp Sultan Hazretlerini kabrine bakarak teselli bulmaya çalışıyordu. İçindeki feryatların sahibine seslenerek "Bir an önce gel de hem gönlümde hem de zihnimde bana emanet edilenleri sana aktarayım." diyordu.

* * *

1920 Mayıs'ının bir cuması. Kaşgari Dergâhı'nın küçük mescidi... Ağzına kadar dolu... Seyyid Abdülhakîm Efendi, kürsüde... Önünde boy boy kitaplar. Gözleri kimi zaman cemaatin üzerinde geziyor kimi zaman da kitaplara bazen de kapıdan girenlere bakıyordu, sanki birini bekliyordu.

Gözlerini yumdu.

"İnsanlar, Allahü teâlânın sevgili kullarında harikulade haller ararlar, bir anda yerden bir yere gitmek, havada uçmak, aklından geçenleri bilmek gibi... Bilmezler ki bütün bunların Hak nazarında kıymeti yoktur. Şeytan da bir anda bir yerden bir yere gider. Sinek de havada uçar. Asıl, keramet istikamet üzere, Allahü teâlânın emrettiği, Peygamber Efendimizin yaşadığı şekilde olmaktır. En büyük keramet budur. Evliya görüldüğü zaman Allahü teâlâ hatırlanır. Birbirinize ehihba, Allah için dost olunuz. Olunuz ki ağabeyliğe yükselin."

Bu sözler üzerine orada bulunanlar Allahü teâlânın korkusuyla titredi. Kendilerini Peygamber Efendimizin huzurunda sohbet dinliyorlar gibi hissettiler.

Abdülhakîm Efendi'nin her hali, o mübarek zamanı hatırlatıyordu. Onu görenler, kendilerini huzurların en mübareğinde hissediyorlardı.

Anlatılanlarla ve huzurda bulunmakla, zaman ve mekân ötesi haller yaşayanlar... hepsinin bir hikayesi vardı. Hepsi şu veya bu sebeple çekilmişlerdi, bu dergâha, mescide, huzura...

Şu kürsünün hemen dibinde duran, başını kalbi üzerine eğen, otuz yaşlarındaki kalın bıyıklı kişi... emniyet mensubuydu, ismi Enver'di.

İstanbul Emniyet müdürlüğünde İngilizlerle yakın temas içinde

olan üst rütbeli bir görevli kendisine, "Seyyid Abdülhakîm Efendi isminde bir zat İstanbul'a geldi. Meşayihdendir. Sen en güvenilir memurlarımızdansın. Onu takip etmekle, devlet ve idare hakkında neler söylüyor, rapor etmekle vazifelisin." demişti.

O da bu vazifeyi ifa için, Abdülhakîm Efendi'nin eshâbı arasına girmişti. Ama Efendi'ye gelişi o geliş olmuş... avcıyken av olmuş, onu ondan çalmıştı. Seyyid Abdülhakîm Efendi hakkında istihbarat yapmak, haber toplamak istemiş... Allah'ın sevgili kulu, onun kalbine girmiş, Allahü teâlânın izniyle içinde ne varsa bilmiş, bölmüş, parçalamış, zararlıları atmış, iyileri bırakmış ve arttırmıştı. Velhâsıl hadîs-i şerîfde buyurulan: "Dikkat edin, iyi bilin ki, Allahü teâlânın evliya kulları kalplerin casusudur. Onlar kalplerinize girer ve içindekileri görür." manası zâhir olmuş, ava çıkmışken avlanmıştı

Hemen kapının dibinde mahcup bir vaziyette duran... O ise... Vaktiyle uzun kavuğuyla bir Kadirî şeyhiydi. Tekkesi, yüzlerce müridi vardı. Kendisine bayramlarda saraydan kurbanlık koçlar hediye gelirdi.

Bir gün merak ederek namını işittiği Seyyid Abdülhakîm Efendi'nin Gümüşsuyu'ndaki tekkesine (şimdi boyun bükerek oturduğu tekkeye) geldi. Sohbetlerine katıldı. Onu yanına oturttu. Bu harekete sevindi. Kendi kendine, "Hah, benim kıymetini anladı" dedi. Sonra Sultan Vahîdeddîn Han'ın Harbiye Nâzırı Said Paşa geldi, onu da yanına oturttu. "Eh paşadır, yanında oturtması normaldir." diye düşündü. Sonra birisi daha geldi, onu da yanına oturttu. Cuma günü, müftülüklerden, şeyhülislâmlıktan Efendi Hazretlerini sevenler, hep de böyle kalbur üstü kimseler geldi. Gelenleri hep yanına oturttu. Kadiri Şeyhi kendisini kapının yanında buldu.

Burada hiç anlamadığı ilimler, duymadığı sırlar ve şahit olmadığı manalardan konuşuyordu. Bir Abdülhakîm Efendi'yi bir de kendini düşündü. Ve ona teslim olmaya karar verdi. Onu dinledikten, hallerini gördükten sonra kendi halini daha iyi anladı, utandı. Çünkü bu haliyle şeyh değil, o kapıda mürit bile olamazdı.

Herkes dağılınca kendi tekkesine gitti. Kürkünü, tacını çıkarttı. Tekrar Seyyid Abdülhakîm Efendi'nin huzurlarına geldi. "Hüseyin Efendi, sen misin?" diye sordular. Tanıdılar elbette, ama tanımamazlıktan geldiler. "Evet efendim, bendeniz Hüseyinim... Meğerse ben eş-şeyh değil, eşşekmişim! Kabul buyurursanız, bundan sonra, kapınızda hizmetçi olmakla şereflenmek istiyorum" diye arz etti. Tebessüm buyurup, "Estağfurullah, siz bilirsiniz" buyurdu.

Eve dönünce hanımına ve müritlerine, "Ben kapımı buldum, bundan sonra o kapıya, Seyyid Abdülhakîm Efendi'ye hizmet edeceğim, benimle beraber olmak istiyorsanız, siz de oraya hizmet edersiniz." dedi.

Bu sözlerinden sonra yanında bir kişi bile kalmamıştı. "Aklını kaçırmış." dediler. Ondan sonra huzurlarına devam etti. Hizmetleriyle şereflendi. Ne aldıysa, o hakikat denizinden aldı.

Gelenlere yer gösteren Tâhir Efendi diye bilinir. Erbil'de doğmuş ve tahsilini orada yapmıştı. Arabî ve Fârisîyi iyi bilirdi. Tefsir, Hadîs, Fıkıh gibi ilimleri tahsil etmişti, her mecliste söz sahibi denecek ilim vardı. Bir gün onu bir tanıdığı "Kaşgari Dergâhı'na yeni bir şeyh gelmiş. Anlata anlata bitiremiyorlar. Ben de gördüm. Çok etkilendim." diyerek Abdülhakîm Efendi'ye (Kuddise sirruh) götürdü.

Tahir Efendi'nin gitmekten maksadı, orada da söz sahibi durumunda olmaktı. Huzurda Abdülhakîm Efendi'ye çok yakın bir sandalyede oturdu. Sonra Efendi Hazretleri konuşmaya başladılar. Tahir Efendi, ilk sözleri işittikten sonra sandalyede oturmaktan hayâ edip, yere indi. Efendi Hazretleri konuşuyorlar ve Tahir Efendi'nin bilmediği, duymadığı manalar beyan ediyorlardı. Bu hâl karşısında Tahir Efendi, yakınlarında durmaya hayâ etti, biraz geri çekildi Biraz daha... Biraz daha derken, kendisini kapının önünde, nerede ise dışarıda sayılacak yerde bulmuştu.

Efendi Hazretleri bu sohbette "Evliyanın huzuruna dolu giden boş, boş giden dolu döner." buyurmuşlardı. Bir gün ona "Tâhir efendi, evinde kitap kalmasın, hepsini evden çıkar, Başkalarına ver." buyurdular. Tahir Efendi, kıymetli kitaplarına kıyamadı. Emirleri

yerine gelsin diye yalnızca birkaç kitabı elden çıkarmıştı. Yatsıdan sonra yatınca rüyada Efendi Hazretlerini gördü. "Tâhir, kitapları evden çıkardın mı?" buyurdular. Kalktı, abdest aldı. İki rekât namaz kıldı, tekrar yatmıştı. Henüz uyumamıştı ki, Efendi Hazretleri geldi ve "Hâlâ kitapları evde mi saklıyorsun?" buyurup celâllendi. Tahir Efendi, bu hâl karşısında çok korkmuştu. Hemen kalktı bütün kitapları çuvallara doldurup, evden çıkardı. Bundan sonra korku içinde yattı ve gönül huzuru içinde uyudu. Sonradan anladı ki... Efendi Hazretleri, onu kitaplardan uzaklaştırıp terbiye etmek, o zamana kadar onda olanları ondan alıp, kendinde olanları ona vermek için bu yolu seçmişti.

Tâhir efendi, bir rüya görmüştü. Rüyada tren istasyonunda tren bekliyordu. Tren geldi. Trende Efendi Hazretleri de vardı. Pencereden ona bakıp tebessüm ediyordu. Tahir Efendi, gitmek, yürümek, koşmak, trene binmek istiyordu ama elbisesinin ceplerinde sanki kurşun külçeleri vardı. O kadar istemesine rağmen yürüyemiyordu. "Gözümün önünde Efendi'nin treni kaçıyor ve on metre mesafeden trene binemiyorum." diye ağlamaya başladı. O sırada Efendi Hazretleri'nin sesini duydu. "Tâhir, ağırlıklarını at da gel" buyurdu. Uyanınca, ağırlıkların dünya bağları olduğunu anladı.

Efendi Hazretleri vaaz ediyor, her birinin ayrı bir hikayesi olan cemaati dinliyordu, başlarının kalplerine doğru eğilmiş vaziyette. Onlar, ehibba, dostlar, sevgililer idi...

Her yeni cemaat gelişinde gözleri gelene kayıyordu, o mu, beklediği, geleceği müjdelenen, içindeki feryatların sahibi mi diye...

* * *

Seyyid Abdülhakîm Efendi'nin sohbetine katılan artık birbirinden "ehihba' diye bahsediyor, ağabeyliğe yükselmek için gayret ediyorlardı.

Abdülhakîm Efendi'nin geliyor mu diye yollarını gözlediğiyse... Çocukluğunu yaşıyor, kayak kayarken pantolonları eskiyor, babasını kızdırıyor. Açık gezen kadınları, namaz kılmayanları görünce ağlıyordu, Cehenneme girecekler diye. Oyun için kardeşleriyle evlerindeki sobanın etrafında dönerken sobayı deviriyordu.

İngiliz askerlerine kızıyor, ama onların İstanbul'a gelmelerine mâni olmayan denizci Osmanlı askerlerine daha fazla kızıyordu, niçin onlara mâni olmadılar diye.

Bir an olsun babasına verdiği sözü unutmuyordu. Derslerine çok çalışıyordu, İngilizlerin tekrar gelmesine mâni olacak Barbaros Hayrettin Paşaları, Ebussuud Efendileri yetiştirebilmek için.

Her abdest aldıktan sonra gözlerine parmaklarını sürüyordu "Ya Rabbi sen benim gözlerimi hastalıklardan muhafaza et." diyerek... Çünkü Eyüp Sultan Hatibi Nuri Efendi'den böyle işitmişti.

Hocanın namazdan sonra "Ya Rabbi! Müslümanları, beldemizi, memleketimiz, bütün İslâm beldelerini belalardan, taundan, vebadan ve düşmanı sevindirir hâle düşmesinden muhafaza eyle." şeklindeki duasına can-ı gönülden amin diyordu. Ancak, 'düşmanı sevindirir hâle düşmekten' ne demek istendiği tam çıkaramıyordu. Bir gün bunu babasına sormuş, babası da "Evladım. Buna en güzel misal şimdiki halimiz. Bak vatanımızın her tarafı işgal edildi. Biz birbirimize düştük, fırkalara ayrıldık, millete önderlik edecek okumuş gençlerimiz savaşlarda telef oldu. Ordumuz dağıtıldı. Âlimler azaldı, meydan cahillere kaldı. İşte bütün bunlar, düşmanlarımızı sevindiren haller. İnşallah sen çok çalışacak, bir daha bu hallere düşmemiz için gayret edeceksin." demiş... O da İngiliz işgal gemileri hadisesinden sonra ikinci defa çok çalışma, Barbaros Hayrettin paşalar, âlimler yetiştirme sözü vermişti.

Hüseyin Hilmi Efendi, dersler ve oyunlar arasında koşturup, işgalin ne olduğunu anlamaya çalışırken... Seyyid Abdülhakîm Efendi onun yolunu gözlerken... İstanbul ve Anadolu'da düşmanı İstanbul'dan atmak, Ankara'da yeni bir Meclis, yeni bir hükümet kurmak için çok çeşitli gelişmeler yaşanıyordu.

12 Ocak 1920'de İstanbul'da yeni Meclis-i Mebusan toplandı. 13 Ocak'ta İstanbul'un Türk kalması için Sultanahmet Meydanında büyük miting yapıldı, buna Hüseyin Hilmi Efendi ve babası da katıldı.

20 Ocak'ta Maraş'ta Sütçü İmam'ın attığı ilk kurşunla

Fransızlara karşı mücadele başlatıldı.

28 Ocak'ta Osmanlı Meclis-i Mebusan'ının gizli toplantısında Misâk-ı Millî kabul edildi. 1 Şubat'ta Maraş'ta Fransızlar çarşıları yakmaya başladı ve çok şiddetli sokak savaşları baş gösterdi. 12 Şubat'ta Maraş, Fransız işgalinden kurtuldu. 15 Şubat'ta Londra Konferansı'nda, İstanbul'un Türklere bırakılması kararı verildi.

16 Mart'ta İstanbul, İtilaf Devletleri tarafından işgal resmen işgal edildi, fiili işgal resmiyete döküldü. Meclis-i Mebusan basıldı, bazı milletvekilleri tutuklandı ve Malta Adası'na sürüldü. Ankara'da yeni bir Millet Meclisi toplama teşebbüsüne geçildi.

28 Mart'ta Antep'te Fransızlara karşı direnişiyle ünlenen Şahin Bey şehit oldu. 2 Nisan'da İstanbul Mebuslar Meclisi'nden ilk grup Ankara'ya geldi.12 Nisan'da 1920 Urfa, Fransız işgalinden kurtuldu. 21 Nisan Bursa'da bazı din adamları, Anadolu'da Kemal Paşa tarafından başlatılan hareketin meşrutiyetine dair fetva verdi.

.23 Nisan'da Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldı. Ve 3 Mayıs'ta Ankara'da ilk Bakanlar Kurulu olan İcra Vekilleri Heyeti kuruldu.

Gelişmeleri yakından takip eden Seyyid Abdülhakîm Efendi, gücün İstanbul'dan Ankara'ya kaydığını, Yunanistan'ın bu işte çok acımasızca kullanıldığını, yeni bir dönemin başladığını fark ediyordu.

7 Haziran'da Ankara'da yeni açılan Meclis yeni bir kanun kabul etti. "16 Mart 1920 Tarihinden İtibaren İstanbul Hükümeti'nce Akdedilen Bilcümle Mukavelat, Uhudat Vesairenin Keelemyekun Addi Hakkında Kanun" isimli bu kanuna göre İstanbul Hükümeti'nin İstanbul'un işgali gününden sonra yaptığı ve yapacağı tüm anlaşmaların hükümsüz sayılacağı belirtiliyordu. Kısacası, "işgal altındaki bir hükümetin alacağı kararlar kabul edilemez" deniliyordu.

Bu kararın alındığı günlerde Seyyid Abdülhakîm Efendi'nin sevenlerinden Deli Cevat, ortalığı birbirine kattı. Galata

Köprüsünde, bir kadının eşarbına el uzatan iki İngiliz askerini denize attı, yakalandı ve hapsedildi.

Hapishanedeki hâli İngilizleri şaşkına çevirdi. Her namaz vakti, Seyyid Abdülhakîm Efendi Hazretlerine rabıta ediyor, rabıta edince de el ve ayaklarındaki zincirler çözülüyordu. İngilizler bu durumun duyulmaması için Deli Cevat'ı hapisten çıkardılar.

Bunu duyanlar, "İngiliz'in ve uşaklarının mukaddes değerlerimize saldırısından, vereceği zararlardan ancak Allahü teâlânın sevgili kulları mürşid-i kâmillere uyarak, onları severek, dediklerini yaparak kurtulabiliriz." yorumunu yaptılar.

1920 yılının Ramazan ayının son günleri, ikindi sonrasıydı. Abdülhakîm Efendi, Beşiktaş'taki Sinanpaşa Camisi'ndeki vaazını bitirmiş, camiden çıkıp yolun karşısına doğru yürüdü. Caddede bir fayton duruyordu. Ama diğer faytonlara benzemiyordu. Gayet süslü idi. Önündeki arabacı da arabacıya değil, resmi bir dairedeki memura benziyordu. Cami kapısından çıkmasıyla birlikte bir arabadan, çok şık ve kibar bir bey inip selam verdi. "Abdülhakîm Efendi Hazretleri zat-ı âlileriniz mi?" diye sordu. "Evet, bendenizim" cevabını alınca "El melikü yakraükesselam ve yeduke ileta'am/Sultan sana selam ediyor ve seni iftara çağırıyor" dedi.

Heyecanlandı. Ne zamandır Halife Hazretleriyle tanışmak, yardımları sebebiyle teşekkür etmek, en önemlisi de gelişmeler hakkındaki endişelerini paylaşmak istiyordu. "Halife efendimizin daveti, bu fakir için şereftir." diyerek arabaya bindi.

Yıldız Sarayı'na gittiler. Büyük bir salona aldılar. İstanbul'un seçilmiş vaizleri, imamları hep çağırılmıştı. Yemek vaktine kadar dertleştiler. Akşam ezanının okunmasıyla hurma ile oruçlarını açtılar, sonra namazı kıldılar, namazı takiben de iftar eylediler. Saray adeti olduğu üzere Padişah aralarına gelmemişti. Buna üzüldü, 'Kısmet değilmiş." diye düşündü.

Yemek duası yapılınca padişahın hususi işlerine bakan, sekreteri ve dert ortağı olan sermüsahib geldi. Hemen ayağa kalkıldı. O

oturunca oturuldu. Arkasında gayet şık, temiz giyinmiş bir hizmetçi vardı. Elinde bir tepsi tutuyordu. Tepsinin içinde mendiller vardı. Bütün oradaki hocalara mendil hediye ettiler. Abdülhakîm Efendi'ye de verdiler. Mendilin uç tarafı bağlanmıştı ve oldukça da ağırdı.

Sermüsahib, "Efendim, halife Hazretlerinin selamları var" deyince, halifenin ismi söylendiği için ayağa kalkıldı ve "Aleyküm selam, ve rahmetullahi ve berakâtüh" diyerek selam alındı. Sermüsahib, "Halîfe-i müslimîn Sultan Vahîdüddîn han Hazretlerinin hepinizden bir ricası var. Yunanlıların İzmir'e çıktıktan sonra İngiliz desteğiyle Anadolu içlerine kadar ilerlediler. Anadolu'nun birçok yeri ve İstanbul, Fransız, İtalyan, Ermeni. ve İngiliz işgali altında. Bunlarla mücadele için emirleri ve desteğiyle Anadolu'da Kuvvâ-i milliye kuruldu. Anadolu'da düşmanla çarpışan Kuvvâ-yı millîyenin galip gelmesi için dua etmenizi ve Anadolu'daki mücahitlere para, mal ve dua ile yardım etmeleri, eli silah tutanların onlara katılmaları için milleti teşvik etmenizi rica ediyor." dedi.

Dergâha geldikten sonra mendilin köşesini açtı, tahmin ettiği gibi içine altın bağlanmıştı. Tamı tamamına on tane altın... Yüce Mevla, küçük bir ihtiyacı için Osmanlı Sultanını, halife-i müslümini vesile eylemişti. Hikmetinden sual edilmezdi.

Dergâhtan misafir hiç eksik olmuyordu. Uzak diyarlardan gelip, İstanbul'da kalacak yeri olmayanlardan da gelenler çoktu. Boş odaların elden geçmesi gerekiyordu. Karyola, yatak ve koltuk ihtiyacı vardı. On altınla bu ihtiyaçları karşıladı.

Gönüllüleri Anadolu'ya gönderilmesi ve yardım yapılması için harekete geçti. Mesaisinin büyük kısmını bu işe harcadı. Sevenleri böyle bir işaret bekliyorlarmış. Çok kısa zamanda nice kişi Anadolu yollarına düştü, çok miktarda yardım toplandı.

Dergâhta yediden yetmişe herkesin yardım için çırpındığı günlerdi... Bütün okullarda olduğu gibi Reşadiye Numune mektebinde de hareket vardı. Hüseyin Hilmi Efendi, hemen camın kenarında oturuyor... Çoğu zaman gözlerini Sultan Reşat'ın

türbesinden alamıyor... İki yıl önce babasıyla bu türbede yeni kazılan Reşat Han'ın mezarını görmelerini düşünüyordu. Fıkıh hocası bir şeyler söyledi. Gözleri ve gönlü türbede olduğu için anlayamamıştı.

Hocasının "Hilmi, oğlum. Ne söylediğimi duydun mu?" sualiyle çok mahcup oldu. Çok fena yakalanmış, hocası konuşurken başka şeyle meşgul olmuştu. Kızardı, "Duyamadım efendim." cevabını verdi.

Hocası sertçe, "Ben konuşurken başka yere bakarsan tabii duymazsın. 'Evinizdeki fazla eşyaları paket yapın' getirin dedim. Sen de unutma." şeklinde konuştu. Hocalarından o ana kadar hiç azar işitmemiş olan Hüseyin Hilmi Efendi, üzüldü, gözlerine yaş bürüdü, gözyaşının akmasına mâni olmak için gözlerini kıstı, "Peki efendim." diyerek yerine oturdu. Oturdu ama nereye oturduğunu bir bilemedi. Sanki diken üzerine oturmuştu. Hocasından azar işitmek, azar işitmeye sebep harekette bulunmak onu çok üzmüştü.

Ders bitince herkesin çıkmasını bekledi. Hocasının yanına gitti, "Özür dilerim efendim. Bir daha olmayacak. Hakkınızı helal edin." dedi. Çantasını toplamakta olan Hoca Efendi, yüzünü kaldırdı, konuşanı görünce gülümsedi. Boyun bükmüş talebesinin saçlarını okşadı.

"Evladım. Özür dilenecek bir şey yok. Hepimiz zaman zaman dalıp gideriz, çok uzaklara, çok yakınlarına... Sana bilerek sertçe söyledim. Böyle yapmasaydım, arkadaşların sana farklı davrandığını düşünebilirlerdi. Haydi şimdi evine git. Varsa hakkımı helal ettim, sen de helal et."

Hocasının sözleriyle rahatlayan, anlatılmaz bir sevince bürünen Hüseyin Hilmi Efendi yürüdü, içindeki adımlara ayak uydurarak. Hocasıyla konuşmaya başlamasıyla birlikte içindeki adımlar hızlanmıştı.

Yine aynı şeyi yaptı. Eve gitmezden önce Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesine yürüdü ve her zamanki gibi buraya yaklaşınca içindeki adımlar hızlanmıştı. Artık adımlarda korkmuyordu, yalnızca nerede ve ne zaman hızlandıklarına dikkat

ediyordu.

Salavat, üç ihlas ve bir fatiha okudu, sevabını ilk önce Peygamber Efendimize (sallallahü aleyhi ve selem), bütün peygamberlere (aleyhisselam), dört halifeye (radıyallahü anhüm)... bu üstünlük sırasını takip ederek daha nicelerine ve en son olarak da "hassaten Eyüp Sultan Hazretlerine" diyerek bağışladı. Okulda böyle öğretmişlerdi.

Eyüp Sultan Hazretlerini çok seviyordu. Babasından ve hocalarından sual ederek hayatını iyice öğrenmişti. Ta Arabistan denen diyardan buraya niçin geldiğini anlamaya çalışıyordu. Kendisine Peygamber Efendimizin Hadis-i şerifte "İstanbul elbette fethedilecektir, onu fetheden kumandan ne güzel kumandan, askeri ne güzel askerdir." buyurduğunu söylemişler... Eyüp Sultan Hazretlerinin bu hadis-i şerifte müjdelenen askerden olmak için geldiğini anlatmışlardı. Peygamber Efendimiz İstanbul'un niçin müjdelemişti? İstanbul'un özelliği neydi? Müjdelenen şehir şimdi İngiliz işgali altındaydı. Bu nasıl oluyordu?

Ağlama sesiyle irkildi. Farkında olmadan evlerinin hemen yakınlarındaki kulübeye gelmişti. Evin bahçesine kazan kurulmuş, bazı kadınlar ağlıyordu. Ne olduğunu bir çocuğa sordu, "Şiir söyleyen abla öldü." cevabını aldı. İçindeki adımlar koşmaya başladı. Okula giderken her sabah sesini duyduğu hanım ölmüştü ha? İhtiyar değildi, yeni evli olduğunu söylemişlerdi.

Bu kulübede kocasıyla birlikte yaşıyordu. Gece, börek, çörek, aşure pişirir, kocası da bunları el arabasına dizer, Eyüp Sultan Camii önünde satardı.

Her sabah, mektebe giderken kadıncağızın yanık sesle "Geçti gençlik, tatlı bir rüya gibi, ey çeşmim zâr/Beni mecnun etti girye, meskenim olsun mezar." beytini söylerdi. Duya duya bu beyti ezberlemiş, manasını hocasından öğrenmişti. Manası "Gençlik tatlı bir rüya gibi geçti ey gözüm ağla/Ayrılık beni deli etti, evim olan mezar." demekmiş.

Bu manayı öğrenince "Acaba başkasını mı seviyordu? Onu sevdiğine vermediler mi?" diye düşünmüştü.

"Evim mezar olsun" diye diye evi hakikaten de mezar olmuştu. Kadın evinden çıkıp yanına gelecekmiş gibisine geldi. Korku içinde koşa koşa eve gitti. Yeminli Deli Said, niçin koştuğunu sual eyleyince gördüklerini anlattı.

Babası derin bir iç çekti, "Ya oğlum. İyi şey istemek lazım. Ağızdan çıkan şeyler gerçek olur, başa gelir. Bu sebepten dinimizin emrettiği gibi (ya hayır söylemek lazım ya da susmak)" cevabını verdi.

Şahit olduklarından ve babasından bu sözü işittikten sonra karar verdi, devamlı hayır söylemeye, boş konuşmamaya...

Ertesi sabah annesi, don, gömlek, yorgan, yastık örtülerini bir bohçaya koydu. Hüseyin Hilmi Efendi'ye verdi. O da okul müdürüne teslim etti. Müdür, "Mavi-beyaz, Yunan bayrağının renkleridir. Memleketimizi işgal eden Yunanistan'ı temsil eder. Annene söyle bir daha böyle bir bohçaya koymasın. Görenler kötü şeyler söyleyebilir." dedi.

Hüseyin Hilmi, bez parçası gibi gözüken bayrağın ve bayraktaki renklerin çok şey ifade ettiğini öğrenmiş oldu. Türk bayrağındaki renklerin ve ay-yıldızın ne ifade ettiğini sordu.

Sual, müdür beyi heyecanlandırdı ve hemen bir ay-yıldızlı bayrak alarak anlattı:

"Evladım, iyi dinle. Bayrağımızdaki al, kırmızı renk, kanımızı, şehitliği, bayrak, vatan, dinimiz, Allah için şehit olmayı ifade eder. Beyaz da, devamlı ümitli olmayı, Allahü teâlâdan ümit kesmemeyi anlatır. Hilal, Allahü teâlâya ve yıldız da Peygamber Efendimize işaret eder."

İstanbul'da ve Anadolu'nun dört bir tarafında herkes, kuvva-i milliyecilere yardım için çırpınırken Yunan kuvvetleri Anadolu içinde ilerlemeye devam ettiler. 8 Temmuz 1920'de Bursa'yı, 12 Temmuz'da İznik'i, işgal ettiler. 10 Ağustos 1920 Sevr Antlaşması imzalandı.

6 Ocak 1921'de Yunanlılar, Eskişehir'e doğru ilerlemeye başladı. 9 Ocak'ta Bilecik, Yunanlılar tarafından işgal edildi. 12 Mart'ta "İstiklal Marşı" kabul edildi. 26 Mart'ta Yunanlılar Adapazarı'nı işgal etti. 23 Ağustos'ta Sakarya Meydan Muharebesi başladı.

Sakarya Muharebesi'nin en ümitsiz günleriydi. Ordumuz ricat ediyor ve Ankara'nın boşaltılması faaliyetine girilmiş bulunuyordu.

Bu günlerde üsteğmen Cevat Bey, Abdülhakîm Efendi'yi ziyaret etti. Abdülhakîm Efendi, kendisine "Hemen Ankara'ya git, orduya katıl. Ve her şeyden evvel Fevzi Paşa'yı bul. Ona çıkıp 'Beni buraya kendi halinde bir Müslüman gönderdi. Yılmasınlar, sebat etsinler, zafer muhakkaktır, diyor.' diye söyle" diye tembihte bulundu.

Cevat Bey, bu emir üzerine gecesini gündüzüne katarak bin bir zorluk içinde Ankara'ya gitti ve Fevzi Paşa'yı buldu. Söylenmesi emredilenleri aynen paşaya söyledi. Paşa, teşekkür etti. Cevat Bey, orduya katıldı, harbe girdi ve yaralandı. Hiç ümit kalmadı diye düşünüldüğü anda 13 Eylül Sakarya Zaferi kazanıldı.

Zafere, İstanbul'da ve Anadolu'nun her yerinde dualar ve mevlitler şükredildi. Zafer haberinin gelişinden birkaç gün sonra bir Cuma günüydü. Cuma vaktinden birkaç saat önce... Hüseyin Hilmi Efendi'nin okuduğu Reşadiye Numune Mektebi'nde büyük bir telaş yaşandı. "Padişah Efendimiz geliyor" bağırışlarıyla çocuklar dışarı koşuştu, onlarla beraber Hüseyin Hilmi de... Padişahı çok merak ediyordu, boyuyla, posuyla... Okuldan iskeleye giden yolun iki tarafında dizildiler. Biraz sonra iskeleye bir kayık yanaştı. Kocaman ve süslü bir kayıktı, çok sayıda kürek çeken vardı. İçinden üç kişi indi. Öndekine herkes saygı gösteriyordu. Bu kişi,

önlerinden geçerken çocuklar, "Padişahım çok yaşa!" diye bağırdılar, en fazla bağıranlarda biri de Hüseyin Hilmi Efendi'ydi. Ne kadar çok bağırırsa, padişahın İngiliz gemilerini o kadar çabuk İstanbul'dan kovacağını düşünmüştü.

Hüseyin Hilmi Efendi, bütün dikkatini Padişahı daha yakından görmeye vermişti. Hemen önünden geçti. İnce yüzlü, gözlüklü, bıyıklı zayıf biriydi. Yürürken hafifçe öne eğik olarak yürüyordu. Hüseyin Hilmi Efendi'nin gördüğü ilk padişahtı. Sultan Abdülhamîd Han ve Mehmet Reşat Han'ın cenazelerinde bulunmuştu.

Vahîdeddîn Han'ı, yakından gören Hilmi Efendi, hayal kırıklığına uğradı. O, padişah deyince boylu poslu, bastığı yerden ses getirecek birini bekliyordu.

Bakan, hayal kırıklığına uğrayan yalnızca Hilmi Efendi değildi. Seyyid Abdülhakîm Efendi'de bakıyordu, bakışları Hilmi Efendi'yle Vahîdeddîn Han arasında gidip geliyordu. Hilmi Efendi'ye bakarken "Gel, içimdeki feryadı durdur, daha fazla bekletme." diyordu. "Osmanlı sultanları içinde fıkıh bilgisi en kuvvetli Efendim. Abdülhamîd Han'dan sonra tahta sen çıkabilseydin, çok şeyler değişebilirdi." düşüncesiyle üzülüyordu. Birden bire irkildi. Hüseyin Hilmi Efendi ile Vahîdeddîn Han, yer değiştirmişti. Hilmi Efendi'yi büyümüş, talebelerin arasında yürürken görmüştü. Bu neye işaretti? Osmanlı Sultanlarının İslâmiyeti yayma görevini onun yerine getireceğine mi?

Vahîdeddîn Han, üzgün gözüküyordu. Çok zor bir dönemde, leş kargalarının Osmanlı üzerine üşüştüğü, hainlerin gücü elinde bulundurduğu bir zamanda göreve gelmişti.

Tahtta çıktığında "Ben bu makam için hazırlanmadım. Çocukluğumdan beri vücutça rahatsız olduğumdan layıkıyla tahsil edemedim. Yaşım kemale erdi, dünyada bir emelim kalmadı. Biraderle hangimizin evvel gideceğimiz malum olmadığından bu makamı bekleyişte değildim. Fakat takdiri ilahi böyle teveccüh etti, bu ağır vazifeyi deruhte eyledim. Şaşmış bir haldeyim, bana dua ediniz." demişti.

Sakarya Zaferiyle buruk bir sevinç yaşamıştı. Sevinmişti, düşman yenilmişti. Üzülmüştü, gücün, yetkinin elinden gittiğini, Ankara ile iplerin tamamen kopmak üzere olduğunu görmüş, güç sahibinin bunu teslim etmek niyetinde olmadığını fark etmişti.

Sakarya Muharebesi'nin hemen öncesinde silahlı mücadele için Anadolu'ya geçmeye karar vermişti. Sadrazam Tevfik Paşa ve beraberindekiler mâni olmuş, "Gitme, Kemal Paşa galip gelirse, size itaat eder, mağlup olursa da dersini almış olur. O size değil yalnızca Damat Ferit Paşa'ya karşı." demişlerdi. İngiliz İşgal Kuvvetleri Komutanı da, "Eğer, Anadolu'ya çıkarsan Çatalca'da bekleyen Yunan birliklerine İstanbul'u teslim ederim." diyerek tehdit etmişti.

Çeşitli düşünceler içinde bunalan Vahîdeddîn Han, önce ağabeyi Mehmet Reşat Han'ın türbesini ziyaret etti, daha sonra da Eyüp Sultan Hazretlerini... Ziyaret sonrası Cuma Namazı için camiye girdi, nice bin dertle muzdarip gönlünü teselli edebilmek ümidiyle...

* * *

Sakarya Zaferinden sonra gelişmeler hızlandı. Fransızlar, 25 Aralık 1921'te Gaziantep'ten, 27 Aralık'ta Tarsus'tan çekildi. 4 Ocak'ta 1922 Adana boşaltıldı. Türk ordusu 5 Ocak'ta Adana'ya girdi. 26 Ağustos'ta Büyük Taarruz başladı. 30 Ağustos'ta Dumlupınar'da Başkomutan Muharebesi kazanıldı. 9 Eylül'de İzmir geri alındı. 11 Ekim'de 1922 Mudanya Ateşkes Antlaşması imzalandı.

30 Ekim'de Ankara'da Millet Meclisi, "Osmanlı İmparatorluğu'nun İnkıraz Bulup Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Teşekkül Ettiğine Dair." karar aldı. 1 Kasım 1922 Millet Meclisi'nden geçen kanunla saltanat kaldırıldı.

Duyduğunda fazla şaşırmadı, saltanatın kaldırıldığı haberini bekliyordu. Bütün bunlara rağmen içinde ufak da olsa bir ümit vardı. Ankara'nın Sultan Vahîdeddîn Han'a "Sizin verdiğiniz yetkiyle Anadolu'da mücadelemizi sürdürdük. Yaptıklarımızı sizin adınıza, sizin dua ve yardımınızla yaptık. Hakkımızdaki kararlarınızın İngiliz'in zorlamasıyla olduğunu biliyorduk.

Saraydaki Sultan hanımları dahi Anadolu'ya yardım için harekete geçirmeniz bizim için en büyük destek oldu. Elhamdülillah Yunan, denize döküldü. İstanbul'da işgal biter bitmez emaneti size teslim edeceğiz. Meclisi İstanbul'da toplayacağız." demesini bekliyordu binde bir ihtimal de olsa.

Ama olmamıştı, gücü elinde bulunduran "Güç bendeyse, söz bendedir. Benim dediğim olur, gücü devretmem." demişti. Vatan, millet için gücü kendinde toplayanlar, "Vatan, millet için saltanata son verdik." demişlerdi.

1 Kasım'a kadar her yerde, her fırsatta padişaha bağlı olduklarını, mücadeleyi onun adına yürüttüklerini, emaneti teslim edeceklerini söyleyenler 1 Kasım'da birdenbire değişmişti. Padişahı ihanetle, vatanı İngilizlere satmakla suçlamaya, bunun cezasının idam olduğu haykırmaya, tehdit etmeye, ailesi için çirkin şeyler söylemeye başlamışlardı.

Padişahı istemeyenlerin sesi her yerde çıkıyor, tehditler en çirkin şekilde sürüyordu... 'Osmanlı hanedanı her şeyimizdir. Onlarla var olduk, onlarla devam edeceğiz." diyenlerde tek ses yoktu. Üzerlerine ölü toprağı serpilmiş gibiydi. Osmanlı Padişahlarının şahsi parayla yaptırdıkları okullarda okuyanlardan, subaylardan, ilim adamlarından tek ses çıkmamıştı.

Kimse, "Bu vatanı onlar kurdu, yüzlerce yıldır idare etti, bir babanın evladına gösterdiğinden daha fazla ihtimam göstererek. Bırakın demeye hakkımız yoktur. Tam tersi bizi bırakmayın diye yalvarmamız lazım." diyememişti.

Acaba son padişah şimdi ne hissediyordu? Kendi eliyle Anadolu'ya gönderdikleri tarafından tahtından edilmek...

Taht ve baht... Birbirine çok mu yakın, yoksa çok mu uzaktı? Her taht sahibi bahtlı mıydı? Her baht sahibi tahtlı mı olmalıydı?

Ankara'dan yeni dönen yüzbaşı Cevat anlatmıştı orada yaşananları. Saltanatın kaldırılması kararının hangi şartlarda alındığını...

Şu veya bu şekilde saltanat kaldırılmış, tarihin en asil soyu,

yönetme yükünden kurtulmuştu. Nimete şükür edilmemiş, nimet elden çıkmıştı. Sonrası?

Görünen o ki ikinci adım da hilafette kaldırılacaktı, İngiliz'in en büyük düşmanlığı hilafete, onun toplayıcı gücüneydi. En son adımda da ya Osmanlı soyu toptan katledilecek, buna cesaret edemezlerse sürgün edilecekti.

Osmanlı torunlarını, bütün İslâm dünyasını çok zor günler bekliyordu. İngiliz, maksadına nail olmuş. Müslümanları sahip bırakmıştı. Bununla da kalmamış, Vehhabilik, Kadıyanilik, mezhepsizlik, reformculuk gibi fitneleri Müslümanların içine sokmuştu. Ehl-i sünnetin ışığı çok zayıflamıştı.

Hava karardıkça kararıyordu. Âb-ı hayat, zulumatta, karanlıkta bulunurmuş. İçine doğan oydu ki âb-ı hayat, yolunu beklediği olacaktı.

'Saltanat kaldırıldı' haberiyle başı koparılmış gibi olan Seyyid Abdülhakîm Efendi, çok üzgündü. Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesine bakarak teselli bulmaya çalışıyordu ama türbeyi göremiyordu. Saat, gece yarısı, karanlığın en koyu, sabahın en yakın olduğu zamandı. Gönlünden müjdelenen kişiye sesleniyordu, "Gel artık, daha fazla bekletme." diye...

* * *

"Vahîdeddîn, İngiliz gemisiyle kaçtı."

"Ne dedin, ne dedin sen? Yırtarım o ağzını."

Hüseyin Hilmi Efendi, babasının tokadıyla şaştı kaldı. Said Efendi, "Vahîdeddîn, İngiliz gemisiyle kaçtı." sözüyle yerinden fırlamış, tokadı patlatmıştı. Hırsını alamamış, ikinci tokadı vurmak için elin kaldırmıştı.

O güne kadar babasından hiç tokat yememiş can evladın elinden gazete düşmüştü... gözyaşları içinde zor konuştu:

"Baba... Ben bir şey demedim. Gazetedeki yazıyı okudum."

'Okudum' sözüyle aklı başına gelir gibi olan Yeminli Deli Said

Efendi, kalkan eline, yüzü tokatla kızarmış ağlayan oğluna sonra da yerdeki gazeteye baktı. İçi volkan gibi yandı. Gazeteyi yerden aldı.

"Burada mı yazar?"

"Evet baba."

Yüreği kavruldu, okunanla da aklı başından gidecek gibi oldu. Hangisine yansın bilemedi. Hem "oku" demiş hem de okunanla sinirleri ayağa kalkarak tokadı patlatmıştı. Yüzünü elleri içine alarak sevdi.

"Evladım, hakkını helal et, gazeteden okuduğunu bilemedim. Hiç padişah kaçar mı? Hem de İngiliz gemisiyle?"

"Baba o artık padişah değil."

Şaşkınlığı daha da arttı.

"Evlat, sen ne dersin, ben Balıkesir'deyken memlekette neler olmuş böyle."

"Meclis kararıyla 1 Kasım'da padişahlık kaldırıldı. Ondan sonra gazetelerde aleyhinde bir sürü yazılar yazıldı, vatanı sattı, İngilizler işbirliği yaptı diye..."

Said Efendi duyduklarına inanamıyordu. Balıkesir'in Bandırma ilçesine Bulgaristan'dan akrabalarının göç ettiğini duymuş, onları görmek için yola koyulmuştu. Yelkenli kayıkla gitmiş, yelkenli kayıkla dönmüştü. Gelişmelerin hiçbirinden haberdar olmamıştı.

Akrabalarının haline görünce perişan olmuş, onlara orada yardım etmek için çırpınmıştı. İstanbul'a dönüşünün sabahında da 'Saltanat kaldırıldı ve Padişah kaçtı' haberlerini almıştı. Duyduğuna hâlâ inanamıyordu.

"Evladım. Şu haberin devamını oku. Belki yanlış anlamışızdır." Gazeteyi oğluna uzattı.

Hüseyin Hilmi Efendi, ateş parçasını tutar gibi 18 Kasım 1922 tarihli Vatan gazetesini korkuyla aldı ve okudu:

"17 Kasım'da sabah 06:00 sıraları, İngiliz savaş gemisi Malaya ile

vatan haini Vahdeddin'in İstanbul'dan kaçtığı açıklandı."

Said Efendi yine dayanamadı:

"Ne dedin, ne dedin, vatan haini mi?"

Can evlat, yeni bir tokat geliyor endişesiyle korktu.

"Baba, ben demiyorum, burada öyle yazıyor."

'Burada öyle yazıyor' cevabı Said Efendi'nin kolunu kanadı kırdı. "Öyle yazıyor ha?" deyip içini çeke çeke ağlamaya başladı.

Babasını ağlarken gören Hüseyin Hilmi Efendi şaşırdı, ne yapacağını bilemedi. Elinde gazete kalakaldı. Yeminli deli, bir müddet ağladıktan sonra başını kaldırdı, yaşlı gözlerle oğluna baktı, başını okşayarak göğsünü bastırdı.

"Evladım biz bitmişiz. Padişah ve halifemize vatan haini deniyorsa, gazetelerde yayınlanıp kimsenin sesi çıkmıyorsa, halife memleketini terk etmek zorunda kalıyorsa biz hakikaten bitmişiz. Osmanlı sultanlarına layık olmaktan çıkmışız demektir. Şimdi bana verdiğin söz, çok daha kıymetli oldu. Her ne pahasına olursa olsun bu sözü yerine getireceksin değil mi? Okuyup Barbaros Hayreddin Paşalar, Ebussuud Efendiler yetiştireceksin değil mi?"

Hüseyin Hilmi Efendi, gözyaşları içinde cevap verdi:

"Getireceğim baba."

"Söz mü?"

"Söz."

"Vallahi ve billahi mi?"

"Vallahi ve billahi baba."

Gözü yaşlı can evlat, yemin etmişti ama... Bu yeminin gereğini nasıl yerine getirecekti? Anadolu ve Avrupa'yı vatan eyleyenlere "Hain, vatanı sattı." denildiği zamanda... Padişahın İngiliz gemisiyle vatanını terk etmeye mecbur kaldığı mekânda...

Babası "İslâmiyetin en büyük düşmanı İngilizler." demişti. O zaman padişah, niçin İngiliz gemisiyle İstanbul'u terk etmişti? Bunu

anlayamıyor, “Babama sormalı, cevabını mutlaka almalıyım.” diyordu.

Baba oğlu ağlattıran haber, Seyyid Abdülhakîm Efendi’yi perişan eylemişti. O da ağlıyordu, “Vah padişahım vah. Vah Osmanlı vah. Vah Müslümanlar vah. Vah insanlık vah.” diyerek...

Üç ay kadar önce yaşadıkları gözünün önünde gitmiyordu.

Sultan Vahîdeddîn Han tarafından Ramazan-ı Şerif’te, Topkapı’daki Hırka-i Saadet’in bulunduğu odayı ziyaret edeceği zaman davet edilmişti. Davette diğer ileri gelen devlet adamları ve din adamları da vardı. Hırka-i Saadet’in bulunduğu odanın önünde toplanmışlardı. Heyecan içinde Padişahın gelmesini bekliyorlardı. Abdülhakîm Efendi’nin heyecanı daha fazlaydı. İki cihan serveri Peygamber Efendimizin mübarek vücudunu saran elbiseye bu kadar yakın olmak... Allahü teâlânın evliya kulları bir şeye dokunsalar... Aradan binlerce sene geçse de tesiri o şeyden gitmezdi. Ya dokunan Peygamber Efendimiz, dokunduğu da bütün vücuduna saran Hırka-i Şerif olursa? Ne olurdu? Bu bereketi, güzelliği kim tahmin edebilirdi?

Topkapı Sarayı’nda, Hırka-i Saadetin saklandığı, muhafaza edildiği odaya Hırka-i Saadet Dairesi deniyordu.

Yavuz Sultan Selim Han, Mısır’ı fethettikten sonra, diğer kutsal emanetlerle birlikte Hırka-i Saadeti de İstanbul’a getirmişti. Önceleri haremde dairesinde muhafaza edilen mübarek hırka, Topkapı Sarayı’ndaki Hırka-i Saadet Dairesi’nin yapılmasıyla, diğer kutsal emanetlerle birlikte burada muhafaza edilmeye başlanmıştı. Bu başlangıç, bir mübarek işin dahi başlangıcı olmuştu. Hırka-i Saadet Dairesinde o gün başlayan Kur’an-ı Kerim sesi bir daha susmamıştı. Aralıksız olarak Kur’an-ı Kerim okunuyordu o günden bugüne.

Seyyid Abdülhakîm Efendi, Kur’an-ı Kerim sesini işitince Yahya Kemal’in yazdıklarını hatırlamıştı.

Ünlü şair Yahya Kemal, 30 Mart 1922’de, Seyyid Abdülhakîm Efendi’nin gelişinden önce buraya gelmişti, İngilizlerin Topkapı

Sarayını yağmalayacağı söylentileri üzerine... Derhal Topkapı Sarayı'na koşmuş ve Saray Katiplerinden Lütfi Bey ile gezmiş ve yazısında intibalarını dile getirmişti

Yazısında, Hırka-i Saadet Dairesi'nde karşılaştığı manzarayı şöyle anlatmıştı:

"Revan Köşkü'nde gezerken kulağıma derinden bir Kur'ân-ı Kerîm sesi geldi Birdenbire İslâm mimarisini tam manasıyla gördüm. Çünkü İslâm mimarisinin içinde, bir ruh gibi, muhakkak rahle başında bir Kur'ân-ı Kerîm sesi lazım O olmadığı zaman bu mimari, kuru bir şekilde görünüyor Bu fikrimi rehberim Lütfi Bey'e söyledim ve bu Kur'ân sesinin nereden geldiğini sordum 'Hırka-i Saâdet Dairesinden' dedi

Yavaş yavaş sesin geldiği pencereye baktım; yeşil yemyeşil, ruhani yeşil bir daire, pencereye arkasını çevirmiş bir hafız, öteki aleme dalmış bir ruhun istirahatiyle okuyor, diğer bir hafız da gözlerini yummuş, bir köşede tesbihini çekerek bekliyor. Rehberim Lütfü Bey'e sordum 'Hırka-i Saadet'te ne zaman bu hatim indirilir?' diye... Lütfü Bey gülümseyerek kulağıma dedi ki: 'Her gün! Her saat! 400 seneden beri geceli gündüzlü bilâ fâsıla.' Hayretten gözlerimi kapamış dinliyordum Lütfi Bey biraz malumat verdi: 'Yavuz Sultan Selim Han, hilafet alameti olan Hırka-i Şerif, Sened-i Şerif ve diğer Emânât-ı Mübareke'yi Mısır'dan İstanbul'a hatimler indirterek getirmiş, İstanbul'a vardığı gece Saray'da yüksek bir mevkiye yerleştirmiş, mimarbaşı ve ustalar, asıl tevdi olunacak makamı harıl harıl inşa ederlerken, sefer yorgunluğuna bakmadan sabaha kadar ayakta beklemiş. O gece, geceli gündüzlü Kur'ân-ı Kerim okunması için vazife tertibe ederek, sonuncusu bizzat kendisi olmak üzere kırk hafız tayin etmiş. İşte o günden beri bu dairede bir saniye durmaksızın Kur'ân-ı Kerim okunuyor. Bu hafızlar el'an kırk kişidir. Daima ikişerli nöbetle vazifelerini ifa ederler. Bugün de bu iki hafızın nöbeti.' dedi.

Bu gece, bu saat, ben burada bu satırları yazarken, Hırka-i Saâdet Dairesi'nde Kur'ân-ı Kerim okunuyor! Siz, bu saat benim bu satırlarımı okurken, Hırka-i Saâdet Dairesi'nde Kur'ân-ı Kerim

okunuyor! Tam dört yüz seneden beri fasılasız! O günden beri bu düşünce saat rakkası gibi hafızamda sallanıyor.

Hilafet merkezi olan İstanbul'da, böyle böyle bir makamın yanında, dört asırdır durmamış bir Kur'ân-ı Kerim sesi olduğunu bilmezdim. Nice İstanbullular ve nice Türkler de bilmezler. Bu sarayın içinde dört yüz seneden beri ihtilaller, hal'ler, kıtaller olmuş, bunlar, Kur'ân-ı Kerimin sesini bir an susturamamış. Bu hadiseyi idrak ettikten sonra, İstanbul'dan niçin çıkarılamıyoruz, bu şüpheyi halleder gibi oldum."

Seyyid Abdülhakîm Efendi, yazılanları hatırlamasıyla da "Burada Kur'an-ı Kerim sesi kesilince işte İstanbul asıl o zaman işgal edilmiş, elden çıkmış olur. Bu ses ne zaman tekrar dönerse işte o zaman İstanbul tekrar fetih edilmiş olur." diye düşünmüştü.

Hırka-i Saadetin içinde saklandığı gümüş sandukanın ve altın çekmecenin anahtarları yalnız padişahın kendisinde bulunurdu. 1. Selim'le birlikte Hırka-i Saadet ziyareti bir gelenek halini almıştı. Ziyaret, her Ramazan ayının 15'inde padişah, sadrazam, şeyhülislam ve diğer devlet erkanı tarafından yapılırdı. Padişah kilitleri açar, hırkayı çıkarıp önce kendisi, daha sonra erkan yüzlerini ve gözlerini sürerler, bu sırada imamlar ve müezzinler sürekli olarak Kur'an okurlardı. Ziyaret tamamlandıktan sonra yine padişahın bizzat kendisi, hırkayı yerine koyarak çekmece ve sandukayı kilitleyerek ayrılırlardı.

Başta Hırka-i Saadet olmak üzere, mukaddes emanetlerin bakımını Enderun'un en önemli kısmı Hasoda sakinleri yapardı. Hasoda'nın kuruluşunda hizmetli mevcudu otuz iki kişi idi. Yavuz Sultan Selim Han devrinde Hırka-i Saadet Dairesinin inşaatından sonra, mevcudu kırk kişiye çıkarıldı. Hasoda'nın asıl vazifesi, Hırka-i Saadet Dairesinin temizliğini yapmak, oradaki Kur'ân-ı kerîm ve diğer kitapların tozlarını almak, muayyen ve mübarek gecelerde öd ağacı yakmak, gülsuyu serpmek, buradaki madeni eşyaları parlatmak gibi işlerdi. Hasoda'da mukaddes emanetlerin bulunduğu bölümün muhafazası için nöbet tutulması işini, birinci koğuş ağaları

yerine getirirdi. Nöbet yirmi dört saatte değişirdi. Bu ağaların odaları Hırka-i Saadet Dairesinin çevresinde bulunurdu.

Abdülhakîm Efendi, Hırka-i Saadetin ve burada yirmi dört saat okunan Kur'an-ı Kerimin temsil ettiği manayla meşgulken ortalık hareketlenmişti. "Halife Hazretleri." diye seslenildi. Konuşmalar durmuş. Herkes edep içinde beklemeye başlamıştı.

Abdülhakîm Efendi, "Vanlı Abdülhakîm Efendi burada mı?" diye seslenildiğini duymuştu. "Burada"

diye cevap verince "Halife Hazretleri, sizi istiyor." Diyerek hemen yol açmışlardı. Heyecanlanmış, "Hayırdır, inşallah." diyerek yürümüştü.

Vahîdeddîn Han, tam Hırka-i Saadetin bulunduğu odanın kapısına gelince "Abdulhakim Efendi nerededir?" diye sual eylemiş.

Vahîdeddîn Han, Abdülhakîm Efendi'yi görünce çok önceden beri tanışıyormuş gibi "Hoş geldiniz Efendi Hazretleri. Rahmetli ağabeyim Abdülhamîd Han, sizden çok bahsetmişti. Bu odaya önce sizin girmeniz uygundur." diyerek buyur etmişti.

Yan yana, biri dünya, biri ahret sultanı, Sultan-ül enbiyanın (Sallalahü aleyhi vesellem) saadetli hırkalarının bulunduğu odaya girmişlerdi. Cennet bahçesine girmiş gibi olmuştu.

Halife, Hırka-i Saadetin içinde saklandığı gümüş sandukanın ve altın çekmecenin anahtarlarının keseden çıkarmış, kilitleri açmış, hırkayı çıkarmıştı. O saadetli hırkayı çıkarmasıyla birlikte anlatılmaz güzellikte bir gül kokusu ortalığı kaplamıştı. Padişah önce kendisi, yüzünü ve gözlerini Hırkaya sürmüş, sonra da Abdülhakîm Efendi'ye uzatmıştı. Hırkaya dokunmasıyla birlikte sanki Arşa yükselmiş, yüzüne ve gözüne sürmesiyle sır kapılarını sonuna kadar açılmıştı.

Hırkayı teslim alan padişah, içinden bir mendil çıkarıp vermiş... "Öyle zannederim ki Osmanlı'nın ecdat yadigârı toprakları terki ve bu odada Kur'an-ı Kerimin aralıksız okunmasına son verilme günleri yakındır. Bu mendili Osmanlı hanedanını ve bu hanedanın

yaptığı vazifeyi temsilen size emanet ediyorum. Siz münasip gördüğünüze, o da sonrakine emanet etsin." demişti.

O da "Emrinize can feda." diyerek almış, almasıyla birlikte bütün vücudunun yanmaya başladığını hissetmişti.

Sonra Halife, hırkayı yerine koyarak çekmece ve sandukayı kilitlemiş, Hasoda'dan dışarı çıkmışlardı.

Hatırladıklarıyla ciğeri kül olan Abdülhakîm Efendi, "Vahîdeddîn kaçtı." diye yazan önündeki gazeteye, Topkapı Sarayı'na ve sonra da elindeki mendile baktı. Mendil, hilal ve lale motifleriyle süslenmişti. Hilal ve lale alev alev yanıyordu. Yangını kim söndürecekti? Gözlerini Eyüp Sultan Mahallesine çevirdi, bir şey arıyormuş gibi gezdirdi "Gel artık, daha fazla bekletme, teslim edeceğim emanetler çoğaldı, yükümü dayanılmaz oldu." dedi.

* * *

"Hocam, bu sefer olur mu? Bu sefer beni talebeliğe kabul ederler mi?"

Tahir Efendi'nin yüreği yandı. Belki de onuncu defa aynı suali ediyordu, teselli etmeye ve ümit vermeye çalıştı:

"İnşallah ederler oğlum, niçin etmesinler? Eğer giriş imtihanında yeterli puan almışsan."

Cevap rahatlatmamıştı, gözleri yaşlı yine sordu:

"Ama geçen sene kabul etmediler, babamla birlikte gittiğim zaman..."

"Evladım, o zaman, baban kavga etmişti. Ayrıca bu sene kayıt şartları da değişti. Bu sebepten merak etme. İnşallah bu sene kayıt olacaksın. Yeter ki kafi puan almış ol."

Tahir Efendi'nin cevabıyla ümit ışığı yanan yaşlı gözlerle, bükük boyunla baktı.

"Hocam, bütün suallere cevap verdim. Geçen sene de vermiştim. Bu sene beni kabul ederler değil mi hocam?"

"Ederler oğlum, ederler. Merak etme, gönlünü hoş tut."

Her seferinde aynı sualler, aynı cevaplar... Ama bir türlü gönlü rahat etmiyordu 13 yaşındaki Hüseyin Hilmi Efendi'nin... Kayıkla Eyüp Sultan'dan Halıcıoğlu'na geçiyorlardı, Halıcıoğlu Askeri Lisesi'ne kayıt yaptırmak için.

Bu geçiş, gözü yaşlı çocuk için; Fatih'in, İstanbul'u fetih için gemileri karadan yürüterek Haliç'e indirmesinden çok çok önemliydi. "Babama söz verdim, Barbaros Hayrettin Paşalar yetiştirmek için. Bunun için mutlaka Halıcıoğlu'na kayıt yaptırmam lazım." diyordu.

1923 yılında kayıt yaptıramamışlardı. Kayıt için giden Said Efendi, okuldaki görevli subayla kavga etmiş ve kayıt işi yarım kalmıştı. Başka okula kayıt yapılmasını da Hüseyin Hilmi Efendi kabul etmemişti. Nereden aklına takıldıysa takılmış. "Mutlaka Halıcıoğlu'na gitmem lazım. Sözümü yerine getirmek için." diyor başka bir şey demiyordu.

Askeri Lise öğretmen yetiştiren bir yer değildi ama bunu ona anlatamamışlardı. Sanki onu oraya çeken bir şey vardı. Bir sene beklemişti yeni kayıt döneminin gelmesi için... Bu bir sene içinde her fırsatta hocası Tahir Efendi'ye koşmuş, onu suallerle bunaltmıştı.

En çok da "Padişah niçin bizi terk etti? Padişaha niçin hain denildi? Hilafet niçin kaldırıldı? Osmanlılar memleketlerinden niçin kovuldu?" suallerini sormuştu. Tahir Efendi, ona "Oğlum, büyüyünce anlarsın." diyememişti. Çünkü çok zeki bir çocuktu, çok çabuk olgunlaşmış, yetişkin insan gibi düşünüyordu. Söyleyebildiğince ve anlayabildiğince anlatmaya çalışmış, "Oğlum, memleketimizde güç, el değiştirdi. Güç, paylaşmayı kabul etmez. Yeni güç sahipleri eskilerini kovaladı." cevabıyla söylediklerini özetlemişti.

"Güç" sözü Hüseyin Hilmi Efendi'nin zihnine silinmez şekilde nakşedilmiş, "Hayrettin Paşalar yetiştirmek için çok çalışacağım,

okuyacağım.", "Hep bir bilene soracağım, kendi aklımla bir şey yapmayacağım." diye kendi kendine söz vermişti. Bu ikisine "Gücün ne olduğunu öğreneceğim. Ve buna sahip olmak için çalışacağım." diyerek üçüncüsünü eklemişti.

Üç ay kadar önce 3 Mart 1924'te... Halifelik kaldırılıp Halife Abdülmecîd ve ailesi hemen, diğer hanedan mensupları çok kısa zamanda atalarının vatan eylediği topraklardan kovulunca çok üzülmüş... "Bizi kime bırakıyorsunuz." diye ağlamıştı.

Osmanlı Hanedanı sürgün edilirken çok garip bir tesadüf yaşanmıştı. Anadolu'yu ve Avrupa'yı Türk vatanı kılanlar, Osmanlı hanedanından 234 kişi memleketlerinden, İstanbul'dan kovulurken bir başka grup İstanbul'a geliyordu.

Bu yeni gelenler Selanikli dönmelerdi. Lozan Antlaşmasının gereği yapılıyordu. Türkiye'deki Ortodoks Rumlarla, Yunanistan topraklarındaki Müslümanlar karşılıklı göç ettiriliyor, mübadele ediliyordu.

Sabatay Sevi'nin soyundan gelen Selanik Yahudisi dönmeler de kâğıt üzerinde Müslüman kabul edildikleri için Türkiye'ye gönderilmişti.

Son Halifenin at üzerindeki hayali gözlerinin önünden hiç gitmemişti. Saltanat kaldırıldıktan, Vahîdeddîn Han, yurt dışına gittikten ve Abdülmecîd Efendi, halife seçildikten çok kısa bir zaman sonraydı. Hüseyin Hilmi Efendi'nin hayalinden Vahîdeddîn Han'ın Eyüp Sultan'da gördüğü boynu bükük hâli bir türlü gitmiyordu.

Cuma namazı için Fatih'teki Yavuz Sultan Selim Camisi'ne gitmişti. Son Halife Abdülmecîd Efendi'yi orada görmüştü, halifeliği Türkiye'ye getiren Yavuz Sultan Selim Han'ın yaptırdığı camide ve kabrinin bulunduğu mekânda...

Heybetli, uzun boylu, vakarlı bir zat olarak görmüştü, beyaz, çok güzel bir atın üzerinde. Cuma Namazı için gelmişti. Boynu bükük Vahîdeddîn Han'dan sonra at üzerindeki Halifeyi görmek, Hüseyin Hilmi Efendi'yi çok sevindirmiş, "İşte İngilizleri kovacak kişi."

demişti.

Halife, İngilizlere bir şey yapamamıştı ama kendisi ülkesinden kovulmuştu.

Tahir Efendi, heyecan içinde bekleyen Hüseyin Hilmi Efendi'ye baktı. Onu üzen şeyler kendisini de üzmüştü. En çok da 3 Nisan 1924'de Topkapı Sarayı'nın müze yapılmasından sonra üzülmüştü. Müze kararından sonra susmuştu, buradaki 600 yıllık ses... Has Odada, mukaddes emanetlerin İstanbul'a gelmesinden sonra aralıksız olarak yapılan Kur'an-ı Kerim okunmasına son verilmişti.

İngiliz işgali sırasında bile bu ses susmamıştı. O bu sesi, Türk devletinin devamını sağlayan bir ses gibi görmüştü.

Hüseyin Hilmi Efendi'ye bakan gözleri dalar gibi oldu ve "İnşallah, bu evlat, burada Kur'an-ı Kerimin tekrar okunduğu günlerin şahidi olur." diye dualara durdu.

Hüseyin Hilmi Efendi, geçen hafta imtihanlara girmişti. "Bir hafta sonra gelin. Gelirken kayıt evrakıyla gelin. İmtihan kazanmışsa ve mülakatta başarılı olursa kayıt yaparız." denmişti. Hüseyin Hilmi, Halıcıoğlu Askeri Lisesi'yle yatmış, liseyle kalkmıştı. Şimdi de çok endişeliydi, acaba kayıt yaparlar mı düşüncesiyle yerinde duramıyor, hocasına hep aynı şeyleri soruyordu.

Yalnızca Halıcıoğlu'na kayıt şartları değil, çok şeyler, değişmiş, akla gelmez şeyler olmuştu... Saltanatın kaldırılmasından ve Vahîdeddîn Han'ın İstanbul'u terk etmek zorunda kalmasından sonra...

18 Kasım 1922'de vatanı terk zorunda kalan Vahdeddin Han, T.B.M.M.'nce Halifelikten düşürülmüş, aynı gün Abdülmecîd Efendi Halife seçilmişti.

30 Ocak 1923'te İsviçre'nin Lozan şehrinde... Mübadele Antlaşması diye bilinen "Sivil Mevkuf inin İadesiyle Harp Esirlerinin Mübadelesine Dair Türk-Yunan İtilafnamesi" imzalanmıştı.

Bu antlaşmaya göre, Yunanistan topraklarındaki Müslümanlar ile Türkiye'deki Ortodoks Rumlar karşılıklı göç ettirilmeye başlanmıştı.

27 Mart 1923'te muhalefetin önde gelen ismi Milletvekili Ali Şükrü Bey Topal Osman tarafından öldürülmüş, 24 Temmuz 1923'te de Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştı.

9 Eylül 1923'te Halk Fırkası (Partisi) kurulmuş, 2 Ekim 1923'te işgal devletlerinin son birlikleri İstanbul'dan ayrılmış, hemen arkasından da 13 Ekim 1923 Ankara'yı "Hükümet Merkezi", başkent yapan kanun kabul edilmişti.

29 Ekim 1923 Cumhuriyet ilân edilmiş, Mustafa Kemal Paşa gizli oyla oybirliği ile Cumhurbaşkanı seçilmişti.

29 Şubat 1924 Halife Abdülmecit için İstanbul'da son Cuma selamlığı töreni yapılmış ve 3 Mart 1924 Hilafet kaldırılıp, ertesi gün son Halife sürgün edilmişti. Birkaç gün içinde bütün Osmanlı Hanedanı yurt dışına gönderilmişti, ellerine üç kuruş verilerek, bütün mallarına el koyularak...

3 Mart 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilerek eğitimde birlik sağlanacağı açıklanmış, yine aynı gün alınan kararla Şeriye ve Evkaf Vekaletleri kaldırılmıştı. Bunları yapmakla laik eğitim sistemine ve laik devlete geçildiği açıklanmıştı.

Tahir Efendi, kayık iskeleye yanaştığında şöyle bir sağına baktı. Önce Topkapı Sarayı'nı, sonra Ayasofya ve Sultan Ahmet Camilerini gördü.

Yüreği yandı. Müjdelenen şehir, Darü-s-saade/Saadet evi, İslambul... Artık Osmanlı'nın başşehri ve Hilafet merkezi değildi, Osmanlı hanedanı bu şehri terk etmişti, Topkapı Sarayı'nda Kur'an-ı Kerimin aralıksız okunması durmuştu. Ve Saray müze olmuştu, temsil ettiklerinin de müzelik olduğuna işaret etmek için...

Kayıkçının 'Buyrun beyefendi." sözüyle bakışlarını iskeleye çevirdi. Hüseyin Hilmi Efendi'ye elinden tuttu. "Haydi bakalım evladım. Halıcıoğlu toprağına ayak basmak üzereyiz. İnşallah bu ayak basışımız nice güzellikleredir... Senin, benim, ailelerimiz,

milletimiz, bütün İslam alemi ve bütün insanlık âlemi için hayırlara vesile olur." diyerek karaya ayak bastı. "İnşallah efendim" diyen talebesini de koltuk altından tutarak kayıktan indirdi.

Tahir Efendi, kendi sözlerine şaştı kaldı. Talebesinin bu sözlerine şaşmamasına, gayet normal karşılamasına ve büyük bir şevkle "İnşallah efendim." demesine ise çok daha fazla şaştı.

Sözler, hiç hesapta yokken birden bire gönlünden diline gelmiş... Şeyhzade Süleyman'ın gazi dervişlerle, sal üzerinde bir mübarek gecede Anadolu'dan Rumeliye geçişini hatırlamıştı. 'Hayırdır inşallah' dedi. Okul girişindeki nöbetçinin yanına yürüdü, kayıt işlemlerinin nerede yapıldığı sordu.

Kayıt yapılan yere geldiklerinden büyük bir kalabalıkla karşılaştılar.

Çeşitle masalar, masaların önünde insanlar vardı. İçeri girmekle birlikte Hüseyin Hilmi Efendi, o güne kadar hiç yapmadığı bir şeyi yaptı. O her zaman büyüklerinin dediğini yapar, onların peşinden giderdi. Bu sefer, Tahir Efendi'yi elinde tutarak sağ taraftaki bir masanın önüne götürdü. Masada güleç yüzlü bir subay oturuyor... Masa önündekine bir şeyler sorarak yazıyordu. Masa önünde on üç yaşlarında bir çocuk ve yetişkin bir erkek vardı. Belli ki onlar da kayıt için gelmişti.

Tahir Efendi, talebesini hareketine şaşırmıştı, "Masadaki subayı tanıyor mu?" diye düşündü. "Beyefendi, burada sırada kimse yok. Buyurun, işinize bakalım." diye yan masadan seslenildi. Tahir Efendi, Hüseyin Hilmi Efendi'yi kolundan tutup "Gel evladım. Yan masaya gidelim." diyerek çekti. Çekti ama talebesi bu çekişe uymadı. Olduğu yerde kaldı. Hayret içinde "Haydi evladım, bak bizi karşı masadan bekliyorlar, bu beyefendinin önünde işi var." sözleriyle götürmek istedi, ancak başaramadı. Yine yerinden oynamamıştı. Kızar gibi oldu, tam zorla götüreceği anda, kayıt yapan subay başını kaldırdı... önce Hüseyin Hilmi Efendi'ye baktı, kayıt yaptırma aşkıyla yanan Hilmi Efendi gülümsedi, o da ona gülümsedi... sonra Tahir Efendi'ye "Beyefendi, bekle işim bitti."

dedi ve karşı masaya seslendi:

"Binbaşım. Bu sevimli delikanlı beni seçti diye kıskanma. Kusura bakma. Onun kayıt muamelesine ben bakacağım."

Diğer masadaki subay güldü.

"Değin gibi olsun Lütfi Bey."

İsminin Lütfi olduğunu öğrendikleri yüzbaşı "hoş geldiniz" dedi, hâl hatır sordu. Sonra hemen önündeki sandalyeye oturttu. Heyecanlı talebe adayına döndü.

"Evladım, ismin nedir?"

Titreyen bir ses cevap verdi:

"Hüseyin Hilmi, efendim."

"Baba ismi?"

"Said, efendim."

Subay, "Said oğlu Hüseyin Hilmi." diyerek önündeki listeye göz gezdirdi. "Hah, tamam, buldum." dedikten sonra üzgün bakışlarla baktı.

"Evladım, üzgünüm, kayıt yaptırmak için yeterli puan alamamışsın."

O anda, hayat durdu, Hüseyin Hilmi Efendi için, içindeki adımların da durduğunu hissetti. Nefes alamaz, düşünemez oldu. Tahir Efendi de duyduklarına inanamadı, yalnızca "Nasıl, yani..." diyebildi.

Askeri lise adayının hali yüzbaşıyı ürküttü. Kaş yapayım derken göz mü çıkarmıştı? Sağ eliyle hafifçe yanağına vurdu.

"Evladım! Kendine gel. Şaka yaptım. En fazla puanı sen toplamışsın. Birincilikle kazanmışsın."

Yüzbaşının sözlerinden yalnızca 'şaka'yı duymuş ve kendine gelir gibi olmuştu. Böyle bir şakayı, bir anda yıldızlardan yere düşen gönlü kaldıramadı. O kadar kendisini zorlamasına rağmen gönlünden gelen gözyaşlarının göz pınarlarını terk etmesine mâni

olamadı. Yanaklarından süzülen ilk damlalar yakıyor, yaktıktan sonra da gönlüne serinlik veriyordu.

* * *

Kendini Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa gibi hissediyordu. Onun gibi çok kahraman, bilgili bir asker olacak... Barbaros Hayrettin Paşaların, Ebussuud Efendilerin yetişmesi için gayret edecek... Bilenden öğrenecek, güce sahiplik edecekti.

Hem annesi hem de babası ağlamıştı, onu askeri talebe elbiseler içinde görünce. Her şey rüya gibiydi. Yüzbaşı Lütfü Bey'in şakasıyla az kalsın ölüyordu. O hali aklına geldikçe yüreği sancıyordu.

Evraklar noksan çıkmıştı. Yüzbaşı, mesuliyeti üzerine alarak kaydını yapmıştı. Halıcıoğlu Askeri Lisesi'nin birinci sınıfına 2231 numarayla kayıt olmuştu. Kayıt olmasıyla birlikte içindeki adımlar da hızlanmıştı.

Babası, "Eğer ben gitseydim, yine kayıt ettirmeyi başaramazdım. Oğlum, Lütfi Bey'e dualarından hiç unutma, ben de unutmayacağım." demişti.

Yüzbaşı Lütfü Bey, okulda ne zaman kendisini görse mutlaka hatırını, bir şeye ihtiyacı olup olmadığı sorardı. Riyaziye (Matematik) derslerine giriyordu.

Lisede okutulan dersler; Hendese, Riyaziye, Kozmoğrafya, Edebiyat, Fizik, Kimya, Coğrafya, Fransızca, Tarih, Mekânik, İctimaiyat, Mantık, Hesab-ı Nazari, Müsellesat, Malumat-ı askeriye idi. Kur'an-ı Kerim, Hitabet, İlmihal gibi daha önce askeri okullarda okutulan dini dersler kaldırılmıştı. Dini ders olarak yalnızca Siyer-i Nebi, Peygamber Efendimizin hayatı okutuluyordu. Dersler, cumartesi başlıyor, Perşembe günü bitiyordu. Cuma günü tatildi.

Okulun önündeki meydanda toplanmışlardı. 1924 yılının Ağustos ayının başında. Birkaç gün sonra Ramazan başlayacaktı. Oruç tutacaklar isimlerini yazdıracaklardı.

Anlayamıyordu... Oruç tutanların isimlerini yazmasına ne lüzum vardı? Herkes oruç tutmayacak mıydı? Çevresine bakındı, yüz kişi

kadar ancak vardı. Diğer talebeler neredeydi, onlar oruç tutmayacak mıydı?

Oruç tutmayandan askeri talebe, sonra da subay olur muydu? Bütün bu sualleri cevapsızdı. Tıpkı "Hilafet niçin kaldırıldı, Osmanlı hanedanı niçin sürgün edildi, dini dersler niçin kaldırıldı?" gibi daha nice sualinin cevapsız olması gibi...

Bulunduğu yerden Eyüp Sultan Camii ve evlerinin bulunduğu yokuş gözüküyordu. Evinden ilk ayrılışında ağlamıştı. İlk defa annesinden ayrı kalacaktı. Annesi, "Üzülme oğlum. Bak okulun hemen karşımızda, hafta tatillerinde evde olacaksın." demişti. Annesine "Üzüldüğümden değil sevincimden ağlıyorum." diyememişti.

Eyüp Sultan Camisi'ne bakmak, orada Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesi olduğunu bilmek onu rahatlatıyordu. Ne zaman camiye baksa, camiden tepeye doğru çekildiğini hissediyordu.

"Evet, söyle bakalım, senin derdin ne? Niçin sıraya girdin?"

Sualle şaşırdı. Çeşitli düşünceler içinde yüzerken sıra kendine gelmişti. Soruyu soran iri yarı bir tabip yüzbaşıydı. Kendini topladı, heyecan ve sevinçle cevap verdi:

"Oruç tutmak istiyorum."

Yüzbaşı, bir yerine iğne batırılmış gibi bağırdı:

"Neee? Oruç mu tutmak istiyorsun?"

"Evet, efendim."

"Evladım, sen deli misin? Bu cılız halinle oruç tutarsan ölürsün. Seni oruç tutanlar arasına yazamam."

Kuvvetli bir tokat yemiş gibi oldu. Anlayıp dinlemeden nasıl oruç tutamazsın derdi. Bu zamana kadar orucunu hep tutmuş, hem de hiç rahatsızlanmamıştı. Oruç tutmayı istediği için aferin beklerken azarlanmıştı. Telaşla anlatmaya çalıştı:

"Kumandanım. Ben bugüne kadar hep..."

Daha sözünü bitirmeden yüzbaşı elini kaldırarak bağırdı:

"Bak saygısıza bana cevap vermeye cesaret eder. Tokadı yemeden bas, git, benden daha mı iyi bileceksin. Senin iyiliğin için çalışırız."

Söylemek isteyip de söyleyemedikleri boğazını tıkadı, beynini tırmaladı, gönlünü fırın eyledi. Alevler bütün vücudunu sarmadan, koşarak ayrıldı. Haliç kıyısında bir yer buldu. Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesine bakarak içini çeke çeke ağladı. "Ya Rabbi. Orucumu tutmak istiyorum. Sen bana yardım eyle." duasıyla gönlünü Allahü teâlâya bağladı.

Yapılanları anlayamıyordu. Oruç tutmayı kolaylaştıracakları yerde niçin zorlaştırıyorlardı? Şimdi orucunu nasıl tutacaktı? Sahura kalkmadan dayanabilir miydi, bu sıcak ve uzun günlerde? Çeşitli düşünceler içinde bocalıyordu. Ne kadar da büyük bir sevinçle gelmişti askeri okula... Daha ilk günlerde karşılaştığı bu durum çok üzmüştü. Her şeye rağmen, okula devam etmeye kararlıydı. Babasına söz vermişti, okumalıydı.

Omzuna bir şey dokununca irkildi, "ha!" diyerek korkuyla sıçradı, kendine gülümseyen bir çift göz gördü. Yüzbaşı Lütfü Beydi. "Kumandanım" diyerek ağaya kalktı, selama durdu. Şaşırdı, ortalık kararmıştı ama o farkında olmamıştı.

Lütfü Bey koluna girdi.

"Gel okula gidelim, her yerde seni arıyorlar. Burada görürlerse ceza alırsın. Benimle olduğunu söylerim. Merak etme. Sahur işini ayarladım. Kıdemli talebe Ali'ye söyledim, seni de sahura kaldıracaklar."

Hüseyin Hilmi Efendi, dünyalar kendisine verilmiş gibi sevindi. Yalnızca "Allah razı olsun kumandanım." diyebildi.

Ramazan'ın gelmesiyle o da orucunu tutmaya başladı, ancak tabip yüzbaşıya yakalanmamak için sahur ve iftar vakitlerine çok dikkat ediyordu.

Koca okulda yalnızca otuz kişi oruç tutuyordu. Subaylardan oruç tutanlar çok azdı. Osmanlı'nın zabitleri cumhuriyet Türkiyesi'nin subayları olunca nasıl da değişmişlerdi. Dine saldırmak moda olmuştu.

Kıymetli bildiği, hürmet gösterdiği öğretmen subayların oruç tutanlarla, namaz kılanlarla alay etmesi Hüseyin Hilmi Efendi'yi çok üzüyordu. Issız yerlerde ağlıyor, Allahü teâlâya sığınıyordu.

Ağustos ayı sıcak geçiyordu, sıcaklar kavurucuydu. Tabip yüzbaşı oruç tutmuyordu. Ona yemek götüren görevli asker, yemekleri oruç tutan talebelerin önünden geçiriyordu, nezaketen üstünü bile örtmüyordu. Yüzbaşının emriyle böyle yaptığı söyleniyor... oruç tutan talebeler, bu duruma çok üzülüyor ve kızıyor, yüzbaşıyı Allahü teâlâya havale ediyordu.

Etleri, buzlu hoşafları ve suları, oruçluların arasından geçirmek hem de göstere göstere... Nasıl bir düşüncenin sonucuydu. Oruç tutmuyor, tutanlara saygı göstermiyordu.

Hüseyin Hilmi Efendi, derslerine çok gayret ediyordu. Hocalarının dersler haricinde söylediği güzel sözleri ve şiirleri de hemen yazıyor, anında ezberliyor... ders çıkarıp o şekilde hareket etmeye gayret ediyordu. En çok da Yüzbaşı Lütfi Bey'in dersini seviyordu. Lütfi Bey, Riyaziye (Matematik) dersine giriyordu.

Bir gün ders esnasında bir problemi çözdürmek için "Hilmi, tahtaya kalk" dedi. O anda iki kişi birden ayağa kalktı. Birisi Hüseyin Hilmi Efendi, diğeri de Feylesof Hilmi denen çok çalışkan bir çocuktu.

Lütfi Bey, ikisine baktı ve gülümsedi.

"Affederseniz çocuklar. Sınıfımızda iki tane Hilmi olduğunu unutmuşum. Birinizin zaten lakabı var, ona Feylezof Hilmi diyoruz. Diğer Hilmi'ye gelince..."

Hüseyin Hilmi Efendi'yi bir müddet sevgiyle seyretti sonra bir teklif getirdi:

"Ne dersininiz? Eyüp semtinde oturan ve Eyüp Sultan Hazretlerine komşu bu arkadaşınıza... Eyüplü Hilmi diyelim mi?"

Sınıftan bağrışmalar geldi:

"Çok iyi olur kumandanım."

"Ona çok yakışır."

Sıra arkadaşı bu fırsatı kaçırmayarak "Nasılsın bakalım Eyüplü Hilmi" diye takıldı.

Lütfi Bey, çok sevdiği talebesine seslendi:

"Evladım, sen ne diyorsun? Bak arkadaşların münasip gördü. Bundan sonra sana Eyüplü Hilmi diyelim mi?"

Boyun büküşlerin en içten geleniyle "Siz nasıl münasip görürseniz öyle olsun." dedi. Eyüplü diye anılmaktan, Eyüp Sultanı hatırlatmaktan, onunla hatırlanmaktan daha güzel ne olabilirdi?

Ramazan'ın sonuna gelindiği günlerden birindeydi. Astronomi hocası Ziyâ Bey, "İnsan beşer durmaz şaşar/Eyler hata üçer-beşer/ Düz ovada yürür iken/Ayağını sürçer düşer." mısralarından meydana gelen bir şiir okudu.

Hilmi Efendi bunu hemen ezberledi. Düz ovada yürür iken düşmemek için her şeyi bir bilene sormak kararı iyice kuvvetlendi. Bu şiiri okudukça aklına oruç tutmasına mâni olan tabip yüzbaşı geliyordu.

Şiiri ezberlemesinin hemen ertesi günüydü... Uzun zamandır ortalıkta görülmeyen tabip yüzbaşının vefat haberini duydular. Hüseyin Hilmi Efendi'ye "Zayıfsın, oruç tutarsan ölürsün." diyen güçlü kuvvetli adam ölüvermişti.

Ölüm haberini aldıkları gün Fizik hocası Remzi beyin dersi verdi. Subay değil, sivildi. Hep güler yüzlüydü. O gün şöyle bir kıta okudu:

"Baktım beşerin haline dünyaya gücendim.

Hallolmadı gitti, şu muammaya gücendim.

Akvâm-ı beşer bir peder evladı gibi değil mi?

Âlemde olan şûriş-i gavgaya gücendim."

Bu satırlar Hüseyin Hilmi Efendi'ye çok ilginç gelmişti. Hemen defterinin bir kenarına yazdı. Bunu, oruç tutmasına izin vermeyen kişinin öldüğünü haber aldığı gün duyması çok ibretlikti.

İçinde bilmediği birkaç kelime vardı, sözlükte onlara baktı. Manasını anlayınca şaşkınlığı arttı.

Manasını biraz olsun anlamıştı ancak... "Bir bilene soracağım." şeklinde verdiği söz aklına gelince hemen Lütfi Bey'in odasına gidip bu şiirin ne manaya geldiğini sual etti.

Lütfi Bey, saçlarından okşadı.

"Vay Eyüplü Hilmi Efendi! Derslerin yanında şiire de merak saldın ha? Aferin sana. Şiirler az sözle çok şey anlatılar ve akılda kolay kalırlar. Faydalı şiirleri ve özellikle de beyitleri ezberlemeye devam...

Bana sorduğun şiirin manasına benzeyen bir beyit de ben okuyayım. 'Bilenler âlem-i kevn ü fesâdın neydiğin Hikmet/Ne fikr-i câh ü ikbâle ne kayd-ı nâme düşmüşdür.' Manasını kitaplar dolusu yazıyla ancak izah edebiliriz. Anca kısaca 'Dünyanın mahiyetini iyi anlayanlar makam-mevki ve şöhret kaygısından uzak kalırlar.' şeklinde izah edebiliriz."

Söylediklerinin kelime kelime yutulduğunu görünce neşelendi.

"Gelelim senin sorduğun şiirin açıklamasına. Onu da şu şekilde açıklayabiliriz:

'Baktım, beşerin, insanlığı hâline, dünyaya gücendim. Herkes kavga ediyor. Her millet harp ediyor. Hallolmadı gitti, bu muammaya, bulmacaya gücendim. Nedir bunun sebebi? Bu muamma, bulmaca nedir? Akvam-ı beşer, milletler, topluluklar, bir peder evladı, yani hepsi Âdem aleyhisselamdan çoğalmadı mı, hepimizin babası o değil mi? Öyleyse bu kavga neye? Âlemde olan şûriş-i kavgaya gücendim. Herkes birbiriyle kavga halinde.

Devletler, insanlar birbiriyle kavga, harp ediyor. Madem ki insanlar, aynı babanın evlatları birbirleriyle niçin kavga ediyor? Buna aklım ermiyor. Hak meydanda iken buna karşı olanlar ne

ahmaktır. Dünyadan, tarihten ibret almak lazım. Ne zalimler, ne diktatörle gelip geçmiş. Asmışlar, kesmişler ve öldürmüşler. Nihayet kendileri de unutulmuşlar.

Halbuki öldükten sonra cennet var, cehennem var. Bütün peygamberler bunu haber vermişler. Öyleyse bu dünya için kavga niye?"

Lütfi Bey'in anlattıklarını büyük bir dikkatle dinleyen Hilmi Efendi, teşekkür ederek ayrıldı.

O hafta sonunda evci çıkan Hüseyin Hilmi Efendi'nin babasına anlatacağı şeyler çoktu. Ana öncelikle büyük bir heyecanla kendisine 'Eyüplü Hilmi' lakabının verilmesini anlattı. Said Efendi, çok sevindi. "Oğlum. Bizim rehberimiz Eyüp Sultan Hazretleridir. O, İslâmiyeti yaymak, Peygamber efendimizin müjdesine kavuşmak için ihtiyar yaşında İstanbul'a geldi, burada vefat etti. Semtimizi, İstanbul'u şereflendirdi.

Babam da hocasının emriyle buraya göç etti. Neslimizden gelenler, âlim olsun, İslâmiyete, vatanımıza, milletimize ve diğer insanlara faydalı olsunlar diye. Bu sebepten senin ve ağabeylerinin okuması için çok gayret ettim." dedi.

Babası ağabeylerinden bahsedince Hilmi Efendi'nin yüreği yandı, en büyük ağabeyi Mustafa bir müddettir hastaydı. Bazen işe gitmeyip evde yatıyordu. Bu son gelişinde yine onu evde yatarken bulmuştu. Annesi ve Hatice Zehra ile Faika ablaları gönlünü hoş edebilmek, iyileştirebilmek için etrafında pervane gibi dönüyorlardı.

Hilmi Efendi'yi okuluyla ilgili bol bol sual sormuş, anlattıklarına bazen üzülmüş bazen de sevinmişti. Kendisi astsubay mektebini bitirmişti ve burada öğretmenlik yapıyordu. Hekimler derdine teşhis koyamamışlardı. Annesinin "Oğlum artık evlenme vaktin geldi." ısrarlarına boyun büküp acı acı gülerek "Teşhis koyulmamış hastalığım varken nasıl evleneyim anne." diyordu.

Kardeşleri içinde en fazla bu ağabeyini seviyordu, ona ikinci baba gibi olmuştu. Biraz sert yapılı babasına karşı onu hep

korumuştu.

Şimdi o korunmaya, ilgiye muhtaçtı. Pehlivan yapılı ağabeyi zayıflamıştı. Şu dünyanın işlerine akıl sır erer gibi değildi. Ölüm ve hastalık... en beklenmedik zamanda geliyor, çocuk, ihtiyar, genç ayrımı yapmıyordu.

* * *

Arkadaşlarının gözleri kapıda, onunsa Eyüp Sultan'daki Gümüşsuyu sırtlarındaydı. Çok sevdiği ağabeyi Mustafa'nın meskeni artık orasıydı. Aklına geldikçe kendini tutamıyordu. Gözyaşlarını göstermemek için köşe bucak kaçıyordu.

Ağabeyi 5 Kasım 1924'te vefat etmiş, Hilmi Efendi'nin bir hafta sonra haberi olmuştu. Babası derslerinin etkilenmemesi için "Hilmi'nin okul başarısı her şeyden önemli. O Barbaros Hayrettin Paşaları yetiştirecek. Ölüm hepimizin başında, vakti gelen ölecek." demiş. Annesinin ve ablalarının kendisine haber verilmesi için yalvarmalarına, ağlamalarına rağmen haber vermemişti.

Hâlâ ağabeyinin öldüğüne inanamıyordu. Sanki vazifesi sebebiyle İstanbul dışına çıkmış da bir süre sonra gelecekmiş gibisine geliyordu.

Ağabeyinin defnedildiği Gümüşsuyu sırtında anlatılmaz bir şey vardı. Oraya doğru çekildiğini hissediyordu. Sanki oradan birisi her an kendisini gözetliyor gibiydi.

O tarafa baktığında aklına Eyüp Sultan Hazretleri geliyordu. O'nu çok seviyordu. Peygamber Efendimizin müjdesine kavuşmak için memleketini, çoluk-çocuğunu bırakıp ta İstanbul'a gelmesi onu çok etkiliyordu.

O'nun hayatıyla ilgili babasına, hocalarına her fırsatta sual soruyor, aldığı cevaplarla O'na olan sevgisi fazlalaşıyordu. Peygamber Efendimizin hem mihmandarı (ev sahibi) hem de alemdarı (bayraktarı) olması anlatılmaz bir güzellikti.

Efendimizin, Medine'ye nice zenginler varken onun evinde

misafir olması ne büyük şerefti. O'nun büyük dedesinin Efendimizin Medine'ye gelişinden yüzlerce yıl önce sırf O'nu misafir edebilmek için bu nurlu şehre gelmesinde ne büyük esrar vardı. Ona Efendimizi misafir etmek nasip olmamıştı ama neslinden gelen Eyüp Sultana nasip olmuştu.

O tarafa bakınca aklına gelen bir kişi daha vardı. Kim olduğunu bilmiyordu. İki hafta önceydi, tatil günüydü. Eyüp Sultan Camisi'ne gitmişti. Arka yerdeki parmaklı kısımda, sakallı, nurani yüzlü bir zat görmüştü, yerde bağdaş kurup oturmuştu.

Eyüp Sultan Camii İmamı diz çökmüş edeple ona bir şey soruyordu. Verdiği cevabı o da dinlemişti. Bakışları bir ara kendine dönmüştü. O anda hemen önünde şimşek çakmış gibi bir hâl olmuş, çok korkmuştu. Hemen oradan ayrılmıştı. Ayrılırken o zatın gülümsediğini görür gibi olmuştu. O zamandan bu zaman o zatı da bir türlü unutamıyordu.

Eğridirli Hilmi'yle rekabeti bütün hızıyla devam ediyordu. Bazı hocaları Eğridirli'ye farklı davranıyorlardı. Bunların başında da Felsefe Hocası Cemil Senai geliyordu. Son derece kibar birisiydi ama dinsizdi. Kimseye yediden yukarı not vermiyordu. Ancak Eğridirliye en yüksek notu veriyordu. Dindar olduğu için Eyüplü Hilmi Efendi'ye ise daha düşük not veriyordu. Bir ay kadar önce yaşanan hadiseden sonra tutumu değişmişti. Şimdi Hilmi Efendi'ye tam not vermeye başlamış ve bu şekilde Hüseyin Hilmi Efendi, yaşıtları arasında okul birinciliğine ulaşmıştı.

Sınıfa teftiş için subaylar gelmişti. Felsefe Hocası Cemi Senai, dersini anlatınca subaylardan biri Hilmi Efendi'nin yanına gelip "Kalk bakalım, küçük efendi. Dersi tekrar et." demişti. O da çok güzel şekilde tekrar etmişti. Subaylar bu tekrardan çok memnun kaldılar ve böyle bir talebe yetiştirdiği için Cemil Senai'yi tebrik ettiler.

Bu hadiseden sonra Cemil Senai, Hilmi Efendi'ye de tam not vermeye başlamıştı. Bu durum, Eğridirli'yi iyice hırslandırmıştı. Şimdi coğrafya imtihanı vardı, kapı önünde içeriden çağrılmayı bekliyorlardı. İmtihanlarda bazen ders haricinden de sual geliyordu.

Eğridirli bu sebepten yanındaki İskender isimli talebeyi sıkıştırıyordu, coğrafya bilgisini daha da fazlalaştırmak, kitapta yazılı olmayan şeyleri de öğrenmek için. Babası memuriyeti sebebiyle çok yer gezdiğinden İskender'in coğrafya bilgisi çok kuvvetliydi. Coğrafya Dersinde sınıf ikincisiydi.

Eğridirli'nin 'Meriç Nehri nereden doğar?" sualine İskender'in "Bulgaristan'daki Balkan Dağlarından doğar." cevabını Hilmi Efendi de işitti.

Tam bu sırada Hilmi Efendi ve İskender içeri alındı. Coğrafya hocası, imtihan heyetine Hilmi Efendi'yi göstererek "Yalnızca bu dersin değil, bütün derslerde sınıfın birincisidir. En kıymetli talebemdir. Buna istediğiniz suali sorabilirsiniz." dedi.

Heyetten bir hoca gülerek "Ya öyle mi? Okuduğu coğrafya kitabında olmayan ama tarihimizde silinmez izler bırakan bir nehri soralım bakalım. Evet, küçük efendi söyle bakalım, Meriç Nehri nereden doğar?" dedi.

Hilmi Efendi, şaşkınlıktan dilini yutacaktı. Bu nasıl işti? Beş dakika önce... içeri girmezden hemen evvel cevabı verilen sual sorulmuştu? Hem de coğrafyada en büyük rakibinin, cevabın verilmesine sebep olduğu sual...

Heyecanla "Bulgaristan'dan, Bulgaristan'daki Balkan Dağlarından..." cevabını verdi. Sualin sahibi hoca coşkuyla "Aferin sana. Coğrafya hocan haklıymış. Sana başka sual sormaya lüzum yok, çıkabilirsin, notun pekiyi..." dedi.

Hilmi Efendi'nin bakışlarına hâkim olamadı. "Teşekkür ederim efendim." diyerek dışarı çıkarken bakışları İskender'i buldu, kıpkırmızı kesilmişti.

Hilmi Efendi'nin hemen çıkması arkadaşlarını merak içinde bırakmıştı, özellikle de Eğridirliyi... Durumu açıklayınca arkadaşları hayretler içinde kaldılar. Eğridirli şaşkınlık içinde kendi kendini yiyor, "Yahu şu şansa bak. Kendi elimizle tam puanı teslim ettik." diyordu.

Hilmi Efendi de şaşkınlık içindeydi, "Namazlarım imdadıma

yetişti." diye düşünüyordu. Babası her zaman, "Evladım, eğer namazlarını güzel şekilde kılarsan, her zaman senin imdadına yetişir, seni çirkin, pis şeylerde korur, yardımcın olur." diyordu. O da yedi yaşından beri namazlarını bırakmıyordu. En büyük zevklerinden biri de okullarının hemen yanındaki caminin minaresine çıkıp ezan okumaktı.

Bu camiyi Sultan Üçüncü Selim yaptırmıştı, ismi de Mihrişah Şah Valide Sultan Camisi'ydi. Ne yazık ki namaz kılan arkadaşları iyice azalmıştı.

Hocalarının büyük kısmı İslâmiyet ve Osmanlı padişahları aleyhinde konuşuyordu. Konuştukları anda yerinden fırlayıp "Yalan söylüyorsunuz, iftira ediyorsunuz, İslâmiyet çok güzel, Osmanlı padişahları çok iyiydi." diye bağırmak istiyordu. Çok üzülüyordu. Bir gün tam böyle bağırmak için yerinden fırlarken 'Büyüklerime sormadan kendi aklımla iş yapmayacağım." kararı aklına gelmiş, zorla kendine hakim olmuştu.

O hafta sonu babasını durumu anlatmaya karar vermiş. Sonra, babasının bu konularda hemen sinirlendiği, anlatırsa okula gelip hocalarla kavga edebileceği, hatta kendisini okuldan alabileceğini düşünmüş, ona anlatmaktan vazgeçmişti. Numune mektebindeki hocası Tahir Efendi'yi bulmuş. Ağlayarak içinde bulunduğu hâli ona anlatmış... Hocası saçlarını okşayarak onu sevmiş "Evladım. Sakın ola hocalarınla kavga etme. Onlara bir şey söyleme. İslâmiyete, padişahlara düşman olanların derslerine daha fazla çalış. Senin görevin hocalarınla kavga etmek değil. En iyi dereceyle okulunu bitirmek, âlim olmak, vazife alarak imanlı gençler yetiştirmektir." demişti.

Hocasının bu sözlerine hak vermiş. Kendi aklıyla hareket etmemekle ne kadar doğru bir iş yaptığını görmekle sevinmiş ve danışmadan iş yapmama kararını dönülmez şekilde gönlüne, zihnine yerleştirmişti.

Hocaları içinde en fazla Lütfi Bey'i seviyordu. Bir de Siyer-i Nebi hocası vardı, Dağıstanlıydı. Haftada bir gün dersi vardı. Peygamber Efendimizin hayatını anlatırdı. Hilmi Efendi'nin çok hoşuna

giderdi. Büyük bir zevkle dinler, dinlerken kendinden geçerdi. Türkçeyi konuşurken kendi şivesiyle karıştırırdı. "Olduğu için" yerine "Olduğundan için" derdi. Bu sebeple ona "Olduğundan için" lakabı takılmıştı. Hilmi Efendi hocasından böyle bahsedilmesine üzülürdü, ama içlerinden en küçük olduğu için bir şey diyemiyordu.

Coğrafya imtihanın ertesi günü Lütfü Bey'in dersi vardı. Dersin sonunda "Evladım, dün coğrafya imtihanındaki başarını işittim. Çok sevindim. Ümidim o ki bu millete, hatta bütün insanlığa çok faydan olacak." sözleriyle Eyüplü Hilmi'ye takdirlerini ifade etti. Üzerine bir şeyler yazarak logaritma kitabı hediye etti.

Teneffüste heyecan içinde yazıyı okudu. "İstikbalin mev'ûdü (istikbalde çok hizmetler yapması vaat edilmiş olan) çok edepli, çok zeki ve çok çalışkan talebem Eyüplü Hilmi'ye hediye-i acizanemdir, Eyüp Sultan Hazretlerini hiç unutmaması ve O'nun şefaatine kavuşması duasıyla..." yazmıştı. Bu satırları okuyunca anlatılmaz şekilde sevindi.

Hilmi Efendi, kendisine imtihanda Meriç Nehrinin sorulduğunun haftasında evci olarak çıktı. Babasına imtihanda yaşadıklarını anlattı. 'Meriç' deyince babasının gözleri buğulandı. Ve anlattı, kırk yedi sene önce yaşananları, 93 Harbi denilen 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi sırasında başa gelenleri... Göç yollarında kalan yüz binleri, Ruslar ve Bulgarlar tarafından ırzına geçilenleri, derisi yüzülenleri... Dehşetten anneleri tarafından Meriç'e atılan bebeleri, anneleri tarafından yürüyemez olunca yolda bırakılan çocukları... Sofya'dan İstanbul'a cesetlerden meydana gelen yolları...

Anlattıkça o günleri tekrar yaşadı, gözlerine yaş bürüdü. Sesinde, yüzünde nice bin hüzün göründü. Sözlerini "İşte evladım. Bu acıların, bu utancın tekrar yaşanmaması için çok çalışmalı... Milletimize önderlik edecek Barbaros Hayrettin Paşalar, dinimizi öğretecek İslâm alimleri yetişmesi için gayret etmelisin. Maddi ve manevi gücün milletimizin elinde olması için geceni gündüzüne katmalısın." diyerek bitirdi. Sonra da bir şey demeden ayağa kalktı,

hızla oturdukları bahçeden çıkarak Eyüp Sultan Hazretlerine doğru yürüdü.

Sevgili oğlu Eyüplü Hilmi Efendi de arkasında baka kaldı, çok arzu etmesine rağmen "Söz baba. Çok çalışacağım." kelimelerini diyemeden...

Önündeki 29 Ağustos 1925 tarihli gazeteye bakınca aklı başından gidecek gibi oldu. Cumhurbaşkanının kocaman bir fotoğrafı vardı, başında foter şapkası ile. Cumhurbaşkanı, Kastamonu seyahati sırasında başında şapkayla İnebolu Türkocağına gelmiş... "Bu medeniyet işaretidir. Buna şapka derler. Buna caiz değildir diyenler vardır. Bundan sonra medeni milletler gibi giyineceğiz." demişti.

Acaba yanlış mı gördüm diye tekrar tekrar baktı, yanlış görmemişti. Eli ayağı tutmaz oldu. Ya Rabbi bu ne işti. Osmanlı'nın, hilafetin sahibi bir devletin yerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde bu ne haldi? Devletin başındaki, millete önderlik eden, İslâmiyetin küfür alameti dediği şapka başında olduğu halde fotoğraf çektirmişti. Bu neye işaretti? Bu rastgele bir hareket değildi. Bilerek yapılmıştı. Bu hareketi yapan çok zeki birisiydi. Gücü elinde toplayıncaya kadar halifenin ismini en saygılı şekilde anmış... Güce sahip olunca da onu vatan hainliğiyle suçlayarak vatanını terk etmesini temin etmiş... Bütün Osmanlı hanedanını kovmuş, önce saltanatı, sonra da halifeliği kaldırmıştı.

Bütün bunlarda sonra sıra şapkaya gelmişti. Bu, bundan sonra yapılacakların işaretiydi.

Kademe kademe yürünmüş, şapkaya gelinmişti, Müslümanların en hassas olduğu konuya. Bundan sonra sırada ne vardı?

11 Şubat 1925'te doğuda Şeyh Said isyanı başlamıştı. İsyanı duyduğu anda, "Hem kendine hem de Müslümanlara çok zarar verecek. Fitneyi uyandırdı. Cezasını dünya ve ahirette çekecek." demiş ve dediği gibi olmuştu.

4 Mart 1925 Takrir-i Sükûn (huzur ve güveni sağlama, anarşiyi önleme) Kanunu Meclis'te kabul edilmiş, bununla birlikte isyancıların ve taraftarı oldukları düşünülen insanların üzerine acımasızca gidilmişti.

Hocası Seyyid Fehîm Hazretlerinin oğulları, isyanla hiçbir ilgileri olmadığı halde yerlerinden ve yurtlarından edilerek sürgüne gönderilmişti.

29 Haziran 1925'te... Şeyh Said ile 46 adamı. Diyarbakır İstiklal Mahkemesi'nce idama mahkum olmuş, hemen ertesi gün de idam edilmişti.

Şapka giymekle başlayan zamanı takip eden günlerde... Müslümanları çok zor günlerin beklediğini düşünüyordu. Şapkalı başlangıç, İslâmiyeti Müslümanların hayatında yok etmeye, İslâmiyet diye başka şeyleri kabul ettirmeye yönelik çalışmaların işaretiydi, bunun başka izahı yoktu. Çok tedirgindi, her an kendisini de götürebilecekleri endişesiyle yaşıyordu. Bütün endişesi emaneti teslim edememek, verilen vazifeyi yerine getirememekti...

Yolunu dört gözle beklediği, hicret sebebi... Sekiz ay önce huzuruna kadar gelmiş, kendisini büyük bir heyecana sevk etmişti. Ama ne olduysa olmuş bir bakışıyla kanatlanıp gitmiş, iskeledeki görüşmesinden sonra ikinci defa yüz yüze konuşmak nasip olmamıştı. Anlaşılan bir bakışa bile müsaade yoktu. Tamamen kendi iradesiyle gelecekti.

Dertlerini biraz olsun unutmak ferahlamak için gelmişti, Boğaz kenarındaki Altınkum'a... Ramazan biteli on gün kadar olmuştu. Mübarek Ramazan ayı çok acı geçmişti. İlk olarak bu sene şahit olunmuştu akılları baştan alan hadiseye... İnsanlar açıktan oruç yemeğe başlamışlardı.

Osmanlı'nın payitahtında, eski hilafet merkezinde, müjdelenen şehirde... Bunu görmek yüreğini pare pare eylemişti. Bu acı geçmeden Cumhurbaşkanının şapka giydiğini görmekle nefes alamaz hale düşmüştü. Bir nebze olsun sıkıntısı atabilmek, Boğazın serinliğinde ferahlayabilmek için Altın Kum'a gelmişti. Sevenleri piknik hazırlıkları yapıp çayı demlerken o kıyıya vuran dalgalarla bir düşünceden diğerine gidip geliyordu.

Efendi Hazretleri, dalgaların çırpınışıyla bir diyardan diğerine yol alıyor... Dalgaları akıntıya kapılmış dal parçalarını sahile

taşıyor... Ehibbasından Mazhar Bey de birini Efendi Hazretlerinin yanına getirmek için gayret ediyordu. Hayat dalgaları içinde çırpınan, emin bir liman arayan bu kişi Bosna Foçalı Ziyâ Bey'di.

1888'de Ankara'da doğmuştu. Dedeleri Bosna Foça'dan gelmişler. Dedesi Hacı Salih Efendi'nin babası Zülfikar Paşa, Akkoyunlu soyundandı. Yüksek tahsil görmüştü. Mensucat, makine ve muhasebe üzerine mütehassıstı. Boşnak muhacirlerinin kurduğu Karamürsel fabrikasında 1904-1908 yılları arasında staj görmüştü.

1918 yılında şirket muhasebesinde, 1919 yılında şirket mübâyaa işinde, 1920-1921 arasında şirketin feshanedeki imalatını idarede çalışmış... 1922'de şirket muhasebeci muavinliğine başlamıştı. 1923'ten beri de şirketin muhasebe işlerinden sorumluydu.

Sofranın hazır olduğu bildirilince Seyyid Abdülhakîm Efendi sofraya oturdu.

Bu sırada Mazhar Bey'in bütün ısrarına rağmen Ziyâ Bey, direniyor, "Uzakta bekleyelim, yemeklerini yedikten sonra yanlarına gideriz... Yemekleri kendilerine yetecek kadardır, bize ikram etmek mecburiyetinde kalırlar, ayıp olmasın" diyordu.

"İkram" sözü ikram oldu, Efendi Hazretlerine doğru kanatlandı. Kulağından gönlüne ulaştı, yuvaların en güzelini, en şefkatlisini buldu. Bir anda gönlünde "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryatları fazlalaştı. Onu düşündüğü anda o mu gelmişti. Heyecanla "İkram." diyene baktı, o değildi, hasretle yolunu gözlediği... Peki feryatlar niçin fazlalaşmıştı. Gelen de arayanlardan, kavuşmak isteyenlerden, talep edenlerdendi. Gelenle beklediği arasında kopmaz bir bağ olduğunu hissetti, bunu hissetmekle de sevindi. Şartlar gelen için hazır mı ediliyordu?

Gönlü yavru kuş gibi kanatlandı, uzakta durup kendisine bakanlara el etti. Geldiler, biri ehibbadan Mazhar Bey'di, Allahü teâlânın mazharına nail olmuş kullarındandı. Yanında boyun bükmüş önüne bakan, kırk yaşlarında, kemal yaşında gösteren bir İstanbul beyefendisi vardı. Selam verdiler, selamlarını aldı.

Mazhar Bey, "Efendim, bu kardeşimiz Ziyâ Bey... Kendisi Karamürsel Mensucat Fabrikasında muhasebe müdürü. Sizinle tanışmak diler."

Seyyid Abdülhakîm Efendi, şöyle bir göz ucuyla baktı, yere doğru bakan, genç bir kız gibi kızarmış bir çehre gördü. Gönlü ona doğru aktı. Tebessüm etti.

"Biz kim, tanışılacak insan olmak kim? Tanışılacak ve danışılacak, istişare edilecek insanlar toprak altında. Biz onların ancak hizmetçisi olabiliriz. Ah, ah! Hocam Seyyid Fehîm Hazretleri hayatta olacaktı da... Görecektiniz tanışılacak insan nasıl olurmuş... Neyse... Hele soframıza buyurunuz. Bizi konuşmaya... birlikte olmaya layık görürseniz... bunu en büyük şeref biliriz."

Efendi Hazretlerinim ilk bakışıyla tepeden tırnağa titreyen, bir anda bilinmeyen mesafeler aşan Ziyâ Bey, her biri gül gibi gönlüne konan sözlerle iyice kendinden geçti, dili söylemez oldu. Son üç yıldır yaşananlarla iyice perişan hale gelmiş... "Ya Rabbi. Dayanacak halim kalmadı. İmanımı muhafaza edememekten korkuyorum. Sen bana razı olduğun yolu nasip et. İmanımı muhafaza etmemi sağlayacak sevgili kullarınla tanıştır." duasını dilinden düşürmez olmuştu.

Bu hâlini bir hafta kadar önce çok seviştiği Mazhar Bey'e anlatmış... O da kısaca Abdülhakîm Efendi'den bahsedip "Hele bir tanış, gönlün yatarsa sohbetine devam edersin." demiş ve Altın Kuma getirmişti.

Şimdi sofraya davet ediliyor, kararı kendisinin vermesi isteniyordu. Rahatsızlık verme endişesiyle eli ayağına dolaştı, gönlündeki kelimeler ağzından zor çıktı:

"Efendim. Allahü teâlâ razı olsun. Aç değilim. Rahatsızlık vermeyeyim."

Tebessümlerin en güzeli gül çehrede ay doğar gibi parladı.

"Sofraya gelmeniz değil, gelmemeniz rahatsızlık verir. Tok olsanız da oturun, sofranın bereketini artırın, sofrayla bereketlenin. Hele buyurun soframıza oturun."

Ziyâ Bey'in hâlâ oturmakta tereddüt ettiğini görünce sesi tatlı sertleşti:

"Efendi, hele buyurum. Soframızı ve bizi ziyanızdan mahrum etmeyin. Yenilenler, ikram edilenler, bizim değil... İkramı sonsuz olun yüce Mevlamızındır. Onun ikram hazineleri sonsuzdur. Ne kadar ikram ederse etsin zerre azalmaz. İkram ediyor gözüken bizler aracıyız, ikram eden O'dur. O'nun adına ikram ediyoruz. Misafir on kısmetle gelir, birini yer dokuzunu bırakırmış. Hele soframıza oturarak sen de bize ikram eyle... İkrama vesile ol, soframızı bereketlendir. Rızk insanı çeker, insan rızkını çeker"

Tatlı sert kelimelerle aklı başından gidecek gibi olan Ziyâ Bey, rüyada gibi oturdu. Efendi Hazretlerinin başlamasıyla Besmeleyle ilk zeytini ağzına attı. Atmasıyla da olanlar oldu... Kur'an-ı Kerimde bahsedilen zeytin ağacının içinde dallandığını, kökünün Cennete doğru uzandığını, Cennet lezzetlerinin hücre hücre bütün bedenine yayıldığını, ikramların en güzeline, ebedi saadet diyarına götürene kavuştuğunu hissetti.

Şapka haberiyle vurulduğu günde, çok üzüldüğü anda gönlüne Ziyâ doğmuş... Ziyâ Bey'in gelişiyle biraz olsun üzüntüsünü unutmuş, yolunu gözlediğinin geliş müjdesini alır gibi olmuştu.

Abdülhakîm Efendi'nin, Ziyâ Bey'le tanışmakla bir nebze olsun derdini unuttuğu saatlerde... Biri gözyaşları içinde dua edip ağlıyordu, Halıcıoğlu Askeri Lisesi'nin hemen yanındaki Mihrişah Şah Valide Sultan Camisi'nin kuytu bir köşesinde. Ağladığını kimse görmesin diye kimsenin göremeyeceği bir yere sığınmıştı, gönlünce dua edebilmek için...

Bu Ramazan ayında çok az kişi oruç tutmuş, namaz kılan hemen hemen kalmamış gibiydi. Babası Yeminli Deli Said Efendi, bugünkü gazeteye bakınca hakikaten delirmişti. Gazeteye bakmış ve Cumhurbaşkanını başında şapka ile görünce "Cumhurbaşkanı gavur mu oldu? Ne olacak bizim halimiz?" diyerek bağırıp çağırmış "Eğer size okulda şapka giydirirlerse okula falan gidemezsin ona göre." demişti.

Babasının bu sözleriyle evden okula ağlayarak gelmişti. Şapka giymekle, okula gidememesinin arasındaki bağlantıyı anlayamamış, kimseye de soramamıştı. Çok sevdiği Lütfü Yüzbaşıyı aramış, sormak için, ancak onu da bulamamıştı...

Şimdi ağlıyordu... Hem oruç tutanların, namaz kılanların iyice azalmasına, hocalarının din düşmanlığı yapmalarına hem de babasının sözlerine... O okumak, ne olursa olsun okumak istiyordu.

* * *

Ziyâ Bey, beş gündür, ne yediğinin ne de içtiğinin farkındaydı, rüyada gibiydi. Nereye baksa Efendi Hazretlerini görüyordu. Bütün İslâm diyarlarında Cumhurbaşkanının giydiği şapka konuşulup fıkhi yönü tartışılırken o hiçbir şeyin farkında değildi. "Hastayım" diyerek iç yerinden on beş günlük izin almıştı.

Efendi Hazretleri, "Çarşamba günü ikindi namazına bekleriz." demişti. Beş gün geçmek bilmemişti. Her saati asırlar gibi gelmişti. İçindeki hali anlamakta güçlük çekiyor, isimlendiremiyordu. Mazhar Bey'e anlatmış o da gülerek, "Efendi Hazretleri bir bakışta seni senden aldı. Hayırlı mübarek olsun." diye cevap vermişti.

Gümüşsuyu'ndaki dergâhın mescidinde ikindi namazını Efendi Hazretleri kıldırmıştı. Namazı yerde mi yoksa gökte mi kılmış bilememişti. Namazdan sonra Efendi, hanesine çekilmiş, davetli olanlar da mezarların üst kısmındaki köşk denilen yüksek yere çıkmışlardı. Herkes boynunu bükmüş, Efendi'nin teşriflerini bekliyorlardı.

Efendi Hazretlerinin eski talebelerinden Tahir Efendi, bakışlarını Ziyâ Bey'den ayıramıyordu. Bakışlarında imrenme vardı. Efendi'nin ona karşı iltifatı anlaşılır gibi değildi. Daha ilk görüşmede zikr meclisine davet etmişti.

Tahir Efendi un tüccarıydı, Üsküdar'da un dükkanı vardı. Efendi Hazretlerinin vilayetteki derecesini bir nebze olsun fark edenlerdendi.

Onun sohbetlerinin bereketiyle o halde gelmişti ki, yoldan bir cenaze geçse, said veya şaki, yani Cennetlik ve Cehennemlik kötü

olduğunu kokusundan anlardı. Bir cenazeden, güzel koku gelirse dayanamazdı. Dükkanı bırakır, hemen cenazenin peşinde koşar, doya doya Cennet kokusunu içine çeker, dünyada iken Cennete gitmiş gibi olurdu. Kimi cenazeden de o kadar pis, kötü koku alırdı ki, dükkanın kepenklerini içeriden çekerdi, o kokuyu duymamak için... Çünkü dayanılacak koku değildi. Cehennem ve kokusundan, Cehenneme götürecek itikat ve amelden Allahü teâlâya sığınırdı.

Efendi Hazretleri bir gün dükkanına gelmişti. Rafta birkaç kitap vardı. Gözleri kitaplara ilişince, birini açıp okumuşlardı: "Evliya dört çeşittir:

Birinci grup, evliya olduğunu kendi bilir, insanlarda bilir, ikincisi evliya olduğunu kendi bilir, insanlar bilmez, üçüncüsü evliya olduğunu kendi bilmez, insanlarda bilir, dördüncüsü evliya olduğunu kendi de bilmez, insanlar da bilmez."

Sonra kitabı kapayıp yerine koymuşlar "Tahir, siz bu dördüncü grupta olanlardansınız" buyurup, dükkandan çıkmışlardı.

Tahir Efendi, donup kalmış, o günden sonra da Efendi Hazretlerinin yüzüne bir daha bakamamıştı. Şimdi Ziyâ Bey'e bakarken onda o zamanki halini görür gibi olmuştu.

Ortalık hareketlendi. Efendi Hazretleri gelmişti. Eliyle kalmak çabasında olanlara oturmalarını işaret etti. Ziyâ Bey'in heyecandan kalbinin duracak gibiydi.

Yerine geçtikten sonra pencereler kapandı, herkes ayağa kalktı, teveccüh halkası oluşturuldu. Efendi Hazretleri kalktılar, sırayla halkadakilerle kucaklamaya başladılar. Mübarek göğsünü sıradaki ehibbanın kalbi üzerine koyup kucaklıyor, bir müddet öylece duruyor, sonra diğerine geçiyordu.

Sıranın en sonunda Ziyâ Bey vardı. Efendi Hazretleri kendisine yaklaştıkça heyecanı arttı, sanki ona doğru çekiliyordu. Geldiler, önce omuzlarından tuttular, bütün vücut ağırlığından kurtulur gibi olduğunu hissetti, sanki kanatlanmıştı. Sonra kucakladılar, göğsü üzerine bastırdılar. Göğsünün genişlediğini, bütün kâinatı içine alacak hale geldiğini, gönlünde dünyaya ait hiçbir şey, çoluk-çocuk dahi kalmadığını fark etti.

Bu sırada dışarda bir gürültü oldu, bağrışma sesleri geldi. Efendi Hazretlerinin 'bastonum' dediği genç Şakir Efendi'nin "Hayır, gidemezsiniz." bağırışları arasında merdivenlerden ayak sesleri yükseldi. Bütün bakışlar kapıya döndü. Ziyâ Bey'in bakışları önüne, yönü Efendi Hazretlerine doğruydu.

Kapı sertçe açıldı. İçeri iki polis girdi. Arkalarından hırpalanmış vaziyette, on beş yaşındaki Şakir. Şakir Efendi, onlara doğru atılırken, Efendi Hazretlerinin işaretiyle olduğu yerde kaldı. Hızla odadakilere baktılar. Duruşundan ve diğerlerinin saygısından Efendi Hazretlerinde karar kıldılar. Ona yöneldiler.

Bıyıksız olanı sertçe "Arvâslı Abdülhakîm Efendi siz misiniz?" dedi. Efendi Hazretlerinden "Benim, buyurum, bir şey mi vardı?" cevabını alınca, cebinden bir kâğıt çıkararak uzattı ve sesini daha da yükseltti:

"Sarıklı efendi, bir şey değil çok şey var. Burada yazıyor. Artık, tekkelerde zikir yok. Hay, huy etmeyeceksiniz. Yasaklandı. Haydi dağılın bakalım."

Tahir Efendi, "Sen nasıl bu şekilde konuşursun." diyerek atılırken Efendi Hazretlerinin 'Sakin ol, Tahir." sözleriyle olduğu yerde kala kaldı.

Efendi Hazretleri kendisine verilen kâğıdı sessizce okudu, "Tamam polis efendi. Anlaşıldı. Emredildiği gibi hareket edeceğiz. Hemen dağılıyoruz." dedi.

Bıyıksız polis küstahça güldü, "İsterseniz hareket etmeyin. İbret-i âlem için Sultan Ahmet Meydanında sallandırılırsınız. İstiklal Mahkemeleri çok hızlı çalışıyor. Beş dakika sonra burada kimseyi görmeyeyim." şeklinde konuştu, başka bir şey söylemeden kapıyı hızla çarparak uzaklaştı.

Herkes, donmuş gibiydi. Bir çarpan kapıya bir de Efendi Hazretlerine bakıyorlardı. Yalnızca Ziyâ Bey, bakışlarını ve yönünü Efendi Hazretlerinden çevirmemişti.

Efendi Hazretleri, bir müddet kapıya doğru baktıktan sonra Ziyâ Bey'e dönerek "Ya Ziyâ Bey kardeşim... Allahü teâlânın dediği

oluyor. Tedbir takdiri değiştirmiyor. Senin ilk zikir halkan, buradakilerin son halkası oldu. Bekleyelim ve görelim gelişmeler neyi gösterecek. Bugüne kadar yapılanlar, bundan sonra Müslümanları çok zor günlerin beklediğini gösteriyor. Dünyaya geliş imtihan içindir. Yüce Mevlam hepimize imtihanı rızasına uygun verebilmeyi nasip etsin." dedi. Oradakilerine şöyle bir baktı.

"Şimdi sessizce herkes dağılsın. Allahü teâlâ bir kapıyı kaparken başka bir kapıyı açar. Gelişmeleri bekleyelim. İnşallah haberleşiriz."

Köşktekiler şaşkınlık içine çıkarken Ziyâ Bey'in aklını başından alan suali sordu:

"Hanım kızımız kaç aylık oldu, nasıllar, büyüyorlar mı?"

Şaşkınlıktan eli ayağına dolaştı. Herkes polis baskınının dehşetindeyken Efendi Hazretleri ona kızını sormuştu. Daha vurucu tarafı da Efendi Hazretlerinden kızı için dua almak niyetiyle gelmişti, ama bu kargaşa da bunu arz etmek fırsatı olmamıştı. Ocak ayında bir kız evlada sahip olmuşlar çok sevinmişlerdi. Yıllar sonra bir evlada kavuşmuşlar, sevinçlerinden ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Seyyidet Nefise Hazretlerini ismini vermişlerdi... Bu isimle bereketlensin, ismin sahibine benzesin diye, ayrıca 'Sîret' demişlerdi ki iç güzelliği yüz güzelliğini geçsin duasıyla.

Şimdi Efendi Hazretleri bu en telaşlı anda kızını soruyordu. Büyük bir heyecan içinde cevap verdi:

"Sekiz aylık oldu efendim. Dualarınızla çok iyiler... Dualarınızı talep ediyoruz."

Yaşanan çok üzücü hadiseden sonra Efendi Hazretleri gülümsediler.

"Dualarımız hep onunla. Ona iyi bakın. O, benim hem kızım hem de gelinim olacak. Allahü teâlâ sîretini nefise eylesin."

Bu sözlerden sonra çıkış kapısına doğru yürüdü. Gözler, kapıya doğru giden Efendi Hazretlerinin arkasından baka kaldı, kimsede konuşacak, kıpırdayacak hâl kalmamıştı. Tabi ki en fazla vurulan da Ziyâ Bey'di. En telaşlı zamanda Efendi Hazretlerinin söyledikleri sebebiyle... Kıpırdayan göz pınarlarıydı, üç-beş dakika içinde

yaşadıkları sebebiyle...

Efendi Hazretleri, kapıda boyun bükmüş halde bekleyen ve gözyaşları içinde "Efendim, içeri girmelerine mâni olamadım. Tabancayı üzerine doğrulttular." diyenin yanında durdu. Hâlâ titreyen çocukluktan çıkma gayretindeki Şakir Efendi'yi omzundan tutarak sevdi.

"Üzülme evladım. Sen, sana düşeni yaptın. Şimdi sıra bizde."

Şakir Efendi, yırtılmış bir kitap uzattı.

"Efendim, bunu size bıraktılar. Matbaadan getirdiler. Zikir başladığı için hemen teslim edemedim. Polislerle boğuşurken yere düştü, yırtıldı."

O muydu? Artık ümidini kestiği miydi? İsmine baktı, evet, oydu. Kitabı tuttu, Eskişehir'de bıraktığı oğlu Enver'in elinden tutarcasına. Cumhuriyet ilan edildikten sonraki gelişmeler görünce "Bu matbaa bunu basmaz." diye düşünmüş, alıp da başka matbaaya da vermemişti.

Cumhuriyetin ilk yıllarında... Müderrisi (profesörü) bulunduğu Süleymaniye Medresesinin Tasavvuf Derslerini vermeye devam ediyordu.

Ankara Şer'iyye Vekâleti (Bakanlığı) her müderrisi, kendi dersine ait bir kitap telifi ile mükellef tutmuştu. O da tasavvufun hakikati, sofiyye tabakâtı ve ıstılâhâtı ve tarikatın edeplerine dair elimdeki müsvedde çalışmaları temize çekmiş ve matbaaya teslim etmişti. Daha sonra Şeriyye Vekaleti kaldırılınca kitabın basımından tamamen ümidini kesmişti.

Ama olmuştu işte... En üzüntülü anında kitap eline ulaşmıştı... biraz hırpalanmış şekilde de olsa, Allahü teâlânın sonsuz lütfüyle...

Er-Riyâdü't Tasavvufiyye (Tasavvuf Bahçeleri) ismiyle basılmış ve eline ulaşmıştı işte...

Hem de Mekteb-i Harbiye'de, Harp Okulu'nun matbaasında basılmıştı. Bu ne cilveydi? Tekkelerde zikrin yasaklandığının

bildirildiği günde kitap eline ulaşıyordu...

Bu neyin işaretiydi? Tasavvufun, artık kitaplardan gönüllere gideceğine mi? Satırlardaki gönül ehli zatlarla uzaktan irtibat kurulacağına mı? Yüz yüze yetiştirme döneminin bittiğine mi?

* * *

Cumhurbaşkanının çeşitli yurt gezilerini şapkayla yapmasından, kamuoyunu hazırlamasından bir müddet sonra... Beklenen kanun 25 Kasım 1925'te çıkmış... 'Şapka Kanunu' olarak yürürlüğe girmişti.

2 Eylül'de de henüz kanun çıkmamasına rağmen tekke ve zaviyelerin faaliyete son verilmiş, zikir yasaklanmıştı.

Eylülün başında Sivas'ta halk ayaklanmıştı, tekkelerin kapatılmasını ve şapka giyme hazırlıklarını protesto için...

İstiklal Mahkemeleri hemen Sivas'ta faaliyete geçmiş... Çok sayıda âlim ve eşraftan insan tutuklanmış, halkı isyana sevk etmekten yargılanmaya başlamıştı. Bugün yarın idam edilmeleri bekleniyordu.

30 Kasım 1925 Tekke ve Zaviyeler ile Türbelerin Kapatılmasına ve Türbedarlar ile Bazı Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun yürürlüğe girdi. Şapka Kanunu'ndan hemen beş gün sonra...

4 Eylül'de de İstanbul'daki bir baloda Türk kadınları ilk kez güzellik yarışmasına katılmıştı.

1925 yılının 30 Kasım günü, öğle ezan okunmak üzere. Şifa Yokuşu'ndaki bir numaralı ev... Bu saatte, bu evdekilerin hâli şifadan uzak, gönüller ve zihinler bulanıktı.

Yeminli Deli Said Efendi, çıldırmıştı. "Bundan sonra okul, mokul yok. Seni kendi elimle gavur olmaya gönderemem. Duymadın mı artık askeri okullarda şapka mecburmuş." diye bağırıyordu. Odalardan bahçeye, bahçeden odalara gidip geliyordu.

Bir köşedeyse elinde çantasıyla Hilmi Efendi ağlıyordu. Hocalarının Eyüplü Hilmi diye seslendikleri talebe... Eyüp'te, baba

evinde, Osmanlı yadigârı, Peygamber aleyhisselamın müjdesi İstanbul'da garipti, çaresizdi. Onunla birlikte annesi ve ablaları da ağlıyordu. Ağabeyi İbrâhim Efendi evde değildi, evde olsaydı belki o babasını ikna ederdi.

30 Kasım itibariyle bütün liselerdeki öğrencilerin şapka giyeceği duyurulmuştu.

Herkes şaşkındı, en fazla ise Said Efendi. Günah olduğunu bilmese kafasını taşlara vura vura parçalayacaktı. "Bu halde yaşayıp her gün ölmektense şimdi ölmek daha iyi. Nasıl olur, şapka giymek mecburi hale nasıl getirilir? Bu kanunu çıkaranlar Müslüman değil mi? Niyetleri bizi dinsiz yapmak mı?" diyordu.

Kızgın bir şekilde bir odadan diğerine geçen Said Efendi'nin gözü bir şeye takıldı kaldı. Baktıkça kızgınlığı daha da arttı. Çantası elinde, askeri öğrenci elbiseleri sırtında bir kenarda ağlayarak oturan Hilmi Efendi'ye takılmıştı gözü... Hışım içinde oğlunun yanına geldi. Ona doğru uzandı. Babasının vuracağını zanneden evlat korkuyla boyun büktü. Annesi "Yapma efendi." diye feryat etti. Kızların ağlaması fazlalaştı. Eğildi, okul çantasını oğlunun elinden söktü aldı uzak bir köşeye fırlattı.

"Yahu sen ne laf anlamaz evlatsın. Okul yok dedik. Hâlâ çanta ve elbiselerinle karşımda dursun. Çabuk elbiselerini çıkar. Yoksa bu sefer hakikaten de tokadı yiyeceksin."

Eyüplü Hilmi olmayı en büyür şeref bilen gözü yaşlı evlat, yerinde kalktı, soyunmak üzere odasına doğru yürüdü. Annesi, babasının bacaklarına sarılmış "Bırak çocuk okusun efendi. Devlete karşı biz ne yapabiliriz, emrine uymaktan başka." diyerek feryat ediyordu.

"Devlete karşı ne yapabiliriz?" sözleri Said Efendi'yi bir an tereddüde düşürür gibi oldu, ancak şapkanın küfür alameti kabul edildiği aklına gelince yine kontrolden çıktı. 'Bırak be kadın ayaklarımı. Siz ne laf anlamaz insanlarsınız." diye bağırdı. Hanımı bacaklarını bırakmayınca hızla eğildi, ellerini yakaladı. Tam bu sırada kapı çalındı. Kızgınlıkla seslendi:

“Kim o?”

“Benim, Tahir, Plevneli Tahir... Hüseyin Hilmi’nin hocası...”

Said Efendi’nin eli ayağına dolaştı. “Bu hoca da tam gelecek zamanı buldu.” diye söylendi. “Müsait değiliz.” deyip kapıyı açmasa mıydı? Tahir Efendi’nin sesini duyan ağlamaktan gözleri şişmiş Hilmi Efendi canlandı. İçinde ümit ışıkları parladı. Tahir Efendi, kendisinin okumasını çok istiyordu, Askeri Lise’ye o yazdırmıştı. Babası onu çok seviyordu, okula devam etmesi için babasını ancak o ikna ederdi.

“Baba kapıyı açayım mı?” diyerek hemen yerinden fırladı. Said Efendi, ne yapsın bilemedi. Bu hallerini hocanın görmesini istemiyordu. Beyinin tereddüdünü fark eden Ayşe Hanım hemen devreye girdi.

“Efendi! Kapıyı açmasını söylesene. Misafiri kapıda bekletmek nerede görülmüş?”

Yeminli Deli Said Efendi, hâlâ tereddütlüydü. Oğlunu gözleri yaşlı görmelerini istemiyordu. Ayşe Hanım, bastırdı:

“Efendi! Tahir Efendi, bugüne kadar kaç defa kapımızı çaldı? Şimdi geldiyse muhakkak önemli bir sebebi vardır. Oğlumuzun hocası... Üzerimizde o kadar hakkı var. Kapıda bekletmeyi hangi edebe sığdırırsın?”

Hanımının sözlerin kızdı ama bir şey de diyemedi, haklıydı, boyun büktü. Eşi ve kızlarına “Hadi siz içeri çekilin. Ben Tahir Efendi’yle konuşayım, bakayım niçin gelmiş.” dedi.

Onlar içeri çekilirken kapıda bekleyen Hilmi Efendi’ye kızgınca “Hadi sen de içeri. Kapıyı ben açarım.” dedi.

Hilmi Efendi’nin kolu kanadı kırıldı, son bir çıkış yaptı:

“Baba!. Hocamı ben de görseydim. Üzerimde o kadar hakkı var. Hayır duasını alsaydım.”

Said efendi, elini kolunu bağlayan bu haklı sözlere bir şey diyemedi ve bu akıl dolu sözler sebebiyle içinde oğlunu takdir etti.

Onu okumuş görme isteği için yaktı. "Tamam, sen kal." dedi.

Said Efendi yürüdü, "Tamam, hocam, kapıyı açıyorum." seslenmesiyle kapıyı açtı. Açmasıyla birlikte de büyük bir şaşkınlıkla ağzından "Hocam... Sen... Şapka..." sözleri döküldü, havada domdom kurşunuyla vurulmuş turnanın tüyleri gibi... Cin çarpmış gibi Tahir Efendi'nin başına bakıyordu. Tahir Efendi, sertçe cevap verdi:

"Evet, şapka... Efendi! Bilmez misin artık başında şapka olmadan sokağa çıkmaz yasak. Şapkasız yakaladıklarını hemen karakola çekip öldüresiye dövüyorlar."

Said Efendi, Tahir Efendi'nin sözlerine rağmen hâlâ büyülenmiş gibi şapkaya bakıyordu. İçeri buyur etmesini bekleyen Tahir Efendi, davet gelmeyince kızdı.

"Bre Said Efendi! Sizde misafiri kapıda bekletmek âdet midir?"

Sert sözlerle uykudan uyanır gibi kendine geldi.

"Hakkınızı helal edin hocam. Buyurun içeri. Sizi başınızda şapkayla görünce cin çarpmıştan beter oldum da... Biz de siz gelmezden hemen önce şapkadan bahsediyorduk. Hilmilerin okulunda da bugünden itibaren mecbur hâle getirilmiş..."

Açılan kapılan içeri giren Tahir Efendi, "Öyle mi, dedi. Ben de bunun için gelmiştim. Hilmilerin okulunda bir işim vardı, birlikte gidelim, diyecektim."

Hilmi Efendi, içeri girmesiyle birlikte başındaki şapkasını eline alan Tahir Efendi'yi görmekle bir hoş oldu. Hemen "Hocam, hoş geldiniz." diyerek elini öptü, oturacağı minderi gösterdi.

Said Efendi'nin gözleri hâlâ şapkadaydı. Bunu fark eden Tahir Efendi, kızgınca sordu:

"Said Efendi, şapkamda gözün kaldı galiba. İstersen aynısından sana da alalım."

Said Efendi, bir yerini iğne batırılmış gibi zıpladı.

"Tövbe hocam. Bizim şapkayla ne işimiz olur?"

Bu sözü Tahir Efendi'yi iyice kızdırdı.

"Be adam! Bizim ne işimiz olur, dinimizin küfür alameti dediği şapkayla. Kanun çıktı. Dışarıda şapka giymek mecbur hâle getirildi. Dinimizde, can, mal tehlikesi olunca leş eti yenilir. Eğer kişi ölümle tehdit edilirse, canını kurtarmak için dili ile dininin inkâr edebilir. Küfür alameti denilen şeyi giyebilir. Şimdi işte böyle bir zamandayız. Hiç dışarı çıkmayacak mısın?"

Said Efendi boyun büktü.

"Çıkacağız hocam, hiç çıkmadan hayat devam eder mi?"

"Peki şapka giymeden nasıl çıkacaksın? Görürlerse hemen içeri atıyorlar. Çoluk-çocuğuna kim bakacak?"

Tahir Efendi, askeri öğrenci elbiseleri içindeki Hüseyin Hilmi'nin yüzüne baktı ve ağladığını fark etti. Kendisi gelmezden önce yaşananları tahmin etti. Hüseyin Hilmi'ye baktı.

"Haydi oğlum. Çantanı al, okula gidiyoruz."

Hocasından 'okula gidiyoruz' sözünü duyan Eyüplü Hilmi, yerinden fırladı, çantasını almaya gitmezden önce babasına baktı.

Said Efendi, şöyle bir yerinden kıpırdadı.

"Hocam, ben artık onu okula göndermeyi düşünmüyorum. Şapka giydireceklermiş. Evladımın gavur olmasını istemiyorum."

Tahir Efendi, yerinden hızla kalktı.

"Efendi, sen hâlâ neden bahsedersin? Okula gitmezse giymeyecek mi? Sokağa çıktığında yine giyecek. Yoksa onu hiç sokağa çıkarmayı düşünmüyor musun? Okula gitmezse nasıl yetişecek, dinine ve insanlığa nasıl faydalı olacak? Barbarosları nasıl yetiştirecek? Yoksa Mısır'a falan göndermeyi mi düşünürsün?"

Said Efendi cevap veremedi. Tahir Efendi, Hilmi Efendi'ye "Hadi al çantanı. Kafamı daha fazla kızdırmayın." dedi. Hilmi Efendi, tekrar babasına baktı. Onun 'evet' manasında başını salladığını görünce çantasını almak için koştu.

Said Efendi'nin evinde şapka konuşulduğu saatte Türkiye'nin her yerinde... Osmanlı'nın zamanında Müslümanların yaşadığı diyarlarda... Ve Eyüplü Hilmilere üç yüz metre mesafedeki Kaşgari Dergâhı'nda da şapka konuşuluyordu.

Seyyid Abdülhakîm Efendi, elindeki önden galaklı şapkayı şöyle bir çevirdi. Medîne-i Münevvere'de İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin torununun söylediği sözleri hatırladı.

O, "İngilizler, Hindistan'ın hallettiler, sıra Osmanlı'da. Onların en büyük hedefi Osmanlı'yla birlikte ehl-i sünnet Müslümanlığı yeryüzünden kaldırmakta" demişti.

Hakikaten de dediği gibi olmuştu. Önce Osmanlı tarih sahnesinden silinmişti. Şimdi sıra ehl-i sünnet Müslümanlığı yok etmeye gelmişti. Bunun en belirgin işareti de şapka kanunuydu. Gönlü yolunu beklediğinin hasretiyle yandı. Yer yüzünde ehl-i sünnet Müslümanlığının yok olmaması için... Onun çok büyük hizmeti olacağı söylenmişti. Gelişmeler çok hızlıydı. Bir an önce üzerindeki her iki emaneti vermek istiyordu. Ama işte "gel" demekle gelmiyordu. Anka Kuşu hâlâ tuzağına düşmemişti. 'Bekle, şartları zorlama' denmişti, bekleyecekti, fakat bekleyecek hali kalmamıştı.

Boyun bükmüş, kendisine dinleyenlere baktı, sözlerine devam etti:

"Dediğim gibi... Ülkemizdeki bugünkü şartlara göre şapka giymek için özür var. Mümkünse şu elimdeki gibi olandan... önden kısa galaklılardan temin edin. Yalnızca dışarda giyin. Her fırsatta başınızdan çıkarın, bunun küfür alameti olduğunu, mecbur olduğumuz için giydiğimiz bir an olsun aklınızdan çıkarmayın.

Tekke ve zaviyelerin kapatılmasına dair kanun da yürürlüğe girdi. Mescidi olan tekkelerin mescidi açık kalıp, tekke şeyhi oraya imam olarak tayin edilecekmiş... tekkede hayatının sonuna kadar oturacakmış. Bizim imam olarak tayinimiz buraya yapılırsa... inşallah beraberliğimize burada devam ederiz. Vaizlik imtihanına da gireceğiz inşallah. İstanbul'da kalmak, Eyüp Sultan'dan ayrılmamak için elimizden gelen gayreti göstereceğiz."

* * *

Hayat denilen hayal dünyasında, doğum-ölüm, sevinç-üzüntü, ağlama ve gülme ne kadar da iç içeydi. Önce doğumla sevinmişlerdi. Gerçi komşularla birlikte onlar da Eyüplü Hüseyin Hilmi ve ablaları da şaşırmışlardı... yetmiş bir yaşındaki babaları 1926 yılında bir erkek evlada daha sahip olunca. Şaşırmayan yalnızca Yeminli Deli Said Efendi ve eşi Ayşe hanımdı. İnsanların şaşkınlığına ve 'Bu yaşta da çocuk sahibi olunur mu, delirmiş bunlar." diyenlere için için gülüyorlardı. Çok istemelerine rağmen "Biz gücümüz yettiğince, Allahü teâlâ nasip ettiğince çocuk sahibi olmak için gayret etmeye mecburuz. Bizim neslimizden gelen bir kişi, İslâmiyetin bütün dünyaya yayılmasına... Türklerin muhteşem günlerine dönmesine vesile olacaktır. Bu çocuğun, Hüseyin Hilmi olduğunu tahmin ediyoruz. Ancak emin olmadığımız için çocuk sahibi olmak için gayret ediyoruz." diyemiyorlardı. Bu sır, ikisinin arasındaydı.

Sedat ismini verdikleri çocukları, yedinci çocuklarıydı.

Hüseyin Hilmi Efendi de çok şaşırmıştı babasının yetmiş yaşından sonra çocuk sahibi olmasına... Okulda arkadaşları takılmışlar, bir şey diyememişti.

Doğumun, aileye yeni bir can katılmasının şaşkınlığı ve sevincindeyken, doğumun üzerinden henüz bir sene geçmemişken vuruldular kışın soğuğuyla gelen haberle...

Evin ikinci büyük evladı İbrâhim Efendi'nin, kaza kurşunuyla vurulduğu ve yaralandığı haberi gelmişti. Duyduklarına inanamadılar.

23 yaşındaki İbrâhim Efendi, deniz astsubay okulun bitirmiş, daha sonra Almanya'da ihtisas yapmış ve Karaköy'de polisliğe başlamıştı. Yüksek atlamada dereceleri vardı. Gelen haberle sarsılan Said Efendi, Hüseyin Hilmi Efendi'yi okuldan alıp karakol'a geldi. Burada hastaneye kaldırıldığını söylediler.

Eyüplü Hilmi'nin yüreği anlatılmaz şekilde çırpınıyordu, içinde

anlatılmaz bir sıkıntı vardı. “Ya Rabbi, ağabeyimi bize bağışla, evimizin direği o. Babamdan sonra bize sahip çıkacak başka kimse yok.” diye için için dua ediyordu.

Hastaneye geldiler. Karakol amiri kendilerini görünce telaşla yerinden fırladı, babasına sarıldı ve kulağına bir şeyler söyledi. Said Efendi, “İbrâhim, oğlum” diyerek olduğu yere çöktü. Babasının halini gören Hüseyin Hilmi Efendi’nin gönlüne ağabeyinin öldüğü düştü, inşallah öyle değildir ümidiyle babasına koştu. Omuzlarından tuttu yalvaran bir sesle, “Baba! Ağabeyim! Ölmedi değil mi?” dedi. Nice acılar, nice ölümler görmüş baba, bir şey demedi. Oğluna sarıldı, sarsıla sarsıla ağlamaya başladı. Hilmi Efendi’nin dili tutuldu. Canından çok sevdiği ağabeyi ölmüştü ha... Babasına bir şeyler söylemek istedi, söyleyemedi, bir anda gözleri karardı, babasının yanına yığıldı.

İbrâhim Efendi’nin yüzü parçalanmıştı. Said Efendi, “Evdekiler, onu bu halde görmeye dayanamazlar.” dedi. Cenazenin Eyüp’e götürülmesini istemedi. 23 yaşında, hayatın baharındaki delikanlı... Ailesinden uzağa, karakola yakın mezarlığa defin edildi.

Definden, herkes dağıldıktan sonra mezarın başına oturtmuştu oğlu Hüseyin Hilmi Efendi’yi. Ve “Evladım. Dindarların çok zor zamanlar yaşayacağı günlerdeyiz. Özellikle senin gibi hedefi Barbaroslar, İslâmiyeti anlatacak, öğretecek kimseler yetiştirmek olan kimse... çok dikkatli olmalı. Kendini çok iyi gizlemelisin. Şu ana kadar yapılanlardan anladığım kadarıyla... İngilizler çok planlı çalışmışlar. Planı memleketimizde Allah diyecek kimse bırakmamak üzere yapmışlar. Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretleri hep ilm-i siyasetten denen bir şeyden bahseder, ‘Bunu bilmeyen İslâmiyeti yaşayamaz ve özellikle anlatamaz.’ derdi. Ben bunun ne olduğunu öğrenemedim. Ama sen öğren. Sakın askeriyeden ayrılma. Kendini en iyi orada muhafaza edebilirsin. İbadetlerini gizli yap.” demişti.

Hüseyin Hilmi Efendi, babasının bu sözlerine çok hayret etmişti. Niçin bunları söylemeye ihtiyaç hissetmişti... Ağabeyinin ölümüyle bu söylenenlerin ilgisi neydi?

Yeminli Deli Said Efendi, oğlunun bakışlarından içinden geçenleri anlamıştı. "Oğlum. Abdülfettâh-i Akrî ve Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretleri söylemişlerdi. Benim neslim gelen bir erkek evladı... İslâm güneşinin hem Türkiye'de hem de dünyada tekrar doğmasına sebep olacakmış. Bu sebeple kırk yaşından sonra evlendim, bu sebeple yetmişinde çocuk sahibi oldum. Ağabeyinin ölümünü şüpheli görürüm. İngilizlerin bu durumu öğrenmiş olacağından endişeliyim. Sana bunları bunun için söyledim." diyemedi, söylemesine izin verilmemişti.

Babasıyla Eyüp'e doğru yürüyordu, adımları ağırlaşmış, sanki bütün dünyanın yükü omuzlarına binmiş gibiydi. Ağabeysiz kalmıştı, büyük ağabeyi Mustafa Efendi'den sonra diğer ağabeyi İbrâhim de vefat etmişti. Koca hanede erkek olarak babasından sonra o kalmıştı. Sedat kardeşi daha çok küçüktü. Babası yetmişini geçmişti. Evin bütün yükünün omuzlarına bindiğini hissetmişti.

Babasına Barbarosların, Ebussuut Efendilerin yetişmesi için çalışacağına dair söz vermişti. Peki kendisini nasıl yetişecekti? Yetişmeden nasıl yetiştirecekti? Hocaları din düşmanlığı yaparken o dinini nasıl öğrenecekti?

"Ya Rabbi, bana dinini öğrenmeyi, yaşamayı ve başkalarının da yaşamasına sebep olmayı nasip et. Sen her şeye kadirsin. Bunun için... Babamın vasiyetinin gerçekleşmesi, İngiliz gemilerinin bir daha toplarını Dolmabahçe Sarayı'nın, milletimizin gönlüne çevirmemesi için... Hiçbir fedakârlıktan kaçınmayacağım, bir saniyemi bile boş geçirmeyeceğim. Bana bu fırsatı, bu imkânı, bu nimeti ihsan eyle. Söz veriyorum çok çalışacağım Ya Rabbi." şeklinde dualara durdu, Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesine bakarak, orada yatan mübarek zatı hatırlayarak...

Tahir Efendi, Kaşgari Dergâhı'nın köşk denilen yerinde oturmuş... Efendi Hazretlerinin gelişini beklerken yaşadıklarını anlamlandırmaya çalışıyordu.

Şapka Kanunu ve Tekke, Zaviye ile Türbeler Kapatılması Hakkındaki Kanunların yürürlüğe girmesiyle akıl almaz zulümler yaşanmıştı. İstiklal Mahkemesi kararıyla binlerce kişi idam edilmişti. Bu idamlar en anlamlısı ve acısı İskilipli Atıf Hocanın

idamıydı. Kanun çıkmazdan önce yazdığı bir kitap sebebiyle idama mahkum edilmiş ve idam edilmişti. Kitabın ismi 'Frenk Mukalletliği ve Şapka' idi.

Şeyh Said Ayaklanmasının ardından 1925 Martında Ankara ve Doğu Anadolu'da çalışmak üzere iki İstiklâl Mahkemesi daha kurulmuştu. Bu dönemlerde idareye muhalefet eden gazeteciler... eskiden dahi olsa inkılaplar hakkında yazı yazmış olan İskilipli Atıf Hoca gibi ilim adamları... Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası mensupları... İttihat ve Terakki Cemiyetinin yöneticileri ve adı devrimlere karşı olarak çıkan pek çok şahıs yargılanıp idam ve çeşitli ağır cezalara çarptırılmıştılar. Bunlardan doğuda vazife gören İstiklâl Mahkemesi bir günde 47 idam cezası vererek rekor kırmıştı.

İstiklâl Mahkemeleri, kaldırıldığı 7 Mart 1927 yılına kadar tam manasıyla idam makinesi gibi çalışmıştı. Mahkemenin ilk üç yıllık süresi içinde (1920-1923) yargıladıkları insan sayısı 60 bini bulmuştu.

Bunlardan 3 bini idam, 2 bini kalebentlik ve kürek cezalarına çarptırılmış... On bin kadarı beraat etmiş, diğerleri de para ve hapis cezalarına çarptırılmışlardı. En acısı da İstiklâl Mahkemeleri çalışmalarının bu ilk devresine ait dosyaların akıbeti meçhuldü. Bu devrede kurulan yirmi üç İstiklâl Mahkemesinden hangilerinin dosyaları mevcut, hangilerinin ki kayıp bilinememektedir.

İstiklâl Mahkemeleri hakkında o devirde görev yapmış olanların anlattıklarından bilgi sahibi olunabilmekteydi.

Efendi Hazretlerini ziyaret eden akrabası İbrâhim Bey, "Elazığ'da çeşitli suçlarla mahkemeye sevk edilenler idam cezasına çarptırılıyor ve sonra da 500 altın getirmesi karşılığında serbest bırakılıyordu. Bu suretle Şark İstiklâl Mahkemesi Reisliğinden Ankara'ya dönen Ali Saib Bey'in yanında 60 bin olmuştu." diye anlatmıştı.

İstiklal Mahkemeleri acımasızca çalışırken... son meşru halife ve Osmanlı Sultanı Vahideddîn Han, gurbet elde yokluk içinde kıvranıyordu. Acı ve sıkıntı içinde geçen bir sürgün hayatından

sonra, 16 Mayıs 1926'da İtalya'da vefat etmiş. Cenazesi Şam'a getirilerek Sultan Selim Câmii Kabristanına defnedilmişti.

Vahideddîn Han'ın vefatı duyan Efendi Hazretleri, kendisine emanet olarak verdiği mendili hatırlamış, gözyaşlarına mâni olamamıştı.

Vahîdeddîn Han, mendili verdiğinde "Öyle zannederim ki Osmanoğullarının ecdat yadigârı toprakları terk ve bu odada Kur'an-ı Kerimin aralıksız okunmasına son verilme günleri yakındır. Bu mendili Osmanlı hanedanını ve bu hanedanın yaptığı vazifeyi temsilen size emanet ediyorum. Siz münasip gördüğünüze, o da kendisinden sonrakine emanet eder." demişti.

Efendi Hazretleri, hiç yanından ayırmadığı, kalbinin üzerinde taşıdığı mendilin vefat haberiyle birlikte kor olduğunu hissetmişti. Osmanlı hanedanının İslâmiyeti, yayma ve koruma vazifesini yapacak yiğidin hasretindeydi, mendili teslim edeceği müjdelenen kişiyi bekliyordu, ama hâlâ gelmiyordu.

Efendi Hazretleri Vahîdeddîn Han için "Çok akıllı ve çabuk kavrayışlıydı. Arada Sultan Reşâd olmayıp da İkinci Abdülhamîd Han'dan sonra tahta çıksaydı, İttihat ve Terakki hükûmetinin hatalarını önleyecek, felâketlerin önüne geçecek kudret ve idare sahibiydi." demişti.

Mala, dünyaya düşkün olmadığını güzel ahlâklı ve eşi az görülebilecek kadar fazla namuslu olduğunu son yaşadıklarıyla dost-düşman herkes kabul etmişti. Çok sevdiği vatanından koparılırken yanında şahsî ve pek cüz'i mal varlığından başka bir şey götürmediği tam manasıyla ortaya çıkmıştı. Vefatında İngiliz oyunuyla İstanbul'dan ayrılmasının üzerinden henüz dört yıl geçmemişti. Ama kasaba, bakkala ve fırına olan borçlarından dolayı 15 gün tabutu kaldırılmamıştı.

Vahîdeddîn Han, İsviçre'nin hemen güneyinde ölüm döşeğinde yatarken Türkiye Cumhuriyetinin yetkilileri İsviçre'nin tam göbeğindeydi. Geceli gündüzlü İsviçre Medeni Kanunun

tercümesine çalışılıyordu. Bu çalışmanın neticesinde 17 Şubat 1926 Medeni Kanunu'nu kabul edildi. Ve... Kadının medeni haklara kavuştuğu, esaretten kurtarıldığı, çok evliliğin yasaklandığı, hukuk düzeninin çağdaşlaştırıldığı, medeni Avrupa devletleriyle aynı seviye getirildiği, çağdaşlaşma yolunda çok büyük adımın atıldığı söylendi, yazıldı.

Bu şekilde kişiler, aile, miras eşya hukukumuz, bire bir, noktası noktasına İsviçre Medeni Hukukundan alınmış, İslâm Hukuku, binlerce yıllık geleneğimiz terkedilmiş oldu.

Dini dinimize, dili dilimize, tarihi tarihimize, kültürü kültürümüze, örf-âdetleri ört-âdetlerimize benzemeyen bir milletin aile hukuku kabul edilmiş... İsviçreli terziler tarafından İsviçre kumaşından, İsviçre zevk ve inanışına göre İsviçreliler için hazırlanmış bir elbise Türk milletine giydirilmiş oldu.

1 Mart 1926'da yeni "Türk Ceza Kanunu" kabul edilmiş, mal, candan kıymetli hale gelmişti.

Bütün bunları düşünen Tahir Efendi, yapılanları anlamakta güçlük çekiyordu. Ancak bir şeyi emin olmuştu. Türk, milleti, diniyle, yaşayışıyla Avrupalıya benzetilmeye... İslâmiyet ve tarihimizin İslâmiyetle iç içe olan bin yıllık kısmı unutturulmaya çalışılıyor, bununla da kalmayıp nefret ettirilmeye gayret ediliyordu.

Tekkeye gidiş-gelişler çok sıkı takip altındaydı. Tekkenin mescidine namaza geldiklerini söylüyorlardı. Efendi Hazretleri buraya imam olarak tayin edilmişti. Efendi Hazretleri ayrıca vaizlik imtihanına girmiş ve tabi ki kazanmıştı. Beyazıd, Eyüp Sultan, Ağa Camii, Beşiktaş Sinan Paşa camilerinde haftanın belirli günleri vaaz ediyor, gönüllere kalan iman kıvılcımının sönmemesi için gayret ediyordu.

Beyazıd Camisi'ndeki bir vaazında, "İslâm ateşi söndü, İslâm ateşinden sadece bir kıvılcım kaldı. İnşallah bu kıvılcım tekrar tutuşacak." buyurmuştu, müjdeleneni, yolunu gözlediğini düşünerek...

Bâyezîd Camisi'nde vaaz verirken, bir kimse, bir kâğıda on sual hazırlamış ve Efendi Hazretlerine sormak niyetiyle câmiye girip, bir

köşeye oturmuştu. O oturur oturmaz, Efendi Hazretleri vaazı kesip "Bazı kimselerin aklına şöyle bir sual gelip" deyip, o kimsenin on sualini tek tek cevaplamış, sonra da "Vaazımıza kaldığımız yerden devam edelim" buyurmuş ve vaazına devam etmişti. Ertesi hafta, aynı zat, başka on sual ile yine geldi ve sormadan cevaplarını aldı. O zat, camiden çıkarken yanına yaklaşan Efendi Hazretleri, kulağına "İki defadır sana, imanımdan veriyorum, anlamıyor musun?" buyurdular. Yani, "Senin şüphelerini gidermek için keramet izhar etmek mecburiyetinde kalıyorum." demek istemiştiler.

Efendi Hazretleri, sual sahibini şaşkın bakışları arasında camiden şadırvanın bulunduğu avluya çıktı. Bu sırada elli yaşlarında, her halinden, kılık-kıyafeti ve simasından doğulu olduğu anlaşılan biri mahcubiyet içinde yanına yaklaştı. "Efendim, dedi. Siz o musunuz?"

Efendi Hazretleri sual sahibine baktı, gördüğü simada, yılları öncesinin karlı Bitlis-Van yolunun karlı dağlarını, o dağlarda tipiye yakalanmış, yolunu kaybetmiş bir genci hatırladı. Hatırlamasıyla birlikte tebessüm etti. "Bugün bizim imtihan günümüzmüş. Hayırdır inşallah." düşüncesiyle sual sahibinin kulağına eğildi, "Bitlis'teki tipi fırtınasını mı hatırladın?" dedi ve cevap vermesine, bir şey yapmasına fırsat vermeden yürüdü gitti.

Meçhul kişi arkasından baka kaldı. Otuz yıl kadar önceydi. Tipiden yolunu kaybetmiş, ölmek üzereydi. O zaman, "Ya Rabbi! Zamanın kutbunu imdadıma gönder." diye dua etmiş. Bir anda biri gelip onun tipinin içinden kurtarmış, selamete çıkarmıştı. Beyazıd Camisi'nde vaaz eden Efendi Hazretlerini kendisini kurtaran kişiye çok benzetmişti. Bunu sula etmek için yaklaştığında "Bitlis'teki tipi fırtınasını mı hatırladın?" sualiyle karşılaşmıştı.

Efendi Hazretleri, sırf gençlere dini öğretebilmek için yaşını beş yaş küçük göstererek din dersi öğretmenliğine başlamıştı.

Tekkelerin kapatılması hakkında kanun çıktıktan sonra tekkelere ait meşrutalarda oturanların, kayd-ı hayat şartıyla oturmalarına müsaade edilmişti. Bu sebeple Efendi Hazretleri de Kaşgarî tekkesi meşrutasında ailesiyle birlikte ikamete ve sevenleriyle, ehibbayla sohbete devam ettiler.

Fitne çıkamaması, dikkat çekmemesi için çok titizlik gösteriliyordu. Efendi Hazretlerini takip eden polisler de bir müddet sonra talebesi olmakla şereflendikleri için sohbetler sürüyordu.

Tekkeler kapatıldığı zaman "Bunlar boş mekânları kapattılar. Tekkeler zaten kendilerini kapatmışlardı. İstanbul'a geldiğimde bidat ve Kızılbaşlık karışmamış bir tek vardı. O da Gümüşhanevî Ziyâeddin Efendi'nin tekkesiydi. Onun da ehli kalmadı. Tarikat işi kıyamete kadar bitmiştir. Artık şeyhlik, mürşitlik, müritlik kalmadı, muhiplik kaldı. Kim şeyhlikten, mürşitlikten bahsediyorsa ehemmiyet vermeyin. Anadolu'da, Irak'ta, Arabistan'da, Mısır'da mürşit kalmadı; bel-ki Hindistan'da vardır" buyurmuştu.

Eyüplü Hafız Hüseyin Efendi tekkelerin kapandıktan sonra Efendi Hazretlerine "Efendim tekkeler kapatıldı. Şimdi evliya nereden yetişecek?" diye sual etmişti. "Şimdi itikadı, imanı düzgün olup da namaz kılanlar zamanın evliyasıdır. Namaz kılanlar, haramdan sakınanlar kurtuldu" cevabını vermişlerdi.

Tahir Efendi, son iki senedir yaşananları, yaşadıklarını düşünürken köşke gelip bir köşeye oturanlara bakıyordu. Ama bakışları dönüp dolaşıp Ziyâ Bey'in üzerinde kalıyor, gördüğü rüyayı hatırlıyordu.

Ziyâ Bey, ne zaman yanına gelse, Efendi Hazretleri onu yanında otururdu. Ziyâ Bey'e bir kitap verir, okutur ve izah ederlerdi. Önceki gün yine sohbette, Ziyâ Bey'i yanında oturtmuş, kitap okutup kendileri izah etmişti. Tahir Efendi, "Benim Arabîm ve Fârisîm Ziyâ Bey'inkinden daha iyidir, niçin hep ona okuturlar da bana hiç okutmazlar." şeklinde elinde olmadan düşünmüştü.

Dün gece rüyada kendisini Efendi Hazretlerinin huzurunda görmüştü. Gene Ziyâ Bey'e bir kitap vermişler, okutuyorlardı. Ama Ziyâ Bey'i sarıklı, âlim kıyafetindeydi. Efendi Hazretleri Ziyâ Bey'i ona gösterip, "Tâhir, biz boşuna emek vermeyiz." buyurmuştular. Uyanınca içinden geçen o düşünceye çok pişman olmuştu. Şimdi heyecan içinde Efendi Hazretlerinin gelişini bekliyordu, ya akşamı rüyayı hatırlatırsa endişesiyle...

Gözleri önce kapıya sonra Ziyâ Bey'e gidip geliyordu. Ziyâ Bey, hakikaten de çok vefalı, çok fedakâr çıkmıştı. Efendi Hazretleri için canını vermeye hazırdı. Son derece cömertti. Kaşgarî Dergâhının masraflarının büyük bir kısmını bizzat karşılıyordu.

Efendi Hazretlerinin yazın Çarşamba günü yapılan mutat Boğaz gezintilerinde havlu takımlarını ve orada yenecek yemeği de o ayarlardı. Müdürü ve ortağı bulunduğu Karamürsel kumaş fabrikasında ehibbâ ve seyyid çocuklarına iş imkânları temin etmişti. Efendi Hazretleriyle tanışalı sadece iki sene olmasına rağmen ehibbâdan ve seyitlerden olup da Ziyâ Bey'den iyilik görmemiş kimse yok gibiydi. Bir gün Efendi Hazretleri onun yaptığı hizmetlerle o kadar memnun olmuştu ki ayağa kalkıp ellerini açarak "Ya rabbi! Sen hazine-i gaybiyyenden bu Ziyâ kuluna bol bol ver. Ben onun ihsanlarına karşılık yapmaktan âcizim" diye dua etmişti. Efendi Hazretleri, Ziyâ Bey'e 'câmir' derdi. Câmir, Kürtçe 'cömert' demekti.

"Tâhir, biz boşuna emek vermeyiz."

Heyecanla başını kaldırdı, konuşan Efendi Hazretleriydi. Ziyâ Bey'le ilgili düşüncelere dalınca Efendi Hazretlerinin gelişini görmemişti. Gülerek kendisine bakıyordu, tıpkı rüyada olduğu gibi "Tâhir, biz boşuna emek vermeyiz" demişti.

* * *

Şapka devriminden ve tekkelerin kapatılmasından sonra bu da olmuş... 3 Şubat 1928'de İstanbul'da Hutbe Türkçe okunmaya başlamıştı.

Cuma namazından sonra hemen mescidin bitişindeki evine, hane-i saadetine geçen Efendi Hazretleri çok üzgündü. Hilafetin kaldırılması, medreselerin, tekkelerin kapatılması, şapkanın mecburi hale getirilmesi, İsviçre Medeni Kanunu'nun aynen kabul edilmesi derken sıra hutbenin Türkçe okutulmasına gelmişti. Bundan sonra sırada ne vardı?

Seyyid Abdülhakîm Efendi, sevenlerine her zaman "Müslüman

dine uyar, günah işlemez; kanuna uyar, suç işlemez. Zaman, fitnenin fokur fokur kaynadığı bir zamandır. Aman dikkatli olun. Hem kendinizi hem de sevenlerini üzmeyin. Kendinize, çevrenize, Müslümanlara zarar gelmesine sebep olmayın." der, bu kaideye önce kendisini çok büyük bir titizlikle uyardı.

Tekkeler kapatıldıktan sonra geçen üç yılda tekke faaliyetiyle hiç meşgul olmamış... Eyüp Sultan, Fâtih, Bâyezîd, Bakırköy, Kadıköy, Beyoğlu'nda Ağa Câmi-i şerîfleri kürsülerinde, senelerle ilim yaymış, vaz ve nasihatleriyle İstanbul halkını irşada çalışmıştı.

Hizmet için hiçbir fırsatı kaçırmamışlardı. İmamlık, muallimlik, polislik gibi münhal vazifelerin talep edilmesini emir buyururlardı. Kendileri de yaş haddine girdikleri halde, yaşlarını beş yaş küçük göstermek suretiyle Vefa lisesinde de din dersi muallimliği yapmaya başlamıştılar. İmtihanlarda kâğıdın başına besmeleyi yazana on verirlerdi. Sene sonuna kadar bütün talebeler besmeleyi öğrenmişlerdi.

Ancak dün Vefa Lisesi'ne gittiğinde kendisine din derslerinin kaldırıldığı haberi verilmişti. Bugün de hutbenin Türkçe okutulacağı habere gelince üzüntüsü iyice fazlalaşmıştı.

Anlaşılan oydu ki Türkiye'de İslâmiyet tamamen yok edilmek, İslâmiyet diye insan eliyle uydurulmuş bir din getirilmek isteniyordu.

Kimseyle konuşacak hali kalmamıştı. Odasına çekildi. İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin Mektûbât'ının birinci cildini açtı. Mektûbât okumak dertlerini ve sıkıntılarını bir an olsun unutturuyordu.

İslâmiyetin yayılması için çalışmak gerektiğini anlatan 194. mektuptu. Bu mektubu okuyunca yine büyük bir hasretle yolunu gözlediğini hatırladı. Bazen onu askeri öğrenci elbiseleri içinde görüyordu. Ama yolları bir türlü kesişmiyordu.

Kapı vuruluyor gibisine geldi, odasına çekilince çok önemli bir şey olmadıkça rahatsız etmezlerdi, dikkat etti, yanlış duymamıştı, evet, kapı çalınıyordu.

"Buyurun." diye seslendi.

Kapı açıldı, gelen zevceleriydi, kucağında bir bebek vardı. Bebeği görmekle, ümitleri kanatlandı, hüzün bulutları gönlünü terk eder gibi oldu, yüzü aydınlandı, tebessüm etti.

"Hayır olsun hanımefendi? Bu gönül ışığını, Rabbimin ihsanını nereden buldun?"

Hanımı da tebessüm etti, uğruna her şeyi feda efendisini çok üzüntülü görünce "Efendimin üzüntüsünü ancak bir bebek alır." diye düşünmüştü. Haklı olduğunu görmekle gönlü dalgalandı.

"Bulmadım efendim, o bizi buldu, ta Konyalardan geldi."

'Konya' deyince hüzün, endişe ve sevinç bulutları bir anda gönlünü doldurdu, hangisinin galip geldiğini bilemedi. Büyük bir merak içinde sual eyledi:

"Muhammed Masum Efendiler mi?"

Hanım efendisi gülerek cevap verdi:

"Evet, efendim. Bu da onların Konya hediyesi."

Kucağındaki Efendi Hazretlerine uzattı.

"Buyurun Efendim. Sürgünde dünyaya gelen bu delikanlı... size gelmek istediğini söyledi."

'Sürgün' kelimesi yüreğini sancıttı, uzatılan ay yüzlü, Hanım derdini unutturur gibi oldu.

"Öyle mi? Maşallah. Hangi lisanla söyledi?"

Efendisinin güldüğünü görmek, dünyalar bağışlanmış gibi sevindirdi.

"Hâl lisanıyla efendim, hâl lisanıyla... Hangi bebek sizin kucağınızda olmak istemez?"

Uzandı, kelebeği kanatlarından tutarcasına kucağına aldı. Baktı, kendisine bakan bir çift siyah göz gördü, gülümsüyorlardı, sanki bütün kâinat çiçek açmıştı. Dayanamadı, yanaklarından öptü, mutlak cemal sahibinin cemalini müjdeleyen al yanaklardan... Yumuşacıktı, dudakları en lezzetliye, en temize değmişti. Seslenmek

isteğiyle yandı.

"Hangi ismi layık görmüşler bu pehlivana?"

Efendisinin neşelendiğini görmekle gönlünde Cennet bahçelerinin gülleri açan hanım efendi cevap verdi:

"Muhammed Emin ismini vermişler efendim."

Muhammed Emin ismini duyan Efendi Hazretleri bir anda sarsıldı, az kalsın çocuğu elinden düşürüyordu. "Muhammed Emin ha? Amcasının ismini vermişler öyle mi?" dedi. Bir anda yirmi yıl öncesine gitti. Can feda hocası Seyyid Fehîm Hazretleri'nin oğlu ve halifesi Muhammed Emin Efendi'yi, onun Medîne-i Münevvere'de Muhammed Aleyhisselamın aşkıyla ciğerlerinin kebap oluşunu, daha sonra Hakkın tecellisiyle şereflenen Tur-i Sina'da canını teslim edişini hatırladı. Ancak o ciğerlerini pare pare eyleyen o hatıralarda daha fazla kalmadı, gül bebeği baktı, güllere karıştı. Hanım efendisine sual eyledi:

"Bu çocuk kimin torunudur bilir misin?"

Şaşırdı, biliyordu tabi bilmez olur muydu? Tam "Efendim, bilmez olur muyum?" diye cevap verecek iken kim huzurunda olduğunu, sualinde nicen bin hikmet bulunacağını hatırladı, boyun büktü.

"Seyyid Fehîm Hazretlerinin torunudur efendim."

Efendi Hazretleri hasretler tebessüm etti, "Yalnız o kadar mı? Öyle bir zatın torunudur ki salıncağının bir ipini annesi boynuna taksa, bir ipini de sen boynuna taksan ve ben de sabahlara kadar sallasam, hakkını eda edemeyeceğim bir büyüğümün torunudur." buyurdu.

Efendi Hazretleri 'Muhammed' isminin hatırlattıklarıyla yanarken biri dahi aynı ismin şevkiyle yürüyordu Eyüp Sultan Meydanında. Hem yürüyor hem de hafifçe öksürüyordu. "Acaba gece ki banyo sebebiyle mi üşüttüm." diye düşündü. Gönlü hemen itizar etti "Senelerde nice soğuk geceler de gusül abdesti aldın.

Hasta olmadın da şimdi mi olacaksın?" diye.

Dün gece, ihtilam olmuştu, banyolar kapalıydı. Müslüman çocukların okudukları bir okulda geceleyin banyo açık değildi, sıcak su yoktu. Her zaman olduğu gibi tuvalette gusül abdesti almıştı. Avucuna aldığı suyu hafif hafif vücuduna sürmüş, sonra da maşrapa maşrapa dökerek abdestini tamamlamıştı. Tuvaletinin camı kırıkmış, bunu gusül abdesti alırken fark etmiş, o vaziyette diğer tuvalete geçememişti. Baştan fark etseydi geçerdi. Dışarısı çok soğuktu.

Hem hafifçe öksürüyor hem de hızlı hızlı gazete satılan bakkala doğru gidiyordu. Bütün vücudunda kırıklık vardı. Gönlü yaralıydı. Bugün okulda iki üzücü hadise yaşamıştı.

"Olduğu için" yerine "Olduğundan için" diyen bu sebeple kendisine "Olduğundan için" lakabı takılan Dağıstanlı Hoca... Siyer-i Nebi dersine gelmemişti. Daha sonra idare, Peygamber Efendimizin hayatının anlatıldığı bu dersin kaldırıldığını bildirilmişti. Aklı başından gidecek gibi olmuştu. Böyle bir ders niçin kaldırılırdı. Askeri öğrenciler kimi örnek alacaklardı?

Bunun şaşkınlığını atmadan ikinci teneffüste çok sevdiği Baba Derviş'i ağlarken görmüştü. Niçin ağladığını sormuş. "Kürt olduğum için okuldan atıldım." cevabını almıştı. İbrâhim ağabeysinin ölümünü tekrar yaşamış gibi olmuştu. İnsanları Türk-Kürt diye ayırmak niyeydi?

Baba Derviş, Bitlisliydi. Öğrenciler kendisine 'baba' derdi. On kişi kavga etse gider, onları ayırırdı. Ankara'dan Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'ın imzasıyla emir geldiğini ve askeri lisedeki bütün doğuluların Kürt diye okuldan kovulduğu söylenmişti.

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte yaşananları anlayamıyordu. İslâmiyeti, Osmanlı'yı hatırlatan her şeye savaş açılmıştı.

Elleri gözlerine gitti. Hafifçe ovaladı. Vücuduyla birlikte gözleri de hafifçe ağrıyor, yanıyordu, sulanıyordu, senelerdir göz ağrısı

bilmezdi. Çok küçüktü, yedi yaşlarında falandı. Eyüp Sultan Camisi'ne gitmişti. Caminin Nuri Efendi adında bir hatibi vardı. Bu hatip vaaz sırasında, "Abdest aldıktan sonra, iki şehadet parmağını gözüne sürüp 'Ya Rabbi, benim gözlerimi hastalıktan muhafaza et," dersen gözüne hastalık gelmez." demişti. O günden sonra bunu hep yapmış ve göz ağrısı çekmemişti.

Gazete bayisine "Büyük Mecmua verir misiniz?" dedi. Mecmuayı alınca heyecan içinde sayfaları çevirdi. Aradığını bulamamıştı. "Aceleden yanlış çevirdim herhalde." diye düşündü, tekrar çevirdi. Yine bulamadı. Sonra bir şey dikkatin çekti. Her hafta Peygamber Efendimizin hayatının anlatıldığı o köşede küçük bir yazı vardı. O yazıda, "Efendim, şimdiye kadar size Peygamber Efendimizin hayatını yazıyordum. Şimdiden sonra yazamayacağım. Ankara'dan emir geldi, yasaklandı." diyordu. Eli ayağı buz kesti. Okullarda Peygamber Efendimizin hayatını anlatan dersler kaldırıldığı gibi mecmualarda da anlatılması yasaklanmıştı. Bu hal neyin nesiydi, bu düşmanlık niçindi? Büyük Mecmuca bir gün eline tesadüfen geçmiş, burada Hazreti Muhammed'in hayatının anlatıldığı görmüş, okumuş ve çok hoşuna gitmişti. Onda sonra da Cuma günlerini iple çeker olmuştu. Cuma okul tatil olunca birinci işi bu mecmuayı almak ve Efendimizin hayatını okumaktı. Bu güzellikle de elinden alınmıştı.

Mübarek Cuma gününde aldığı üçüncü şifa bulmaz bıçak darbesiydi. Siyer derslerinin kaldırıldığı, çok sevdiği arkadaşının okuldan atıldığını işittikten sonra şimdi bununla karşılaşmıştı. Teselli kaynaklarından biri daha elinde alınmıştı.

Dinini, tarihini öğrenmeden, başkalarına nasıl öğretecek, imanını nasıl kurtaracak... Allahü teâlâya nasıl kulluk yapacaktı? Babasına sözünü verdiği şeyi nasıl gerçekleştirecekti? Kendisi dinini öğrenmeden ve yaşamadan başkalarının yaşamasını nasıl sağlayacaktı, nasıl Barbaroslar, Ebussuut Efendiler yetiştirecekti.?

Okulda namaz kılan ve oruç tutan kalmamıştı? Hiç arkadaşı yoktu. Okula bıraksa mıydı? Okulu bırakırsa dinini, nereden nasıl öğrenirdi? Dini eğitim her yerde yasak edilmişti?

Bu kadar suali, aklı ve gönlü kaldıramadı. Yol kenarındaki bir ağacın altına oturdu. İçindeki adımların hızlandığı hissetti. Başını kaldırdı, Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesine yakın olduğunu gördü. Önce Eyüp Sultan Hazretlerini ruhuna fatiha ve ihlas surelerini okudu. Sonra, babasından ve Tahir Hocadan öğrendiği şekilde dua etti, gözyaşları içinde...

1929'un Şubat ayının son günün gecesi, 29 şubat gecesi soğukça bir geceydi. Hüseyin Hilmi Bey, lise son sınıftaydı. Gece yatmıştı ama bir türlü uyuyamıyordu. İmanında ve ibadetlerinde yalnız kalmıştı. Namazlarını gizli gizli hademelerin odasında kılıyor, İslâmiyetle bağını saklamak için gayret ediyordu. Bütün güçlüklere rağmen tek bir vakit namazını bırakmıyordu.

Gelişmeler babasının "Evladım. Dindarların çok zor zamanlar yaşayacağı günlerdeyiz. Özellikle senin gibi hedefi Barbaroslar, İslâmiyeti anlatacak, öğretecek kimseler yetiştirmek olan kimse çok dikkatli olmalı. Kendini çok iyi gizlemelisin. Şu ana kadar yapılanlardan anladığım kadarıyla... İngilizler çok planlı çalışmışlar. Planı memleketimizde Allah diyecek kimse bırakmamak üzere yapmışlar. Ziyâeddîn-i Gümüşhanevî Hazretleri hep ilm-i siyasetten denen bir şeyden bahseder, 'Bunu bilmeyen İslâmiyeti yaşayamaz ve özellikle anlatamaz.' derdi. Ben bunun ne olduğunu öğrenemedim. Ama sen öğren. Sakın askeriyeden ayrılma. Kendini en iyi orada muhafaza edebilirsin. İbadetlerini gizli yap." sözlerinde ne kadar haklı olduğunu ortaya çıkarmıştı.

Büyük, kıymetli bildiği değer verdiği hocalarının İslâmiyet, Osmanlı'ya saldırıları dayanılmaz hâle gelmişti. Okulda bir gün dahi durmak istemiyordu ama başka çaresi yoktu, babasına verdiği sözü yerine getirmesi için...

Kimisi İslâm düşmanlarına aldanmış kimisi de satılmış hocaları... fen bilgisi diyerek yalanlarla, iftiralarla dinsizliği, ecdat düşmanlığını aşılıyorlardı. Geoloji hocası Âdem Nezihi, fizik hocası Sabri, felsefe hocası Cemil Senâ ve tarih hocası Bağdatlı binbaşı Gâlip beyler... zararlı telkinlerinde pek aşır gidiyorlardı. Bu yüzden sınıf arkadaşları arasında namaz kılan, oruç tutan kalmamıştı. Hüseyin Hilmi Bey, bu hocalarının derslerine daha fazla çalışıyordu.

Yalnızlığı dayanılmaz hâle gelmişti, ıssız köşeler bulup gizli gizli ağlıyor, imanını kaybetmekten korkuyordu. Kimden nasıl yardım

alacağını bilemiyordu.

Geometri hocası her dersi verince, ona tekrar ettirirdi. Arkadaşlar, 'sen anlatınca daha iyi anlıyoruz' diyorlardı. Bugün (Bir dik açının düşeyinin de dik olması için bir kenarının, düzleme paralel olması lâzım ve kâfidir) teorisini ispat ederken, duraklamıştı. Hocası yüzbaşı Fuâd Bey hatırlatmak isteyince, "Efendim, burasına aklım ermiyor, dediğinizi anlıyorum. Fakat iki ispat bir biri yerine oluyor." demişti. Fuâd bey, sınıfın ikincisine sormuştu. O da râkibinin bu hâline sevinerek, "Hayır efendim! Hilmî Efendi yanılıyor; kitap da sizin anlattığınız gibi yazıyor." demişti. Yine, bunu anlayamadığında ısrar edince, Fuâd bey, kendisini yerine oturtup, "Eyüplü Hilmî Efendi, insanlık hâli, belki bugün çok çalışıp kafan yorulmuştur. Belki başka üzüntün vardır. Başka zaman daha iyi anlarsın. Üzülme!" demişti.

Yatmazdan önce kitabı defalarca kontrol etmiş, yine aynı sonucu almıştı. Zihni takıldığı teoriyle uğraşırken gönlü, feryatlardaydı, "Ya Rabbi, seni ve dinini çok seviyorum, beni din düşmanlarına aldanmaktan koru, imanımı muhafaza eyle. Dinimi çok iyi öğrenmemi, gönlümün sevginle dolmasını nasip eyle." diye...

Aklı geometri, gönlü dinini nasıl öğreneceği ve muhafaza edeceğiyle meşgulken uyuyup kaldı. Rüyasında vahşi hayvanlarla dolu bir ormandaydı. Babası bayağı önünde gidiyor, gittikçe de ara açılıyordu. Ne kadar gayret etse arayı kapatamıyordu. Etraf vahşi hayvanlar doluydu. "Baba, ne olur beni bırakma." diye haykırıyordu. Babasıysa "Oğlum, bekleyemem. Gitmem lazım." diyordu. Mesafe iyice açıldı ve babası gözden kayboldu, bu sırada vahşi hayvanlar etrafını sarmış, iyice yaklaşmışlardı. Hırlayarak üzerine atlamak üzereydiler. Ağızlarında salyaları akıyor, gözleri kırmızı kırmızı yanıyordu. Bağırmak istiyor, ama bağıramıyordu. Çok korkmuş, dehşet içinde kalmıştı. Canavarlar aynı anda üstüne atladılar. Olanları görmemek için gözlerini yumdu, korkuyla "Baba!" diye bağırdı.

Elbiselerinin çekiştirildiğini hissetti. Elinde olmadan gözleri açtı,

karşısında bir asker duruyor, "Hilmi Bey.! Kalkın." diyordu.

Sağına solunu baktı, yatakhanedeydi. "Rüyaymış" düşüncesiyle anlatılmaz şekilde sevindi. Halini gören asker "Efendim, rüya mı görüyordunuz?" dedi. Yaşadıklarının rüya olması sevincinde, sanki ölümden kurtulmuş şaşkınlığında "Evet." dedi. Hayatında hiç bu kadar korkmamış ve hiç bu kadar sevinmemişti.

Nöbetçi asker "Geometri hocası, öğretmenler odasında seni bekliyor" dedi. Hemen kalkıp giyindi. Acaba niçin çağırmıştı? Bir yandan da "İyi ki çağırmış, asker uyandırmasaydı belki de rüyanın sebep olduğu korkudan ölürdüm." diye düşünüyordu. Gece vakti şaşkın halde öğretmenler odasına girdi. Fuâd bey, onu görünce hemen ayağa kalktı.

"Evladım, gecenin bu vaktinde seni kaldırdım. Kusuruma bakma."

Hilmi Efendi, telaşla "Efendim. Kusura bakmak ne haddimize." dedi. Fuat Bey, masanın diğer tarafındaki sandalyeye oturttu, kendisi de karşısına geçti, bir müddet Hilmi Bey seyrettikten sonra konuştu:

"Yavrum Hilmî Efendi! Eve gidince düşündüm. 'Hilmî Efendi verilen her yeni dersi, bülbül gibi tekrar eder, en çetin matematik problemlerini çözer, onun, iki ayrı geometri davasının birbirine ters düştüğünü söylemesi boşuna olmasa gerek' dedim. Çok düşündüm, çok inceledim. Anladım ki, sen haklı imişsin. Fransız profesörü Hadamar yanlış yazmış; İzmir Lisesi geometri muallimi Ahmed Nazmî Bey de, bunu tercüme ederken farkına varamamış. Bense, senelerce bunu yanlış anlatmışım. Evlâdım, sen haklısın. Seni tebrik ederim. Senin gibi talebem olduğu için iftihar ediyorum. Senin rahat uyuman ve sevinmen için, sabahı bekleyemedim, geldim" dedi, yerinden kalktı, Hilmi Bey'in yanına geldi, eğilip alnımdan öptü ve "Allah seni günümüz canavarlarından muhafaza etsin." deyip acele ayrıldı, gözyaşlarını göstermemek için.

Hüseyin Hilmi Efendi, şaşkınlık içinde Fuat Bey'in arkasından

baka kalmıştı. Fuat Bey'in acele kalkışı ve 'Allah seni günümüz canavarlarından muhafaza etsin." sözleriyle şaşkınlığı katlanmıştı. Rüyasından haberdar gibi dua etmişti.

Ertesi gün, 1 Mart günü, ikinci derse girdiklerinde nöbetçi, okul komutanının kendisini istediği söyledi. Yüreği küt küt atmaya başladı. Çok çok önemli bir şey olmadıkça okul komutanı talebeyi çağırmazdı. Çağırışı da genelde okuldan atılmakla ilgili olurdu. Acaba, namaz kıldığını anlamışlar mıydı? Anlamışlarsa bu sebeple okuldan atılabilirdi. Korku içinde okul komutanının odasına girdi, topuk selamı verdi, kendini takdim etti.

Komutan karşısındaki koltuğa oturmasını söyledi. Koltuğun uç kısmına ilişti. Kaçamak bir şekilde komutana baktı, üzgün gözüküyordu. Demek ki okulda atılacaktı. Okul birincisiydi. Birincinin okuldan atılması komutanı üzmüş olmalıydı.. Bütün komutanları ve hocaları kendisini severlerdi.

Komutan, "Evladım Hilmi!" deyince toparlandı 'Emredin komutanım." dedi. Komutan, üzüntü içinde "Evladım, emirlik bir şey yok." dedi, ama sözüne devam edemedi.

Kanaati iyice kuvvetlenmişti, demek ki okulda atılacaktı, komutan söylemekte zorlanıyordu. Komutan yerinden kalktı, yanına geldi, omzundan tuttu, ona dayanma gücü vermek ister gibi sıktı, "Evladım, başın sağ olsun. Baban Said Efendi vefat etmiş, az önce haber verdiler." dedi.

"Vefat etmiş." sözüyle kulakları uğuldadı, gözleri karardı, ilk aklına gelen babasının "sözünü yerine getirmek için çok çalış." Kelimeleri oldu.

* * *

Komutanın "Baban Said Efendi, vefat etmiş." Sözüyle dili tutulmuş konuşmak istemiş konuşamamış, gözyaşı pınarı kurumuş ağlamak istemiş ağlayamamıştı. Hocası Lütfü Bey'le birlikte hemen eve gelmişlerdi. Annesini ve kardeşlerini ağlarken bulmuştu. O gelince boynuna sarılıp sarılıp ağlamışlardı. Kendine hakim olup,

onların yanında fazla ağlamamış, yakınlarını teselli etmeye çalışmıştı.

Babası, akşam üstü, elinde şapkayla eve gelirken polislerle karşılaşmış, polisler şapkayı giymesini söylemiş, o ise "zaten eve geldim" diyerek giymek istememiş, münakaşa başlamış. İtişip kakışma olunca polisler copu kafasına indirmiş... Babasını tam kapılarının önünde yere yatırmışlar şapkayı zorla kafasına geçirmişler... Bütün bunları da annesi ve kardeşleri de seyretmiş.

Yüzü-gözü toprak içindeki babası, başını kaldırınca donup kalmış. Gözyaşları içinde kendisine bakan ailesini görmüş. Yüzünde önce dehşet, sonra utanç ifadesi belirmiş, bir müddet öyle kaldıktan sonra olduğu yere düşüp kalmış... Felç olmuştu. Komşuların yardımıyla içeri taşımışlardı. Çok hafif bir sesle "Hilmi... Barbaros..." diyerek gece yarısı vefat etmişti.

Annesi gözyaşları içinde "Düşmana meydanı dar getiren yeminli deli babana... çok zor geldi Bulgar gavurundan görmediği hakareti, aşağılamayı, kendi memleketinde, İstanbul'a görmek... Böyle bir acıyı, böyle bir utancı kaldıramadı yüreği..." demişti.

Öğleden sonra kaldırılan cenazeye hemen hemen bütün Halıcıoğlu Askeri Lisesi katılmıştı. Babasını Eyüp Sultan Hazretlerinin yüz metre kadar kuzeybatısına, sırta defin etmişlerdi. Bütün ısrarlara rağmen, kalabalıkla beraber dönmemiş, görmediği bir yerden hocanın telkin vermesini dinlemişti. Ailenin bütün yükü omzuna binmişti, annesi, üç kız bir de erkek kardeşi... Evin reisi artık o olmuştu. Ne yapacaktı, nasıl hareket edecekti? Okulu bırakıp çalışmaya mı başlayacaktı. Okulu bırakma ihtimali aklını başında alacak gibi olmuştu. Şaşkındı...

Hoca ayrıldıktan sonra yüzünü babasının üstünü örten toprağa yüzünü sürüp "Baba! Beni kimlere bıraktın da gittin? Ben sensiz ne yaparım?" diyerek ağlamıştı.

Bir ara omzuna bir el dokunmuştu, korkuyla bakınca ak sakallı bir ihtiyar görmüştü. Ona şefkatle gülümseyerek "Üzülme oğlum. Allahü teâlâ seni yetim bırakmaz, bir babayı alır, bin baba gönderir,

sakın okulu bırakma, yüce Mevlamız bir kapıyı kapar, bin kapıyı açar, sabır et, tevekkül et." demişti. İhtiyarın sözleriyle titremişti, okuduğunu ve okulu bırakmayı düşündüğünü nereden bilmişti? İhtiyar aniden geldiği gibi aniden kaybolmuştu.

Okuldan bir hafta izin vermişlerdi. Oturdukları evlerinde mirasçı hakkı çoktu. Bir hafta içinde Fatih'e taşındılar, akrabaların bulunduğu ve kadınların el işi yaparak aile geçimine katkı imkânının olduğu yere... Anne ve kız kardeşleri el işi siparişi almaya başlamışlardı. Akrabaları da destek çıkıyorlardı, "Okulu bırakmak yok." demişlerdi.

Demişlerdi ama herkes kendi derdindeydi. Bir müddet sonra Yeminli Deli Said'in yadigârları kendi dertleriyle baş başa kalmıştı.

Bir taraftan okulda, dininde, imanında yalnız kalması... diğer taraftan ailesinin durumu... Hüseyin Hilmi Efendi her gece benzer düşünceler içinde uyuyamıyor, sabahı zor ediyordu.

* * *

1929 yılı, Ramazan ayının yirmi yedinci gecesi...

Bir türlü uyuyamıyordu. Yalnızdı hem de çok yalnız... Hayatta en büyük desteği babası vefat edeli sekiz ay olmuştu, o günden bugüne dertleri hep fazlalaşmıştı... İmanına saldırılan dünyada onu yalnız bırakmıştı. Babası aklına gelince yüreği sızladı, gözyaşlarına mâni olamadı. Lofça'dan İstanbul'a hicrette yaşadıklarıyla ilgili anlattıklarını hatırladı.

Her fırsatta, "Evladım! Allahü teâlâ dünyada imansız, bayraksız, yurtsuz, ocaksız, vatansız, mekânsız bırakmasın. Hicret esnasında yaşadıklarımı, gördüklerimi hayal bile edemezsin... Aradan geçen bunca seneye rağmen aklıma her geldikçe çıldıracak gibi oluyorum.

Bulgar ve Ruslar tarafından katledilen on binlerce kadın ve çocuk. Geçtiğimiz yerler, yolda bıraktığımız cesetlerden, bu cesetlere konmak için uçuşan akbabalardan belli oluyordu.

Göç esnasında ve İstanbul işgal edilince ve sonrasında Cumhuriyet ilan edilince yaşadıklarımla 'Dünya'da mekân, Ahirette iman' ne demekmiş çok iyi anladım. Evladım, bu milletin imansız

ve vatansız kalmaması için çok çalış, bana söz verdiğin gibi... Sözünü her ne pahasına olursa olsun tut" derdi.

Evet, babasına söz vermişti... İngiliz gemilerinin bir daha toplarını Dolmabahçe Sarayı'na çevirmemesi, Barbarosların, Ebussuut Efendilerin yetişmesi için çalışacağına dair...

Babasının sözleri, gönlünde silinmez şekilde yer etmiş... Milletin imansız ve vatansız kalmaması için büyük bir aşkla Halıcıoğlu Askeri Lisesi'ni kaydını yaptırmıştı. Ama sonrasında yaşadıkları... Bilgisi, tecrübesi bunlara izah getirmeye yetmiyordu.

Vatan, düşmandan kurtulmuştu, ama iman ayaklar altındaydı.

Koca okulda kimse farkında değildi, Ramazan ayının... Ramazan gecesinin bereketinin, hayrının ve müjdelediklerinin...

İlk tahsilini İstanbul-Eyüp Sultan'da, Reşadiye Numune Mektebinde yapmış, evinde ve ilk mektepten dini terbiye ve din bilgisi almıştı.

Halıcıoğlu Askeri Lisesi'ne geldikten sonra mekteplerden Kur'ân-ı Kerim ve din dersleri kaldırılmış, Allahü teâlânın, sevgili Peygamberimizin ve İslâm âlimlerinin isimleri söylenmez olmuştu. Söylenmemekle kalmamış, büyük bildiği, saygı gösterdiği hocaları İslâmiyete, imanına, sevdiklerine saldırır hale gelmişti.

Son zamanlarda iman ile küfür arasında bocalıyordu. Müslümanlık olarak öğrendiği bilgileri inceliyor, hepsini faideli, iyi, kıymetli buluyor, bunları feda edemiyordu. Birkaç sene önce birlikte namaz kıldığı, oruç tuttuğu okul arkadaşları onu yalnız bırakmışlar... Öğretmenlerin ve gazetelerin iftiralarına aldanarak namaz kılmaz, oruç tutmaz olmuşlardı.

Zor günlerinde en büyük destekçisi babası da artık yanında yoktu. Babası Yeminli Deli Said Efendi... Bunaldığı zaman, onu saçlarını okşayarak sever, "Sabır oğlum. Allaha sığın, ona yalvar. Yüce Rabbimiz dinini öğrenmek, kendisine kavuşmak isteyenlere yardım edeceğini vaat ediyor. Ondan iste, O'na sığın. O, mutlaka imdada koşar." derdi.

Ama artık babası yoktu. Kim teselli edecek, kim destek olacaktı?

Ramazan ayı bitmek üzereydi. Okulda oruç tutan yalnızca kendisi kalmıştı. Orucunu gizli gizli tutuyordu, öğrenip de okuldan atmasınlar diye...

Uyumak için gayret ettikçe uykusu daha çok kaçıyor, imanını kaybetme korkusu, beynini zonklatıyordu. On sekiz yaşındaydı, çare diye çırpınıyordu.

Ah duası kabul olan bir şahıs bulabilse, gönül huzuruna kavuşmak için dua alabilseydi.

Eyüp Sultan Camisi'nde zaman zaman vaaz veren aksakallı, nur yüzlü bir hoca efendiyi hatırladı. "Her geceyi Kadir, her gördüğünüzü Hızır bilin." diye sık sık söylerdi.

'Kadir' kelimesi aklına düşünce gönlü kıpır kıpır etti. Anlatılmaz bir heyecana kapıldı. Bir türlü uyuyamadığı şu gece... Ramazan ayının yirmi yedinci gecesi, değil miydi? Büyükleri Kadir Gecesi'nin Ramazan ayı içinde bir gece olduğunu, çoğu zaman yirmi yedinci geceye denk geldiğini, bu gecenin ayrıca kıymetli olduğunu söylemişlerdi.

Ya bu gece gerçekten Kadir Gecesiyse...

Yatağından fırladı. Bahçeye çıktı. Gökyüzü yıldızlarla doluydu, yıldızlar sanki üzerine yağıyordu. Kadir Gecesi gökyüzünün çok berrak olduğu sözü aklına geldi. Eyüp Sultan Hazretlerinin kabrine karşı durdu. İslâmiyeti yaymak için ta Arabistan'dan İstanbul'a gelen o yüce Sahabiyi, Peygamber Efendimizin sancaktarını, mihmandarını hatırladı. Hatırlamasıyla birlikte hararetten kavrulan gönlü buz gibi suya kavuşmuş gibi oldu. Haliç'in ışıklı dalgaları sanki "Üzülme sen haklısın, imanın en kıymetli varlığındır" diyordu. Gördükleri, hatırladıkları, yaşadıkları ve kavuşmak istedikleriyle gönlü doldu. Eyüp Sultan Hazretlerini yanında görür gibi oldu, ürperdi.

Hıçkırarak ağlamaya başladı. Eyüp Sultan Hazretlerini düşünerek gözyaşları içinde dua etti, yalvardı, "Yâ Rabbi! Sana

inanıyorum. Seni ve Peygamberini seviyorum. İslâm bilgilerini öğrenmek, sevgine kavuşmak istiyorum. Beni din düşmanlarına aldanmaktan koru! Sana hakiki kul olmayı nasip eyle. Bana imdat eyle!" diye...

* * *

Nasıl söylemişti, ağzından "Ben zayi oldum." sözü nasıl çıkmıştı, hâlâ anlamış değildi. Söz ağzından çıktığı an, bütün vücudunu yakmış, bütün hücreleriyle tevbeye durmuştu, "Ya Rabbi. Bu sözüme sonsuz defalar pişman oldum, tevbe ettim. Bu söz sebebiyle beni helak eyleme." diye...

Akşamdan beri dilinden ve gönlünden tövbe hiç düşmemişti, ama bir türlü rahatlayamamıştı. Böyle bir söz, "İlmimi ve gönlümdekileri aktaramadım." manasına gelen bir ifade dilinden nasıl çıkmıştı? Aktarıp aktaramamak her şey Allahü teâlânın takdiriyle değil miydi? "Nuh aleyhisselam Peygamber olduğu, 900 sene İslâmiyeti anlattığı halde iman ederlerin sayısı bir elin parmaklarının geçmemiş, evladı iman etmemişti. Peygamber Efendimiz, çok sevdiği amcasını, çok istemesine rağmen iman etmesine vesile olamamıştı."

Hakikati gönlüne düştükçe pişmanlığı artıyor, her adımında "Tövbe Ya Rabbim tövbe. Sen ihtiyarlığıma, sen acizliğime ver, tövbelerimi kabul eyle ya Rabbim." diyordu.

"Böyle bir sözün ağzımdan çıkmasına yıllardır beklediğimin gelmek yerine, uzaklaşması sebep oldu." düşüncelerindeydi.

Her şey geçen mart ayı başında başlamıştı. Birden bire içindeki "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." sesi yavaşlamıştı. Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesi civarında yavaşlıyor, Halıcıoğlu Askeri Lisesi tarafında kuvvetleniyordu. Elinde olmadan durumu araştırmıştı. Ve yolunu hasretle beklediğinin babasının vefat ettiğini, babasının vefatı sonunda Eyüp'ten taşındığını öğrenmişti. Ama nereye taşındığını soramamıştı, çünkü izin yoktu. Hadiselerini tabii akışına göre hareket etmek mecburiyetindeydi. Halıcıoğlu asker lisesine devam ettiğini öğrenmekle rahatlamıştı.

Ama ne olduysa iki ay önce olmuştu. Birden bire içindeki ses iyice zayıflamıştı. Telaşla durumu araştırmış ve askeri liseden mezun olduğunu ve Halıcıoğlu Askeri Lisesi'nden ayrıldığını öğrenmişti. Kaydını nereye yaptırdığını soramamıştı, izin olmadığı için...

O günden sonra içindeki sesin kuvvetlenmesini, hasretle yolunu gözlediğinden bir haber gelmesini beklemişti, ama olmamıştı, ne haber gelmiş ne de içindeki ses kuvvetlenmişti.

Bu bekleyişin dayanılmaz olduğu dün akşam ağzında "Ben zayi oldum." sözü çıkmıştı.

Şimdi bu sözü söyleminin pişmanlığında ve tövbesinde Beyazıd Camisi'ne doğru yürüyordu, vaaz etmek için.

Abdülhamîd Han'a "Esselamü aleyke ey adil, gazi hükümdar" diye selam verip fatiha ve diğer dualarını okuduğu, huzurdan ayrıldığı anda içindeki sesin fazlalaştığını hissetti. Aylar sonra bu ilkti. Çok uzun yıllar ayrı kaldığı, çok sevdiği bir kimseye kavuşmuş gibi sevindi. Beyazıd Camisi'ne doğru yürüyüşünü hızlandırdı, yürüdükçe içindeki sesin kuvvetlendiğini hissetti, bu hissetme, gücü oldu.

Buna o kadar ihtiyacı vardı ki...

24 Mayıs 1928'de Latin asıllı rakamlar, 1 Kasım 1928'de de Latin Alfabesi kabul edilmiş... 1 Haziran 1929'da da Latin Alfabesi, Latin harfleri devlet işlerinde mecburi olarak kullanılmaya başlanmıştı.

Artık, Osmanlı torunları, "Elif, Ba" diye okumaya başlayamayacaklardı. İslâmiyetle, bin üç yüz yıldır yazılan eserlerle irtibat kopmuş, bu eserler, arşivlerde ve kütüphanelerde unutulmaya, çok büyük kısmı da kâğıt hamuru olmaya, çöpe karışmaya mahkum edilmişti. Milyonlar bir gecede cahil kılınmıştı. Okur-yazar yatanlar, kalktıklarında okuyamaz ve yazamaz haldeydiler.

Açıkça belli olmuşta. Hedef, Türk milletini, İslâmiyetten, Ehli sünnetten, binlerce yıllık İslâm medeniyetten koparmak, meydanı

din yobazlarına, reformculara bırakmaktı.

2 Eylül 1929'da... Türkiye'de ilk kez Güzellik Kraliçesi seçilmişti. İsmi de Feriha imiş. Ferahlığı, huzuru açılıp saçılmakta arayan kadınlar... Vücudunu, yüzünü beğendirmek için erkeklerin önünde kırıta kırıta yürüyenler ve bunun normal görülmesi, bunun örnek olması.

Bunlar aklına gelince "Gel artık ey beklenilen." diye gönül sesiyle seslenmekten kendini alamadı.

Abdülhakîm Arvâsî Hazretleri, 1929 yılı bir Kasım gününde Beyazıd Camisi'ne doğru yürürken biri daha yürüyordu aynı mekâna doğru, gönlü ve zihninde nice mengenelerle... Kadir Gecesi yaptığı duadan sonra çok geceler geçmiş, çok şeyler yaşamıştı. Aklı, "Artık dayanacak gücüm kalmadı." derken gönlü, "Dayan, gecenin en karanlık anından sonra sabah olur, fecr gelir. Yüce Mevladan ümidini kesme, istemeye, yalvarmaya devam, o isteyenleri isteklerine kavuşturur." diyordu.

En çok da babasını arıyordu. Ne zormuş babasızlık... Fatih'te Yediemirler Semtine taşındıktan sonra anne ve ablaları Tahtakale'deki dükkan sahiplerine elişleri yapmaya başlamışlardı. Evin maddi ihtiyacını onlar karşılıyor, akrabaları da bazen onları hatırlıyordu.

Eyüp Sultan Semtinden ayrılmak ona çok zor gelmiş, sanki iki defa yetim kalmıştı. Eyüp Sultan Hazretlerinin huzurunda dua ettikçe dertlerinden kurtulduğunu hissediyordu. Fırsat buldukça o büyük zatın türbesine koşuyordu. Fatih'e taşınınca içindeki adımlar hızlanmıştı, ne zaman Eyüp Sultan'a gitse yavaşlıyorlardı.

Yediemirler Semtine taşınınca merak etmişti bu isim nereden geliyor diye... Öğrenince çok sevinmişti.

İstanbul'un fethine, iki cihan serverinin müjdesine kavuşmak için gelip bu fetih yolunda can feda edip bir semte ismini veren bir yüce sahabiye komşu olduktan sonra... Şimdi de İstanbul'un fethinde şehit olan yedi gönül dostuna komşu olmak... İstanbul'un

temsil ettiği mana ile kendisi arasında bir bağ buluyor, bu da onu çok sevindiriyordu.

Askerî liseyi bitirdiğinde talebeleri gruplara ayırmışlardı, Harbiye'ye veya başka okullara gidecekleri tespit edebilmek için. Hüseyin Hilmi Bey, liseyi birinci bitirmişti. Ona "Sen ne olmak istiyorsun?" diye sual ettiklerinde "Ben tıbbiyeye gideceğim." demişti "Hay hay, zaten senin gitmen lâzım" cevabını vermişler ve tıbbiyeye yazmışlardı.

Tıbbıyeyi çok okumak, Barbaroslar, Ebussuut Efendiler yetiştirebilmek için istemişti. Doktor olduktan sonra Barbaroslar nasıl yetiştirilir bilemiyordu. "Doktor olursam okumaya, alimlerle beraber bulunmaya daha çok fırsat bulurum. Kıta subayı olursam bunları yapamam." diye düşünmüştü.

Birinci sınıfa F.K.B. diyorlardı, "Fizik-kimya-biyoloji" derslerinin ilk harflerinden meydana geliyordu. Birinci sınıfta bu dersler okunuyordu. Tıp, dişçilik, eczacılık hepsi aynı fakültenin, Fen Fakültesinin bölümleriydi. Üniversite olduğu için, başka memleketlerden de Rum, Bulgar... birkaç yüz talebe vardı.

Fen Fakültesi, Bâyezid Meydanı'nın yanında Vezneciler'de Zeyneb Hanımın çok zînetli konağındaydı. Zeynep Hanım, Kamil Paşanın hanımıydı. Üsküdar'daki Zeynep Kâmil Hastanesini de yaptıran bu ikisiydi. Konak, çok güzel bir binaydı. Bütün duvarlarında altınla yazılmış ayet-i kerimeler vardı. Merdiven tırabzanlarının başında topuz vardı, üzerleri zümrüt, yakut gibi kıymetli taşlarla süslüydü. Ama Eyüplü Hilmi Efendi'nin bunları gördüğü yoktu. O iki şeyi düşünüyordu, dinini ve ailesini korumayı...

Fen Fakültesi'nde okumaya başlamasının üzerinden bir ay, Kadir Gecesinde dua edişinden dört ay geçmişti.

Gündüz Zeynep Hanımın konağında ders görüyorlar, akşam Beyazıd Kulesinin dibindeki binada yatıyorlardı. Fen Fakültesinde okuyan askeri talebelerin yatakhanesi orasıydı.

Ailesinin durumuna çok üzülüyordu, ama Müslümanların haline, kendi haline, İslâmiyeti öğrenmekteki ve yaşamaktaki sıkıntısına daha çok üzülüyordu.

İstanbul'un en işlek yerindeki Beyazıd Camisi'nde Cuma namazlarında yalnızca bir saf oluyordu, onlar da yaşlılardı. Birkaç sene sonra Müslüman kalmayacak diye üzülüyor, bunun sebebini araştırıyor, buldukları karşısında aklı başından gidecek gibi oluyor, geleceğin çok hem de çok korkuyordu.

Camilerin bu kadar boşalmasının, gençlerin dinden uzaklaşmasının en büyük sebebi, devletin güttüğü siyasetti. Bunu kendisi askeri lisede, gün gün, ay ay ve yıl yıl yaşamış, din derslerinin, siyer derslerinin kaldırılışına, hocalarının din düşmanlığına, namaz kılanların ve oruç tutanların bir bir bu ibadetlerini nasıl terk ettiklerine şahit olmuştu.

Büyük ümitsizlik içindeydi, mektepte ve yurtta dertleşecek kimse yoktu. Sabahları erkenden kalkıp Beyazıd Camisi'ne sabah namazına gidiyor, kimse görmeden yine yatağına dönüyordu.

Bu sabah yine aynı şeyi yapmış, sabah namazına gitmiş, hava soğuk olduğu için hiç oyalanmamış, hemen dönmüş, kimseye fark ettirmeden yine yatmıştı. Her zamankinden erken geldiği için diğerleri rahatça aleyhinde konuşuyorlardı. "O yobaz bu soğukta yine camiye gitti." sözlerini duyunca kendisin fark ettirmemek için yatağına iyice büzülmüş ve sessiz sessiz ağlamıştı.

Az önce son dersten çıkmışlardı, hem öğle namazını kılmak hem de sahaflar çarşısına uğrayıp kitaplara bakmak için Beyazıd Camisi'ne doğru yürüyordu... Kitaplara bakmayı çok seviyordu, onlara bakarken içinde bulunduğu zaman ve mekânı unutuyor, böylece bir nebze olsun dertlerinden uzaklaşıyordu.

Beyazıt Camii'ne yaklaştıkça içindeki adımların hızlandığını fark etti, bunu iyiye mi yoksa kötüye mi yorsun bilemedi. "Hayırdır inşallah." diyerek camiye girdi, girmesiyle birlikte ferahladığını, içinin ısındığını hissetti. Bu camiyi yaptıran padişah Beyazıd-ı Veli Hazretlerini anlatmıştı, cemaatten ihtiyar biri. Camiyi, nasıl

yaptırdığını, kıbleyi nasıl tayin ettiğini ve ilk namazı kendisinin nasıl kıldırdığını ve hem padişah hem de veli nasıl olduğunu... İşte bu anlatılanlar sebebiyle bu camiyi çok seviyordu. Fakat camide bugün başka bir hal vardı. Camide bulunmakta o güne kadar almadığı bir lezzet almıştı. Çekildiğini hissetti.

Namazı bir kenarda kılınca bu çekilmeye kendini bıraktı, bu çekilmeyle Sahaflar Çarşısı tarafındaki kapıdan çıktı. Sahaflar kapısının yakınında, maksure içinde bir hoca vaaz ediyordu. Kendisini sadece üç-beş kişi dinliyordu. Onlar da, hep yaşlılardı ve uyukluyorlardı. O da biraz dinledi, fakat hepsi bildiği şeylerdi. Küçük, bir formalık bir kitaptan âmentü'yü, imanın şartlarını anlatıyordu. Hep bildiği şeylerdi. Sıkıldı, fakat hocaya saygısızlık olmasın, ayıp olmasın, sonra üzülür diye kalkıp gitmedi.

Hoca efendi de dersi fazla uzatmadı, biraz sonra, "Dersimiz burada bitti." dedi. Sonra da önündeki bir formalık ince kitapları cemaate göstererek "Bu kitaplar, herkese lazımdır, satıyorum, alınız." dedi. Aynı kitapların devamı vardı önünde. Hepsi Hüseyin Hilmi Efendi'nin bildiği şeylerdi. Hocanın fakir olduğunu halinden anlaşılıyordu. Üstü başı haraptı.

Kitap alan kimse olmadı. Hocaya acıdı, yardım olsun, sonra bir gence hediye ederim düşüncesiyle hiç olmazsa birini alayım diyerek kaç kuruş olduğunu sordu. Hoca, "Yirmi beş kuruş." dedi. Çok pahalı geldi. Almaktan vaz geçti.

Bir gazete bir kuruştu. Sattığı kitabın değeri de ancak bir kuruş ederdi. "Hadi çok fakir olup muhtaç olduğu içi beş kuruş desin. Buna 25 kuruş demek insafsızlık. Zaten 25 kuruşum da yok. Vay insafsız hoca vay. Bunun düşüncesi yalnız para kazanmak, insanların dinini öğrenmesini düşünmüyor." şeklinde düşünerek hocaya kızdı, askeri şapkasını eline aldı karşı tarafa doğru yürüdü.

O yürüdüğü anda yıllardır hasretle bekleyen birinin gönlü de kanatlandı. İçindeki "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadının dayanılmaz şekilde arttığını gördü. Ve onun Kapalı Çarşı tarafına yönelerek kendisinden uzaklaşmakta olduğunu hissetti. "O burada, o çok yakınımda ve bende uzaklaşmak üzere. Ey ihsanı bol

Allah'ım. Dayanacak halim kalmadı. Bana acı... Bana bu kadar yaklaşmışken yönünü bana çevirtecek sebebe yapışmasını ihsan eyle." diye dualara durdu. Sebeplere yapışmadan yaklaşma yoktu.

Eyüplü Hilmi Efendi, tam yönünü Kapalı Çarşı istikametine çevirip camiden uzaklaşırken bir ses duydu 'miyav' diye. Baktı küçük bir kedi yalvarır gibi miyavlıyordu, belli ki çok açtı.

Durdu, kediye doğru döndü. Kediye doğru dönmesiyle az ilerde yıllardır hasretle gelişini gözleyen içinden 'Sana sonsuz şükürler olsun ya Rabbi." diye gönlünden şükürlere durdu.

Eyüplü Hilmi Efendi, cebindeki simit parçasını hatırladı. Camiye gelirken bir simit almış, bitiremeyince kalbinin üzerindeki cebine koymuştu. Çıkardı, duvar dibine koydu, pisi pisi diyerek kediyi çağırdı, simidin kokusunu duyan, sonra da gören yavrucak mırıl mırıl ses çıkararak yemeye başladı. Arada başını kaldırıp teşekkür eder gibi Hilmi Efendi'ye bakıyordu. Bu bakışlar, bütün dünya kendisine verilmiş gibi gönlünü hoş eyledi.

Bakışlarını yavru kediden kurtardığında kalabalığı fark etti. Bir de baktı ki, orada biri var, gönlü o tarafa doğru çekeliyor. Câminin Bâyezid meydanına bakan kapısının tarafındaki demir parmaklıklı bölümde... bir başka hoca Efendi vaaz ediyordu. Çok kalabalık bir cemaat de onu dinliyordu.

Çekildiğini hissetti. Oraya doğru yürüdü. Parmaklıkların arkasında nur yüzlü bir hoca efendi, kitaptan bir şeyler anlatıyordu. "Hoca Efendi'nin karşısından gidersem edepsizlik olur" diye düşündü ve Seyyid Abdülhakîm Efendi'nin karşısından yürüyüp gitmeye utandı.

Onun için arkadan dolaşıp, demir parmaklıkların yanına geldi. Efendi Hazretleri, demir parmaklıklara arkası dönük oturuyordu. Parmaklıktan atlayıp tam arkasında oturdu. Oturmasıyla birlikte içindeki ses biraz hafifleyen Efendi Hazretleri, içinden "Elhamdülillah" dedi. Üç imtihanda ilkini kazanmıştı, önünden geçmeyip arkaya oturarak. Gönlü, iyice kanatlanmış, sevinci dille anlatılamaz olmuştu. "O geldi, o geldi, yıllardır yolunu hasretle

beklediğim, emaneti teslim edeceğim geldi ve ilk imtihanı kazandı." diye bağırmamak için kendini zor tuttu.

Hüseyin Hilmi Efendi, elinde askeri şapka, Efendi Hazretlerinin kucağını arkadan seyrediyordu. Biraz önceki hocanın "Bu kitabı yirmi beş kuruşa satıyorum" sözü, hiç aklımdan çıkmıyordu. Zihninden tekrarlanıp duruyor, içinden "Vay insafsız!" deyip duruyordu. Gözleri Efendi Hazretlerini gidince sözler ve düşünceler zihnini bıraktı, dikkatini ona verdi.

"Nur yüzlü, ne kadar hoş bir hoca efendi." diye düşünüyordu.

Efendi Hazretleri "Evliya mezarları, nasıl ziyaret edilir" mevzuunu işliyordu. Hiç bilmediği, çok merak ettiği şeylerdi, büyük bir dikkatle dinliyordu. Bu sırada müezzin "Sallû", namaza kalkma zamanı diye seslendi, biraz sonra ezan okundu, camide ikindi namazı kılınmaya kalkıldı.

Efendi Hazretleri, "Dersimiz bugün burada kalsın" deyip, kitabı kapattı. Hüseyin Hilmi Efendi, dikkatle takip ediyordu. Gözlerini kitaptan alamadı. Pırıl pırıl, çok güzel bir kitaptı. Kitaba sahip olma isteğiyle yandı. Bu sırada Efendi Hazretleri, hiç arkasına dönmeden, kitabı alıp arkaya, Hüseyin Hilmi Efendi'ye uzattı ve "Bu kitap, küçük efendiye benim hediyem olsun" dedi.

Çok şaşırdı. Hiç arkasına bakmamıştı. Arkasında küçük efendi olduğunu nerden bilmişti?

Yaşadığı heyecan ve şaşkınlıktan hemen davranamadı, biraz durakladıktan sonra çok zorlukla "Çok çok teşekkür ederim efendim, Allahü teâlâ razı olsun." diyebildi, kitabı aldı, ateş tutmuş gibi oldu.

Efendi Hazretleri "Amin küçük efendi." diyerek kalkıp namaza durdu.

Hüseyin Hilmi Efendi'yi sanki cin çarpmıştı. Yaşadıklarını anlamakta zorlanıyordu. Efendi Hazretlerini dinlerken, hep kitap satmak isteyen hocayı düşünüyor, "Allah adamı din kitabını bedava verir, 25 kuruşa satmaz." düşüncesini zihnimden tekrarlıyordu.

Şimdi de "Bu nur yüzlü hoca beni görmeden arkasında küçük efendi bulunduğunu nereden anladı?" sualiyle meşguldü zihni...

Kitabı alınca, câminin boş yerine gidip herkes sünneti kılarken o farzı kıldı. Sonra camiden hemen çıktı. Beyazıd Kulesi dibindeki yurda varmak için acele adımlarla yürüdü, yoklamaya yetişebilmek için. 'Nur yüzlü hoca' dediği Abdülhakîm Arvâsî Hazretlerinin verdiği kitabı çok merak ediyordu. Telaşla baktı. Kitabın kapağında (Râbıta-i Şerîfe) ve altında Esseyyid Abdülhakîm yazılı idi. Bakmasıyla birlikte de hocanın ismini, ona nerede bulacağını öğrenmediğini hatırladı.

Koşarak camiye döndü. Girişte kapının yanında sünneti kılmış halde oturan bir ihtiyar amcaya Efendi Hazretlerini göstererek kim olduğunu ve nerede bulabileceğini sordum. Seyyid Abdülhakîm Hazretleri olduğunu, Cuma günleri Eyüp Sultan Camii'nde vaaz verdiğini öğrendi.

Yoklamadan sonra mütalaa odasına çıktı ve kitabı önüne koydu, baktı, bu kitapta anlayamadığı bir şey vardı, bakmaya doyamıyordu.

İsmini tekrar okudu, "Râbıta-i Şerîfe." yazıyordu.

"Râbıta" kelimesinde kaldı, bu kelime yabancı gelmiyordu, tanıdıktı ama manasını çıkaramadı, "Şerîfe" acaba şerefli ile bir bağı var mıydı?

Kitabın daha isminde kala kalmıştı. İsmin altında kelimeler vardı, onları okudu:

"Mübtediler İçin Târikat-ı Âliye-i Nakşibendiyyenin Âdâbı"

Bu kelimeler arasında bilmedikleri vardı. Devam etti.

En altta "Necm-i İstikbâl Matbaası/1342" yazıyordu.

Bu kelimeleri çözmüştü, sevindi Gelecek Yıldızı Matbaası yazıyordu. Acele ilk sahifeleri çevirdi, her satırda anlamadığı kelimeler çoktu. Kitabı kapattı, hemen Sahaflar Çarşısına gitmek ve bir sözlük almak için ayağa fırladı. Cebinde para olmadığını hatırladı, döndü, dolaba baktı, bütün parası bir liraydı. Ne

yapacağını şaşırdı. Tanıdığı bir sahaf vardı, o her halde veresiye verirdi, birkaç gün sonra öğrenci maaşını alacaktı.

Koşar adımlarla sahaflara gitti, tanıdığı sarrafı buldu, durumu anlattı, kabul etti, nasıl sevindi anlatılamaz. Beğendiği dini terimler sözlüğüne beş lira fiyat biçti, kabul etti, iki taksitte ödemek üzere anlaştılar. Sözlüğü göğsüne bastırdığı gibi koşar adımlarla döndü. Sözlüğe eline almasıyla heyecanı artmıştı, ayaklarına söz geçiremiyordu. Koşar adım değil bayağı koşarak yurda döndü, askeri talebenin koşarak gittiğini görenler hayretle bakıyorlardı, ancak onun kimseyi gördüğü yoktu.

Yurda gelince kitabı açtı, sözlüğü hemen yanına koydu. Susuzluktan ölmek üzere olanın su arayışı telaşında kitabı eline aldı. Kapağıyla işe başladı. "Önce kitabın isminin 'Râbıta-i Şerîfe'nin manasını öğrenmeliyim." Düşüncesiyle sözlüğe el attı. Hemen 'Râbıta" kelimesini buldu. "Rabıta: Bir velinin şeklini, suretini hayaline getirerek onun kalbindeki feyz, bereket ve marifetlere, ilimlere kavuşma. Kalbini büyüklerin kalbine bağlayarak onlardan feyz alma, dünya sevgisin kalbinden çıkarma, Allah sevgisini kalbine yerleştirme. Her şeyi unutarak, dünya işlerini düşünmeyerek sevgi saygıyla bir velinin mübarek yüzünü hayalinde veya kalbinde bulundurma."

Bu satırları okuyunca anlatılmaz bir heyecan duydu ve hayret etti. Demek ki ilmi elde etmenin bu yolu da varmış. Ne büyük nimetti, gönle Allah sevgisinin yerleşmesi, dünya sevgisini çıkması ve ilimlere kavuşma. Onun da aradığı buydu. Peki kime râbıta yapacaktı? Bu düşünce aklına gelmesiyle birlikte vaaz eden nur yüzlü kişiyi, Abdülhakîm Efendi'yi hatırladı, hatırlamasıyla birlikte de sanki karşısında görür gibi oldu. Okumaya devam etti:

"(Ey iman edenler, Allah'a bağlanınız ve sadıklarla beraber olunuz) mealindeki âyet-i kerimede râbıtaya işaret vardır/ Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî.

(Râbıta, kalbi, Allahü teâlâdan başka şeyleri sevmekten, onları düşünmekten kurtarmaya vasıtadır.) İmâm-ı Rabbânî.

Bu iki ismi de daha önce işitmemişti. Her iki ismi de okuyunca vücudun tatlı bir sıcaklığın kapladığını hissetti.

'Şerîfe' kelimesine baktı, kıymetli demekti.

'Râbıta-i Şerîfe'nin manasıyla vurulan Hüseyin Hilmi Efendi, hemen diğer kelime grubunun, 'Mübtediler İçin Târikat-ı Âliye-i Nakşibendiyyenin Âdâbı'nın manasını anlamaya geçti. Bu kelimeler içinde mübtedi ve Nakşibendiyye'yi bilmiyordu. Sözlüğe baktı, mübtedi için 'tasavvufta ve diğer dini ilimlerde yolun başında olan' diyordu.

Nakşibendiyye ise "Tasavvufta, Şâh-ı Nakşibent Behâeddin-i Buhari Hazretlerinin ve talebelerinin takip ettiği yol, tarikat. Allahü teâlânın sevgisini kalplere nakşettiği için Nakşibend lakabı verilen Muhammed Behâeddin Buhari Hazretlerinin tasavvufta katip ettiği yola, lakabına izafeten Nakşibendiyye adı verilmiştir. Bu yolda olanlara Nakşibendî denilirdi." şeklinde açıklanıyordu.

Hüseyin Hilmi Efendi, gönlünün Nakşibendî olmak arzusuyla yandığını hissetti. Bu ne iş, bu ne haldi? Kitabın kapağıyla çarpılmış, ismiyle gönlünde nice pencereler açılmış, ateşler yanmaya başlamıştı.

'Mübtediler İçin Târikat-ı Âliye-i Nakşibendiyyenin Âdâbı', "Yeni başlayanlar için Yüksek Nakşibendiyye Tarikatı'nın Edepleri" manasına geliyordu. Bu edepleri öğrenmek isteğiyle kavruldu. Kapağından sonra ilk sahifeye geçti.

"Bir mektup sureti:

(Besmele)

Dânâ ve âgâh olunuz ki..."

İlk paragrafta bilemediği kelimeler epey vardı. Hemen sözlüğe baş vurdu. Bilmediği kelimelerin açıklamalarını yerine koyunca paragraf şöyle oldu:

"Biliniz ki sizin ve bütün insanların din ve dünya saadeti, Mevlâ olan Hakka ait 'Zat' ismini zikrederek vaktini en kıymetliyle

değerlendirmekle meydana gelir."

'Zat' isminin ne olduğunu düşündü. Herhalde 'Allah' ismi olmalı diye aklına geldi. Hemen diliyle 'Allah, Allah' demeye başladı, daha önce tatmadığı bir lezzet tattı.

Coşku ve büyük bir sevinçle okumaya devam etti.

İkinci paragrafta ilk takıldığı "mürşid-i kâmil" kelimesi oldu. Hemen sözlüğe baktı.

Bu kelimenin karşısında, 'İnsanları irşad eden, doğru yolu gösterip kêmale getiren, evliya olmasına sağlayan, yetişmiş ve yetiştirebilen evliya, büyük alim.' diyordu.

Bu kelimeyle ilgili örnek cümleler vardı, merakla onları da okudu:

'Bütün kazançlarıma, mürşidlerimi çok sevmekle kavuştum. Saadetin anahtarı, Allahü teâlânın sevdiklerini sevmektir./Mazhâr-ı Cân-ı Cânân'

'Talebe mürşidini ne kadar çok severse, onun kalbinden feyz alması o kadar çok olur. Mürşid vesiledir, vasıtadır, maksat Allahü teâlâdır./İmâm-ı Rabbânî'

Bu satırları, okuyunca bir mürşid-i kâmili tanıma, ona talebe olma ve râbıta yapma isteğiyle yandı. Bilmediği kelimelerin manaları yerine koyarak ikinci paragrafı okudu:

"Şu kadar ki mürşid-i kâmilden usulü ve şekli öğrenilmeksizin zikir ile uğraşılacak olursa, faidesi az ve belki hiç olur."

Hemen aklına "mürşid-i kâmili nerede bulabilirim' suali geldi, bu sualle birlikte de Abdülhakîm Arvâsî Hazretlerini hatırladı, hatırlayınca da vücuduna bir sıcaklık yayıldı, bir an önce onu tekrar görmek isteği dayanılmaz oldu.

Sözlük yardımıyla okumaya devam etti:

"Can bedendeyken zikret. Kalbin temizliği zikir iledir."

"Allahü teâlâ buyurdu: 'Ey iman edenler! Allahtan korkunuz,

günahlarda sakınınız ve sâdıklarla beraber olun./Tevbe suresi/119”

“.....”

* * *

Eyüp Sultan Camisi’ne yaklaştıkça heyecanı artıyordu. Kar, fırtına dinlemeden Fatih’ten Eyüp Sultan’a doğru ilerliyordu. Ne bastığı yerin ne de geçtiği yerlerin farkındaydı.

Aklında tek bir şey vardı, nur yüzlü hoca efendiyi bir an önce görmek. Bir hafta geçmek bilmemişti. ‘Râbıta Risalesi’ni üç defa okumuştu. Her okuyuşunda ayrı bir tat almış, her okuyuş, bir mürşid-i kâmile talebe olma arzusunu fazlalaştırmıştı.

Haftası zor geçen yalnızca Hüseyin Hilmi Efendi değildi. Biri daha için hafta zor geçmişti ve ona zor geçen nice haftaları, ayları ve yılları vardı. Ama bu hafta hepsinden daha uzun gelmiş, günler asır gibi olmuştu..

Bütün hafta boyunca “Önümden geçmeyip arka tarafa oturmakla ilk imtihanı kazandı. Arayıp, bularak ikinci imtihanı kazanacak mı?” diye düşünmüş, dua etmişti.

Eyüplü Hüseyin Hilmi hem yürüyor hem de düşünüyordu. Risaleyi yazan kişi de Seyyid Abdülhakîm’di, acaba şimdi vaazına gittiği kişiyle aynı kişi miydi? Gönlü aynı kişi olmasını arzu ediyordu. Zihninde, rabıta, zikir, Nakşibendiyye ve mürşid-i kâmil kelimeleri dolanıp duruyordu... Birbirine çarpmadan, birbirini takip ederek.

Fatih’e kadar tramvayla gelmiş, eve uğrayıp annesinin duasını almış ve Eyüp Sultan’a doğru yola koyulmuştu hem de yürüyerek. Nerelerden nasıl geçtiğinin farkında değildi, sanki kanatlanmıştı.

Camiye geldiğinde, önce Eyüp Sultan Hazretlerinin huzurunda fatiha ve ihlas-ı Şerifeleri okuyup hediye etti, onu vesile ederek öğrenebilmek ve kavuşabilmek için dua etti.

Sonra babasının kabrini ziyaret etti, dualarını okudu, mezarı başında yine kendisine hakim olamadı ve ağladı, ‘baba’ diye

seslenebilmek arzusuyla kavruldu. "Âh ne oldurdu, babamın yokluğunu hissettirmeyecek, bana her zaman destek olacak birisi olsaydı." diye düşündü, bu düşüncesiyle birlikte aklına Seyyid Abdülhakîm Efendi geldi ve buna şaşırdı. Onu bir an önce görebilmek ümidiyle Eyüp Sultan Camisi'ne koştu.

Hızla yürüdü, "Nur yüzlü hoca efendi" diye düşündüğü Seyyid Abdülhakîm Efendi'yi görebilmek için... Câminin en ortasına en büyük avizenin altına geldi, heyecanla sağa sola baktı, ancak göremedi. Biraz daha bekledi, yine göremedi. Sabırsızlanıyordu.

Görme isteği dayanılmaz olmuştu. Tanımadığı kişilere bir şey sormak ona çok zor gelirdi. Ancak bu sefer hiç çekinmeden hemen yanımda oturan kişiye; "Efendim, rahatsız ettim, hakkınızı helal edin. Burada vaaz eden Abdülhakîm Efendi nerededir?" diye sual etti.

Başını kaldırdı, hayretle sual eylene, askeri elbiseler içindeki delikanlıya baktı, yüzünde ne gördüyse gördü, gülümsedi "O, yan taraftaki bölmede vaaz eder. Orada olur. Buraya gelmez." dedi. Bekleyemedi, hemen ayakkabılarımı alıp yan bölmeye geçtim. Orada da aradım, göz gezdirdim, bulamadı.

Sağı solu toplamasından cami görevlisi olduğu anlaşılan kişiye "Bu yan bölmede vaaz eden Abdülhakîm Efendi nerededir?" diye sordu. Görevli sertçe "Ne işin var o Kürtle?" dedi. Görevlinin tutumu çok üzdü. "Böyle bir zat hakkında bu şekilde konuşmanız hiç hoş değil." diyerek yanından ayrıldı.

Az önce sorduğu kişiyi buldu, rahatsızlık verdiği için özür diledikten sonra Abdülhakîm Efendi'yi yan bölmede bulamadığını nerede bulabileceğini sual eyledi. Sual sorulan gülümsedi, "Bulamadın değil mi? Kabahat bende, yarım cevap verdim. O, yukarıda mezarlıkların arasında bir câminin, Kaşgari Dergâhı Camisi'nin imâmıdır. Orada Cuma namazını kıldırdıktan sonra vaaz etmek için buraya gelir, Cuma namazından sonra burada olur, inşallah o zaman görürsünüz." dedi.

Cuma namazını kıldı, ama nasıl kıldığını bilemedi. Aklında hep Abdülhakîm Efendi vardı. O'nun o nurlu yüzü, hiç gözünün

önünden gitmiyordu. Namazı bitirince duayı bile beklemeden hemen yan bölmeye baktı, gelmemişti. Bir müddet bekledi.

Cemaat dağılalı epey olmasına rağmen yine gelmedi. Endişelindi, üzüldü, gelmeyecek miydi, onu bugün göremeyecek miydi? İçerde daha fazla bekleyemedi. Dışarda bekliyeyim diye düşündü, hemen dışarı çıktı, Cuma namazı kıldırdığı camiye gitmek niyetiyle.

Dışarda bir kitapçı vardı. Kitapları görünce dayanamadı, bakmak istedi. Ancak, "Şimdi zamanı değil. Bir an önce hoca efendiyi bulmalısın. Bugün buruya bunun için geldin." diye düşündü. Kaşgari Dergâhı Camisi'ni sormak için birisini aradı, göremeyince kitapçıya sormak için o tarafa yürüdü. Yaklaşınca eli ayağına dolaştı. O, oradaydı. Çınar ağacının dibindeki kitapçının tezgâhı yanındaydı... Ayakta, kitapları inceliyordu. Mübarek çehresine sevgiyle baktığında Seyyid Abdülhakîm Efendi'nin çınarla bir olduğunu görür gibi oldu.

Doğrudan, ön taraftan yanına yaklaşmaya cesaret edemedi. Arkasından yanına yaklaştı, belli bir mesafede durdu, sevgiyi bakmaya başladı.

Bu sırada Efendi Hazretlerinin içindeki "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." yükseldi. Hayatında çok az heyecanlanan Efendi Hazretleri heyecanlandığını fark etti, buna şaşırdı. Bu hâl neyin nesiydi? Sevindi, o, gelmişti, yaklaştığını hissetmişti. Evet gelmiş ve ikinci imtihanı kazanmıştı, aramakla, gelmekle ve bulmakla... Üçüncüyü de vermesi için dua etti.

1929 yılının Aralık ayının karlı bir günüydü. Hava soğuktu. Ama iki gönül vardı ki biri verme diğeri de alma ateşiyle yanıyordu. Çok kar yağmıştı. Kitapçının yanında, oturmak için bir bank vardı.

Kitapçı, kaba bir şekilde seslenerek "Hoca! Hoca! Ayakta dikilme, otursana şuraya." dedi.

Bu hitap şekli Hüseyin Hilmi Efendi'yi çok kızdırdı. "Terbiyeli konuş." diyecekken Efendi Hazretleri "Peki." deyip oturmaya

davrandı. Oturacağı yerin karlı olması Hüseyin Hilmi Efendi'ye, söyleyeceklerini unutturdu ve fırladı, çabucak cebinden mendilini çıkardı."Bir dakika efendim, oturmayın." dedi. Aceleyle bankın üzerindeki karları eliyle attı, mendiliyle güzelce sildi. Ve askeri kaputunu sırtından çıkardı, katlayıp bankın üzerine koydu. Mahcup bir şekilde boyun büktü, "Şimdi buyurun, oturun efendim." dedi.

Efendi Hazretleri içinde niçin bin kuşun sevinç çığlıklarıyla kanatlanıp uçtuğunu ve feryadın durduğunu hissetti. Dönüp Hilmi Efendi'ye baktı, bu bakışla tepeden tırnağa titredi. Mübarek yüzü pek heybetli, kara kaşları, kara gözleri, yuvarlak sakalı çok güzel, çok sevimli idi.

Efendi Hazretleri anlatılmaz şekilde sevindi, edebe riayet etmiş, üçüncü imtihanı da kazanmış, içindeki ses durmuştu. Elinde ıslak mendille boyun bükmüş duran senelerdir hasretle beklediğine baktı. İçinden "Mendiline mendille karşılık vermek inşallah nasip olur." dedi, yüksek sesle de "Kaputunu oradan al." diye seslendi.

"Kaputumun üzerine oturmadı" diye üzüldü. Üzüntülü bir halde kaputu alınca, bankın üzerine oturdular ve "Kaputu sırtıma ört." buyurdular. Bu emre çok sevindiler. Hemen kaputu Efendi Hazretlerinin üzerine örttüler.

Sonra tatlı bir sertlikle yüzüne bakarak "Küçük Efendi! Askeri kaputun üzerini hiç oturulur mu? Sakın bir daha böyle yapma." diye ikaz ettiler.

Bu ikazla aklı başına gelen Hilmi Efendi, iyi niyetle Efendi Hazretlerinin başına ne gibi belalar, fitneler açabileceğini düşününce üzüldü. Öyle ya birisi "Sakallı bir kimse subay kaputunun üzerine otururak Türk ordusuna hakaret etti." diye şikayette bulanacak olsaydı veya polis bu durumu görseydi... Olabilecekleri biraz olsun tahmin edince üzüntüsü arttı.

Üzüntüsünü fark edince "Küçük Efendi... Üzülme, bu sana bir ders olsun. Bir sözün, bir hareketin farklı zamanda, farklı yerde ve farklı kişilerde çok değişik tesirler meydana getireceğini sakın unutma. Zamana, zemine ve kişilere göre konuşmayı, hareket

etmeyi sakın ihmal etme! Buna ilm-i siyaset derler, sakın unutma!" dedi.

Eyüp Hilmi Efendi, Eyüp Sultan Hazretlerinin ve onun hakiki vârisi Seyyid Abdülhakîm Efendi huzurunda kıpkırmızı kesildi. Boyun büktü "Peki efendim, inşallah unutmayacağım." dedi.

Efendi Hazretleri, boyun bükmüş bekleyen senelerdir yolunu gözlediğine sevgiyle baktı. Çok sevinmişti, gelmesine ve iki görüşte üç imtihanı vermesine...

Kendisini hocası tarafından hilafet verildikten, makam-ı ahmede kavuştuğu müjdelendikten sonra ikinci en çok sevinmesiydi bu... Bülbül kafese gelmiş, işaret edilen üç imtihanı vermiş, iki görüşte üç edebe riayet etmişti. Talebeliğe kabulü için silsile-i aliyye büyüklerine arz edilme zamanıydı.

Ona bakınca Eskişehir'de bıraktığı oğlu Ahmed Enver'i hatırladı. Yaşasaydı tam bu yaşlarda olacaktı. Karşısında bekleyen Hüseyin Hilmi Efendi'ye tam "Kaç yaşındasın" diye sual edecekken cemaatin camiden çıkışının son bulduğunu gördü, sualden vazgeçti. Yaşın ne önemi vardı. Onu her bakımdan oğulluğa kabul etmişti

"Haydi bakalım, küçük efendi. Yerimize gidelim." diyerek kalktı, kitapçıya teşekkür etti. O önde, ışığın cazibesine kapılmış ateş kelebeği arkada, yürüdüler Eyüp Sultan Camisi'ne doğru...

Birlikte câminin yan tarafındaki küçük bölmeye girdiler. Küçük bölme tıklım tıklım doluydu. Efendi Hazretleri gelince ayağa katlılar, yol açtılar. Yerdeki yüksek mindere oturdu. Hilmi Efendi oturacak yer bulamadı. Yalnızca Efendi Hazretlerinin önünde bir kişilik yer vardı. Belli ki ayıp olur diye kimse oturmamıştı. Hilmi Efendi, oraya baktı ancak oturmaya cesaret edemedi. Bakışları elinde olmadan Efendi Hazretlerine kaydı, kendisine ay doğar gibi gülümsediğini gördü, hemen önündeki bir kişilik boş yere oturmasını işaret etti. Herkesin bakışları üzerindeydi, utanarak askeri elbiseler sırtında, başında asker şapkası gösterilen yere iki dizi üzerine oturdu. Şapkayı hemen çıkardı. Efendi Hazretleriyle tam manasıyla yüz yüze gelmişlerdi.

Onun oturmasıyla birlikte Efendi Hazretleri rahle üzerindeki kitabı açtı, ondan anlatmaya başladı.

Yâsîn kelimesinin manasını anlatıyordu.

"Yasin Suresinin başındaki 'Yasin' kelimesi, Allahü teâlânı habibi olan resulüne, Peygamber Efendimize hitabıdır. Bu kelimeyle Allahü teâlâ resulüne, (Ey benim bahr-ı yakînimin sebbâhı olan Habîbim.) buyurmaktadır." dedi.

Hüseyin Hilmi Efendi, anlayamamıştı. Ama bu sözlerin hemen arkasından gelen "Yani, (benim rahmet deryamın dalgıcı olan Habîbim.) diye hitap ediyor Allahü teâlâ sevgili resulüne." Sözleri bütün sualleri aldı götürdü, güneşin doğması gibi gönülleri aydınlattı.

O Yasin Suresi ki, ihlâs ile okuyanların dünya ve ahiret nimetlerine kavuşmalarına vesile olacağı, okuyanların kalbini nurlandırdığı için, Kur'an-ı kalbi denilmiş, Peygamber Efendimiz, "Yâsin, Kur'an-ı Kerimin kalbidir, Muhakkak o bütün dertlere şifadır." buyurmuştu.

Hüseyin Hilmi Efendi, ilk vaazına katılışında Seyyid Abdülhakîm Efendi bu mübarek sûrenin tefsirini işitiyordu, ne bahtiyarlıktı, ne büyük talihti, anlatan ve anlatılan...

Dikkatle Efendi'nin anlattıklarını dinliyordu, hiç bilmediği bilgileri, rahle üzerindeki bir kitaptan anlatıyordu. Hiç işitmemiş olduğu, çok merak ettiği bilgileri zevkle dinlerken sanki define bulmuş fakir, serin suya kavuşmuş, ciğeri yanık kimse gibiydi.

Gözlerini Seyyid Abdülhakîm Efendi'den hiç ayırmıyor, O'nun sevimli, nurlu yüzünü seyretmeye doyamıyordu. Söylediği, her biri pırlanta gibi kıymetli bilgileri dinlemeye dalmış, kendinden geçmiş, dünya işlerini, mektebini, ailesini, her şeyi unutmuştu. Ona bakmaya kanamıyordu.

Seyyid Abdulhakim Efendi (kuddise sirruh) vücutça gayet mutedil ve kusursuzdu. Buğday tenli idi. Alnı geniş ve açıktı. Kaşları birer hilal gibi olup, kabarık ince ve mevzundu. Nur bakışlı gözleri

irice idi. Normalden büyük ve ahenkli burnu, Arvâsîlerin karakteristik hususiyetini taşıyordu. Yüzü zayıfça, sakalı sık idi. İnce dudakların çerçevelediği mübarek ağzını açtığı zaman, incileri mahcup edici beyazlıktaki dişlerinin arasından bir nur fıskiyesi hasıl oluyordu. Bedeni iri yapılı idi. İnsana mutlak surette hürmet telkin edici bir vakar ve heybeti vardı.

Hüseyin Hilmi Efendi'nin kalbinde, tatlı tatlı bir şeyler dolaşıyor, sanki yıkanarak temizleniyordu. Seyyid Abdülhakîm Efendi, daha ilk sohbetinde, ilk sözleriyle onu mest etmişti. Sanki rüyada gibiydi, bulunduğu mekânı unutmuş, yalnızca onu görüyor, onun sözlerini işitiyordu. Efendi Hazretleri, İmâm-ı Rabbânî Hazretleri dediğinde içi bir hoş oldu, tatlı bir sıcaklık yayıldı "İmâm-ı Rabbânî kim acaba?" diye düşündü.

Daha önce hiç bu ismi işitmemişti. Kendi kendine "Rabbânî dediğine göre, Allahü teâlâ ile ilgili mi acaba? Yoksa melek mi?" dedi. Hemen not defterini çıkardı, araştırmak için bu ismi yazdı.

Efendi Hazretleri anlatmaya devam ediyordu. Biraz sonra da "Mevlânâ Hâlid Hazretleri o kadar yüksek bir zat idi ki... Peygamberlik devam etse idi, hiçbir şey eklemeden, o hâliyle peygamber olurdu" buyurdu.

Mevlânâ Hâlid ismini işitince de aynı hal oldu, İmâm-ı Rabbânî ismini işittiğinde olduğu gibi... Yine şaşırdı. Bu defa; "Bu zat kim acaba?" dedi içinden. Bu ismi de hiç duymamıştı. "Mevlânâ dediğine göre bu da Allahü teâlâ ile ilgili olabilir dedi. İlk defa işittiği iki ismi de çok merak ediyordu.

Efendi Hazretleri, sohbetin devamında "Allahü teâlâ Mevlânâ Hâlid Hazretlerine peygamberlik makamı hâricinde her kemâlâtı vermişti." buyurdu.

Eyüplü Hilmi Efendi, "Buradaki türbede yatan zata, Hâlid bin Zeyd diyorlar. Herhâlde bu türbedeki zattan bahsediyor." diye düşündü. Hemen cebinden not defterini çıkardı, ilk önce yazdığı 'İmâm-ı Rabbâni' Hazretlerinin ismi yanına 'Mevlânâ Hâlid' ismini yazdı. Müceddidiyye Yolunun iki büyük halkasını yazmıştı yan yana...

Bu iki ismi araştırıp kim olduklarını öğrenecekti. İşte böyle, daha huzura ikinci gelişinde en büyük iki mürşit-i kâmili işitmiş, kim sevilir kim sevilmez ölçüsünde en önemli adımı atmıştı.

Hiç işitmediği, çok merak ettiği din ve dünya bilgilerini dinliyor ve bunları dinlemekten anlatılmaz bir zevk alıyordu.

Hâli, define bulmuş fakir, ciğeri yanık kimsenin soğuk suya kavuşmasını andırıyordu. Bu sözler tesiriyle ruhu hayat buluyor ve daha büyük bir istek, bir arzu ve manevi bir teslimiyetle Efendi Hazretlerine bakıyordu. Onun sevimli, nurlu yüzünü seyrediyor, ağzından çıkan ve her biri pırlanta gibi kıymetli olan ilim ve hikmet dolu sözlerin tesiri ile kendinden geçiyor, dünya işlerini, mektebi, her şeyi unutuyordu.

Kalbinde tatlı tatlı bir şeyler dolaşıyor, tatlı ve temiz bir şeyle yıkanarak temizleniyordu. Daha ilk sohbeti, ilk sözleri on sekiz yaşındaki Hüseyin Hilmi Efendi'yi mest etmiş, kendinden almış... Dünya, dünyadaki her şey gönlünden silinmiş, tasavvufta, evliyalık yolunda 'Fena' denilen ve kavuşmak için uzun seneler çile çekilen nimet, bir oturuşta hâsıl olmuştu.

"Ders burada kalsın, kısmet olursa daha sonra devam ederiz inşallah."

Ne demekti "ders burada kalsın?" Anlamakta zorlandı, bir hareketlenme olunca Efendi Hazretlerine baktı, kitabı kapatmıştı. Demek ki sohbet bitmişti.

Ne de çabuk bitmişti? Sohbetin bir saat sürdüğünü söylemişlerdi. Demek sohbet başlayalı bir saat olmuştu ha... Ona sanki beş dakika gibi gelmişti.

Rüyadan uyanır gibi kendine geldi, çevresindekilerin farkına vardı. Tam Efendi Hazretlerinin önünde oturduğunu, herkesin kendine baktığı gördü, utandı. Efendi Hazretleri ayağa kalkınca o da kalktı. Yürüyünce arkasında baka kaldı, "Efendim tekrar gelebilir miyim?" diyecekti ama diyememişti. Buraya tekrar gelmek için izin almak gerekir miydi? Dışarda birine sormak niyetiyle kalktı, çıkışa

doğru yürüdü. Ancak gönlü kendisiyle değildi, Efendi Hazretlerini takip etmişti, sanki baktığı her yerde onu görüyordu. Halini nasıl tarif etsin bilemiyordu, sanki bulutların üzerindeydi, ruhu vücudunu terk etmiş gibiydi.

Bir saat ona bir an gibi gelmiş, tatlı rüyadan uyanır gibi olmuştu. Elindeki not defterini cebine koyarak dışarı çıkmak için kapıda sıraya girdi.

Kapıya geldi. Askerî postallarımın iplerini bağlamaya uğraşıyor, ancak bir türlü başaramıyordu. Eller sanki onun değildi. Gönlü Efendi Hazretleriyle, aklı da tekrar gelmek için kime nasıl sorsam hesaplarındaydı. Bu sırada arkasından biri seslendi "Küçük Efendi, küçük efendi." diye... Anlatılmaz bir heyecana kapıldı, ona bugüne kadar 'Küçük Efendi' bir kişi demişti, sevinçle baktı, tahmini doğruydu, seslenen biraz önce vaazını zevkle dinlediği, dünyayı unuttuğu, Seyyid Abdülhakîm Efendi'ydi. Postallarını bağlamayı bıraktı. Doğruldu, ellerini önüne bağladı, boyun büktü, "Emredin efendim." dedi.

Tebessüm ettiler, o tebessümle yedi kat gökleri aşmış gibi oldu. Çok tatlı bir ses tonuyla "Küçük efendi, ben seni çok sevdim. Evimiz yukarıda, mezarlığın arasındadır. Yeri Kaşgari Dergâhı diye bilinir. Ara sıra eve gel, sohbet ederiz." dedi. Sözler ağzından nur olup çıkıyordu, aklı başından gidecekti. Duyulur duyulmaz bir sesle "Peki efendim." şeklinde cevap verdi..

Efendi Hazretleri "Allahü teâlâ seni muhafaza etsin." diyerek ayrıldı. Gördükleri ve duyduklarının ağır yükü altında ayakta duramayacağını hissetti, direğe tutundu. Gözleri ve gönlü Efendi Hazretlerinin gidişindeydi, her şey onunla yürüyordu.

Bu üç imtihanı verdikten sonra ki bu davet, talebeliğe kabul edildiğinin işaretiydi.

Evine davet edilmişti Sevinci dile gelmez şekilde büyüktü. Bu, onun için ne büyük nimetti.

Tasavvuf yoluna girenler, bir mürşid-i kâmile talebe olanlar, "Seni sevdim" sözüne kavuşmak için senelerce çalışırlar, hizmet

ederlerdi. Efendi Hazretleri, Hüseyin Hilmi Efendi'yi, ilk defa sohbetlerine gelişte, ilk görüşte muhabbetle, sevmekle tebşir eylemiş, müjdelemiş, davet ile de şereflendirmişti. Ne büyük saadetti.

Allahü teâlâ Kur'an-ı Kerimde, Şûrâ Suresi on üçüncü âyet-i kerimede "Allahü teâlâ kullarından dilediğini, kendisine seçer. Başkasından yüz çevirip yalnız onu isteyenlere, kendine kavuşturan yolu gösterir." buyuruyor.

İhsan eyleyip bazı kullarını kendini seçip onlara istemeden veriyor, adaletle muamele edip isteyenleri, arayanları kavuşturuyordu.

Allahü tela "Her isteyene veririm, bazen de istemeyenler arasından seçtiğime veririm." buyuruyor. Ayet-i kerimelerde hem adalet hem de ihsan var. Ayet-i kerimelerde "Her isteyene veririm." (Bekara: 186; Âli İmrân: 145; İsra: 20) buyurması adâlettir. "İstediğime veririm." (En'âm: 88; Kasas: 56) buyurması ihsandır.

Allahü teâlâ samimi kalple isteyenlere verir. Nitekim Kur'an-ı Kerimde "Allah, kendisine yöneleni, doğru yola iletir." (Şura: 13) ve "Doğru yolu arayanları, saadete götüren yollara kavuştururuz" (Ankebut: 69) buyuruluyor.

İsteyene nasıl verir? On sekiz yaşındaki Hüseyin Hilmi vermesi gibi. O, Ramazan Ayının 27. gecesi, Kadir Gecesi, gözyaşları içinde dua etmiş, "Ya Rabbi. Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." diye yalvarmıştı. Aradan çok bir zaman geçmeden, zamanın bir tanesi, çok uzun zamanda bir tane gelenlerden ferd-i kâmil, ferd-i ekmel, mürşid-i kâmil, kutb-u irşâd Seyyid Abdülhakîm Efendi'ye kavuşmuş onun tarafından talebeliği kabul edilmiş, hem de ilk sohbette fena ile şereflenmişti.

O nasıl dua idi ki... Efendi Hazretleri gibi bir büyük zat, ata yurdunu terk etmiş, dört sene gurbet ellerde dolaştıktan sonra İstanbul'a, Eyüp Sultan'a, Hüseyin Hilmi Efendi'nin ikamet ettiği semte gelmişti... Gönlünde "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadı devam etmişti, ta ki Hüseyin Hilmi Efendi, üç

imtihanı kazanana kadar...

Hüseyin Hilmi Efendi, Nakşibendiyye yoluna zahmetsiz, farkında olmadan verdiği üç imtihan ile kabul edilmişti Efendi Hazretleri ve silsile-i âliye büyükleri tarafından... Bir de İmâm-ı Rabbâni Hazretleri vardı böyle kabul edilen... Diğerleri ağır imtihanlardan geçerek, senelerce çile çekerek kabul edilmişlerdir. Kırk sene çile çeken vardı..

İmâm-ı Rabbânî Hazretleri hacca giderken Delhi'ye gelmişti. Arkadaşı Mevlâna Hasan Keşmiri "Hep ölüye gidiyorsun, burada bir diri var, ölü kalpleri dirilten... Bir de diriye gidelim. Bu şehirde büyük bir zat var, gel onu ziyarete gidelim." dedi.

Beraberce Muhammed Bâki Billah Hazretlerine ziyarete gittiler. Muhammed Bâki Billah Hazretleri, İmâm-ı Rabbâni Hazretlerindeki nuru gördü. Ona yalvardı, "Birkaç gün daha burada kalın" diye. İmâm-ı Rabbâni Hazretleri de kabul ettiler. Üç-dört gün kalınca Bâki Billah Hazretlerine aşık oldular, yanlarından ayrılamadılar, gözü başka bir şey görmez oldu. Hacca gitmekten vazgeçtiler. İki ay kadar burada kaldı ve hocası tarafından kendisine icazet-i mutlaka verildi, Mürşid-i kâmil oldu. İmâm-ı Rabbâni Hazretleri o zaman gençti. Muhammed Bâki Billah Hazretleri, kendine talebe olmak için gelenleri hep atlatırmış. "Ben de sizin gibi bir Mürşid arıyorum" der, kendisini setr edermiş. Ama, İmâm-ı Rabbâni Hazretlerini, ondaki hâli, işaretleri, kabiliyeti ve ihlası görünce kendini gizlemeyip onun kendisine talebe olarak kalması için yalvardı. Hüseyin Hilmi Efendi'de böyle zahmetsizce hemen kabul edildi, ilk görüşte verilebilecek olanın en fazlası verildi.

Efendi Hazretleri, mübarek hocasının işareti, İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin yüzlerce yıl önceden haber vermesiyle... İçindeki feryadın sahibinin gelişini beklemiş, hasreti dayanılmaz olup irtibat kopar gibi olunca yese düşmüş ve 'Ben zayi oldum." demiş... Ama sonunda buluşmuş, yolları kesişmişti.

Hüseyin Hilmi Efendi, Seyyid Abdülhakîm Efendi'den ayrıldıktan sonra sarhoş gibiydi, ne bastığı ne de gittiği yeri

görüyordu. Gördüğü tek şey vardı, Efendi Hazretlerinin önünde güneş gibi parlayan nurlu siması...

O halinde de Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesine gidip fatihalar okumayı, O'nun ruhuna bağışmayı, O'nu vesile ederek dua etmeyi unutmadı. Vesile ederek duayı ilk mektep hocası Tahir Efendi öğretmişti.

Duasında, "Ya Rabbi! Eyüp Sultan Hazretlerini vesile ederek sana yalvarıyor, senden istiyorum. Seyyid Abdülhakîm Efendi'ye talebe olmamı onun vasıtasıyla dinimi öğrenmeyi ve sevgine, kulluğuna kavuşmayı nasip eyle." diye boyun bükerek gözyaşları içinde yalvardı.

Eve geldiğinde, hâlinden annesi ve ablaları korktular, "Hasta mısın?" yoksa diye korkuyla sordular, babasının vefatından sonra evin erkeği, direğiydi, annesi ve üç kız kardeşi üzerine titriyorlardı.

"Hasta değilim." dedi, inanmadılar, "Bu karlı havada yürüyerek ta Eyüp Sultan'a gidersen tabi ki üşütürsün dediler." Zorla yatağa yatırdılar, sıcak ıhlamur içirdiler. O da daha fazla karşı koymadı. Yatsı namazını kıldıktan sonra yorganı başına çekti ve dış dünyayla irtibatı kesti. Gündüz Efendi Hazretleriyle yaşadıklarını, kaputunu sırtına koymasını, vaazını ve sonrasını, önünden ve gönlünden hiç kaybolmayan mübarek, nurlu yüzünü düşündü.

Bulutsuz, mavi, parlak bir gökyüzüydü. Anlatılmaz güzellikteydi, insanın kanatlanıp uçası geliyordu. Büyük bir neşe ve zevk içinde semaya bakıyordu. Bir ara uçtuğunu hissetti. Gördüğüyle şaşırdı. Semanın ortasında etrafı câmi kubbesindeki gibi parmaklıkla çevrilmiş bir yer vardı. Orada birinin yürümekte olduğunu gördü. Hayret etti. Başını kaldırıp, dikkatle baktı. Gördüğüne çok sevindi. Seyyid Abdülhakîm Efendi bütün haşmet ve çekiciliği ile o ulvî makamdaydı. Kendisini çağırıyordu. Büyük bir aşkla gitmek için davrandı, bir gürültü oldu ve gördüğü her şey bir anda kayboldu.

Çok üzüldü, "Efendim" feryadıyla kala kaldı. Alnında bir şey hissetti. Baktı, annesi karşısındaydı. Şaşırdı, annesini orada ne işi

vardı. Etrafına bakınca gerçeği, gördüklerinin rüya olduğunu anladı.

"Annesi, evladım, zencefilli bal şerbeti getirdim. Üşütmeye iyi gelir. İçer miydin?" diyordu. Annesine hasta olmadığını anlatmanın çok zor olduğunu düşünerek "Allahü teâlâ razı olsun anneciğim. Masanın üzerine bırak. İçerim." dedi. Annesi oğlunun getirdiğini kabul etmesinin memnuniyetinde "Allah rahatlık versin." diyerek sevinçle ayrıldı. Annelerin evlatlarına sevgisi hakikaten de anlatılmaz, kaleme gelmezdi.

Annesin ayrılmasından sonra Efendi Hazretlerinin kendisini çağırması, onun yanına ulaşamadan uyanması aklına geldi. Gönlünü hasret, Efendi Hazretlerine kavuşma arzusu kapladı. Ağlamaya başladı.

Tekrar Beyazıd'daki yurda dönmüş, okula başlamıştı. Ama aklında ve gönlünde hep Efendi Hazretleri vardı. Hayali bir an olsun gözünden gitmiyordu. Rüya aklına geldikçe de hem neşeleniyor hem de üzülüyordu, yanına gidemeden, eline öpmeden uyandım diye... Üstelik uyanmasına annesi sahip olmuştu. Bunda bir işaret mi vardı? Annelerin sevgisi ortak kabul etmezdi. Annesinin Efendi Hazretlerine karşı hâline dikkat etmeye karar verdi.

Fatih'teki evlerinden yurda döndükten iki gün sonraydı. Eyüp Sultan Hazretlerinin (radıyallahü anh) türbesinde, sandukanın baş ucuna biri oturmuş, yüzü ay gibi parlıyor ve o parlaklık dalgalanıyordu. Parlaklığın fazlalığından kim olduğu anlaşılmıyordu. İnsanlar elini öpmek için sıraya girmişlerdi. Hüseyin Hilmi Efendi de bu saadete kavuşmak için sıraya girdi. Acaba Eyüp Sultan Hazretleri mi diye düşünüyor, heyecan içinde sıranın kendisine gelmesine bekliyordu. O, ışığın fazlalığından kim olduğu anlaşılmayan kişiyi merak ediyordu, ama gönlünde hep Efendi Hazretleri vardı.

Sırası geldiğinde yüzüne bakamadan elini öptü. O anda Peygamber Efendimizin (aleyhisselam) elini öpmüş duygusuna kapıldı, merak içinde başını kaldırdı ve elini öptüğüne baktı. Seyyid

Abdülhakîm Efendi'ydi. Tebessüm ediyordu. "Vekil asil gibidir." buyurdu. Tebessümden yayılan nurdan elinde olmadan gözlerini kapadı, açtığında karanlık içindeydi. Korktu, Efendi Hazretleri nereye gitmişti? Eli bir şeye değdi, baktı yastıktı, odasında bulunduğunu ve gördüğünün de bir rüya olduğunu anladı. Çok sevinçliydi, bu sefer Efendi Hazretlerinin elini öpmüştü. Efendi Hazretleri "Vekil asıl gibidir." demekle ne söylemek istemişti. Bu sözleri işitmezden önce Peygamber Efendimizin elini öptüğü hissine varmıştı. Râbıta Risalesi'nde mürşid-i kâmillerin ve âlimlerin, Peygamber Efendimizin vârisi olduğunu okumuştu. Yoksa... Evet... Anladığı manayla heyecanlandı. O eli tutan eline, o ele dokunan alnına dokundu, korktu, öpülesi elin sıcaklığını hissetmişti.

Cuma günü geldiğinde, bir cumadan diğerine bir asır geçmiş gibiydi. Bir hafta boyunca sarhoş gibi gezmişti. Derste hocaları kaç defa ikaz sormuşlardı "Hilmi Efendi, hasta mısın?" diye...

Kötü çevreyle mücadeleyi kast ederek "Biraz rahatsızım" demiş, şüpheleri üzerine çekmemek için gayret etmişti.

Yine Fatih'ten Eyüp'e yürüyerek gitti, yürümemiş sanki kanatlanmıştı. Gördüğü rüyalar bir türlü aklından çıkmıyordu, tabi ki rüyada gördüğü mübarek zatta... Yaklaştıkça heyecanı artıyordu. Efendi Hazretleri Cuma günü hangi saatlerde geleceğini söylememişti. "Camide öğrenirim düşüncesiyle erken gitti. Cuma namazı öncesi gözüne kestirdiği bir cami görevlisinden Kaşgari Dergâhı'nın yerini öğrendi. Büyük bir heyecan içinde türbenin yanından mezarların içinde yukarı uzanan dar yolu çıkmaya başladı. Babasının mezarı yolu üzerindeydi. Kabri başında dua etti. "Müjde babacığım. Beni yetiştirecek, sana verdiğim sözlerin yerine getirebilmemi sağlayacak bir rehber buldum." dedi.

Dilinin ucuna "Bana aynı zamanda babalık yapacak, senin yokluğunu dolduracak bir rehber..." sözleri geldi, ama söylerse babası üzülebilir düşüncesiyle demedi. Yoluna devam etti. Sağında solunda mezarlar vardı, çoğunun mezar taşları yan yatmış, kimi ise toprağa tam manasıyla uzanmıştı. Mezar taşlarından paşalara, beylere kaptanlara, âlimle ait olduğu anlaşılan mezarlar.

Bunlara baktıkça, Allahü teâlâya kulluk edilmeyen, O'nun emirlerine yapışılmayan bir dünya hayatının ne kadar boş

olduğunu daha iyi anladı.

Yolun hemen solunda kocaman bir cümle kapısı, kapının sağında solunda türbe ve bunları çevreleyen yüksek duvarlar gördü. Gönlünün o tarafa doğru aktığını hissetti. "Kaşgari Dergâhı burası olmalı" düşüncesiyle cümle kapısının tokmağını vurdu. Biraz sonra onun yaşlarında bir delikanlı kapıyı açtı. Her halinden doğulu olduğu anlaşılıyordu. Abdülhakîm Efendi'nin sohbetine geldiğini söyledi. Delikanlı tebessüm eden bir yüz, gülen gözlerle sohbetin ikindi namazından sonra yapıldığını, o zaman gelmesi gerektiğini söyledi.

"Ne olur, şimdi gelmeme müsaade edin." dememek için kendini zor tuttu, üzgün vaziyette geri döndü. Cuma namazını Eyüp Sultan Camisi'nde kıldı. Namazda sonra vakit geçirmek için, mahallesine gitti.

Doğduğu, dokuz ay öncesine kadar içinde oturduğu eve baktı. Babasını, vefat eden iki ağabeyini, çocukluk günlerini, komşularını hatırladı. Ev boştu, camın birisi kırılmıştı. Kırılan içindeki sırçadan yapılmış çocukluk, gençlik köşküydü, geri gelmesi artık mümkün değildi. Gözyaşlarına mâni olamadı.

Evi bir müddet uzaktan seyretti. Sonra okuluna, Reşadiye Numune Mektebine gitti. Burada hep ağızdan kabirde Münker ve Nekir meleklerine verecekleri cevapları, "Ertuğrul'un Ocağında Uyandın" marşını söyleyişlerini, Reşat Han'ın kabrinin kazılışını hatırladı.

Haliç kenarın gitti. Karşı kıyıdaki okulunu, Halıcıoğlu Askeri Lisesi'ni seyretti. Burada geçen zor günlerini, kışın karlı günlerinde kırık camlı banyoda, soğuk suyla abdest alışı aklına geldi. Bu hatırlayış üşütmek yerine içini ısıttı.

İkindi namazını Eyüp Sultan Camisi'nde kıldıktan sonra, koşar adım yokuşu tırmanmaya başladı. Nefes nefese büyük kapının önüne geldi. Kapı açıktı, içeri girdi.

Bahçe kapısından girince, tam karşıdaki kabirlerin üstünde bir

köşk, sol tarafta bir türbe ve yine solda biraz ilerde bir mescit, onun batı tarafında da mescide bitişik bir ev vardı.

Hilmi Efendi, cennet bahçesine girmişçesine bir hoş oldu, sanki bütün ağırlığından kurtulmuş gibiydi.

Hayran hayran kocaman manolya ağacına ve hemen yanındaki şadırvana bakarken sabahleyin kapıyı açan gençle karşılaştı. O, bir şey demesine meydan bırakmadan, mezarların üzerindeki köşkü gösterdi.

Ağır ağır merdivenleri çıktı, her adım atışta heyecanı fazlalaşıyordu, birkaç adım sonra Efendi Hazretlerini görecekti. Merdivenlerin bittiği yerde taraça vardı. Oradan bütün Haliç gözüküyordu.

Abdülhakîm Efendi Hazretleri, o köşkte sohbet ediyordu. İçeriye girdi, Efendi Hazretleri köşeye sedirin üstüne oturmuş, önünde bir rahle vardı, çok edepli, çok temiz ve şık giyinmiş bir kişi de hemen önünde diz çöküp oturmuş, rahledeki kitaptan okuyor, Efendi Hazretleri de, onun okuduklarını açıklıyor ve anlatıyordu.

Oturacak yer yoktu, salon mahşer gibi kalabalıktı, her yer dolu idi. Zaten boş olsa da edebinden içeriye girecek hali yoktu. Efendi Hazretlerinden çok utanıyor, yakın olursa onu üzecek bir hareket yapmaktan korkuyordu.

Kapının dış tarafına, sofada kimsenin görmeyeceği ama Efendi Hazretlerinin sesini duyabileceği bir kenara oturdu, dinlemeye başladı. Dinliyordu ama aklında hep gördüğü rüyalar vardı, bunlara Efendi Hazretlerine anlatma isteğiyle yanıyordu.

Biraz sonra, henüz bir dakika geçmeden Efendi Hazretleri başını kaldırdı, Hilmi Efendi'nin bulunduğu tarafa baktı. Görülmemek için iyice büzüldü. Efendi Hazretleri sağ tarafına doğru epeyce eğildi ve onu gördü ve tebessüm etti. "Küçük efendi, sen buraya, yanıma gel" diyerek çağırdı. Ayaklarının hemen dibinde bir kişilik boşluk vardı.

Kıpkırmızı kesildi, baştan ayağa titredi, gitmek için can atıyor,

ancak utanıyor ve korkuyordu. Ayağa kalktı, gitmekte tereddüt ediyordu. Herkesin kendine baktığını zannediyordu. Ancak kimsenin bakmadığını fark etti, hayret etti. Efendi Hazretleri, haline baktılar hafifçe güldüler ve "Utanma, gel, ilim öğrenmekte, hayırlı işte utanmak olmaz, fırsat kaçırılmaz." buyurdular.

Bunun üzerine önüne bakarak yürüdüler ve boş yere iki dizi üzerine oturdular. Tam oturdukları sırada Efendi Hazretleri kulağına eğildiler, "Gece görülenler gecede kalmalı." buyurdular. Kaynar suya düşmüş gibi oldu. Efendi, rüyaları anlatma isteğine cevap vermişti. Bu sözlerden sonra zaten eğik olan başı iyice göğsünün üstüne düştü. Çok istemesine rağmen Efendi'ye bakamadı, utancından ve edebinden...

Şık giyimli ve çok edepli kişiye işaret ettiler "Ziyâ Bey... Lütfen okuyun, devam edin" dediler. Ziyâ Bey okumaya tekrar başladı:

"Asuman secde künet behr-i zemîni ki deru, yek-dü kes, yek-dü nefes behr-i Hüdâ bini şinent."

Birkaç kelime hariç okunan beyitten bir şey anlamamıştı.

Efendi Hazretleri, yavaşça, çok tatlı bir sesle açıklamaya başladılar, kelimelerin ağzından çıkışı belli oluyor gibiydi.

"Bu beyt, Farisidir, yani Farsçadır. En çok İran'da konuşulur. Selman-i Farisi Hazretlerinin konuştuğu lisandır. Farisi evliyalık, Arapça nübüvvet lisanıdır. Osmanlıca da devlet lisanıdır. Cennette Arapça konuşulacaktır. Gelelim beytin açıklamasına...

'Âsuman secde künet', gökteki melekler imrenirler, 'behri zemîni ki deru' öyle bir yere ki, 'yek-dü kes' bir iki kişi, 'yek-dü nefes' bir-iki nefes, az bir nefes alacak kadar kısa bir zaman, 'behri Hüda' Allah rızası için, 'bini şinent' otururlar, görüşürler..."

Efendi Hazretleri, nefeslendiler, Hilmi Efendi'ye baktılar ve sohbete devam ettiler:

"Şimdi manayı toplayalım. Bu beyitle 'Birkaç müslimânın Allah rızası için çok az bir zaman için de olsa oturup da sohbet ettikleri yere gökteki melekler imrenirler'. deniliyor. Cennet de dâhildir buna. Cennet göktedir. Binaenaleyh, cennetteki melekler

imrenirler, o müslimânların oturduğu, sohbet ettiği yere. Şimdi buraya olduğu gibi... Hepinizi ta nerelerden koştunuz... Allahü teâlânın rızası için, O'nun dinini öğrenmek, sevdiklerinden konuşmak için buralara geldiniz"

Boyun bükmüş, diz üstü oturan içerdekilerin en gencine baktı. Çok şeyler gördü, neşelendi.

Mesela... Şu küçük efendi... Ta nerelerden geldi, bu sohbete katılmak için. Gelirken melekler ayakları altına kanatlarını serdi. İnşallah giderken de bütün ömrünce de sererler, Kıyamet kadar onun için dua ederler."

Hazır bulunanlar sözlerdeki müjdeyle titrediler, gıpta ile Hilmi Efendi'ye baktılar. Ama o söylenenlerin farkında değildi, o anda zihni başka şeyle meşguldü. Efendi Hazretlerinin "Gece görülenler gecede" kalmalı sözünü düşünüyordu. Bunu keramet olarak görüyordu.

Efendi Hazretleri, gözlerini yummuş derin düşüncelerde gözüken yeni talebesine tekrar baktılar ve tebessüm ettiler.

Sesini yükselterek "Keramet..." dediler ve durdular. 'Keramet' sözünü duyan Hilmi Efendi, irkildi, kerameti düşünürken 'keramet' sözünü duymuştu. Gözlerini açtı, herkesin kendisine baktığını ve Efendi Hazretlerinin tebessüm ettiğini gördü. Kızardı, bakışlarını kaçırdı, dizlerinin üzerindeki ellerine çevirdi. Efendi Hazretleri sözüne devam etti:

"Bazıları keramet peşindedir, keramet görmek, keramet göstermek ister. Bu yol, Nakşibendiyye yolu, istikamet üzere, dinimizin emrettiği şekilde olma... Sünnetlere yapışma, bidatlerden kaçma yoludur. Bu yolda, bir istikamet bin kerametten daha yol göstericidir, kavuşturucudur.

Bu yolun büyükleri zatları tanımak, onları sevmek ve onların yolunda gitmek, en büyük kerametttir. Ehl-i Sünnet itikadında olup da bu üç şart kendinde bulunan kimse gıpta edilecek büyük bir zattır."

Hilmi Efendi, aralık gününde sıcak sıcak terliyordu. Bugün

Efendi Hazretleri tarafında ikinci defa yakalanışıydı. O'nun yanındayken başka bir şey düşünmemek, başka bir şeyle meşgul olmamak gerektiğini iyice anladı.

Efendi Hazretleri bir müddet daha sohbete devam ettikten sonra, "Bugünlük bu kadar yeter." Dedi, Sübhane Rabbike... ayeti kerimesini okuyarak sohbeti bitirdi, ayağa kalktı, odadakiler de ayağa kalktılar. Önce Ziyâ Bey'le müsafaha ettiler. Sonra da Hüseyin Hilmi Bey'le. Elini öpmek için hareketlendi, zarif bir hareketle mâni oldular. Elinin elini tutmasıyla elektrik çarpmış gibi oldu. Herkesle tek tek müsafahalaştıktan sonra köşkten ayrıldılar.

Hüseyin Hilmi Efendi, rüyada gibiydi. Sohbet esnasında yaşadıkları aklını başında almıştı. Ne yapacağını, nasıl hareket edeceğini düşünürken Efendi Hazretlerinin 'Ziyâ Bey' diyerek kitap okuttuğu kişi yanına geldi. "Bu fakir... Ziya... Müsaitsen sizinle birkaç kelime konuşmak isterim." dedi.

Şaşırdı, kendini topladı, "Müsaidim efendim. Siz nasıl isterseniz" cevabını verdi.

"Nerde oturuyorsunuz."

"Fatih'te, Yedi Emirlerin hemen karşısında."

Fatih ve Yedi Emirleri işitmek Ziyâ Bey'in yüzünde güllerin açmasına sebep oldu.

"Öyle mi? Çok güzel... Biz de oraya yakın yerde ikamet etmekteyiz... Müstakimzâde sokakta... Eğer uygun görürseniz... Akşam namazında sonra Fatih'e birlikte dönelim... Ne dersiniz efendim, mümkün mü?'

Hilmi Bey, kırk yaşlarında gösteren Ziyâ Bey'in kibarlığıyla vuruldu, ölüme deseydi, onunla çekinmeden giderdi. "Mümkün efendim. Sizinle yolculuk yapmak benim için en büyük şeref." dedi.

Cevap, Ziyâ Bey'i gülümsetti.

"O şeref bize ait. Öyleyse akşamı Efendi Hazretlerinin arkasında kılıp birlikte çıkarız inşaallah."

Hüseyin Hilmi Bey, akşam namazı için şadırvanın başında

abdest hazırlığı yaparken Efendi Hazretlerinin hizmetine bakan Şakir, geldi, gülerek selam verdi.

"Namazdan sonra, Ziyâ Bey Amcayla gideceksiniz galiba."

Hayret etti, nereden haberi olmuştu. "Evet" cevabını verdi. Bunun üzerine Şakir, "Yanına oturabilir miyim? Ziyâ Bey amcayla ilgili bir şeyler anlatmak istiyorum, kıymetini bilesin, ondan ve onun vasıtasıyla Efendi Hazretlerinden istifade edesin diye..." dedi.

Ziyâ Bey'i daha ilk görüşte sevmişti, Şakir, istifadeden, Efendi Hazretlerinden bahsedince can feda bildi. "Buyurun, çok memnun olurum." diyerek yanında yer açtı. Şakir oturup boynunu büktü.

"Halimi bilgiçlik taslar gibi görme. Ziyâ amca, az önce seni Efendi Hazretlerine vâris olabilecek kimse olarak gördüğünü söyledi de... Bunun için"

Şaşırdı, titredi, ateşe düşmüş gibi oldu.

"Biz kim, böyle bir zata vâris olmak kim."

Şakir hafifçe güldü.

"Ben bilmem, Ziyâ Bey amca böyle söyledi."

Hayret etti, kendi yaşlarındaki bir delikanlıdan bunları işitmekle. "Bu da Efendi Hazretlerinin büyüklüğünün işareti" diye düşündü.

Şakir devam etti:

"Ziyâ Bey amcamın ecdadı Bosna-Foçalıymış. Boşnaklarmış... Kendisi Vefa'da, Karamürsel Kumaş Fabrikasında müdür... Yüzlerce fakir müslümanın sığınağı... Bu tekkeye, Efendi Hazretlerine hizmet ediyor. Bütün ihtiyaçları karşılıyor. Efendi'ye ve yakınlarına, bizlere hiç sıkıntı çektirmiyor. Efendi'de fâni olmuş. Efendi'nin sohbet ve hizmetini canına minnet ve en üstün nimet biliyor.

Onun teveccüh ve feyizlerine mazhar olmuş, kemâle gelmiş. Halk içinde Hak ile... Hemen hemen her sene Ramazan-ı şerîf ayını burada, Efendi Hazretlerinin huzur ve sohbetinde geçirir. Efendi'ye bağlanmış sofiyye-i aliyye silkine girmiş, o yolda çok mesafe kat'

etmiş...

Efendi tarafından çok seviliyor ve övülüyor. Onunla ilgili Efendi'nin çok sözlerini işittim. 'Evlâd-ı Resûl olmasaydım, Boşnak olmak isterdim', 'İçinizde abdest alırken, üzerine su sıçratmamak için, önüne önlük takacak Ziyâ Bey'den başkasını bilmiyorum', 'Ziyâ Bey bizi çok rahatlatıyor, Allahü teâlâ ona layık olan karşılığı versin.' sözleri bunlardan yalnızca birkaçı...

Hanımı Süedâ hanımefendi de Efendi'ye bağlı... Bir defa râbıta esnasında, Seyyid Tâhâ, Seyyid Fehîm ve Efendi'yi, merdivenlerden inerken görmüş de hemen onları karşılamaya gitmiş. Ziyâ bey, 'Hatun, böyle acele nereye gidiyorsun?' deyince, 'Hazret-i Îşân, önde Seyyid Tâhâ Hazretleri olduğu halde aşağı iniyorlar. Onları karşılamaya gidiyorum.' cevabını vermiş."

Hüseyin Hilmi Efendi'nin duyduklarıyla aklı başından gidecek gibi olmuştu. Şakir, ona şöyle bir baktı ve anlatmayı sürdürdü:

"Efendi Hazretleri bir gün Bâyezid Camii'ndeki vaazından sonra sahaflara uğramış... Orada cildi ve kılıfı meşin, çok güzel yazılmış, altı cildi bir arada Mektûbât görmüş. Bunu sevenlerine söylemiş, ama hiç kimse gidip satın almamış. Bir hafta sonra bakmış kitap yerinde duruyor. Fiyatı da beş-on altınmış.

Kendileri satın alıp Ziyâ Bey amcaya hediye ettiler. O zaman ben de yanlarındaydım. Efendi Hazretleri, Mektûbât'ın iç kapağına, 'Bu kitap, Yûsüf Ziyâ ibni Ahmede, din kardeşi, hatta babası yerindeki Abdülhakîm vâsıtası ile, Allahü teâlâ tarafından ihsan edilmiştir.' yazdı."

Şakir, konuşmayı kesti, Hüseyin Hilmi Efendi, bal akışı kesilmiş gibi baktı. Şakir güldü.

"Anlatacaklarım şimdilik bu kadar Hilmi abi... Ezan okunmak üzere, ancak abdest alırsın."

Yerinde kalktı, camiye bitişik eve doğru gitti.. Aynı yaştaki kimse kendisine 'abi' demişti. Burada yaşadığı ve duyduğu her şey çok değişikti.

Abdestini aldı, Akşam Namazını dergâhın mescidinde kıldılar. Efendi Hazretleri imamlık yaptı. Hüseyin Hilmi Efendi, iftitah tekbiriyle birlikte dünyadan çıktığını hissetti, ondan sonrasını hatırlayamadı sanki namazı Kâbe'nin hemen dibinde kıldı.

Namazdan sonra Efendi Hazretlerinden müsaade isteyerek dergâhtan ayrıldılar. Aşağıya Eyüp Sultan Camisi'ne doğru inmeye başladılar... Hâl hatır sormadan sonra Ziyâ Bey "Eee... Hilmi Bey kardeşim. Sizce mahzuru yoksa hele anlat bakalım, kimsin, Efendi Hazretlerine nasıl geldin. Anlat ki bu ağabeyin sana yardımcı olsun. Efendi Hazretlerinden daha fazla istifa edebilmen için." dedi.

"Efendi Hazretlerinden istifade." deyince akan sular dururdu.

Anlattı babasıyla İngiliz işgal gemilerini görünce yaşadıklarını, babasına "Barbaroslar, Ebussuud Efendilere yetişmek için çok çalışacağı" sözünü nasıl verdiğini... Halıcıoğlu Askeri Lisesi kayıt oluşunu, burada yaşadıklarını... Altı ay kadar önce Kadir Gecesinde yaptığı duayı, babası ile ağabeylerinin vefatını, Fatih'e nasıl taşındıklarını... Beyazıt Camii'nde Efendi Hazretleriyle ilk defa nasıl karşılaştıklarını, kendisine Rabıta Risalesini verişini, geçen Cuma Eyüp Sultan'da yaşadıklarını... Efendi Hazretlerinin "Küçük Efendi seni çok sevdim." diyerek dergâha çağırışını...

Her şeyi anlattı ancak bir şeyi anlatmadı, gördüğü iki rüyayı... Çünkü Efendi Hazretleri "Gecede görülenler gecede kalmalı." demişti.

Sözlerini bitirdi, bir sarsıntı oldu, şaşırdı, etrafına baktı, Karaköy'e köprüye gelmişlerdi. Ne zaman Eyüp Yemiş İskelesinden vapura binmişler, ne zaman buraya gelmişlerdi farkında olmamıştı.

Ziyâ Bey'e baktı, gözyaşlarını siliyordu. Hilmi Efendi'nin kendisine baktığını görünce mahcup bir şekilde ve sevgiyle baktı.

"Anlattıklarınla beni ağlattın. Çok çileler çekmişsin. Ama sonunda kavuştun, dünyada kavuşulabilecek en büyük nimete... Mübarek olsun. Şimdi sıra geldi, bu nimetin kıymetini bilmeye... Efendi Hazretlerinin vârisi olmaya..."

Dili damağına yapıştı, zor konuştu:

"Efendim, ben kim böyle bir zata vâris olmak kim?"

Ziyâ Bey, elini omzuna koydu.

"Hele bir dinle, o zaman karar verirsin. Şimdi tramvaya binelim. Fatihe gidinceye kadar anlatalım."

Galata Köprüsü'nün başında... Fatih Tramvayına bindiler, kimsenin olmadığı bir köşeye çekildiler. Karşılıklı oturdular. Ziyâ Bey, dizlerini dizlerine yaklaştırdı.

"Hilmi Bey kardeşim... Şimdi beni iyi dinle. Sessiz konuşacağım. Söylediklerim başka kimseler tarafından duyulmasın. Kafana takılan şeyler olursa da sual eyle. Şimdi konuşacaklarımız çok mühim.

Türkiye'de Cumhuriyet kurulduktan sonra yapılanları bire bir yaşadık. Hilafet kaldırıldı, din dersleri yasak edildi. Tekkeler kapatıldı. Dinimizin küfür alameti denilen şapka zorla başımıza giydirildi. Latin harfleri kabul edildi.

Bütün bunlar... Bu millete dinini unutturmak için yapıldı. Eğer yirmi otuz sene içinde Efendi Hazretlerinin maddi-manevi mirasına sahip çıkılmaz ve bu millete ulaştırılmazsa... Meydan, reformculara, Vehhabilere, sapık tarikatçılara kalacak ve ehl-i sünnet unutulacak.

Anladığım kadarıyla Efendi Hazretleri İstanbul'u rastgele gelmedi, bir vazifeyle geldi. Üzerindeki maddi-manevi emaneti teslim etmek üzere... Efendi'yi tanıyalı yaklaşık beş sene oldu. Her halinden birinin yolunu gözlediğini, birini beklediği belli oluyordu. Bazı dualarında etrafını unutup, 'Ya Rabbi. bekleyecek vaktim kalmadı, kavuştur bizi.' diye seslice yalvarıyordu. Kaç defa şahit oldum. İnkılaplar yapıldıkça huzursuzluğunun arttığını gördüm.

Bir haftadır Efendi Hazretleri anlatılmaz şekilde neşeli. Senelerdir ilk defa böyle neşeli gördüm. Ve artık 'Kavuştur bizi ya Rabbi' diye dua etmiyor. Dualarında bol bol 'Sana şükürler olsun ya Rabbi.' diyor.

Çok merak ettim, ne oldu da Efendi Hazretleri böyle değişti, neşelendi diye. Bugün sen gelince... Şahit olduklarım ve şimdi senden dinlediklerim... Sana 'Küçük Efendi seni sevdim' demeleri ve davet etmeleri... Meseleye açıklık getirdi. Efendi Hazretleri senin gelişinle neşelendi. Efendi Hazretlerinin beklediği sensin. Vârisi olmaya aday sensin."

Hüseyin Hilmi Efendi, iğne batırılmış gibi kıvrandı.

"Efendim benim ne haddime, Efendi Hazretlerine vâris olmaya."

Ziyâ Amca, hafifçe güldü.

"Telaşlanma. Vârissin demedim, Vâris olmaya aday... Efendi Hazretlerine vâris olmak kolay mı? Bir nefeslik an dahi Allahü teâlânın razı olmadığıyla geçirmeyeceksin. Çalışmanla, edebinle buna layık olduğunu göstereceksin ve büyükler tarafından kabul edileceksin.

Efendi Hazretleri bugünkü sohbetlerinde... Sohbet meclislerine meleklerin imrendiğini söylerken senin için ne söyledi fark ettin mi?"

Hilmi Efendi, şaşırdı, düşündü ve çıkaramadı. Cevap veremedi.

"Hatırlayamadın değil mi? Tabi hatırlayamazsın. Sen o anda başka şey düşünüyordun. Efendi Hazretleri senin için 'İnşallah melekler Kıyamete kadar dua ederler.' dedi. Melekler Kıyamete kadar dini anlatan eserler bırakanlara dua ederler, bu eserler okundukça... Bu da senin ehl-i sünneti anlatan eserler bırakacağına işaret..."

Hilmi Efendi'nin eli ayağına dolaştı. Ziyâ Amca'nın söyledikleriyle babasına verdiği söz birbirini tamamlıyordu.

"İnşallah Efendim. Babam da böyle istemişti."

Ziyâ Amca tebessüm etti.

"Tabi ya anlatmıştın. Babanın Barbaroslar ve Ebussuud Efendiler yetiştirmeni istediğini... Efendi Hazretlerini nasıl bilirsin?

Biraz düşündü ve "Âlim ve evliya bir zat..." dedi.

Ziyâ Amca kızar gibi oldu.

"Yalnızca o kadar mı? Âlimlerin ve evliyaların en üstünü... Mürşid-i kâmil, kutb-u irşad hem de yüzlerce yılda bir gelenlerden..."

Ziyâ Amca, Hilmi Efendi'nin ellerini tuttu ve sıktı.

"Bak sevgili kardeşim... Efendi Hazretlerini tanıman, onun tarafından talebeliğe kabul edilmen Allahü teâlânın en büyük nimeti, ihsanı...

İmâm-ı Rabbânî Hazretleri Birinci Cild 61. mektupta, 'Allahü Teâlânın Kur'an-ı Kerimde İbrâhim Suresi yedinci ayetinde (Şükrederseniz, nimetlerimi artırırım. Nankörlük ederseniz, azabım çok şiddetlidir.' buyurduğunu yazmaktadır. Nimetlere şükredemezsek elimizden alınır, azaba uğrarız."

Hüseyin Hilmi Efendi, hayatının en büyük tehlikesi ve korkusuyla karşı karşıya kaldığını hissetti. Ya nimete şükredemezse... Düşünmesi bile dehşet vericiydi... Elinde olmadan söze karıştı:

"Efendim, söylediğiniz nimete nasıl şükredeceğim?"

Suali bitince yaptığı hatayı anladı, boyun büktü, "Hakkınızı helal edin lütfen efendim, sözünüzü kestim." dedi.

"Kesmen, şükredememe korkusunu hissetmen iyiye işaret... Nasıl şükredeceğine gelince... Şartları alabildiğine zorlayarak Efendi sohbetine koşacaksın. Bu konuda hiçbir fırsatı kaçırmayacaksın. Azami derecede edebe riayet edeceksin. Verdiği vazifeyi insan üstü

bir gayretle yapacaksın... Senin için dünyada onun verdiği vazifeden daha önemli bir şey olmayacak. Vâris olmaya hak kazanacaksın. Ve ondan aldığı maddi-manevi mirası bütün insanlara ulaştıracaksın."

Ziyâ Efendi, sözlerini bitirince uzun uzun baktı, Hilmi Efendi gözlerini kaçırdı, başını yere eğdi. Ve beklediği sual geldi:

"Can kardeşim. Anladın mı, nasıl şükredeceğini?"

Bu sualle omuzları çöktü, bir anda bütün dünyanın en zor, en ağır yükü zayıf omuzlarına binmişti, sesi çok hafif çıktı:

"Anladım efendim."

Ziyâ Amcanın yüreği sancıdı, acıdı, halini görünce. Bunları hemen anlatmasa mıydı? Acele mi etmişti? Anlatmaya mecburdu. Bekleyecek zaman yoktu. Demir tavında dövülmeliydi. Geçen her saniye kıymetliydi. Efendi Hazretleri bugün var, yarın yoktu. Senelerce bu delikanlının yolunu gözlemişti.

Ne ile karşı karşıya kaldığını, nasıl bir vazifenin onun beklediğini bilmeliydi. Bilmeliydi ki ona göre hareket etsin. Meselenin ehemmiyetini göstermek istercesine kuvvetle ellerini sıktı.

"Anladınsa çok iyi... O zaman biraz sohbetten bahsedelim. Çünkü bütün iş sohbette. Peygamber Efendimiz (sallallahü aleyhi ve selem), peygamberlerden sonra insanların en âlimlerini, en büyük evliyalarını sohbette yetiştirmiştir. Efendi Hazretlerinin en büyüklerinden biri olduğu Nakşibendiyye büyükleri de aynı yola takip etmişler, iki şeye çok dikkat etmişler. Sohbete ve sünnete uymaya...

Sohbet, lügatte arkadaşlık ve birlikte bulunmak demektir. Evliyalık yolunda, tasavvufta ise talebenin hocasıyla, müridin mürşidi ile, sevenin sevdiği ile beraber bulunmasına, aynı havayı teneffüs etmesine denir.

Sohbet, kemâl halini, Eshâb-ı kirâmın Resûlullah ile beraberliğinde bulmuştur. Bu sebeple o günden bu yana Resûlullah'ın sohbet arkadaşları 'Sahabe' veya 'Eshâb' şerefli

isimleri ile anıldı. Her iki kelimeden en kolay ulaştıran yolu anlatan 'sohbet' kelimesinde türemiştir...

Eshâb-ı kirâmı (aleyhimürrıdvan) bütün âlim ve evliyadan yüksek yapan, Resûlullah'ın eşsiz sohbetleridir. Bu sebeple İslâm dininde sohbet çok özel bir yeri haiz olmuştur.

Meşâyıhın mürîdlerine ilim ve feyz vermeleri çoğunlukla sohbetle olur. Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) eshâbına birçok yollarla ilim ve feyz verdiler. Ama sohbet ile verdikleri hepsinden çok olduğundan, onlara eshâb dendi.

Sohbetle ilim ve feyiz vermek Resûlullah'ın sünnetidir. Bu sebeple Nakşibendî meşâyıhı da sohbet yolunu seçmişler... 'Bizim yolumuz sohbettir', 'Bizim yolumuz muhabbettir', 'Hayrîyyet cemiyettedir' buyurmuşlar. Yani 'bütün hayırlar, bu yolun mürşidi ile sohbettedir' demişler. Bu yolun büyükleri, 'sâlike, talebeye, tarikatta sohbet sünnet-i müekkededir.' diyerek Nakşibendiyye'de sohbetin önemine dikkat çekmişlerdi.

Allahü teâlâ kavuşma yolunda, sâliklerin bazı makamlardan ileri geçmeleri ve bazı makamlara kavuşmaları ancak sohbetle mümkün olur. O zaman sohbetten hiç geri kalmamak sâlike farz olur.

Sâdık ârifler, yüksek mürşidler, sohbetleri ile sâliklerin kalplerindeki engelleri izâle ve yok edip, sâliklere Hakkı müşahede ettirirler de sâliklerin haberi bile olmaz. O büyük evliya, kalplerin casuslarıdır. Kalplere girerler, içinde olanları görürler ve gerekeni yaparlar.

Evliyanın sohbetinde feyiz hâsıl olduğu gibi, nazarları da feyiz kaynağıdır.

Âriflerin nazarlarından, bakışlarından feyiz geldiği gibi, onların yüzüne bakmaktan da feyiz hâsıl olur. Zira Hak teâlâ âriflerden insanlık perdesini kaldırıp, zatına ve sıfatlarına ait sırları onların yüzlerinde beyan ve izhar eder de ârifler sebebiyle diğer insanları hidayete getirir.

Ya kardeşim. İşte böyle... Mürşid-i kâmilin her şeyi, sözü, bakışı,

yüzü, nefesi talebe için feyz kaynağıdır. Bu sebepten Efendi Hazretlerinin huzurunda olmak için hiçbir fırsatı kaçırma... Ama o huzurda edebe riayet şartıyla."

Ziyâ Bey, tramvayın camından dışarı baktı.

"Oo. Fatih'e gelmişiz bile. Benimle bizim eve kadar gelebilirsen... Sana bir kitap vereyim. Sefinetül Evliya isminde... Bu kitapta Efendi Hazretleri, hayatıyla, tarikatıyla ilgili suallere cevap vermiştir. Efendi Hazretlerine karşı yakinin artar. Gelebilir misin?"

Ziyâ Amcanın anlattıklarıyla kendinden geçen Hüseyin Hilmi Efendi, hemen "Tabi efendim, gelirim." cevabını verdiler.

Tramvaydan inip Ziyâ Bey'in Müstakimzâde Sokağındaki evine doğru yürüdüler. Hilmi Efendi, "Ben kim, Efendi Hazretlerine vâris olmak kim?" diye düşünerek vâris olmaya zerrece ihtimal vermiyor... O'nun kendisi için İstanbul'a geldiğine zerre kadar düşünmüyordu. Ancak Efendi Hazretlerinin kendisi için çok büyük nimet olduğuna tam manasıyla inanmış, onu çok sevmiş. "Efendi Hazretleri nimetine şükredebilmek için elimden gelen her gayreti göstereceğim. Allahü teâlânın izniyle Ziyâ Amcanın söylediklerinden daha fazlasını yapacağım." şeklinde kendi kendini söz vermişti... Bu sözünü tutmakta kararlıydı.

* * *

Hüseyin Hilmi Efendi, eve gelince hemen Sefinetül Evliya isimli kitabın başına geçti. Eserde Efendi Hazretlerinin hayatı, soru cevap şekliyle verilmişti. Önce Efendi Hazretlerine sualler verilmiş, O'nun verdiği cevaplar aynen kitaba konmuştu. Okumaya başladı:

"-İsimleriniz?

-İsmim ve alemim Abdülhakîmdir. Böyle nadir ve garip bir isimle adlandırılmama sebep; zahiri ve batını faziletleri seyyidlik şerefiyle birlikte evladında toplanmış görmek isteyen pederimin, yüksek bir din âlimine ait ismi çocuğuna yakıştırmasıdır.

Bu zat Hindistan'ın Siyalkut şehrinden telif ettiği eserlerle İslâm alemini her yönü ile ışıklandırmış olan Abdülhakîm Siyalküti Hazretleridir.

Ayrıca bu isteği kamçılayan garip bir tesadüf vukua gelmiş. Dünyaya geldiğim gece evimize Seyyid Abdülhakîm isimli bir zatın misafir olmasıdır ki kendisi Abdülkâdir-i Geylânî Hazretlerinin on ikinci oğlu ve o vakitler Irak ve İslâm beldelerinin kemal ve fazilet mihrakı Seyyid Taha Hazretlerinin küçük biraderi idi. Pederim içindeki isteğe bu tesadüf eklenince hemen Abdülhakîm adını bana uygun bulmuş... Pederime bu iki vesileli hayır yorumu, Hicri 1295 Ramazanın on beşinci Salı gecesinde gördüğüm bir rüya ile tahakkuk edeceği ümidini verdi.

.....

....."

Hüseyin Hilmi Efendi, rüyayı ve rüya sonrası Efendi Hazretlerinin içinde "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadının başlamasını okuyunca aklı başından gidecek gibi oldu. Çünkü kendisi bu şekilde dua etmişti.

Heyecan içinde okumaya devam etti:

"Lâkapları?...

Lâkap olarak kullanılan 'manzur-i nazar-ı piran-ı kiram', 'keremli pirlerin, evliyaların nazarlarına, bakışlarına görünen' manasınadır.

Kadiri tarikatından Bağdat telgraf başmüdürü Abdülkâdir-i Geylânî aşıkı Şakir Efendi, 'Gavs-i Azam'ın nurlu kabrinde murakabeye dalmış otururken, size bir mühür hediye etmek ve mührün bir yüzüne o ibareyi yazmak emrini aldım.' diyerek lâkaptaki esrar ve hikmeti teyit etmiştir. Oradan gelen mührü şimdi kullanıyorum. Mühür oldukça kıymetli necef taşından ve üç yüzlüdür. Bir tarafında lakabım olan 'manzur-ı nazar-ı piran-ı kiram Esseyid Abdülhakîm,' diğer tarafında 'Esseyid Abdülhakîm' yazılıdır. Mühür, Irak şeyh ve alimlerinin kullandıkları mühürlerden daha büyükçedir. Onu hâlâ, iyiye ve hayra yorarak imza makamında kullanıyorum.

Doğdukları yer: Vaktiyle Hakkari'ye, şimdi Van'a bağlı 2 bin 800 metre yükseklikte hava ve suyunun güzelliği ile tanınmış Başkale kasabasında doğmuşum.

Pederlerinin ismi ve kimliği: Pederim merhum Seyyid Mustafa

efendidir. Kendisinin ilk çocuğuyum. Nakşi tarikat şeyhlerinden, din ve ilim neşri yolundaki gayretleri ve cömertlikleri ile maruf, şeriat ölçülerine bağlılıkta fevkalade titiz, malını ve canının kâinatın efendisi uğrunda feda etmekten çekinmez bir zat-ı kerimül hisal idi.

Aile İsimleri: Ceddim Muhammed Kutup Hazretlerinin kurduğu köy, Müküs kasabasının bir deresinde olup, Arvâs ismi verilmiştir. Cibal-i Rasiyattan aldığına delalet eden bu isim her halde Arabi olmak gerektir. İşte o zamandan şimdiye kadar bu köyden yetişen din ve tasavvuf kahramanlarına "Arvâs Seyyidleri" ismi verilmiştir.

Yetiştikleri Saha: Kürt beldeleri, yani Van vilayetinin doğusunda ve İran sınırında kalan geniş bölge, yetiştiğim sahadır.

.....

....."

Hüseyin Hilmi Efendi, Efendi Hazretlerinin gördüğü rüyayı, talebeliğe kabul edildikten sonra senelerce sırtının yatak yüzü görmeden helak olurcasına çalışmasını... Bütün tarikatların ve üveysilik yolundan hilafet alışını... Kendi parasıyla yaptırdığı medrese 'Öğrenmek istiyorum ve kavuşmak istiyorum' feryatlarına cevap verecek âlim ve evliyalar yetiştirmesini otuz sene bu uğurda gecesini gündüzüne katmasını okuyunca...

O da aynen Efendi Hazretleri gibi İslâmiyeti öğrenmek ve öğretmek, Abdülhakîm Efendi'den istifade ettiklerini Onun öğrettiklerini insanlara duyurmak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamaya bir daha kesin şekilde karar verdi, bunun için yana yakıla Allahü teâlâya dua etti.

Gözyaşları içinde Sefinetül Evliya'nın sayfalarında yüzmeyi sürdürdü:

"Şeyhleri ve Silsileleri: Mürşidim Seyyid Fehîm Hazretleri. Ondan sonraki silsile; Seyyid Taha, Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî, Abdullah Dehlevi, Mazhar-ı Can-ı Canan, Seyyid Nur, Şeyh Seyfeddin, Şeyh Muhammed Masum, İmâm-ı Rabbânî, Hace Muhammed Baki, Mevlane Hacegi, Derviş Muhammed, Hace

Muhammed Zahid, Ubeydullah Ahrar, Yakup Çerhi, Alauddin Attar, Şah'ı Nakşibend, Emir Külal, Hace Ali Ramiteni, Şeyh Mahmud Encir Fagnevi, Hace Arif Rivegeri, Abdülhalîk-ı Goncdüvânî, Yusuf Hemadani, Beyazıt Bestami, Cafer-i Sadık, Kasım bin Muhammed bin Ebubekir, Selman Farisi, Ebu Bekr-i Sıddık kutuplarına uğrayarak yaratılmışların en faziletlisi olan Allah Resülüne erişir.

Resulallah'a kadar çıkan babalarının kısaca isimleri: Mustafa, Muhyiddin, Muhammed, Abdürrahman, Abdullah, Muhammed, Şehabüddin, İbrâhim, Cemalüddin, Kemalüddin, Kutp Muhammed, Kasım, İzzuddin, Abdülaliz, Asdülvehhap, Kasım-ı Bağdadi, Abdülcebbar, Cemaluddin, Haydar, Abdullah, Kasım, Ebu Ali, Hasan Tahir, Ebu Abdullah, Mansur, Abdülaziz, Nizar, Mu'iz, Ahmed, İsmail, Murad, Mehdi, Abdullah, Hüseyin, Muhammed, Hasan, Ali, Muhammed, Ali Cevad, Musa, Ali Rıza, Musa Kazım, Cafer-i Sadık, Muhammed Bakır, Zeynelabidin, İmam Hüseyin, İmam Ali (radıyallahü anhüm ecma'in)

.....

....."

1915 Ermeni isyanında yaşadıkları zulümler... Göç yollarına düşme... Erdebil'den Musul'a oradan Adana, Konya ve Eskişehir'den İstanbul'a geliş... Tam dört yıl süren göç... Göç yollarından yakınlarının mezarlarından meydana gelen işaret taşları. En sevdiklerini kara toprağın bağrına emanet ediş ve Eskişehir'e geldiğinde 150 kişilik aileden yanında yirmi kişi kalması... Burada çok sevdiği evlâdı Ahmed Enver'in on yedi yaşında vefatı...

Okuduğu satırlar, Hüseyin Hilmi Efendi'nin yüreği pare pare eyledi, Efendi Hazretlerinin evlat hasretini dindirebilme isteğiyle yandı... Ahmed Enver'in yerine geçerek... Vefat ettiğinde tam kendi yaşındaymış. Ona bir baba olarak sığınabilmeyi...

Göç ile ilgili satırları daha fazla okumaya takat getiremeyen Eyüplü Hilmi Efendi, yerinden kalktı. Sokağa çıktı, gecenin ıssızlığında hem gezdi hem de doyasıya ağladı. Yedi Emirlerin huzurunda dua etti, Efendi Hazretlerine layık talebe ve oğul

olabilmek için... Gece yarısı sokaklarda kimse kalmayınca eve döndü, koru tutarcasına kitabı eline aldı, sayfaları çevirdi:

.....

.....

.....

Bir mürşid-i kâmilin, Peygamber Efendimizin iki vazifesiyle vazifeli olduğunu, birincisinin dinin emir ve yasaklarını tebliğ, öğretmek, ikincisinin ise Kur'an-ı azimüşşanın manevi hükümlerini; feyzlendirme ve kalpten kalbe akıtarak, ümmetin seçkinlerine ulaştırmak, onları evliyalık derecesine yükseltmek olduğunu anladı.

Bir mürşid-i kâmile halife olmanın ne kadar güç olduğunu fark etti. Hilafetin başlangıcı olan sefa-ret-i mahzenle vazifelendirilmek için aranan şartları görünce aklı başından gidecek gibi oldu.

* * *

Uyandı, evdeki saate baktı, seher vaktiydi. Akşamdan beri dilinden gönlünden düşmüyordu bir türlü, ilk mektepte Tahir hocanın öğrettiği akıncı türküsü...

Bülbüller ötüyor seher vaktidir

Gül bade içelim bahar vaktidir

Hazır olun erler sefer vaktidir

Destur saldıralım düşman eline

Evet, vakit seher vaktiydi. İnsan ve cinler hariç bütün kâinatın zikre durduğu, bülbüllerin öttüğü vakitti...

Sanki biraz dikkat kesilse, bülbüllerin sesini duyacak, güllerin kokusunu hissedecek gibiydi. Altı gündür Seyyid Abdülhakîm Efendi'yi görmemişti, hasreti gönlünü yakıyor, gönlü, "Hazır ol, Efendi Hazretlerine sefer vaktidir." diyordu.

Ecdad, baharda açan her çiçeğe ayrı bir anlam yüklemiş, güle, laleye, sümbüle, kardelene, erguvana... Baharda coşan, bin bir tespih

ve zikirle divan duran kuşları da misal bilmişler ilahi aşka, aşıklara, aşkın habercilerine... Bülbülü, güvercini, kırlangıcı, kumruyu, allı turnayı...

Çiçekleri Hakka götüren zikir meclisleri kabul etmişler şeyhleri, yardımcıları ve müritleriyle... Gül ile bülbülde ilahi aşkı misalleştirmişler. Laleyi-kendini meydana getiren harfler itibariyle (bir elif, iki lam ve bir he)- Allahü teâlâya, gülü Muhammed aleyhisselama işaret kabul etmişler.

Bülbüller, seher vakti, duaların kabul edildiği, kulun Yüce Yaratana en yakın olduğu zamanda, feryat anında, gülün aşkıyla ötmüşler. Aşka kavuşmak isteyen bülbüller için seher vakti, sefer vaktidir.

Fetihlere çıkmak isteyen Osmanlı Ordusu için de hareket, gül bade içme vakti bahardır.

Gül bade nedir? Gül içeceği manasına gelir. Gül içeceği neyi ifade eder? Gül, Peygamber efendimize remz olduğuna göre, gül bade de aşk içeceği, evliyalığa kavuşmak ve şehitlikle ihsan olunmaktır.

Bahar sefer vaktidir... Sefere çıkılır, yeryüzünü er meydanı kılmaya, Hakkın rızasına kavuşmaya, şehit olmaya...

Tahir Hocanın bu akıncı türküsüyle ilgili söyledikleri aklına gelince yerinde duramaz oldu. Efendi Hazretlerinin hasreti gönlünü yakıyor, bir an önce onu görmek, ona kavuşmak için can atıyordu. Onu görmeyeli bir hafta olmuştu.

Vakit te daha çok erkendi. Ne yaptıysa uyuyamadı. Giyindi, odanın içinde dolaşmaya başladı. Ancak vakit bir türlü geçmek bilmiyordu. "Dışarı çıkayım, sokaklarda oyalanırım." düşüncesiyle evden çıktı. Fatih Camisi'ne doğru gitmek istedi ama ayakları, ona değil gönlüne itaat ediyor, Eyüp Sultan istikametine yürüyordu. Karşı koymadı, "Dergâhın kapısında beklerim." diyerek yola koyuldu, Fatih-Yediemirler'den Eyüp Sultan'a doğru... Güllerin açtığı Mayıs ayının gül kokulu bir seher vaktinde, sefere niyetle er kişi olabilmek için...

Adımlarıyla birlikte Efendi Hazretleriyle yaşadıkları da gönlünde, yürüyor, çiçekleniyordu.

Efendi Hazretleri tarafında dergâha kabul edildikten sonra hiç bırakmamış, her Cuma mutlaka dergâha koşmuştu. O günden bu ana altı ay geçmişti.

Ziyâ Amcanın söyledikleri bir an olsun aklından çıkmıyor, Efendi Hazretleriyle beraber olmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyor, O'nun yanında daha fazla kalabilmek için her şeyi yapıyordu. Söylediklerini hemen ezberliyor, yapmasını istediği işleri en büyük vazife biliyordu.

Her yerde, yolda, tramvayda, vapurda hep çalışıyordu verdiği dersleri... Efendi, bazen ezberini tekrar ettirirdi, o tek bir yanlışsız tekrar edince de çok sevinirdi. Mürşid olgun, mürîd uygun olunca, mürşid, kâmil ve mükemmil, kemâle erdirebilen, mürîd de de muhabbet ve istîdâd olunca, senelerin işi saatlere ve saniyelere dönüyor, mürşid-i kâmilin bir bakışı bile yetiyordu.

Şimdi olduğu gibi çoğu zaman sabah namazından önce gelip, yatsıdan sonra zorla ayrılıyor, her şeyi unutuyordu.

Akşam olunca herkes gider dağılır, o kalırdı. 'Git' demek âdeti değildi. Herkes müsaade alıp kalkardı. En son o ayrılırdı. Eyüp Yeşim İskelesinden vapurla Galata Köprüsüne gider, köprüden tramvaya binip Fatih'e ulaşırdı. Son vapura kadar dergâhta kalırdı. Saatine bakardı, "Vapurun kalkmasına daha yarım saat var, biraz daha oturayım" diye düşünür ayrılamazdı. Bir de bakardı ki vapurun kalkmasına on dakika var, 'beş dakika daha oturayım sonra yokuş aşağı koşarak yetişirim." diye düşünürdü. Bir de bakardı ki beş dakika geçmiş. "Belki vapur kalkmamıştır" diye düşünerek müsaade alıp koşarak iskeleye gelirdi ve vapurun ayrılmış olduğunu görürdü. Hatta bazen aşağı indiğinde vapurun kalkışından yarım saat, bir saat geçmiş olurdu. Mezarlıklar arasından yürüyerek Eyüp'ten Edirnekapı'ya oradan da Fatih'e yürüyerek giderdi. Gecenin o vaktinde vasıta olmazdı. Karlı havalarda da aynısı olurdu. Karda kışta yürür, evde bekleyen annesi

geç kaldığı için üzülmesin diye koşardı. Çok koşmaktan dolayı daha şimdiden safrası zaman zaman ağrıyordu. Ama o buna hiç aldırmıyor "Efendi Hazretlerinin bir saniyelik sohbeti için bin Hilmi feda olsun." diyordu.

Bir gece Efendi Hazretleri saati sordular. Tam o sırada Yemiş İskelesi'nden son vapurun düdüğü geldi. Bu son vapurdu ve tam saat dokuzda kalkardı. Cevabında "Tam dokuz efendim." dediler. Efendi Hazretleri tebessüm ederek "Niçin dokuz demedin de tam dokuz dedin?" diye sual ettiler. Utancından cevap veremediler, Efendi Hazretlerinin son vapuru kaçırdığını öğrenip üzülmesini istemediler.

Efendi Hazretlerinin yanından genelde yatsıdan sonra ayrılırdı. Dışarı çıktığında her şeyi unutmuş da yeniden görüyormuş gibi olurdu. Onun yanından ayrıldıktan sonra sanki cennetten dünyaya gelmiş gibi oluyor, bir müddet bulunduğu mekâna uymakta zorlanıyor, sarhoş gibi yürüyordu. O kadar Efendi Hazretleriyle beraberdi ki yemekte, namazda, istirahatte, bir yere gitmekte hiç Ondan ayrılmıyordu.

Her hareket ve sekenâtına, sükûnet haline dikkat ediyor, hep onu dinliyor, bir dakikasının bile boş geçmemesi için çırpınıyordu. Tatil günlerinde, boş olduğu zamanlarda hep O'nun yanına geliyor, camilerdeki vaazlarını hiç kaçırmıyordu.

Başkaları dergâha gelince bahçede otururlardı. O ise hiç bahçeye çıkmazdı. Efendi'nin yanından hiç ayrılmazdı.

Eğer kalabalık bir sohbet varsa... Kendisini görmesin diye karşısında oturanların en arkasında dizleri üzerinde saatlerce oturur, ayakları uyuşurdu.

Bir gün Efendi Hazretleri "Cumhuriyet Gazetesi idam edilenleri yazıyor. Şakir Efendi'ye söyle sana versin, okuyun." buyurdukları halde o anda beki mühim bir şey söyler de mahrum kalırım diye yerinden kalkmamış, çıkarken alır bakarım diye düşünmüştü.

Efendi Hazretlerinin yanındayken yan tarafa bakmayı bile kayıp bilirdi. Bir defasında dergâha gittiğinde bazıların bahçede oturup

Haliç'i seyrettiğini Efendi Hazretlerinin ise içerde yalnız oturduğunu fark edince elinde olmadan üzülmüş "İçerde dünyanın hiçbir yerinde bulunamayacak bir define, Allahü teâlânın en büyük ihsanı var. Ondan istifade edilmeden durulur mu?" düşüncesiyle Efendi Hazretlerinin yanına koşmuştu.

Yanına girince selam vermişler, Efendi Hazretleri gülümseyerek bakmışlar "Ve aleyküm selam, ve rahmetullahi ve berakâtüh." diyerek onu ondan almışlar. O sırada sandalyede oturuyorlardı, onu da yanındaki sandalyeye oturtup elini uzatmıştı. Şaşırmıştı, tutmakta tereddüt edince gülümseyerek "Tut elimi" demişti. Tutunca "Sık" demişti. Elini sıkmıştı. Defalarca "Daha sık, daha sık" demişti. Bir müddet sonra bakmıştı ki gözlerini kapamış, uyudu zannetmiş, gevşetmişti elini, çünkü sıkmaktan yorulmuştu. Tam elini gevşetirken gözlerini açmış, "Sık" demişti.

O ânı bir türlü unutamıyordu. Bu sıkma anından sonra önce kalbinin Allah Allah diye attığını, sonra bütün bedenin zikir ettiğini hisseder gibi olmuştu.

Hemen hemen her gidişinde bu şekilde elini sıktırıyordu. Sonra öğrenmişti ki evliyanın bütün zerrelerinin zikir ettiğini buna da 'Sultân-ı zikir' dendiğini... Elini sıktırmakla kalbinin ve bütün bedeninin zikir etmesini sağladığını...

Son zamanlarda Arapça öğretmeye başlamıştı. Başkaları bahçede namaz vaktini beklerdi. Daha yarım saat varken Efendi onu içeriye, odaya alırdı, Arabî öğretirdi, sarf-ı nahiv öğretirdi. Cebinden kâğıt kalem çıkarır kendisi yazardı, sonra ona verirdi, "Al bunları oku ezberle." derdi. Evvela kendi okurdu, okurken hareke koyardı, eve giderken yolda, tramvayda, ezberlerdi. Ertesi gün gidince "Ne yaptın?" derdi, "Ezberledim efendim" cevabını verince "Oku bakayım." derdi. Okuyunca da çok hoşuna gider, çok sevinirdi. Niçin bu kadar sevindiğini anlayamazdı. Sonra "Hadi bakalım sana yeni ders vereceğim." diyerek yeni ders verirdi.

Onunla hususi ilgilenirdi. Emsile, sarf, nahv okutup ezberletti. "Bunu bin kere okuyan hiç unutmaz. Sen zekisin, beş yüz kere sana yeter" buyururdu.

Aşağıda iki oda vardı. Birisi Nene Hanıma, diğeri Efendi Babaya aitti. Efendi Hazretleri yalnız yatardı. Yanında sadece nedimi Şâkir Efendi olurdu. Efendi'nin iki kişilik yatağı vardı. Bir de Şâkir abinin karyolası vardı. Efendi Hazretleri gece 3,5 saat kadar yatardı. Bu saatten sonra kalkar, mezarlıklar arasında dolaşır, okurdu.

Hızlı adımlarla Eyüp Sultan'a yaklaşan Hüseyin Hilmi Efendi, Efendi Hazretlerini mezarlıklar arasında dolaşırken bulma ümidindeydi. Bulamazsa da dergâhın kapısında bekleyecekti, kapı açılıncaya kadar...

Efendi Hazretlerini tanıyalı henüz altı ayı doldurmamıştı. Ama bu kısa zaman diliminde imanında yakîn, İslâmında şuur, ahlâkında anlatılmaz güzellik hasıl olmuştu. Canlı-cansız her şeyin zikrini duyuyor, bu halinden korkuyordu. Efendi'yi canından çok sevmişti. Anasından, babasından, her akrabasından ileride ve sevgili tutmuştu. Sevgisi arttıkça O'ndan istifadesi artıyor, istifade ettikçe muhabbeti, sevgisi ziyadeleşiyordu. Muhabbet arttıkça O'na yaklaşıyor, kendisini O'nun oğlu, veya bir parçası, hatta zaman zaman nerede ise kendileri buluyordu. Tıpkı Mazhar-ı Cân-ı Cânân Hazretlerinin bir beytinde "Bir kimsenin bir kılıçla ikiye bölündüğünü çok gördüm, ama şu aşk kılıcına bak ki, bir vurdu mu iki kişiyi bir ediyor." buyurduğu gibi...

Bu muhabbet ve beraberlik, tam manasıyla hocalığa ve talebeliğe dönüşmüştü. Önce Osmanlıca kitapları okutmuştu. Birkaç ay sonra arabîden sarf ve nahiv okutmaya başlamıştı. Emsîleyi, simaî masdarları, Avâmili ezberletmiş... En kısa zamanda da Emâlî kasidesini Mevlânâ Hâlid Hazretlerinin fârisî Divânını, İsagucî denilen mantık kitabını ezberleteceğini söylemişti.

Hüseyin Hilmi Efendi'nin olağan üstü bir hafızası ve zekası vardı. Hemen hemen bir okuyuşta okuduğunu, bir işitmekle de duyduğunu ezberliyordu. Bir beyit, mısra veya Arabî, Farisi bir cümle yazılıp açıklanmayan bir gün olmuyordu. Yazdırdıklarının hepsini ezberletmişti.

Efendi Hazretlerine ilk gittiği günler, söylediklerinin bir kısmını anlamazdı. İmâm-ı Rabbânî dediklerinde "acaba bir kitap ismi

midir, bir câmî imâmı mıdır." diye düşünürdü. Ama sonraları sahabe-i kiramdan sonra mürşid-i kamillerin en büyüğü olduğunu hem de bin yılda bir gelenlerden, hicri ikinci binin müceddidi olduğunu anlamıştı.

Bir kapı sesi duyar gibi oldu. Baktı, Eyüp Sultan Camisi'nin önüne gelmişti. Vazifeli dış kapıyı açıyordu. Hemen Eyüp Sultan Hazretlerine selam verdi, fatiha ve ihlas-ı şerifleri, salavatları okudu, duasını yaptı, dergâha giden yokuşu tırmanmaya başladı. Mezarları yanından geçerken baba ve ağabeyi için de fatiha okumayı unutmadı.

Büyük bir heyecan içinde dergâhın kapısı önünde geldi. Kan ter içinde kalmıştı. Aceleyle kapı kolunu yakaladı çevirdi ve itti. Kapı kapalıydı. Beklemeye başladı. Sabah ezanlarının okunmasıyla birlikte kapı açılırdı. Ancak bir türlü yerinde duramıyordu. Efendi Hazretlerinin on beş metre yakınında olup da onu görememek... Buna hangi âşık dayanabilirdi? Kapının önünde gidip geliyor ama vakit bir türlü geçmek bilmiyordu.

Dayanacak hali kalmamıştı. Gönlü engel dinlemiyordu. Dergâhın çevreleyen duvara şöyle bir baktı. Metrelerce yükseklikteki duvar ona kapı eşiği gibi gözüktü. Sevdiğine kavuşmak için eşi aşmak zorundaydı.

Duvarın üstüne tırmandı. Uğruna can feda sevdiğinin bulunduğu yere baktı. Ama hiçbir ışık yoktu. Yere inip kapıyı çalmaya cesaret edemedi. Ama gönlü kaynıyordu, taşmak üzereydi. Hasret dayanılmazdı. Ya sevdiğini görmeli ya da hasretini dile getirmeliydi.

Gönlündekini dile getirmek edebe daha uygun göründü. O bülbüldü, o Mecnun'du. Güle âşıktı... Bülbüllerin seher vakti dillenmesi, aşkını güle beyan etmesi gibi o da dillendi gözyaşları içinde...

'Ez gıbâr-ı nâka-i Leylâ ki Mecnûn sâlehâ,

Çeşm-i ber reh dâşt-i gird zin beyâbân ber nehast.'

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretlerinin beyti dudaklarından

dökülmüştü, hocası Abdullah-ı Dehlevi Hazretlerine hasretini ifade eden beyt... Seçmemişti, suyu akışına bırakmıştı.

Bu beyt ile 'Mecnun, Leylâ'nın devesinin tozunu görmek için yıllarca gözünü çöle dikti ama oradan yukarıya bir toz kalkmadı." diyerek Mecnun'un dilinden Efendi Hazretlerine hasretini, ayrılığın yakıcılığını dile getirmişti.

Abdest almak üzere kalkan Efendi Hazretleri bu feryadı duyunca tebessüm etti. Gönlü neşelendi. "Seni bana kavuşturan, gönlümü seninle neşelendiren Rabbime şükürler olsun." sözleriyle şükretti. Gönlü bülbülün biraz daha feryat etmesini istiyordu. Ama gelen sese bakılırsa bülbülün daha fazla dayanacak hali kalmamış gibiydi. Biraz daha feryat ederse bülbülün sesinin tamamen kesilmesinden, kavuşmak için nice yıllardan bekledikten sonra musibetlerin en büyüğü olabilecek ayrılıktan korktu. Böyle bir ayrılığı gönlü kaldıramazdı. Işığı yaktı. Namaz hazırlığı için camiye gitmek üzere olan müezzin Fazlı Molla'ya seslendi:

"Fazlı Molla. Bizim âşık gelmiş. Bütün Eyüp'ü uyandırmadan al içeri."

Hüseyin Hilmi Efendi, ilk beytin hemen ardından ışığın yandığını görmekle çok sevindi. Mecnun'un baktığı çölden tek bir toz bulutu kalkmamıştı ama... Onun Efendisinin bulunduğu yerden ilk feryadıyla ışıklar hemen yanmıştı.

Işıkların geldiği yere Efendisini görmek umuduyla bakarken hemen yanından bir ses geldi:

"Hey! Seher bülbülü. İn aşağı, Efendi seni bekler."

Yalnızca 'Efendi seni bekler." sözünü duydu, duymasıyla birlikte de kendini duvardan aşağı bıraktı. Yere düşmesiyle canı yandı. Tutunmak için uzandığı dal, daha fazla canını yaktı, güller içine düşmüştü ama dikenler batmıştı. "Gülü seven dikenine katlanır." dedi. Dikenlerin ellerine, sağına soluna batmasına aldırmayarak acele gül çalısının içinde çıktı, Efendi beklerken nasıl yavaş hareket ederdi... Her tarafı çizilmiş, elbisesi yırtılmıştı.

Onun haline bakan müezzin efendi, gülsün mü ağlasın mı bilemedi. "A be evladım. İn aşağı dedikse dikenlerin içine in demedik. Dış kapının yanına in demek istedik. Neyse olan oldu. Git, şadırvanda elini yüzün yıka, oradan da mescide gel. Efende Hazretleri oraya gelecek." dedi.

Elini yüzünü yıkadıktan sonra heyecanla mescide koştu. Efendi Hazretlerini beklemeye başladı. Mescitte kimse yoktu. İlk o gelmişti. Bu sırada Fazlı Molla, ezana başladı. Kavuşma vakti gelmişti. Beklerken nasıl oturacağını bilemiyor, dizlerini değiştirip duruyordu. Bir ara dalar gibi olmuştu. Omzuna bir el dokundu. İrkilerek döndü, Efendi Hazretleri karşısındaydı gülümseyerek "Dertli bülbül, sabahı bekleyemedin mi?" dedi. Ayağa fırladı, "Bekleyemedim Efendim, hasretiniz dayanılmaz oldu." diyemedi. Onun yerine gözpınarları cevap verdi. Billur gibi gözyaşları hasret, sevgi incileri olarak dökülmeye başladı.

Sonrasını altı aylık talebe Hüseyin Hilmi Efendi de hatırlamadı. Sabah namazına kadar neler oldu, sabah namazını nasıl kıldılar...

Aklı başına geldiğinde kendisini Efendi Hazretleriyle kahvaltı sofrasının başında buldu. Dehşete düşer gibi oldu, hemen kendini toparladı. Efendi Hazretlerinin yanındayken bir anda Kâbe'ye gidip gelse buna hayret etmek sadık bir talebeye yakışır mıydı?

Kahvaltı da yoğurt da vardı, buna hayret etti.

Kahvaltıdan sonra dışarı çıktılar. Şaşkınlığı anlatılmazdı. Güneş epeyce yükselmişti. Bu kadar zaman nasıl geçmişti, bu zamanda neler olmuştu, hatırlamıyordu...

Haliç'i, Sarayburnu'nu, Fatih ve Beyazıt'ı gören set kenarına oturdular. Gözleri eskiden köşkün olduğu yere gitti. Bu köşkte yalnızca bir defa nasip olmuştu Efendi Hazretlerinin sohbetine katılmak... İkinci hafta geldiğinde köşkü yıkılmış bulmuştu. Polisler gelip yıkmışlardı. Efendi Hazretleri, gözleri köşkü arayan dile gelmez bir sevgi şefkatle talebesine baktı. Allahü teâlâya nasıl şükredeceğini bilemedi, beklediğine, uğruna nice yollar aştığına kavuştuğu için... Abdullah-ı Dehlevi Hazretlerini hatırladı. O da yıllarca vârisi olacak talebesini beklemişti.

Beklediğini, beklediğinden, umduğundan çok gayretli, edepli ve kabiliyetli bulmuştu. Emeklerinin boşa gitmediğini görmek onu çok sevindiriyor, son on beş yıldır çektiklerini biraz olsun unutturuyordu.

Hüseyin Hilmi Efendi, köşkün yerine bakıp üzüntüye gark olurken bir anda Efendi Hazretlerinin huzurunda başka yere bakmanın edebe aykırı olduğunu hatırladı. Bakışlarını hemen Efendi'ye çevirdi, kendisine baktığını görünce utandı, başını eğdi.

Efendi Hazretleri mezar taşlarının etrafını kuşatmış gülleri işaret etti.

"Ya Hilmi Efendi... Güller mevsimindeyiz. O güller ki Peygamber Efendimize, o güller ki ilahi aşka, tasavvufta kemâle ermeye remzdir. Peygamber Efendimiz, 'Kırmızı gülü kokladığınızda bana salavat getirin' buyurmuşlar. Hadi bakalım, emirlerin en güzelini yerine getirelim."

Hemen sağındaki bir kırmızı gülü dalından kopardı, koparmadı da sanki gül O'nun eline koştu. Gülü kokladı, öyle kokladı ki bütün vücuduna hücre hücre yayıldı. Salavat-ı şerife getirdi. Gülü uzattı.

"Buyur evladım, sen de kokla. Sakın aklından çıkarma, bir gül için bin güle su verirler ve dikenlerine katlanırlar."

Efendi Hazretlerin "evladım" demesi Hilmi Efendi'yi dünyalar kendisine verilmiş gibi sevindiriyor, baba hasretini dindiriyordu. Uzatılan gülü aldı, sanki batmakta olan güneşi tutmuş gibiydi. Burnunu güle doğru yaklaştırdı. Mesafe kısaldıkça koku dayanılmaz oldu. Efendisinin koklamış olduğu gülü koklamak... Ne büyük nimet ne büyük ihsandı. Ve kokladı, kâinattaki bütün güzellikler kokuya dönmüş gibiydi, dile gelmez şekilde haz duydu. Salavat-ı şerife getirdi. Efendi Hazretleri, "Bir gül için bin güle su verirler ve dikenlerine katlanırlar." sözüyle ne demek istemişti. Yoksa... Aklına geldiği gibi miydi? Aklına gelenden ürktü ve utandı. Gülü Efendi Hazretlerine uzattı. "Sen de kalsın, buyurdular, bugünün hatırası olarak."

"Madem ki bugün günümüz gül ile başladı. Biz de gül ile devam

edelim.

Mevlânâ Hâlid-i Bağdadi Divanında;

‘Hezârân şüküften, ez nesîm-i subh, der yek dem,

Çü, dilhâyı mürîdân, ez nigâh-ı kutb-ı rabbânî.’ buyuruyor.

‘Hezâr’, bin demek. ‘Hezârân’, binlerce demek. Binlerce gül, ‘şüküftend’, açıldılar, gonca hâlinden açılıp, gül hâline geldiler.

‘Ez nesîm-i subh’, sabah rüzgârından. Sabah rüzgârı bereketli olur, temiz olur, tertemiz.

‘Der yek dem’, bir anda. Bir anda bir rüzgâr esti, binlerle gonca, açılıp güller meydana çıktı.

‘Çü’, ne gibi? Bunların açılması neye benziyor? Dilhâ-yı mürîdân, mürîdlerin kalplerinin açılmasına benziyor. Ez nigâhı kutb-ı rabbânî, kendi mürşidi olan Abdullah-ı Dehlevî Hazretlerini kastediyor.

Bir bakışıyla binlerle müridinin kalbi açılıyor, perdeler açılıyor. Taa yerleri, gökleri, uzak şeyleri görüyorlar. Kalp gözüyle görüyorlar. Sabah rüzgârı esince, nasıl güllerin goncası açılırsa,

Abdullah-ı Dehlevî Hazretlerinin bir bakışıyla de talebelerinin kalplerindeki paslar temizleniyor, kalpleri tertemiz oluyor, Onun feyizleriyle nurlanıyor, kalp gözleri gonca gibi açılıyor, diyor.

Burada mürşidini, Abdullah-ı Dehlevî Hazretlerini methediyor. Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri, her şeyini, makamı, talebelerini, sevdiklerini, malını mülkünü geride bırakarak Bağdat’tan Hindistan’a, bir senede gidiyor. Abdullah-ı Dehlevî Hazretlerinin tekkesine geliyor, hocasına, mürşidine kavuşuyor.”

Efendi Hazretleri sual etti:

“Hilmi Efendi! Bilir misin, Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri hocası Abdullah-ı Devlevi Hazretlerine nasıl kavuştu?

Boyun büktü.

“Bilmiyorum efendim.”

"Öyle mi? O zaman tam zamanıdır bahsetmenin. Gonca güllerin açıldığı, rengiyle, şekliyle ve kokusuyla Efendimiz aleyhisselamı, Allahü teâlânın sevgilisini hatırlattığı bu günde..."

Efendi Hazretleri, gözlerini yumdu, bir müddet bu şekilde kaldı. Açtığında gül yüzünde güller açıyor, etrafa gül kokuları saçılıyor, siyah gözlerinde bin bir çeşit güller uçuşuyordu.

Şefkatle Eyüp Sultan Hazretlerine komşu olarak büyüyen, O Sultana sevdalı, hocalarının Eyüplü Hilmi dedikleri, esen rüzgârdan kıskandığı talebesine baktı.

"Güle sevdalı narin bülbülüm."

Titredi. Efendi Hazretleri kendisine 'narin bülbülüm' demişti. Kelimeler uçuşarak geliyordu:

"Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri 1778-1826 yılları arasında yaşadı, kabri Şam-ı şeriftedir. Bağdat'ta doğdu. Dini ilimleri ve hendese edebiyat gibi diğer ilimleri çok kısa zamanda öğrendi. Yirmi yaşındayken hocası Abdülkerîm Berzenci Hazretleri vefat edince onun yerine ders vermeye başladı. Ama gönlüne Hak aşkı, bir mürşid-i kâmile talebe olma isteği düşmüştü. Bu niyetle mukaddes beldelere gitti.

Medîne-i Münevvere'de gördüğün mübarek bir zat, 'Ey Halid! Mekke-i Mükerreme'de edebe aykırı gibi gözüken bir şey görürsen sakın hemen itiraz etme.' dedi.

Oradan mübarek Mekke şehrine geçti. Kâbe-i şerife karşı Delâil-i Hayrât okurken biri dikkatini çekti. Hayret etti. Kâbeye sırtını dönmüş kendisine bakıyordu.

'Şuna bak, Kâbe'ye sırtını çevirmiş, edebe aykırı bir şekilde duruyor.' düşüncesi aklına geldi. Su-i zana yakın bu düşünceyi aklından kovmaya çalışırken o kimse tebessüm ederek "Efendi? Niçin hayret edersin? Mümine hürmet, Kâbe'ye hürmetten önce değil mi? Mümin'in kalbi Kâbe'den üstün değil mi? Bunun için yüzümü sana çevirdim. Medine'deki zatın nasihatini ne çabuk unuttun?' dedi."

Duydukları Hüseyin Hilmi Efendi'yi de şaşkına çevirmişti. Kâbe'ye sırtını çevirip insana bakmak nasıl olurdu? Mümin kalbi Kâbe'den üstün müydü?

Efendi Hazretleri sesini biraz sertleştirerek konuştular:

"Evet, Mümin'in kalbi Kâbe'den üstündür. Kâbe'yi yapan insandır, kalbi ise Allahü teâlâ yaratmıştır. Müminin kalbi için Allah'ın evi denir.

İmâm-ı Rabbânî Hazretleri Mektûbât kitabının üçüncü cildinde, 'Kalb, Allahü teâlânın komşusudur. Allahü teâlâya kalbin yakın olduğu kadar hiçbir şey yakın değildir. Mümin olsun, âsi olsun, hiçbir insanın kalbini incitmemeli, çünkü âsi olan komşuyu da korumak lazımdır.

Kalb kırmaktan çok sakınmalı! Allahü teâlâyı en ziyade inciten küfürden sonra, kalb kırmak gibi büyük günah yoktur. Çünkü Allahü teâlâya ulaşan şeylerin en yakın olanı kalbdir. İnsanların hepsi, Allahü teâlânın köleleridir. Herhangi bir kimsenin kölesi dövülür, incitilirse, onun efendisi elbette gücenir. Her şeyin biricik maliki, sahibi olan efendinin şanını, büyüklüğünü düşünmelidir.' buyurmuştur. O Mektûbât kitabı ki Kur'an-ı Kerim ve Hadis-i şeriflerde sonra en kıymetli din kitabıdır.

Peygamber Efendimiz de sallallahü aleyhi ve sellem (Bir Müslümanın kalbini kırmak, haksız olarak incitmek, Kâbe'yi 70 kere yıkmaktan daha günahtır.) buyurmuştur."

Hüseyin Hilmi Efendi, hocasının bu sözleriyle vuruldu, aklından geçenlere cevap verilmişti. Nasıl oturacağını bilemedi.

Efendi Hazretleri, genç talebesine baktı. Boyun bükmüş oturuyordu. Bir defa kendisine bakarken yakalamıştı, ondan sonra huzurunda hep önüne bakarak oturmuştu. Bu talebesi için ne yapsa az geliyordu, varlık sebeplerinin en önemlisinin o olduğunu çok daha yakından hissediyordu. Sözlerine devam etti:

"Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri, kendisine bakan zatın evliyalardan olduğunu anladı, özür diledi, talebeliğe kabul etmesi için yalvardı. O da 'Sen burada olgunlaşamazsın, senin nasibin

buralarda değil.' dedikten sonra doğu tarafını göstererek 'Senin işin Hindistan'da tamam olur.' dedi ve Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretlerinin bir şey söylemesine imkân vermeden gitti. Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri arkasından bakakaldı. Gönlünü bir anda Hindistan'a İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin ve oğullarının yolunda bulunanların diyarına gitmeyi ateşi, isteği ve aşkı sardı.

Hindistan-ı işaret eden şahsın Abdullah-ı Dehlevi Hazretleri olduğu rivayet edilmiştir. Bu konuda sen ne diyorsun, ey dertli bülbül?"

Hüseyin Hilmi Efendi bu hitapla iki defa şaşırdı. Hem sualle hem de aynı günde Efendi Hazretlerinin iki defa kendisine 'bülbül' deyişiyle. Sesi zor çıktı:

"Ben ne diyebilirim ki Efendim. Siz ne diyorsanız odur. Ben bilemem."

Efendi Hazretleri hafif bir sesle güldü.

"Bilirsin, bilirsin... Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretlerinin o anki hâlini en iyi sen bilirsin. Onun o anki hâli, senin şimdiki hâlin gibiydi."

Bu sözler, Hüseyin Hilmi Efendi'nin gönül yangınının iyice alevlendirdi.

"Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretlerinin Hindistan'a gitme isteğiyle yandığı günlerde bir gönül daha çırpınıyordu hem de Hindistan'da. Gözyaşları içinde dua ediyordu, 'Ya Rabbi. Yaşım ilerledi. Üzerimdeki emaneti verebileceğim, vârisim olacak bir talebe nasip et.' şeklinde. Keşif âleminde kendisine Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri gösterildi, Süleymaniye'de bulunduğu belirtildi.

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri hacdan sonra memleketi Süleymaniye'ye döndü. Ders vermeye devam etti, ama gece gündüz Hindistan'ı düşünüyordu. Bir gün bu düşünceler içindeyken bir misafir geldi. Gelen, Hindistan'daki Delhi şehrinde bulunan evliyanın ve mürşid-i kâmillerin büyüklerinden ve silsile-i âliyyenin köşe taşlarından, İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin yoluna

kavuşturucu Abdullah-ı Dehlevî Hazretlerinin talebelerinden Mirza Abdürrahim'di...

Bu talebe 'Abdullah-ı Devlevi Hazretleri, Mevlânâ Hâlid'e selamımızı söyle, bu tarafa gelsin, buyurdu' dedi.

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretlerinin Hindistan aşkıyla yanan gönlü, Abdullah-ı Dehlevî Hazretlerinin ismini duyunca tutulmaz oldu. Çok kısa zamanda hazırlıklarını yaptı, talebelerini emanet etti ve Abdullah Mirza ile Hindistan yollarına düştü. Bir sene de Delhi'ye ulaştı. Yolda iken hocasına olan aşkını Farisi beyitlerle dile getirdi, bu beyitlerden Divan ismi verilen eşsiz eser meydana geldi. Delhi'ye gelince üzerinde ne varsa hocasına kavuşmanın şevkiyle fakirlere dağıttı. Dünyalıktan arınmış bir halde hocasına kavuştu.

Abdullah-ı Dehlevî, onu talebeliğe kabul etti. Ona nefsinin terbiyesi için dergâhı temizleme vazifesini verdi. Mevlânâ Hâlid, bu kadar ilimde âlim olmasına rağmen, hiç itiraz etmedi. Bir gün yerleri temizleme işi nefsine zor geldi. Derhal nefsine; 'Eğer mübarek hocamın verdiği bu şerefli vazifeden kaçarsan yerleri süpürge ile değil, bu sakalınla süpürtürüm.' diyerek hitap etti. Artık bundan sonra hatırına böyle hiçbir düşünce gelmedi.

Bir gün yine böyle su taşırken, hocası Abdullah-ı Dehlevî Hazretleri ile karşılaştı. Abdullah-ı Dehlevî, onun mübarek omuzları üzerinden Arş'a doğru muazzam bir nurun yükseldiğini ve meleklerin ona gıpta ve hayranlıkla baktıklarına şahit oldu. Abdullah-ı Dehlevî, Mevlânâ'nın tasavvufta pek yüksek derecelere eriştiğini, kemâle gelip olgunlaştığını görünce, bu vazifeden alıp, devamlı huzurunda bulunmasını emretti.

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri, orada da hocasına canla başla hizmet ederek, büyük mücâhede ve çetin riyâzetler çekti. Abdullah-ı Dehlevî'nin huzurunda beş ay çalışıp sohbetleri ve nazarlarıyla büyük velilerden olmak saadetine erişti. Huzur ve müşahede makamına kavuştu. Vilayet-i kübrâ hâsıl oldu. Müceddidiyye, Kâdiriyye, Sühreverdiyye, Kübreviyye ve Çeştiyye yolunda kemâle geldi. Abdullah-ı Dehlevî'nin kalbindeki bütün

esrâr ve mânevî üstünlüklere kavuştu.

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri, feyz ve kemâl bulunca, Abdullah-ı Dehlevî Hazretleri; 'Ey Hâlid, şimdi memleketine ve Bağdat'a git! Oradaki Hak âşıklarını, sevdiklerine, Allahü teâlâya kavuştur.' buyurunca, Mevlânâ Hâlid Hazretleri; 'Ey benim sebeb-i devletim, yüksek sığınağım, efendim! Orada Hayderî ve Berzencî seyyidleri çoktur. İnsanlara doğru yolu anlatmakla nasıl meşgul olurum? Çünkü onlar şöhret ve itibar sahibi ve âlimlerin sığınağı durumundadırlar. Böyle bir işe kalkışsam, diğer insanlar bile beni men ederler.' diye arz etti. 'Sen, memleketine git. İrşat ile meşgul ol. Bütün seyyidler, senin ayağının toprağına yüz sürerler ve şerefli zatına hizmetçi olurlar. Oranın valileri, eminleri, âlimleri, fazilet sahipleri, mübarek ayağını öperler. Şimdi ne istersen vereyim, iste yâ Hâlid!' buyurdu. 'Din için dünyalık isterim!' dedi. 'Git, her istediğini verdim!' deyip; 'Yolun üzerinde, filân yerde, evliyanın büyüklerinden, iki seneden beri yemez, içmez, konuşmaz, Hakk'a gönlünü vermiş, ölü gibi hareketsiz durup, Hakk'ın sevgisine dalmış şerefli bir zat var. Ona selamımı söyle, hayırlı duasını al ve şerefli elini öp!' buyurdu.

Sonra bütün talebe ve sevdikleriyle, dört millik mesafeye kadar Mevlânâ Hâlid'i uğurladı. Sonra; 'Hâlid bürd, yâni 'Hâlid herşeyi aldı götürdü.' buyurdu.

Mevlânâ Hâlid, o velinin olduğu beldeye gelince, yerini sordu. Uzaktan gösterdiler. Bulunduğu yere doğru yürüyünce, velinin heybetinden Mevlânâ Hâlid'i (rahmetullahi aleyh) bir korku ve dehşet kaplayıp, gidemedi, olduğu yerde kaldı. Hemen Şâh-ı Dehlevî Hazretlerini hatırladı. Korkusu gitti. O zatın yanına gidip, hocasının selamını bildirdi. O da başını murakabeden kaldırıp; 'Aleyke ve aleyhisselam.' buyurdu. Sonra; 'Ey Hâlid, senin fütuhatın ve irşadının yayılma yeri Bağdat'tır.' deyip, tekrar murakabeye daldı. Mevlânâ Hâlid Hazretleri, o zatın, nisbet-i Muhammedî denizine gömülmesine, feyz nurları içinde bir an cemâl-i Haktan ve O'nu murakabeden ayrılmamasına hayran kalarak oradan ayrıldı.

Memleketine döndü."

Efendi Hazretleri boynunu bükmüş kendisini dinleyen talebesine baktı. Ziyâ Bey, onunla olan konuşmalarını anlatmış, Kadir Gecesi nasıl dua ettiğini "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." şeklinde nasıl feryat ettiğini nakletmişti. Bu nasıl feryattı, bu nasıl dua idi ki yıllarca kendisinin gönlünden dinmemiş, onu ata topraklarından kaldırmış, dört yıl yollarda büyük çilelerden sonra İstanbul'a, Eyüp Sultan'a feryat sahibinin ikamet ettiği yere getirmişti.

"Bak, Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri, hocasının ayağına gitmiş, sen ise bizi ayağına getirdin." deme isteği dilinin ucuna geldi, ama demedi, vakit erkendi, belki de hiç demezdi.

* * *

1930 yılının Temmuz ayının güzel bir Çarşamba günüydü. Hüseyin Hilmi Efendi, çok heyecanlıydı. İlk defa olarak Efendi Hazretleriyle Boğaziçi gezintisine çıkmıştı. Sarıyer'den biraz ilerideki Altınkum'a gidiyorlardı.

Rüzgâr esiyordu ama onun içi yanıyordu. Mayısta, güllerin açma, Osmanlı ordularının sefer çıkma ayında... seher vakti ve sonrasında yaşadıklarını bir türlü unutamıyordu. Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretlerinin Abdullah-ı Dehlevî Hazretlerine talebe oluşunu, Efendi Hazretlerinden dinledikten sonra... Gayreti anlatılmaz şekilde artmıştı Efendi Hazretlerine ne kadar kolay kavuştuğunu, O'nun tarafından ne kadar kolay kabul edildiğini fark edince...

Yemekte, namazda, istirahatta, bir yere gitmekte, Efendi'den hiç ayrılmıyordu, her hareketine dikkat ediyor ve hep onu dinliyordu. Bir dakikasının boş geçmemesi için çırpınıyor, her fırsatta yanına gidiyordu. Başka camilerdeki vaazlarını da kaçırmıyordu.

Hiçbir saniyesini Efendisiz geçirmiyordu, ya onun yanında bulunuyordu ya da O'nun söylediklerini yapmakla meşgul oluyordu. Her işini, her hareketini, Efendi Hazretlerinden duyduğu şekilde yapmaya çalışıyordu. Her hareketinin mutlaka Allahü

teâlânın rızası için olmasına gayret ediyordu, derslerine çalışması, annesi ve kardeşleriyle meşgul olması, hepsinin... Çünkü Efendi Hazretleri, 'Sadık talebenin hareket ve hareketsizliği, her şeyi Allahü teâlânın rızası için olmalı, her işinde O'nun rızası için niyet etmeli, ihlasla hareket etmeli." buyurmuştu.

Vapurun alt kısımları kalabalık olduğu için üst bölümde oturuyorlardı. Şakir ve Hüseyin Hilmi Efendi'yi tam karşına oturtmuştu. Şakir'e "Sizi niçin karşımda oturtuyorum?" diye sual etmişti. O da "Herhalde bizi çok sevdiğiniz için." cevabını vermişti. O ise "Karşıma yabancı bir kadın oturup günaha girmeyeyim diye oturtuyorum." buyurmuşlardı.

Seyyid Abdülhakîm Efendi'nin, Hüseyin Hilmi Efendi'ye ders harici verdiği ilk vazife, İmâm Begavî'nin Kazâ-Kader hakkındaki birkaç satırının Arapça'dan Türkçe'ye tercümesi olmuştu. Tercümeyi gece evinde yapmış, bir kâğıda yazmıştı.

Tercime, "Kaza-kader bilgisi, Allahü teâlânın kullarından sakladığı sırlardan biridir. Bu bilgiyi, en yakın meleklere ve şeriat sahibi Peygamberlerine (aleyhisselam) bile açmadı. Bu sır ve ilim, büyük bir deryadır. Bu denize kimsenin dalması, kaderden konuşması câiz değildir. Şu kadar bilelim ki, Allahü teâlâ insanları yaratıyor. Bir kısmı şakîdir. Cehennemde kalacaktır. Bir kısmı saîddir. Cennete girecektir. Bir kimse Hazreti Ali'den (radıyallahü anh) kaderi sordukta, 'Karanlık bir yoldur, bu yolda yürüme.' buyurdu. Tekrar sordu, 'Derin denizdir.' buyurdu. Tekrar sordu. Bu defa, 'Kader, Allahü teâlânın sırrıdır, bu bilgiyi senden sakladı.' buyurdu." şeklindeydi.

Ertesi gün, Efendi Hazretlerine arz etti. Okudular, heyecanlan ne diyeceğini bekliyordu. "Çok iyi, doğru tercüme etmişsin. Hoşuma gitti." buyurmuşlardı. Efendi'den bunu duyduğunda dünyalar kendisine verilmiş gibi sevinmişti.

Efendi Hazretleri Arapça öğretmişti. Hem de bina, maksud ile fazla uğraştırmadan. Emsileden sonra avâmil okutmuştu. "Emsile bilenle bilmeyen arasındaki fark insanla iki kulaklı (merkep) arasındaki fark gibidir." buyururdu. Yanların her gidişte Arabi'den

ders verirdi. Bazen Cuma namazına yarım saat kala, insanlar dergâhın bahçesinde Cuma namazını beklerken Hilmi Efendi'yi odasına alır, bir şeyler öğretirdi. Bir ders, bir ders daha derken sarf ve nahiv çok kısa zamanda bitmişti. Ne hoca vermeye ne de talebe almaya doyuyordu. Öğrenilmesi senelerce sürecek şeyler çok kısa zamanda öğreniliyordu.

Efendi Hazretlerinin ne vakit yanına gitse, onu yanına oturtup, eline bir kitap veriyor ve okutuyordu. Hilmi Efendi, bazen yanlış okurdu, ancak Efendi kızmaz, gülerdi. Bazen o okurken gözlerini yumduğu için uyuduğunu zannederek okumayı keserdi, hemen gözlerini açarak "Oku" buyururlardı.

Bir defasında okurken 'Lisân-ı Arabî' diyecekken yanlışlıkla 'Lisân-ı Rabbî' demişti. Efendi Hazretleri çok kızmışlar, "Nasıl okuyorsun? Hiç öyle okunur mu?" buyurmuşlar. Hilmi Efendi üzülmüş ve açıklama getirmeye çalışarak "Efendim, Kur'an-ı Kerim, lisân-ı Rabbî (Rabbimizin lisanı) değil mi?" deyince, Efendi Hazretleri, "Olmaz, böyle deyince insan kafir olur. Lisân mahluklar için kullanılır, Rabbimiz, Yaratanımız için kullanılmaz." demişti.

Bu hadise Hilmi Efendi'yi hem üzmüş hem de çok korkutmuştu. Üzmüştü, bilmeden de olsa insanı dinden çıkaracak şekilde konuşmuştu. Çok korkmuştu, ya Efendi Hazretleri kovarsa ve bir daha kabul etmezse diye... Genç talebesinin çok üzüldüğünü ve korktuğunu anlayan Efendi Hazretleri, "Önce tövbe et ve bir daha sözlerine dikkat et. Özellikle de dini konularda... Ehl-i sünnet âlimlerinin kitaplarından okumadığın ve bizden işitmediğin şeyleri söyleme." demişler ve teselli edip şefkatle muamele etmişlerdi.

Hilmi Efendi, daha sonra durum değerlendirmesi yaptığında "Eğer Efendi Hazretleri bana şefkatle muamele etmeseydi, o anda bayılırdım, yanından kovsa aklımı kaçırırdım." neticesine varmıştı.

Ve karar vermişti dini konularda Efendi Hazretlerinde duymadığı hiçbir şeyi söylememeye...

Bu; "Bilmediğimi soracağım, gücün ne olduğunu öğreneceğim, kendimin ve milletimin maddi-manevi güçlü olmasını için çalışacağım" kararlarından sonra mutlaka tutmak niyetiyle aldığı

bir karardı. Babasına verdiği sözü tutma, Ziyâ Amcanın tavsiyelerini uyma kararlarını da bir an olsun unutmuyordu.

Efendi Hazretleri her fırsatta anlatıp öğretiyordu, çok gayretli ve istekli, ihlaslı genç talebesine. Yalnızca ona anlatıyordu. Dergâhta o kadar çocuk ve genç olduğu halde onlarla ilgilenmiyor, yalnızca Hüseyin Hilmi Efendi'yle ilgileniyordu. Bu ilgi karşısında Ziyâ Bey'in "Vâris adayısın." Sözlerini hatırlıyor, bir saniyesini bile Efendisiz geçirmemeye gayret ediyor, O'nun sözleri ve emirleri olmaksızın hiçbir iş yapmıyordu.

Efendi'yi dinlemeyi, O'nun huzurunda bulunmayı çok seviyordu, kitap okumak o kadar zevkli değildi. O'nu dinlerken, O'nun huzurunda bulunuyorken bambaşka âlemlere gidiyor, söze gelmez güzellikler yaşıyordu. Hep Efendi Hazretleri anlatsın hep Efendi Hazretlerinin huzurunda bulunsun istiyordu. Efendi Hazretleri boş dururken hiç görmemişlerdi, ya kitap okuyor ya da ders anlatıyor olurdu. O da Efendi Hazretleri gibi olmaya, hiç boş durmamaya gayret ediyordu.

Bostancı'da Efendi Hazretlerinin ehibbâsından Cevad beyin evi vardı. Bir gün Efendi Hazretleri Cevad beyin bahçesine giderken Hüseyin Hilmi Efendi'nin de gelmesini istemişti. Bahçede çardak altında oturulmuştu. Kalabalık vardı.

Ehibbadan birisi, "Efendim, Gavs-üs sakaleyn Seyyid Abdülkâdir-i Geylânî Hazretleri mi yoksa Gavs-ı Samedani Mahbub-i Süphani İmâm-ı Rabbânî Ahmet Faruki Hazretleri mi daha yüksektir?" dedi. Efendi Hazretleri cevabında, uzun uzun Seyyid Abdülkâdir-i Geylânî Hazretlerinden, onun eşsiz harika ve kerametlerinden... Gavslık mansıbının icabı olarak yardım isteyenlerin yardımına yetişmesinden... Ayrıca on iki imamın vazifesi olan kendi zamanlarının bütün evliyasına feyz verme işinin kıyamete kadar ona verilmiş olmasından... Zamanındaki bütün evliyadan üstün olup, 'Benim bu iki ayağım velilerin omuzları üzerindedir' sözünden ve benzeri yüksek hallerinden uzun uzun bahsetmişti...

Sonra saatine bakmış "İkindi vakti geçiyor" dedikten sonra "Günlerce Abdülkâdir Geylânî Hazretlerini anlatsam bitmez, ama ben İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin âşıkıyım." demişti.

Başka bir sohbetinde de "İmâm-ı Rabbânî Hazretleri, müceddid-i elf'dir. Abdülkâdir-i Geylânî Hazretleri, müceddid-i müey'dir. Elf, 'Bin" demektir. Müey ise 'Yüz' demektir. Biri yüz senede gelen müceddittir, diğeri bin senede gelen müceddittir. Aralarındaki fark, 'Elf' ile 'Müey' arasındaki fark gibidir

İmam-ı Rabbânî Hazretleri bir muhadaradır, yani yeni gelindir. Ehlinden başkasına yüzünü göstermez." buyurmuştu.

Efendi Hazretleri, Mektûbâtın birinci cildini okurlardı, diğer ciltlerinden de bazı mektupları... "Mektûbâtın her yerini herkesin okuması doğru değildir. Öyle mektuplar var ki halifesine hitaben yazılmış, biz onları anlayamayız. Bir anlayacağımız yerleri okumalıyız. Anlamak nerede biz nerede. Ancak bereketlenmek için okuruz." derlerdi. Halbuki kendisi Mektûbât mütehassısı idi. Mektûbât olmasa aynısı yazabilirdi. Hastalandıkları zaman Mektûbâtı göğsüne alır uyurlardı ve iyi olmuş olarak uyanırlardı.

Bunlara şahit olan Hüseyin Hilmi Efendi, Abdülhakîm Efendi'nin niçin 'Mektûbâtı anlamak nerede, biz nerede biz, onu bereketlenmek için okuruz." dediğini anlamaya çalışırdı. Bu sözleri, İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin ve O'nun Mektûbâtının üstünlüğünü anlatabilmek, bunlara dikkat çekebilmek için söylediğini fark etmiş. O da İmâm-ı Rabbânî Hazretlerine ve Mektûbât'a âşık olmuştu.

Efendi Hazretlerine baktığında bazen İmâm-ı Rabbâni Hazretlerini görür gibi oluyordu. Şimdi vapurla su üzerinde kayar gibi gittikleri şu anda bu hâl daha fazla oluyordu. Her bakışında İmâm-ı Rabbâni Hazretlerini görür gibi oluyor, bu halinden de korkuyordu.

Bu düşünceler içinde bocalarken vapur Beykoz'daki Sütlüce iskelesine yanaştı.

Öğleden sonra yola çıkmışlar. Vapurun üst katında arka tarafta

oturmuşlardı Efendi vapurda bile ders vermeye devam etmişti. Kunut duasını okutmuş, sonra da manasını vermişti. Hilmi Efendi de not defterine yazmıştı. Vapur yine çok kalabalıktı. Vapura Galata Köprüsü'nde binmişlerdi. Buradan ta Sütlüce'ye kadar başka kimse ile konuşmamış hep Hilmi Efendi'ye anlatmıştı. O da not almıştı.

Vapurdan indiler, piknik yerine doğru yola koyuldular. Piknik yerine geldiklerinde Ziyâ Bey'i ve yanındaki birkaç kişiyi daha burada buldular.

İskeleden yukarı yüz metre kadar yürüdüler. Mektebin yanına geldiler ve hemen onun yanındaki ağaçların altında oturdular, üst tarafındaki set üstüne de hanımlar yerleştiler. Burası mesire yeri idi, yabancılarda gelirdi buraya...

Ziyâ Bey ve yanındaki birkaç kişi hemen ayağa kalktılar ve Efendi Hazretlerini karşıladılar. Onları görünce Efendi Hazretleri çok neşelendi. Başta Ziyâ Bey olmak üzere hepsine ayrı ayrı iltifat ve dua etti.

Ziyâ Bey ve ekibi sabahtan erken gelmişler, hazırlık yapmışlardı. Bunların arasında terzi Mustafa Efendi, Mustafa kaptan, Cevat Bey vardı. Onlar, bütün pikniklerde erken gelirler, daha sabahtan balık kebabı, kızartma yaparlardı, masaları kurarlardı, sofraları hazırlarlardı. Şimdi de aynı şey olmuştu. Sofralar kurulmuş, her şey hazırdı.

Bu Hilmi Efendi'nin ilk gelişiydi. Böyle hazıra gelmekle utandı. O da Efendi Hazretleri ve sevdikleri, ehibbası için kurulan sofrada hizmet için yandı. Efendi Hazretleri "Birlikte gidelim." demişti. Efendi'ye "Ben Ziyâ Amcalarla gideyim." nasıl derdi.

Bu pikniklerde hem beden hem de ruh rızklarına kavuşulurdu, yemeklerin en lezzetlisi ikram edilir, çok tatlı sohbetler olurdu. Bu emsalsiz cemiyetin çaycısı da Hâlid Beydi.

Piknik yapılan yerde ağaçların altında yirmi otuz kişi otururdu, Efendi Hazretleri sohbet ederdi. Neler anlatırlardı neler... Efendi Hazretleri orada Şevahid-ün-nübüvve'den ders verirdi. Sohbetten sonra yemekler yenirdi. Ağaçların altında masalar, sofralar kurulur,

kebaplar, balık kebapları yapılırdı. Efendi Hazretleriyle olan zaman ne tatlı zaman ne tatlı, ne bereketli, ne feyzli gündü. Maddi-manevi rızklara kavuşulduktan sonra denize girilirdi

Bütün masrafları her zaman Ziyâ Bey yapardı. Efendi'ye havluları, bornozları o getirirdi. Ziyâ Bey'i Efendi Hazretleri çok severdi. Herkes bilirdi ki Efendi Hazretleri yetişkinlerden en çok Ziyâ Bey'i severdi. Hatta bir gün Efendi Hazretleri ellerini kaldırıp "Yâ Rabbi. Ziyâ kulunun bana yaptıklarına karşılıkta bulunamıyorum. Karşılık veremiyorum. Onun mükafatını sen sonsuz rahmet hazinelerinden ver. Onu sana havale ettim" diye dua etti.

Kimisi denize girerken kimisi de ağaçların arasında ailesiyle yürürdü. O ağaçların üstündeki tepede de Yûşa Hazretleri'nin kabri vardı, oraya gidilir, fatihalar okunur dualar edilirdi.

Yûşa Hazretleri, Musa aleyhisselamın dinini yayan peygamberlerdendir. Kur'an-ı Kerimde ismi yazılı değildir. Beykoz-Yuşa Tepesinde kabri olanın Yuşa peygamber olduğu kesin değildir, bir makam da olabilir.

Sohbetten sonra, bazen da balık kebabından sonra, Efendi Hazretleri, "İsteyenler denize girsin!" diye izin verirdi, müsaade ederdi. Sevenleri edeplerinden denize girmek için biraz uzağa giderlerdi. Efendi Hazretlerinden utanırlardı. Efendi Hazretleri yalnız kalırdı. Ziyâ Bey, Efendi Hazretleri için havlular, hamam takımları getirirdi, Efendi Hazretleri de denize girerdi. Denizde on dört-on beş dakika kalırlardı.

Bu gün de sohbet olmuş, Efendi Hazretlerinin anlattıklarıyla gönüller kanatlanmış, dünya bağlarından kurtulmuş, sanki Cennete gidip gelinmişti. Sonra da yemekler yenmiş, Efendi Hazretleri yemek duasını yapmıştı.

Efendi Hazretleri, çadıra benzeyen yere girdi, biraz sonra peştemallı olarak çıktı. Hilmi Efendi şaşırdı, Onu peştemallı görmekten, utandı. Demek ki denize girecekti.

Bütün gözler, Efendi Hazretlerindeydi. Bugün yanına kimi çağıracaktı. Efendi Hazretlerinin hususi teveccühüne kim kavuşacaktı? Genelde Ziyâ Bey'i çağırırlardı.

Herkes Efendi Hazretlerine bakarken Ziyâ Bey, Hilmi Efendi'ye baktı ve hazır ol gibilerden işaret verdi. Hilmi Efendi, tepeden tırnağa titredi.

Efendi Hazretleri, ona doğru baktı ve tebessüm ederek "Hilmi, evladım! Haydi, sen, benimle gel. Birlikte denize girelim, büyükler yolunda seyir edelim" buyurdu.

Şaşırdı kaldı, bir Efendi'ye baktı, bir kendine, üzerinde askeri elbiseler vardı, başka elbisesi olmadığı için pikniğe bile bunlarla gelmişti. Yanında denize girebileceği peştamal veya uzun don yoktu. Bir şey diyemedi, kıpkırmızı kesildi, olduğu yerde kala kaldı, çok mahcup olmuştu. Efendi onun haline bakıp güldüler ve Ziyâ Bey'e seslendiler:

"Ziyâ Bey, kardeşim. Şu bizim dertli bülbüle uzun bir don ver. Görelim bakalım su içinde de figan edebiliyor mu karada olduğu gibi..."

Ziyâ Bey, Hilmi Efendi'nin hâline tebessüm ederek hemen koşturdu. Efendi Hazretleri 'dertli bülbül' iltifatını kendisine yapmış gibi sevinmişti, Hilmi Efendi'yi çok seviyor, onun Efendi'nin vârisi olacağına bütün gönlüyle inanıyor, Efendi Hazretleriyle baş başa bırakmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyordu. Bu sevgi, bu ilgi, pikniğe ilk defa gelen Hilmi Efendi'yi Efendi Hazretleriyle Boğazın serin sularına yolluyordu.

Ziyâ Bey, koşturdu. Uzun bir don getirip garip bülbüle çadıra benzer yeri işaret etti. Hemen gitti ve biraz sonra uzun donu giymiş halde çıktı. Boynunu bükmüş, kendini çıplak gibi hissediyordu Efendi'nin yanında, çok utanıyordu.

Efendi Hazretleri baştan başa edep utangaç talebesinin elinden tuttu, Hilmi Efendi bu el tutuşuyla birlikte bütün hücrelerinin harekete geçtiğini, o mübarek elden bütün vücuduna anlatılmaz bir sıcaklığın yayıldığını hissetti. Vücudu sanki başka bir doğuşla tekrar

doğuyordu.

Efendi'nin "Gel bakayım garip bülbül. İnsan doğduğunda bir kundak, öldüğünde kefen ile... Bir de böyle suya girerken bir parça ile örtülüyor. Toprak ve su... İkisi de aslımız, asıl örtümüz. Onlar bizi tamamlar. Hele suya girelim, fazlalıklarımızı atalım, aslımıza kavuşalım." sözüyle, eli elinde birlikte Boğazın serin sularına yürüdüler.

İkisi el ele sahile ulaştılar. Boğazın serin suyu ilk önce ayaklarını öptü. Yüzme bilmiyordu, Efendi derin yere götürürse diye korktu, sonra bu haline "Götüren Efendi Hazretleri olduktan sonra niçin korkuyorsun, O'nunla her götürdüğü yere gitmeyecek misin?" düşüncesiyle kızdı.

Korkusu geçti, yine de gözlerini yummaktan kendisini alamıyordu. Efendi'yle birlikte yürüdükleri sahil kumluk ve sığdı. Biraz el ele tutuşup yürüdükten sonra kumların üstüne otururdular. Su göğüslerinin hizasına kadar geldi.

Efendi Hazretleri, edebinden suyun içinde nasıl duracağını, ne yapacağını şaşırmış talebesine gülümsedi.

"Nasıl hoşuna gitti mi?"

Mahcup bir şekilde konuştu:

"Gitti efendim."

Sırtını döndü.

"Su hayattır evladım. Hadi biraz sırtımı ovala, deniz suyuyla... Kış gelince kokmayalım."

Hilmi Efendi'nin bu sözlere şaşırdığını görünce güldü.

"Evladım, deniz suyu tuzlu değil mi?"

Garip bülbül bu suale gülmemek için kendini zor tuttu. Avucuyla aldığı deniz suyunu hocasının omuzlarından aşağı doğru bıraktı. Suyun bu mübarek bedende akışını izledi. Yılların nice izi olan Efendisinin sırtında dört senede aştığı göç yollarını görür gibi oldu.

Çekinerek sağ elini sırtına dokundurdu. Bastırmaya cesaret edemedi. "Evladım, bastıra bastıra ov." emri gelince 'emir edepten önce gelir' hükmünce bastıra bastıra ovmaya başladı. Her ovuşun içindeki nice bin düğümü çözdüğünü hissetti. Ovdukça Efendi Hazretleri de neşelendi. Bir müddet sonra 'yeter, Allahü teâlâ razı olsun, iki cihanda aziz etsin." diyerek yüzünü talebesine doğru çevirdi.

"Haydi bakalım, elini ver. Bu zamanı değerlendirelim. Su içinde ders yapmak hoş olur. Hızır aleyhisselamın sünnetini yerine getirelim."

Talebesinin şaşkın şaşkın baktığını görünce, elini kuvvetlice sıktı, hafifçe güldü.

"Sözlerim seni şaşırttı değil mi? Su içinde, denizde ders yapmak hoş olur, güzel olur. Çünkü Abdülhalîk-ı Goncdüvânî Hazretlerine, Hızır aleyhisselâm havuzda ders verirdi. O havuzda iken Hızır aleyhisselâm gelir, tasavvuftan bazı ince bilgileri öğretir, zikir telkin ederdi. Türkistan'da deniz yok tabii, büyük havuz var. Su içinde bunları okumak, Hızır aleyhisselâmın sünnetidir. Biz de bu sünnete uyalım. Zilzâl Suresini hatırlamakla bereketlenelim."

Efendi Hazretleri Zilzâl Suresini tefsir etmeye başladı. Tam yerin sarsıldığından bahsederken yakınlarından bir vapur geçti. Dalga yükseldi, sular başlarından aşağı döküldü. Hilmi Efendi, Kıyamet kopuyormuşçasına ürperdi. Elinde olmayarak hemen Efendi Hazretlerine baktı. Mübarek sakallarından sular ip gibi süzülüp akıyordu. Gülümseyen, rahatlatan gözleri gördü, "Ya Rabbi, Kıyamet Gününde de Efendi Hazretlerinden ayırma." diye dualara durdu.

Tefsire devam ettiler, yarım saat kadar sürdü, bu şekilde hem Hızır Aleyhisselâmın sünnetini yaşatmış hem de sevgili talebesine zikr-i kalbi nasıl yapılır, nefes nasıl hapsedilir öğretmiş oldu. Su içinde bile Hilmi Efendi'ye ders okutmaya devam etmişti. Hem hoca hem de talebe, birlikte oldukları zamanın boş geçmemesi için akıl almaz bir gayret gösteriyorlardı.

Hilmi Efendi, Efendi Hazretleri nimetine şükredebilmek için her anının Onunla geçmesi için gayret ediyor, verdiği vazifeleri

insan üstü bir çalışmakla yerine getiriyordu. Öğrendikçe, Efendi Hazretlerinden gelen feyzleri aldıkça şükretmesi gereken nimetin kat kat fazlalaştığını, her şükrü için de yeni şükür gerektiğini, Allâhü teâlânın nimetlerine şükretmenin imkânsız olduğunu, en büyük şükrün de layıkıyla şükür yapılamayacağını, acziyetini anlamak olduğunu fark ediyor, bunun altında eziliyordu.

Efendi Hazretlerinin bahsettiği Abdülhalîk-ı Goncdüvânî, evliyanın önderlerinden, İslâm âlimlerinin büyüklerindendi. Babası Abdülcemîl Malatyalı idi. İmâm-ı Mâlik Hazretlerinin neslinden olup âlim ve ârif idi. Zâhirî ve bâtınî ilimlerde çok yüksekti. Hızır aleyhisselâm ile görüşüp sohbet ederlerdi. Bir gün Hızır aleyhisselâm kendisine "Ey Abdülcemîl! Senin sâlih bir erkek evladın olacak. İsmini Abdülhâlık koyarsın." buyurdular.

Abdülcemîl bu konuşmadan kısa bir zaman sonra Buhara'ya göçtü ve Goncdüvân kasabasına yerleşti. Çok geçmeden Hızır aleyhisselâmın buyurduğu gibi bir erkek evlâda sahip oldu. İsmini Abdülhâlık koydu. Abdülhâlık çocukluğunu burada geçirdi.

Beş yaşına geldiğinde ilim öğrenmesi için Buhara'ya gönderildi. Büyük âlim Hâce Sadreddîn Hazretlerinden Kur'ân-ı kerîm ve tefsirini öğrenmeye başladı. Bir gün okuma esnasında; "Rabbinize tazarrû' ederek (boyun büküp yalvararak) ve gizli dua ediniz!" (A'râf sûresi: 55) meâlindeki âyet-i kerîmeye gelince Abdülhâlık hocasına arz etti:

"Efendim! Bu 'gizli'den murâd edilen nedir? Kalp ile yapılan zikrin aslı nedir? Eğer zikir ve dua, aşikâr, sesli bir şekilde dil ile olursa riyadan korkulur. Araya riya girerse, layık olduğu şekilde zikredilmemiş olur. Şayet kalp ile zikretsem; 'Şeytan insanın damarlarında kan gibi dolaşır.' hâdis-i şerîfi gereğince, şeytan bu zikri duyar. Ne yapacağımı bilemiyorum, bu müşkülümü halletmenizi istirham ederim, efendim!"

Hocası, büyük âlim Sadreddîn Hazretleri, bu yaştaki bir çocuğun kendisinin bile anlayamadığı böyle bir sual sormasına hayran kaldı ve cevap olarak "Evlâdım! Bu mesele, kalp ilimlerinin konusudur. Allahü teâlâ nasip ederse, sana bu ilimleri öğretebilecek bir üstada

kavuşturur. Kalp ile zikri ondan öğrenirsin, böylece bu müşkülün halledilmiş olur." buyurdu. Abdülhâlık Goncdüvânî (rahmetullahi aleyh) bu işaret üzerine, meselelerini halledecek o büyük zatı beklemeye başladı.

Bir gün Hızır aleyhisselâm yanına geldi. Ona, Allahü teâlâyı gizli ve açık zikretme, anma yollarını öğretti ve manevi evlâtlığa kabul edip "Kalbinden Lâ ilâhe illallah, Muhammedün Resûlullah kelime-i tayyibesini şöyle zikredersin!" diye tarif etti. Abdülhâlık Hazretleri de, tarif üzere, bu mübarek kelime-i tevhîdi sessiz sessiz kalben söylemeye başladı. Bunu, kendisi için ders kabul etti. Bu hâl manevi makamlarda yükselmesine sebep oldu.

Abdülhâlık Goncdüvânî Hazretlerinin sohbette üstadı Yûsuf-i Hemedânî, zikir talim hocası da Hızır aleyhisselâm oldu.

Abdülhâlık Goncdüvânî Hazretleri hâlini insanlardan gizli tutardı. Nefsinin isteklerine uymayıp, istemediği şeyleri yapmakta kendisini pek ağır imtihanlara tâbi tutar fakat hiç kimseye bir şey sezdirmezdi. Hele onun Hızır aleyhisselâm ile ulaştığı manada ilim tahsiline hiç kimse vâkıf olmazdı.

Efendi Hazretleri, Hilmi Efendi'ye Hızır Aleyhisselamın Abdülhâlık Goncdüvânî Hazretlerine talim ettirdiği gibi zikri talim ettirdikten ve Zilzâl Suresini tefsir ettikten sonra denizde çıktılar. Başta Ziyâ Bey olmak üzere hemen Efendi Hazretlerini hizmet etmek için koştular, havlu tuttular.

Hilmi Efendi denizdeki Efendi Hazretleriyle yaşadıklarından sonra, hâli anlaşılacak diye korktu, mahcup oldu ve kimsenin görmeyeceği bir yere kaçtı.

1930 yılının Aralık ayının son günüydü. Menemende yaşanan büyük fitnenin üzerinden bir hafta geçmişti. Bu hadise bahane edilerek, tekkeler basılmış, nice suçsuz Müslüman tutuklanarak hapse atılmış ve devlete karşı isyan çıkarmakla suçlanarak yargılanmaya başlamıştı.

Hilmi Efendi, beş gündür Efendi Hazretlerinden haber alamamıştı. O'nun da tutuklanmasından endişeliydi.

Menemen Hadisesinin Serbest Cumhuriyet Fırkası ve taraftarlarının sindirilmesiyle yakından alakalı olduğu söyleniyordu.

Serbest Cumhuriyet Fırkası, 99 günlük ömründe halk tarafından büyük ilgi görmüş, bu ilgi Cumhuriyet Halk Fırkası yöneticilerinde büyük tedirginlik meydana getirmişti. Bu tedirginliğin sonucu olarak parti kapattırılmıştı. Ama onlara göre bu yeterli değildi. Bu fırkayı destekleyenler sindirilmeliydi. Menemen Hadisesi bu fırsatı vermişti. Bu hadisenin Halk Fırkası tarafından planlandığı gizliden gizliye ifade ediliyordu.

23 Aralık 1930 günü yani Serbest Cumhuriyet Fırkasının feshinden yaklaşık bir ay sonra... Nereden geldikleri, kim oldukları net olarak bilinmeyen altı kişi... İsimlerinin dördünün adı Mehmet, ikisinin Hasan olduğu resmi kayıtlara geçen altı kişi... Nerede nasıl bir araya geldiği belli olmayan altı kişi... 23 Aralık sabah vakti Menemen'e gelmişler ve doğrudan Müftülük Camisi'ne girmişler. Buradan aldıkları sancakla kasaba meydanına çıkmışlar. Başlarındaki Giritli Mehmet, Mehdi olduğunu, Şeriatı ilan ettiklerini; şapka giyenlerin kâfir olduğunu, büyük şeriat ordusunun oluştuğunu, yakında kafirleri yok edeceğini söylemiş, yanındakiler de onu tasdik etmiş. Etraflarına toplanan meraklı insanlara nutuk atmaya başlamışlar. Halk korkmuş, durum; hemen kaymakama ve askeriyeye bildirilmiş. Alay komutanı, yedek subay Mustafa Fehmi'yi olaya müdahale etmesi için görevlendirmiş. Mustafa Fehmi yanına 26 asker alarak olay yerine gelmiş.

Göstericilerin teslim olmalarını istemiş.

Bu altı kişi teslim olmayıp ateş ederek Mustafa Fehmi'yi yaralamışlar. Bu durum karşısında silahlarında mermi olmayan askerler paniğe kapılıp kaçmışlar.

Giritli Mehmet, yaralı Mustafa Fehmi'nin kafasını kesmiş, bir iple sancağın ucuna bağlamış, kasabayı dolandırmış. Herkes dehşet içindeymiş. Durum askeri birliğe bildirilmiş. Askerler gelmiş, bu altı kişinin etraflarını çevirip hepsini orada öldürmüştü. Bu hadisenin duyulmasından sonra memlekette tam anlamıyla bir dehşet havası esmeye başlamıştı.

Fitnenin en koyusunun kol gezdiği bu günlerde Efendi Hazretlerinin ve kendi selameti açısından dergâha gitmeyi doğru bulmamıştı. Ama dayanacak hâli kalmamıştı. Beş gündür Efendi Hazretlerini görmemişti.

Çok heyecanlıydı, yaptığı bir işi göstermek ve Efendi Hazretlerinin bu işi beğendiğini görmek, duasını almak isteğiyle yanıyor hem de hasretiyle kavruluyordu. Merak içindeydi. Menemen Hadisesinden sonra çok kişi tutuklanmıştı. Ya Efendi Hazretleri de tutuklandıysa düşüncesi gönlünü parça parça eyliyordu.

Geçen gelişlerinde Efendi Hazretleriyle Muhyiddin-i Arabî Hazretlerinin Kibrit kitabını okumuşlardı. Orada âlemin ömrünün 129 milyar 600 milyon sene olduğu bildiriliyordu. Âdem aleyhisselâmdan kıyamete kadar gelecek insana kadar insanların sayısının nasıl bulunacağının formülü yazıyordu. Bu formüle göre, 21 tane 100 yan yana yazılacak. Sağ tarafına da altı tane dokuz yazılacak. Bu miktarın yarısını, sonra üçte ikisi alt hizasına yazılacak. Topladıktan sonra o miktarı asıl adet ile darp edilecek ve çıkan sayı bu insanların sayısını verecekti.

Eve gittiğimde büyük bir heyecan içinde masanın üzerine büyük bir karton yaymış tarif edilen işlemleri yapmış dört türlü de sağlamasını gerçekleştirmişti.

Gece, bu yaptıklarını Efendi Hazretlerine gösterme isteğinin heyecanıyla uyuyamamıştı. Efendi Hazretlerinin bir beğenmesi, bir aferin demesi onun için dünyadaki her şeyden kıymetliydi. Bir sözü, bir bakışıyla seve seve ölüme gideceğini hissediyordu. Görememe endişesi bir türlü içinden gitmiyordu. Gitmeli, Efendi Hazretlerinin iyi haberlerini almalıydı.

Sabah namazından sonra o kadar ısrar etmesine rağmen annesinin hazırladığı kahvaltıyı bile bekleyememişti. Nice yalvarmalardan ve gözyaşından sonra güç bela annesini razı edebilmiş, Fatih-Yediemirlerden Eyüp Sultan'a Efendisine doğru yola koyulmuştu, elinde kocaman kartonla...

Nasıl geldiğinin, nerelerden geçtiğinin farkında değildi. Sanki evden çıkarken gözlerini kapamış ve gözlerini açtığında kendisini dergâhın kapısında bulmuştu.

Dergâhın kapısında bulmuştu ama kapı kapalıydı. Korktu, Menemen Hadisesinden sonra Efendi'yi de götürmelerinden. Kapıya vurma, gerçeği bir an önce öğrenme, hasretini dindirme isteğiyle yandı. Ama eli kapıya gitmedi. O kapı vurularak 'aç' diyerek açılmazdı, o kapı sevginin yakıcı ateşiyle açılır, engel ortadan kalkardı. Duvarın üzerine çıktı.

Gönlüne Mevlânâ Hâlid-i Bağdadi Hazretlerinin divanından bir beyit düştü, yanık sesle bülbülün gülün başında feryadı gibi feryat etti:

"İnnilte yârihessabâ yevmen ilel erdıl harem, belliğ selâmi ravdaten fihen nebiyyil muhterem./Ey sabâh rüzgârı, bir gün yolun Harâmeyne, Mekke ve Medîneye uğrarsa, orada bir Ravda vardır, o ravdaya benden selam söyleyin. Ey yeryüzünü dolaşan melekler, yolunuz Mekke-Medîneye uğrarsa, O Resûle benden selam söyleyin."

Heyecandan ayakta zor duruyordu. Gözleri kapıdaydı. Kapı açılacak mıydı? Efendi Hazretleri evde miydi? Ya evde değilse, ya O'nu alıp götürmüşlerse... Bu düşünce aklını başından aldı, eli ayağı tutmaz oldu. Duvardan düşüyordu, son anda hemen yanındaki bir dala tutundu. Bu halde bile gözleri kapıdaydı.

Bir tıkırdı duydu, baktı, Şakir Efendi'ydi. Hemen atladı. Kapının açılmasıyla birlikte ellerini yapıştı, heyecandan, acı bir haber duyacağı endişesinden "Şakir Efendi! Efendi Hazretleri?" ancak diyebildi, devamını getiremedi, gözlerine yaş bürüdü, ağzı kurudu. Hocasının aşkıyla kavrulmuş, boyun bükmüş talebeye baktı. Bu ne sevgi, bu ne aşktı. Ellerini kurtardı, "Merak etme Hilmi abi. Efendi iyi, seni bekliyor." dedi. Bu haberin sevinç yüküne bedeni dayanamadı, olduğu yere çöktü, "Bu güzel haberi getirdiğin için Allahü teâlâ iki cihanda aziz etsin." duasına durdu. Omzundan yakaladı, "Buyur Hilmi abi gidelim, Efendi'yi daha fazla bekletmeyelim." dedi. Davetlerin en güzeline can-ı gönülden uydu, ancak ayakları uymakta, vücudunu taşımakta zorlanıyordu.

Efendi Hazretlerinin 'bülbül' dediği kara sevdalıya baktı. Efendi Hazretleri sabahleyin iki de bir "Şakir, kapıya dikkat et, gelen olursa bekletme." diyordu. Bir ara bir ses duyar gibi olmuş ama ne olduğunu çıkaramamıştı. O anda Efendi Hazretleri seslenmişti, yanına gittiğinde neşelendiğini gülerek "Şakir, evladım! Bizim bülbül geldi, koş kapıyı aç!" buyurmuştu. Son günlerde hep üzüntülü olan Efendi'yi ilk defa neşeli görüşüydü. Efendi Hazretlerinin de 'bülbül' dediği talebesini çok sevdiğini zaten biliyordu ama bu sabah bu sevginin anladığının çok üzerinde olduğunu fark etmişti.

Efendi Hazretlerinin bulunduğu odaya geldiler. Kahvaltı ediyorlardı. Yemek yediği için selam vermedi, boyun büktü, elinde karton, bir şey demeden önüne baktı. Efendi, baktı, o bakışta nice sırlar, nice kavuşmalar vardı. Dertli bülbül, bin bir renkteki gül bahçesinde, bülbül ve güllerin arasında kaybolduğunu hissetti. "Buyur, sofraya otur. Misafir kısmetiyle gelirmiş. Gelen bülbül olursa... O bereketi kim ölçebilir." dedi.

Oturdu, elindeki kartonu bir kenara bıraktı, o kadar çok istemesine rağmen hâlâ Efendi'nin yüzüne bakamıyordu. Sesini işitmek, O'nun yanında olmak... Başka ne isterdi ki... O'na bakmaya nasıl tâkat getirirdi? Şakir Efendi, bir bardak çayı önüne bıraktı. Kahvaltıda yoğurt vardı. Efendi, yoğurtsuz pek kahvaltıya oturmazdı, "yoğurtla çay hoş olur, lezzetli olur." derdi.

Efendi, "Nasılsın, iyi misin?" diye sual eyledi.

Bu sualle gözleri doldu, hâlini nasıl arz etseydi. Kesik, kesik "Efendim... Menemen..." dedi devam edemedi, sözü gözyaşlarına bıraktı, onlar, gönlüne tercüman oldu, sarsıla sarsıla ağlamaya başladı. Utandı, Efendi'nin karşısında ağlamaktan. Ne yapacağını bilemedi. Cebine davrandı, bir mendil bulabilmek için. Ama cebini bulamadı, üzerindekiler sanki tenine yapışmış, teniyle bir olmuştu. İnci tanesi gözyaşları arasından bir elin uzandığını yüzünü sildiğini gördü. O el, başına kavradı, göğsüne yasladı. O anda zaman durdu.

"Ya dertli bülbülüm. Menemen'deki başlayan fitne yangını çok büyük. Allahü teâlâ bizleri, ümmet-i Muhammedi muhafaza buyursun. Bir fitne yüzünden binlerce din adamı gözaltına alındı, işkence gördü.

Menemen'de bir avuç esrarkeş camiye gelip fitne çıkardı. Hadisenin olduğu caminin yanında bir garnizon vardı. Buradan acemi bir teğmeni gönderdiler. Camiye ayakkabıyla girdi, hakaretler yağdırdı. Camide Lazlar vardı. Dayanamayıp karşı koydular. Ortalık karıştı. Teğmen öldürüldü. Teğmenin ölümü aranılan fırsatı verdi, fitne ateşi yandı ve sayısız Müslüman zarar gördü ve daha kim sen sıkıntılar göreceğiz belli değil."

Sözler sanki yedi kat göklerin ötesinden geliyordu. Nerede olduğunu anlamak için gözlerini açtı. Efendi'nin gönlünü yıkayan, üzüntü ve heyecanını alan bakışlarına yakalandı. Boynunu büktü, ağlamasını hatırladı, ancak sonrası hatırlayamadı. Neler olmuştu? Efendi Hazretlerinin "İç çayını." sözüyle çaya davrandı. İlk yudumu aldı, hücre hücre hayat bulduğunu, korku ve utancının gittiğini, sakinlediğini hissetti. Sonra da peynire uzandı. Efendi'nin sözleri harf harf gönlüne işliyor, burada bir olup nice bin manaya dönüyordu:

"Evladım. Fitne çıkarmak haramdır. Kur'an-ı kerimde, dinden saptırmak için fitne çıkaranların Cehenneme atılacağı ve fitne çıkarmanın adam öldürmekten daha kötü olduğu bildirilmekte... Hadis-i şerifte de, fitne çıkarana Allahü teâlânın lanet edeceği ifade edilmektedir.

En büyük fitne, şirk, küfürdür. Allahü teâlâ Kur'an-ı Kerimde

(Fitne tamamen yok oluncaya kadar kâfirlerle savaşın!) buyurmaktadır.

Fitne, günah demektir. Fitne, bozgunculuk, kavga, ihtilal, isyan, anarşi, kargaşa, bölücülük, fesat demektir."

Başına göğsüne eğmiş dinleyen talebesine baktı, yüreği sızladı... Gönlüne doğan oydu ki çok zor bir devir, çok zor şartlar onu bekliyordu, fitnenin kaynadığı zamanda, mekânlarda... Musa aleyhisselam aklına geldi. Allahü teâlâ O'nu en büyük düşmanı firavunun sarayında, ateşin içinde muhafaza etmişti. Firavun, tahtını ve dinini al aşağı edecek kişiyi elleriyle besleyip büyütmüştü. Ferahladı, yüce Mevlanın işlerine akıl-sır ermezdi. 'Abı hayat, hayat suyu, zulümatta, karanlıkta bulunur' dememişler miydi? Nice gönüllere ebedi hayat suyunu sunacak talebesini, fitne, zulümat gizleyecekti, hidayet güneşi halinde parlayıncaya, bütün engelleri aşacak kuvvette hayat suyu ırmağı oluncaya kadar... Düşmanların, firavunların şerrinden...

Sözlerine devam etti:

"Yüce Rabbimiz Bakara Suresi 191. ayet-i kerimesinde (Fitne çıkarmak, adam öldürmekten daha kötüdür.), Enfal Suresinin 73. ayet-i kerimesinde de (Kâfirler birbirinin dostları, yardımcılarıdır. Eğer, Allahü teâlânın emirlerini yerine getirmez, kendi aranızda dost olmazsanız, yeryüzünde, kargaşa, fitne ve büyük fesat çıkar.) buyurmuştur. Peygamber Efendimiz hadis-i şeriflerinde (Fitne uykudadır. Fitneyi uyandırana Allah lanet etsin!), (Din, dünya menfaatine alet edilince, fitneler zuhur eder.), (Fuhuş yayılınca fitne çoğalır.) buyurmuştur.

İşte bu günler, o günlerdir. Allahü teâlâ hepimizi muhafaza etsin."

'Amin' diyen talebesine baktı, ne çayını içiyor ne de bir şey yiyordu. Yalnızca dinliyordu. Anlaşılan o ki sohbet devam ettikçe bir şey yemeyecekti. Seslendi:

"Hilmi, evladım. Hele çayımızı tazele."

Uykudan uyanır gibi kendine geldi, Efendi'nin ne dediğini ilk anda çıkaramadı, aklında yalnızca "evladım." sözü kalmıştı,

heyecanla “Efendim?” dedi. Efendi Hazretleri gülerek “Fitneden bahsedince derinlere daldın. Fitne böyledir, insanı alır götür. Yüce Mevlam şerrinden muhafaza etsin. Baksana bardak boynu bükük durur, çay diye feryat eder.” dedi.

Efendi, “Evladım.” deyince dünyalar kendisine verilmiş gibi sevinmiş, baba hasretinin dindiğini, varlık yükünün omzundan alındığını hissetmişti. Bardağa baktı, boşalmıştı, boynu büküktü, hocasının çay isteyiş tarzı çok hoşuna gitti, elinde olmadan gülümsedi. Hemen fırladı. Çayı doldurdu, korkuyordu, istenilen hizmeti layıkıyla yerine getirememekten, eli titriyordu, tam uzatırken kolu ne olduğunu anlayamadığı bir şeye çarptı. Çay bardağı Efendi Hazretlerinin üstüne devrildi, bembeyaz cüppesi çaya boyandı, tam göğsü hizasında. Çok korktu, darılacak, “Dikkat etsene!” falan derse diye. Yüzüne bakamadı. Çok korktuğunu görünce hafifçe gülerek “Zararı yok, zararı yok, hayırdır inşallah. Bunda da bir hayır vardır.” dedi. Gülmesi ve sonrası söyledikleri, korkusunu aldı götürdü rahatladı.

Efendi Hazretleri, ona “kendine de çay dök!” derlerdi. Karşılıklı içerlerdi. “Çayı iki içmek icbarî (mecburi), üç içmek ihtiyarîdir” buyururdu. Şimdi olduğu gibi ikisi yalnız iseler, Efendi Hazretlerine çayı Hilmi Efendi verirdi. “Çay ver!” veya “dih” (Farsça, ver) derdi. Çayı açık ve şekerle içerlerdi. İçer, bitirirdi, tekrar isterlerdi. Hadi bir daha. Semaver kaynardı. Semaverden çay koyardı. Eğer hizmetkâr varsa, o yapardı. Hizmetkâr yokken Hilmi Efendi hizmet ederdi.

Bazen üçüncüyü de koydurur, yarısını içer, bardağı Hilmi Efendi’ye uzatır, “Artık içemeyeceğim bunu da sen bitir” derdi. Mübareğin çayının kalanını içer, çayın her zerresi şifa, feyz kaynağı olur, kalbi temizlerdi.

Birgün Efendi Hazretlerinin meclisinde çay içiliyordu. Çay hizmetini Şakir Efendi yapıyordu. Hüseyin Hilmi Efendi, çay istemediği halde çay getirmişti. Kırmamak için almıştı. Sonra Şakir Efendi tekrar çay getirmek isteyince Farsça ‘bes/kafi’ dedi. Şakir Efendi, şakacı olduğundan çay koymaya devam etmişti. Bu sefer

Kürtçe 'besâ/yeter." demişti. Şakir Efendi, yine aldırmayınca "Şakir ağabey, siz Kürtçe bilmiyor musunuz?" demiş, bunu Efendi Hazretleri duymuş ve hoşuna gitmiş, çok gülmüştü.

Efendi Hazretleri, çayın dökülmesiyle talebesinin çok üzüldüğünü görmekle üzüldü. Dikkatini başka yere çekmek istedi.

"Hilmi! Bu karton nedir?"

Sualle, hem sevindi hem de korktu. Sevindi, çalışmasını gösterebilecekti, korktu yoluna can kurban hocası ya beğenmezlerse endişesiyle.

Utandı, "Efendim, dedi. Muhyiddin-i Arabî Hazretlerinin Kibrit kitabında yazdığı gibi yaptım. Âdem aleyhisselâmdan Kıyamete kadar gelecek insanların sayısının hesapladım."

Efendi Hazretlerinin çok hoşuna gitti. "Ver, bakayım şu kartonu." buyurdular. Kartonu aldı, sanki ateş tutmuş gibi oldu ve uzattı. Efendi, ilk başına şöyle bir göz gezdirdi, karton bir kişinin açamayacağı kadar büyüktü. birlikte kartonu açtılar. Baştan sona dikkatlice baktı. "Okuyabilir misin?" diye sual eyledi.

Hilmi Efendi, hocasından aferin alma fırsatı doğduğu için sevinçliydi. Heyecanla atıldı, "Tabii efendim, ben mektebin birincisiyim, matematiğim de yıldızlı pekiyi" dedim. Dedikten sonra da kıpkırmızı kesildi, Efendi'nin huzurunda kendisini övmek sayılacak şeyleri nasıl söylemişti... Efendi Hazretleri güldü, gülmesi onu rahatlattı "Oku!" buyurdu.

Kartonun başına geçti. Birler, onlar, yüzler... trilyon, kentrilyon derken. Bildiği sayılar bitti, ancak rakamlar bitmedi. Takıldı kaldı. Bir şey diyemediler. Modern üniversitelerde matematik okumayan Efendi Hazretleri nasıl okunacağını öğrettiler.

"Bunu hesaplamak değil, asıl okumak marifettir" buyurdular.

* * *

Çay dökülmesi hadisesinden bir hafta sonraydı. 1931 yılının başı... Hilmi Efendi, sabahleyin yine erken gelmişti. Kahvaltıyı

Efendi Hazretleriyle birlikte yapmışlar sonra dışarı çıkmışlardı. Bahçede Murteza Efendi'nin kabir yanındaki tümsekte kanepede oturuyorlardı, Haliç'e karşı, İstanbul ayakları altındaydı, Sarayburnu, Topkapı Sarayı, Ayasofya, suriçi İstanbul'un büyük kısmı gözüküyordu.

Efendi Hazretleri çok düşünceliydi. Hilmi Efendi, ilk olarak böyle bir şeye şahit oluyordu. Kendisi yanındayken Efendi Hazretleri mutlaka konuşur, bir şeyler anlatır, ders verir, verdiği dersleri dinlerdi.

Efendi'nin böyle sessiz durmasından ürkmüştü. Efendi Hazretlerini tanıyalı iki seneyi geçmişti. O günden bugüne mümkün olan her an Efendi'nin dizi dibine koşmuş, O'nun yanında bir saniyesinin bile boş geçmemesine gayret etmişti. Bütün bunlara rağmen yaptıklarının az olduğunu fark ediyordu. Asıl gönülden gönüle akıtılanı alması gerektiğini bir an olsun aklından çıkarmıyor, o gönüle girmek için hiçbir fırsatı kaçırmıyordu.

"Efendi Hazretlerinden nasıl daha fazla istifade edebilirim, bu nimete nasıl şükür edebilirim?" düşüncesi beynini kanatırken Efendi, bir ara şöyle baktılar ve "Beni dinleyen kazanır. Ama dinleyen yok" dedi.

Bu sözle bütün hücrelerine iğne batırılmış gibi huzursuz oldu "Demek ki ben de Efendi Hazretlerini dinlemiyormuşum." düşüncesiyle eli-ayağı buz keser gibi oldu.

Efendi Hazretleri aklından geçenleri okuyormuş gibi bir müddet baktılar, "Ne olur, hiç olmazsa sen gayretine devam et. Kıymet bil." dercesine...

"Sen dinlersin, değil mi?" diye sual eyledi "Sen dinliyorsun, dinlemeye devam et." Söyleyişinde... Hilmi Efendi, hemen "Evet efendim" diye cevap verdi, o telaştan "İnşallah" demeyi unutmuştu. Telaşına Efendi, güldü, bu, sabahtan beri ilk gülüşüydü. Sanki onunla birlikte etraflarındaki her şey güldü, canlı ve cansız...

Efendi'nin (rahmetullahi aleyh) aklı selîm, bakışı keskin, görünüşü doğru, zekâsı parlak olup, tebliğ, sıdk, emanet, hikmet,

fetanet, güzel ahlâk, yüksek seciye, mutedil tabiat, mizaçta sanki büyük ceddi Resûlullah'ın (sallallahü aleyhi ve sellem) bir numunesi idi. Nefsi kötülükten arınmış, kalbi zikrullah ile tasfiye olmuş, ruhu manevi gıda ile doymuş, muhabbet gıdası ile beslenmiş ve tertemiz olmuştu. Kendisini gören Resûlullah'ın Ehl-i Beytinden olduğunu anlardı. Simasında tevazuyla heybet bir arada görünürdü. Kendisiyle konuşanların, sohbetinde ve vaazında bulunanların kalpleri ona meyleder, ondan ayrılmak istemezlerdi. Huzuru ve sohbeti o kadar zevkli ve tatlı idi ki yanında bulunanlar zamanın nasıl geçtiğinin farkında olmazlardı. Sohbeti eşsizdi.

Efendi Hazretleri sohbetin ehemmiyetine işaret için sık sık "Büyüklerden biri eshâbı ile sohbet ediyordu. Bu sırada gizli bir ses duyuldu 'Cennet kapıları açıktır, isteyen Cennete girsin' diyordu. Kimse cevap vermedi. Biraz sonra aynı ses duyuldu. Yine kimse cevap vermedi. Daha sonra bir kere daha o ses duyuldu. Mecliste bulunanlardan biri 'Şimdi sohbetteyiz, sonra' şeklinde cevap verdi.

Efendi'nin sohbetine yalnızca insanlar değil cinler de katılırdı. Yakınları cinlerden çocuğu olduğunu söylerdi.

Dergâhta teravih kılınırdı. Teravih tesbihi sırasında ehibbanın çoğu cinlerin de tespih seslerini işitirlerdi.

Efendi Hazretleri, aradan geçen senelere rağmen, doğduğu, büyüdüğü, hocalarının, anne-baba ve akrabalarının bulunduğu diyarı unutamıyordu. Unutmak bir yana gün geçtikçe hasret fazlaşıyordu.

Hocasının bu halini bilen Hüseyin Hilmi Efendi, "Acaba Efendi Hazretleri yine memleketi mi hatırladı, bunun için bugün böyle üzüntülü..." diye düşünüyordu.

Seyyid Fehîm Hazretlerinin torunu Seyyid Tâhâ Efendi İstanbul'a geldiğinde, Efendi Hazretleri ona Aras'taki ağaçları bile sordu. Van'a dönerken de "Seyro'ya arz-ı hürmet ederim. Size Van çılbırı yapsın, yerken beni hatırlayın. Seyyid Fehîm Hazretlerinin bulağından benim yerime de için" buyurmuştu.

Bunları işiten Hüseyin Hilmi Efendi, "Elimden gelse de Efendi'yi Van'a götürsem, özlediği yerleri tek tek gezdirebilsem."

isteğiyle yanmıştı.

Seyro, Arvâs'taki dergâha hizmet eden Seyran adındaki hizmetkâr kadındı. Seyyid Fehîm Hazretleri zamanından kalmaydı. Ailenin fertlerine, bilhassa küçüklerine karşı rahat, hatta mütehakkimâne konuşurdu. Hatta bir gün Seyyid Sâlih efendiyi "Sâlih" diye ismiyle çağırmış; o da şaka olsun diye "Buyur Şıh Seyro" demiş. Seyro bunun üzerine "Yani beni şıh diye çağırın demek istiyorsun." demişti.

Zikredilen bulak da, Müküs'den Arvâs'a gelmeden solda kayalardan sızarak akan bir su idi. Altı yosun tutmuştu. Atlılar, atlarından inmeden ağızlarını dayayıp oradan su içerlerdi. Tâhâ Efendi ne zaman buradan geçse, emre imtisalen buradan su içerdi.

Efendi Hazretleri, yalnızlıktan, devrin zulmetinden, sahipsiz kalmaktan şikayet ederek zaman zaman; "Bî-kes kaldık" derdi. Bunu çok söylerdi. Sık sık "Herkesin var bir kesi, ben bî-kesin yok kimsesi. Ben bî-kesin sen ol kesi, ey kimsesizler kimsesi!" derdi.

Tekkede, eskiden kalma emektar Fazlı pehlivan vardı, yüz otuz yaşında derlerdi. Ayakları ağrır, devamlı "dizlerim, dizlerim" diye inlerdi. Ezani saat on ki oldu mu tekkenin kapısını kapatır, sabah beş oldu mu açardı. Çarşı pazar işlerini de bu yapardı.

Tekkenin hesabını aktar Âbidin Efendi tutardı. Her akşam dükkânını kapattıktan sonra tekkeye gelir, Efendi Hazretlerine hesapları arz ederdi. Ayrıca günlük havadisleri anlatırdı. Tekkeye gelmek isteyenler de önce bunu bulurdu. O yanlarına bir çocuk katıp tekkeye çıkarırdı. Tekkenin masraflarını ayarlayan da Ziyâ Bey idi. Varını yoğunu tekkeye harcardı.

Hilmi Efendi, Efendi'nin 'Sen beni dinlersin değil mi?" sözünden sonra her azası kulak olmuş o mübarek ağız ve gönülden gelecek bir isteğe bakıyordu. Efendi Hazretlerinin en ufak bir arzusu için malını, canını her şeyini ortaya koymaya kesin kararlıydı.

Hilmi Efendi bu düşüncelerle meşgulken Efendi Hazretleri "Fatih Camii'nin bahçesindeki sergide Ma'lumât-ü Nâfi'a kitabını

gördüm. Param olsa alırdım, çok kıymetli kitaptır, onu okuyun." buyurdu.

Hilmi Efendi, bunu duymasıyla birlikte hareketlendi o kitapları almaya gitmek için... Yerinden fırlamamak için kendini zor tuttu. Efendi'nin yanından izinsiz kalkılmazdı. O kitapları getirmek için anlatılmaz bir istek duyuyordu, çünkü Efendi onları almak istemiş, parası olmadığı için de alamamıştı ve bunu beyan eylemişti. O şimdi nasıl dururdu.

Efendi Hazretleri "Evladım, ben istirahat için çekiliyorum. Öğle namazında buluşuruz inşallah." dedi ve yerinden kalktı. Odasına doğru yürüdü.

Efendi, kapıdan görünmez olur olmaz fırladı. Hiç kimseye görünmeden dergâhın kapısından dışarıya çıktı, çıkmasıyla birlikte koşmaya başladı. Yokuştan Eyüp Sultan Hazretlerine doğru. Görenler, askeri öğrenci elbisesi içinde koşan delikanlıya şaşkın şaşkın bakıyorlardı. Ama onun hiçbir şeyi gördüğü yoktu. Gözlerinin önünde yalnızca Fatih yolu, gönlünde Efendi Hazretlerinin 'param olsa kitapları alırdım." diyen siması vardı. Efendi'nin tek bir isteği Onun için dünyalara bedeldi. Bu isteği yerine getirmek için seve seve canını, sahip olduğu her şeyi verirdi.

Nereden nasıl geçtiğini fark etmeden koşuyordu hem de aralıksız. İçinde bir endişe vardı, ya kitaplar satılmadan yetişemezsem diye... Sanki iki üç saniye gecikse kitaplar satılacak ve Efendi Hazretlerinin arzusunu yerine getiremeyecekmiş gibisine geliyordu. Bu düşünce onu çıldırtıyor, gayrete getiriyor, bütün gücünü, her nefesini kullanarak koşmasına sebep oluyordu. Sanki Efendi Hazretleri de önündeydi ve tebessüm ederek ona rehberlik ediyordu.

Nefesi tıkanır gibi oldu, nefeslenmek için durdu. Bir eli kalbinin üzerinde hızlı hızlı nefes alırken etrafına baktı. Gözlerine inanamadı. Fatih Camisi'nin kuzey girişindeydi. Ne zaman nasıl gelmişti, farkında olmamıştı? Bu hâle hayret etmedi, o, Efendi'nin bir arzusunu yerine getirmek için koşmuştu. Bir anda kendini dünyanın öteki ucunda bulsaydı yine hayret etmezdi, arada Efendi

Biraz nefeslendikten sonra kitapçının yanına gitti. Baktı, kitapları tezgah üzerinde göremedi, dikkatle tekrar baktı, yine göremedi. Çok sevdiğini görememiş, kaybetmiş gibi oldu. Hâli kitapçının dikkatini çekti, neyi aradığını sordu, "Ma'lumât-ü Nâfi'a" kitabını aradığını söyledi. Gözleri satıcının dudaklarındaydı, "Satıldı, elimizde kalmadı." dememesi için gönlü dualardaydı. Kitapçı bir şey demedi. Dikkatle Hilmi Efendi'ye baktı, askeri talebe elbiseli bir kimsenin bu kitabı sormasına şaşırmış gibiydi. O ise idam hükmü bekleyen zanlı gibiydi, iki dudak arasından çıkacak fermanı bekliyordu. Ama beklediği ferman gelmedi.

Satıcı, konuşmak yerine tezgah altına uzandı. Gözleri tezgah altından çıkacaklardaydı. Satıcı, nihayet konuştu, "Hiç ilgilenen olmadığı için tezgah üstünden kaldırmıştım." diyerek kitapları çıkardı. Sevinçten kalbi duracak gibi oldu. On dört tane vardı. Tanesi on beş kuruştu. Pazarlık falan yapmadan ön dördünü de aldı. Niyeti pazarlık yapmaktı... hatta satıcı nefes nefese, çok istekli olarak geldiğini görüp fiyatı artırmasın diye biraz beklemişti. Ama kitapları görünce anlatılmaz bir sevince kapılıp, pazarlık yapmayı unutmuştu. İstenilen parayı hemen verdi, bütün servetini istese vermeye hazırdı.

Kitapları alıp göğsüne bastırdı, bütün düşüncesi kitapları bir an önce Efendi Hazretlerine ulaştırmaktı. Koşarak tezgahın başından ayrıldı, yönü Eyüp Sultan'a Efendi Hazretlerine doğruydu. Satıcı bu garip alıcının arkasından baka kaldı.

Koşarak döndü, dergâha vardığında öğle ezanı okuyordu. Bir kitapçının yanından ayrıldığını bir de dergâha varışını hatırlıyordu. İki menzil arasını sanki koşmamış gibiydi.

Rüyada gibi öğlen namazını kıldı. Namazdan sonra yemeğe otururlarken "Efendim, kitapları getirdim." diyerek Efendi Hazretlerine uzattı. Kitapları aldılar, yüzleri gonca gülü açılması gibi açıldı tebessüm ettiler.

"Maşallah. Ne zaman gittiniz geldiniz. Allahü teâlâ razı olsun, iki cihanda aziz etsin. Bu kitaptaki bilgileri 'Faydalı Bilgiler' diye bütün dünyaya yaymanızı nasip etsin. Bu kitabı Ahmet Cevdet Paşa, rüştiye mekteplerinde okutulmak üzere yazmıştır. Çok faydalıdır, ehl-i sünneti ve hristiyanlığı anlatmaktadır."

Kitaplardan birini "Bugünün yadigârı olarak bu sizde kalsın. İnşallah ehl-i sünnet bilgilerini nice lisanlarda bütün dünyaya yaymak size nasip olur." diyerek Hilmi Efendi'ye verdi.

Efendi Hazretlerinin elinden gelen kitabın kor gibi bütün vücudunu yaktığını hissetti. Rüyada gibiydi. Çok sevinçliydi, Efendi'yi sevindirmiş, duasına kavuşmuştu. Endişeliydi, şükretmesi gereken nimetler çoğalmış, Efendi Hazretleri üzerine kitapların yayılması emanetini yüklemişti. Ya bu emanete layık olamazsa... Bunları düşünmek bile istemedi. Elinden gelen her türlü gayreti gösterme, Efendi ile birlikte olmak için hiçbir fırsatı kaçırmama, bir saniyesini bile Allahü teâlânın razı olmadığı işle geçirmeme kararını kuvvetlendirdi... bunu ihsan etmesi için Allahü teâlâya yalvardı.

Kitaplar geldikten sonra Efendi'nin sabahki durgunluğu gitmiş. O gün hem anlatmış hem de şakalaşmıştı.

Gelen-giden eksik olmamış, semaver hiç sönmemiş, sofra yerden hiç kalkmamıştı. Gelen, maddi-manevi rızkını alarak ayrılmıştı.

Yatsıdan sonra herkes gitmiş yalnızca Dârüşşefaka Türkçe muallimi Rıfkı Bey ve o gün yaşadıklarıyla rüya âleminde olan Hilmi Efendi kalmıştı.

Efendi Hazretleri, Yatsı namazından sonra hiç konuşmuyor, ellerini dizlerinin üzerinde birleştirmiş, yere bakarak düşünceli, dalgın oturuyordu. Sıkıntılı olduğu anlaşılıyordu. Hilmi Efendi ve Rıfkı Bey de önlerine bakarak duruyorlardı.

Birden "Haydi kalkınız, gidiniz" dedi. Şaşırdılar, böyle demek hiç âdeti değildi.

Gitmek için izin istenirdi. Gitmek isteyen Şakir Efendi'ye göz-kaş ile işaret eder o da Efendi'ye Kürtçe söylerdi. Ondan Kürtçe izin alındıktan sonra Şakir Efendi, "Kalkabilirsiniz." derdi. Onlar, 'Şakir

Efendi gelse de kaş-göz işareti yaparak izin alıp gitsek' diye düşünürlerken "Haydi, gidiniz" emri gelmişti.

Kalktılar, her zaman olduğu gibi el öpmek istediklerinde el öptürmeyip "Haydi durmayın, çabuk gidin" dedi. Şaşkınlıkları fazlalaşmıştı. "Baş üstüne Efendim." deyip dışarı çıktılar.

Rıfkı Bey, hemen bahçeye ve sonra da sokağa çıktı. Hilmi Efendi, şadırvanın yanında eğilip ayakkabılarımın iplerini bağlarken yanına biri gelip "Ne duruyorsun? Haydi git!" dedi. Telaşla konuşana baktı, Abdülhakîm Efendi'ydi. Efendi'den böyle bir muameleye alışık olmayınca 'bir kabahat mi yaptım, yanlış bir harekette mi bulundum?" düşüncesiyle üzüldü.

"Ayakkabılarımı bağlıyorum efendim." diyerek kendini savunmaya çalıştı. Her zaman olduğu gibi başka elbise ve ayakkabısı olmadığı için yine askeri elbise ve ayakkabılarla gelmişti. Askerî botların iplerinin bağlanması uzun sürüyordu.

Efendi Hazretleri sertçe "Git, sokakta bağla, burada durma." dedi. En sevdiği kişi tarafından birbiri arkasından dört defa "Gidiniz" emriyle karşı karşıya kalan gönlü daha fazla dayanamadı. Gözyaşları pınarlarından akmaya başladı. Koşarak dergâhtan çıktı.. Yokuştan aşağı Eyüp Sultan Hazretlerine doğru hem koşuyor hem de ağlıyordu.

Omzuna bir el dokundu, irkildi, baktı Rıfkı Beydi. Omzunu sıkarak "Üzülme" dedi. Gözyaşları içinde konuştu: "Nasıl üzülmeyeyim Rıfkı ağabey. Tam dört defa hem de bir biri ardından... Efendi Hazretlerinin 'git' hitabına maruz kaldım. Buna nasıl dayanırım? O'ndan başka gidecek, sığınak kimim var. Babam da o, hocam da o..."

Rıfkı Bey, elinden kuvvetlice sıktı.

"Üzülme. Efendi Hazretleri için bütün dünya bir tarafa sen bir tarafa. Buna hepimiz şahidiz. Sanki Efendi Hazretleri İstanbul'a yalnızca seni yetiştirmek için gelmiş gibi... Bu akşam böyle yaptıysa mutlaka bir sebebi vardır. Yarın ilk işin dergâhta neler olduğunu

öğrenmek olsun. O zaman bütün bunları bizim iyiliğimiz için yaptığını anlayacaksın. Haydi şimdi, Eyüp Sultan Hazretlerinin huzuruna gidelim. Hem Efendi hem de kendimiz için dua edelim."

Rıfkı Bey'in sözleri biraz olsun garip bülbülü rahatlattı, nimete şükür yükünün ne kadar ağır olduğunu hatırlattı. Efendi Hazretleri kendisini yetiştirmek için İstanbul'a gelmişti ha... Rıfkı Bey de Ziyâ Bey gibi konuşmuştu. Bu nimetin şükrünü nasıl yapar, O'nun vârisi olmak yükünü nasıl taşırdı?

Aynı günde hem sevinci hem de üzüntüyü zirvede yaşamıştı. Sabahleyin Efendi'yi bulamamak korkusuyla gelmiş, bulmuştu. Akşam da ertesi gün bulamamak korkusuyla ve 'git' emriyle ayrılıyordu. Gün ortasında da Efendi'yi sevindirmekle, duasını almakla sevinmişti. Gün sonunda ise üzülmüştü.

O gece uyuyamadı, "Acabalar, niçinler" beynini ve gönlünü tırmalayıp durdu. Ertesi gün, derse girmeyip çok erken saatte Eyüp Sultan'a geldi. Akşamki 'git' emrinden sonra tekkeye gitmeye cesaret edemedi. Tekkenin ihtiyaçlarını karşılayan, hesaplarını tutan aktar Abidin Efendi'nin dükkanına geldi. Daha gelmemişti. Hemen Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesine gidip Efendi Hazretleri için ve kendisinin O'nun hakkına riayet edebilmesi için dua etti. Döndü, Abidin Efendi'nin dükkanı hâlâ açılmamıştı. Beklemeye başladı ancak heyecan ve üzüntüden yerinde duramıyordu. Fazla beklemeden Abidin Efendi geldi, hemen yanına koştu, selam verdi. Onu gören Abidin Efendi'nin rengi değişti, çok üzüntülüydü. Ellerine sarıldı.

"Abidin amca. Akşam Efendi Hazretleri hiç yapmadığı bir şeyi yaptı. Bizi âdeta kovarak dergâhtan gönderdi. Efendi nasıl? Neler oluyor?"

Cevap vermek istedi, dudakları kıpırdadı ancak devam edemedi. Dudakları yerine gözler konuştu. Ağladığını görünce telaşla sordu:

"Yoksa Efendi'yi götürdüler mi?"

Yine ses çıkmadı, 'evet' manasında başını salladı. Omuzlarından

tutup sarstı?

“Kim, nereye götürdü?”

Suali sormuştu ama ne olduğunu az çok tahmin ediyordu. Menemen fitnesi Efendi Hazretlerini de vurmuştu.

Abidin Amca, sağına soluna korkuyla baktıktan sonra nihayet konuştu:

“Dükkana gir, orada konuşalım.”

Dükkana girdiler. Kepengi yarı kapalı bıraktılar. Hilmi Efendi’yi bir tabure verdi, kendi de karşısına oturdu, gözleri yaşlı anlattı:

“Her şey akşam siz çıktıktan hemen sonra olmuş. Dergâhın ön kapısından çıkar çıkmaz arka kapıdan bahçeye yirmi kadar polis girmiş. Yani bir dakika gecikseymişsiniz siz de göz altına alınacakmışsınız.”

Hilmi Efendi, göz yaşlarına mâni olmak için gözlerine sıkıca yumdu, ama mâni olamadı. Efendi, talebeleri için kendini feda etmişti. Abidin Amca açıklamasını sürdürdü:

“Ayaklarında ayakkabılarla camiyi, evi her yeri aramışlar. Efendi’nin ‘müsaade edin, kadınlar kendilerini toparlasınlar ricasını bile dinlememişler, paldır küldür bütün odalara girmişler, kapalı ne varsa açmışlar, ortalığa saçmışlar. Suç delili olarak muallim Hâlid Turhan Bey’in Efendi Hazretlerine yazdığı bir mektuba, Seyyid Fehîm Hazretlerinden kalma sarığa ve dün senin getirdiğin yazılı kartona el koymuşlar.”

Hilmi Efendi’nin aklı başından gidecek gibi oldu.

“Ama onda yalnızca rakamlar var. Âdem aleyhisselamdan Kıyamete kadar gelecek insanların sayısını gösteren... Böyle bir şeyi nasıl yaparlar?”

“Rakamları görünce sihir falan sanmışlar herhalde... Şakir Efendi bu kartonu atmak isteyince Efendi attırmamış, ‘Hilmi’nin hatırasıdır, kalsın.’ demiş.”

Kendi getirdiği şeyin suç delili kabul edilmesi çıldırtacak gibi

oldu, ayağa fırladı.

"Efendi'yi nereye götürdüler. Gidip bu kartonun ne olduğunu anlatayım. Efendi Hazretlerini kurtarayım."

Abidin Amca, zorla yerine oturttu.

"Çocuk olma otur yerine. Karton, mektup hepsi bahane."

"Nereye götürmüşler?"

"Nereye olacak, siyasi şubeye."

Hilmi Efendi, yine kalkmak için davrandı.

"O zaman hemen gidelim. Ben askeri talebe olduğumu, Efendi'nin yasak bir şey yapmadığını söylerim. O zaman salarlar."

"Bırak salmayı seni de içeri alırlar, askeri talebeliğin biter, bütün emekler boşa gider."

Sese döndüler, konuşan Ziyâ Beydi. Ziyâ Bey'i gören Hilmi Efendi, koştu, ellerine sarıldı.

"Ziyâ Amca. Ne olur, Efendi'yi kurtaralım. Ben ne gerekirse yapmaya hazırım."

Abidin Amca, tarafından durumdan haberdar edilen Ziyâ Bey, garip bülbülü yerine oturttu, sevgiyle omuzlarından tuttu.

"Hilmi, kardeşim. Senin yapacağın en güzel şey, Efendi Hazretleri tekrar aramıza dönene kadar buralarda, dergâhın yanında hiç gözükmemen."

Bir yerine bıçak saplanmış gibi yerinden zıpladı, itiraz etti:

"Ama nasıl olur? Efendi Hazretlerinin, ailesinin desteğe ihtiyacı var. Böyle zor günlerde mesuliyetten nasıl kaçarım? Bunu bana nasıl yakıştırırsın."

Kuvvetle omzunu sıktı.

"Kardeşim. Seninkisi mesuliyetten kaçmak değil. Gelecekte bütün insanlığın mesuliyetini yüklenmek için tedbirli davranmaktır. Askerlikten atılmış değil, subay çıkmış bir Hilmi'ye

ihtiyacımız var. Merak etme, biz Efendi ve ailesi için gerekeni fazlasıyla yapacağız. Sana düşen dediğimiz gibi buralarda gözükmemen. Merak etme, seni habersiz bırakmayacağım. Her gün akşam namazında Beyazıt Camii'nde Efendi'yi ilk gördüğün yerde buluşalım. Haydi sen şimdi doğru derse..."

Hilmi Efendi, Ziyâ Bey'in sözlerine isyan etmemek 'Ben korkak değilim, Efendi Hazretleri için severek ölümü göze alırım." dememek için kendini zor tuttu. Düşününce Ziyâ Amca'ya hak verdi. Bir müddet dertleştikten sonra, onlara "Allaha ısmarladık" diyerek gözyaşları içinde okul yoluna düştü.

Ziyâ Bey ve Abidin Amca, Hilmi Efendi'yi gönderdikten sonra Seyyid Abdülhakîm Efendi'yi görmek için Sirkeci'deki birinci şubeye gittiler. Görüşmelerine müsaade edilmedi. Ancak birkaç takım elbise, makas gibi daimi lazım olacak şeyleri teslim edebildiler. Ertesi gün deniz yoluyla Bandırma'ya oradan da Menemen'e gönderileceğini ve askeri mahkemeye çıkarılacağını öğrendiler.

Ziyâ Amca, hemen Efendi Hazretlerini çok seven, zeki, ilm-i siyasiyi bilen birini bulup, bolca para verip Menemen'e yolladı, orada her türlü desteği vermesi için...

Takip eden gece, başta Hilmi Efendi olmak üzere, ehibbadan kimse uyumadı, hep Efendi Hazretleri için dua ettiler.

Efendi Hazretleri, yakınlarına haber verilmeden ertesi günü Tarı vapuruyla Bandırma'ya gönderildi, oradan trenle Menemen'e gönderilmek, Menemen'de de askerî mahkemeye çıkarılmak üzere...

23 Aralık'ta gerçekleşen planlanmış Menemen Hâdise münasebetiyle şeyh ve şeyhlik iddia eden kim varsa, toplanıp Menemen'e gönderilmişti. Seyyid Abdülhakîm Efendi Hazretleri ise, tarikat, siyaset ve de dış dünya ile alâkalı hiçbir faaliyetleri, kanunlara aykırı hiçbir işi olmadığı halde, evinden alınarak götürülmüştü

Efendi'nin götürüldüğü gün Ziyâ Bey, söz verdiği saatte, sözleşilen yere geldi. Hilmi Efendi'yi boynu bükük ağlarken buldu,

gelişmelerden haberdar etti ve bu yapılanlara karşı en güzel cevabı çok çalışıp Efendi Hazretlerinin maddi-manevi mirasına sahip çıkarak... mücadele için gereken güce sahip olarak verebileceğini söyledi.

İslâm düşmanlığı ile meşhur gazeteler, Efendi'nin vapurla gönderildiğinin ertesi gün salyalarını akıttılar. "İrtica şebekesinin Akhisar kolunun, en faal kumandanı Şeyh Abdülhakîm yakalandı" şeklinde, sanki dağda bir eşkıya uzun çarpışmalar sonucu yakalanmışçasına başlık attılar.

Seyyid Abdülhakîm Efendi'nin Akhisar'da bağlıları, sevenleri vardı. Akhisar da Menemen'e yakındı. Bu yakınlığı ve ilgiyi, Efendi'yi taciz için fırsat bilmişlerdi.

Bu gazeteler bütün memlekette bir terör havası estiriyorlar, Müslümanlara karşı ateş püskürüyorlardı. Neye suç denildiği anlaşılamıyordu. Kur'ân hocalarının evleri basılıyor, Kur'ân cüzleri, din kitapları toplanıp yakılıyordu.

Müslümanlar, Kur'ân-ı kerîm cüzlerini, din kitaplarını, tavan aralarına, kuyulara saklıyordu. İslâm düşmanları, içki masalarında (Deve çobanı, Arap Mehmedi mezardan çıkarıp bacaklarını kestireceğim) diyor. Yaltakçılar, çanak yalayıcılar tarafından alkışlanıyordu. Önlerinde oynattıkları Rus kızlarının göğüslerine yapıştırdıkları bin liralıklar tükenince, banka çeklerini yazıp takıyorlardı. Kapalı havuzlarda yüzdürmek ve habîs işleri yaptırmak için, Ermeniler vâsıtası ile Romanya'dan parlak oğlanlar getirtiyorlardı. Bu yolda taşkınlık, şaşkınlık alıp gidiyordu. Ezan sesleri, artistlerin çığlıklarına karışarak keyifleri bozulduğu için 'minareler yıkılsın' deniliyordu.

"Kızım başını aç. Umacı gibi oturma." gibi nice sözlerle Allahü teâlânın emirleri ayaklar altına alınıyordu. Sarhoşlar birbirlerinden din yaratmak, mucize yapmak bekliyorlardı.

Efendi Hazretleri ile beraber, Akhisar'da bulunan Hafız Hasan, Mustafa Kaptan, Râşid Efendi Şerafeddin ve Hâlid Turhan beyler de tevkif edildi.

Ne olmuştu da Menemen Hadisesi patlak vermişti. Anlatılanlara göre devletin ileri gelenlerinden birisi Bursa'da köşkünde otururken bir şey dikkatini çekmiş. Köşkün önünden birçok otomobil geçmiş. Otomobilin çok az olduğu Bursa'da bir anda çok miktarda otomobil geçince merak etmiş "Bunlar nedir, nereye gidiyorlar, çabuk öğrenin." demiş. Hemen koşuşturmuşlar, durumu öğrenmişler ve "Efendim. Erbilli Esad Hoca isminde bir Nakşi şeyhi var. O Bursa'ya geliyormuş. Bunlar, Mudanya iskelesine onu karşılamaya gidiyorlarmış, elini öpüp duasını almak için." Şeklinde rapor vermişler.

O yetkili kişi "Ne, demiş. Ben Bursa'ya geldim. Beni böyle karşılamadılar. Bu Esad Hoca denen yobazı temizleyin"

İşte bu emir üzerine, Esat Hoca ve diğer şeyhleri toplamaya bahane bulmak, Müslümanları iyice sindirmek için Menemen Hadisesi en iyi fırsat bilinmişti.

Menemen'de savcı karşısına çıkarılan Efendi Hazretleri, evdekilerinin, geride bıraktığı ehibbanın halini düşünüyordu. Birisi ise hiç aklından çıkmıyordu. Zihni ve gönlü her an Hüseyin Hilmi Efendi'yle, garip bülbülünleydi. Acaba ne yapmıştı? Göz altına alınmasını nasıl karşılaşmıştı? Ziyâ Bey ona hakim olabilmiş miydi? Bir çılgınlık yapmasına mâni olabilmişler miydi? Şu anda ne yapıyordu?

Efendi Hazretleri, ifadelerini verirken yeri geldi, bir hadîs-i şerîf okudular. İfadesini alan savcı, "Peygamber, Peygamber deyip duruyorsunuz. O Muhammed dediğiniz, ümmî idi, hem de sükûtî adamdı, çok konuşmazdı. Siz böyle binlerle söz uydurup duruyorsunuz" dedi. Efendi Hazretleri buna hiç cevap vermedi.

Savcı, Efendi'ye yaşını sordu, o da nüfus kâğıdındaki kaydı dikkate alarak '65 veya 66..." cevabını verdi. Savcı güldü.

"Çok Cennetten, Cennetteki hurilerden bahsediyorsunuz ama ölüm söz konusu olunca oraya gitmekten kaçıyorsunuz."

Efendi Hazretleri savcının sözlerine şaşırdı.

"Beyefendi. '65 veya 66' yaş cevabımla sözlerinin arasında bir irtibat kuramadım. Böyle bir neticeyi nasıl vardınız."

Savcı asabi bir şekilde konuştu.

"Efendi bilmez gibi konuşma. Kanunlara göre 65 yaş ve üzerindekiler idam edilmezler. Ölümden kurtulmak için kendini 65 yaşında göstermeye çalışıyorsun."

"Ecel gelmişse 65 falan dinlemez. Saniye şaşmaz."

Efendi Hazretlerinin müdde-i umumi denilen Divan-ı Harp savcına ifade verdiği günlerde sevdikleri dua etmekten başka bir şey yapamıyordu. Özellikle de Hüseyin Hilmi Efendi, ne yapacağını şaşırmıştı. Ne yapsın, nasıl hareket etsin bilemiyordu. Ziyâ Bey'in söylediği şekilde hareket etmekte zorlanıyordu. Eyüp Sultan'a gitmeme, dergâha uğramama sözüne rağmen Eyüp Sultan Hazretlerinin huzuruna gelmeden yapamıyordu. Dergâha çıkmıyordu. Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesinde gözyaşları içinde dua ediyordu, Efendi Hazretlerinin kurtulması için. Şakir Efendi'yi uzaktan görüyordu ama yaklaşmıyordu.

Polisler ararlarsa diye evdeki Kur'an-ı Kerim cüzlerini tavan arasında tahtaların arasına saklamıştı. Ev içinde Kur'an-ı Kerim okumaktan korkuyorlardı. Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesinde yaptığı dualar yetmiyordu. Her namaz sonrası ve yatmazdan önce gözyaşları içinde hocasının kurtulması için dua ediyordu.

Sevenlerinin kurtulması için gözyaşları içinde dua ettikleri günlerden bir günde, Efendi Hazretlerinin götürülmesinden tam bir ay sonraydı.

Cumhuriyet Gazetesi, "Yarın Abdülhakîm ve avanesinin mahkemesi var." diye yazdı. Her harf, Efendi'yi sevenlerin gönlüne hançer gibi saplandı.

Menemen Hadisesi sebebiyle ilk elde tutuklananların yargılaması bitmişti. General Mustafa Muğlalı başkanlığında kurulan Divan-ı Harp Mahkemesi, 37 kişinin idamına, 40 kişinin ceza-i ehliyeti olmaması sebebiyle salıverilmesine, 27 sanığın beraatına karar vermiş, 41 kişiye de çeşitli cezalara çarptırmıştı. Kararlar Meclisin onayına sunulmuştu.

İdam hükümlülerinin 6'sının yaşı küçük olduğundan, onların ölüm cezaları ağır hapse çevrilmişti. Türkiye Büyük Millet Meclisi Adalet Divanı, ayrıca iki idamlığın cezasını 2 yıl hapse çevirmişti.

Kalan 28 sanık, 3 Şubat 1931 gecesi Menemen'de idam edilmişti. Bazıları Mustafa Fehmi'nin başının kesildiği yerde asılmıştı. Ne işse son zamanlarda Mustafa Fehmi'nin sonuna Kubilay da eklenmişti. Mustafa Fehmi Kubilay deniyordu. Anlaşılan o ki ismi yalnızca Mustafa Fehmi olan birinin devrim şehidi olmasını akılları kabul edememişti. Mahkûmlardan biri idam sehpasının önünden kaçmıştı.

Daha önce bu idam ve mahkûmiyet haberlerini gazetelerden okuyan, radyodan dinleyen Efendi Hazretlerinin yakınları, 'Yarın yargılanacak." haberiyle tam manasıyla perişan olmuşlardı. Ya Efendi içinde idam kararı verilirse? Ne yaparlar, nasıl yaşarlardı? Mahkeme 65 yaşı dikkate alır mıydı?

Mahkeme gününün gecesi sevenleri uyamadılar, bütün gece dua ettiler.

Seyyid Abdülhakîm Efendi, 'Divan-ı Harb Mahkemesi' huzurunda bütün müdafaasını, 'Sen şeyhmişsin?' iddiasına verdiği cevaba dayandırdı.

Mahkeme Başkanı Muğlalı, kürsüsünden 'Buranın tek hâkimi benim, ölümün iki dudağım arasında' edasında 'Sen Nakşi Şeyhi imişsin, bu iddiaya ne diyorsun?' diye sordu.

İki jandarmanın arasında oturmakta olan Efendi Hazretleri, büyük bir vakarla yavaşça kalktılar. Önce kendisiyle birlikte yargılananlara sonra mahkeme heyetine en son olarak da başkana baktılar ve acele etmeden tane tane konuştular:

"Şeyhler iki kısımdır. Birincileri yalancı şeyhler... Milleti soymak için şeyhlik yapıyorlar. Sarık kafalarında, cübbe arkalarında... Ama kalplerinde ve kafalarında hiçbir şey yok. Boş... Bunlar, sahtekâr kimselerdir. Bunlar din hırsızlarıdır. Milletin dinini, imanını çalıyorlar.

Ben elhamdülillah bunlardan değilim, ben böyle şeyhlik yapmaya tenezzül etmem.

İkinci şeyhlere gelince... Bunlar hakiki kemâlât sahibidirler. Allahü teâlânın seçtiği, sevdiği kullardır. Resûlullah efendimizin vârisleridir, âlimdirler, fâdıldırlar, keramet sahibidirler.

Ben aciz birisiyim. Onların eteğine bile dokunamam, onlara hizmetçilik yapmaya bile layık değilim. Onlar çok büyük, binaenaleyh onlardan değilim. Birincilerden değilim, onlardan da değilim. O halde ben şeyh değilim.

Ben şeyh değilim ve o yüce mertebeye layık olmaktan uzağım. Yok, şeyhlik, zamanımızda gördüklerimin hâli demekse, ona da tenezzül etmekten münezzehim."

Efendi Hazretlerinin her biri ok gibi zihinlere ve gönüllere saplanan bu sözleri karşısında mahkeme heyeti şaştı, kaldı. Başkan üyelere bir şeyler sordu, tekrar Efendi'ye döndü.

"Sen Esad hocayı tanıyor musun?"

"Hayır efendim"

Halbuki Efendi Hazretleri Esad Hocanın evine gitmiş, kendisiyle konuşmuştu. Canı, hürriyeti tehlikede olduğu, yargılayanlar adil olmadığı için şeriat hükmünce 'tanımıyorum." demişti.

Muğlalı suallerine devam etti:

"Hiç görmedin mi?"

"Hiç görmedim efendim.".

"İsmini de işitmedin mi?"

"Efendim, ben köylüyüm. Anadolu'nun Başkale kazasından geldim. Böyle şeylerden benim haberim yok"

Başkan Halid Turhan Bey'in mektuplarını gösterdi.

"Halid Bey'in yazdığı bu mektuplar hakkında ne diyorsunuz?"

"Efendim, bilirkişinin de belirttiği gibi mektuplardan biri Halid Bey'e ait değildir. Diğeriyse tasavvufa meraklı bir dostun bir dosta

yazdığı mektuptur."

Mahkemeye delil olarak Hâlid Turhan beyin Efendi Hazretlerine yazdığı iddia edilen iki mektup takdim olunmuştu. Hâlid Turhan Bey, mahkemede "Bu mektuplardan birincisini ben yazdım. Ama diğeri bana ait değildir. Çünkü ben edebiyat muallimiyim. Darülfünun mezunuyum. Bu mektupta nice gramer hataları vardır. Takdir buyurursunuz ki, benim gibi birisi böyle hatalar yapamaz" demişti. Hâlid Turhan Bey'in Efendi Hazretlerine yazdığı ve suç delili olarak kabul edilen mektup, bilirkişi tarafından incelenmek üzere Darülfünun İlâhiyat Fakültesi'ne gönderilmişti. Bilirkişi raporu, bu mektupta geçen ifadelerin siyasi olmayıp tasavvufî mahiyette olduğu şeklinde gelmişti.

Efendi Hazretlerinin sorgulaması bittikten sonra Başkan, üyelerle görüştü ve 'karar' dedi. Bu söz üzerine mübaşir, "Karar açıklanacak, herkes ayağa kalksın." diye bağırdı. Zanlı ve jandarmalar ayağa kalktı. Muğlalı, "Davanın görülmesi sona ermiştir. Nihai karar, yarın değil öbür günkü duruşmada açıklanacak." dedi ve yerinden kalktı.

Duruşmanın yapıldığı günün gecesi Efendi'nin aşkı ve hasretiyle yanan Hüseyin Hilmi Efendi, heyecandan uyuyamadı. Sabahleyin kaldığı yurttan Beyazıd Meydanına çıktı. Bayiden Cumhuriyet Gazetesi aldı. İlk sayfada yurdun çeşitli yerlerinde idam edilenleri yazıyordu. Efendi Hazretleriyle ilgili satırları aradı. Abdülhakîm ismini görünce heyecanla, eli ayağına dolaşarak okudu. Yalnızca "Abdülhakîm" diyordu, Abdülhakîm Efendi demiyordu. "Abdülhakîm, ağzının içinde küçük dilini oynata oynata öyle konuştu ki mahkeme heyetini hayran bıraktı. Abdülhakîm ve avenesinin mahkeme sonucu yarın açıklanacak." diye yazıyordu. Üzülsün mü yoksa sevinsin mi bilemedi. Mahkeme heyeti hayran kaldığına göre beraat kararı verirler miydi? Bu mahkemede, adalet aranmıyordu, emirler yerine getiriliyordu.

Elindeki gazete içini yakıyordu. O gün nasıl ders yaptığını bilemedi. Akşam Ziyâ Bey'in gelmesini bekleyemedi. İşyerine gitti.

Gazetenin yazısını okudu. Ziyâ Bey, merak etmemesini, ancak bol bol dua etmesini, Allahü teâlânın izniyle Efendi'nin berat edeceğini, sağ salim İstanbul'u tekrar şereflendireceğini, ayrılığın son bulacağını söyledi.

Bu sözlerle teselli bulan garip bülbül, tekrar Beyazıd'daki yurda döndü. O gece çok okudu ve çok dua etti, Efendi'nin beraat etmesi için...

Sıkıntı içinde uyumaya çalıştı. Uyur uyanık arası rüya gördü. Rüyada, Eyüp Camii şerifinde, orta kapıdan girince soldaki ilk parmaklık içinde Efendi Hazretleri ile karşı karşıya oturuyordu. Tebessüm ediyordu. Pardösüsünün sağ iç cebinden beyaz bir külah çıkarıp açtı. İçinden bir şeker alıp Hüseyin Hilmi Efendi'ye verdi. Hilmi Efendi, şekeri yedi ve uyandı. Gördüğü rüyayı Efendi Hazretlerinin kurtulacağına yordu.

İçin en ilginci de uyanmasına rağmen şekerin tadı aynen ağzında devam ediyordu. Diliyle damağını yokladığında tadını daha fazla hissediyordu. Bu güzel rüyayı Efendi Hazretlerinin sevenlerine anlatmak için dayanılmaz bir istek duyuyordu. Sabaha kadar sevinç, büyük bir coşku içinde zor bekledi. Sabahın ilk ışıklarında Ziyâ Bey'in kapısını çaldı. Kapıyı açan Ziyâ Bey, karşısında Hilmi Efendi'yi görünce şaşırdı. Daha bir şey sormadan garip bülbül, "Müjde, müjde inşallah Efendi Hazretleri bugün beraat edecek." diyerek rüyasını anlattı. Ziyâ Bey de çok sevindi, 'Hayır olsun" diyerek içeri davet etti, kahvaltıyı birlikte yaptılar, sonra o işine, Hilmi Efendi'de okuluna gitti, yarın gazetelerde çıkacak haberi büyük bir heyecan içinde bekleyerek.

Hilmi Efendi, derse girdiği 12 Şubat gününün öğle öncesi saatinde Menemen'deki Divan-ı Harp Mahkemesi'nde duruşma başlamıştı.

Başkan Muğlalı, merakla Efendi Hazretlerini bakıyordu, biraz sonra hakkında idamla beraat arasında değişebilen bir karar açıklanacak zatın halinde en ufak bir heyecan gözükmüyordu. Öyle ki idam da dese, beraat da dese yine hali değişmeyecekti. Ondaki esrarlı halini anlamaya çalışıyordu ancak muvaffak olamıyordu.

Mahkemede heyeti karar için odasına çekildi, heyecanlı bir bekleyiş başladı. Bekleyiş fazla sürmedi. Heyet geldi, mübaşir herkesin ayağa kalkmasını istedi.

Ve Başkan Muğlalı, 'Abdülhakîm Efendi ve beraberindekiler suçsuz bulunarak beraat etmiştir." şeklindeki kararı okudur.

Yalnızca Abdülhakîm Efendi, "sana sonsuz şükürler olsun ya Rabbi." dedi. Diğer zanlılar hiçbir tepki göstermemişti. Başta başkan olmak üzere mahkeme heyeti bu duruma çok şaştı. Bunlar nasıl insanlardı, savcı tarafından idamları istenirken beraat etmişlerdi, ama hiçbir sevinç belirtisi göstermiyorlardı.

Efendi Hazretleri, davranışları, hâli, anlatılmaz vakarı, heybeti ve ilmiyle hem mahkemedekileri hem de hapishanedekileri hayran bırakmıştı.

Beraat kararı okunup da celse dağıldıktan sonra, mahkemenin yanındaki odasına geçen mahkeme reisi Mustafa Muğlalı paşa, "Abdülhakîm Efendi bu odaya teşrif etsin" diye haber gönderdi. Efendi Hazretleri girince ayağa kalktı, tebrik etti ve "Verdiğiniz cevaplara hayran kaldım." dedi.

Muğlalı'nın yanından ayrıldıktan sonra Efendi Hazretlerine, ifadelerini alan savcı, tahliye işlemlerini tamamladığını, artık serbest olduğunu tebliğ etti. "Efendim sizi üzdüm, incittim, beni affedin" diyerek af diledi. Efendi Hazretleri de "Seni bir şartla affederim. Benim bu beraat kararımı, başlıklı resmî bir kâğıda yazıp altına da savcı diye imzanı atar bana verirsen, o zaman seni affederim" dedi.

Müddeî-i umumî denilen savcı bu isteği yerine getirdi. Söz konusu karar şu şekildeydi:

"Divan-ı Harbi Örfi Mahkemesi

12 Şubat 1931

Beraat Kararı Sureti

Maznunlardan Abdülhakîm Efendi'nin İstanbul'a hicretinde hükümetçe uhdesine tevdi edilen tekkeyi, kanunun neşrinden

sonra faaliyette bulundurmadığı ve yalnız İstanbul camilerinde ve bilhassa Eyyüb, Bâyezîd camilerinde hükümetin resmî müsaadesiyle dinî vaazlar yaptığı ve tarikat hakkında telkinâtta ve bu perde altında gizli teşkilatta bulunmadığı cereyan-ı tahkikattan anlaşılmıştır. Akhisar'dan kendisi ile irtibatlı olan Hâfız Hasan ve Ahmed Râşid, Laz Mustafa efendilerin bağlılıkları da sırf dinî akâid üzerine Abdülhakîm efendinin vaazlarından aldıkları ifâzdan mütehassıl olup gizli bir maksat veya teşkilata ve dahi tarikata müteallik olmadığı ve Şerafeddin ve Hâlid Turhan efendilerin mektupları da bu şekilde bir merbutiyetten tevellüd ettiği gene tahkikat ve muhakeme safahatiyle tebeyyün etmiştir.

Hâfız Hasan, Ahmed Râşid, Laz Mustafa efendilerin tarikata mensup oldukları ve memleketlerinde Nakşî tarikatını tevsi ve ihyaya çalıştıkları hakkında da temin-i kanaate kâfi delil bulunmamıştır. Diğer maznun Şerafeddin efendinin, pederim diye hitap eden mektubunun hürmete matuf olduğu hakkındaki iddiası şayan-ı kabul görülmüştür. Diğer maznun Hâlid Turhan beye gelince, Abdülhakîm efendiye pek mübâlağakârâne yazdığı mektuptaki dûr üftâde tabirinin devr-i hazırla münasebeti olmayıp kendisini kastettiği gibi 'uzak düşmüş' manasına gelen Farsça dûr üftâde tabirinin, yanlış olarak 'düşük devir' manasına gelen 'devr-i üftâde' şeklinde okunduğu anlaşılmaktadır ve kız talebeler hakkındaki izahatının bir kanaat meselesinden ibaret olduğu ve mektubunda "Bu kâfir nefsi Müslüman ederek elinden kurtulmanın çaresi nedir? Acaba bu iyiliği kim yapar, bundan kurtarır?" cümlesinin kendi nefsine ait olduğu ve bunda devlet teşekkülatına matuf fena bir fikir ve maksat görülmediği, tarikata intisabı ve zikir yapması hususu kendi nefsine münhasır görüldüğü ve muallimler kongresine ait mütalaaların divan-ı harbîyi alâkadar edecek hususâtdan bulunmadığı mektubun tetkik ve tahkikinden anlaşılmıştır. Binâenaleyh Abdülhakîm, Hâfız Hasan, Ahmed Râşid, Laz Mustafa, Şerafeddin ve Hâlid Turhan efendilerin beraatlarına müttefikan karar verilmiştir.

12 Şubat 1931. Menemen."

Efendi Hazretleriyle birlikte sanık olan Süleymaniye Camii imamı Sâdık efendinin mebus bir tanıdığı vardı. Buna, kendisine

yardımcı olması için mektup yazmıştı. Efendi Hazretleri yazma diye ikaz ettiyse de dinlememişti. O mebus da yardım etmek şöyle dursun, bu mektubu polise intikal ettirdi. Bunun üzerine Sâdık Efendi, ayrıca bir devlet büyüğünü tacizden muhakeme edildi, buradan da altı ay hapis aldı

Menemen'de beraat kararı verilirken İstanbul'daki ve Türkiye'nin diğer yanındaki sevenleri heyecanlı bir bekleyiş içindeydiler. Hepsi endişe içinde ertesi günü, bekliyorlardı. Ertesi sabah ilk işleri gazete almak olacaktı. İyi haberler almak ümidindeydiler, özellikle de Hilmi Bey'in rüyasını işitenler...

Hilmi Bey, o gün rüyada gibi gezdi. Şekerin tadı hâlâ ağzındaydı hem de dile getirilemez bir güzellikte. Hayatında bu tatta bir şey yediğini hatırlamıyordu. Rüyada yenen şeyin uyanıkken tadının hissedilmesi Efendi'nin kerameti, sevdiklerine ihsanıydı.

O günün gecesinde de Hilmi Bey, bir an olsun gözünü yummadı "Ya Rabbi, bizi Efendi Hazretlerini kavuştur. Nimetini tamam eyle." diye dualar etti, Kur'an-ı Kerim okuyup Allahü teâlânın sevgili kullarının ruhlarına hediye etti, onları vesile ederek gözyaşları içinde yalvardı.

İmsak vaktinin girmesiyle gece bir an olsun gözünü yummadığı yatağından fırladı, abdestini aldı. Yaşayan en büyük ihsanla karşılaştığı Beyazıd Camisi'ne koştu. İstanbul'da en çok sevdiği iki mekândan biriydi burası. Diğeri Eyüp Sultan Camii ve çevresiydi. Her iki mekân da en sevdiğiyle buluşmasına, nice kavuşmalara vesile olmuşlardı.

Namazdan hemen sonra gazete satılan yere gitti. Daha gazeteler gelmemişti. Heyecanla bekliyor, yerinde duramıyor, bir aşağı bir yukarı yürüyüp duruyordu. Gazetece "Beyefendi nedir, bu heyecanınız?" diye sual edince "Menemen'deki mahkemenin neticesi var, bugünkü gazetelerde." dedi. "Yargılananlar arasında yakınınız mı var?" sorusuna da "Canımdan çok sevdiğim bir yakınım var." cevabını verdi. Konuşurlarken gazeteler geldi, gazeteci hemen kolinin bağını çözdü, "Efendi, hangi gazeteyi istiyorsun?" dedi. "Cumhuriyet." cevabının hemen arkasından "Tahmin

etmiştim." diyerek gazeteyi uzattı.

Gazeteye uzanan eli sanki felç olmuştu, almasıyla birlikte üzerine tonlarca yük binmiş gibi ayakta duramadı. Ellerin titreyerek ilk sayfasını açtı. Ve aradığı satırları ilk bakıştı gördü.

Başlıkta büyük puntolarla "Savcı, idamını istedi, mahkeme beraat ettirdi". diyordu. Hemen altında da "12 Şubat 1931 tarihli askeri mahkeme kararı ile beraat eden Abdulhakim Efendi ile birlikte beş kişi daha beraat ederek idamdan kurtuldu" yazıyordu.

Haberin devamını okuyamadı. "Efendim kurtuldu." diye bağırmamak için kendini zor tuttu. Rüyadaki tatlı şeker gerçekleşmişti.

O anda şükür secdesi etmek isteğiyle yandı. Menemen Hadisesiyle irtibatlandırılır diye korktu. Acele teşekkür ederek cebinde ne kadar para verse gazeteciye gazete parası olarak verdi, bir şey demesine fırsat bırakmadan hemen Cami bahçesine girdi, ıssız bir köşe buldu. Sabah Namazının farzıyla güneş doğması arasında şükür secdesi yapılıp yapılmayacağını aklına getirmeden secdeye kapandı, gözyaşlarıyla toprağı ıslatarak her şeyin sahibine sonsuz defalar şükür etti.

Gözyaşlarını mendiliyle sildikten sonra haberin kalan kısmını okudu. "Abdülhakîm Efendi, serbest bırakıldıktan sonra hemen İzmir'e geçti. İzmir'de iki üç gün kalıp istirahat ettikten sonra İstanbul'a geçecek." yazıyordu.

"Efendim geliyor" diye içinden binlerce defa feryat eden, bunu bütün kâinata haykırmak isteyen ve hasretle yanan bülbül... Fatih'e doğru koşmaya başladı, kim ne der diye düşünmeden, sevincini Ziyâ Bey ile paylaşmak için.

Beraat haberinin gazetede çıkmasından üç gün son Efendi'nin İstanbul'a geldiğinin öğrenmişti Ziyâ Bey'den. Öğrenmişti ama daha kavuşma saati gelmemişti. Ziyâ Bey, "Şu anda Efendi Hazretlerine gitmek, hem senin için hem de O'nun için sıkıntı olur. Menemen Hadisesi'nin acılı tesirleri hâlâ bütün şiddetiyle devam

ediyor. Birkaç gün daha sabredelim. Ben sana, ne zaman nerede göreceğinizi bildiririm." demişti.

Ziyâ Bey, böyle demişti, ama ayrılık ateşiyle yanan garip bülbülün gönlü ferman dinlemiyordu. Fırsat bulunca hemen Eyüp Sultan'a gidiyor, dergâha çıkmadan etrafında dolaşıyordu... Ona yakın olmak, Efendisinin dergâhta olduğunu bilmek bir nebze olsun, teselli ediyor, hasretini dindiriyordu.

Nihayet beklediği haber geldi, "Önümüzdeki Salı günü Efendi Hazretleri Beyazıd Camisi'nde ikindi sonrası vaaz verecek." diye...

Salı günü gelmek bilmemiş, Salı gelmiş, saat ikindiye doğru bir türlü yürümemişti. Saniyeler yıl gibi geçse de... neticede sayılıydı ve geçmişti. İkindi vaktini bekleyememişti.

İşte şimdi anlatılmaz bir heyecan içinde öğle sonrası, ikindi öncesi... Beyazıd Camisi'ne, Efendi'yi ilk defa görmek şerefine kavuştuğu mübarek mekâna giriyordu... Asır gibi gelen, ucunda ölüm olan bir ayrılıktan sonra...

Cami mahşer gibi kalabalıktı, Efendi Hazretlerinin geleceği işitilmişti. Camiye sokaktan gelince girilen yan kapısında girdi, Efendi Hazretleri de buradan girerdi... Efendi Hazretlerinin vaaz verdiği yere yakın oturdu, burası O'nu ilk defa dinlediği yerdi.

Öğle Namazını kıldı. Namazdan sonra unutulmaz hatırası olan yere oturdu. Boyun büktü, anlatılmaz bir heyecan içinde Efendi'yi beklemeye başladı. "Vaaz verirken uzaktan da olsa göreceğim." diye teselli buluyordu.

Başını önüne eğmiş, gözleri yarı yumuk, hasretle bekliyordu. Kalbi yerinden kopacak gibiydi. Aniden bir aksırma sesi duydu. Bu oydu, Efendi Hazretleri'nin sesiydi, O'nun aksırığıydı. Heyecandan ne yapsın bilemedi. Ceketi sırtında değildi. Ceketsiz Efendi'nin karşına çıkmak uygun olur muydu?

Ceketine uzandı. Tam giymek için hareketlenmişken biri kulağına eğildi ve dünyanın en güzel sesiyle "Hilmi, ben geldim" dedi. Tepeden tırnağa titredi. Çok kuvvetli mıknatıs akımına

tutulmuş demir parçası gibiydi. Elinde olmadan başını kaldırdı... Efendi'nin gülen gözlerini, gonca gibi açılmış gül yüzünü gördü. Bütün dert ve üzüntüsünü gitmişti. Yerinde fırladı, öpmek için eline sarıldı. Eli eline değdi, ama öptürmedi. Ağzında o anlatılmaz tadı hissetti. Rüya gerçekleşmiş. Anlatılmaz lezzetteki şekere hakikaten de kavuşmuştu.

Bu nasıl merhamet, bu nasıl şefkatti. Onca kalabalık arasında doğrudan yanına gelmişti.

O kadar tutmak istemesine rağmen başaramadı, kendini tutamadı ve ağlamaya başladı. Efendi Hazretleri, göğsüne bastırarak "Ne ağlıyorsun, sevin" buyurdular. O anda göğsünün genişlediğini bütün kâinatı alacak hale geldiğini hissetti. Ve Efendi yürüdüler, caminin ortasına doğru. "Ooo" diye bir ses yükseldi, Efendi'yi gören herkes ayağa kalktı. Herkesin ayağa kalkması öyle bir uğultu yaptı ki sesler, caminin kubbesinden yankılanarak geri döndü, gönülleri oynattı.

Namaz başladı. Hilmi Efendi, ne namazı nasıl kıldığının ne de namaz sonrası Efendi'nin ne söylediğinin farkında oldu. Onun duyduğu, gördüğü, kokladığı, hissettiği tek şey vardı, Efendi Hazretlerinin nurlu cemali...

Sonraki Cuma günü Efendi Hazretlerinin Eyüp Sultan Camisi'nde vaazı vardı. Hilmi Efendi hemen buraya koştu. Beyazıd'daki görmesi hasretini dindirmemiş, daha da fazlalaştırmıştı. Ziyâ Bey, daha bir müddet dergâha gelmemesini söylemişti.

Eyüp Sultan Camisi'nin küçük bir kısmı vardı, büyük camiye bitişik. Efendi Hazretleri vaazını burada veriyordu.

Hilmi Efendi, Efendi Hazretlerini ikinci defa burada görmüştü. Şimdi de aynısı oluyordu, Menemen sonrası ikinci görüşü burada oluyordu, acı hadiseden sonra ilk görüşü Beyazıd Camisi'nde olmuştu tıpkı iki sene önce ilk görüşünde olduğu gibi...

Efendi Hazretleri vaaz ederken o, Efendi'nin sesi, Efendi'nin nefesi, Efendi'nin kalp atışları, Efendi'nin teneffüs ettiği hava ve anlattıklarının feyz ve bereketi ile doluyordu.

Vaaz bitti. Cami çok kalabalıktı. Caminin en dış tarafındaki cemaatin arasından biri kalktı. Hilmi Efendi ayağa kalkana baktı, baştan ayağa titredi yeni bir Menemen mi korkusuyla... Ayağa kalkan bir başkomiserdi.

Ne yapacağını bilemedi, bu sırada komiser konuşmaya başladı:

"Sefa getirdiniz Efendi Hazretleri. Zaten sizin, masum, temiz olduğunuzu biliyorduk. Buraya yine şerefle dönüşünüzü bekliyorduk. Kavuşturan Rabbimize şükürler olsun."

Komiserin sözlerini işiten Hilmi Efendi'nin korkusu gitti. Rahatladı. Komiser sözlerine devam etti:

"İnşallah senelerce burada feyz vereceksiniz. Sizden istifade edeceğiz."

Cemaatin hepsi sevgiyle bir Efendi Hazretlerine bir de komisere baktılar. Nice kişiler başlarını sallayarak "Allah razı olsun efendi ne güzel söyledin.", "İnşallah, yüce Mevlamız bizi Efendi'den bir daha ayrı düşürmesin.", "Çok doğru söyledin." gibi sözlerle tasdik ettiler.

Komiserin söylediklerin yalnızca Hilmi Efendi'yi değil, cemaati de rahatlatmıştı. Menemen Davaları daha devam ediyordu. Herkesin içinde hâlâ korku vardı.

Hilmi Efendi bile polislerin "Sen buraya niçin geldin, askeri talebenin burada ne işi var." diyerek kendini sorguya çekmelerinden alıp siyasi şubeye götürmelerinden çekinmişti.

Bu korkular içindeyken bir başkomiserin böyle konuşması, bütün cemaate ferahlık verdi. Efendi Hazretlerinin de hoşuna gitti, "İnşallah, inşallah." buyurdu ve kalktı, yürüdü, O'nun yürüyüşle cemaat de dalgalandı... olgunlaşmış buğday başaklarının gönülleri ferahtan rüzgârda dalgalanması gibi...

Efendi Hazretleri'nin vaazları çok tesirli olurdu. O diğer vaizler gibi mişli, mışlı anlatmazdı. Anlattıklarına bizzat şahit olmuş, görmüş gibi anlatırdı.

Efendi Hazretlerinin vaazlarına kemâl-i itinâyla mütesettir ve elleri eldivenli hanımlar gelirdi. Kadınlar kısmında vaazını dinlerler

ve not tutarlardı. Bunlar çok kibar ve afife İstanbul hanımlarıydı.

Bunlardan birisi de Vasfiye Hanımdı. Efendi Hazretlerinin Bâyezîd Camii'ndeki sohbetlerini hiç kaçırmazdı. Efendi Hazretlerini evine davet etmişti. Efendi bir gün Hilmi Efendi'yi de yanına alarak onun Çarşıkapı'daki evini ziyaretle şereflendirmişti. Bu hanım aynı zamanda kudretli bir şâire idi.

Efendi Hazretleri, Menemen'e götürülünce çok üzülmüş, dönünce de çok sevinmişti.

Efendi, Menemen'den sâlimen dönünce sevincini mısralara dökmüştü:

İki ıydin bugün idrâkini bahşetti hüdâ,

Birisi cisme devâdır birisi rûha gıdâ.

Birisi mağfiret-i hazret-i hakdır bî şek,

Birisi hasta dile aynı devâ aynı şifâ.

Rûz-ı fırkat bizi etmişti helâke ma'rûz,

Kerem ve rahmet-i Hak etti tekrar ihyâ.

Gitme sen, ölme sen, öldürme bizi hep vâr ol,

Değeri yok bu hayatın bize sensiz zîrâ.

Rûzede gamla, kederle o geçen günlerimi,

Bir lisan anlatamaz, bir kalem etmez imlâ.

Neydi ol ân-ı felâket, o elemli günler,

Nûr-ı rahmet kesilip oldu karanlık dünya.

Ne dimağımda taakkul, ne dilimde huzur,

Âh idi her nefesim, zikrim idi vâ esefâ!

Rahmedip defter-i a'mâle geçirmez sanırım,

O cünûn içre geçen demleri lutf-ı mevlâ.

İki ıydi bize bahş ve inâyet etti,

Hâkim-i mutlak olan Hakk'a bu gün hamd ve senâ.

8/Şevval/1349/(1931/Şubat)

Tam manasıyla haline tercüman olan bu satırları Hilmi Efendi, ezberlemiş bir an olsun dilinden düşürmüyor, gönlünden eksik etmiyordu. "Ya Rabbi, bir daha bizi ayırma." diye dua ediyordu. Yaşanan son hadise, gayretine gayret eklemişti. Anlamıştı ki 'Efendi nimeti' bir gün elden çıkacak. Bunun için O'dan istifadeye azami gayret ediyordu.

Menemen'de gürsesli hâfız Abdurrahman isminde bir genç de vardı. Efendi Hazretleri, kıraatini beğendiği bu on sekiz yaşındaki genci namazda imam yaparak kendisine uydu. Oradaki imamlar, hocalar taaccüb ettiler. Mustafa Kaptan bunu Efendi Hazretlerine haber verince, "Kaptan! Boru temiz, içinden akan su da temiz, bu su içilmez mi?" buyurdu.

Efendi Hazretleri, Menemen'de mahpus bulundukları müddetçe çiğ ve haşlanmış yumurtadan başka bir şey yememişti. Çünkü yumurtaya zehir katılması mümkün değildir. Daimi yumurta ile beslenmekten ötürü de Efendi Hazretlerinde kabz hâsıl oldu. Mustafa Kaptan, inciri muhtelif yerlerinden delerek zeytinyağına yatırdı, bekletti, Efendi Hazretlerine ikram etti, şifâ hâsıl oldu.

Şekerci Hayri Efendi, Menemen'de bir ay Efendi Hazretleri ile aynı koğuşta kaldı. O bir ay içinde Efendi Hazretlerine gece gündüz hizmet etti. Yemeğini hazırlar, abdestini aldırırdı. Efendi Hazretlerinin çok duasını aldı.

Efendi Hazretleri, "Seyyidü's senedim (yani üstatları Seyyid Fehîm Hazretleri) bana daima on bir altın taşı derdi. Menemen'e giderken apar topar götürüldüm. Yanımda, yeleğimin arkasına dikilmiş o on bir altın vardı. Bu para bana bu sürgün müddetince tam kifayet etti. Seyyidü's senedimin sözünün hikmeti zâhir oldu" buyururdu, Menemen'den döndükte...

Abdülhakîm Efendi Menemen'den döndükten sonra şu beyitleri çok söyler olmuştu:

Şey'âni lev beketi'd dimâe aleyhâ,

Aynâye hattâ tü'zenâ bizehâb.

Lem teblüğal mi'şâre min hakkıyha,

Fakdü'ş şebâbi ve firkatü'l ahbâb.

(İki şey vardır ki iki göz çıkıncaya kadar kan ağlasa haklarının onda birini ödeyemezler. Biri gençliğin gidişi, diğeri dostlardan ayrılık) manasını taşıyan bu satırlarla Efendi Hazretleri, kime ne söylemek istiyordu?

Ama kesin olan bir şey vardı. Hilmi Efendi, bu sözlerin kendisine söylendiğini kabul ediyordu. Gençlik elde, Efendi Hazretleri hayattayken O'ndan alabileceğinin en fazlasını almaya, bütün insanlık için rahmet olan O büyük nimete şükretmeye gayret ediyordu.

Efendi Hazretlerinin Menemen'den dönüşünden fazla bir zaman geçmemişti. Din adamlarına eziyete İslâmiyetle, ehl-i sünnetle ilgili her şey ayaklar altına alınmaya artarak devam ediliyordu. Menemen'i bahane ederek, düşmanlıklarını iyice fazlalaştırmışlardı. Evlerden dini kitaplar, Kur'an-ı Kerim toplanıyor, en ufak bir şeyde hocalar alıp götürülüyor... Kur'an-ı Kerim öğretilmesine müsaade edilmiyordu.

Bütün bunlar Efendi Hazretlerini çok üzüyordu. Bugünlerin bir gecesinde, cinnilerden büyük bir kalabalık huzurlarına geldiler. Yalvardılar...

"Efendi Hazretleri... Sizi burada üzüyorlar, kıymetinizi bilmiyorlar. Biz sizi çok seviyoruz. Sizden çok istifade etmek istiyoruz. Sizi, bizim memleketimize, Yemen'e götürmek için geldik. Bu arzumuzu ret etmeyin... Kabul ederseniz çok memnun oluruz" dediler.

Efendi Hazretleri, özür beyan ettiler. "Dört yıl göç yollarında dolaştıktan sonra... İstanbul'a gelişimize vesile olanla işimiz bitmedi... daha emaneti ona teslim edemedik. Onun yetişmesi... inşallah hidayet nurlarının bütün dünyaya yayılmasına vesile olacak. Bizim işimiz, öncellikle insanlar arasındadır. Cinlerin

istifadesi, yanımıza gelerek olacaktır. Bu sebepten buradan ayrılamayız." dediler

Cinler de üzgün olarak döndüler.

Efendi Hazretlerinin cinnilerden hanımı vardı, göç sırasında vefat etmişti. Cinnilere ders veriyordu. Ve cinni evlada sahipti.

Şakir Efendi, bir sabah tekkenin mescidinde Efendi ile sabah namazını kılıyordu. Yalnızca Efendi ile ikisi vardı. Her zamanki gibi, Şakir Efendi'yi imam yaptılar. Onlar namaz kılarlarken, hizmetlerine bakan kişi gelip sofa kısmında çayı hazırlamaya koyuldu. Namaz ve dua bitinde sofaya geçtiler. Şakir Efendi, semaverin etrafında iki çay bardağı yerine, çok bardak olduğunu gördü. "Niçin bu kadar çok bardak getirdin?" sual ettiğinde hizmetle şereflenen mahcup bir şekilde "Hayret, arkanızda büyük bir cemaat vardı. Şimdi dağılmış" cevabını vermişti.

Efendi Hazretleri Menemen'e götürüldüğünde... Aleyhinde delil olarak hocası Seyyid Fehîm Hazretlerinin yadigarı sarığı da götürülmüş... Efendi Hazretleri buna çok üzülmüştü. Yeğeni Fâruk Bey, emniyete gitti. Alâkadar komisere "Efendim, amcam çok yaşlıdır. Hocasından hatıra bir sarık vardı. Onu memurlar buraya getirmişler. Lütfedip iade eder misiniz?" dedi.

Komiser Fâruk Bey'in modern kıyafetine bakarak münevver bir insan olduğuna kanaat getirmiş olacak ki "hay hay" diyerek sarığı iade etti.

Fâruk Bey de koşa koşa amcası Efendi Hazretlerinin yanına geldi, müjdeyi verdi. Buna çok memnun oldular ve bol bol dua ettiler.

Sarığın gelmesiyle Menemen Hadisesini hiç unutturmayacak bir hatıra sahibine dönmüş oldu. Bu hatıra, bu sarık... Efendi Hazretlerinden sonra nice Menemenlerin yaşanmaması için Menemen'i, bu sarığın sahibini ve vârislerini, vârislerin yapması gerekenleri unutturmamalıydı

Sarık, sahibine gelmişti ama Hilmi Efendi'nin kartonunun akıbeti belli olmadı. Âdem aleyhisselamdan kıyamete kadar gelecek

bütün insanların sayısının hesaplanmış olduğu karton...

"Akılda kalmaz, satırda kalır." demişler. Bazen satır da yetersiz kalıyordu. Aslolan gönüllere nakşedilmesiydi, kıyamete kadar ve sonrası bâki kalabilmek için...

Âdem aleyhisselamdan kıyamete kadar gelecek olan bütün insanlar... Onların sayısını ifade eden rakamlar... İnsanlar ve rakamlar... Ve rakamları kâğıda yazanlar, yazdıranlar... Her şey, herkes bir şey içindi... Hiçbir şey sebepsiz değildi...

Menemen... Çok şeyin değişmesine vesile olmuştu. Görünüşte musibetti, ancak bilene çok şeydi... Buradan dönüşten sonra... Efendi Hazretleri, Hilmi Efendi'ye verdiği dersleri iyice ağırlaştırdı. Tıpta okuduğu için dersleri zaten çok ağırdı. Ama buna rağmen hiç şikayet etmiyor... hem okul derslerini en iyi şekilde yapıyor hem de Efendi'nin verdiği vazifeleri, ezber ve okumaları hiç aksattırmıyor, insan üstü bir gayret gösteriyordu, gecesini gündüzüne katarak... Bir saniyesini bile boş geçirmiyordu.

Efendi Hazretleri birkaç sene içinde Hilmi Efendi'ye hem Arapça hem de Fârisî öğretti daha nice şeyin ve ezberlettiği kitapların yanında...

Efendi Hazretleri kitaplar hususunda sık sık;

"İslâmiyette şimdi lâzım olan dört kitap; tefsirde Tefsir-i Beydâvî, fıkıhta Şafiler için İbni Hacer, Hanefiler için İbni Âbidin, tasavvufta Mektûbât-ı İmâm-ı Rabbânî...

Kitabullah ve kitâbül resulillahdan sonra, Mektûbât'tan daha efdal bir kitap mevcut değildir. İslâm kitaplarının hepsi iyidir. Fakat bu kitapta müctehitlerin nazarından geçmemiş bir şey yoktur.

Çok âlimler, çok evliyalar gelmiş, çok kitaplar yazmışlar. Bu âlimlerden birisi de İmam-ı Gazâli Hazretleridir. Bunun İhyâu Ulûmiddin adlı bir kitabı var. Bu kitap çok kıymetlidir. O kadar üstündür ki bir Yahudi, bir Nasrani sayfalarını severek çevirse 'Ne güzel şeymiş.' dese, imana gelmek nasip olur." diyordu.

Efendi Hazretleri, Hilmi Efendi'den Molla Cami Hazretlerinin Farisi Şevahidü'n-Nübüvve kitabını okumasını istemişti. Okuduktan sonra 5-6 sayfa özetini çıkarmıştı. Efendi'ye getirince okumasını istediler. Okudular. Bir cümlede "40 yaşında peygamber oldu." yazıyordu. "Öyle yazma, 40 yaşında peygamberliği bildirildi yaz. Çünkü o, çok eskiden de peygamberdi." buyurdular.

Bir gün Hilmi Efendi'ye bir kitap verdiler. "Bunu oku, öğren ve

bir nüsha da kendine yaz." dediler. 'Âdâbu Tarikatü'n-Nakşibendiyye Risalesi' adında, Murâd-ı Münzevî Hazretlerinin yazdığı, tasavvufu anlatan Türkçe bir kitaptı.

'Reşahât' kitabını okutur, izah ederdi. Bazen Hilmi Efendi yanlış okurdu, gülerek düzeltirdi, öğretmek için çok sabırlı ve merhametli davranırdı. "Reşahât okumak, insanın ihlasını arttırır." buyururdu.

Bir gün de Efendi Hazretleri, "Mir'ât-ı Kâinat kitabını al, oku. Ama baş tarafını okuma, ağırdır, ikinci kısımdan okumaya başla." buyurdular. Mahzenü'l Ulûm kitabını okumasını da tavsiye etmişlerdi.

Hüseyin Hilmi Efendi, bir gün bir kitap almıştı, adı Hıristiyanlığa Reddiye idi. Efendi Hazretlerine götürüp gösterdiler. "Kim yazmış?" dediler, "Ahmed Midhat Efendi" cevabını verince "İslâmiyeti müdafaa etmek ona mı kalmış? Çok alim, Hıristiyanlığa reddiye yazmış, ona bir şey bırakmamıştır." buyurdular.

Efendi'nin Menemen'den dönüşünden sonra çalışmalar hızlanmıştı. Efendi Hazretleri bir aylık arayı ve nice araları kapatmak ister gibi Hilmi Efendi'ye bol bol ders veriyor, belli kitapları okumasını istiyordu.

Hilmi Efendi, FKB (Fizik, Kimya, Biyoloji) derslerinden ibaret birinci sınıfı bitirmiş, ikinci sınıfa geçmiş bir müddettir tıp dersleri okuyordu.

Burada başka memleketlerden de (Rum, Bulgar) birkaç yüz talebe vardı. İkinci sınıfa birincilikle geçmişti. Devam eden ikinci sınıfta da sınıfın birincisiydi. Sene ortası olmuştu, bir sömestir altı ay kadardı.

Anatomide yalnız kemikleri okumuşlar, birçok Latince kelimenin hepsini ezberlemişti. Kemik vizesini de vermişti. Profesör de Moşe isminde bir Fransız idi.

İkinci sömestirde başlamak üzereydi ve bu dönemde kadavra dersi vardı. Bir gün laboratuvarı merak etmiş, gidip bakmıştı. Masalar vardı, her masanın üstünde erkek, kadın, çırılçıplak ölüler

vardı. Kimsesizleri toplayıp getirmişler, talebeler onların üzerinde insan vücudunu öğrenecekler. Ellerine bıçak alacaklar, kesip insan vücudunda neler olduğunu görecekler.

Hüseyin Hilmi Efendi, bunları görünce tedirgin olmuştu. Bu dersi nasıl işleyeceğini düşünüyordu. Ölüleri kesmek, ona çok korkunç geliyordu.

Birinci sömestir bitmiş, tatile girmişlerdi, ikinci sömestirin başlamasına az kalmıştı. Menemen dönüşünde sonra bir müddet dergâha gitmemişlerdi.

Efendi Hazretleri nereye gitse, o da peşinden giderdi. Menemen Hadisesinden sonra bunu yapamamak çok zor gelmişti. Herkes dergâhın bahçesinde bir şeyle meşgulken o Efendi Hazretlerinin dizinin dibinden ayrılmazdı. Efendi Hazretlerinden daha önce hiç duymadığı şeyleri duyar, sonra bunları defterine not eder, ezberlerdi.

Efendi Hazretlerine olan muhabbetinin de kendinden olmadığını fark etmişti. O, kendisi cezbediyor, kendisine çekiyordu.

Yemekte, namazda, istirahatta, bir yere gitmekte, Efendi'den hiç ayrılmıyor, her hareketine dikkat ediyor ve hep onu dinliyor. Bir dakikanın boş geçmemesi için çırpınıyor, her fırsatta O'nun yanına koşuyordu. Mürşit olgun, mürid uygun, muhabbet ve istidat olunca, senelerin işi saatlere ve saniyelere iniyordu. Başka camilerdeki vaazların da kaçırmıyor, Ziyâ Bey'in tavsiyelerine tutmak için insanüstü bir gayret gösteriyordu.

Ama hiç istememesine rağmen araya ayrılık girmişti. Ayrılıktan sonraki kavuşmanın yaklaşıyor olması çok heyecanlandırıyordu.

Yaklaşık on gündür dergâha gitmiyordu. Dergâha yaklaştıkça heyecanı artıyor, Efendi Hazretleriyle baş başa diz dize geçen günleri hatırlıyordu. O günleri ne kadar çok özlemişti. O günler ne tatlı, ne feyzli ve bereketli günlerdi. Efendi'nin yanındayken zaman sanki durur, bir an olur, zamanın nasıl geçtiğini hissetmezdi. O günlerin hasret ve heyecanında dergâh kapısının önüne geldi.

İkindi öncesiydi. Kapıya dokundu, açıktı. İçeri girdi. Eli ayağına dolaştı, içeri girmesiyle birlikte O'nunla karşılaşmıştı. Böyle bir şey beklemediği için çok şaşırmıştı. Efendi girişte sağ taraftaki sette oturuyordu. Martın serin günlerinden biri olmasına rağmen... İçeri girmesiyle birlikte göz göze gelmişti, tepeden tırnağa titredi, eli ayağı tutmaz oldu, şaşkınlıktan selam vermeyi unuttu. Efendi kendisine gülümsüyordu. "Buyur evladım, yanıma gel." diye seslendi.

Utanarak yanına geldi. Yanında yer açtı.

"Gel bakalım, dertli bülbülüm. Gül mevsimi değil ama..."

Girişte unuttuğu selamı verdi, Efendi Hazretleri selamı aldı, gösterilen yere oturdu, içinden gelen isteğe karşı koyamadı ve "Efendim. Sizin yanınızda her mevsim gül mevsimi." dedi. Demesiyle kıpkırmızı kesildi. Bugüne kadar Efendi Hazretleri sorarsa cevap verirdi veya kafasına takılan bir şey varsa sorardı. Efendi Hazretlerinin latifesine karşılık verdiği hiç olmamıştı. Böyle bir sözü nasıl söylemişti?

"Ya Efendi kızarsa" endişesiyle ateşin içinde düşmüş gibi oldu.

Efendi'nin "Öyle mi? Bakalım görelim... 'Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır' dedikleri bu günlerde... Gül mevsimi nasıl olurmuş." diyerek seslice güldüğünü işitince rahatladı. Gülüşündeki güzellikle bir başkaydı, kahkahayla gülmezdi. Suyun ılgıt ılgıt akışında gelirdi gülmesi, dertleri alıp götürmeye, gönüllere neşe vermeye...

Oturdukları yerden on dört-on beş metre öteye, kuzeyde bir yere baktı... bir müddet, sonra bakışlarını Hilmi Efendi'ye çevirdi, önce hüzünlendi, ne gördüyse gördü sonra neşelendi.

"Kaçıncı sınıftasın?"

"İkinci sınıftayım Efendim."

"Ya, öylemi? Kaç sene sonra doktor olacaksın?"

"Dört sene sonra Efendim. Tıbbiye altı sene..."

"Daha dört sene ha? Çok uzunmuş."

Bir müddet düşündü, sanki bir şeyleri hesaplıyor gibiydi. Uzun

müddet az önce baktığı yere baktı. Ve birden sordu:

"Okulda ne okuyorsun?"

Şaşırdı. 1,5 senedir tıbbiyede okuyordu... Bugüne kadar derslerle ilgili tek bir şey sormamıştı.

"Efendim, şimdi temel dersimiz Kadavra... Ölüleri keseceğiz... İnsanın içinde ne var, ne yok öğreneceğiz. Sinirlerini, kemiklerini göreceğiz."

Efendi Hazretleri şaşırmış gibi "Ya.. öyle mi?" dedi. Bir müddet konuşmadı, sonra dikkatlice Hilmi Efendi'ye baktı.

"Ben sana bir şey söylesem, dinler misin?"

Tereddütsüz, hiç beklemeden, büyük bir şevk ve istekle cevap verdi:

"Elbette efendim, himmetlerinizle..."

Hâli, istekle cevap verişi, "Himmetlerinizle" deyişi Efendi'nin çok hoşuna gitti, tebessümü bütün yüzünü kapladı.

"Sen doktor olma, sen eczacı ol, eczacıya geç"

Gözleri, talebesinin dudaklarındaydı. Böyle bir istek beklemeyen Hilmi Efendi şaşırdı. Durakladı. Sonra bu hâlinin yanlış anlaşılması endişesiyle boyun büktü.

"Baş üstüne efendim ama..."

'Baş üstüne' cevabı çok sevindirdi, 'ama'sı meraklandırdı.

"Evladım. Tereddüt ettiğin bir taraf mı var?"

Efendi'nin "Evladım." diye hitap ettiğinde, bütün dünya kendisine verilmiş gibi seviniyor, bu seslenişte tam manasıyla tadamadığı baba sevgisini, ilgisini buluyor, doya doya içiyordu. Efendi 'öl' dese seve seve ölüme giderdi. Ancak her şeyi O'na açık açık anlatmalıydı. Suale hemen cevap verdi:

"Efendim, bildiğiniz gibi ben askerî talebeyim. Askeri talebeler kendi kendine bölüm değiştiremezler. Ankara'ya müracaat etmek gerekli. Ayrıca ben sınıfın birincisiyim. Sınıf birincilerine ise kati

surette eczacılığa geçmek için müsaade etmezler."

Esrarlı bir şekilde gülümsediler.

"Sen bir müracaat et, dilekçe ver, Allah kerimdir"

Hiç tereddüt etmeden "Peki Efendim." dedi.

Bu konuşmadan sonra akşama kadar Efendi Hazretlerinin dizi dibinde ayrılmadı, her söylediğine, her hareketine azami derecede dikkat etti. Diğer günlerin aksine erken izin istedi, durumu anne ve kız kardeşlerine anlatabilmek için... Anne ve ablaları eczacılığa geçişine katiyen razı gelmezlerdi. Bir tarafta hocası diğer tarafta anne ve ablaları... "Tercihim tabi ki hocamdan yana olacak." dedi. Ve rüyada tam Efendi Hazretlerini görecekken annesi tarafından uyandırılışını hatırladı. Veysel Karani Hazretlerinin hâlinden ibret almalıydı.

Yol boyunca Efendi'nin eczacılığa geçmesini istemesindeki hikmeti düşündü. Tıp okurken dersler gittikçe ağırlaşıyordu. Doktor olması için önünde uzun seneler vardı. Eğer biraz gayret ederse 1,5 sene sonra eczacı subay çıkabilirdi. Efendi Hazretleri, dini ilimlere daha fazla vakit ayırabilmesi için mi böyle istemişti? "Efendi Hazretlerinin istemesi yetmez mi? Daha ne diye sebepler arıyorsun. O istiyorsa nice haklı sebepleri vardır. Niçin böyle istediğini değil de evdekilere derdini nasıl anlatacağının hesabını yap." şeklinde düşünerek kendi kendine kızdı.

İçeri girmezden önce Yedi Emirleri ziyaret etti, ruhlarına fatiha ve ihlas-ı şerif okudu. Onları vesile ederek Allahü teâlâya yalvardı, annesini kırmadan hocasının isteğini yerine getirebilmek için...

Kapıyı annesi açtı, selam verdi. Salona geçti. Ablaları geldiler, daha yatmamışlardı. İğne, tığ ve şiş ile el işleri yapıyorlardı. Onları gecenin geç vakti elişi yaparken görmek kendisini üzdü. Efendi Hazretleri bunu haber aldığında 'yapsınlar' demişti. Ama yine de üzülmeden yapamıyordu. Çok çalışmak mecburiyetin kalıyorlardı. Annesi sık sık "A be oğlum. Bu iş artık canıma tak etti." diyordu, bıkmıştı kadıncağız...

Efendi Hazretleri bir gün "Annen ve kız kardeşlerin ne yapıyor?" diye sormuştu. O da "Kapalıçarşı'da Tokay adında bir Ermeni'nin çeyiz dükkânına el işi, dikiş-nakış yapıyorlar. Evin geçimine katkıda bulunmak için... Çok zahmet çekiyorlar" demişti. Ama içinden de endişelenmişti, Efendi Hazretleri razı olmayacak, kızacak diye.

"İyi, iyi. Hiç zor gelmesin. Meşguliyet nimettir. Meşguliyet olmasa, Şeytan vesvese verir. Bu, onların din ve dünyaları için çok iyidir" buyurmuşlardı.

Bir zaman sonra Efendi Hazretleriyle ikisi Kapalıçarşı'dan geçiyorlardı. Nur-u Osmaniye kapısından girmişler Bâyezîd'e doğru gidiyorlardı. Tam bu Ermeni'nin dükkânının önünden geçerken; "Efendim. Bakın, anneme ve ablalarıma iş veren kadın burada oturuyor" demişti.

Bu sözü üzerine Efendi Hazretleri, "Öyle mi? Bir tanışalım bakalım." demiş ve kendisini çok şaşırtmıştı. Doğrulayıp dükkana girmişti, o da heyecanla peşinden gitmişti.

Kadın, Efendi Hazretlerini hayretle bakmış... Hilmi Efendi'yi tanımıştı. Zaman zaman yapılan işleri teslim için gelmişti. Kadın kendisiyle meşgul olmuyor, büyük bir dikkatle Efendi'ye bakıyordu. Efendi Hazretlerine çay ısmarlamış, itibar göstermiş, ikram etmişti.

Efendi Hazretlerinin kadına ilgisini, kadınında ona hürmetini görünce "İnşâallah imana gelir bu kadın.. Mübarek, o dükkâna boşuna girmez. Kim bilir bizim bildiğimiz ne vardı? Demek ki o kadın bizim gibi Müslümanların rızkına yardım ediyor, hayırlı bir iş görüyor diye, Efendi Hazretleri o dükkâna girdi, o kadının çayını içti." şeklinde düşünmüştü..

Anne ve kardeşlerini dikiş-nakış işleriyle meşgul görmek işini kolaylaştırır gibi olmuştu. Şimdi bahanesi vardı. Hâl hatır sordu. Annesi "Ah be oğlum. Kendini helâk edeceksin iki arada. Buna beden mi dayanır? Zaten derslerin ağır. Tatil günleri de gece yarısına kadar dergâhta kalırsın. Yetmez gibi geldikten sonra da okumadan yatmazsın. Ne olacak senin bu hâlin? Çalışmaktan hasta olacaksın." sözleriyle sızlandı.

Annesinin sözleri aradığı fırsatı doğurmuştu. Annesine sevgiyle sarıldı.

"Anne... Hem sizin hem de benim daha fazla yorulmamam için bir çare buldum."

Annesi heyecanla sordu:

"Dergâha gitmeyecek misin artık?"

Acıyla gülümsedi, hiçbir zaman düşünmeyeceği bir şeyi annesi ilk çare olarak görmüştü. Annesi, Efendi'ye gitmesini bütün ailenin yorulması olarak görüyordu. İşi çok zordu. Karar verdi, anne ve ablalarının Efendi'ye kızmalarına sebep olmamak için O'ndan hiç bahsetmemeye... Hafifçe öksürerek boğazını temizledi, cesaretini topladı.

"Yok, be anne onu da nereden çıkardın. Ben dayanma gücümü oradan alırım. Dergâha gitmezsem nefessiz kalırım. Sizi rahatlatacak, ince oya işi yapmaktan, beni de fazla ders çalışmaktan kurtaracak bir çare..."

Annesinin gözleri parladı. Senelerdir, iğne ile tığ ile bir şeyler örmekten bıkmıştı. Gözleri yorulmuştu. Oğlunun söylediği sevindirdi, merakla sordu:

"Te be aslan oğlum. Nasıl bir çare buldun üle? Haydi hemen süle"

Annesinin Rumeli şivesiyle konuşmasını çok severdi. Onun bu konuşmasında babasını, yüzlerce yıllık Rumeli geçmişimizi, şanlı günlerimizi, medeniyetimizin zirvesini, göçte vefat edenleri... Bulgarlar, Sırplar, Rumlar ve Makedonlar tarafından katledilenleri evlâd-ı fâtihân torunlarını hatırlardı.

Korkuyla karışık heyecan içinde ağzından sözler çıktı:

"Anneciğim. Tıptan eczacılığa gececiğim. Bu şekilde 1,5 sene sonra subay olup maaş almaya başlayacağım. Doktor olmak içinse daha 4,5 sene okumam lazım."

Annesinin gözleri donuklaştı, yüzünden kan çekildi. Nefessiz kalmış gibiydi, belli belirsiz konuştu:

"Ne... dedin? Ne... dedin, sen?"

Durumundan korktu, 'Şaka yaptım' mı deseydi. Yoo, yoo... Söylemeliydi, artık geri dönüş olamazdı.

"Tıbtan eczacılığa geçeceğim, dedim. Sizin bu zahmetli işlerden kurtulmanız için..."

Bu arada iki ablası da yanına gelmişlerde, şaşkınlık içinde ona bakıyorlardı. Annesi konuşmak için hafifçe dudaklarının araladı. "Sen... Sen..." dedi, sözlerine devam edemedi ve olduğu yere yığıldı.

Ablaları feryat ederek annesinin başına çöktüler, o da mutfağa su almaya koştu.

Ablaları hem annelerini ayıltmaya çalışıyorlar hem de "Annemin ölümüne sebep olacaksın. Eczacı olmak da nereden çıktı. Biz eczacı parçası olmanı değil, doktor olmanı istiyoruz." diye feryat ediyorlardı.

Su ile yüzünü yıkadıktan ellerini ve şakaklarını ovduktan biraz sonra annesi gözlerini açtı. Donuk donuk oğluna baktı, "Eğer eczası olursan analık hakkımızı helal etmem." dedi.

Ne söyleyeceğini şaşırdı. Annesinin daha fazla üzülmesine mâni olmak için "Tamam anne, madem ki öyle istiyorsun, öyle olsun." dedi.

Evleri kendisine zindan gibi gelmeye başlamıştı. Evde biraz daha kalırsa çatlayabilirdi. Annesinin elini öptü, "Anne hakkını helal et. Seni üzdüm. Dediğin gibi olsun. Yarın sabah erkenden dersim var. Ben yurda gidiyorum." diyerek evden ayrıldı.

Fatih'ten Beyazıd'a doğru yürüyordu ama nereye bastığının farkında değildi. Annesini üzmek istemiyordu. Ne yapacaktı, nasıl hareket edecekti? Efendi'nin dediğini yapmakta kesin olarak kararlıydı ama... Bir tarafta da annesi vardı "Hakkımı helâl etmem" diyordu.

O gece annesinin sözleri sebebiyle bir türlü uyuyamadı. Hocasını ve annesini kırmadan bu işi nasıl halledecekti? En iyisi, ayrıldığını söylememekti. Zamanı gelince öğrenirlerdi. Bu fikir hoşuna gitti, biraz olsun rahatladı.

Annesinin karşı çıktığını söylese Efendi üzülürdü. Belki de eczacılığa gitmesi isteğinden vazgeçerdi. Bu zamanda O'nun arzusu yerine gelmemiş olurdu.

Eczacılığa geçmek için kesin olarak karar verdi. Gönlünün rahat etmesi için istişare etmeye karar verdi. Aslında söyleyen mürşid-i kâmil olan hocası olduktan sonra... buna gerek yoktu. Ancak annesinin "hakkımı helal etmem" demesi böyle bir çare arayışına sürüklemişti.

Kaldıkları yurdun hemen karşısında Süleymaniye Camii vardı. "Sabah namazına hiç kimse gelmeden, erkenden camiye gideyim, bahçede bekleyip, camiye ilk gelene danışayım." diye düşündü. Erkenden, sabaha karşı, camiye gitti, biraz sonra iri yapılı bir bey geldi, daha imam ve müezzin gelmemişti.

Çekinerek yanına gitti, selam verdi, "Efendim, rahatsız etmezsem size bir konuyu danışmak istiyorum." Dedi.

Sabahın o saatinde askeri talebenin bir şey danışmak istemesine şaşıran kişi, "Tabi, sorabilirsin, sizin bir gence yardımcı olabilirsem, sevinirim." karşılığını verdi. Utanarak sordu:

"Efendim. Tıbbiyede okuyorum, mektebin de birincisiyim. Hocam 'eczacılığa kaydını naklettir' diyor, annem de 'doktor olacaksın, eğer eczacılığa geçersen hakkımı helal etmem' diyor. Hocamın sözünü tutmak istiyorum, ancak annemi de üzmek istemiyorum. Nasıl hareket edeyim."

Böyle bir sual beklemeyen zat, sevgiyle sual sahibine baktı.

"Evladım senin hocan kim"

"Seyyid Abdülhakîm Efendi, Kaşgari Dergâhı mescidinde vazifeli.

Efendi'nin ismini duyan zatın yüzü muhabbetle parladı.

"Evladım. Ben emekli paşayım. İsmim Cevad. Hocanı yakında tanıyorum. Sen hakiki bir büyük hoca bulmuşsun, böyle hocanın bir sözüne bin ana feda olsun, hocan ne diyorsa onu yap, hocanın sözünden çıkma. Ama anneni de üzmemenin çaresine ara. Ona

söyleme. Zamanı gelince öğrensin."

Bu sözlerle üzerinden dağlar kalkmış gibi oldu. Kesin olarak karar verdi, annesinin dediklerinden Efendi Hazretlerine bahsetmeyecek, annesine de eczacılığa geçtiğini söylemeyecekti. Öpmek için paşanın eline sarıldı. O çevik bir hareketle öptürmedi, musafaha yaptı, Hilmi Efendi'yi, "Evladım. Bir an bile beklemeden hocanın dediğini yap. Dünya ve ahiret saadetinin O'nun sözlerini yapmakta olduğunu unutma." diyerek göğsüne bastırdı. Birlikte fecr, güneşin dünyayı aydınlatma, karanlığı kovma vaktinde Süleymaniye Camisinin ön safına yürüdüler, sabah namazı için...

O gün dilekçeyi verdi. İşleme konulması için dilekçeyi verdiği subay "Oğlum sen deli misin? Hiç tıp bırakılır mı?" şeklinde tepki gösterdi. "Geçim sıkıntısı var, annem çalışmak zorunda kalıyor. Bir an önce ekmeğimi kazanmak gerek." cevabını verince subay kendisine hak verdi.

Bir müddet sonra Ankara'dan cevap geldi.

Gelen cevapta "Dilekçe sahibi sınıfın birincisidir, çalışkandır, bu sebepten eczacılık bölümüne geçemez, doktor olmalı. Ondan büyük hizmetler bekliyoruz" yazıyordu.

Cevap beklediği gibi gelmişti. Çok üzüldü, Efendi Hazretlerinin istediği gerçekleşmedi diye...

Ertesi gün Efendi'ye gitti.

"Efendim, dilekçeme Ankara'dan cevap geldi, izin vermiyorlar." diye gelişmeden haberdar etti.

"Tekrar dilekçe ver" buyurdular.

Efendi Hazretlerinin ikindi defa ret cevabı gelerek üzülmemesi için açıklama ihtiyacı hissetti.

"Efendim. Üniversitenin başka bölümüne nakli yapılamaz diye karar var. Kabul etmezler."

Efendi Hazretleri içinde yıllarca susmayan "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadının sahibi talebesine baktı.

Kendisi için dört yılda nice bin kilometre yol kat ederek gelmişti. Umduğundan çok daha gayretli çıkmıştı. Her verileni almaya hazırdı. Bir an gafletle söylediği "Zayi oldum." sözünü hatırladı. "Evladım" diyerek sevgisini gösterdiği, evlat hasretini dindirdiği talebesi, her haliyle "Zayi olmayacaksınız Efendim." diye haykırıyordu. Eczacılığa geçmesi isteğine canı gönülden nasıl da hemen 'peki' demişti. 'Peki' demişti ve kazanmıştı. Onda kendi talebelik günlerini, yıllarda sırtı yatak görmeden ilim ve edep için çalışmasını görüyordu.

"Ya öyle mi?" diyerek hafifçe güldü.

"Sen dilekçeyi ver, inşallah o kararı bulamazlar."

'Peki' diyerek ertesi gün hemen tekrar dilekçe verdi. "Efendi Hazretleri söylüyorsa bir bildiği vardır." düşüncesiyle.

Hakikaten de çok geçmeden eczacılığa geçiş talebenin kabul edildiği haberi geldi. Hemen Efendi Hazretlerine koşup müjdeyi verdi. "Hayırlı mübarek olsun." diyen Efendi, "Annene ve kardeşlerine bundan hiç bahsetme. Bu iş, zaman içinde kendiliğinde hâl olur. Sözlerine aldırma, ama onlara hep iyilik yap." tembihinde bulundular. Cevad Bey'den sonra Efendi de "Anne ve kardeşlerine söyleme." demişti. Kararının büyüklerin tavsiyesine uygun olmasına çok sevindi.

Dergâha gelmezden önce devam edeceği sınıftaki ders durumlarını öğrenmişti. Durumu arz etti:

"Efendim. İmtihan günleri çok yaklaşmış. Eczacılık derslerini takip edemedim. Bu sömestrdeki imtihanlara girme konusunda ne emrediyorsunuz?"

"Sen imtihanlara gir, inşallah başarırsın."

Dersleri takip etmeden imtihanlara girmek aklın alacağı iş değildi. Ama Efendi Hazretleri emrediyorsa, söylüyorsa akan sular dururdu Hilmi Efendi için...

İmtihanlara kadar çalışabildiğince çalıştı ve girdi. İmtihan neticeleri açıklanınca aklı başından gidecek gibi oldu. Bütün dersleri vermişte hem de tam notla... Bu, Efendi Hazretlerinin apaçık bir kerametiydi başka bir şey değildi.

Neticeyi Efendi Hazretlerini söyleyince hafifçe tebessüm ederek yanındakine "Sanki bu notları Hilmi aldı?" buyurdular. Anladı ki her an Efendi'nin tasarrufu altındaydı.

Birkaç ay içinde gerekli dersleri vererek birincilikle eczacılık üçüncü sınıfa geçti. Onu görenler cin görmüş gibi oluyordu. İkinci sömestr eczacılığa geçip de bu kadar kısa zamanda bir üst sınıfa birincilikle geçmek inanılır şey değildi.

Üçüncü sınıfa geçişinden birkaç gün sonraydı. Yine bir fırsat bulmuş, dergâha gelmiş, Efendi'nin ayak ucunda oturuyordu. Kulağı ve gönlü hocasının mübarek ağzından çıkacak sözlerdeydi.

Bu sırada bir bey geldi selam vererek... Oturmak için Efendi'nin yanına bakınca Hilmi Efendi, kalktı. Gelen otursun diye başka kanepeye geçti, biraz uzakta olan bir kanepeye geçti, belki gizli konuşurlar diye.

Misafiri Efendi Hazretleriyle görüşürken Eczacılığa geçişindeki hikmeti düşünüyor, bunun baba vasiyeti olan "Barbaros Hayrettin Paşalar, Ebussuud Efendiler yetiştirmekle" ilgisinin bulunduğunu sezer gibi oluyordu. Öyle ya... Tıp Fakültesine devam etseydi öğretmekle, yetiştirmekle ilgili zamanı bulmaya imkân var mıydı? Eczacılığın dersleri ona çok hafif geliyordu. Tıp Fakültesi'ndeyken geceleri yataktan kalkıp ders çalışıyordu. Şimdi buna ihtiyaç hissetmiyordu. Geceleri yine kalkıyordu, ama ders çalışmak için değil,Efendi'nin tavsiye ettiği kitapları okumak için. Şimdi bol bol boş vakti vardı ve bütün bu vakitleri ya Efendi'nin yanında geçiriyor ya da O'nun oku dediği kitapları okuyordu. Annesine ve kardeşlerine eczacılığa geçtiğini söylememişti. İşi oluruna, zamanın akışına bırakmıştı. En büyük korkusu annesinin böyle bir geçişi Efendi'den bilmesi ve O'na kızmasıydı.

Misafir, beş on dakika konuştu, kalktı, gitti.

Gidince Hilmi Efendi'yi yanına çağırdı. Oturunca Efendi Hazretleri sual etti:

"Sen bunu tanıyor musun?"

Suçluymuş gibi mahcup bir şekilde başını eğdi.

"Tanımıyorum efendim."

Üzgün bir sesle konuştu:

"Ankara'da bir lisede muallimdir... Buna Mazhar Bey derler, kimya muallimidir. Bu beni dinlemiyor Benim sözümü dinlemiyor ama çok zararını görecek."

Sanki bu söz kendisine söyleniyormuş, Efendi'nin sözü dinlemeyen kendisiymiş gibi baştan ayağa titredi.

"Talebeye bol numara ver diyorum, o inadına hep kıt numara veriyor. Benim sözümü dinlemiyor, Onu tayin ederler. Mazhar bey, benim sözümü dinlese rahat eder."

Bakışlarını Hilmi Efendi'ye çevirdi, uzun uzun baktı. Efendi'nin kendisine bakmasıyla birlikte gözlerini dizleri üstündeki ellerine sabitleyen Hilmi Efendi, terliyordu. Ve sözler geldi:

"Sen, hoca, öğretmen olunca benim sözlerimi unutma.

Bir anda sözler dilinin ucuna geldi, mâni olmaya fırsat olmadan ağzından kaçtılar:

"Efendim... Bizi öğretmen yapmazlar, hastanelere tayin ederler, Biz eczacılık yaparız, öğretmen sınıfı ayrıdır."

Ağzından çıkan her kelime ateş oldu, bedenini kuşattı ve yakmaya başladı. Efendi'nin sözüne cevaplamaya nasıl cesaret etmişti. Hem de Eczacılığa geçişi yaşamasına rağmen. O zaman da "Benim eczacılığa geçişime müsaade etmezler." demişti ama geçmişti. Efendi söylüyorsa gerçekleşecek demekti. O, mürşid-i kâmildi... Hiç boşuna konuşur muydu? Hem az önce 'Barbaros Hayrettin Paşaları, Ebussuud Efendileri nasıl yetiştireceğini' düşünmüyor muydu? İşte cevap gelmişti. Öğretmen olacaktı ve o zaman öğretecek, yetiştirecekti. İtirazından dolayı nasıl üzüldü, mahcup oldu, kaleme gelmez, anlatılmazdı. Ama istemeden olmuştu, kelimeler bir anda ağzından çıkmıştı.

Garip bülbülünün kıpkırmızı kesilmesine ve boncuk boncuk

terlemesine bakan Efendi Hazretleri hafifçe güldü ve bu gülüş 'bülbülün çektiği dilinin belasıymış' diye düşünen garip bülbülü biraz olsun rahatlattı. Güldüğüne göre demek ki kızmamıştı. Efendi ne kadar merhametli, ne kadar sabırlıydı. Sıkıntılarını tamamen alan ses geldi, gönlüne, sabah rüzgârının esişinde, gül kokusunun gelişinde:

"Doğru... Sen... Şimdi eczacısın ama zararı yok... İlerde öğretmen olunca benim sözlerimi unutma. Talebeye bol not ver."

Garip bülbül büyük bir telaş içinde hemen "Baş üstüne efendim." dedi. Heyecandan sesi biraz yüksek çıkmıştı, bu sefer de buna üzüldü ve Efendi bu hâle tekrar güldü...

* * *

Çok sevinçliydi, ayakları yere basmıyordu Efendi Hazretlerine, dergâha doğru giderken... 1932 Miladi yılının 23 Haziran'ında... Sıcaktı ama sıcağın farkında değildi... Hem yürüyor hem de bir yıldır yaşadıklarını hatırlıyordu.

Efendi Hazretleri lisan öğrenmeye çok ehemmiyet verirdi. Arabîyi, Farisîyi çok iyi bildiği halde, üzüntüyle "Avrupa dillerini de bilsem, daha çok hizmet ederdim" buyururdu. Bu sebepten, Eczacılıkta okurken, Fransızcasını ilerletsin diye Hüseyin Hilmi Efendi'yi Paris'te çıkan Fransızca (Le Matin) gazetesine abone yaptırmıştı. Böylece Fransızcasını ilerletti. Efendi sık sık "Hadîsi şerifde, Peygamber Efendimiz sallallahü aleyhi vesellem; 'Bir kimse herhangi bir milletin lisanını bilirse onların hilesinden kurtulur' buyurdu." derdi. Bu sebeple Hilmi Efendi'yi Fransızca öğrenmeye teşvik etmişti.

Efendi Hazretleri Menemen hadisesinde sonra devamlı polis kontrolündeydi. Dergâhın girişinde, mezarlığın başında polisler bekliyordu. Kapının biraz uzağında polis kulübesi kurmuşlardı.

Bu sebepten Efendi Hazretleri dergâha gelenlerin çoğuna "Artık gelmeyin." diye ikaz etmişti, onlara zarar gelmemesi için... Bu sebepten cemaat iyice azalmıştı. Hilmi Efendi, üzerinde askeri talebe elbiseleriyle hiç çekinmeden "Tevekkeltü alallah" diyerek yanlarından geçiyordu.

Efendi Hazretleriyle bir gün yolda yürüyorlardı. Hilmi Efendi, hocasının koluna girmişti. Efendi'nin elinde şapka vardı. Yolları bir karakolun önünden geçiyordu. Efendi Hazretleri hemen başına şapkayı koydu. Çok samimi iki arkadaş el-kol sallayarak ve konuşarak geçmelerini istedi. Bu şekilde geçtiler. Halleri polislerin dikkatini çekmesin diye...

Hilmi Efendi'ye bu geçiş şekli çok dokunmuştu. Efendi Hazretleri gibi zamanın bir tanesinin küfür alameti olan şapkayı giymek zorunda bırakılışı... Tam manasıyla öz vatanında gariplikti... İslâm harfleri yasaklanmış, şapka giymek mecburi hale getirilmiş, dergâhlar kapatılmış, dini eğitim yasaklanmıştı. İslâm dini ve Osmanlı'nın aleyhinde ders kitaplarında ve diğer matbuatta akıl almaz iftiralar yazılıyordu.

Bir gün dergâha girdiğinde herkesin yerde oturduğunu görmüştü. Divanın üzerinde, Efendi'nin yanında yaşlıca biri oturuyordu, başında fötr vardı, Efendi'yle konuşuyordu. O adam neredeyse Efendi'nin ağzına girecek gibiydi. Başındaki fötr de konuşurken ara sıra Efendi Hazretlerinin yüzüne, burnuna çarpıyordu.

Şakir Efendi, Hilmi Efendi'ye gizlice "Şu yanda oturan iki kişi var ya, onlar sivil polistir. O ihtiyar adama fötr şapkasını giymesini Efendi söylemiştir. Burada Şapka Kanununa uyulduğunu göstermek için." demişti.

Efendi, konuşurken sözlerine de çok dikkat ediyordu. "Cübbemi getirin." demezlerdi "Pardösümü getirin." derlerdi. Cübbe, sarık gibi tarikatçılık ithamına sebep olacak kelimeleri kullanmazlardı.

1931'de Devlet Matbaasında basılan ve liselerde okutulan 4 ciltlik tarih kitabının 85-90. sayfaları arasında Kur'an-ı Kerim, Hz. Peygamberin eseri olarak gösteriliyordu. Kitapta "Muhammed kendinin bulduğu ve doğru olduğuna inandığı bir dine, vatandaşlarını davet etti...", "Muhammed'in koyduğu esasların toplu olduğu kitaba Kur'an denir. O Arapların pek fena ve ıslaha muhtaç taraflarını gidermek için lüzum ve ihtiyaca göre hükümler koyuyordu" yazıyordu. Bu, Halk Partisinin İslâm Dini aleyhinde

yaptığı binlerce işten yalnızca biriydi.

Bir defasında dört akşam hep Cumhuriyet Halk Partisinden, onun kötülüklerinden bahsettiler. Hilmi Efendi, "Halk Partisi ne kadar kötüymüş... çok şaştım efendim." demişti. Efendi Hazretleri de "Ben de senin şaşmana şaştım. Bunlar şer, kötülük kaynağıdır. Kötülük için yaratılmış olanın kötü olmasına niçin şaşıyorsun? Bunlar iyi işler yaptığı zaman şaş. 'nasıl oldu da bu iyiliği yaptı' de. Bunlar, kanalizasyon çukuruna benzer. Oraya taş atınca ne olur? Üstüne sıçrar. Hepsi toplansa, insanların iyiliği için bir kanun yapsa, bundan insanların hepsi zarar görür. Allahü teâlâ yarın mahşer gönünde bana sorarsa 'Ey Abdülhakîm, bana ne getirdin?' derse, 'Ya Rabbi. Sana layık hiçbir amelim yok. Fakat senin düşmanlarına çok düşmanım. Beni bu amelime bağışla.' derim." buyurmuştu.

Hilmi Efendi, bir gün Efendi Hazretleriyle bir tepede oturmuş, Boğazı seyrediyordu. O sırada devletin ileri gelenlerinden birine ait meşhur bir yat geçti. Efendi Hazretleri hemen yerlerinden kalkıp başka tarafa oturdular. "Dumanını bile görmeye tahammülüm yok." buyurdular. Hilmi Efendi'nin şaştığını görünce "Sen onun kötülüğünü anlayamazsın. Onun kötülüğünü ben bilirim." buyurdular. Orada ilk defa Efendi'nin 'ben' dediğine şahit olmuştu.

Efendi Hazretleri, bir defasında "İslâmiyetin iki hâmisi, koruyucusu vardı, biri Nakşibendi büyükleri, diğeri Osmanlı sultanlarıydı. Birisi İslâmiyetin batınını, içini, diğeri ise zâhirini, dışını muhafaza etti. Bu sebepten İngilizler ve maşaları hep bu ikisine saldırdılar. Osmanlıları sevmek ve Nakşi olmak suç sayıldı." buyurmuşlardı.

İslâmiyetle ilgili yasakların kalkması, etkisiz kalması, iftiralara cevap verilmesi, din hürriyetinin tekrar gelmesi için... Barbaros Hayrettin Paşalar, Ebussuud yetişmesi için her türlü gayreti gösterme, Efendi Hazretlerinin zayi olmaması için her türlü fedakârlığı yapma kararını kuvvetlendirdi. Böyle bir zamanda kendisinin ne kadar büyük bir nimet içinde olduğunu daha iyi

anladı, Efendi'yi tanımakla, O'nun yanına gelebilmekle...

Hilmi Efendi'nin, Efendi Hazretlerinin yanına gelmekteki, sabah namazında gelip yatsıya kadar oturmaktaki gayreti Seyide Farika Hanımın çok dikkatini çekmişti. Hocasının yanından hiç ayrılmıyordu. Abdülhakîm Efendi de bıkmadan usanmadan hep ona ders veriyordu. Bir gün yine baktı. Efendi Hazretleri ve Hilmi Efendi yine yalnızlar. Efendi anlatıyor, o dinliyor. Bir başkası da girip çıkıp çay taşıyordu.

Dayanamadı, "Efendi baba niçin hep Hilmi abiye anlatıyorsunuz da başkalarına anlatmıyorsunuz?" diye sual etti.

Efendi Hazretleri tebessüm ederek "Kızım! İlim talep edene verilir. Hilmi bana hazır geldi. Ben üstüne kat çıkıyorum. Hem o sünger gibi... Ne verirsem alıyor. Diğerleri ancak çay doldurur" buyurdular.

Bu sözleri duymak, Hilmi Efendi'yi çok sevindirmişti. 1932 yılının Haziran sonunda dergâha doğru yürüyordu müjdeyi Efendi Hazretlerine verebilmek, O'nun duasını alabilmek için...

Eczacılık mektebinde bitkilerin nelere, hangi hastalıklara şifa olduğu öğretilmişti. Bu kadarla kalınmayıp bitkilerden nasıl ilaç yapılacağı da öğretilmişti. Şerafeddin Bey isminde bir hoca vardı. Derse çiçek getirir, ders verirken onları sever, hangi hastalıklara şifa olduğunu söyler, Kur'an-ı Kerimde ismi geçen Lokman Hekimden bahsederdi.

İlaç aklına gelince yine Efendi Hazretlerini hatırladı. Bitkiler, hastalıklara ilaçtı. Efendi Hazretlerinin her sözü, bakışları ise kalp hastalıklarının ilacıydı.

Onu düşündükçe adımları hızlanıyor, sanki yere basmıyor, hatıralar ardı ardına geliyordu.

Bir gün dergâha gitmişti, öğleden evveldi. Büyük odanın kapısını vurmuş, açıp içeri girmişti. Efendi Hazretleri, yalnızdı, huzuruna girdiğinde, çoraplarını da çıkarmış mübarek ayakları açık vaziyette yerde uzanmış yatıyordu.

"Evladım buna kaylule derler. Öğle namazından önce böyle on-on beş dakika uzanmak sünnettir." diyerek ona da sandalyede oturmasını söylemişti.

Biraz sonra kapı çalınmıştı, Efendi Hazretleri rahatsız olmasın diye hemen kapıyı açmıştı gelen Efendi Hazretleri'ne hizmet eden Şâkir efendiydi.

Efendi Hazretleri kendisine "sahib-i serim, bastonum, cüz'-i lâyünfekim, lâzım-ı gayrı müfârıkım (başımın sahibi, bastonum, ayrılmaz bir parçam)" derdi. Ona o kadar çok güveni ve muhabbeti vardı. Efendi'yle aynı odada yatarlardı. Gece gündüz hizmet ederdi. Efendi Hazretlerini hamamda yıkar, sabunlar, traş eder, tırnaklarını keserdi. Sabahleyin Efendi Hazretleri kalktığında hemen şadırvanın ışığını yakar, suyunu hazırlardı. Yanından gece gündüz hiç ayrılmadığı için Efendi'nin yanında serbest hareket eder, çok rahat konuşurdu.

Hafifçe selam vermiş, bir Hilmi Efendi'ye bir de yerde yatan Efendi Hazretlerine bakmış. Efendi'nin çorapsız ayaklarını görünce muzipçe gülümsemişti.

Efendi'nin ayaklarını göstererek, "Hilmi abi, bu ne hâl, bu fırsatı kaçırma, Efendi Hazretlerinin ayaklarının altını öp" demişti.

Bu söz üzerine büyük bir heyecana kapılan Hilmi Efendi, söyleneni yapmak için hareketlenmiş. Bu sırada Efendi Hazretleri gözlerini açmış. "Sen otur, kıpırdama, ona uyma. O, mecnun gibi konuşur, ona uyma." demişti. Bu sözler üzerine Şaşırmış, çekinmiş, yerinde oturup kalmıştı.

Şakir Efendi, bu sefer, "Vallahi, Efendi'nin her sözünü her zaman dinle, ama bugün bu sözünü dinleme. Efendi'ye itaat etme. Bu fırsatı kaçırma." demişti.

Bu sözler üzerine Hilmi Efendi hareketlendi, Efendi Hazretleri yine "Otur yerine." buyurmuştu. Hilmi Efendi'nin cesaretini kaybettiğini gören Şakir Efendi, "Yazıklar olsun Hilmi abi. Sen kaybettin." diyerek Efendi Hazretlerinin ayaklarını mâni olmasına imkân vermeden şapur şupur öpmüş. Sonra Hilmi Efendi'ye

dönerek "Sen de böyle bak kal." demişti. Şaşırmıştı, Efendi'yi mi yoksa Şakir Efendi'yi mi dinlemeliydi? Efendi Hazretlerini dinlemeyi tercih etmiş ve yerinden kıpırdamamıştı. Ama o mübarek ayakları öpememenin acısı yüreğini dağlamıştı.

Bu hadiseden bir birkaç ay sonraydı. Hilmi Efendi, yine Efendi Hazretlerine gelmişti. En ufak bir fırsatta koşuyordu, Efendi'yle beraber olmak için hiçbir imkânı kaçırmamaya azami gayret gösteriyordu.

Efendi, misafir odasında karyolada yatıyordu. Rahatsız etmemek için tam çıkarken Efendi Hazretleri "Gitme, kapının arkasını sürgüle, kimse gelmesin." diye seslenmişti. Heyecanlanmıştı. Niçin böyle demişlerdi.

"Gel, sen de yanıma yat." buyurmuşlardı. Utanmıştı, ama emir bir isteğine can feda hocasındandı...

Askeri elbiseleriyle yanına uzanmıştı. Yorganı üzerlerine çekmişler, ikisi aynı yorganla örtünmüşler. Efendi Hazretleriyle yüz yüze yatmışlardı. Efendi'nin nefesi ağzına geliyordu. On beş dakika kadar bu şekilde yatmışlardı. Bir mürşid-i kâmil ile aynı yatağı paylaşmanın, O'nun teneffüs ettiği havayı teneffüs etmenin anlatılmaz güzelliğini yaşamıştı. Efendi Hazretleri, "Tamam, sünnet olan kayluleyi ifa ettik." buyurmuşlar ve kalkmıştılar. Hilmi Efendi, ayakları öpme konusunda hocasının emrini dinlemesinin mükafatını aynı yatağı paylaşarak görmüştü.

Bu zamanda kaleme gelmez, feyzler akmış, aşılmaz çok zor dereceler aşılmıştı. Bu büyükler, cevâsis-ül-kulup, kalplerin casusuydu. Kalplerde dolaşan gizli şeyleri bilip anlarlardı. Efendi'nin sevgisini gönlünde dile gelmez şekilde fazlalaştığını hissetti. Bu hissetme, Efendi'nin kendisini çok sevdiğini anlamasını sağladı ve haline şükretti, çünkü sevgi yukardan gelirdi.

Efendi Hazretlerinin yanına her gidişinde odada yanına oturturdu. Genelde yalnız kalıyorlardı. Bahçe kalabalık olurdu. Onları odaya almazdı. Yalnız Hilmi Efendi'yi alırdı. Kitap okuturdu.

Bir defasında Mevlânâ Halid Efendimizin Farisi divanından okutuyordu. Okurken gülerek yanlışlarını düzeltiyordu. O da düzelttiği yerleri kitabın yan tarafına yazıyordu. Önlerinde yeşil bir rahle vardı. Tam bir yerini okuyorlardı ki Efendi durmuştu. 'Kalk ayağa' demişti. Heyecanla kalkmıştı. 'Gel buraya' demişti. Korkuyla karşısına geçmişti. 'Eğil' demişler eğilmiş ve inanılmaz bir şey yapmış, 'şak' diye talebesinin alnından öpmüştü. Önce şaşırmış, sonra da bu iltifat karşısında derecesiz sevinmişti. Ve okumaya devam etmişlerdi. Bütün bu iltifatlara, söz dinlemesiyle, edebe riayet etmesiyle kavuşuyordu.

Bir defasında dergâha yine öğle öncesi gelmişti. Şakir Efendi'yle haber gönderdiğinde "İçeri gelsin." buyurmuşlardı. Odaya girdiğinde, küçük bir karyola, karyolanın üzerinde de cibinlik vardı. Efendi Hazretleri yatıyordu, Hilmi Efendi, gelince kalkmışlardı. "Bu gündüz uykusu kayluledir, sünnettir." buyurmuşlardı.

Karyolanın eteğinin kıpırdadığını fark etmişti. Pencere kapalıydı. Hayret etti. Az sonra karyolanın eteği tamamen kalkmıştı.. Altından beş altı yaşlarında bir kız çocuğu çıkmıştı. Efendi Hazretleri önce çocuğa, sonra Hilmi Efendi'ye bakmışlar ve "Bu çocuğu tanıyor musun?" diye sual etmişlerdi. "Tanıyorum, Ziyâ Bey'in kızı." cevabını vermişti. Bu cevap üzerine Efendi Hazretleri gülmüşlerdi. Şaşırmışlar, Efendi'nin gülme sebebini anlayamamışlardı.

Dergâhın kapısına geldiğinde bu aklına gelmişti ve o günden bugüne Efendi'nin hâlâ niçin güldüğünü anlayamamıştı.

Üstünü başını düzeltti. Sırmalara ve yıldıza baktı. Yıldız sanki bütün dünyayı ışıtıyor gibiydi. Çok heyecanlıydı. Sırmalı ve yıldızlı elbiseyle Efendi'nin huzuruna çıkacaktı..

Okullu bitirmiş, teğmen rütbesiyle eczacı subayı olmuştu.. Yıldızları takmış, sırmalı elbise giymişti.. Sırma ve yıldızlar yakaya takılmıştı. Sırmanın üzerindeydi yıldızlar. Yeni elbiseleri giydikten sonra eve uğramadan doğru Efendi Hazretleri'nin yanına gelmişti. Yirmi bir yaşındaydı. Büyük kapıdan içeri girdi. Baktı, Efendi, caminin önünde oturuyordu, çok heyecanlıydı. Subay çıkmış, yıldızları takmış, Efendi'nin iltifatına kavuşma, duasını alma ümidindeydi.

Selam verdi, selamı aldı, yanına oturmasını işaret etti. Başka bir şey söylemedi. Subay elbisesine, sırma ve yıldızına, yaldızına hiç dikkat etmemişti. Hasır bir koltukta oturuyordu, o da hemen yanına yere oturdu. Subay çıkmıştı, bunun sevinciyle bir kutu şeker bile alamamış, eli boş gelmişti. Şeker alacak parası yoktu, daha maaşı almamıştı.

Hilmi Efendi, eli boş gelmenin, yıldızının fark edilmesinin üzüntüsü içinde Efendi'nin yanında, otururken, Şakir Efendi kapıyı açtı yanlarına geldi. Daha Hilmi Efendi'ye bakar bakmaz "Ooo, Hilmi abi sen subay mı oldun? Aman da subay elbisesi ne kadar yakışmış sana" dedi, sırma ve yıldızları hayranlıkla seyretti, çok sevinmişti. Onun sevinmesi Hilmi Efendi'yi de sevindirmiş, gönlü biraz olsun teselli bulmuştu.

Şakir Efendi, sevincini paylaşmak istedi. Efendi Hazretleri'ne döndü, "Efendim, baksanıza Hilmi abiye... Sırmalı yıldızları takmış, ne güzel de yakışmış... Değil mi efendim" dedi coşkuyla. Hiç cevap vermedi. Ama sual sahibi yılacak gibi değildi. "Efendim. Bir kere baksanıza Hilmi abiye, ne olmuş?" diye ısrarla söyledi.

Bu sefer Efendi Hazretleri ona döndü; "Sen, Hilmi'nin yıldızlarını yeni mi görüyorsun? Hilmi yıldızlarını üç sene evvel taktı" dedi.

Şakir Efendi, bu sözlere şaşırdı, biraz düşününce Efendi'nin ne demek istediğini anladı. "Mübarek olsun, Hilmi Abi." dedi.

Hilmi Efendi, "Hilmi yıldızlarını üç sene evvel taktı." Sözlerine çok sevinmişti, bütün dünya kendisine verilse böyle sevinmezdi.

Efendi Hazretlerini on sekiz yaşında, üç sene evvel görmüştü. Demek ki, Efendi Hazretlerini görmek, O'nun tarafından kabul edilmek hakiki yıldızı takmakmış. Efendi Hazretlerinin bu sözleri işitmek Hilmi Efendi için en büyük bir müjde olmuştu. Ve büyüklerin yanında, mal, makam ve rütbenin, yakada taşınan yıldızın hiçbir kıymeti olmadığını, asıl rütbenin, asıl yıldızın onların gönüllerine girmek olduğunu anladı ve Efendi Hazretlerinin gönlüne girme nimetine şükür edebilmek için Allahü teâlâya yalvardı.

On gün kadar sonraydı. Hilmi Efendi, ilk fırsatta yine dergâha gelmişti. Efendi Hazretleri, eczacılığı hangi dereceyle bitirdiğini sual edince "Birincililikle efendim." cevabını verdi. Efendi Hazretleri elindeki gazeteyi uzattı, "Bak, sen, okul birincisi oldum diye sevinirken başkaları dünya birincisi oluyor." dedi.

1 Ağustos 1932 tarihli Cumhuriyet gazetesiydi. İlk sayfasına bakar bakmaz kıpkırmızı kesildi. Sayfada üzerinde yalnızca mayo olan bir kadın resmi vardı. Hemen sayfayı kapattı. Efendi Hazretleri "Hele fotoğrafın altındaki haberi oku bakalım." deyince utana sıkıla sayfayı açtı ve okudu:

"İnanılmaz başarı/Türk kızı Keriman Halis, Belçika'daki güzellik yarışmasında Dünya Güzellik Kraliçesi seçildi."

Efendi Hazretleri, üzüntülü bir şekilde başını salladı.

"Evet, İngilizler ve masonlar için inanılmaz bir başarı. Osmanlı'yı tarihe gömdükten, İslâm Harflerini kaldırıp harf inkılabının yapılmasını sağladıktan sonra... Her halde en çok buna sevinmişlerdir. Türk kızını Dünya güzellik kraliçesi seçmelerine, gazetelerin bunu inanılmaz başarı diye vermelerine...

Nerden nereye geldik. Kızlarını erkek sineklerden kıskanan bir millete, kızların vücutlarını teşhir etmeleri başarı olarak veriliyor. Tahribat çok büyük. İşin çok zor Hilmi evladım..."

İyice şaşırdı kaldı. Gazetede gördüğü fotoğraf, okuduğu haber ve bunlarla ilgili Efendi'nin söyledikleriyle zaten aklı başından gidecek gibi olmuştu. Bunların üzerine son sözler gelince kulağı dibinde şahi topu patlamış gibi oldu. Efendi, "İşin çok zor Hilmi evladım." sözüyle ne demek istemiş, neyi işaret etmişti?

* * *

Hüseyin Hilmi Efendi, eczacı mektebini birincilikle bitirince, Sirkeci'deki Gülhane Hastanesinde staja başlamış. Bir senelik stajını da, on tane eczacı ve kırk tane doktor arasında birincilikle bitirmişti.

Gülhane'deki staj imtihanında birinci gelince Tabip Tümgeneral Osman Tugan, tarafından asistan seçildi.

Gülhane Tatbikat Mektep ve Hastanesi'nden aldığı 20 Eylül

1933 tarihli diplomasında "kimya-yı tahlîlî, hıfzısıhha-yı askeri, hazarda ve seferde hidemât-ı sıhhıyye, cerrahî-yi harbi, epidemiyoloji şubelerinde nazari ve ameli ders görmüş ve meleke ve mümârese kesbetmiştir." yazıyordu.

Staj esnasında da fırsat bulduğunda Efendi Hazretlerinin sohbetlerinden bir an geri durmamıştı. Efendi Hazretlerinin yanında o kadar tasarrufları altında idi ki dile gelmezdi. Onun sohbetinde o derece feyz ve nura kavuşuyordu ki... bazen namazda, 'Kuran-ı Kerim'in bütün manasını huzuri bir ilimle biliyorum' düşüncesinde olurdu.

Son sohbette yazdıklarından birkaç not:

"Tek vakit namazımı kaçırmaktansa, bin kere ölmeyi tercih ederim.

Manevi acının yanında, maddisi hiçtir.

Cemiyetteki ruh hastalıkları, iman eksikliğinden doğuyor.

Kuran-ı Kerim şifadır. Fakat şifa, suyun geldiği boruya tabidir. Pis borudan şifa gelmez.

Manevi elemi maddi elemle örtmeye bakmalı. Mesela ayakta bir yara vesaire gibi.

Bir âlim yetişmesi için yüz sene geçmesi lâzımdır. Âlim kolay yetişmez. uzun bir hazırlık ister.

Bir İslâm devleti bulunsa, dünyanın siyasi muvazenesinde yeri olurdu. Bir âlim bulunsa, bu sahte kalemşorlar kaçacak delik arardı.

Allahü teâlâ, sırrını eminine verir. Bilen söylemez, söyleyen bilmez.

Allahü teâlâya malik olan neden mahrumdur; O'ndan mahrum olan neye maliktir.?

Allahü teâlânın sevgilisi Peygamber Efendimiz, insan olarak bir çobandan farksız, Muhammedi haki-kat bakımından da tek ve eşsiz...

Küfür, tevili olmayan sözlerdir.

Bir müslümanın bir müslümana küfür isnat etmesi kadar tehlikeli bir şey yoktur. İsnat edilen küfürde değilse, küfür isnat edene döner.

Küfür isnadı, iki taraflı oktur.

Sihir haktır, yani vardır. Fakat yapmak küfürdür. Onu yapabilecek tersine ilim sahibi de, bu devirde yoktur. Şunun bunun yapmaya çalıştığı da günahı içinde ayrıca şarlatanlıktır.

Allahü teâlâ bize fadlı, ihsanı ile tecelli etsin; bizi faldı ile korusun! Adliyle tecelli ederse, yanarız.

İlim, cehli izale eder, ahmaklığı değil.

İslâmiyet bu memleketten giderse, ne Hind'de kalır, ne Sind'de, Pâkistan'da..

Nakşî, Müceddîdî ve Hâlidî yollarının ve kollarının esası, Sünnet-i Seniyyeye ittiba' ve şeyh-i muktedâya muhabbettir. Bu sebeple bu yolda hâkim unsur istikamettir. Keramet istikametten aşağıda kaldı. Dini istikamet, dünyası istikamet, dışı istikamet, içi istikamet üzere bulunmak çok zordur. Resûlullah'ın sallallahü aleyhi ve selem 'Beni Hûd sûresi ihtiyarlattı' hadîs-i şerîfi, O sûredeki 'Emr olunduğun gibi, istikamet üzere ol' âyet-i kerîmesinin ağırlığı altında buyurulmuştur. Bunun için evliya, istikamet kerametten bin kat üstündür, demiştir. Yani gerçek dîn, hakîkî kulluk, ancak istikametle ele geçer. Bu da, bu büyüklerin nasîbi oldu.

Bu silsile-i aliyyenin sohbetinde bulunmakla şereflenenler, zamanlarının alimlerinin fevkindedir.

Riya olmasın diye cemaatten kaçanlar, ayrı bir riya içindedirler.

Bizim meclisimizde bulunanlar, sükut içinde otursalar ve sükuttan başka bir şey görmeseler bile, din bahsinde alim geçinenlerin hatalarını keşfederler, bir bir çıkarırlar.

Büyüklerin sözü, sözlerin büyüğüdür.

İnsan onlar idi. Onların yanında biz hiç kalırız. Hazır olsak hesaba katılmayız, gaip olsak aranmayız."

Stajı da birincilikle bitirince, Eczacılık Fakültesi diplomasını

hemen vermediler, idareden diplomayı isteyince "Profesör Arnd, İngiltere'de. Ona sormadan diploma veremeyiz." dediler.

Hüseyin Hilmi Efendi, "Ben bir subayım. Diplomayı hemen alıp âmirlerime götürmezsem beni doğuya tayin ederler." diyerek diplomayı almakta ısrar etti.

Okul idarecileri "İngiltere'ye telgraf çekelim, ancak telgrafın parasını senden alırız." şartını ileri sürünce kabul etti.

Telgrafta, "Talebeniz subay Hilmi imtihanlarını verdi. Başka bir şey ister mi?" diye yazdılar. Arnd, gönderdiği cevap telgrafında iki defa "İstemez, istemez." diye yazmış. Bunun üzerine diplomasını verdiler.

Diplomayı üstlerine götürünce üsteğmen rütbesiyle, askerî tıbbiye mektebine müzakereci olarak tayin edildi.

Eczacı mektebi bitince bütün eczacı subaylar Anadolu'ya tayin edildi. Âdet öyle idi. Harb Okulunu bitiren subaylar da Anadolu'ya tayin edilirdi. Hilmi Bey'in arkadaşları da Anadolu'ya tayin edildi. Fakat o, İstanbul'un ortasındaki Tıbbiye Mektebine müzakereci subayı tayin edildi. Görülmemiş bir şeydi bu. Herkes torpilinin nereden olduğunu soruyordu.

Bu tayinden çok az bir müddet sonra eczacı bir binbaşıyla karşılaştı. Bu binbaşı, "Milli Savunma Bakanlığı Sıhhiye İşleri Reisi Mazlum Paşa, sizin neyiniz oluyor? Amcan mı, dayın mı?" dedi.

Hilmi Bey şaşırdı, "Ben tanımıyorum öyle birisini..." cevabını verdi. Bu cevap, binbaşıyı Hilmi Bey den daha fazla şaşırttı.

"Sen ne diyorsun? Akıl almaz bir iş. Ben personel dairesinde sıhhiye şubesi müdürüyüm. Bütün doktorların, eczacıların tayinlerini ben yaparım. Paşa, senin İstanbul'a tayinin için iki kere benim ayağıma geldi. 'Hilmi'nin işi ne oldu, Hilmi'nin işi ne oldu?' diye sordu. Koskoca paşa, benim gibi bir binbaşının ayağına geldi, 'Hilmi'nin işi ne oldu?' dedi. Tıbbiyeye müzakereci olarak İstanbul'a tayinini istedi." açıklamasında bulundu.

Gülerek "Hilmi Bey. Paşanın yakın akraban olduğunu saklama.

Bizde sır çıkmaz. Çok sağlam bir Paşa akraban var." dedi.

Hilmi Bey, "Doğru torpilim var. Ama sizin bildiğiniz gibi paşadan değil. Efendi Hazretlerinden. Bütün bunlar O'nun kerameti..." şeklinde düşündü, ama söyleyemedi.

Hilmi Efendi, üsteğmen rütbesiyle Tıbbiye Mektebi'nde müzakareci olarak göreve başladı. Tıbbiye Mektebi (Tıp Fakültesi), Bâyezid Meydanı'nda elektrik şirketinin karşısındaki köşede, bahçenin içindeydi.

Efendi Hazretlerini ilk gördüğü, Efendi'nin her hafta mutlaka vaaz ettiği, gönüllere feyz verdiği mübarek Bâyezid Camisi'nin hemen yanındaydı.

Hilmi Efendi, buraya tayin olmaktan dolayı anlatılmaz şekilde sevinçliydi. Hayatının en güzel, en anlamlı hatıralarının bulunduğu Beyazıd Meydanı'ndan ayrılmamıştı. Efendi Hazretlerinin Beyazıd vaazlarını kaçırmayacaktı. Görev yaptığı yer hem Fatih'teki evine hem de Efendi Hazretlerinin ikamet ettiği Eyüp'e yakındı.

Koca İstanbul'u baştan başa kendisi tarasa, araştırsa bundan daha uygun yer bulamazdı, tayin için... Bütün bunlar, Efendi Hazretlerinin kerametiydi.

Fatih'teki evlerinde oturuyor, buradan görev yerine ve her fırsatta Efendi'nin yanına koşuyordu.

Tıbbiye'de müzakareci demek, müfettiş demekti. Talebelerin mevcudu tamam mı, okuldan, yurttan kaçan var mı, ihtiyaçlar nelerdir, bu gibi durumlara bakıyordu.

Eczacı olmasına rağmen, doktorları da subay olarak teftiş ediyordu. Eczacılık, dişçilik ve veteriner mektepleri tıbbiye mektebinin şubeleriydi.

Her sınıfın bir müzakerecisi vardı. Müzakereciler içinde altı doktor, bir kimyager ve eczacı olarak da Hilmi Bey vardı.

Her sınıfın bir de piyade sınıfından subayı vardı. Bunlardan biri yüzbaşı Daim Bey, diğeri de Lebib Beydi.

Tıbbiye Mektebinde müzakerecilerin bir odası vardı, ikinci kattaydı. Burada toplanır, sohbet ederlerdi. Lebib Bey, İnönü Muharebesiyle, Daim Bey de Mecliste Halid Paşa'nın kürsüde öldürülmesiyle ilgili gerçekleri anlattılar.

Hilmi Efendi, zihnini meşgul eden bir rüya görmüştü. Efendi Hazretlerine gittiğinde bu rüyayı uzun anlattı.

Mahcup bir şekilde "Efendim çok uzun bir rüyaydı birkaç saat sürdü. Size de meşgul ettim" dedi. Efendi Hazretleri hafifçe güldüler.

"Allah, Allah! Hilmi, bu rüya kaç saat sürdü ha! O senin birkaç saat sürdüğünü zannettiğin rüya, ancak bir veya birkaç saniye sürmüştür. Ne güzel müjde... Mümin kabre girdiği zaman, orada binlerce, on binlerce sene yatacak, uyandığı zaman rüya gibi birkaç dakika gibi gelecek. Kesinlikle hiç anlayamayacak. Nasıl rüyada o zaman dilimi genişliyor; ama gerçekte o çok kısadır, işte kabir hayatı da çok kısa gelecek. Müminlere böyle olacak."

Hilmi Efendi, Abdülhakîm Arvâsî Hazretlerinin cevabıyla vuruldu. Nice diplomalı fen bilgilerinin veremeyeceği izahatı Efendi Hazretleri veriyordu.

Bir müddet talebesine dikkatle baktı.

"Sizin vazife yaptığınız yere yakın kimya mektebi yakın mı?"

Efendi'nin rüyadan kimyaya geçmesine şaşırdı, ama şaşkınlığı uzun sürmedi.

"Yakın, efendim."

"Peki size mektepte vazifeliyken ne yapıyorsunuz?"

"Efendim, genelde müzakereciler odasında oturuyor ve anlatıyoruz."

"Öyle mi? Niye burada geçen vaktini boşa harcıyorsun. Madem ki kimya mektebi yakın. Kimyayı bitir, gün gelir lazım olur."

Hilmi Efendi, hiç beklemeden "Peki efendim." dedi. Efendi, "İnşallah, bu vesileyle Allahü teâlânın en çok sevdiği, razı olduğu ameli işlemek nasip olur." diye dua etti.

Aklına Efendi'nin, "Öğretmen olduğunda talebeye bol not

verirsin." şeklinde başlayan nasihati geldi. Kimya okumasını istemesinin... bununla ilgisi olabilir miydi? Efendi Hazretleri istediğine göre nice hikmetleri vardı, başka sebep aramanın lüzumu yoktu. Allahü teâlâ sevgili kullarının isteklerini hayra vesile kılardı. Bu düşünceler, gönlünü rahatlattı.

Kayıt olmak için Kimya Fakültesine gitti. Eczacılıktan sonra ikinci bir fakültede okuyabilmesi için 'askerlikle alakası yoktur." yazısı istiyorlardı, talebeliği sebep göstererek askerlikten kaçışa mâni olmak için. "Askerliğini yapmıştır." diye yazı getirmedikçe kaydını yapamayacaklarını bildirdiler. O ise zaten asker, subaydı.

Askeriye ise askeri talebe olarak ikinci bir fakülte okumasına izin vermiyordu. Durumu Efendi Hazretlerine arz etti.

Efendi, "Sivil olarak kaydol, asker olduğunu sakla." buyurdular.

"Baş üstüne efendim." diyerek Eyüp Askerlik Şubesi'ne gittiler. Şubesi reisi yüzbaşıya derdini açıkça anlatarak "Eğer Kimya Fakültesi'ne kaydolabilirsem memleketimiz bir askeri kimya yüksek mühendisi kazanacaktır." dedi. Yüzbaşı Hilmi Bey'in dürüstlüğüne hayran olarak "Madem ki sen ilim öğrenmek istiyorsun yardımcı olmak boynumuza borç. Sana yardımcı olmayıp da kime yardımcı olacağız." sözleriyle takdirlerini ifade eyledi. Kapıdaki askeri çağırarak "Biz asker kaçaklarıyla uğraşırız. Bak bakalım bu beyefendi asker kaçağı mı?" dedi. "Başüstüne komutanım" diyerek isim ve adresi aldı, topuk selamı vererek çıkan asker biraz sonra gelerek "Askerlikle ilgisi yoktur komutanım." açıklamasında bulundu. Hilmi Bey'e askerlikle ilgisi olmadığına dair kâğıt verildi.

Teşekkür ederek Şubeden ayrılan Hilmi Bey, Efendi'nin sevdiklerinden Mahmud Ekinci Bey'in anlattığı bir şeyi hatırladı. Ekinci Bey, "Efendi Hazretlerine giderken, kendi kendime 'Dünyanın böyle bir zamanında böyle bir mürşid var. Acaba nereden ve nasıl helal lokma bulabiliyor.' diye düşünmüştüm. Efendi'nin yanına gidip yemek yerlerken, Efendi Hazretleri 'Allahü teâlâ, mahzurlu bir şeyi büyükler için, çok sevdiği evliyası için, midesine inmeden. Helal yapmağı kadirdir.' Buyurdular." diye anlatmıştı.

Evet, Allahü teâlâ bu büyüklerin isteğini hemen yaratıyordu. Olmaz gibi gözüken askerlik işi çabucak nasıl da olmuştu. Mühim olan bu büyüklerin istediklerine ihlas ile uyabilmekteydi.

Şubeden aldığı kâğıdı hemen okula götürdü ve kaydını yaptırdı. Fakülte numarası 191 idi. Fakülte Eminönü'nde Emir Sinan Mahallesi, Silahdar Ağa Sokağı numara 56'daydi.

Efendi Hazretleri, "Bir insanın bütün gayreti ağzından girenlerden ibaret ise, onun kıymeti bağırsaklarından çıkan kadardır." manasına gelen

"Men kânet himmetühü ma yedhülü fâhü,

Kânet kıymetühü mâ yahrücü efâhü" beytini çok söylerdi.

Namaz hususunda çok gayretliydiler. Sevdiklerine namazı çok sıkı tembih ederdi.

Bir defasında "Namaz kılmak, Allahü teâlâ'ya teveccüh etmek demektir. Dünyada şer-i şerife muvafık namaz kılanlara hakaik münkeşif olur. İlmi-i ledünni ihsan olunur. Bu ilmin yetmiş iki derecesi vardır. En aşağısı yaprakların sayısını bilmek ve said ve şaki olanı ayırmaktır. Bunlar kabirde namaz kılarlar. O namaz, kıyam ve rüku değildir. Allahü teâlâ'ya teveccüh etmektir. Emir Sultan, ledünni ilmin ilk mertebesi idi. Bununla beraber, Pehlivan (Mollah) Fenarinin eline su dökecek halde değildi. Fahreddin-i Razi de, İmam-ı Azam Hazretlerinin eline su dökecek derecede değildi." Buyurmuşlardı.

İlyâs Efendi, Dârüşşafaka'da talebe idi. Bir sabah, namaza kalktığında, Güneşin henüz doğmuş olduğunu görmekle, işrak vaktine kadar Efendi'ye giderim, deyip Eyyûb yolunu tutar ve yukarıya, dergâha gelir. Efendi bir takım eshâbı ile sohbet hâlindedir. Biraz oturup, sonra namazımı kılarım diye düşünür. Sohbet esnasında Efendi Hazretleri kendisine dönüp, "İlyâs, bir namazımı kazaya bırakmaktansa yüz kere ölümümü tercih ederim" buyurunca, İlyâs Efendi, hemen diğer odaya geçip sabah namazını kaza etti.

Dergâhtaki yemek işlerinin nasıl yürüdüğünü kimse anlayamazdı.. Bilhassa cuma günü cemaatin içinden beş-on kişi yemekte bulunurdu. Efendi'nin gideni geleni, hanesinde yemek yiyeni çay içeni hiç eksik olmazdı. Maaşı çay masrafına yetmezdi. Çarkın nasıl döndüğüne kimsenin aklı ermezdi.

Sofadaki yuvarlak bir masada yemek yenirdi. Efendi Hazretlerinin sağında Ziyâ Bey, solunda Hâlid Bey, sonra diğer ehibbâ otururdu. Hilmi Efendi ise, Efendi Hazretlerinin tam karşısına otururdu. Efendi Hazretleri sofrada her zaman başını örtülü bulundururdu.

Hâlid Bey, Bakırköy'de oturur, hususî tavuk keser, kendi evinde pişirir, haşlamasını yapar, dergâha getirirdi. Sonra Efendi Hazretlerinin yanında açardı. Eliyle etleri beş on dakika kadar ayıklardı. Ayıklanmış olarak Efendi Hazretlerinin önüne koyardı. Efendi Hazretleri, birkaç lokma alırdı, geri kalan hepsini Ziyâ Bey'in önüne koyar, "Al, bunları sen ye!" derdi.

Yemekten sonra Hâlid Bey gülerek, "Ben o kadar zahmet çektim, bunu kestik, haşladık, pişirdik, bir de ayıkladım, hepsi senin için mi bunlar?" diye Ziyâ Bey'e latife yapardı.

Efendi Hazretleri bazen tabağındaki yemeğin yarısını yerdi, sonra tabağı Hilmi Efendi'ye uzatır, "Al, bunu sen tamamla!" derdi.

Kimya Mektebine başladıktan bir müddet sonrasıydı. Hilmi Efendi, Gülhane Askeri Hastanesi'ndeki eczanede akşam nöbetçisiydi. Annesi, sepetin içine yemek ve karpuz koymuş, göndermişti. Yemekler sıcak olduğu için karpuzu da ısıtmış. Akşam yemeğine oturdu. Baktı ki eczanenin rafında iştah hapları ve kuvvet şurupları var. Birisinden bir tane aldı, öbüründen bir tane aldı. Yeni eczacı olması sebebiyle hevesi vardı. Yemekten bir müddet sonra bir sancı hâsıl oldu. Barsaklarından kıvrandı durdu. Sabahleyin diğer subay arkadaşlar geldiler. O zamanki askerî hastanede meşhur doktorlar, Mim Kemaller, profesörler var, hemen Hilmi Efendi'yi muayene ettiler ve "acil ameliyat edilmeli." dediler.

O gün Efendi Hazretlerinin Bâyezîd Camii'nde vaazı vardı. Bir kâğıda, Şâkir Efendi'ye hitaben "Ben Gülhane Askerî Hastanesinde

ameliyat oluyorum, dua ediniz" yazdım ve bir zarfa koyarak bir as-kere verdi. Bâyezîd Camii'ni ve burada Şâkir Efendi'ye nasıl bulacağını tarif ederek zarfı ona vermesini söyledi.

Asker zarfı götürdü, camiyi buldu. Cemaatten birine Şakir Efendi'yi sordu. Sorduğu kimse "O bilir." diyerek kürsüde vaaz eden Efendi Hazretlerini işaret etti. Asker, vaaz etmekte olan Efendi'ye, Şakir Efendi'ye sormak yerine zarfı doğrudan Efendi'ye verdi.

Zarfı açıp okudular ve kürsünün altında bulunan Doktor Hâlid Bey'e uzattılar ve "Hemen hastaneye git, Hilmi Bey'e hizmet et" buyurdular.

Cemaat merak içindeydi. Bir asker elinde zarfla Efendi'ye gelince Menemen'i hatırlamışlardı. Halid Bey'in zarfla camiden ayrılmasıyla merakları endişeye dönüşmüştü.

Halid Bey, camiden çıkar çıkmaz Gülhane Askeri Hastanesi'ne doğru koşmaya başladı. Bu sırada Hilmi Bey'i ameliyat için gerekli çalışmalar yapılıyordu.

Ameliyata hazırlık işin tamam edip tam ameliyathaneye götüreceklerken Hâlid Bey içeriye girdi. Yanına gelerek "Hilmiciğim, geçmiş olsun, ne oldu sana?" dedi. O da akşam yaşadıklarını ve daha sonrasını anlattı.

Hâlid Bey, mulaj mütehassısı idi, sağlık müzesinde doktor olduğu için Mim Kemal ve profesörler kendisini tanıyorlardı.

Onlara dönerek "Muhterem hocalarım, müsaade ederseniz, ameliyattan önce, affedersiniz, bir lavman yaptıralım" dedi.

Onlar da hiç itiraz etmeden, "peki bir zararı yok, yaptırın" dediler. Efendi Hazretleri göndermişler, dua buyurmuşlar, kim itiraz edebilirdi ki...

Lavman yaptılar ve Hilmi Bey'in sancısı falan kalmadı. Profesörler iyileştiğini, hiç sancısı kalmadığını görünce rezil ve mahcup olarak uzaklaştılar.

Efendi Hazretleri Hâlid Bey'i göndermiş ve talebesini ameliyat

olmaktan kurtarmıştı.

Kimya Fakültesi'nde yüksek matematikçi Von Mises'den, mekanik profesörü Prager'den, fizikçi Dember'den ders okumaya başladı. Teknik Kimya'yı da Goss'dan okuyordu. Alman profesörü Arndt'ın yanında zehirli fazlar üzerine çalışma yapıyordu.

Hilmi Efendi, bir taraftan Tıbbiye Mektebi'nde çalışıp Kimya Fakültesine devam ederken diğer taraftan da her fırsatta Efendi Hazretlerinin yanına koşuyor, O'nun gönüllere şifa sözlerini dinliyor... Mübarek bakışları karşısında yıllarca çalışmadan sonra gidilen yolları bir anda alıyordu. Sohbetlerde dinlediklerini fırsat buldukça yanından hiç ayırmadığı deftere kayıt ediyordu:

"Temiz ve yeni elbise giyiniz! Mevki ve hürmet sahibi olan kimseler gibi giyininiz! Helal olan elbiseleri ve yemekleri ve şerbetleri lüzumu kadar kullanınız!

Gittiğiniz yerlerde ahlâkınızla, sözlerinizle İslâmın vakarını, kıymetini gösterdiğiniz gibi, giyinmenizle de saygı ve ilgi toplayınız! Çeşitli, lezzetli yemeklerle ve tatlı, soğuk şerbetlerle bedeninizi, nefislerinizi rahat ve hoş tutunuz!

Allahü teâlâ dilediğini yapar. İster sebepli ister sebepsiz, dilediği gibi azap veya lütuf eder. Güzel ve doğru onun dilediğidir.

Allahü teâlâ bize fadlı, ihsanı ile tecelli etsin; bizi fadlı ile korusun! Adliyle tecelli ederse, yanarız. Büyüklerin sözü, sözlerin büyüğüdür..

Gerçek keramet, kerametin gizlenmesidir. Bunun dışında görünenler, velinin irade ve ihtiyarı ile değildir. İlahi hikmet, öyle gerektiriyor demektir. O vakitte bile veli, bir genç kız kadar hicap duyar.

Bektaşilik hak tarikatı olarak başladı, fakat birkaç batın sonra (hurafiler tarafından) bozuldu ve istismar edildi.

Osmanlı padişahlarının hepsi çok büyüktü. Ancak Sultan Fatih, Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, satvet ve kudret

devirlerinde hüküm sürdüler. Sultan Abdülhamîd Han ve Sultan Vahîdüddîn Han zamanında ise bu satvet ve kudretten eser yoktu. Onun için bunların büyüklüğü anlaşılamadı. Zor şartlarda, yoklukta hizmet etmek daha kıymetlidir. Onun için sultanların en büyüğü Sultan Abdülhamîd Han ve Sultan Vahîdüddîn Handır. Fatih Sultan Mehmed hanın, Sultan Selim hanın yardımcıları vardı. Onların yoktu.

Hazreti Ömer şu anda dünyaya teşrif etse, bütün Ümmet-i Muhammed ona tâbi' olsa, yardım etse, kırk sene halifelik yapsa, Cennetmekân Abdülhamîd Han'ın zamanını geri getiremezler, yani o zamanki İslâmiyet'e hizmeti yapamazlar.

Sultan Hamid'e kadar İslâm sertâç idi. Sonra düşmeye başladı. Sultan Abdülhamîd Han'dan sonra yazılan kitaplar ve konulan mezar taşları bile şâyân-ı itimat değildir.

Sultan Vahîdüddîn Han uzun zaman kalsaydı Abdülhamîd Han'dan daha üstün olacaktı, çünkü O âlimdi"

Hilmi Efendi, Efendi Hazretleriyle yolda yürüyorlardı. Bir merdivenin üzerinde altı yedi yaşında bir çocuğu su içerken gördüler..

Efendi Hazretleri durdular. Hilmi Efendi'ye dönüp "Hilmi, şu çocuğa bak! Bu çocuğa anne-babası terbiye verse, mekteplerde öğretseler böyle mi olurdu? Sünnet-i seniyyeye göre sağ eliyle, başı örtülü ve oturarak içmeyi öğretseler bu çocuk böyle içmezdi. İslâmiyet'i bilen yaşar ve yaşatır. Allahü teâlânın rızasına kavuşur. İslâmiyet yaşanmakla yayılır. Asyalılar, Afrikalılar Müslüman tacirlerin hareketlerine hayran olup İslâmiyet'e girdiler" buyurdular.

Bu sözlerle Hilmi Efendi'nin zihninde bir şimşek çaktı. Ne zamandır merak ediyordu... Kafir Cengiz Han'ın ölümünden sonra Moğol İmparatorluğu'ndan üç tane Müslüman devletin nasıl çıktığını... Altınordu, İlhanlılar ve Özbek Hanlığı ismiyle üç Müslüman devlet kurulmuştu Cengiz'den sonra... Tarihçi tanıdıklardan biri "Buna sebep Müslüman tüccarlar olabilir." demişti. O zaman, "Müslüman tüccarların işi ticaret yapmak, İslâmiyeti anlatmak değil. Böyle bir işi başarmaları mümkün değil."

diye düşünmüştü. Ama şimdi Efendi Hazretlerinin bu sözlerinden sonra mesele anlaşılmıştı. Efendi Hazretleri her zaman "Lisan-ı hâl, lisân-ı kâlden entaktır." demez miydi?

İngilizler, İslâm ülkelerinde, reform, ilericilik, çağa uymak adı altında lisân-ı hâli kaldırmaya çalışmıyorlar mıydı?

Çocuğu gördükten sonra Eyüp'ten vapura binmişler Kasımpaşa'da inmişlerdi. Kasımpaşa'da vapurdan inince sağ tarafta bir kışla bulunuyordu. O kışlanın bir câmisi vardı. Eyüp Sultan Camii'nin hatibi Bolulu Nuri Efendi'nin, sesi çok güzeldi, Efendi Hazretlerinin İstanbul'da kıraatini beğendiği birkaç kişiden birisiydi; orada mevlit okuyacakmış. Efendi Hazretlerini de davet etmişler. Efendi Hazretleri de giderken Hilmi Efendi'ye "Sen de gel!" demişti. Ve beraber yola düşmüşlerdi, hoca-talebe, el ele gönül gönüle... Efendi Hazretleri mevlit dinlemek için bir saatlik yola gitmiş ve dinlemişti.

Hilmi Efendi de hemen O'nun dizi dibinde Mevlid-i Şerif dinleme şerefine kavuşmuş... "Allah adın zikredelim evvela/Vacip oldur cümle işte her kula." diye başlayan mısralarla kanatlanmış... İki cihanın serverinin doğumunu ve miracını anlatan satırlarla maddi dünyadan ayrıldığını Efendi Hazretleriyle birlikte yedi kat gökleri aştığını, arşa ulaştığını ve nice bilinmeyen diyarlara miraç eylediğini hissetmişti.

Bu mevlitten sonra günlerce kendine gelememiş, yarı sarhoş gibi gezmişti.

Kayserili pamuk tüccarı Abdülkâdir Bey gelmişti. Bir yaz günüydü. Efendi ile Eyyûb Camii şerifinde öğle namazını kıldılar.

Sonra Peygamber Efendimizin (sallallahü aleyhi ve selem) sancaktarı ve mihmandarı Eba Eyyüp Ensari Hazretlerinin (radıyallahü anh) türbesine girdiler. Abdülkadir Efendi anlatılmaz bir heyecan içindeydi. Sanki türbeye girmekle birlikte zaman bir an olmuş, Medîne-i Münevvere'ye, Eyüp Sultan Hazretlerine misafir olmak için O'nun evine gelmişlerdi.

Türbede başka kimse yoktu. Sandukanın ayak ucunda, yan yana diz üstünde oturdular. Efendi, eliyle kolundan tuttu ve yanına doğru çekerek "Yanıma sokul, gözlerini kapa." buyurdu.

Gözlerimi kapadı. Kapamasıyla birlikte tepeden tırnağa titredi, gözleri kapılıyken gördüklerine inanamadı. Görünenler gönül gözüne gözüküyordu. İnanılmazdı... Hazret-i Halid (radıyallahü anh) ayakta duruyordu. Yanlarına doğru geldi. Korktu, Efendi, elini sıktı, korkusu gitti, sanki çok uzun zamandır görüşüyorlarmış hissine kapıldı. Uzun boylu, iri yapılı, seyrek sakallı idi. Efendi ayağa kalktı. O da kalktı. Bu sırada yanlarına gelmişti. Elinden olmayarak elini öpmek için atıldı. Önce Efendi'ye baktı, orada ne gördüyse gördü, sonra tebessüm ederek sağ elini uzattı. Elini öptü. Sanki bütün bedeni dudak olup öpmüştü. Elini tutarken sıcak bir kar tanelerini tutar gibi olmuştu. Abdülkadir Efendi kenarda bekledi, O ve Efendi Hazretleri yavaş sesle konuştular. Abdülkadir Efendi, işitmiyordu, edeple, yalnızca heyecan içinde seyrediyordu.

Bir ara Eyüp Sultan Hazretleri,Efendi Hazretlerine bir şey verdi. Abdülkadir Efendi, verileni gördü hayretler içinde kaldı. Verdiği şey, bir mühürdü.

Mührün esrarını düşünürken Efendi Hazretlerinin "Gözünü aç." emri geldi. Açtı. İkisini sandukanın yanında oturuyor gördü. Türbeden çıktılar. Efendi "Ne gördün?" diye sual eylediler. Şahit olduklarını anlattı. Efendi Hazretleri "Ben hayatta iken kimseye söyleme." buyurdular.

Ayın on dördü olduğu bir geceydi. Şakir Efendi, teheccüd namazı için kalktığında dışarı çıktı, su dökmek ve sonrada abdest alıp Efendi Hazretlerini uyandırmak için. Dergâhın Haliç'e bakan tarafında Efendi'yi otururken gördü. Görmesiyle de bağırmamak için kendini zor tuttu, aklı başından gitti. Efendi Hazretlerinin bulunduğu yerden aya doğru bir ışık, nur yükseliyor, nur, ışık akışı devam ettikçe ayın parlaklığı artıyordu. Efendi Hazretleri, A'ya ışık. nur veriyordu. Ayakları tutmaz oldu, bulunduğu yere yığıldı kaldı.

1934 yılı Haziranının son günüydü. Soyadı Kanunu'nun

yürürlüğe yeni girdiği, herkesin nüfus müdürlüklerine koşup soyisim beğendiği, istediği soyadını almak için çırpındığı günlerdi. 'Verilen müddet içinde soyadı seçilmezse memurların seçtiği soyadlarını almak mecburiyetinde kalacağı' açıklanmıştı. Bu sebepten kendilerinin ve soyundan gelenlerin istemedikleri bir soyadıyla anılmalarını istemeyenler soyadı için koşturuyordu.

Çoğu kimsenin böyle bir koşuşturma için olduğu bir günde Hilmi Efendi, yine dergâha koşmuştu. Ziyâ Bey'in 'Efendi Hazretleri nimetine şükredebilmesi için söylediklerini' yapabilmek için akıl almaz bir gayret gösteriyor, her fırsatta dergâha Efendi'nin dizi dibine koşuyor... nazarlarından ve sözlerinden istifade edebilmek için çırpınıyordu.

İşte yine dergâhta... yine Efendi'nin dizleri dibindeydi. Her sözüne, her hareketine ve hareketsizliğine dikkat ediyordu. Efendi'nin yanına girmezden önce konuşulan mevzu soyadıydı. Hangi soyadını alacaklarını konuşuyorlardı. Hilmi Efendi'yse, bunları işitince 'Efendi neyi uygun görürse onu alırım." şeklinde düşünmüştü.

Toplantıda Efendi Hazretleri hemen yanındakine "Sen soyadı diye neyi kabul ettin?" diye sordu. O da 'kahraman' dedi. Efendi Hazretleri hafifçe güldü, "Ah keşke söylemekle, soyadımızı 'kahraman' demekle kahraman olabilseydik." dedi. Bir başkasına sordu. "Daha almadım efendim" dedi. Bu söz üzerine Efendi Hazretleri sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi "Işık çok iyidir" dedi.

'Işık çok iyidir' sözünü duymakla birlikte Hilmi Efendi, heyecandan yerinde duramaz oldu. Bu işaretti.

Bu sözle birlikte Efendi Hazretlerinin son sohbetlerinden birini hatırladı. Bu sohbetinde ışık kelimesi çok geçmişti.

Bir an önce nüfus müdürlüğüne koşmak ve 'ışık' soyadını almak için zapt edilmez bir istek duyuyordu. Ama Efendi Hazretlerinin yanından ayrılmak da istemiyordu. Fırsat eldeyken Efendi Hazretlerinin yanında durmayıp ayrılmanın zararını... bütün ömrünce çalışsa karşılayabilir miydi? Mümkün değildi? Nüfus

Müdürlüğü'ne ne zaman olsa gidebilirdi, ama Efendi'nin sohbeti, varlığı, huzuru her zaman ele geçmezdi. Kaçan sohbet anı, geri gelmezdi, dünyadaki her şeyi versen de...

Bu düşünceler içindeyken Efendi Hazretleri, "Şimdilik bu kadar... Akşam namazından sonra kısmet olursa tekrar birlikte oluruz." buyurdular ve yerinden kalkarak harem kısmına geçtiler.

Hilmi Efendi... Uğruna canı kurban mürşidi kapıdan gözükmez olunca hemen odadan çıktı. Dergâhın dış kapısından adımını attığı anda Eyüp Sultan'a doğru koşmaya başladı... yokuş aşağı doğru, üzerindeki subay elbiseleriyle... Görenler şaşkınlık içinde bakıyorlardı, büyük bir telaş içinde koşan subaya...

O ise kendisine bakanlara, içinde bulunduğu hale zerrece aldırmıyordu. Başka şeyin derdindeydi. Hem koşuyor hem de Efendi'nin içinde bolca 'ışık' sözü geçen sohbeti hatırlamaya çalışıyordu.

Efendi Hazretleri bu sohbette, "Resûlullah'ın (sallallahü aleyhi ve sellem) huzuruna çölden gelen bir köylü girse, sohbetinden çıkınca, hikmet söylerdi. Yani artık bir daha lüzumsuz konuşmaz, her sözü doğru, ilme uygun, insanların menfaatine ve iki dünya saadetine fâideli olurdu. Onun sözünde kimse hata bulamazdı. Resûlullah'ın sohbetinden ona sahabilik intikal eder de, artık en büyük velilerin derecesinden yukarı çıkarılırdı.

Allahü teâlâ, Habîbinin (sallallahü aleyhi ve sellem) Eshâbı hürmetine bizi nefsimizden ve dünya sevgisinden kurtarsın. Bilirsiniz ki, her günahın tevbesi vardır, ama dünya sevgisinin tevbesi yoktur. Onu yok etmek için ya çok çalışmaya, ya da Allah adamlarından birinin sohbetinde ve nazarları altında olgunlaşmaya ihtiyacı vardır. İnsan o büyüklerin, güneşi andıran, güneş gibi ışık saçan bakışları altında, karpuzun, kavunun güneş ışıklarıyla olgunlaşması gibi olgunlaşır ve hatta kemâli olan tatlılığa, yani vilâyete kavuşur da haberi olmaz. Allahü teâlânın seçilmiş kulları olan mürşid-i kamilleri anlar. O büyükleri, büyük makamların ehli yapan Allahü teâlâ, onlara günde en az üç yüz altmış defa rahmet

nazarı ile tecelli eder. Halbuki bir defa rahmet nazarı ile baktığı kuluna, ebedî azap etmez. İşte Allahü teâlânın yeryüzünde halifeleri onlardır. Onların dışına bakan sonsuz felâkete düşer. İçlerine, manalarına bakanlar, sonsuz saadete kavuşur." buyurmuşlardı.

Nefes nefese Eyüp Nüfus Müdürlüğü'ne girdi. Nice koşturmalardan sonra 'Işık' soyadını kendisi için... 1911'de Eyüp Sultan'da, Servi Mahallesi, Vezirtekke Sokağı, Şifa Yokuşu'nda 1 numarada, Aişe Hanımdan doğma, Said Efendi oğlu Hüseyin Hilmi için tescil ettirdi... Kütüğüne Hüseyin Hilmi Işık diye kayıt düşürttü...

Efendi'nin işaret ettiği 'Işık' soyadını almakla büyük bir sevinç içindeydi. Efendi'nin tepkisini çok merak ediyor, bu soyada layık olabilmek için dua ediyordu 23 yaşındaki genç subay...

Tam nüfus dairesinden çıktığında bir ses yükseldi, "Tanrı uludur, Tanrı uludur. Tanrıdan başka yoktur tapacak." diye... Bu sesi duyunca yüreği anlatılmaz şekilde sancıdı, 'Işık' soyadını almanın değerini daha iyi anladı.

7 Şubat 1933'te İstanbul'daki camilerde ezan ve kamet diye Türkçe sözler okunmaya başlamıştı. Gelen ses, İstanbul'u fetheden, ebedi güzelliklere açan Fatih Sultan Muhammed Han yadigârı Eyüp Sultan Camisi minaresindendi... İkindi namazı vaktini bildirmek için 'Tanrı uludur." sesi geliyordu.

"Nur, ışık yeri" manasına gelen minareden artık başka ses gönülleri tırmalıyordu. Bütün dünyada aynı şekilde söylenen ebedi hakikate dile getiren, Peygamber Efendimizin yadigârı "Allahü Ekber." mübarek kelimeleri yerine "Tanrı uludur." sesi canları cansız bırakıyordu...

Ezan, İslâmiyetin, şiarı, alameti, bir diyarın Müslüman olduğunun işaretiydi. Bütün Müslümanların birliğini ve dirliğini temsil ediyordu.

Soyadı da Müslümanın şiarı, alameti kabul edilebilirdi. O zaman, devlet tarafından dikte edilen, zorla kabul ettirilen... Nefis

tarafından beğenilen 'yiğit, kahraman, korkmaz' gibi sözler nasıl şiar olacaktı?

Müslüman en iyi şekilde lakabıyla tanınırdı. Ameli, itikadı, baba adı, sülalesiyle kazanılan lakap... Eyüp Sultan, Ebu Hureyte, Ebu turab, Ebu Zer gibi... En uygun soyadı da mürşit-i kâmilin layık gördüğü olmalıydı...

Hilmi Efendi'nin 'Işık' soyismini almasından iki gün sonraydı. Efendi Hazretleri hazır bulunanlara hangi soyadını aldıklarını sordu. İçlerinden biri "Efendim, ben nüfus memurluğuna gittim, Işık soyadını almak için... Memur 'bir subay geldi o aldı' dedi" şeklinde açıklamada bulundu... Efendi, tebessüm etti.

Bu konuşmanın ertesi günüydü... Hilmi Efendi, dergâhta Efendi'nin huzurundaydı. Heyecan içinde bir fırsat çıksa da 'Işık' soyadını aldığımı söylesem diye bekliyordu.

O bu düşünceler içindeyken Efendi Hazretleri doğrudan "Senin soyismin ne?" diye sual eylediler. Heyecan içinde 'Işık' dedi. Hoşuna gitti. "Çok güzel, çok güzel... Sana yakışanı ve dedenin rüyasına uygun olanı almışsın" buyurdu. Efendi Hazretlerinin hoşuna gitmesi ve 'sana yakışanı almışsın' demesi Hilmi Efendi'yi çok sevindirdi. Ancak 'dedenin rüyasına uygun olanı' sözünden ne kast edildiğini çıkaramamıştı. Efendi Hazretlerini rüyasında ilk defa gördüğünde, gökyüzünde ışıklar içinde görmüştü, acaba bunu mu söylemek istemişti? Ama bu rüyayı dedesi değil, kendisi görmüştü.

Efendi Hazretlerinin 'Işık' soyadını beğendiği duyulunca herkes bu soyismi alma gayretine düşmüştü. Eyüp nüfus idaresine müracaat edenlere "Işık soyismini vermemişler. Işık bir tane alınır. Herkes ayrı soyadı alacak." demişler. 'Işık' soyismini alamayanlar Beşışık, Akışık, Parlakışık gibi içinde ışık geçen soyisimler aldı.. Efendi Hazretleri 'ışık' deyince, herkes ışıklanmıştı.

Efendi Hazretleri de kendisi soyadı olarak "Üçışık" adını almıştı.

Soyadı Kanunuyla Türkiye'de yaşayan herkes şu veya bu şekilde etkilendi. İnsanları yüzlerce yıllık köklerine bağlayan lakaplar yok sayıldı. "Yiğit lakabıyla anılır." atasözü öksüz kaldı.

İnsanların kimisi çivi, kimisi koyun, kimisi de kurt soyadını alırken... En acı soyadı Ayasofya Camisi'nin payına düşmüştü, Bakanlar Kurulu kararıyla...

24 Kasım 1934'te Ayasofya Camii'nin müze olması, Bakanlar Kurulu kararı ile kabul edildi. Ona soyadı olarak 'Müze' seçildi. Ve bundan sonra Fatih Sultan Muhammed Han'ın yadigârı ve kıyamete kadar cami kalmasını istediği bu mabet "Ayasofya Camii Müzesi' diye anılmaya başlandı.

Bu, Türkiye'deki değişimin, Batı'ya dönüşün, özünden kopuşun simgesi olarak kabul edildi. Aslına dönüş de Ayasofya'nın tekrar cami haline gelmesiyle mi başlayacaktı?

* * *

Hilmi Efendi, her işini Efendi Hazretlerinden gördüğü gibi yapmak için canı pahasına gayret ediyordu. Çünkü Seyyid Abdülhakîm Hazretleri kendisine "Amellerinizi bizden gördüğünüz gibi yapın." buyurmuştu. Denilebilirdi ki, onun için dünyada yaşamak... Efendi'yi ve O'nun sevdiklerini sevmekti, bunun getirdiği sevinçti.

Efendi Hazretleri, Buhara valisinin kızının düğününe davet edilmişti. Hilmi Efendi'yle birlikte gittiler.

Evlenecek kız, piyanonun başında, şarkı söyleyip piyano çalıyordu ve 'Rabbin bana bir nimeti varsa, o da sensin' şarkısını söylüyordu.

Bu sözleri işiten Hilmi Efendi, "Bunlar, tam anlamıyla benim hâlime tercüman. Efendi'ye olan muhabbetim için söylenmiş." diye düşünüyordu. Gönlü düğünde olan bitenle değil hep Efendi ile meşguldü. Gelinin söylediği ona şarkı sözü gibi gelmiyordu. Biraz durduktan sonra kalktılar.

Evliyalar yatağı Buhara'nın eski valisinin hâli Hilmi Efendi'yi üzmüştü. Şah-ı Nakşibent Hazretlerinin memleketinden gelenleri bu şekilde görmek gönlünü yaralamıştı. Demek ki, Buhara, Maveraünnehr ve Türkistan taraflarını başına bela durup dururken gelmemişti. İslâm'dan uzaklaştıktan sonra Rusların emri altına

girmiştiler. Efendi Hazretleri, "İslâm'ı bırakandan Allahü teâlâ yardımını keser. İslâm ise, ilimle kaimdir. İlmi bıraktılar dünyaya döndüler ve böylece İslâm'dan uzaklaştılar. Çünkü 'dünyaya ile ahiret birbirinin zıddıdır, bir araya gelemezler.' Getiririm diyen ve bunu deneyen ya çok cahildir, ya da Peygamber Efendimizin bu miyâr olan sözlerini unutmuştur." buyurdular.

Bir gün Efendi Hazretleri Hilmi Efendi'nin koluma girmiş, Eyüp Sultan türbesinden dergâha doğru yokuş yukarı çıkıyorlardı. Hoca-talebe... İki hicret gülü...

Önlerinde Piyer Loti kahvehanesi vardı. Neyin hayranı olduğu karışık Fransızın ismi verilen kahvehane... Gramofonda çalınan bir şarkının sesi onlara kadar geliyordu. Efendi Hazretleri, "Hilmi! Bestesi mevzubahis değil ama, sözlerine bak, ne güzel!" dediler. Şarkının sözleri şöyle idi:

"Kimseye etmem şikâyet, ağlarım ben hâlime,

Titrerim mücrim gibi baktıkça istikbâlime,

Perde-i zulmet çekilmiş korkarım ikbâlime,

Titrerim mücrim gibi baktıkça istikbâlime."

Sanki, şarkı, Osmanlı yadigarlarının hâlini anlatıyordu...

Hilmi Efendi'ye, Efendi Hazretleri anlattılar:

"Bir defasında beni bir düğüne davet etmişlerdi. Oturduğumuz odada sehpanın üzerinde bir kitap vardı. Alıp, birkaç satır okuyup, yerine koydum. O kitap Abdullah Cevdet'in bir romanıydı. Elime alıp, birkaç satır okumakla kalbimde hâsıl olan zulmeti on beş günde zor defedebildim. Onun ismi Abdullah Cevdet değil, Adüvvullah Cevrettir."

Adüvvullah, Arapça, Allah'ın düşmanı; cevret ise Kürtçe köpek eniği demektir. Efendi Hazretleri fena şahısların kendilerine yakışmayan isimlerini değiştirerek söylerdi. İstanbul Üniversitesi'nin o zamanki ismi Darülfünun (fenler evi) idi. Bunun yerine, dârülhünûn (kanlar evi) derdi. Şerefüddin Yaltkaya için Herifüddin Haltkaya derdi.

Hilmi Efendi, Efendi'nin bu sözleriyle; iyi kimselerle birlikte olmanın ehemmiyetini, kötülerin kendilerine yakın olan her şeyi etkilediklerini, gücü yettikçe kötülerden uzak olmanın, kelimelerin ne kadar önemli olduğunu anladı.

Efendi Hazretleri, sevenlerinin, talebelerinin birlikte olmalarına, birbirleriyle görüşmelerine, birbirlerini sevmelerine, birbirlerine sahip çıkmalarına çok ehemmiyet verirdi. Kendisi de, sevenlerini ve talebesini yoklar, evlerine giderdi.

Hilmi Efendi, Fatih'te Malta'da Yediemirlerin tam karşısındaki evin ikinci katında oturuyordu, annesi ve kardeşleriyle birlikte. Eyüp'ten buraya taşınmışlardı. Burada rahatsızlanmıştı. Efendi Hazretleri ziyarete geldiler, dua ettiler.

Ziyâ Bey, bir gün Eyüp'te tekkeye geldi. Efendi Hazretleri, "Ziyâ, hangi yolla geldin?" diye sual eyledi. "Edirnekapı yoluyla geldim, efendim..." deyince "Nedim Bey'e uğradın mı?" diye sual ettiler. Ziyâ Bey uğramamıştı, üzüldü. Bu Nedim Bey, Efendi Hazretlerinin eshâbından, ehibbasındandı. Subay idi. Birliğinin başında bulunur ve her teftişte onun bölüğü takdir alırdı. İstanbul'a geldiği zaman, Efendi Hazretlerinin eshâbı ile görüşünce; "Efendi size dün şunları şunları anlattı. Bugün şunlardan bahsetti, değil mi?" der ve dediklerinin hepsi doğru çıkardı. Halbuki kendisi uzaktaydı, Trakya tarafında görev yapıyordu. Efendi Hazretleriyle rabıtası, gönül bağı bu kadar çok kuvvetliydi.

Efendi Hazretleri, konuşmalarında, hareketlerinde akıl almaz şekilde ölçüye, edebe riayet eder, "Edep, bütün varlıklar karşısında, haddini, sınırını bilmek, her şeyi yerli yerinde kullanmak ve gerekli tazimi, saygıyı göstermektir." der, sevenlerinin ve talebelerinin de bu hususa riayet etmesini isterdi.

Kendisi gerçekten tevazu' timsali idi. Vakar ile tevazuun bir kimsede bu kadar bir arada olduğu kimseler çok nadirdir, Efendi Hazretleri onlardan biriydi.

Konuşurken kimsenin gözüne bakmaz, o kişi elini çekmedikçe musâfehadan elini ayırmazdı. Ayak ayak üzerine atmaz, koltuk gibi rahat ve yüksek yerlerde oturmaktan hoşlanmaz, yerde oturmayı

tercih ederdi.

"Hayâ imandan bir şubedir." hadîs-i şerîfini yaşayanlardandı. Hayâsından, kimsenin yüzüne, gözüne bakmaz, kendini hep kusurlu görür, başkasını hep iyi bilirdi.

"Edebi olmayanın dini yoktur." kelâmını söyler, İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin "Büyüklerimizin yolu, baştan sona edeptir." ve "Edebi gözetmeyen kimse, Allahü teâlâya kavuşamaz." buyurduğunu tekrar ederdi. Duvarlarındaki levhada "Edeb bir tac imiş nûr-i Hudâdan/ Giy o tacı emîn ol her belâdan." yazısı vardı.

Sık sık "Risâle-i Hâlidiyye'de 'Bu yolun yolcusuna, en çok lâzım, hatta zaruri olan dört şey vardır, bunlar İlim, ihlâslı amel, edeb ve muhabbettir.' yazmaktadır." derdi.

Ailesinden Osmanlı terbiyesi almış olan Hilmi Efendi... Seyyid Abdülhakîm Efendi'yi tanımasından sonra geçen altı sene içinde, O'ndan Nakşî edebinin bütün inceliklerini almıştı. Kendinden büyüklerinin yanında konuşmuyor, kimse ile münakaşa etmiyor, yabancıların yanında dahi en büyük edebi gözetiyor, iki dizi üzerine oturuyor, bağdaş kurmayı dahi edep dışı görüyordu. Oturuşu, kalkışı, her hareketi Efendi Hazretlerinin numunesiydi.

Hüseyin Hilmi Efendi, Kimya Fakültesine devam ederken Efendi Hazretlerinin işaretiyle 'Şevâhid-ün Nübüvve kitabını okumuş ve beş sahife özet çıkarmıştı. Bunu Efendi Hazretlerine arz edince "Biraz oku" buyurdular.

Biraz, biraz daha derken sonuna kadar okuttular. Bir yerinde yanlış buldular. "Kırk yaşında peygamber oldu" diye yazmıştı. "Öyle yazma. Kırk yaşında Peygamberliği bildirildi yaz. Çünkü O, çok eskiden de Peygamberdi" buyurdular.

Hilmi Efendi, bir gece sabaha kadar "Acaba hilafet meselesinde Hazreti Ali mi yoksa diğerleri mi haklıydı?' diye düşünmüş... Hazreti Ali'nin haklı olduğu kanaatine varmıştı. Efendi Hazretlerinin huzuruyla müşerref olunca "Efendim. Ben geçen gece hilafet meselesinde Hazreti Ali mi yoksa diğer taraf mı haklı diye

düşündüm. Hazreti Ali'nin haklı olduğu kanaatine vardım." şeklinde arz etti. İçinden de "Hazreti Ali büyük dedesi olduğu için bu sözlerim hoşuna gider." diye düşünüyordu.

Efendi Hazretleri, şöyle bir sakalını sıvazlayıp sert bir şekilde ona baktılar. "Ya öyle mi? Sen de âlim, müçtehit mi oldun? Sana mı kaldı onların hakkında hüküm vermek? Biz kim oluyoruz ki onlar hakkında hüküm verelim. Biz, ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdiği kadar bilir ve konuşuruz. Onlar her şeyi bildirdi. Biz karışmayız. Büyükler bu meseleyi halletmişler, kitaplara yazmışlar, altını mühürlemişler." buyurdular. Hüseyin Hilmi Efendi çok üzüldü ve tövbe etti.

Efendi Hazretleri, Türkçe kitaplardan Birgivi Vasiyetnâmesi Şerhini, Kadızâde'nin Amentü Şerhini ve Dürr-i Yekta Şerhini çok severlerdi, herkese de tavsiye ederlerdi. Bu tavsiyeyi uyulması gereken en büyük emir bilen Hilmi Efendi, Birgivi Vasiyetnâmesi Şerhini otuz defa okumuştu.

Bir gün Şakir Efendi, Efendi Hazretlerine "Hilmi abi, kitap okumak istiyor, ne okusun?" diye sual edince "İbn-i Âbidin okusun." buyurdular. O, "İbn-i Âbidin ağırdır, daha kolay bir kitap söyleseniz Efendim." deyince tekrar "İbn-i Âbidin okusun." diye söylediler.

Efendi Hazretleri Hilmi Efendi'ye, "Birinci işin tefsir ve hadis değildir. Ağırlığı fıkha vermek lazımdır." buyurdular.

Efendi'nin bu sözlerinden sonra Hilmi Efendi, fıkha ağırlık verdi. Okudukça öğrendi, öğrendikçe hevesi, sevgisi arttı. Tabi ki Mektûbât ve Taife-i aliyyenin kitaplarını da ihmal etmiyordu. İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin yazılarını ruhunun gıdası biliyordu. Kimya-yı Seâdet kitabını on defa hatim etti.

Efendi Hazretleri meşverete çok ehemmiyet verirdi. Bu sünnetin devamını temin için, tavsiye ederdi. "Meşveret edecek kimseyi bulamazsanız, taşa anlatın." hadîs-i şerîfi gereğince meşverete azami riayet ederdi. Bir defasında "Hilmi gözümde katarakt var, ameliyat olayım mı, sen ne dersin?" diye sual eyledi. "Bu teknik bizim

memlekette çok gelişmiş değil, tavsiye etmem, efendim." cevabını verdi. "Ben de öyle düşünüyordum." buyurdular.

Efendi Hazretleri, sevenlerinden Habil Efendi'nin dükkânına her gelişlerinde "Hâbil, işlerin nasıl?" derlerdi. O da "Elhamdülillah iyidir." derdi. Bir defasında yine sual ettiklerinde. "Elhamdülillah, çok iyidir Efendim." cevabını verdi. O zaman tebessüm edip "Ha, işte şimdi oldu. Allahü teâlânın verdiği ve yaptığı çok iyidir. Kullar O'nunla pazarlıkta değiller ki verdiğine göre değerlendirsinler." buyurdular.

Birisi Seyyid Abdülhakîm Efendi'ye gelerek, "Efendim sizin bu anlattıklarınıza bakılırsa biz battık. Ne olur bizim ahiretteki hâlimiz?" diye arz etti. Bu da, "Eğer bir gemi sahile çıkarsa, yalnız kaptanını sahile çıkarmaz, içinde kim varsa, ama kim varsa, beraberce sahile çıkarır" cevabını verdiler.

Bir gün dergâhta Efendi Hazretleri "Küllü cedîdün mudırrün. (Her yeni bulunan şey zararlıdır.) Bir tane istisna yoktur" buyurdular

Hem Hilmi Efendi hem de Şâkir Efendi şaşırdılar. Hilmi Efendi, sabretti ama Şakir Efendi sabredemedi ve "Efendim, elektrik de zararlı mı?" diye sordu. "Evet," buyurdu Efendi Hazretleri, "elektrik de zararlı."

Bu cevapla ikisinin de şaşkınlığı fazlalaştı, sabredemeyen yine Şakir Efendi oldu.

"Efendim. Eskiden mum vardı, elektrik yoktu. Sizin şadırvanda abdest almanız, bahçeye çıkmanız için mum yakıyorduk, fenere koyuyorduk, gidiyordunuz, abdest alıyordunuz. Tekrar geliyordunuz. Mumu söndürüyorduk. Neler çekiyorduk. Şimdi daha yatak odasında şöyle çeviriyorsunuz, bahçe de aydınlık, şadırvan da aydınlık."

Bahçeye de şadırvana da elektrik tesisatını Hilmi Efendi kurmuştu. Bahçedeki şadırvanın içine, duvara lamba koymuş, kordon bağlamıştı. Efendi Hazretleri dışarı çıkarken düğmeyi çeviriyor, ortalık aydınlanıyordu.

Efendi Hazretleri, Şâkir Efendi'ye şöyle bir baktı ve nefeslendi. Ağır ağır konuştu:

"Bir şey hakkında hüküm vermek için ekseriyete bakılır. Çünkü dünyada Allahü teâlâ her maddeye tecelli ediyor. Her maddede Allahü teâlâ'nın sıfatları zuhur ediyor. Her şeyin iyi tarafı var, çünkü Allahü teâlâ'nın rahmet sıfatı var. Her şeyde Allahü teâlâ'nın rahman, rahîm sıfatı tecelli ediyor. Ama Allahü teâlâ'nın kahhar sıfatı da var. Gadab sıfatı da var. Öyleyse her şeyde kahredici sıfat da var. Yani her şeyin zararlı tarafları da var.

Her maddenin, her varlığın, hem faydalı tarafı vardır, hem zararlı tarafı vardır. Neyi düşünürseniz düşünün. Meselâ yılan. Yılan zararlı, ama faydalı tarafı da var. Ondan zehire karşı ilaç yapılıyor. Allahü teâlâ, insanın nefs-i emmâresini yaratmış. O nefs-i emmârenin faydalı tarafları da var, zararlı tarafları da var.

Nefs, Allah'ın düşmanıdır. Allah'ın düşmanının da faydalı tarafı var. Meselâ bizim yememiz, içmemiz hep nefs sayesindedir. Herkes yemek içmek için para kazanmaya çalışıyor. Para kazanmak için de hayvanları besliyor.

Köylü harman ve saire yapıyor. Biz de onun sayesinde ekmek yiyoruz. Demek oluyor ki, başkalarının nefsi, para kazanmak için çalış diyor; biz de yaşamak için onların çalışmasından istifade ediyoruz.

Sonra nefs olmasa kimse evlenmez. Kimse evlenmezse, kimse dünyaya gelmez. O halde insanların yaşaması için nefs-i emmâre lâzım olduğu gibi, insanların yeryüzünde durması da nefs sayesindedir. Böylece nefs, hem yaşamamıza sebep oluyor hem de üremeze. Nefsin bundan da faydalı tarafı var. Onu Peygamber efendimiz bildiriyor: Nefs ile cihad. İşte bu nefsle cihat sayesinde insanlar meleklerden üstün oluyor.

Nefs bu kadar faydalı. Ama bir de zararlı tarafı var. İnsanı kötü tarafa çekmeye çalışıyor; haram işlemeye sevk ediyor. Sonra doymuyor. Haram işlerseniz, daha fazlasını ister. Onu da

yaparsanız, ondan fazlasını ister, doymaz. Hulika'l insane helûâ. Kur'an-ı kerim'de insanların nefsi doymaz olarak yaratıldı buyuruluyor. Nereye kadar ister? Uluhiyyete kadar ister. İşte firavunlar, işte Nemrudlar, hepsi uluhiyyet dâvâsındalar. Herkes bana tâbi olsun, hep benim dediğim olsun diyor. Onun için Allahü teâlâ hadîs-i kudsîde, 'Âdi nefseke, fe-inneha intase-bet li-muâdâtî/Nefsine düşman ol, çünkü nefs benim karşıma, düşman olarak dikilmiştir.' diyor.

Bütün günahlar, hatta küfr, hepsi nefstendir. Binaenaleyh nefs insanları günaha sokuyor. Yalnız Allahü teâlâ çok merhametli olduğundan ötürü Kur'-an-ı kerim'de faydalı taraflarını bildiriyor, zararlı tarafını da bildiriyor.

İşte, elektriğin hem faydalı tarafı vardır, hem zararlı tarafı vardır. Evet, ben abdest almaya çıkarken ışığı kullanıyorum. Bu, elektriğin faydalı tarafı. Bu tabii güzel. Ama zararlı tarafı daha çok. Bir kere elektrik teline bir dokunsan bir anda ölürsün. Sonra bütün harp vasıtaları, bombalar, füzeler hep elektrikle çalışıyor.

Elektrik olmasa, bu korkunç öldürücü vasıtalar hiçbiri olmazdı. Sonra en büyük zararı nedir? Gece âlemleri, danslar, gece kulüplerinde her akşam binlerce insanın imanı gidiyor.

Bunlar hep elektriğin altında oluyor. Elektrik olmasa, bu gece azgınlıkları olmaz. Binâenaleyh elektriğin zararı faydasından çoktur. Faydalı olsaydı, Peygamberler zamanında keşfolunurdu" Bunları Efendi Hazretlerinden dinleyen Hilmi Efendi, keşiflere, teknolojik gelişmelere daha başka gözle bakmaya başlamıştı. Okudukları kimya derslerini de artık başka bir bakışla, ibretle değerlendiriyordu. En korkunç silahlar ve zehirli gazlar Kimya ilmi vasıtasıyla elde ediliyordu. Teknolojik gelişmeler insandaki ve tabiattaki tabii dengeyi acımasızca bozuyor, felakete sebep oluyordu.

Üniversite inkılabı 1934 de yapıldı. Bütün profesörleri işten attılar, yerine Almanya'dan Yahudileri getirdiler. Hüseyin Hilmi Bey'in kimya hocası Arndt'da onlardan biri idi. Kimya Fakültesi'nde iki tane profesör vardı, her ikisi de Arndt'ın talebesiydi.

Arndt, ordinaryüs profesördü. Derse girmeden evvel mutlaka hazırlanırdı. Derste anlatacağı konuyu, boş sınıfa aynen talebeler dinliyormuş, sınıfta talebe varmış gibi anlatırdı. Sonra da talebelere anlatırdı. Acayip bir insandı. Derse omuzunda kediyle gelir, dersi kedi omzunda olduğu halde verirdi.

Eskiden üniversitenin adı Darülfünun, fenler eviydi. Efendi Hazretleri buraya, darülhünun, kanlar evi diyordu.

Arndt'ın yanında altı ay travay yaptı. Bir cismin sentezini gerçekleştirdi.. Sentez kolay fakat ismini tespit etmek zordu. İsmi 'Phenylcyan-nitromethan-methyl esteri'ydi. Formülünü tespit etti. Bütün dünyada ismi Hilmi Işık diye geçti.

Profesör Arndt'a rapor verdi. Rapora, "Şununla şunu karıştırınca azot gazının çıktığını iki gözümle gördüm." diye yazdı. Arndt kabul etmedi.

"Sana kulaklarınla gördün veya tek gözünle gördün diyen var mı, iki gözüm yazısını çıkar ordan." dedi.

Bir gün Hilmi Efendi, ona "Siz böyle mükemmel Türkçeyi nerden öğrendiniz?" diye sordu. Hilmi Bey'i çok severdi. "Gel, sana söyleyeyim." dedi.

Onu, ders verdiği salona götürdü. Duvarlar çatlaktı. "Bak, şu duvarın çatlağı tavanda devam ediyor, ordan da aşağı iniyor. Görüyor musun?" dedi.

"Görüyorum." cevabını alınca sözlerine devam etti:

"Hilmi! Bunlar nedir biliyor musun? Beni Sultan Hamid Han buraya getirdi, o zaman ben bu salonda ders veriyordum. Kimya profesörü idim. Bu çatlaklarda çubuklar takılı idi. Çubuklara da perde takılı idi. Dershanenin yarısı perdeyle ikiye bölünmüştü. Ön tarafta erkek talebeler otururdu, arka tarafta da kız talebeler otururdu. Şimdi karmakarışık."

Hilmi Efendi, bir gün Arndt'la merdivenlerden konuşa konuşa, gülerek çıkıyorlardı. Bu sırada Hilmi Efendi'ye "İyot artıklarıyla iyodu nasıl ayırırsın?" diye sordu. O da arkadaş gibi gülerek cevap verdi. Zamanı gelince imtihana girdi. İmtihana beş, altı talebeyi

birden alırdı. Ayakta diker soru sorardı. Sıra Hilmi Efendi'ye gelince atladı geçti. Telaşla sordu:

"Efendim beni imtihan yapmayacak mısınız?"

Gülerek cevap verdi:

"Ben seni imtihan yaptım."

Şaşırdı.

"Ne zaman?

"Hani bir gün kapıda buluştuk, merdivenden çıkarken sana iyot artıklarını sordum ya, o imtihandı işte. Sen o zaman 10 numarayı aldın."

Bir gün birisi Arndt'ın yerinde olup olmadığını Hilmi Efendi'ye sordu. O da bilmediği için başkasına sordu. Ondan "burada" cevabı alınca "Buradaymış." cevabını verdi.

Bu hadiseden sonra Arndt'ın kendisine soğuk davrandığını fark etti. Sebebini sual edince, "Bana inanmadın, beni soranlara 'buradaymış' cevabını verdin, halbuki 'burada' demeliydin." şeklinde açıklama getirdi.

Sözlerini fitneciler Arndt'a yetiştirmişlerdi "sizi adam yerine koymuyor." diyerek. Alman da olsa, kendisine saygısı olan, ders aldığı birini üzmekle üzüldü.

"Efendim. Bizim dilimizde gramer kaidesidir. Bizzat kendisini şahit olmamışsa, başkası vasıtasıyla bilgi alınmışsa 'mış'la cevap verilir. Ben sizin odanızda olduğunuzu görmedim, başkasından duydum. Bu sebepten 'buradaymış' cevabını verdim. Böyle cevap vermem gerekirdi. 'Burada' deseydim, görmediğim halde kesin cevap vermiş, bilgi isteyeni yanıltmış olurdum." sözleriyle izah getirdi.

Soğukluk bir müddet devam etti, görülen o ki Hilmi Bey'in sözleriyle pek ikna olmamıştı. Aradan zaman geçtikten sonra geldi "Hilmi, sen haklıymışsın. Gramercilere sordum, senin dediğin gibi cevap verdiler." dedi ve araları tekrar düzeldi. Hilmi Efendi de bir

yanlış anlamanın ortadan kalkmasıyla ve kırık bir kalbin tamir edilmesiyle sevindi.

Arndt, Hilmi Efendi'yi çok seviyordu. Fakültedeki odasında kimya deneyi yaptı. Bozuk çıktı, netice vermedi, üzüldü. Öğle tatilinden sonra tüpleri yıkayıp kaldırdı. Akşam Arndt geldiğinden "Nerede deneyin?" diye sordu. Hilmi Efendi, üzgün bir şekilde "Efendim. Muvaffak olamadım. Bugünkü deney başarısızlıkla sonuçlandı." dedi.

Güldü ve "Devam et. Bozuk yapmak muvaffakiyet alâmetidir. Her seferinde hatalarını bulur düzeltirsin." tavsiyesinde bulundu.

Hilmi Efendi, fakültedeki dersten sonra dergâha gitti. Efendi, Sultan Üçüncü Selim'in yaptırdığı odasında yalnız oturuyordu. Elini öptürmedi. "El öpmek yasak. Bilmiyor musun?" buyurdu. Heybetinden mübarek yüzüne bakamadı.

Hemen yanındaki pencereden kabristan gözüküyordu. Yüreği yandı. Bekçiler, ellerinde baltalarla asırlık servi ağaçlarını deviriyorlardı, karakola yakacak hazırlamak için... Kabristandaki Osmanlı servilerinden karakola yakacak... Bu ne iş, bu ne haldi?

Kabir parmaklıklarının çalınması, üzerlerinden gramofonlu içki sofralarının kurulması yetmiyormuş gibi şimdi de bu zulüm... Servi ağaçları... Osmanlı mezarlıklarının sembolü, göğe uzanan şahadet parmakları, dedelerimizin ölülerimize tespih için, mevtalarımızın azabının hafiflemesi için diktiği mübarek ağaçlar... Zalim baltanın darbeleriyle yıkılıyorlardı kabirlerin üstüne, azap vasıtası ateşe odun olmak için...

Işık ve ateş... Biri aydınlatıyor, görmemizi sağlıyor, ötekiyse yakıyor, helak ediyordu. Biri rahmete diğeriyse azaba vasıtaydı...

Efendi'nin 'Işık' soyisimini tavsiyesindeki hikmeti kavradı. Işık soyisminin ağırlığını omuzlarında hissetti. "Ya Rabbi. Bu soyisme layık olabilmemi, Efendi'nin beklediğini yapabilmemi nasip eyle." diye gönlünden dualara durdu.

Hilmi Efendi'nin gönlü, servilerden ışığa yol alırken Efendi

Hazretleri aniden konuşmaya başladı. Şaşırdı, Efendi Hazretlerinin yeri ve sırası gelmeden konuştuğuna pek şahit olmamıştı. İngilizlerin İslâm düşmanlığından, Âli Paşa, Masonlar, Abduh ve Efgânî'den ve onların o zaman ki uzantılarından bahsettiler.

* * *

Hüseyin Hilmi Işık Efendi, 1936 senesi sonunda 1/1 Sayılı Kimya Yüksek Mühendisliği diplomasını aldı. O sene Türkiye'de ilk ve tek olarak kimya yüksek mühendisi olduğu, günlük gazetelerde yazıldı.

Cumhuriyet Gazetesi, "Maarifimiz ilk meyvesini verdi. Kimya Fakültesi'nden Üsteğmen Hüseyin Hilmi Işık mezun oldu." diye yazdı.

Hilmi Efendi'nin yüksek kimya mühendisi olduğu günlerde, birileri de Türk insanının kimyasını tamamen aslından uzaklaştırmak için elinden gelen gayreti gösteriyordu.

Edirne CHP milletvekili Şeref Aykut 1936 yılında İstanbul'da Muallim Ahmet Halit Kitabevi'nde KAMALİZM isimli bir kitap bastırdı. Bu kitabın üçüncü sayfasında yapılmak istenen, bütün açıklığıyla ortaya koyuluyordu:

"Kamalizm yalnız yaşamak dinini aşılayan ve bütün prensiplerini ekonomik temeller üzerine kuran bir dindir."

CHP İslâmın Amentüsünü yani imanın 6 şartını kendi laiklik anlayışına aykırı bulduğu için 'Türk'ün Yeni Amentüsü'nü İrade-i Milliyye Matbaasında bastırarak dağıtmıştı. Türk'ün Yeni Amentüsü'nde "Vatanımızı yoktan var eden Mustafa Kemal'e, onun ordularına, onun kanunlarına, öldükten sonra dirilmeyeceğimize, ahiret gününün olmadığına, iyilik ve kötülüğün insanlardan geldiğine ve Atatürk'ün Tanrının en sevgili kulu olduğuna inanırım!.." yazıyordu.

Hüseyin Hilmi Efendi mezun olduğu zaman, Türkiye'de kimya mühendisliği diploması yoktu. Üniversiteye dilekçe verdi. Bu dilekçesinde. "Almanya'da bu dersleri bitirenlere yüksek mühendis

diploması veriyorlar, siz niye vermiyorsunuz?" diyerek itirazlarını dile getirdi. Dilekçe, Profesörler Meclisinde gündeme geldi. İtirazını haklı gördüler ve kimya yüksek mühendisi diye ilk unvanı Hilmi Efendi'ye verdiler. Ve bundan sonraki mezunlara 'Yüksek Kimya Mühendisi' denilmesini kararlaştırdılar. 'Yüksek' kelimesini ilk defa Hilmi Bey koydurmuş oldu.

Hilmi Efendi'nin İstanbul'da kalma süresi dolmuştu, okulu da bitmişti. Artık İstanbul'dan başka yere tayini muhakkaktı. Efendi Hazretlerinden tayinin İstanbul'a olması için dua istedi. Efendi Hazretleri, "Tayin işleri devlet işleridir, karışmaya gelmez. İnşallah bu tayinin nice hayırlara vesile olur." buyurdular. Merakla tayin haberini bekliyorlardı.

Türkiye'nin ilk yüksek kimya mühendisi olması başarısı sebebiyle Askeri Sıhhıyye Müfettişliği'nin 22 Eylül 1936 tarihli yazısıyla askerî kimyager sınıfına nakledildi. Ankara Sıhhıyye İşleri Dairesi 5. Şubeye tayin edildi. Mamak'taki Kızılay Gaz Maskesi Fabrikası'nda görevlendirildi.

Tayininin Ankara'ya çıktığını duyunca Hilmi Efendi, çok üzüldüler. Efendi Hazretlerinden uzakta ne yapacaktı? İstanbul'da iken o gönüller sultanından az bir ayrılığa dayanamazken Ankara'da ne yapacaktı?

Ekimin 12'sinde annesiyle birlikte Efendi Hazretlerine veda ziyaretine gitti. Annesinin de Efendi'nin teveccühlerine mübarek nazarlarına kavuşmasını arzu etmişti.

Ayrılırsa sanki Efendi'yi bir daha göremeyecekmiş gibisine geliyordu. Ankara'ya tayinini, Mamak'taki fabrikada görevlendirildiğini anlattı.

Efendi Hazretleri "Ankara'da Hacı Bayram Veli Hazretleri var. İnşallah bol bol ziyaret eder, feyzine kavuşursun. Orada bol vaktin olur. İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin ve oğlu Muhammed Masum Faruki Hazretlerinin Mektûbât kitaplarını çok okur, anlama saadetine erersin inşallah. Ayrılık, hicret olmazsa kavuşmak olmaz." buyurdular.

Annesi "Haydi oğlum treni kaçıracaksın." diye ikaz ediyor o ise

Efendi'nin yanında bir dakika daha fazla kalabilmek için çırpınıyordu.

Efendi'den ayrılığın bu kadar zor geleceğini tahmin etmemişti. Eğer bu kadar zorlanacağını bilseydi askeriyeden ayrılmak için Efendi'den izin isterdi. Onun bulunduğu mekânda, Eyüp Sultan'da, yoğurtçu olabilmek için her şeyini fedaya hazırdı. Efendi'den subaylıktan ayrılmak ve sade bir yoğurtçu olarak Eyüp Sultan'da kalabilmek için izin isteme arzusuyla yandı. Tam bunları söyleyecekken annesi aklına geldi.

Doktorluktan ayrılmasına çok büyük tepki gösteren annesi böyle bir isteğiyle her halde aklını kaçırırdı. Eczacılığa geçtiğini yıllar sonra fark ettiğinde bile çok sert tepki göstermiş, aylarca konuşmamıştı.

Annesinin telaşını gören ve Hilmi Efendi'nin hâlini fark eden Efendi Hazretleri "Evladım. Haydi daha fazla eğlenmeyin, treni kaçırmayın. Ayrılığın en güzel tarafı, kavuşmak için zamanın çalışmaya başlamasıdır." dedi.

Boyun büküp 'Peki Efendim." diyerek ayağa kalktığı anda kendini daha fazla tutamadı, sarsıla sarsıla ağlamaya başladı.

Oğlunun ağladığını gören anne şaşırdı. Hocasına olan sevgisinin büyüklüğünü anladı. Kayınpederinin gördüğü rüyayı ve eşi Said Efendi doğduğunda Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin verdiği müjdeyi hatırladı.

Oğlunun bu müjdeye Efendi Hazretleri vasıtasıyla kavuşacağına inancı sağlamlaştı. Böyle bir evlada anne olmakla sevindi. Bütün bunlara rağmen doktorluktan ayrılışına kızgınlığı devam ediyordu.

Gönlü ayrılık ateşiyle yanan Hilmi Efendi, 13 Ekim'de Ankara'ya ulaştı. Yalnız gelmiş, ailesini yanında getirmemişti. Ev tuttuktan sonra getirecekti. Hemen Hacı Bayram Veli Hazretlerinin huzuruna koştu. Ziyaret ve dua sonrası ferahladığını, ayrılık ateşinin biraz olsun hafiflediğini hissetti.

Mamak'ta köylülerden birinin evini kira ile tuttu. Ev çok büyüktü. Bahçesi de çok kocamandı. Vişne bahçeleri, ayva bahçeleri

vardı. O bahçenin dağ tarafındaki yamacında su künkleri vardı. Sultan Hamid Han'ın getirdiği su, Hilmi Efendi'nin kiraladığı evin bahçesinden geçiyormuş. Elmadağ o taraftaydı.

Ankara Valisi Abidin Paşa varmış. Celâleddin-i Rûmi Hazretleri'nin Mesnevîsini şerh etmiş. Abidin Paşanın kabri Fatih Câmiinin bahçesindedir. Sultan Hamid Han zamanında Ankara Valisi idi. Onlar âlim insanlardı. Hem âlim hem edip. Edip demek; terbiyeli demekti. Halife Sultan Hamid Han'a mektup yazıyor, "Efendim, Ankara'nın içme suyu malumualiniz kireçlidir. Ankara'dan altmış kilometre uzakta Elma Dağı var efendim. Elma Dağında mis gibi su çıkıyor, hiç kireci yok, gayet lezzetli. Ankara'daki evlatlarınız, para topladık efendim, bu Elma Dağının suyunu Ankara'ya getireceğiz müsaade buyurulursa" satırlarıyla...

Böyle büyük iş yapmak için halifeden izin almak lâzımmış. Sultan Hamid Han da "Evladım, bizim dinimizde su getirmek çok büyük ibadettir. Oradaki evlatlarımız müsaade etsinler de bu ibadetin sevabını ben alayım. Onun için kaç bin altın topladınsa onu sahiplerine iade et, geriye ver. Bu suyun bütün masraflarını ben temin edeceğim." diye cevap yazıyor. Saraydan veriyor ama, devletin parasını değil. Babasından kalma mirasları vardı. Babalarından kalmış olan paralardan veriyor ve Ankara'ya geliyor o su. Ankara'da yüzlerce yere çeşme yapılıyor. Cebeciyle Kurtuluş istasyonunun arasında, meydan var, çukurda. O çukurdaki meydanda Sultan Hamid han'ın öz parasıyla yaptırdığı çeşme vardı. Yaz ortasında buz gibi idi. Dağdan geliyor çünkü. Kar suyu, buz gibiydi. Ankara'nın her yerinde varmış bunlardan. Sonradan o çeşmeler kaldırılmış. Osmanlı halifesi milletine, tertemiz buz gibi suyu dağdan getirtmişti. İşte o suyun geçtiği su künkleri, Hilmi Efendi'nin bahçesindeydi.

Hilmi Efendi, bu künklere bakarak Osmanlı padişahlarının milletine karşı ne kadar merhametli olduğunu daha iyi anlıyordu.

Osmanlı Sultanları, milletinin maddi-manevi ihtiyacını karşılamak için gece-gündüz demeden gayret etmişler. Hem içme

suyunun hem de gönül suyunun temiz künklerden gelmesi için her türlü çabayı göstermişlerdi.

Gönül suyunu ulaştıranlara en güzel misal Efendi Hazretleri değil miydi, O, Osmanlı'nın en canlı misaliydi.

Osmanlı'nın yıkılmasından sonra başa gelenler ise gönül suyunun kirlenmesi için her türlü gayreti gösteriyorlardı.

Ankara'ya geleli yalnızca üç gün olmasına rağmen Efendi Hazretlerinin hasreti dayanılmaz olmuştu. Geceleri o hasretle ağlıyordu. Hafta sonunun gelmesini dakikalar sayarak bekliyordu.

Cumartesi Pazar tatilinden de istifade İstanbul'a gidecekti, Efendi'yi görmeye. Eğer hazırlanabilirlerse annesini ve kardeşlerini de getirmek istiyordu.

Mesai bitimi hemen istasyonu koştu. Heyecan içinde biletini aldı. Kalkmasına daha zaman olmasına rağmen trene bindi. Şaşırdı tren çok kalabalıktı. Kompartımanlar tamamen dolu olduğu gibi koridorlarda bile yer yoktu. "Sevdiklerini özleyen ne çok kimse varmış." diye düşündü. Kendisi Efendi Hazretlerine bir an önce kavuşmaktan başka bir şey düşünmediği için trendeki herkesi sevdiklerine kavuşmak için gidiyor kabul etmişti.

İki vagonu birleştiren, üst üste gelen yassı demirler vardır ya, işte Ankara'dan İstanbul'a kadar, o demirlerin üzerinde gitti. Ama Efendi Hazretleri'ne kavuşma hayaliyle hiçbir rahatsızlık duymadı. Bırakın rahatsızlığı nerede geldiğinin bile farkında olmadı. İstanbul'a doğru çekiliyordu. Eskişehir'i geçtikten sonra İstanbul istikametine dönerek havayı içine daha derin şekilde çekmeye başladı. Efendi Hazretlerinin teneffüs ettiği hava karışmıştır ümidiyle. Aldığı her nefes anlatılmaz bir canlılık veriyordu bütün hücrelerine, gönlünü şenlendiriyordu. Kilometreleri sayıyordu, "Efendi Hazretlerine kavuşmaya şu kadar kilometre kaldı." diyerek...

Haydarpaşa'da trenden indiğinde geceydi. Dile gelmez bir heyecan içindeydi. Efendi'ye kavuşmaya az bir zaman kalmıştı. Ama endişeliydi. Çünkü bu saatlerde vapur olmazdı. "Ne olur ya Rabbi

vapur olsun. Efendi Hazretlerini çok özledim" duasıyla hemen rıhtıma koştu. Vapur vardı, çok sevindi, Allahü teâlâya şükr etti. Trenin geliş saatine göre ilave sefer koymuşlardı. Vapurla Karaköy'e oradan da yine vapurla Eyyûb Sultana geçti. Halıcıoğlu Askeri Lisesi'ndeki günlerini, kayıkla Eyüp'e geçişini ve oradan Efendi'ye koşuşunu hatırladı..

Şimdi de koşuyordu, ama şimdiki koşması o zamana göre çok daha hasret yüklüydü. Aradan geçen yedi sene içinde Efendi'yi sevgisi kara sevda gibi olmuş, gönlü ondan ayrılığa tahammül edemiyordu. Dergâha çıkan yokuşta attığı her adım heyecanını fazlalaştırıyordu.

Dergâhın dış kapısına ulaştığında, eli kapıya değdiğinde ayakta duracak hâli kalmamıştı. Heyecan içinde ve yokuşu koşarak çıkmasından dolayı nefes almakta zorlanıyordu. Bir müddet nefeslendi. İşte Efendi'ye ulaşmıştı. Kapıyı açtı.

Efendi'nin bulunduğu salon kapıya kadar doluydu. Kapıdan içeri girip hemen bir kenara oturdu. Kapıdan içeride olduğuna, kapının yanında da olsa yer bulduğuna şükr etti. Bu düşüncesiyle birlikte Efendi Hazretlerinin bulunduğunu tarafa baktığını gördü, bu bakışlarla tepeden tırnağa titredi, her hücresi 'Şükür kavuştuk Efendim' diye cevap verdi.

Efendi Hazretleri, "Geldin mi Hilmi? Hoş geldin, sefalar getirdin, şöyle yanıma gel." diye seslendi.

Başı önünde, kimseye bakamayarak Efendi Hazretlerinin hemen yanına oturdu. Efendi Hazretleri sohbetine devam etti:

"Edep, hududa riayet etmektir. En büyük edep, ilahi hududu muhafazadır.

Allah, herkese bir türlü tesellisini verir.

Allah, zuhurunun şiddetinden gaiptir.

Haddini aşan her şey zıddına döner.

Akıl için idrak, zevk yoluyladır.

Allah (Celle Celalühü) kamil kudrettir. Kamil, fazlası ve eksiği

olmayan demektir.

Veli mevzuunu bulamaz ki "ben" desin.

Herkesin var bir kesi, ben bî-kesin yok kimsesi. Ben bî-kesin sen ol kesi, ey kimsesizler kimsesi.

Zevk etmeyen ne bilsin (yani tadamayan anlayamaz).

Kader, bir itikat meselesidir; amelde, işte düşünülmez.

Tedâbir, tekâdây-ı tekâdirdir (Tedbir almak, takdir edilenin gereğidir.).

Allah dostları, yalnız yakınlık isterler. La teşbih, sultanın yakını olmak. Mesela hizmetkarı, ibriktarı, perdedarı, vasaire, veziri olmaktan üstündür.

Küfür ve cezanın zamanla alakası yoktur. Tek anlık küfrün cezası ebedidir.

Allah (Celle Celalühü) dilediğini eyler. İster sebepli, ister sebepsiz..

Görmek için evvela görülecek şey, sonra görecek göz, sonra da ışık lâzımdır."

Efendi Hazretlerinden 'ışık' sözünü duyan Hilmi Efendi, titredi. O, 'Işık' olarak nelerin görünmesi vesile olacaktı? "Ya Rabbi. Beni Efendi Hazretlerinin yolunun, söylediklerinin ve hâlinin görülebilmesi için 'Işık' eyle, kendimden tek kelime söylemekten muhafaza eyle." diye dua etti.

"Işık lâzımdır." sözünden sonra Efendi Hazretleri 'fatiha' diyerek sohbeti neticelendirmişti.

Herkes dağılmış, yanında yalnızca Hilmi Efendi kalmıştı.

Efendi, Ankara ile ilgili haber sormadan "Ne zaman gideceksin?" diye sual eyledi. Boyun büktü, "Yarın gideceğim efendim." Cevabını verdi.

"Sen bu gece bizim evde kal, bizim misafirimiz ol, bizim yatakta yat, yarın kahvaltıda, seni dinleriz inşallah, şimdi geç oldu, sabah

ola hayır ola...” buyurdular.

Büyük bir sevinç içinde “Peki efendim.” dedi. O gece salonda Efendi Hazretlerinin yattığı yatakta yattı. Hicret esnasında Hazreti Ali Radıyallahü anh Hazretlerinin Peygamber Efendimizin yatağında yatmasını hatırladı. Ne tatlı geceydi o gece. Efendi Hazretleri ile aynı evde, onun yatağında yatmak. Hem çok tatlı hem de çok sıkıntılıydı. Alt katta Efendi Hazretleri var diye uyuyamadı. Sanki ateş içindeydi, sabaha kadar ayaklarını uzatamadı. Efendi Hazretleri o odadaki eşyalar için, “Bu odadaki eşyalar Vahîdeddîn Hanın parasıyla alındı.” buyurmuştular.

Ertesi gün kahvaltıda, Efendi Hazretleri sordular hem de inceden inceye... O da Ankara’da vazifesiyle, yeni tuttuğu ev ve yolculuğu ile ilgili her şeyi anlattı, tek bir şey gizlemeden.

Kızılay’ın gaz maskesi fabrikasında Almanlarla birlikte çalıştığını öğrenince “Alamanlarla çalış da Alamanca öğrenme! Öyle şey olur mu, Alamanca da öğren” buyurdular. Hemen “Peki efendim.” dedi.

Kahvaltıdan sonra yuvasını terk eden yavru kuş gibi kanadı kırık, gözyaşları içinde Efendi Hazretlerine veda etti, en kısa zamanda tekrar kavuşma ümidiyle...

Hilmi Efendi her fırsatta İstanbul’a koştu Ankara’dan, Efendi Hazretlerine...

Bir kere de Cuma namazına yetişmişti dergâha... Ezana on on beş dakika vardı. Cemaat toplanmıştı kuyunun etrafında. Kırk elli kişi. Ezanı bekliyor herkes. Efendi Hazretleri meydanda yok. O da bir kenara ilişti. Ama gözü ve gönlü Efendi’yi arıyordu. İçeri girmek, O’nu görmek için can atıyordu, ama rahatsız eder miyim endişesindeydi. Bu sırada Behik geldi. “Hilmi abi, Efendi babam seni çağırıyor.” dedi.

Ta Ankara’dan gelmiş bir an olsun Efendi’yle olabilmek için... Perşembe akşamı hiç kimseye haber vermeden Ankara’dan kaçmıştı, Cuma namazına İstanbul’a yetişmişti. Trenden inmiş, oradan vapura koşmuş, Eyüp İskelesinde vapurdan inince koşarak

yokuşu çıkmış ve dergâha kavuşmuştu. Ter içinde ve yorgundu, bütün gece yolculuk yapmıştı. Karnı da açtı

Dergâhın Efendi Hazretleri ve ailesine ayrılmış kısmına girdiler. Behik Efendi'ye sordu:

"Efendi Hazretleri nerede?"

Efendi Hazretlerinin bulunabileceği çok oda vardı. Behik Efendi "Bizim odada." cevabını verdi. Behik Efendilerin odaları vardı, en kenarda, en dipte. Büyük bir heyecan içinde gitti, asırlar gibi gelen bir haftalık ayrılıktan sonra Efendi Hazretlerine kavuşma vakti gelmişti. Kapıyı vurdu, "gel" sesiyle birlikte içeri girdi. İçeride Efendi Hazretlerinin yakınları vardı. Birkaç kişi de misafir gelmişti.

Gözleri ve gönlü hasretle Efendi'yi aradı. Gönlüne güneş gibi doğdu. Efendi Hazretleri yerde oturuyordu. Yerde sofra sermişler, mübarek yemek için oturmuştu. Daha yemeğe başlamamıştı. Sanki Ankara'dan gelişini bekliyordu. Elini öpmek için koştu, bu sefer çekmediler, o mübarek eli öptü, onunla birlikte etrafındaki her şey de dost eli öpmek için eğilmişti. Tebessüm ettiler "Otur hele beraber yiyelim, rızkın seni ta Ankaralardan buraya çekti." dediler.

O ne anlatılmaz merhametti. Çekiyor, mesafeleri aştırıyor, sofrada gelişini bekliyor, dışarıda otururken içeri davet ediyor, kimselere vermediği elini öptürüyor, sonra da 'rızkın çekti' sözleriyle hâlini setrediyordu. Evet, rızkı çekmişti hem bedeninin hem de gönlünün rızkı... Ama o rızka vesile kılınan kimdi? Gönlüne muhabbeti yerleştiren, yolları aşılır kılan...

Ne şerefli andı O'nunla olan anlar... Kırk elli kişinin içinde onu çağırmış, birlikte yemek yiyorlardı...

Dışarıdan ezan sesi gelince "Hadi şimdi sen namaza git." dedi. Çıktı, Efendi Hazretlerinin bakışları, teveccühleriyle kendinden geçmiş bir halde mescide geçti. Hemen arkasında da ol geldi.

Minbere çıkınca evvelâ Türkçe söyler, sonra Arabî ibare ile hutbeyi okurdu. Türkçe söylediğini ezberlemişti. Minbere çıktı. Şunları söyledi:

“Elhamdü lillahi ve selâmün alâ ibâdihillezine estefâ. Fırsat ganimettir. Ömrün tamamını fâidesiz işlerle telef ve sarf etmemek lâzımdır. Belki tamam ömrü Hak celle ve alânın rızasına muvafık ve mutabık şeylere sarf etmek lâzım ve lâbüd ve vâcibdir ve layıktır.

Beş vakit namazlar ta’dil-i erkân ile cemiyyet-i bâtın ve cemaat ile eda edilmelidir. Ve teheccüd namazlarını elden çıkarmamalı, seher vakitlerini istiğfarsız geçirmemeli, gaflet uykusuyla hoşlanmamalı, huzûz-i âcile (dünya zevkleri) ile mağrur olmamalı, tezekkür-i mevti (ölümü hatırlamayı) ve ahvâl-i âhıreti göz önünde bulundurmalı, umûr-i gayr-i meşrua-i dünyevîyeden (dünyaya âid gayr-i meşrû işlerden) i’raz (yüz dönmek), umûr-i bâkıyye-i uhreviyyeye (âhıretin sonsuz işlerine) ikbâl etmek lâzımdır.

Lâzım ve zaruri olan umûr-i maişet-i dünyeviye (geçim derdiyle zaruri miktar) ile meşgul olup, diğer vakitler âhıret işlerinin tamiri ile meşgul olmalıdır.

Hâsıl-ı kelâm gönül, mâsivâ-i ilâhînin muhabbetinden âzat (Kalp, Allahü teâlâdan başkasının sevgisinden kurtulmak) ve zâhir ahkâm-ı şer’iyye ile tehalli (süslü) ve tezeyyün ile meşgul olmalıdır. hakîkat iş ancak budur. Bundan gayri cümlesi hiçtir. Bâkı ahvâlimiz hayr olsun! Vesselâm.”

Cuma Namazından sonra, ehibbadan bazısıyla oturuldu. “Gönül ne çay ister, ne çayhane, gönül sohbet ister, çay, kahve bahane.” hükmünce çay faslına geçildi.

Hilmi Efendi, subay elbisesiyle hizmet ediyor. Semaverden çay doldurup dağıtıyordu. Efendi’ye ve ehibbasına hizmet etmek en çok sevdiği, zevk aldığı şeydi.

Efendi Hazretleri açık içerdi çayı. Açık çay ve bir şeker. Yanında Ziyâ Bey otururdu. O da açık içerdi. Ama o üç şeker koyardı. Diğer tarafına Hâlid Bey otururdu. O koyu içerdi. Simsiyah ve bir şeker. Hilmi Efendi, herkesin çayı nasıl ve kaç şekerle içtiğini çok iyi bilirdi, çay servisini buna göre yapardı.

Efendi, bazen çayın yarısını içer, bardağı Hilmi Efendi’ye uzatır,.

“Al, bunu sen tamamla.” derdi. “Ne büyük nimet, ya Rabbim. Efendi Hazretlerinin yarısını içtiği bu çayı içmek bana nasip oldu.” diyerek şükreder, büyük bir sevinçle bardak kalan çayı içerdi.

Çayın bütün damarlarına yayıldığını, gözünün ve gönlünün açıldığını, mesafelerin yakın, sırların âyan olduğunu hissederdi.

Dergâhtaki yemeklerde yuvarlak bir masada yerlerdi. Efendi Hazretleri otururdu, sağına Ziyâ Bey’i, soluna da Hâlid Bey’i oturturlardı. Sonra diğer ahbaplar otururdu. Hilmi Efendi’yi ise tam karşısına oturturdu

Hâlid Bey, Bakırköy’de oturur, hususi tavuk keser, kendi evinde pişirirler, haşlamasını yaparlar, onu getirirdi. Efendi Hazretlerinin yanında açardı, sofrada, tavuğun bulunduğu sepeti. Eliyle ayıklardı etleri, beş on dakika. Ayıklanmış olarak Efendi’nin önüne koyardı. O ise birkaç lokma alırdı. Geri kalan hepsini Ziyâ Bey’in önüne koyardı. “Al, bunları sen ye.” derdi. Yemekten sonra Hâlid Bey, güler, Ziyâ Bey’e latife yapardı. “Ben o kadar zahmet çektim, bunu kestik, haşladık, pişirdik, bir de ayıkladım, hepsi senin için mi bunlar.” derdi.

Efendi Hazretleri, yemek yerken tabağında bir parça bırakır, Hilmi Efendi’ye uzatır “Al, bunu sen tamamla.” derdi. Hilmi Efendi, çok sevinir, “Elhamdülillah! Ne büyük nimet. Bir Mürşid-i kâmilin yediği yemeğin bakiyesi bana nasip oldu. Ya Rabbi! Bu yemeği ihsan eylediğin gibi feyziden istifade etmeyi de nasip eyle.” diye dua ederdi.

Bir gün dergâha erken gitmişti, herkes uykudaydı. Bahçeye girmişti. Bakmış ve görmüştü. Arka kapıdan, merdivenlerden çıkıldığında, evin kapısının önünde ufak bir meydanlık vardı. O meydanlığa bir şey sermişler, üstüne sofra kurmuşlardı, Efendi’ye. Efendi çay içiyordu, semaver kaynıyordu. Onu görünce gülmüş, “Kendine de bir çay koy.” demişti. Sevinç ve heyecan içinde koymuştu. Sofrada, ekmek, yoğurt, çay vardı. Peynir yerine yoğurt yiyordu Mübarek. Taze yoğurt getirmişler. Muhyiddin Efendi vardı, terzi. Onun annesi evde yoğurt yapardı, Muhyiddin Efendi

her hafta getirirdi. Demek ki bir gün evvel getirmişti. Efendi yalnız yiyordu. Kimse yoktu yanında. "Gel otur sen de, beraber yiyelim." demişler ve beraber yemişlerdi.

Ankara'dan İstanbul'a gelişinde Efendi Hazretlerine ve ehibbaya çay servisini yaparken bunları hatırlamış, gönlü şimdiden hasretle yanmaya başlamıştı. Geçen her saniye Efendi'den ayrılık saatini yaklaştırıyordu.

Nasıl ayrılacak, bu ayrılığa nasıl dayanacaktı?

Efendi Hazretleri "Ankara'da bol bol Mektûbât okursunuz." buyurmuşlardı. O mübarek mektuplarda teselli arayacaktı.

Ankara'ya gideli bir yılı geçmişti. Her fırsat bulduğunda İstanbul'a, Efendi Hazretlerine koşmuştu. İşte yine kanatlanmış, Beyazid Camisi'ne Efendi'yi dinlemeye gelmişti.

Efendi Hazretlerinin bir saatlik sohbetini dinlemek için hafta sonları Ankara'dan İstanbul'a kanatlanıyordu, önce gönlü gidiyordu, arkadan da bedeni... Bir gece kalıp ertesi günü vazifeye dönüyordu.

Trenle İstanbul'dan Ankara'ya dönerken akşam namazında sıkıntı olurdu. Durumu Efendi Hazretlerine arz ettiğinde "Tren Eskişehir'de durur, İstasyonda inip Şafi Mezhebine göre Akşamı Yatsı namazıyla cem edersin." buyurmuştu.

Ankara'dan İstanbul'a günde yalnızca bir tren vardı. O da her zaman tıklım tıklım dolu olur, oturacak yer bulamaz ayakta gelirdi.

Bazen izin vermezlerdi, o da kaçardı İstanbul'a uğruna can kurban hocasının yanına... Bazen hafta sonu izinleri kaldırılır, bir aya yakın zaman İstanbul'a gidemez, çıldıracak gibi olurdu hasretten... İstanbul'a geldiğinde Efendi Hazretleri "Nerede kaldınız?" diye sorarlardı.

Efendi Hazretlerini ilk defa gördüğü Beyazıd Camisi'ni çok seviyordu. Bu camiyi inşa ettiren Sultan İkinci Beyazid'e, Beyazid'i veli Hazretlerine çok dua ediyordu. Bu cami ve etrafı Eyüp'ten sonra en sevdiği mekân olmuştu İstanbul'da. Üniversite öğrenciliği bu caminin çevresinde geçmişti.

Cemaat olgunlaşmış buğday tarlası gibi dalgalandı. Dalgayla birlikte sanki Cennet kokuları yayıldı, Meleklerin tesbihi duyuldu. Heyecanla baktı. Efendi Hazretleri geliyordu, eliyle yerlerinden kalkmamalarını işaret ederek.

Yerine geçti. Hayret etti. Efendi Hazretleri heyecanlı gözüküyordu. İlk defa O'nu bu halde görüyordu. Hamd ve salavattan sonra vaazına başladı.

Nas Suresinin tefsirini yaptı ve şöyle buyurdu:

"Hicretimizin başlangıcı olan 1333 (M.1914) Recebi başlarından itibaren dördüncü Recep, yani 1337 senesi Recebinde Beyazid Camii şerifinde tefsire Fatiha ile başladık. Sırf bu derse mahsus olarak kurulan kürsüde...

1348 ve 1349 (M. 1929-1930) seneleri Ramazan ayları ile bir iki ders müstesna, hariç olmak üzere... Tefsir dersimize her hafta pazar, salı ve perşembe günleri aralıksız devam ettik. Elhamdü lillah... İşte Allahü teâlânın yardımı ile 1356 (M. 1937) hicri senesinin bu gününde... Toplam yirmi seneye yakın bir zamanda Nas süresini okuyarak hatim ettik, tamamladık.

Bakara Süresinin sonuna kadar Ebu Suud Tefsirinden okuduk... Onu müteakip Kehf Süresinin başına kadar ibaresi selis ve leziz olan Nimetullah Tefsirinden... Ondan sonrasını da tefsirlerin en makbul ve müşküli olan Beydavi Tefsirinden okuduk ve hitama, sona geldik Elhamdü lillah...

Bu suretle tefsirin kıraati pek az kimselere müyesser olmuştur. Bu müddet zarfında devam eden zevat sıcak ve soğuk demedi... Bir kısmı derslerimizin yüzde doksanına, bir kısmı yarısına ve bir kısmı da üçte birine devam etmişlerdir.

Bu zaman içinde bundan başka camilerde de müminlere faydalı olmaya gayret ettik, Allahü teâlânın izniyle... Fatih Camii şerifinde ve yine Sinan Paşa Camii şerifinden birkaç sene Şirat-ül İslâm, Şifa Şerif ve Kitab-ı Hulusat-ül vefa fi ahbar-i dair-il Mustafa okundu... Üsküdar da Yeni Cami'de öğleden sonra birkaç sene muhtelif tefsirlere, Eyüp'teki büyük cami'de her Cuma öğleden sonra ve Ağa Cami-i şerifinde her Cuma ikindiden sonra Arap Cami-i şerifinde bir-kaç ay, Yer altı cami-i şerifinde iki ay, Kasım Paşa Cami-i şerifinde bir sene, Kadı-köy, Bakırköy camilerinde birkaç sene muhtelif tefsirlere devam edildi."

Büyük bir dikkatle Efendi Hazretlerini dinliyordu. O mübarek insan, o yaşında hizmet edebilmek için camiden camiye koşturuyordu.

Pazartesi, Perşembe, Cumartesi günleri Bâyezid Camii'nde vaaz veriyordu. Ayrıca Beyoğlu Ağa Camii'nde ve Eyüp Sultan

Camii'nde de vaaz ediyordu. Hilmi Efendi, her fırsatta Ankara'dan kaçıyor, geldiğinde Efendi Hazretleri neredeyse oraya koşuyordu. Ankara'dan henüz gelmiş, gelir gelmez Beyazıd Camisi'ne koşmuştu, Efendi'yi görebilmek ümidiyle. Ümidi boşa çıkmamış Efendi'ye kavuşmuştu.

Efendi, Cuma günleri namazı dergâhın mescidinde kılar, hutbeyi kısa okur, namazdan sonra Eyüp Sultan Camii'ne iner, küçük odada vaaz verir, ikindiden sonra vaaz için Ağa Camii'ne giderdi.

Haftada üç gün Bâyezîd, bir gün Bakırköy, bir gün Kadıköy, bir gün de Üsküdar camilerini isterdi İstanbul müftüsünden vaaz etmek için...

Anlattıklarının hepsi hafızasında idi, ama yine de yanında kitap götürürdü. Vaaza çıkacağı zaman birkaç tane kitaba bakar, aralarına kâğıt koyar, üstlerini çizer, öyle çıkardı. Çantasından tefsirin formalarını çıkarır, oradan anlatırdı. "Âlim kafadan söyleyen değil, kitaptan söyleyendir" buyururdu. Çantalarını önceleri Şâkir Efendi taşırdı. Bilahare Bey'lerbeyi'nden Mehmed İnce bu şerefli vazifeyi yapmaya başladı ve kendisi Efendi Hazretlerinin ehibbâsı arasında "Çanta Mehmed" diye tanındı.

Efendi Hazretleri çok mütevazı idi. Vaaz ederken yakınındakilere, yavaşça, "Ağzımdan yanlış kelime çıkarsa ikaz edin. Çünkü ben manaları düşünürüm, kelimeye kıymet vermem" buyururdu. Bunu tevazuundan söylerdi. Hiç yanlış bir kelime söyleyip, ikaz edildiği olmazdı.

Efendi Hazretleri konuşurken yanılırsa, "estağfurullah" derdi. Başkası olsa, "cemaat nasılsa anlamadı." der, geçerdi. Ama o, Allah'tan korkardı. "Benim ne anlattığım mühim değildir; karşıdakinin ne anladığı mühimdir. Öyle konuşmalıdır ki, karşı taraftaki sual sorma ihtiyacı hissetmesin" buyururdu. Efendi Hazretlerinin kelime hazinesi çok zengindi.

Efendi Hazretleri, "Yüzlerce tefsir var, bunların içinden en kıymetlisi Beydâvî tefsiridir. Kâdî Beydâvî ise, 'beyyedallahü vecheh/Allahü teâlâ onun yüzünü nurlandırsın demektir' ismine ve duasına yakışacak kadar yüksektir. Müfessirlerin baş tacıdır. Tefsir

ilminde, en büyük makama yükselmiştir. Her meslekte senettir. Her mezhepte önderdir. Her düşüncede rehberdir. Her fende mahir, her usulde burhân, önceki ve sonraki âlimlere göre sağlam, kuvvetli ve yüksek tanınmıştır. Beydâvî tefsirinin de şerhleri, hâşiyeleri var. Şerhleri de kendisi gibi ağırdır. Bunların içinde de en sadesi, kolay anlaşılanı Şeyhzâde'dir" buyururdu.

Hilmi Efendi, şimdi Efendi Hazretlerini dinlerken eski günleri hatırladı. Efendi Hazretlerinin vaaz edeceği gün Bâyezid Camii'ne çok erken giderdi. Bu camide Efendi'yi beklemek çok hoşuna giderdi. "Ha geldi, ha gelecek" ümidi içinde Efendi'nin gelişini gözlemek ona anlatılmaz bir zevk verirdi. Camiye girdiğini aksırmasından anlardı.

Hiç unutamıyordu. Üç-dört sene kadar önceydi. Efendi Hazretleri her zamanki gibi derse devam için kürsüye çıkmıştı.

Bir müddet anlattıktan sonra "Şimdi hac mevsimidir. Yüz binlerce kişi o mübarek yerlerdedir. Hepimizin kalbi Haremeyn'in aşkı ile yanıyor. Gözünüzü yumun ve kendinizi oralarda düşünün!" buyurması ile hazır olanlar gözlerini yummuşlardı. Efendi Hazretlerinin kerameti olarak her biri kendini hacda bir yerde görmüştü. Kimi Arafat'ta vakfede, kimi Beytullahı tavafta, kimi Safa ve Merve arasında Say'de, kimi Müzdelife'de, kimi Mina'da Şeytan taşlamada...

Gözlerini açınca, Efendi Hazretlerinin huzurunda bulunduklarını ve bu hallerin ondan olduğunu anlamışlardı.

Efendi, "Vâcib teâlâ ve tekaddes Hazretleri bu ümmet-i merhumeyi habîb-i ekremi hürmetine afv ve mağfiret buyursun!" duası ile sözü bağlardı.

Bâyezîd Camii'ne, ikindiden yarım saat evvel teşrif ederler, cemaatin vâki suallerine cevap verirlerdi. Sünneti kıldıktan sonra, ellerini dizlerinin üzerinde kavuşturup öne doğru eğilerek yüzü secde yerine bakmak suretiyle farz için ikamet okunmasını beklerlerdi.

Farz kılındıktan sonra, caminin sağ tarafında, hünkâr mahfelinin önündeki maksureye geçerler, rahlenin önündeki mindere

otururlar, lambayı yakar ve hafif bir sesle derse başlarlardı. Lambaya çıra derlerdi.

O sırada ikindi namazını kılıp ellerinde pabuçları çıkanlar olurdu. Bunlar arasında Efendi Hazretleri ne diyor diye merak edip bakanlar olurdu. "Ellerinde pabuçları, şu hoca da ne diyor acaba diye merak edenler de istifade eder" buyururlardı.

Bâyezîd Camii'nde vaaz verirken her yer dolardı. Herkes zannederdi ki Efendi Hazretleri anlatırken kendisine bakıyor. Bütün bunlar Efendi Hazretlerinin birer kerametleriydi.

Bir gün Bâyezîd Camii kürsüsünde, bütün İslâm âlemindeki memleketlerin isimlerini söyleyerek, "Ne Irak, ne Suriye, ne Mısır ve ne de Fas, Tunus ve sair İslâm memleketlerinde, Hind kıtası hariç olmak üzere bu dersin bir eşi yoktur" buyurmuşlardı. Az bir zaman sonra Efendi Hazretlerinin hastalığı sebebiyle bu ders bir müddet kesintiye uğradı.

O vaaz vermeye başladığı zaman, önünde oturduğu pencerenin dışına iki güvercin gelir, Onun vaazını dinlerlerdi. O vaazı bitirip de dua etmek için ellerini açtığı zaman, onlar da kanatlarını açarlardı. Efendi'nin yakınlarından biri "O iki güvercin melektir" demişti.

Efendi Hazretleri, Beyazıd Camisi'nde bir vaazında hemen önündeki talebesi Hilmi Efendi'ye bakarak "İslâm ateşi söndü, İslâm ateşinden sadece bir kıvılcım kaldı. İnşallah bu kıvılcım tekrar tutuşacak." buyurmuştu.

* * *

Ankara'dan İstanbul'a ilk defa gelip Efendi Hazretlerini görüp... O'ndan 'Mektûbât'la meşgul olun." emrini aldıktan sonra o mübarek kitap, ayrılmaz bir parçası olmuştu. Bütün boş vakitlerinde onunla meşgul oluyordu.

İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin ve oğlu Muhammed Masum Faruki Hazretlerinin (kuddise sirruhüma) altı ciltlik Mektûbât kitapları hiç elinden düşmüyordu.

1937 yılının Aralık ayının son günlerinde büyük bir heyecan

içindeydi. Çalışması hemen hemen bitmek üzereydi.

Efendi Hazretlerinin hasretiyle yanan gönül ateşini, Mektûbât isimli âb-ı hayat suyuyla söndürmeye çalışıyor, teselli arıyordu.

Ankara'dayken görüşecek kafa dengi insan yoktu. Ankara'ya giderken Efendi Hazretleri Mektûbât okumasını emretmiş "Mektûbât okumak, ihlâs ve muhabbeti arttırır." buyurmuşlardı.

Efendi Hazretleri, İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin ismi geçince kendinden geçerdi. "Efendim, ben ona âşıkım. İslâm dininde, İmâm-ı Rabbânî gibi büyük âlim, Onun ayarında bir kimse gelmemiştir" derdi. Onu böyle çok severlerdi. Onun kitabını okumak bütün boş vakitlerinde bununla meşgul olmak ne büyük saadetti.

Hilmi Efendi, Alman profesörü Arndt'ın yanında altı ay travay yapıp bir cismin sentezini yapmış ve formülünü yazmış, ismi tespit etmişti, "Phenylcyan-nitromethan-methyl esteri" diye...

Bu buluşu, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Mecmuası 2139 sayı ve Ocak 1937 tarihli nüshasında neşredildi.

Almanya'da çıkan 'Zentral Biatt' kimya kitabının 1937 tarih ve 2519. sayısında H. Hilmi Işık isminde yazılmıştı.

İstanbul'a gidemediği zamanlar mutlaka Efendi Hazretlerine mektup yazıp, hem hâlini arz ediyor hem de aklına takılan sualleri soruyordu. Efendi Hazretleri de hemen cevap yazıyordu. Ne kadar merhametliydi.

Son gelen mektubunda Efendi Hazretleri şunları yazmıştı:

"Azîz Hilmî,

Mektûbunuzun delâlet ettiği afiyetinize şükranlarda bulundum. Bilhassa Sedâd'a Avâmil dersi vermeniz pek hoşuma gitti. Demek ki, şehirlerden uzak kalmanızın takdiri boş değildir. Her ikiniz de müstefîd olursunuz. Evâil-i islâmiyette mukaddes kelimeler paralara nakş olunmuş değildir. Zira alış veriş vasıtası olduğundan muhterem değildir, hakirdir. Üzerlerine resim caizdir. Bu nakışlar [âyet-i kerîme, hadîs-i şerîf, kıymetli isim ve kelimeler] paralarda,

Ehl-i Sünnet olmayan bir takım hükümdarların zamanlarında olmuştur. Fâtımîler gibi, Resulîler gibi, Mu'tezile ve sair şerîate tâbi' olmayıp İslâm namı altında olanlardır.

Evâil-i islâmiyyet, Sahabe, Tâbiîn ve Tebe'-i Tâbiîn idiler. Fırak-ı dallenin hudüsü [dalâlet fırkalarının ortaya çıkışı] zamanlarında, avamı kendi mezheblerine meyl ettirmek için kullanılan hilelerden birisidir. Fukaha-i izam muhterem saydığı kelimeleri, değil paralara, mezar taşlarına yazmağı bile tecvîz eylememiştir. İşte bu mezar taşları dahi öyledir. Mendilde resim caiz olduğu gibi, paralarda da caizdir. Zira mühândırlar. Hakîrdirler. Muhterem değillerdir. Size ve valide ve kardeşlerinize selamlar ve dualar ederim. Ara sıra mektup yazınız. Ahvâlinizi mufassalan [geniş olarak] yazınız."

Milli Müdafaa Vekaletinin (Milli Savunma Bakanlığı'nın) Sıhhiye İşleri Dairesi'nin 21 Ocak 1937 tarihli yazısıyla Mamak Gazdan Korunma Evi kimyagerliğine tayin edilmişti. Yeni görevinde boş vakti çok oluyordu.

Mamak'ta yalnız başına canı sıkılıyordu, görüşecek kimse yoktu. Ailesini yanına getirmişti. Kardeşi Sedat Efendi'yle Mektûbât tercümesi okuyorlardı.

Hilmi Efendi, bu durumu mektupla Efendi Hazretlerine "Efendim, burada görüşecek, konuşacak kimse yok, hiç arkadaş yok. Sedatla birlikte Mektûbât okuyoruz" diyerek bildirdi. Cevap geldi. Okuyunca çok sevindi. Mektûbât okumaları çok hoşlarına gitmiş.

Gelen cevapta (Ne bahtiyarsınız, ne büyük saadet. Bu zamanda Mektûbât okumak nimeti kime nasip olur. Çok hoşuma gitti sizin Mektûbât okumanız) diyordu.

Hilmi Efendi, Mamak'ta iken, İmâmı Rabbânî ve oğlu Muhammet Ma'sûm Hazretlerinin (kaddesallahü teâlâ esrârehüma) üçer cildden müteşekkil bulunan eşsiz Mektûbâtlarının, Müstakimzâde tarafından Osmanlıcaya yapılan tercümelerini birkaç kere okuyarak, anlamaya çalıştı. Bu altı cilt Mektûbât'tan en mühim bulduğu yerleri maddeler hâlinde yazmaya başladı. Her

madde gönlünde ayrı bir ufuk açıyordu. Aylarca çalıştı, bu şekilde üç bin sekiz yüz kırk altı madde meydana geldi, sanki Mektûbât'ın muhtasarı, özü, özeti olmuştu.

Çalışmasını İslâm harflerinin sırasına göre yapmıştı. Yirmi sekiz tane kâğıt hazırlamış. Her kâğıda bir harf yazmıştı, İslâm harfleriyle... Mamak'taki evde büyük bir odası vardı, yere bu yirmi sekiz kâğıdı yaymıştı. Beyaz büyük kâğıtları...

Birinci sahifesinden başlamıştı okumaya altı ciltlik Mektûbât'ı okumaya... Meselâ hazret-i Ebû Bekrden bahsediyor. Elif harfi bulunan sahifeye yazmıştı. Birinci kâğıda elif, ikinci kâğıda be, bu şekilde sırayla yirmi sekiz tane kâğıt. Meselâ namaz bahsi... Bakıyordu "nun" harfi hangi kâğıttaysa; o kâğıdı alıyor, Mektûbât'ta ne yazıyorsa, yazıyordu. Her yazdığının sonuna da hangi cildin kaçıncı mektubundan aldığını da yazmıştı.

Altı cildin hepsini böyle yapmıştı. Bazen bir satır yazıyordu bazen iki satır. Bazen beş-altı satır... Aylarca sürmüştü bu şekilde çalışması... Her harfin kâğıdı bazen doluyor, altına başka kâğıt koyuyordu. Sonra bir defter satın almıştı, ciltliydi ve çok büyüktü. Daha sonra bu kâğıtlardan o deftere geçirmişti.

Her maddeden başka şekilde etkilenmişti. Ama tasavvuf yolcusu, mürşid-i kâmile talebe olan manasına gelen sâlik kelimesiyle ilgili maddeler, onu çok etkilemişti. Bu maddeleri sık sık baştan sona okuyordu:

"Sâlik, kendini, uyuz köpekten üstün bilirse, bu büyüklerin kemâlâtından mahrûmdur. 1/202.

Sâlik, hâllerini ve rüyalarını üç gün içinde şeyhine arz eylemese, Kübreviyye tarikatının büyükleri ta'zîr buyururlar. 1/122

Sâlikde hâsıl olan ahvâl (hâller) pîr ahvâlinin aynıdır ki, mir'ât-i istidâdında (onun istidâd aynasında) zuhûr eylemişdir. 3/15.

Sâlik, yüksek gayretli olmak gerektir. (Çok yüksekleri istemelidir.) Ve hiç hâsıl olan hâle baş eğmeyip (dönüp, bakmayıp), ötelerin ötesini istemelidir. İşte böyle bir himmetin hâsıl olması,

kendisinin bağlı olduğu şeyhinin teveccühüne bağlıdır. Ve onun teveccühü, kendisine uyan müridin ihlâsı ve muhabbeti miktarıncadır. 1/285"

Okuduktan sonra da kendi halini burada yazılanlarla karşılaştırıyor, Efendi Hazretlerine layık bir talebe olabilmek için gayretini artırıyordu.

Sohbet ile ilgili maddeleri ezberlemişti, hepsi aklındaydı:

"Sâlihlerin sohbetine rağbet ediniz."

"Evliyânın, sâlihlerin ve şerîatle amel edenlerin sohbetinde bulunmaya can atın, şerîata uygunsuz işleri gördüğünüz yerlerden, insanlardan, meclislerden uzak durun."

"Sohbetin fazîleti, her fazîletin üstündedir."

"Şeyhin sohbeti varsa, zikre ihtiyaç yoktur."

"Bir mürşid-i kâmilin sohbeti ele geçmezse, sırf muhabbet ile de feyze kavuşulur. Lâkin aralarında büyük fark vardır."

"Sohbet neticesinde bu büyükler yoluna yeni girmiş olana ulaşan ilk bereket Allahü teâlâya celle Sultânühü, kalb ile devamlı teveccühdür. Bu teveccüh az zaman sonra Allah'tan başka her şeyi unutma derecesine varır."

"Evliyânın sohbeti, kemâl makamlarına kavuşmak ve sülûk konaklarını aşmak için muhakkak lâzımdır."

"Bu büyüklerin bir saatlik sohbeti, nice erbaîn ve mücâhedelerden fâidelidir."

"Sohbeti büyük nimet bilmelidir."

"Sohbet lâzımdır. Çare yoktur. Sûret ve râbıta ile yetinmek hatadır."

"Büyüklerle sohbet ve onlara hizmetin karşılığı Hak Sübhânehü ve teâlâdır. Amellerin karşılığı, ücreti bunun yanına yaklaşamaz. Bu, işin hakikati olup, nefs-i emmâreyi itminana getirir. Başka ameller, ancak suretten hakikate ulaştırmak içindir."

"Mürîdlerin birbiri ile sohbeti, birbirlerinde fani olmak şartıyla,

mutlak uzletten iyi ve fâidelidir."

"Kendi yolunda ve meşrebinde bulunmayanla, dünya işlerine dalmış olanla ve bid'at sahibleri ile sohbet etmekten kaçınmalıdır."

"Eshâb-ı kirâm efendilerimizin nefisleri, insanların en hayırlısının (sallallahü aleyhi ve sellem) sohbetinde, hava ve hevesten temizlenmiş, kalpleri düşmanlık, kin tutmak, kötülük düşünmek gibi emmâre nefs sıfatlarından arınmış idi."

"Eshâb-ı kirâmın cümlesi, Resûlullah'ın sohbeti sebebi ile ölümden önceki ölüm ile şereflenmişti."

"Eshâb-ı kirâm (aleyhimürrıdvan) evliyalık derecelerinin en yükseğindedir. Hepsi Cennet ile müjdelenmiştir."

"Eshâb-ı kirâm, Resûlullah'ın sohbeti bereketi ile kemâle ermiş olup, ümmetin evliyasının en öncelikleri ve öndekileri olmuşlardır."

Bu satırları okudukça Efendi Hazretlerinin sohbetinin kıymetini daha iyi anlıyor, O'nun bir anlık sohbetini kaçırmamak için her türlü fedakârlığı göze alıyordu.

Çalışmasını bitirince, bunu Efendi Hazretlerine göstermek, O'nun duasını, rızasını almak isteğiyle yanmaya başladı. Aralık ayının soğuk, karlı günleriydi. Yola çıkılacak gibi değildi. Ama onun bekleyecek hâli yoktu. Annesinin bütün karşı koymasına rağmen, kendisini çeken güneşe kavuşmak için yola koyuldu.

Efendi Hazretlerinin bir saatlik sohbetini dinlemek için şimdi olduğu gibi Ankara'dan İstanbul'a defalarca gidip gelmişti. Bir anlık fırsat bulduğunda mutlaka gitmişti.

Ankara'dan İstanbul'a giderken çoğu kere yer bulamayıp ayakta giderdi. Geceleri soğuk olurdu. En çok da Eskişehir soğuk olurdu, ama Efendi Hazretlerine kavuşma ümidi, O'nun sevgisi vücudunu ısıtır, çoğu zaman soğuğu ve sıcağı fark etmezdi.

"Değil bir saatlik sohbeti, bir anlık bakışı için dünyanın öteki ucundan gelirim." diyerek, soğuk ve sıcağa aldırmayarak mutlaka her fırsatta İstanbul'a koşuyordu.

Ankara'dan İstanbul'a günde bir tane tren vardı. Onu kaçırdı mı, dünyanın en büyük nimeti... Efendi Hazretlerini görme, sohbetlerinde bulunma şerefi kaçmış olacaktı. Mektûbât özetinin bulunduğu defter ile pijamalarının ve bir kilo toz şekerin bulunduğu küçük çantası elinde... Büyük bir telaş ve heyecan içinde, koştura koştura tren istasyonuna geldi.

Şükür etti. Fitne çıkmayacağını bilse treni gördüğü an, bulunduğu yere şükür secdesine kapanırdı. Kendisini İstanbul'a götürecek, Efendisine kavuşturacak tren oradaydı, kaçırmamıştı. Ancak lokomotif çalışır vaziyetteydi, arada kazanından buharı salıyordu. Havaya yükselen buharla sanki o da kanatlandı.

Öyle sevindi ki anlatılmaz. Bileti daha önce almıştı. En yakın vagona kendini attı. Atmasıyla birlikte de lokomotifin sesi çoğaldı.

Hemen en yakınındaki kompartımana baktı, yer yoktu, tıklım tıklım doluydu. Sonra ötekine ve ötekine... Yer bulabilmek ümidiyle vagondan vagona yürüdü. Onunla birlikte lokomotif de lokomotifle birlikte vagonlar da yürüdü İstanbul'a doğru. İstanbul'a yürüyen yalnızca vagonlar değildi, trenin hareketiyle beraber Hilmi Efendi'nin gönlü de kanatlandı Efendisine doğru...

Trenle birlikte o da yürüdü vagonlarda, yer bulabilmek ümidiyle... Aklı başından gidecek gibi oldu. Bırakın kompartımanları, koridorlar dahi tıklım tıklımdı. Bir baştan bir başa vagonları dolaştı ama boş kompartıman ve koridor bulamadı, insanlar üst üsteydi.

Koridorlarda dahi köylüler yatakları yorganları yığmışlar, yatıyorlardı. Onların arasından atlaya atlaya vagondan vagona geçiyordu. Koridorlarda elinde küçük çantasıyla dikilebileceği bir yer yoktu. Bırakın oturacak yeri, ayakta duracak yer bile bulamamıştı.

Bunu dert edinmedi. İstanbul'a giden, Efendi Hazretlerine ulaştıracak trendeydi ya... Daha ne isterdi.

Trende olmak ona başka bir şeyi hatırlattı. Meşhur şair Necip Fazıl Kısakürek, gönülden bağlı olduğu Seyyid Abdülhakîm Arvâsî Hazretleri'ne; "Efendim! Ben kurtulacak mıyım?" diye sormuştu.

Bunun üzerine Arvâsî Hazretleri "Mühim olan gemide olmak. Bir gemi sahile ulaştığında paspas da ulaşır. Bu yolun büyükleri yolda gemiden atacaklarını baştan gemiye almazlar." diye cevap vermişti.

Evet, mühim olan gemide olmaktı. Gemi sahile varınca içindeki her şey de sahile kavuşmuş oluyordu.

Gemide olmak, ne büyük mutluluktu, Efendi Hazretlerinin kaptanı olduğu gemide...

İki vagonu birbirine bağlayan yer vardı. Burada körük bulunuyordu. Ancak burada duracak yer bulabilmişti. Bir ayağını bir vagona, öteki ayağını ikinci vagona basmıştı. Bedeninin yarısı bir vagonda, diğer yarısı da öteki vagondaydı. Bulunduğu, sığındığı mahal, iki vagonun birleştiği yerdi.

Ve ayaklarının bastığı yer demirdi, hafif frende iki vagon, kilitlenme yerlerinden birbirine vuruyordu "Küt! Küt!" diye...

Yer demir, gök bakırdı ve karlıydı. Hava buz gibi esiyordu. Körükler vardı ama yırtıklarından, dondurucu rüzgâr geliyordu. Demir korkuluğa tutunuyordu.

Efendi Hazretlerine gittiğini düşünmek... O'nun mübarek yüzünü gönlünde bulundurmak soğuğu hissettirmiyordu. Ayakta durmaktan yorulunca çökmek istedi. Elinde dayanılmaz bir acı hissetti. Soğukta eli demir korkuluğa yapışmış, farkında olmamıştı. Oturmak için elini çekince el derisi demirde kalmıştı. Acıdan gözlerinden yaş geldi. Mendilini çıkardı, elini sardı. Acıdan kıvranırken karşısında Efendi Hazretlerini gördü. Rüyada gibiydi. Gülümsüyordu, gülümsemesi acısını aldı, içini ısıttı, yorgunluğunu götürdü.

Seyyid Fehîm-i Arvâsî Hazretlerinin talebesi Sofu Baba'yı hatırladı. Onun hocasına bezir yağı götürmek için kış-kıyamette, kar yağarken Van'dan Arvâs'a gitmesini, yayan, kar içinde hem de sırtında bezir yağı küpüyle...

Ona o yolları aşırtan sevgi, Hilmi Efendi'ye de iki vagon arasında, demir üzerinde, ayakta, saatlerce yolculuk yaptırıyordu

soğuğu ve yorgunluğu hissettirmeden...

Eskişehir'den İstanbul'a hareket ettiklerinde ayakları uyuşmuş, parmakları tutmaz olmuştu. Efendi'ye yaklaştığını düşünmek ferahlık, dayanmak gücü verdi.

Kadir gecesinde yaptığı duayı, bu duadan hemen sonra Efendi Hazretleriyle karşılaşmasını hatırladı. Allahü teâlânın merhameti ne kadar fazlaydı. Bu duadan sonra Efendi Hazretleri gibi yüzlerce yılda bir tane gelen mürşid-i kâmile kendisini talebe yapmıştı. Efendi Hazretleri de ne kadar şefkatliydi. Gecesini gündüzüne katarak, her türlü fedakârlığa katlanarak kendisiyle ilgileniyordu. Böyle bir nimete şükredebilmekten ne kadar uzak olduğunu düşünüyor, "Ya Rabbi, bu nimete şükredebilmemi nasip eyle." diye dua ediyordu, vagon tekerleklerinin ritmik sesleriyle birlikte...

Ziyâ Bey, vâris olmasından bahsetmişti, kendisini bundan çok uzak buluyordu.

Eskişehir'de sonra Bilecik'e gelince sevinci daha da arttı, soğuğu ve yorgunluğu hissetmez oldu. Sonra Bilecik'ten yokuş aşağı indi tren. O yokuşu inerken, derin derin nefes aldı, İstanbul'un havası geliyor diye. Yarı yoldu halbuki. Eskişehir'den biraz ilerideydi. İzmit'ten İstanbul'a dönerken tren, gönlünü ifadeye gelmez bir neşe kapıldı, sevinçten bayılacak hale geldi 'Efendi'ye yaklaşıyorum' diye.

Yolculuk müddeti uzayıp varacağı mesafe kısaldıkça yorgunluk artardı. Hilmi Efendi de ise tam tersi oluyordu. İstanbul'a yaklaştıkça yorgunluğu ve üşümesi azalıyordu. Sanki bulutların üzerinde gidiyordu, ne üşüdüğünün ne de yorgunluğunu farkındaydı. Sanki demir üzerinde ayakta, iki vagon arasında, soğukta saatlerce süren yolculuk yapan o değildi.

Haydarpaşa'da trenden indiğinde ayakları yere basmıyordu, İstanbul'a ulaşmanın, Efendi'ye kavuşma anın yaklaşması sevinciyle... Hemen vapura koştu, bindi. Köprüde indi, koşarak Kasımpaşa'ya ulaştı, buradaki bir bakkaldan toz şekeri kesme şekerle değişti oradan Eyüp vapurunun bulunduğu yere varıp,

bindi. Eyüp vapurundan indikten sonra sağını solunu görmeden dergâha çıkan yokuşu tırmanmaya başladı. Nefes nefese kaldı yokuşu çıkarken... ama buna rağmen durmadı. Kalbi yerinden çıkacakmış gibi atmasına rağmen yürüdü, ancak kapıya gelince durdu.

Evet, Efendi Hazretlerinin dergâhına gelmişti. Kapının tokmağını tuttu, bu tokmak şimdi onun için dünyanın en kıymetli aletiydi, bu tokmağı itecek, Efendi'nin bulunduğu mekâna kavuşmuş olacaktı. Cuma akşamı başlayan yolculuğu cumanın gününün ikindi sonrası dergâhta son bulmuştu. Yaklaşık yirmi saattir yoldaydı. Biraz nefeslendikten sonra eli dış kapının tokmağına gitti. Oraya Efendi Hazretlerinin mübarek ellerinin defalarca dokunduğu aklına geldi, dayanamadı, gözyaşları içinde tokmağı tekrar tekrar öptü, hocasını elini öpercesine. Mandalı kaldırdı, tokmağı itti, kapı ağır ağır açıldı dergâhın sonsuz güzelliklerine... Efendi Hazretlerinin nefes, himmet ve teveccühlerine...

Dergâhın her şeyini özlemişti. Taşları öpesi geldi Efendi Hazretlerinin ayaklarının değdiği... Şakir Efendi'yi gördü, bir şey söylemesine meydan bırakmadan odayı işaret etti. O da bir şey söylemeden odaya doğru koştu, Efendi Hazretlerinin odasına doğru...

Kapıyı açtı, açmasıyla birlikte sanki güneş gönlüne doğdu, içerisinin ışığı gözlerini kamaştırdı. Efendi oturuyordu. Ay doğar gibi bakışlarını Ankara'dan gelen talebesine çevirdi. "Hoş geldin Hilmi." dedi. Bakışlar yorgunluğunu, sözler üşümesini alıp götürmüştü. Daha 'Nasılsın, iyi misin?" diyerek hâl-hatır sormadan ilk sualleri "İkindiyi kıldın mı?" oldu. Namazdan daha güzel, daha anlamlı, daha ferahlatıcı, daha faydalı hâl-hatır sorma olur muydu?

"Hayır, kılmadım efendim."cevabını verdi. "Haydi gel, mescitte beraber kılalım." dediler.

Abdesti vardı ama sıkışmıştı. Efendi Hazretlerine bir an önce kavuşmak abdestini tazeleyememişti. Sıkışık durumda namaza durmak da uygun değildi. Nasıl hareket etsem düşüncelerinde

bocalarken Efendi "Ne dersin, önce abdest tazeleyelim mi?" buyurdu. Çıktılar, abdest tazelediler ve mescide geçtiler.

Sünnetleri kıldılar. Hilmi Efendi, kamet getirmek için hazırlanırken "Hadi, sen imam ol." buyurdu Şaşırdı. Efendi Hazretlerine imam olmak... Böyle bir şey mümkün müydü? Efendi Hazretlerine "Olmaz" denir mi? Onlar, kamet getirdiler, Efendisini bir an görebilmek için demir üzerinde, buz gibi soğukta yüzlerce kilometre yol alan imamete geçti, titreyerek... Bu ne büyük iltifattı, ne büyük merhametti. Namazı kıldılar ama Hilmi Efendi ne okuduklarının ne de rekatlarının farkındaydı, rüyada gibi kılmıştı. O ana kadar böyle bir namaz kıldığını hatırlamıyordu. Yedi kat göğü aşmışlar, Arşa ulaşmışlar da namazı Cennet'te kılmışlar gibiydi.

Namazdan sonra Efendi Hazretlerinin odasına geçtiler. Efendi, Ankara'dan, annesinden ve kardeşlerinden, işinden sordu. Cevap verdi.

En son yolculuğunun nasıl geçtiğini sual eyledi. 'İyi' dedi. İki vagon arasında, ayakta yolculuk yaptığını anlatamadı. 'İyi geçti' derken doğruyu söylemişti, hakikaten de o anlatılmaz şartlara rağmen yolculuğu iyi geçmişti. 'İyi geçti' sözüne tebessüm ettiler, daha fazla bir şey sual etmediler yolculukla ilgili...

Konuyu değiştirerek "Sana çok dua ediyoruz. Farelerin kökü kesildi." buyurdular.

Bir ara dergâhı fareler basmıştı çevresi mezarlık olduğu için... Şakir Efendi durumu Hilmi Efendi'ye anlatmıştı. O da Ankara'da ilaç yapıp getirmişti. Bu ilaçta, bir fincan un, bir fincan toz şeker, bir fincan da alçı yer alıyordu. Bu üçü karıştırılıp bir kaseye konmuş, yanına da bir bardak su bırakılmıştı. Fareler önce ilaçtan yiyorlar, içleri yanıp da bir de su içti mi alçı iyice şişiyor ve mideyi patlatıyordu.

Yanında getirdiği kesme şekeri çantasında çıkardı ve Efendi Hazretlerine "Çayınız için kesme şekeri." diyerek verdiler, Efendi

Hazretlerinin çok hoşuna gitti ve dua ettiler.

Şeker vesika ile satılıyordu. Vesika ile ayda yarım kilo şeker veriliyordu. Yalnız subaylara ayda bir kilo veriyorlardı. Hilmi Efendi, Ankara'da bir kilo toz şekeri alırdı. Şimdi yaptığı gibi Kasımpaşa'daki bir bakkala toz şekeri, üstüne de ne kadar para isterse verirdi. Bakkal da ona kesme şeker verirdi. Bir kilo kesme şeker aldı mı dünyalar ona verilmiş gibi sevinirdi. Hemen Efendi Hazretlerine ulaştırırdı.

Efendi, çayı kesme şekeriyle içiyor, misafirlerine de ikram ediyordu. Efendi Hazretlerinin meclisinde çok çay içilirdi. Dua edilirdi. "Çay!" buyururdu, Hilmi Efendi, hemen kalkar, semaverden doldurur, önüne koyardı. Efendi, içerdi. Sonra bitirirdi, "Bir daha ver" buyururdu. Nihayet üçüncüsünde bazen de dördüncüsünde yarısını içer bırakırdı. Hepsini içmezdi, Hilmi Efendi'ye bırakır, "Al bunu sen iç" derdi. Kendi içtiğinin yarısını ona verirdi, o da içerdi.

Hadîs-i şerîfte, "Müminin artığı şifadır." buyurulmuştu. Ya o mümin, mürşid-i kâmil olursa, o zaman ne olurdu? Şifa üstüne şifa, rahmet üstüne rahmet, feyz üstüne feyz olurdu.

Hilmi Efendi'nin subay maaşı düşüktü. Zeytin ekmek yer, para biriktirirdi. Bir defasında İstanbul'a gelirken Efendi Hazretleri'ne götürmek üzere bir teneke Urfa yağı almıştı Trende de yanına koymuştu. Kondüktör bundan da bagaj parası istedi. Hâlbuki yanında ancak gidip gelecek kadar para vardı. Çok zoruna gitmişti. Dergâha gidip Efendi Hazretleri'ne takdim edince çok memnun olmuşlar ve "Yemek demek, yağ demektir" buyurmuşlardı. Efendi Hazretlerini memnun etmek, bütün dünya kendisine verilmiş gibi sevinmesine sebep olmuştu şimdi olduğu gibi.

Bir defasında, Ankara'dan dergâha geldiğinde, şaşırmıştı. Dergâha hizmet edenlerden kimse ortada gözükmüyordu. İç kapının yanında ufacık sedir gibi bir yer vardı. Baktı orada yalnız başına oturuyordu Efendi Hazretleri. Selam verdi, elini öptü, duasını aldı. Efendi, yanına oturttu. "Şakir ve Ziyâ Bey su almaya

gittiler" demişti. Dergâhın suları kesilmiş. Murteza Efendi daha ileride tepede vaktiyle bir kuyu kazdırmış. O kuyudan dergâhın suyu getiriliyordu. Orayı yapan Murteza Efendi'ydi. Kabri de bahçenin Haliç'e bakan tarafındaydı. Soğuk günler hariç ne zaman gitse, ekseriya, Efendi'yi dergâhın bahçesinde bulurdu. "Gel seninle beraber oturalım." derdi.

Murteza Efendi'nin kabrinin yanına gider, birlikte yan yana otururdular. Duvar yüksek idi. Aşağıda cadde vardı. Caddeden insanlar geçiyordu. İki kişilik yer vardı kabrin yanında. Yan yana Halici seyrederlerdi ve orada konuşurlardı. "Ne var ne yok Ankara'da?" sorarlardı. Ekseriya Cuma günleri tırnaklarını keserdi, bez örtü vardı, onun içine... Sonra Hilmi Efendi'yi verir, "Al bunları, Murteza Efendi'nin kabrine silk." derdi. O da hepsini Murteza Efendi'nin kabri üzerine silkerdi.

Kesme şekeri çıkarırken çantanın içindeki defter Efendi Hazretlerinin dikkatini çekti.

"O defter nedir?"

Defteri Efendi'ye göstermeye o kadar istekli olmasına rağmen, 'Ben bunları yaptım." demeye utandı.

"Şeyy... Efendim. O defterde..."

Efendi Hazretleri hafifçe gülerek latife yaptılar:

"Hesap defteri mi? Merak etme. Allahü teâlânın rızası için yapılanlar mutlaka deftere yazılır, karşılığı hesapsız verilmek üzere..."

Latifeyle de olsa işin içine hesap girince cesaretlendiler ve anlattılar. Bir sene boyunca altı ciltlik Mektûbât'ın özetini harf sırasına göre nasıl çıkardıklarını, önce büyük kâğıtlara nasıl yazdıklarını, sonra da deftere nasıl temize çektiklerini...

Efendi Hazretleri, "Demek eliften ye harfine yirmi sekiz harfe göre tasnif ettin, özet çıkardın ha? Ne güzel yapmışsın. 28 harf, Allahü teâlânın muradının anlaşılmasına vesiledir, O'nun insanlara merhametidir. Kâinatın her zerresinde bu harfler vardır. Kur'an-ı Kerimde isimleri geçen peygamber sayısı 28'dir. Bu 28 harfte nice

hikmetler vardır, nice sırlar gizlidir." buyurdular.

"Ne güzel yapmışsın." buyurması cesaretlendirdi. Ve başka zaman öldürseler cesaret edemeyeceği bir şeyi yaptı. "Efendim uygun görürseniz, başından biraz okuyayım." dedi.

Demesiyle de başından aşağı kaynar sular döküldü. Böyle bir şeye nasıl yapmıştı, "okuyayım" nasıl demişti hem de kendi yazdıklarını. Eğer gerekirse Efendi okuturdu. Ya şimdi Efendi Hazretleri 'Sen kendinin âlim mi olduğunu sanıyorsun?" diyerek kızarsa, huzurundan kovarsa, "Bir daha gelme." derse ne yapardı. Bir anda öyle terledi ki çeşme altına girmiş gibi oldu, kıpkırmızı kesildi. İdamını, ayağının altındaki sandalyesini çekilmesini bekleyen mahkum gibi... Efendi'nin ağzında çıkacak sözü bekliyor, "Yer yarılsa da içine girsem." diye düşünüyordu.

Beklediği ses yanardağın patlamasında değil de pınarın şırıltısında geldi, Efendi Hazretleri, "İyi olur, hoş olur, oku biraz." buyurdular.

Efendi Hazretlerinin kızmamasına, kendisini kovmamasına ve oku demesine öyle sevindi ki kaleme gelmezdi. Efendi, ne kadar merhametli ve şefkatliydi. Büyük bir sevinç ve heyecan içinde okumaya başladı.

Elif harfinden bir sahife okudu, "Devam et." buyurdular. Sıra 'Be'ye gelince yeter mi gibilerden baktılar. Devam işareti geldi. Her yeni harfte "Devam" buyurdular. Kan ter içinde okumaya sürdürdü. Cim, Ha, Hı... Derken okuma devam etti hem de saatlerce... Ve "Elif"den "Ye" ye kadar hepsini dinledi.

Okuma tamamlanınca mahcup bir vaziyette "Bitti efendim." dediler.

Gözlerini açtı, gülen gözlerle talebesine baktı.

"Çok hoş olmuş, mükemmel bir çalışma... Çok emek sarf etmişsin. Bu bir kitap olmuş. Bu kitabın ismini ne koydun?"

Sustu cevap veremedi. Çünkü bu çalışmasının kitap olacağı hiç

aklına gelmemişti. “Efendim, isim düşünmedim. Siz neyi görürseniz...” dedi.

“(Kıymetsiz Yazılar) koy” buyurdular.

Şaşırdı, böyle bir isim beklemiyordu. “Ben de çok kıymetli zannediyordum.” diye düşünmüştü. O esnada Efendi Hazretleri ona bakıp tebessüm ettiler.

“Niçin hayret ediyorsun? Bu yazılara baha biçilir mi, kıymet bulunur mu? O kadar kıymetlidirler ki, yeryüzünde hiçbir şeyle bunlara kıymet ölçülemez. ‘Kıymetsiz’ demek, ‘kıymeti bulunamaz’ demektir. ‘Kıymetsiz’ demek, ‘kıymette bunlara bir karşılık yok, dünyada hiçbir şey bunlar gibi kıymetli değildir, yani yeryüzünde bunlara kıymet biçilemez, hazineleri verseniz bu kitabı ele geçiremezsiniz, kıymeti bulunmaz’ demektir. Kıymetsiz Yazılar’ın manası budur.” buyurdular.

Bu sözlerden sonra Hilmi Efendi, hem çok sevindi hem de çok üzüldü. Sevindi, Efendi Hazretleri çalışmalarına böyle bir ismi uygun görmüşlerdi. Üzüldü, hemencecik ‘böyle isim olur mu?” diye düşünmüştü.

İki hafta sonra ilk fırsatta tekrar Ankara’dan İstanbul’a Efendi Hazretleri’nin yanına koştu. O’nunla beraberken Şakir Efendi bir mektup getirdi. Efendi Hazretleri okudu, Eskişehir’den birisi yazmıştı. Râbıta hakkında sual soruyor, “râbıta nasıl yapılacak?” diyordu. Efendi Hazretleri mektupla cevap vermedi, tedbirli davrandı. Mektubu Hilmi Efendi’ye uzattı, “Bunun adresini al, hani senin Kıymetsiz Yazılar’ın var ya, orada rabıta bahsi var, sen bana okumuştun, orada ne yazıyorsa bir kâğıda yaz, benim tarafımdan gönder.” dedi.

* * *

Önceki hafta yine İstanbul’daydı. Dergâh için çalışmak nasip olmuştu. Dergâhın suyu Kağıthane’den gelirdi. Çok soğuk, güzel bir suydu. Altı ayda bir suyun geliş yolu temizlenirdi. Geçen gidişinde Şâkir Efendi, “Su yolunu temizlemeye gidiyoruz.” demişti. Kendisiyle birlikte birkaç genç de gelmişti. Birlikte su yollarını,

mazgalları temizlemişler, pislikleri torbaya doldurup çöpe atmışlardı. İlahî, beyit söyleyerek neşe içinde gidip gelmişlerdi. Dergâh için en ufak bir hizmet, gönüllere anlatılmaz bir neşe veriyordu.

Dergâha alt kapıdan girince sağ tarafta bir su haznesi vardı. Dışarıdan gelen su buradan taksim olunurdu. Bunun için büyük bir taş vardı. Ayrıca tokmaklar marifetiyle su istenen yere yollanabilir, istenen yerden su kesilirdi. Dergâhtaki kuyunun suyu kullanılırdı ama, pek içilmezdi. Ancak suyu soğuk olduğu için karpuz soğutmakta kullanılırdı.

Efendi Hazretleri yine gönülleri alan, bir anda mesafeleri aşırtan, Arşa ulaştıran bir sohbet yapmıştı. Sohbette Avrupa'nın savaşın eşiğine geldiğini söylemişlerdi. Bu sohbette şöyle buyurmuşlardı:

"Medeniyet İslâmiyyet ile kaimdir. Avrupa medeniyeti dedikleri vahşetin zirvesine varmıştır.

Maaşım yirmi liradır. Bu da imamlık maaşıdır. Devletin bütün yardımı kesildi, ama evimin masrafı mebus evi gibidir. Bu da silsile-i aliyyenin yümnü bereketidir.

İmam-ı Rabbânî Hazretleri bir muhadara [yeni gelin]dır. Ehlinden başkasına yüzünü göstermez.

Şâh-ı Nâkşibend Hazretleri hacdan dönünce 'Efendim, filân talebeniz, sizinle alâkayı kesti.' dediler. 'Sorun bakalım, bizi rüyada görüyor mu?' buyurdu. Sordular. 'Arada bir görürüm.' dedi. Hazret-i Hâce'ye arz ettiler. 'Kim demiş bizimle alâkayı kesti, bizden kesilen, bizi rüyada da görmez.' buyurdu.

Bir kadın çocuğunu yetişsin diye Abdülkâdir Geylânî Hazretlerinin yanına bıraktı. Bir zaman sonra çocuğunu görmeye gitti. Baktı ki, Şeyh Hazretleri oturmuş tavuk yiyor. Çocuğu ise kapıda, zaif, nahiv, ellerini bağlamış, hizmetinde ayakta bekler.

Ana yüreği yâ, oğluna acıyıp 'Efendim, bir parça da çocuğa verseydiniz ya!' der. Şeyh Hazretleri hikmetle ağzını açıp 'Senin çocuğun daha tavuk yiyecek hâle gelmedi Tavuğu yiyen yapmasını

bilecek.' buyurup, kemikleri bir yere toplayıp, üzerlerine bir tabak koydu ve ne dediyse dedi. Tabağı kaldırınca, altından pırrr diye tavuk uçtu. Kadın, afv edersiniz, deyip oradan ayrıldı. Bunu hikâye gibi, masal gibi dinlemeyin. Bunu Mazhar-ı Cân-ı Cânân haber veriyor.

Mevlânâ Hâlid Hazretlerinin telîf ve tertîb ettiği, salavât risâlesi Câliyet-ül Ekdâr'ı (kederleri kovucu) okumak Delâil-ül-Hayrât okumaktan fâidelidir.

Bir kimse attar (parfümeri) dükkânına girse, üzerine koku sıkılmasa da, dükkândan çıkınca esans kokar. Çünkü içerideki kokular üzerine siner. Büyüklerin sohbeti de böyledir.

Mevlânâ Hâlid Hazretlerinin Divânı, İstanbul'a bedeldir, hâşâ, yanlış söyledim, dünyaya bedeldir.

İbni Âbidin Hazretleri, Mevlânâ Hâlid Hazretlerinden kelâm ilmi aldı ve tasavvufta onun yoluna girip, kemâle geldi.

Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) üç yerde ümmetine hazır olur:

1- Namazda, teşehhütte, esselâmü aleyke üyyühennebiyyü derken

2- Sekerât-ı mevt hâlinde, ya'nî canını teslim edeceği vakt.

3- Kabirde Münker ve Nekir sual sormak için geldiklerinde.

Mümine en evvel lâzım olan, helâl yemektir. Mideye helal girerse cevârihe [organlara] amel-i sâlih kuvveti verir. Haram ise, ne kadar uğraşsa, yapamaz."

Efendi Hazretleri Ağa Camisi'nde de çok vaaz vermiş; "Bilhassa burada İstanbul hocalarının cehaletlerini anlattım" buyurmuştur. Şiilerin tesirinde kalmış olan hocaların ve müteşeyyihlerin, Eshâb-ı kirâm ve bilhassa Hazret-i Muaviye (radıyallahü anhüm) aleyhindeki propagandalarını en çok bu camide boşa çıkarmış ve Eshâb-ı kirâmın üstünlüklerini ve Ehl-i sünnet olabilmek için hepsini sevmek gerektiğini anlatmış, Hazret-i Ali ve Hüseyn evlâdından olduğu halde, kendisine "Muaviye'nin avukatı" ismini takmışlardı.

Hilmi Efendi, son seyahatinde yaşadığını unutamıyordu.

Seyyid Abdülhakîm Efendi'nin yakınlarından aktar Âbidin Bey vefat etmişti. Tabutu, dik yokuştan yukarı çıkarılıp, setin önünden geçirilip biraz ilerideki kabrine götürülürken, dergâhın önüne geldiğinde, Efendi Hazretleri setin üstüne çıkıp cenazeye bakmaya başlamıştı. Cenaze, yani tabut o anda durdu, taşıyamadılar.

İnsanlar bunun hayreti içindeyken akılları baştan alan bir hadise gerçekleşmişti Tabut birden Efendi Hazretlerine doğru dönmeye başlamış, taşıyanlar ve cenazede hazır bulunanlar hayretle oldukları yerde dona kalmıştı. Efendi Hazretleri kısa ve kimsenin duymadığı bir duadan sonra, elleri ile "Götürün" diye işaret etmiş ve bundan sonra tabutu hareket ettirip yola devam edebilmişlerdi.

Efendi'nin hususî odalarında Sabah namazını kılmalarına şahit olmuşlardı. Nice defalar O'nunla namaz kılmışlardı. Ama bu sefer bir başkaydı. Sanki hâlini çok az da olsa göstermişlerdi.

Temkin ve duruşları, dağlardan metin ve heybetli görünmüştü. Rükû ve secdeye giderken, bir insan değil, sanki büyük bir dağ eğiliyor ve geniş bir ovayı kaplıyordu.

Biraz sonra, huduun, alçalmanın, azamet-i ilâhî karşısında küçülmenin tesiriyle secdeye varınca, kulluğun verdiği acz ve ihtiyacın gereği olan yalvarma ve yakarma manası ile öyle küçülmüştüler ki, sanki eriyip yok olacaktılar. Şaşırmıştı. Bu hallerini daha önce hiç görmemişti.

Efendi Hazretlerinin yemesi, içmesi, yatması, kalkması, konuşması, susması, gülmesi, ağlaması, hep şerîate ve O'nun sahibine uygun idi. Meselâ yemesini gören, "sanki âdet yerini bulsun diye yiyor." derdi. Az yer, lokmaları küçük alır ve yavaş yerdi.

Efendi'yi kaylûle yaparken veya yatarken görenler, bir defa sırt üstü veya sol yanına dönüp yattığını görmemişlerdir. Hep sağ yanı üzere yatar, sağ elini sağ yanağının altına koyar öyle yatardı.

Her hâli istikamet idi. "İstikamet kerametten üstündür." sözünü sık sık kendisinden duydukları için, bu halleri sevenlerine,

kerametlerini saymaya, görmeye ihtiyaç bırakmazdı. Efendi, "Bu büyük silsileden birinin sohbetinde bulunmakla şereflenenler, zamanın âlimlerinin üstündedir." derdi.

Her hali ve hareketi ile şeriata uyar, en küçük benlik kokusuna yer vermezdi. Çok mütevazı, pek alçak gönüllü idi. Ben dediği işitilmemişti.

"Bizler hesaba dâhil değiliz. O büyüklerin yazılarını anlayamayız, ancak bereketlenmek için okuruz" buyururdu. Halbuki kendisi bu bilgilerin mütehassısı idi.

Din bilgilerinde ve tasavvufun ince marifetlerinde derya idi. Üniversite mensupları, fen ve devlet a-damları, hukukçular, çözülemez sandıkları güç bilgileri sormaya gelir, sohbetinde, dersinde, bir saat oturunca, cevabını alır, sormaya lüzum kalmadan, o bilgi ile doymuş olarak geri dönerdi. Teveccühünü, sevgisini kazananlar, sayısız kerametlerini görürdü. Keramet göstermekten çok sakınırdı. Çok heybetli ve temkin sahibi idi. İlahi iradeye bağlı olmaktan gelen bir teslimiyet içindeydi. Ahlakı, Resulullah'ın ve Eshabı'nın ahlakı üzere idi.

Sanki Eshab devrinden bir yadigârdı. Huzuru, edebi, hayâsı, hikmetli sözleriyle o büyüklerin numunesiydi. Kalbi o büyüklerin kalp aynalarında olanı aksettiren, onlarınkinden bir ayna idi.

Dergâhın bahçesinde ağaçlar vardı. Manolya cılızdı; senede üç tane çiçek ya verir ya vermezdi. Yedi veren güller vardı. Dergâh mis gibi kokardı. Sabah erken kalkan, eline makası alır, budar, eteğini doldururdu. Ertesi gün yine verirdi. Bu sebeple kimsenin odasından gül şurubu, gül reçeli eksik olmazdı. Bitişikteki evin sahibi de dergâhı taciz etmemek için araya sarı güller dikmişti. Yaz kış açardı. Alt bahçeye inerken çok güzel bir üzüm asması vardı. Üstteki girişin önündeki asmada da çilek üzümleri vardı. Kırmızı yeşil renkteydi. Tadı da aynı çilek gibiydi. Olgunlaştığını zannetmezdiniz. Mürdüm eriği vardı. Trabzon hurması vardı.

Son gidişinde Efendi Hazretleri, 'Hilmi, Ankara'ya gitmeden önce bana uğra!' buyurdu. Zaten gitmeden evvel en son Efendi

Hazretleri'ne gider, hayır duasını alır, oradan yola çıkardı. "Bana uğra." buyurmalarından anladı ki, kendisine bir iş verecekler. Uğradı. "Bunu Kara Kuvvetleri Komutanlığında Hayri Paşa'ya teslim et." diyerek ağzı açık bir zarf verdiler. Zarfın ağzının açık olmasına şaşırdı. Efendi Hazretleri tebessüm etti. "Seninle ilgili... İçindekini okuyasın diye açık bıraktım." buyurdular.

Yola çıktığında merak ettiler. "Efendi Hazretleri benim için ne yazmış?" diye... Zarfı açtı. Mektupta 'Hayri! Hilmi ne derse yap!' yazıyordu. Ağladı, Efendi Hazretlerinin merhameti, koruması Ankara'da da yanındaydı. "O olmasaydı, bu kadar merhamet etmeseydi ne yapardım? Kaç defa kovulmayı hak ettim. Merhamet etti kovmadı. Ya Rabbi. Günümüzde senin en büyük nimetin Efendi Hazretleri nimetine şükredebilmeyi, O'nun duasını, rızasını alabilmeyi nasip eyle." diye dua etti.

Ankara gidince hemen Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na gitti. Kapıda nöbetçi subayı bir üsteğmen vardı. "Ben Hayri Paşayı görmeye geldim." dedi. Üsteğmen Paşanın yaveri olan binbaşıya arz etti. Binbaşı "Hayrola, bir arzunuz mu var?" diye sordu. Hilmi Bey, zarfı uzatarak "Paşama bir zarf getirdim." dedi. Zarfı alıp içeri girdi. Girerken, çok büyük bir kapıdan girmişti. Birkaç adım ileride bir kapı daha vardı.

Binbaşı içeri girdikten biraz sonra kapılar heyecanlı heyecanlı açıldı. Paşa önde, maiyeti arkasında dışarıya çıktılar. Paşa Hilmi Efendi'yi görünce, "Hilmi sen misin?" dedi. "Evet." demesiyle birlikte, elinden tutup makamına götürdü. Oradakiler de hep şaşırdı. İçeride bir yarbay vardı. O da ayağa kalktı.

Yarbay, hürmetli bir şeklide, "Siz öyle bir yerden yazı getirdiniz ki arzu ve isteklerinizin yerine gelmemesi mümkün değil." dedi. Hilmi Bey, bu sözünden anladı ki, o yarbay da Efendi Hazretlerini tanıyor ve seviyordu.

Hilmi Efendi, bir önünde maskelere bakıyor, bir de önündeki saate... Mesai saatinin dolmasını bekliyordu. Sıkılmıştı, nasıl hareket edeceğine karar veremiyordu.

Aklı Efendi Hazretlerinde, geçen hafta yaşadıklarındaydı.

Gelişmeler çok ani olmuştu. 1939'un 1 Eylül'ünde Almanya' Polonya'yı istila etmiş, 3 Eylül tarihinde de İngiltere ve Fransa Almanya'ya savaş ilan etmişlerdi. Önceki Dünya Savaşı'ndan tam 21 sene sonra yeni bir Dünya Savaşı'nın başladığı söyleniyordu.

Kızılay'ın Mamak'taki gaz maskesi fabrikasında mütehassısı olarak çalışmaya devam ediyordu. Fabrikanın yaptığı maskelerin, şartnameye uygun olup olmadığını Genel Kurmay namına kontrol ediyor, çürük olanları geri çevirip sağlam olanları kabul ediyordu.

Bazen dış ülkelerden de maske geliyordu onları da muayene edip karar veriyordu. Dün İngiltere'den maske gelmişti. İngilizler bu maskeleri Polonya'ya satmak üzere göndermişler. Maskeler, İstanbul Boğazından gemiyle geçirilip Odesa limanına ulaştırılıyor, buradan da Polonya'ya gidiyormuş.

Son defasında maskeler İstanbul'dan geçerken Almanya, Polonya'yı işgal etmiş. Polonya teslim olmuş. Polonya'da hükümet kalmayınca yirmi bin maske İngiltere'nin elinde kalmış, gemi İstanbul'da bekletiliyormuş.

İngiltere Türk hükümetine "Hazır ayağınıza gelen bu maskeleri siz satın alın. Savaş başladı. Bunlar çok kıymetlenecek, size eski fiyattan verelim." diye teklifte bulunmuş. Hükümet de maskeleri almayı kabul ediyor ancak kanun gereği maskelerin kontrol edilip mütehassıs tarafından "sağlamdır" raporunun verilmesi lazım.

Bu maskelerden numune gelmişti bugün Hilmi Efendi'nin huzuruna, kimya yüksek mühendisi ve gaz maskeleri mütehassısı olarak...

İlk muayenesinde maskeler bozuk çıkmıştı. İşte bunun sıkıntısındaydı. Osmanlı ve Hint Timur devleti gibi iki Sünni imparatorluğu tarihe gömen... Şu anda cihanın en kudretli devleti olan İngilizlerin maskeleriydi bozuk olan... Bunlara bozuk raporu nasıl verecekti? Sağlam da diyemezdi... İşte gönlü bununla sıkılıyor, beyni zonkluyordu.

Efendi Hazretleri, sık sık İngilizlerin İslâm düşmanlığını, akılları

yerinden oynatacak dış siyaset ustalıklarını anlatır ve "İngiliz kafiri, gündüz İslâm ağacına su, akşam ise kimse görmediği zaman zehir döker. Ağaç kuruyunca da Müslümanlarla birlikte ağlar. İşte böyle bir İslâm düşmanıdır, en tehlikeli, en sin düşmandır." buyururdu.

Efendi Hazretleri yanında olsa sorar, onun dediği yapar, dünya ve ahirette kurtulurdu. Efendi Hazretlerine düşünüp, O'na rabıta edip, sonra gönlüne gelen şekliyle hareket etmeye karar verdi. Bu kararla ferahladı. İşyerinden ayrılıp evine, yuvasına, meskenine, sükunet mekânına gitmek üzere yürüdü.

Evi aklına gelince hem hüzünlendi hem de rahatladı. Ankara'ya geldikten bir müddet sonra anne ve kardeşlerini de getirmişti. Mamak'ta köylülerden birinin evini kira ile tutmuştu. Kocaman bir evdi, geniş bahçesinde vişne ve ayva ağaçları vardı.

Efendi Hazretleri, sık sık "Apartman dairelerinde oturmamalıdır. Bir kattaki zulmet, diğer katlara sirayet eder. Ev bir, anahtar bir olmalıdır." buyururdu.

Bu sebeple, Mamak'ta çok büyük fedakârlıklara katlanarak, sıkıntılar çekerek büyük cadde üzerinde bir ev yaptırmıştı. Kışla gibi kocaman bir evdi. Tuvaletini, kıbleye karşı olmasın diye yan yaptırmıştı.

Bu evi yaptırırken çok sıkıntı çekmişti. Mamak'taki askeri kimyahanede zehirli gaz kimyageriydi. Müdürleri Nuri Refet Korur beyin, evin yapımında çok yardımı dokunmuş, ek gelir elde etmesi için her türlü desteği vermişti.

Hilmi Bey'i askeri kimyahanedeki görevinden başka Kızılay Maske Fabrikasına müfettiş tayin etti. Genelde askeriyeye çalışan bu fabrikanın mamulleri Genelkurmay adına teftiş ediyordu. Orada geceleri çalışıp maaşından başka ücret alıyordu. Sonra hiç söylemediği halde Sıhhiye Vekaleti'nde de iş buldu. İki üç sene kadar öğleden sonraları vekalete gitti ve oradan da maaş aldı. Şehirdeki bir liseye de ücretli derse gitmişti. Ve bu şekilde geceli gündüzlü çalışarak ev için lazım olan parayı biriktirmişti.

Bu arada bir miktar da borç almıştı. Bu borcu ödeyinceye kadar sirkeli ve yağlı yemek yememişti. Evi yaptırırken çok üzülmüştü. Belediye ruhsata uymuyor diyerek tam üç defa evi yıktırmıştı.

İstanbul'a geldiğinde, evin planlarını Efendi Hazretlerine göstermiş, görüş ve dualarını almış, çektiği sıkıntıları anlatmış o da "Evi hazır almalıdır. İnşaat ile uğraşmamalı. Müteahhide vermelidir." buyurmuşlardı.

Efendi Hazretlerinin yeğeni Cemal Efendi vardı, İstanbul'da Kirazlı Mescit'in imamıydı. Hilmi Efendi, inşaat işleriyle uğraşırken Efendi, Cemal Efendi'yi ziyarete gelmiş ve pardösüsünün cebinden bir kâğıt çıkarmış, neşe ve heyecan içinde "Bak, bu, Hilmi'nin Ankara'da yaptırdığı evin planı." demiş. Parmağıyla göstererek "Burası Hilmi'nin yatak odası, burada Mektûbât okuyor, burası yemek odası, burası misafir odası, burası kardeşlerinin odası." diye anlatmıştı. Cemal Efendi, evin planını cebinde taşımasından ve heyecan içinde planı göstermesinden Efendi'nin Hilmi Efendi'yi çok sevdiğini anlamıştı.

İşyerinden büyük emek ve sıkıntıyla yaptırdığı evine doğru giden Hilmi Efendi düşünüyordu, gaz maskeleri konusunda nasıl gelişme olacağını, çürük raporu verdiğinde gelecek tepkileri.

Anne ve kız kardeşleri evlilik konusunda sıkıştırıyorlardı. Bu sebeple mesken, sükunet, huzur mahalli olması gereken evi de ona son zamanlarda sıkıntı verir olmuştu.

Bir tek şey, Efendi Hazretlerini hatırlamak, O'nu düşünmek, İstanbul'da dizi dibinde olmak rahatlatıyordu.

Ertesi gün, Hilmi Efendi, gaz maskeleri için çürük raporu verdi. Bir hafta sonra "Milli Müdafaa Vekili (Bakanı) seni görmek istiyor." diye haber geldi çalıştığı yere. Çürük raporundan sonra böyle bir davet bekliyordu. Korktu. Efendi Hazretlerini aklına getirdi, rahatladı ve vekalete gitti. Vekil, Ali Rıza Altınsoy isminde bir paşaydı. Huzuruna çıktı, ateş gibiydi. "Sen ne halt etmişsin böyle?" diye bağırdı. Efendi Hazretlerini düşündü ve "Hayrola Vekilim? Ne olmuş?" diye cevap verdi.

Vekil, ağzından köpükler saçarak "İngiltere'den gelen maskeyi sen reddetmişsin. Sen kim oluyorsun? İngiltere'nin gönderdiği maske reddolur mu? Onlar çürük maske gönderir mi?" diye bağırdı.

Tam tahmin ettiği gibi olmuştu. Yetkililer, paniklemişti. Durumu izah etmeye çalıştı:

"Efendim, ben onları muayene ettim. Çürük buldum."

Vekilin kızgınlığı daha da arttı.

"Sen kimsin? Teknolojik ilerlemenin sembolü olan bir ulusun yanlış yaptığını söylüyorsun? Sen İngilizler gibi muayene edebilir misin?"

"Efendim. Ben Alman profesörlerin yanında yetiştim. Alman usulüyle muayene ediyorum."

İş rapora gelince tıkanıp kalmıştı. İngilizler maskeleri satmışlar, ama paralarını alabilmeleri için devletin bütün mali işlerini kontrol eden Divan-ı Muhasebâtın izin vermesi gerekiyor. Burası da ödeme yapılabilmesi için rapor istiyor. Hilmi Bey'in bozuk raporu gelince ödemeye izin vermemiş.

"Alman usulüyle muayene ediyorum." deyince vekil, bir şey diyemedi. Gözdağı vermek için sert bir şekilde konuştu:

"Biz, İngilizlerle anlaşma yaptık. Maskeleri satın alıyoruz. Raporu versen de vermesen de biz bu maskeleri alacağız. Başka birisinden uygun raporu alırız. Ama sonrası senin için sıkıntı olur."

Açık açık tehdit ediyordu. Bozuk maskelere nasıl sağlam raporu verirdi. Asıl süzgeç gaz kaçırıyordu. Sonra bunun hesabını Allahü teâlânın huzurunda nasıl verirdi? Efendi Hazretlerinin ilm-i siyasetle ilgili sözleri aklına geldi:

"Efendim. Bunun çaresi raporun şeklini değiştirmektedir. Emrederseniz 'Bu maskeler bozuktur, ancak parçalarından istifade edilebilir. Yeni yapılan maskeleri tamirde kullanılabilir. Camları işe yarar.' diye rapor verebilirim."

Bu sözler, vekilin neşesini yerine getirdi, kızgınlığı geçti.

"Hah, tamam işte. Bak böyle rapor olur."

Hilmi Bey, yeni raporun bu şekilde verdi. Bozuk maskeler parçalandı, zehri kaçıran maskelerin sağlam diye kullanılması önlenmiş oldu.

Bu hadise, fabrika ve askeriyeden duyulmuş, insaf sahibi kişilerin Hilmi Bey'e saygısı, milletin parasını çar çur edenlerin ise düşmanlığı artmıştı.

Mamak'ta Kızılay'ın maske fabrikasında çalışırken bir albay geldi. Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ın fabrikayı teftiş edeceğini, her yerin tertibe sokulmasını istedi.

Orada çalışan birisi "Burası devamlı iş üreten bir imalathanedir. Burasının tertipli durması çok zordur." dediyse de "Ben anlamam. Bana bir laf gelirse hepinizin canına okurum." sözleriyle tehdit etti. Tam bir 'her şey benim için' diyen anlayıştı. Kendisine laf gelmemesi ve aferin almak için astlarına her türlü zulmü kılı kıpırdamadan uygulayan anlayış...

Hilmi Efendi, duruma müdahale etme ihtiyacı hissetti. "Albayım, siz hiç merak etmeyin. Bir hafta sonra burasını merak ettiğiniz gibi bulacaksanız." dedi. Albay, dudak bükerek şöyle bir baktı "Görelim bakalım." diyerek ayrıldı.

Burada çalışanlar, ekseriya dışarıda ecza deposu olan veya eczacı kalfalığı yapanlardı. Hilmi Efendi, hepsine birer hafta izin vaat etti. Bir gün izin bile onlar için çok mühimdi. Çünkü dışarıda işyerleri vardı. İzni işitince öyle çalıştılar ki gazhane pırıl pırıl oldu.

Fevzi Çakmak geldi, yanında hep generaller vardı. En düşük rütbelisi tümgeneraldi. Salonu doldurdular. Çakmak, gazhaneyi çok beğendi. Masaya oturdu, ellerini dayadı. İri yarıydı. Hep 'ben, ben' diye konuşuyordu. Etrafı da "Haklısın paşam, çok doğru söyledin paşam." diyerek pohpohluyordu.

Hatta, "Ben gazdan anlarım. Maskeden anlarım." diye hava attı. "Zehirli gazı daha evvel nerede kullandık?" diye sordu. Fabrikada çalışanlar "Kullanmadık." deyince "Olur mu? Ben Çanakkale

Savaşı'nda kullandım." dedi. O çıkınca, fabrikada bu işten anlayanlar arkasından güldüler.

Fevzi Çakmak, Kürt harekatı zamanında, halkın üzerine zehirli gaz atmak üzere Almanya'dan zehirli gaz sipariş etmişti.

Almanlar, "Bunları ne yapacaksınız? Bunlar harpte kullanılır. Şimdi harp zamanı mı?" diye sormuşlar. "Eşkıyaya karşı kullanacağız." cevabını alınca "Biz sivillerin üzerine zehirli gaz kullanılmasına razı gelmeyiz." diyerek göndermediler. Kürt Harekatı bittikten sonra gönderdiler. Zehirli gaz bidonları, Mamak'taki gaz fabrikasının karşısındaki tel avlularla çevrilmiş alana istif edildi.

Bu zehirli gaz, iperit gazıydı, sıvı halde muhafaza edilirdi. Etten, kemikten geçer, iliğe kadar girip yakardı.

Hilmi Efendi, bir gün kimyahanede bu gazla çalışırken çok az bir şey eline bulaşmıştı, bütün korunma tedbirlerine rağmen. Baş parmakla işaret parmağı birleştiği yerde izi kalmıştı.

Bu ize baktıkça insanları düşünüyordu. Zehirli fikirlerle dünya ve ahireti ziyan edilen... Bu zehirlenmeye karşı en tesirli ilaç, Efendi Hazretleri ve Onun anlattıklarıydı. Bundan zerrece şüphesi yoktu. Eğer, Efendi Hazretlerini tanımasaydı, zehirlenecekti hem de tedavisiz şekilde. Onsuz başına gelecekleri düşünmek dahi istemiyordu.

1940 yılı Temmuz'un ilk günlerinden bir gündü. İstanbul yanıyordu, yazın sıcağında... İstanbul yaz sıcağında kavrulurken dünya savaş ateşiyle yanıyordu. Sivil-asker milyonlar telef oluyor, atılan bombalarla insanlardan başka diğer canlılar da hayvanlar, ağaçlar, çiçekler de ölüyor, evler yıkılıyordu.

Birbirini boğazlayan insanlık, üç kıtayı ateşe boğmuştu. 14 Haziran'da Almanlar, Paris'e girmiş, Avrupa'nın hemen hemen tamamını işgal etmişti.

Hilmi Efendi, yine bir fırsatı bulmuş, Ankara'dan İstanbul'a, müjdelenen şehre, Efendi Hazretlerine koşmuştu.

Bu gelişi de her zamanki gibi Efendi Hazretlerini sohbetine kavuşmak, mübarek nazarları, teveccühleri karşısında bulunmak içindi... Bu sefer, başka bir iş için de gelmişti. Son zamanlarda annesi ve kız kardeşleri evlenmek için çok sıkıştırıyorlardı. Akrabadan bir kızı kendisine eş olarak düşünüyorlarmış.

Bu güne kadar ev inşaatını bahane etmişti. Ama artık söyleyecek bir bahanesi de kalmamıştı. Bahanesi kalmamakla birlikte o da artık evlenmeye sıcak bakıyordu. Yaşı 29 olmuştu. Kendini bildi bileli anne ve ablalarıyla birlikteydi. Hemen hemen her şeyine karışıyorlardı. Onlardan ayrı bir evde eşiyle birlikte oturmak istiyordu. Durumu, Efendi Hazretlerine açmak ve o ne derse yapmak istiyordu.

Efendi Hazretleriyle Haliç'e bakan duvarın üzerine oturmuşlardı. Hilmi Efendi'nin gözleri gazetede, ama düşüncesi evlilik meselesindeydi. Efendi, talebesinin elindeki gazeteye baktı.

"Gazetede ne havadis var, ne yazıyor?"

Gönüller sultanının huzurunda bulunduğu mekânı unutan Hilmi Efendi, suali ilk anda anlayamadı.

"Yazı..."

Talebesinin haline hafifçe güldü.

"Elindeki gazetede ne yazdığını merak etmiştim."

Kabahat üzere yakalanmışların telaş ve mahcubiyeti içinde cevap verdi:

"Efendim. Almanların Paris'i işgal etmelerinden bahsediyor."

"Oku." Emriyle haberi baştan sona okudu. Efendi, hafifçe başını salladılar.

"Ben bu duruma şaşmadım. Almanlar bundan yetmiş sene evvel de Paris'e girmişlerdi. Ama çıkarıldılar. Şimdi çıkarılırlar."

Efendi Hazretlerinin sözlerine şaşırdı. Onlara okulda öğretilen şeylerden bahsediyordu. Dayanamadı, "Efendim. Biz lisede 1870 Harbini, meşhur Alman-Fransız Harbini okumuştuk. Aynen dediğiniz gibi olmuş. Biz bunu mektepte okuduk. Siz nereden biliyorsunuz?" dedi.

Efendi Hazretleri güldü ve "Ben de okumuştum." buyurdu.

Tam bu sırada ortalık hareketlendi. Dış kapı açıldı, Hilmi Efendi hemen kapıya baktı, tehlikeli bir durum olursa Efendi'yi korumak, O'nun için canını ortaya koymak için... Beş altı kişi içeri girmişti. Hepsinin kafasında foter şapka vardı. Ancak Türk mü, yoksa yabancı mı belli olmuyordu. Şapka devriminden sonra uzaktan bakınca Türk ve yabancı birbirinden ayırt edilemez olmuştu. Gelenlerin önüne hemen Şakir Efendi çıktı. Bir şeyle konuştular. Sonra Şakir Efendi, Efendi Hazretlerinin huzuruna geldi. Ve gelenlerin kim olduğunu ve niçin geldiklerini anlattı:

"Efendi baba. Gelenler Fransız sefiri ve adamları. Piyerloti kahvesine gelmişler. Dönerken sefir burasını fark etmiş ve 'Burası nedir?' diye sormuş. Kendisine 'Bir islâm âliminin yeri.' demişler. Sefir de merak etmiş, 'Bir görelim şu âlimi. demiş. Sefir Türkçe biliyor. Nasıl emredersiniz?"

Efendi Hazretleri uzaktan merakla kendisine bakanlara şöyle bir nazar etti "Gelsinler, görüşelim." dedi.

Şakir Efendi, gelenlerin yanına giderken Efendi de yerinden

kalktı. Gelenleri bahçede karşıladı. Sandalyelere oturttu. Ne içeceklerini sordu ve çay demeleri üzerine Şakir Efendi'ye çay getirmesine söyledi.

Hilmi Efendi, şaşkınlık içindeydi. Efendi Hazretleri tam bir diplomat gibi hareket ediyordu, hareketlerinde anlatılmaz bir zarafet verdi. Elçi ve beraberindekilerse tam manasıyla vurulmuşlardı.

Çaylar geldi. Çayları yudumlarken Efendi Hazretleriyle elçi, konuşmayı koyulaştırmışlardı. Konuşurlarken Efendi Hazretleri, elçiye "Ekselansları niçin üzüntülü duruyorsun?" diye sual etti.

Elçi şaşırdı, "Şeyh Efendi! Üzüntülü olduğumu nasıl anladınız" dedi.

Efendi Hazretleri yalnızca tebessüm etti, cevap vermedi. Efendi'den cevap gelmeyince sefir sözlerine devam etti:

"Nasıl üzülmeyeyim, Paris elden gitti, Alman işgali altında..."

Efendi Hazretleri hafifçe sefire doğru eğildi.

"Paris neden gitti sebebini biliyor musun?

Sefirin şaşkınlığı fazlalaştı, 'ihtiyar bir hoca nerden bilsin, ben sefir olduğum halde bilmiyorum' diye düşünmüş olmalı.

"Bilmiyorum, siz biliyor musunuz?"

"Bunun sebebi meydanda."

Verilen cevapla sefirin aklı başından gidecek gibi oldu, düşündü, ama meydanda denilen sebebi çıkaramadı.

"Meydanda dersiniz ama ben çıkaramadım. Söyleseniz biz de aydınlanalım."

Efendi Hazretleri sehpada duran gazeteyi işaret etti.

"Paris'in elden gitmesinin, Fransız ordusunun mağlup olmasının sebebi, demokrasidir. Eskiden Fransa krallıktı, krallar memleketinin sahibiydi, babasıydı, memleket için çalışıyorlardı. Şimdi şu gördüğün kâğıt parçalarıyla dört senede bir hükümet değişiyor, nasıl olsa gideceğim diyorlar, bunun için memlekete

sahip çıkmayıp ceplerini doldurmaya çalışıyorlar"

Sefir, elleriyle alkış tuttu.

"Bravo çok doğru söyledin, siz çok akıllı, çok feylesof şeyhsiniz."

Fransız elçisi, biraz daha durduktan, Efendi Hazretlerinin her haline hayran kaldıktan sonra ayrıldı. Efendi, Hilmi Efendi'ye döndü.

"Beşiktaş'a gidiyorum. Beşiktaş'ta Rauf Efendi'nin dükkanı var, onun dükkanına gidiyorum, sen de gel."

Tramvayla Beşiktaş iskelesine geldiler. Hemen Barbaros Hayrettin Paşa'nın türbesinin yanına gittiler, okudular ve bağışladılar.

Hilmi Efendi, babasına "Ebussuud Efendiler ve Barbaros Hayrettin Paşalar yetiştirmek için çalışacağım." şeklinde verdiği sözü hatırladı.

Niçin Fatih Sultan Mehmet Han veya Kanuni değil de 'Barbaros Hayrettin Paşa' demişti? Denizlerin hâkimi ve kardeşleriyle birlikte arkalarında devlet gücü olmadan bütün Kuzey Afrika'yı fethetmesi ve sonra Osmanlı'ya hediye etmesi sebebiyle miydi acaba?

Duadan sonra ehibbadan Rauf Efendi'nin dükkanına gittiler. Bu dükkan, büyük caddedeydi, Sinanpaşa Câmisi'nin yanında. Caddenin baş tarafındaydı, bakkaliye mağazasıydı.

Bu dükkanın yanında ufacık bahçe vardı. Efendi Hazretleri için bahçeye koltuk koydular, oturdu. Talebesi Hilmi Efendi'yse hemen yanına, sandalyeye ilişti... Hizmeti bizzat dükkan sahibi Rauf Efendi yapıyordu.

Efendi Hazretleriyle beraber, bahçede baş başa oturuyorlardı, yanlarında kimse yoktu. Bir müddet sessiz durduktan sonra Efendi Hazretleri birden bire sual eyledi:

"Hilmi! Bir şey mi söyleyecektin?"

Sualle şaşırdı. Niçin böyle bir sualle karşılaşmıştı? O şaşkınlık içinde konuştu:

“Efendim... Evlenmek istiyorum.”

Sözlerin ağzından çıkmasıyla tam manasıyla çarpıldı. Nasıl söylemişti? Niyeti, yalnızca annesinin kendisini evlendirmek istediğini söylemekti, Efendi Hazretlerine... ‘Evlenmek istiyorum.” sözünü söylemek zerre kadar aklında yoktu, böyle bir şey söylemeyi de düşünmemişti. Nasıl olmuştu bu? Kıpkırmızı kesildi, çok mahcup oldu. O güne kadar Efendi’den hiçbir şey istememişti. Yalnızca aklına takılan şeyleri sual etmişti. Şimdiyse talepte bulunmuş, irade beyan etmişti. Böyle bir şeyi nasıl yapmıştı? Ya Efendi Hazretleri kızarsa ne yapardı, nasıl yaşardı?

Korktuğu olmadı, Efendi Hazretleri neşelendi. Güldü, ilk defa olarak O’nun bu kadar neşeyle güldüğünü şahit oluyordu, sanki Arvâs deresi ılgıt ılgıt akmıştı.

“Öyle mi, evlenmek istiyorsun ha?”

Cevap veremedi, kekeledi:

“Efendim... Şeyy... Ben...”

Yine hafifçe güldü.

“Yahu Hilmi! Ortalık savaştan kırılıyor, kan gövdeyi götürüyor. Savaş üç kıtaya yayıldı. Sen ise evlenmekten bahsedersin. Evlenmek de bir nevi savaştır, denk olmayan kuvvetlerin savaşı... Sen, şimdi, ciddi mi söylersin?”

İnanılmaz bir şey oldu. Sualle birlikte cesaret buldu, elinde olmadan söylediği ‘Evlenmek istiyorum.’sözünü sahiplendi. Önüne bakarak mahcubiyet içinde cevap verdi:

“Evet, Efendim.”

“Peki kiminle evleneceksin?”

Kan ter içinde cevapladı:

“Kimi münasip görürseniz onunla.”

Bu cevabı Efendi Hazretlerinin çok hoşuna gitti.

“Seni kaç kere evlendireceğiz?”

Şaşkınlıktan aklı başından gidiyordu. Efendi Hazretleri ne demek istemişti, evli olmadığını biliyordu.

Talebesinin hâlini gören Efendi'nin tebessümleri yayıldı, ortalık ışıdı.

"İyi hatırla. Hani, bir gün seninle birlikte yürüyorduk. Ziyâ Bey'in kerimesi Sîret, dergâhta mezarlıklar arasında oynuyordu."

Sîret ismini duyunca tepeden tırnağa titredi. Efendi sözlerine devam etti:

"O zaman çok küçüktü. Ben onun elini senin eline verdim. O zaman onu, sana Rabbimden istedim."

Duydukları, beynini zonklatıyor, kalbinin yerinden çıkacak gibi çırpınmasına sebep oluyordu. Demek ki Efendi Hazretleri seneler önce evliliğini düşünmüş, evliliği için yüce Allah'a dua etmişti. Bu ne büyük merhametti. Talebesinin kızgın tavada eriyen yağa dönmüş hâlini gören Efendi Hazretleri takıldı:

"Ne o, Sîret ismini duyunca heyecanlandın galiba. Peki öyleyse... Sana Ziyâ beyin kızı Sîret'i alalım, yıllar önceki duamızın gerçeğe döndüğünü görmekle sevinelim, Allahü teâlâya şükredelim."

Mübarek seslerini biraz sertleştirdiler:

"Bak, Hilmi. Sana öyle bir kız alıyoruz ki... Hiç kimseye nasip olmayan nimet sana nasip oluyor. Eğer evlendikten sonra hanımını, kayınpederini, kayınvalideni üzersen, mezarda kemiklerim sızlar."

Çok sevinçliydi. Efendi, bu iş olmuş, bitmiş gibi konuşmuştu. Tabi ki olacaktı, Ziyâ Bey'in Efendi Hazretlerine hayır diyecek hali yoktu ya...

Bu, Hilmi Efendi için büyük bir müjdeydi. Çünkü, Ziyâ Bey'i Efendi Hazretleri çok severdi. Bunu herkes de bilirdi. Hatta, Efendi Hazretleri her zaman ona dua ederdi. Onun üzülmesini istemezdi.

Ziyâ Bey'e hususi sevgisi vardı. Hatta bir gün Efendi Hazretleri ellerini kaldırmış, "Yâ Rabbi Ziyâ kulunun bana yaptıklarına karşılıkta bulunamıyorum. Onun mükafatını sen sonsuz rahmet

hazinelerinden ver. Onu sana havale ettim" diye dua etmişti.

Hüseyin Hilmi Efendi'nin gözleri doldu. Bu ne merhametti. Kendisine hem hocalık hem de babalık yapıyordu. Babası Said Efendi'yi hatırladı, gönlünden fatihalar gönderdi.

Efendi Hazretleri, bir baba şefkatiyle talebesine baktı. Eskişehir'de vefat eden oğlu Ahmet Enver'i hatırladı. Yüreği sızladı. On sekiz yaşındaki evladını kaybetmiş, Allahü teâlâ ona, evladının vefatından on sene sonra bir evlat göndermişti hem de on sekiz yaşında. İlk görüşte O'nu evladı gibi sevmiş, Ahmet Enver'in yerine koymuştu. Yüz yüze geleli on bir sene olmuştu. Şimdi karşısında boyun bükmüş, kendisini evlendirmesini istiyordu, senelerce gönlünde "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." diye feryat ettikten sonra... Acaba 'evlenmek istiyorum." diye de feryat etmiş miydi?

Bu düşüncesi tebessüm ettirdi, kim bilir belki de etmişti. Ümidini kırmamak için şefkat ve merhametle konuştu:

"Merak etme. Sen Ankara'dayken Ziyâ Bey'le görüşürüm. İsteme işini inşallah hallederiz. Gönlünü hoş tut."

"Efendim. Bu iş neticelenmeden Ankara'ya gidersem rahat edemem. Meraktan ölürüm. Lütfen bunu bu akşam yapsanız da meraktan kurtulsam. Ankara'ya yarın döneceğim de..."

Bu sözlerle hem söyleyen hem de dinleyen şaşırdı. Hilmi Efendi'nin aklı başından gidecek gibi oldu. Bu ikinci defadır, Efendi Hazretlerinden istekte bulunuyordu. Böyle bir şeyi nasıl yapmıştı, aklı almıyordu. Sanki iradesi elinden alınmıştı, konuşan o değildi. Merak içinde Efendi'ye baktı, kızıp kızmadığını anlamak için. Rahatladı, tebessüm ederek kendine bakıyordu.

Efendi Hazretleri de hayret içindeydi. Edep timsali talebesi bugüne kadar yapmadığı bir şeyi iki defa yapmış, talepte bulunmuştu. Anladı ki bu istekleri elinde olmadan yapmıştı. Talebesinin isteğini yapmak için gönlünün kanatlandığını hissetti.

"Meraktan ölürsün ha... Aman ölme. Yapacak çok işin var...

Madem öyle... Hadi bakalım tabanlarına kuvvet. Sen, şimdi doğru fabrikaya git. Ziyâ Bey'i bul. Akşam bize gelmesini söyle."

Hilmi Efendi, "Peki Efendim." diyerek ok gibi yerinden fırladı. Koşarak bahçeden çıktı. Efendi Hazretleri talebesinin arkasından baka kaldı. Bu ne işti ya Rabbi...

Evlilik telaşına düşmüş olan Hilmi Efendi, ne yaptığının farkında değildi. O tek bir şey düşünüyordu, bir an önce Vefa'ya varmak ve Karamürsel Kumaş Fabrikası'nda Ziyâ Bey'i bulmak... Koşarak tramvay durağına geldi. Kalkmak üzereydi, son anda bindi.

Nefes nefeseydi. Tramvaydakiler, hayretle kendisine, nefes nefese binen subaya bakıyorlardı. Ama onun kimseyi gördüğü yoktu. Aklında Efendi Hazretlerinin "Sana alalım" dediği Sîret Hanım vardı, Ziyâ Bey'in kerimesi...

Simasını gözünün önüne getirmeye çalışıyordu ancak hatırlayamıyordu. Efendi Hazretlerini yeni tanıdığı zamanlardı. Dergâha gittiğinde Efendi yatıyormuş. Şâkir Efendi ile haber göndermiş, "İçeri gelsin" buyurmuşlardı. Yatak odasına girmişti. Küçük bir karyola vardı. Karyolanın üstünde cibinlik bulunuyordu. Efendi Hazretleri yatıyordu. Girince kalkıp oturmuştu.

"Buna gündüz uykusu, kaylûle derler, sünnettir" buyurmuşlardı. Az sonra karyolanın eteği kıpırdamaya başlamıştı. Pencere kapalıydı, dışarıda rüzgâr yoktu, ama karyolanın eteği sallanıyordu. Epey merak etmişti. Biraz sonra karyolanın eteği tamamen kalkmış, altından beş altı yaşlarında bir kız çocuğu çıkmıştı.

Efendi Hazretleri "Bu çocuğu tanıyor musun?" diye sormuştu. "Tanıyorum efendim, Ziyâ Beğin kızı" demişti. Efendi Hazretleri gülmüştü ve o zaman niçin güldüğünü anlayamamıştı. Şimdi anlıyordu ki, bu günleri görmüş de gülmüştü.

Efendi Hazretlerini gülüşünü hatırlayınca başka bir şeyi daha hatırladı. Daha talebeydi... Dergâhta, Efendi Hazretlerinin odalarından birinde kendisiyle birlikte oturuyorlardı. Akrabaları da vardı. Kendi aralarında Kürtçe konuşuyorlardı. Bazı Farisi

kelimelerden anladığı kadarıyla her halde evlilikten bahsediyorlardı.

Bir ara Efendi Hazretleri ona dönmüşler, "Siz de Ziyâ Bey'in kızıyla evlenirsiniz değil mi?" diye sual eylemişlerdi. O zaman utanmış, "İnşallah önce sizin huzurunuzda iyi insan olur, Ziyâ Bey'in kerimesine layık hâle gelirim." cevabını vermişti. Aslın 'kâmil insan olurum' demek istemiş ama diyememişti.

Karamürsel'e nasıl geldiğini anlamamıştı. Tramvaydan iner inmez, fabrikaya koştu. Fabrikada 700 kişi çalışıyordu. Askeriyeye kumaş, battaniye imal ediyordu. Kapıda kamyonlar yükleme yapıyordu. Daha önce buraya hiç gelmemişti. Ziyâ Bey'in odasını sordu, gösterdiler. Kapıyı çaldı, içeriden "Buyurun" davetinin gelip gelmediğini tam anlamıyla fark etmeden içeri girdi.

Ziyâ Bey, masanın üzerine birçok evrak çıkarmış, çalışıyordu. Karşısında soluk soluğa Hilmi Efendi'yi görünce şaşırdı, Daha önce buraya geldiği hiç yoktu. Merakla sual etti:

"Hayır olsun Hilmi Bey? Seni buralara hangi rüzgâr attı? Varlığınla burasını şereflendirmeni neye borçluyuz?"

Hilmi Efendi, içinden "Bizim şereflerin en güzeline kavuşmamıza vesile olana borçluyuz." dedi. Heyecan içinde konuştu:

"Ziyâ Bey Amca. Efendi Hazretleri sizi çağırıyor."

Ziyâ Bey, Efendi'nin ismini işitince hemen ayağa kalktı, rengi değişti, korkmuş gibiydi. Telaşla sordu:

"Efendi Hazretlerini Allahü teâlâ başımızdan eksik etmesin. Hayırdır inşaallah, bir şey mi oldu acaba?"

Neşeyle cevap verdi:

"Kötü bir şey yok efendim. Size hayırlı, güzel haber verecek, merak etmeyin, neşeliydi."

Ziyâ Bey, neşeyle konuşan Hilmi Efendi'ye baktı.

"Buyur, otur, hele bir soluklan, biraz sonra beraber gideriz."

Ziyâ Bey'le birlikte gitmek fikri Hilmi Efendi'yi telaşlandırdı.

“Efendim. Benim hemen dönmem lazım. Müsaade ederseniz gideyim.”

“Öyle mi? O zaman sen git, ben de biraz sonra çıkar, dergâha gelirim.”

“Allaha ısmarladık.” diyen heyecanlı damat adayı, doğrudan dergâha koştu.

Dergâha gelince hemen Efendi Hazretlerinin yanına gitti, yanında birkaç kişi vardı, konuşuyorlardı, durumu anlattı. Efendi Hazretleri yanlarında durmasını söyledi. Misafirleriyle konuşmaya devam etti. Biraz sonra misafirler ayrıldı, çıkmalarının hemen ardından Ziyâ Bey içeri girdi. Efendi Hazretleri Hilmi Efendi’ye, “Sen dışarı çık, Ziyâ beyle yalnız konuşayım” dedi.

Bahçenin ortasındaki şadırvanın abdest alma yerinde Ziyâ Bey’in çıkışını beklemeye başladı, büyük bir sabırsızlık içinde.

Hilmi Efendi heyecan içinde beklerken Efendi Hazretleri ile Ziyâ Bey, caminin sofasında oturuyorlardı. Ziyâ Bey, merak içindeydi. Efendi, hâl hatır sorduktan sonra Ziyâ Bey’e “Sizi de tam iş vakti buraya kadar yorduk. Hakkınızı helal edin.” deyince telaş içinde ‘Estağfurullah efendim, ne hakkı... Sizin davetinize icabet etmek bizim için en büyük şeref, en büyük vazifedir.” dedi.

Sevgiyle İstanbul Efendisinin bütün özelliklerini taşıyan, dergâhın bütün ihtiyaçlarına koşan Ziyâ Bey’e baktı.

“Ziyâ Bey. Senin ve benim kızım Sîret’i Hilmi’ye verdim. Ne diyorsun?”

Efendi Hazretlerinin ‘Senin ve benim kızım Sîret’ sözüyle vurulan Ziyâ Bey, bir an tereddüt etmeden ve beklemeden cevap verdi:

“Efendim. Kız sizin. Kime verirseniz, kabulümüzdür. Yalnız, annesinin gözünde hâlâ çocuk... Onu iknada belki biraz zorlanırız.”

Efendi, Ziyâ Bey’in bir an tereddüt etmeden ‘Kız sizindir, kime verirseniz kabulümüzdür.” cevabıyla çok acılı geçen hayatının en büyük sevinçlerinden birini yaşadı.

"Sözlerinle bütün dünya bana verilmişten çok daha sevindirdin beni. Yüce Allah seni ve sevdiklerini iki cihanda aziz etsin, sevindirsin. Sen bu akşam konuyu gelin kızım Süeda hanıma anlat. Dualarımı söyle. İnşallah o da razı gelir."

Ziyâ Bey, canı gönülden "İnşallah." dedi. Hem Efendi hem hanımı, hem de Hilmi Efendi ve kerimesi... Şu yeryüzünde incinmemeleri için her şeyini fedaya hazır olduğu dört kişiydi. Efendi, her hücresiyle 'İnşallah' diyen çok sevdiği Ziyâ Bey'e teveccüh etti.

"Buraya geleceğinizden evdekilerin haberi var mı?"

"Yok Efendim. Fabrikadan doğrudan buraya geldim. Sizin çağırdığınızı duyunca telaştan haber de gönderemedim."

"O zaman sen daha fazla bekleme. Eve git, merak ederler. Gönlünü hoş tut, inşallah yüce Rabbimiz bu evliliği nice güzelliklere vesile kılar. Bu evlilik sebebiyle Kıyamete kadar amel defterinin hayır hanesi kapanmaz inşallah."

Bu güzel duayla kanatlanan Ziyâ Bey, "İnşallah" sözüyle ayağa kalktı ve Efendi'nin elini öpmek için eğildi. Eğilmesiyle irkildi, Efendi Hazretleri elini öptürmezdi. Kızardı. Bu aklına gelince tedirgin oldu. Hiç beklemediği bir şey gerçekleşti. Efendi, sağ elini uzattı. Öptü, bütün hücrelerinin harekete geçtiğini hissetti. Efendi Hazretlerinin elindeki damarların 'Allah', 'Allah' diye attığın, bu atışın kendi bedenine geçtiğini, genişlediğini, bütün gam ve kederinin gittiğini, kâinatı içine alacak hâle geldiğini hissetti.

Yarı sarhoş halde 'Allaha ısmarladık" diyerek Efendi'nin yanından ayrıldı. Şadırvanın yanından geçerken subay elbisesiyle oturan Hilmi Efendi'yi fark etti. O da kendisini fark etmişti, yanına doğru geldiğini görünce yerinde kalmasını işaret etti. Onunla yüz yüze gelirse utanacağını hissetti ve yoluna devam etti.

Hilmi Efendi, Ziyâ Bey'in arkasından baka kaldı. Niçin kendisiyle konuşmamış, yanına yaklaşmasına müsaade etmemişti. Yoksa kızına talip olması sebebiyle kızmış mıydı?

"Ne oldu? Ziyâ Bey seninle konuşmadı mı?"

Baktı, Efendi Hazretleriydi. Boyun büktü, cevap veremedi. Talebesinin haline hafifçe güldü.

"Ziyâ Bey'in hali normal... Kız babası olmak kolay değil. Kerimesinin istenmesinin şaşkınlığında."

Efendi, Ziyâ Bey'in ne dediğini söylememişti. Hilmi Efendi, hayatında ilk defa olarak sürekli şekilde Efendi Hazretlerinin ağzına bakıyordu ve bunun farkında değildi. Efendi Hazretleri muzipçe takıldı.

"Ziyâ Bey'in ne dediğini mi merak edersin?"

Bütün hücreleri 'evet' demesine rağmen, dili utancından 'evet' diyemedi, çehresi ten lisanıyla kıpkırmızı kesilerek 'evet' dedi. Efendi gülümsedi.

"Haydi gözün aydın, müjde. Ziyâ Bey tamam diyor, Bir de kızın annesiyle ve kızıyla konuşacak. Merak etme, inşallah bu iş olur. Ben sana haber gönderirim."

Hilmi Efendi, daha önce hiç yapmadığı, ancak bugün iki defa yaptığı bir şeyi, üçüncü defa yaptı ve Efendi'yi arzusunu bildirdi:

"Efendim ben merak ederim, rahat edemem, ben Ankara'ya dönmeden konuşsanız."

Bu sözlerle birlikte yine ter su içinde kaldı. Efendi Hazretleri bu sefer hakikaten de seslice güldü.

"Maşallah Hilmi Efendi oğlum. Bu ne hız. İstersen yarın nikah kıyalım, düğünü de yapalım. Hanımınla birlikte dön Ankara'ya... Ha, ne dersin?"

"Çok iyi olur efendim." dememek için kendini zor tuttu. Eli ayağına dolaştı, cevap veremedi. Efendi, hemen yanlarında gülerek kendilerini dinleyen Şakir Efendi'yi seslendi:

"Şakir, evladım. Koş, Ziyâ Bey'e yetiş. Yarın sabahtan onlara geleceğimi haber ver."

Şakir Efendi, "Peki, efendim." diyerek koşarken Hilmi Efendi, utancından nereye saklanacağını araştırıyor, Ziyâ Bey de dergâhtan

Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesine doğru iniyordu.

Bastığı yeri görmüyordu. Allahü teâlâya nasıl şükredeceğini bilemiyordu. En sevdiği kimse, en sevdiği varlığı kızını, en sevdiği kişiye layık görmüştü.

On bir sene önce Hilmi Efendi'yle ilk tanıştığı ve onunla Eyüp'ten Fatih'e birlikte yaptığı yolculuğu ve bu esnada konuştuklarını hatırladı.

Ona, Efendi Hazretleri nimetine şükretmesini, O'na varis olabilmesi için çok çalışmasını, bir anını bile boş geçirmemesini, Efendi'nin kıymetini bilmesini söylemişti. Hilmi Efendi'yi beklediğinden de gayretli bulmuştu. Kendisini helak edercesine en ufak bir fırsatta Efendi Hazretlerinin yanına koşmuş, Efendi ne söylerse yutarcasına almış, bunları hayatının ayrılmaz bir parçası yapmış... O'nun duasını ve rızasını almak için anlatılmaz gayret göstermiş, annesinin itirazlarına rağmen O'nun her dediğini yapmış, hiçbir sözünden çıkmamıştı.

Şimdi de Efendi'nin 'Seni Ziyâ Bey'in kerimesiyle evlendirelim." sözünü hiç itirazsız kabul etmişti, "Efendim, zevce adayını bir defa görseydim." demeden, kör mü, topal mı merak etmeden. Efendi Hazretlerinin sözü yetmişti.

"Ziyâ Bey Amca! Ziyâ Bey Amca."

Kendisine sesleniliyor gibisine geldi. Geriye baktı, seslenen Şakir Efendi'ydi koşarak geliyordu. Bekledi. Nefes nefese yanında durdu, selam verdi ve "Ziyâ Bey Amca. Efendi Hazretleri yarın sabahtan size geleceğini söyledi." dedi. Cevap vermesine meydan bırakmadan geri döndü. Ziyâ Bey çağırdı ve gelince cebine bir miktar harçlık koyarak yolladı.

O gece dergâhta kalan Hilmi Efendi, hemen hemen gözünü kırpmadı. Sîret Hanımı hayaline getirmeye çalıştı ama başaramadı. Ertesi sabah, namazdan ve kahvaltıdan sonra hemen Eyüp Sultan meydanına koştu. Bir taksiciyle sıkı sıkıya pazarlık yaptıktan, bir kutu şeker aldıktan sonra taksiyi Efendi Hazretlerinin kapısı önüne

çekti ve heyecanla beklemeye başladı. Çok heyecanlıydı, Efendi kendisi için kız istemeye gidiyordu. Efendi Hazretleri "Bu işi oldu bil" demişti, ama ya Ziyâ Bey'in hanımı 'kızımız küçük.' diyerek karşı çıkarsa nasıl beklerdi...

Kendisine asırlar gelen bir bekleyişten sonra Efendi, kapıdan çıkınca hemen koştu, taksinin sağ arka kapısını açtı. Selam verdiler, "İşi garantiye almak için taksi tuttun ha?" deyip gülümseyerek bindiler. Hilmi Efendi'den taksiye binmek için bir hareket gelmeyince sordular:

"Hilmi, sen gelmiyor musun?"

Kekeledi:

"Efendim, ben gelmeseydim. Utanırım?"

Efendi Hazretleri kızar gibi konuştu:

"Ne sen gelmeyecek misin? Kambersiz düğün olur mu? Bin bakalım taksiye... Bakarsın hazır gitmişken düğün de yaparız. Alırsın hanımını Ankara'ya birlikte gidersin... Nasıl iyi mi?"

Efendi'nin latife olarak söylediği bu sözler, Hilmi Efendi'yi gerçekmiş gibi etkiledi. Hemen hemen "İyi olur efendim." diyordu, son anda kelimelerinin dudaklarından dökülmesine mâni oldu. Taksinin önüne, şoförün yanına geçti.

Ziyâ Bey'in Fatih'teki evine geldiler. Ziyâ Bey evvelce Sultanahmet'te, Alemdar, Seyyithasan Mahallesi, Bayram Fırını Sokağı 34-26 numaralı evde otururdu. Tek evladı Sîret Hanım, burada doğmuştu.

Yangında evleri yanınca Fatih'te Müstakimzade Sokağı'nda, şimdi önlerinde bulundukları evi yaptırıp burayı taşınmışlardı.

Efendi Hazretleri taksicinin parasını soran talebesine sual eyledi:

"Bu sokağın ismi Müstakimzade Sokağı. Bu isim sana bir şey hatırlatıyor mu?"

"Efendim. İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin ve oğlu Muhammed Masum Faruki Hazretlerinin mektubât kitaplarını Farisi'den Türkçeye tercüme eden mübarek zattır. Müstekımzâde Süleyman

Efendi diye bilinir."

"Doğru söyledin. Ziyâ Bey'e böyle bir sokakta oturmak yakışırdı."

Konuşma esnasında Efendi Hazretleri zile basmıştı. Bu sırada kapı açıldı. Ziyâ Bey, dışarı çıktı. Selamlar verildi ve alındı. Utandığından Hilmi Efendi, Ziyâ Bey, ile göz göze gelmemeye, Efendi'nin arkasında kalmaya gayret ediyordu.

İçeri geçtiler. Hilmi Efendi'nin buraya ilk gelişiydi. İki katlı, batı tarafında bahçesi olan küçük ama çok şirin bir evdi. Hilmi Efendi'yi küçük odaya buyur ettiler. Merdiven başındaki yan odaya da Efendi Hazretleri Ziyâ Bey geçtiler.

Akşam, dergâhtan geldikten sonra Ziyâ Bey, durumu hanımına anlatmıştı. Hanımı "Şimdi olmaz, kızım daha çok küçük." deyince Ziyâ Bey, "Efendi'ye olmaz denir mi? Efendi Hazretleri 'sokaktaki kara köpeğe kızını vereceğim' dese veririm. Üstelik Hilmi gibi... Efendi'nin çok sevdiği benim de oğlum gibi sevdiğim, edep timsali, çok çalışkan birine, bir subaya istiyor. Daha en isteyeceğiz." diyerek kararlılığını göstermişti. Süeda Hanım da Hilmi Efendi'yi çok beğeniyordu, onun da Efendi'ye hayır demek aklından geçmiyordu. Subay maaşları az olunca geçimle ilgili tereddüt etmişti.

Ziyâ Bey, hanımıyla konuşmalarını Efendi'ye aktardı.

Efendi Hazretleri Süeda hanımı çağırmasını söyleyince, kız annesi kapının yanına gelip oturdu. Efendi, "Sîret'i Hilmi'ye almayı düşünürüz, ne diyorsunuz?" deyince Süeda hanım, duyulur duyulmaz bir sesle "Efendim, siz bilirsiniz. Ama bir anne olarak bana çok küçük gelir. Daha doğru dürüst ev işlerini, yemek yapmayı öğrenmedi. Henüz on beş yaşında." cevabını verdi.

Efendi Hazretleri, "Gelin kızım. Küçük değil. Evlenecek yaşta." dedi.

Süeda Hanım, Efendi Hazretlerini çok seviyordu. Ona hayır demesi mümkün değildi. Ama anne gönlü, kızını da çok seviyordu, onu çok küçük, evlilik görevlerini yerine getiremeyecek kadar küçük görüyordu. "Hiç olmazsa evliliği biraz olsun erteleteyim ve

bu arada o da büyür, ev işlerini öğrenir." diye düşündü, bu düşünceyle konuştu:

"Efendim. O zaman şimdilik nişan yapalım. Düğünüyse bir iki sene sonra yaparız. Bu arada biz de hem çeyizi hazırlar hem de ev işlerinde kızımızı yetiştiririz."

Efendi'nin aklına dünden beri Hilmi Efendi'nin hâli geldi, tebessüm etti.

"Bütün dünya bir araya gelse Hilmi'yi durduramayız. Hilmi kıyameti koparır. Bunu katiyen kabul etmez."

Efendi Hazretlerinden beklediği desteği alamayan Süeda Hanım, son bir ümitle kızına sarıldı.

"Efendim. Evlenecek, yuva kuracak olan kızım. Bir de ona sorsaydık."

Efendi, itiraz etmedi.

"Soralım, hele güzel kızımın bulunduğu yere gidelim."

Ziyâ Bey, telaş etti.

"Efendim, Sîret buraya gelseydi."

"Olmaz, sultanın ayağına gidiler. O, hepimizin sultanı."

Süeda Hanım önden gitti, kızının yanına girdi, onu hazırladı ve kendisiyle konuştu.

Efendi Hazretleri Sîret Hanımın bulunduğu odanın kapısı önüne geldi. İki eliyle kapının pervazlarını tutarak sual etti:

"Sîret, kızım. Seni Hilmi'yle evlendirmek isteriz, annen-baban, biz uygun gördük, sen ne dersin?"

Annesi Süedâ Hanımın arkasına saklanan Sîret Hanımdan bir cevap gelmedi. Efendi Hazretleri, tekrar sual edince, annesi zorladı ve yan tarafa çıktı, başı önünde duyulur-duyulmaz bir sesle konuştu:

"Efendim, bir şartla kabul ederim."

'Şart' sözü Efendi'yi neşelendirdi.

"İstediğin kadar şart sür kızım. Bu senin hakkın. Bizim de yerine

getirmek vazifemiz."

"Efendim. Bana ve sevdiklerime şefaat edeceğinize söz verirseniz kabul ederim."

İleri sürülen şart, Efendi'nin çok hoşuna gitti.

"Söz kızım, Allahü teâlâ bana bunu ihsan ettiğinde hem sana hem sevdiklerine hem de seni sevenlere şefaat edeceğim. Şimdi tamam dedin mi?"

"Efendim, bunun için sizin el yazınızla senet isterim."

Efendi Hazretleri 'Afferim sana akıllı kızım." diyerek Ziyâ Bey'e döndü.

"Ziyâ Bey oğlum, hemen kâğıt-kalem getir."

Ziyâ Bey, kızının isteklerinden ve Efendi'nin ayakta kalmasından tedirgin olmuştu.

"Efendim. İstekleri için kusura bakmayın."

"Ne kusuru, Ziyâ Bey. Çok anlamlı isteklerde bulundu. Hadi bakalım sen, kâğıt-kalemi getir."

"Efendim, ayakta kalmasaydınız, içeri geçip, içerde yazsaydınız."

"Olmaz. Burada, güzel kızımın huzurunda yazıp, hemen eline teslim etmeliyiz. Hayırlı işte acele etmek lazım."

Ziyâ Bey, üzerinde yazması için bir kitap, kâğıt ve kalem getirdi. Efendi Hazretleri gülerek "Eğil bakalım Ziyâ oğlum. Rahlem ol da şu senedi yazalım." dedi. Ziyâ Bey eğildi, Efendi, kitabı onun sırtına koydu, kâğıdı kitabın üzerine yerleştirerek Sîret Hanımın istediği senedi yazdı.

Ve "Cennet hurisi güzel kızım. Bu satırları yazdık, yüce Mevlam sana karşı, sevdiklerine karşı mahcup etmesin, şefaat edebilmeyi ihsan etsin. İnşallah o zaman ilk şefaat edeceğim sen olacaksın." diyerek kâğıdı Sîret Hanıma uzattı, o da almasıyla birlikte göğsüne bastırdı ve annesinin arkasına saklandı.

Bu hadisenin hemen arkasından mehr-i müeccel konuşuldu.

Efendi Hazretleri Şafi ve Hanefi mezhepleri üzerine nikahlarını kıydı. Nişanın bir hafta sonra yapılmasına karar verildi. Ziyâ Bey, Hilmi Efendi'ye "İstanbul'a geldiğinde fabrikada mutlaka beni bul." diye tembihledi. Sonra Efendi Hazretleri, her hâl üzere müstekîm olmalarına dua ederek talebesiyle birlikte Müstekîmzâde Sokağından ayrıldı, geride heyecanla çarpan üç yürek, kanatlanmış üç gönül bırakarak...

Ziyâ Bey, bir giden Efendi Hazretlerine ve yanındaki birkaç dakika önce damadı olan Hilmi Efendi'ye bir de annesinin arkasından saklanmış olarak gidenlere bakan kızına nazar etti. Yüreği şiddetli rüzgâra tutulmuş bir yaprak gibi çırpındı. Böyle bir şeye nasıl yapmıştı? Hazreti Fatıma radıyallahü anha validemizin istediğinin benzerini istemek nereden aklına gelmişti?

Hazreti Ali Radıyallahü anhü ile Fatıma annemizin nikahlarında yaşanan ve Menâkıb-ı Çihâr Yâr-i Güzîn'de geçen menkıbeyi hatırladı, bu menkıbe şöyleydi:

(Hazret-i Cebrâîl geldi: "Yâ Resûlallah! Allahü tebâreke ve teâlâ Hazretleri buyurdu ki; 'Fâtıma dört yüz akçe ile nikâha razı olmaz ise dört bin akçe olsun.' Bunu hazret-i Fâtımaya söylediler. Yine razı olmadı.

Hazret-i Cebrâîl gelip, "Yâ Resûlallah! Allahü teâlâ emretti ki, Sen bizzat, hazret-i Fâtıma huzuruna varıp, murâdı ne ise sual edesin. Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" hazret-i Fâtımanın yanına varıp, murâdını sual buyurduklarında, hazret-i Fâtıma dedi ki: "Yâ Habîballah, murâdım budur ki, sen, mahşer meydanında mü'minlerin günahkârlarından nicelerine şefaat edip, Cennete koyarsın. Ben de onların hatunlarına şefaat edip, Cennete koyayım." Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" Hazretleri çıkıp, hazret-i Fâtımanın murâd-ı şerîflerini beyan buyurdu. Cebrâîl aleyhisselâm Allahü teâlânın huzur-ı şerîflerine varıp, hazret-i Fâtımanın arzusunu iletti. Geri gelip dedi ki, "Yâ Resûlallah! Allahü Sübhânehü ve teâlâ Fâtımanın murâdını kabul edip, 'o da kıyamet gününde şefaatcı olsun buyurdu.'

Hazret-i Resûlullah, hazret-i Fâtıma'ya, şefaat edeceğini

kendisine iletti. "Yâ Resûlallah! Hazretinizin şefaat edeceğine delîl âyet-i kerîmelerdir. Yâ bana delîl nedir? Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" Hazretleri buyurdu ki: "Ey kızım; cenâb-ı hazret-i Rabbil izzete murâdını arz edeyim. Göreyim ne ferman olunur."

Çıkıp, Cebrâîl aleyhisselâma Fâtıma'nın murâdını beyan etti. Cebrâîl aleyhisselâm Allahü teâlânın huzuruna arz edip, hemen geri döndü. Elinde bir beyaz ipek getirdi. Resûlullahın huzurunda ak ipeği açıp, içinden bir kâğıt çıkardı. Kağıtta "Kıyâmet gününde mümin hatunların âsîlerine, kulum Fâtıma'yı şefaatcı ettiğime dair bu hucceti yanında bulundursun." yazıyordu. Hazret-i Resûl-i ekrem o kâğıdı geri ipeğe sarıp, Hazret-i Fâtıma'ya getirdi. Hazret-i Fâtıma yazıyı gördü. Kabul edip, Hazreti Ali ile nikâha razı oldu."

Evet, Fatıma Validemiz, ümmetin hanımlarına şefaatçi olma senedini aldıktan sonra nikaha razı gelmişti. Sevgili kızı da kendisine ve sevdiklerine Efendi Hazretlerinin şefaatçi olacağı senedini aldıktan sonra 'tamam' demişti.

Kızından Efendi Hazretlerinin yazdığı kâğıdı istedi, okudu. Kağıtta "Sîret'e ve Sîret'i sevenlere âhirette şefaat edeceğim." yazıyordu.

Bunları okuyan Ziyâ Bey'in gözünden yaşlar süzüldü, göstermemek için hemen çalışma odasına gitti. Bun ne güzel müjdeydi, bu ne güzel ihsandı.

İçeride yaşananları, Sîret Hanımın şefaat isteğini ve diğerlerini anlattı, Efendi Hazretleri merak içinde bekleyen Hilmi Efendi'ye. Zaten rüyada gibiydi, Efendi Hazretlerinden dinledikten sonra sevinçten göklerde dolaşmaya başlamıştı. Yirmi dört saat dolmadan yaşananlar inanılmazdı. Nikahlanmış, Efendi Hazretlerinin en çok sevdiği Ziyâ Bey'e Efendi vasıtasıyla damat olmuş, Sîret Hanımı kendisine O, münasip görmüş, kızı O istemiş, nikahı O kıymıştı.

Ya Efendi Hazretleri olmasaydı hali ne olurdu? Hem dünyasına hem de ahiretine sahip çıkmış, hem hocası hem de babası olmuştu.

Efendi Hazretlerini tanımasaydı, tıbbiyeyi bitirip doktor

olacaktı. Tabii, askeriyede olduğundan, askerî doktor olacaktı. Sonra da bir paşanın kızıyla evlenecekti. Lüks bir dünya hayatı yaşadıktan sonra o paşa ölünce de, ortada kalacak, çok büyük ihtimal de ahiret alışverişinden habersiz ölümü tadacaktı. Bunları düşünen Hilmi Efendi, Efendi Hazretlerinin üzerinde ne kadar büyük hakkı olduğunu bir daha çok yakından anladı.

Nikahın kıyılmasında sonra Hilmi Efendi hemen Ankara'ya dönmüştü, ama aklı ve gönlü dönmemiş, İstanbul'da kalmıştı. Gönlünün bir tarafında Efendi Hazretleri, diğer tarafında ise nikahlısı olmasına rağmen cemalini göremediği Sîret Hanım vardı. Bir hafta sonra nişanları olacak, alış veriş yapacaklardı, o zaman yüzünü görebilme ümidindeydi.

Hâlâ yirmi dört saat bile olmayan bir zaman dilimi içinde olanlara inanamıyordu. Sık sık rüyada mıyım, diye kendini yokluyordu.

Alışveriş aklına gelince kendisini büyük bir sıkıntı basıyor, teselliyi Efendi Hazretlerinden gelen mektuplarda arıyordu.

Bir kenara ayırdığı parası hemen hemen yok gibiydi. Evin borçları daha bitmemişti. Ne yapacaktı, parayı nerede bulacaktı? Para bulmadan İstanbul'a nasıl gidecek, Efendi Hazretlerinin ve Ziyâ Bey'in huzurun nasıl çıkacaktı?

"Evlenmek istiyorum" demiş, sonra da söz kesme, isteme, nikah, bir biri ardından çabucak gerçekleşmiş, buna çok sevinmişti. Ya şimdi? Yuva kurmanın, nişan-düğün yapmanın para gerektirdiği, ayrı bir ev tutmak lazım olduğu o heyecan içinde hiç aklına gelmemişti. Üç gün sonra İstanbul'a gidecekti, ama hâlâ para bulamamıştı. Belki anne ve kızkardeşlerinde vardı. Ama evlilik meselesini onlara açamıyordu, karşı çıkacakları, bağırıp çağıracakları kesindi.

Kim bilir kaç defa okuduğu Efendi'den gelen mektupları teselli ümidiyle tekrar okumaya başladı:

"Pek çok sevilen Hilmî ve Sedâd. Sevimli mektûbunuzu aldım. Şâkir okudu. Senâ ve şükre bâis oldu. Avâmilin tercemesini güzel yapmış, demek anlamış. Hilmî istifâde eder. Sedâd istifade eder.

Avâmilin bir şerhi, bir de murebi vardır. Bunları bir vasıta ile gönderirim. Zaten nahiv itibariyle kâfî olur. Sonra kimya mühendisi olduğunuz gibi, bir de sarf ve nahiv mühendisi olursunuz. Diğer mühendisler çok olduğundan kıymetten düşerler. Bu mühendisler hadd-ı zatında makbul olduğu gibi, nadir olmuş, azalmış ve bitmiş olduğundan çok makbul olur. Demek orada bulunmanız böyle devlet-i azîmeye nâil olmak için olmuş. selamlar ve dualar ideriz."

"Hilmî, Bu mektubunuzdan çok memnun ve mesrur oldum. Daima bu itikadın kuvvetlenmesini arzu eder, dualar ederim.

Haplar, ya'nî müshil hapları bana çok yarıyor. Kolay ise bir miktar daha yapınız ve gönderiniz!"

"Aleyküm selâm. Esnâ-i tilâvet-i Kur'anda selâm sünnet değildir. Fakat selâm eden olur ise, reddi, cevap vermek vâcib olur. Tilâvet esnâsında tilâveti keser, selâmı red eder. Bir daha başlar. Zirâ tilâvet sünnettir. Redd-i selâm vâcibdir. Vâcib sünnet için terk ve te'hîr olunmaz.

Evvelce gördüğün ve anladığın gibi oku. Zirâ bu hakdan murâd, hurmet ma'nâsındadır. (Bi-hakk-ı Muhammed) sallallahü aleyhi ve sellem demek, bi-hurmeti Muhammed demektir. Mevkufât sahibi zan etmiş ki, hak kelimesi, bir hakk-ı şer'î veya hakk-ı aklîdir. Öyle murad olunur ise, öyle olur. Minel-kadîm bu dua böyle okuna gelmiştir ve bi-hakkı kelimesinden murad hürmet demektir. Evet, Allahü teâlâya, hiçbir suretle, hiçbir şey ne şer'an ve ne de aklen vâcib değildir. Burada hak'dan murâd, bu değildir. Belki mütercim yanlış anlamıştır.

Azîzim, senin hâlin gibi, herkes bu dertle dertli, bu hastalık ile hastadır. Böyle olmaz ise, başka suretle rahatsızlık olur. Âdetullah böyle câri olmuştur. Arabî beyt:

Küllü men telkahü yeşkü dehrehü/leyte şa'rî hâzihi-d-dünya limen. 'Ya'nî her kime rast gelirsen, hâlinden, zamanından şikâyet eder. Âh bilseydim, bu dünya kimin malıdır.' İyisi yine sensin"

"Aziz Hilmi, mektûbunuzun delâlet ettiği afiyetinize şükranlarda bulundum. Bahusus Sedad'a avamil dersi okutman pek hoşuma gitti. Demek ki, şehirlerden uzak kalmanızın takdîri boş değildir.

Her ikiniz de müstefîd olursunuz. Evâil-i islâmiyette, mukaddes kelimeler paralara nakşolunmuş değildir. Zirâ alış veriş vasıtası olduğundan muhterem değildir, hakîrdir. Üzerlerine resim câizdir. Bu nakışlar paralarda, Ehl-i Sünnet olmayan bir takım hükümdârların zamanlarında olmuştur. Fâtımîler gibi, Resulîler gibi, Mu'tezile ve sair İslâmiyete tâbi' olmayıp İslâm namı altında olanlardır.

Evâil-i islâmiyyet, Sahabe, Tâbiîn ve Tebe'-i Tâbiîn idiler. Fırak-ı dallenin hudüsü, ortaya çıkışı zamanlarında, avamı kendi mezheblerine meyl ettirmek için kullanılan hilelerden birisidir.

Fukaha-i izam muhterem saydığı kelimeleri, değil paralara, mezar taşlarına yazmağı bile tecvîz eylememiştir. İşte bu mezar taşları dahi öyledir. Mendilde resim câiz olduğu gibi, paralarda da câizdir. Zirâ mühândırlar. Hakîrdirler. Muhterem değillerdir. Size ve vâlide ve kardeşlerinize selâmlar ve dualar ederim. Ara sıra mektup yazınız. Ahvâlinizi mufassalan yazınız, bildiriniz".

"Hilmî, mektubunuza müteşekkir oldum. Sıhhatinize şükrettim. Din ve dünyanıza en ziyade yarayan ve dîn-i İslâm'da misli telif edilmiş olmayan Mektûbât-ı İmâm-ı Rabbânî kitabını okuyup bazısını anlamanın çok ziyade bir fadl ve ihsân olduğunu bilmelisin..!"

"Bir zaman gelecek, din bilgileri Hilmi'den sorulacak."

Gelen mektuplar içindeki yazılardan en fazla bu satır onu endişelendiriyordu. Din bilgileri kendisinden sorulmaya başladığında hâli ne olacaktı? Ya yanlış bir şey söylerse helak olmaz mıydı? Bu sebepten Efendi Hazretlerinden duymadığı hiçbir şeyi din bilgisi olarak nakletmemeye defalarca kesin kes karar veriyor, "Ya Rabbi. Beni, dini bilgi olarak aklımdan, Efendi Hazretlerinden ve ehl-i sünnet âlimlerinden gelmeyen bir bilgiyi söylemekten muhafaza et." diye dua ediyordu.

Ertesi gün... Bisikletiyle işyeri yolunda... Ayakların pedallara basıyordu, ama aklında, düşüncesinde hep nişan masrafları, durumu anne ve kardeşlerine nasıl anlatacağı vardı. Anne ve kardeşlerinin tepkilerini karşılamaya hazırdı. Ama nişan için parayı nasıl temin edecekti? Evlenmek için ortaya çıkmış, nikah ve nişanın

hemen yapılmasını istemişti. Ya Efendi Hazretleri, "Hilmi, elde avuçta hiç para yok iken evlenmek için ortaya nasıl çıktın? Çıkmakla da kalmadın, iki ayağımızı bir pabuca soktun?" derse ne cevap verecekti?

Mamak içinde ağır ağır pedallara basarken önüne bir çocuğun fırladığını görür gibi oldu. Fren kolları bütün gücüyle sıktı ama çok geçti. Şiddetle çocuğa çarptı, daha doğrusu çocuk bisiklete çarptı. Çarpmanın etkisiyle çocuk olduğu yere yığılırken Hilmi Efendi, bisikletiyle birlikte şiddetle sağ tarafa kaldırıma düştü. Bisiklet bir tarafa, kendisi başka bir tarafa savruldu.

Telaşla yerinden kalktı. Hemen çocuğun başına koştu. Sessizce yatıyordu. Kazayı gören herkes koşmuştu. "Aniden önüne çıktı.", "Koşarak çıktı. Sağına soluna bakmadı.", "Bisikletli de kabahat yok." diyorlardı. Ama Hilmi Bey'in bunlardan hiçbirini duyduğu yoktu. Çocuğun nefes alıp almadığı belli olmuyordu. Gül yüzlü, çok masum görünüşlü bir çocuktu. Heyecanla bileğinden nabzına baktı, attığı belli olmuyordu. Boynundan, şah damarından baktı yine anlayamadı. Bu sırada yanına biri çöktü, o da baktı ve "ölmüş, nefes almıyor." dedi.

Bu sözlerle yüzü bembeyaz kesildi. Eli ayağı tutmaz oldu. Başı döndü. Ölüm, sonrası, ağlayan anne-akrabalar, karakol, mahkemede geçecek günler. Tam da İstanbul'a nişan için gideceği zamanda... İçinden "Ah be çocuk. Zorun neydi de önüme fırladın. Hem kendini hem de beni yaktın?" sözleri geçti. 'Yaktın' sözüyle birlikte tövbelere durdu. Kendisi için doğruydu, yanmıştı hem de nasıl... Ama çocuk için 'yaktın' denilebilir miydi? O yalnızca bir sebepti. Yüce Mevlanın mükafat ve cezasının gelmesine vesile olan... O masumdu, Cennete kanatlanmıştı, kendisini ölüm gerçeğiyle baş başa bırakarak.

Oturmak istedi, oturamadı, olduğu yere yığıldı. Koşuşturdular, "Su getirin, bu zabit de gidiyor üzüntü ve korkudan" diye bağrıştılar. Serin suyun yüzüne vurulduğunu hissetti, bununla birlikte aklı başına gelir gibi oldu. Kendisi sebebiyle bir çocuğun ölüme gitmesi hakikati gönlünü parça parça eyledi. Bütün gönlüyle

dualara durdu "Ya Rabbi. Bu çocuk yaşasın. Böyle bir üzüntüyü kaldıramam. Ey merhametlilerin en merhametlisi. Sevip de nimetlerin ziyadeleştirdiğin kulların yüzü-suya hürmetine yaşasın." kelimeleriyle...

Çocuğa bakamıyordu. Bu sırada çocuğu yerden kaldırmak için kucağına alan birisi haykırdı: "Yaşıyor, çocuk yaşıyor, nefes alıyor."

Bu sesle kuvvet buldu çocuğun başına koştu, hakikaten de nefes alıyordu, bu kadar korkudan sonra böyle büyük bir sevinci gönlü kaldıramadı, gönlüne, gözlerine yaşlar bürüdü. Şöyle bir baktı, kıble istikametini tayin etti "Sana sonsuz şükürler olsun. Ey merhametlilerin en merhametlisi yüce Rabbim." duasıyla Şükür Secdesine kapandı hem de subay elbiseleriyle kim ne der düşünmeden... Herkes secdeye kapanan subaya hayretle bakıyordu. Uzun müddet secdede kalıp, aklını başından ala bu beladan kendisini kurtaran yüce Rabbine şükretti.

Secdeden kalktığında çocuğu ayakta gördü, şaşkın şaşkın kendine ve yerde yatan bisiklete bakıyordu. Yanına gitti, gözyaşları içinde kucakladı.

"Ah be kardeşim. Sabah sabah derdin neydi? Hem kendini korkuttun hem de beni."

Çocuk cevap veremedi, üstündeki tozları silkeledi ve bir şey demeden kalabalıktan sıyrıldı ve karşı sokakta kayboldu.

Hadiseye şahit olan insanlar da birer ikişer "Büyük geçmiş olsun, zabit efendi." diyerek yanından ayrıldılar.

Yolun kenarında bisikletiyle kala kalmıştı. Bir jantı yamulan bisiklete bir de toz duman içinde kalan üstüne baktı.

"Hey Allahım. Senin işlerine akıl sır ermez. Beş dakika önce yolda gidiyordum. Dört dakika önce korkudan ölüyordum. Bir dakika önce hayatımdaki sevinçlerimden en büyüğünü yaşadım. Bu ne haldir?" sözleriyle 'Ol' emriyle bütün kâinatı bir anda var eden Yaratanına sığındı.

Kendisine korkuların en büyüğünü yaşatan çocuğun ismini bile öğrenememişti. Hayatına bir anda girmiş ve bir anda çıkmıştı.

İsminin ne önemi vardı ki... Ha Ahmet... Ha Mehmet... Onun imtihanı olmuştu.

Evet, bu çocuk 'İmtihan' ismiyle ortaya çıkmış, imtihan haliyle kaybolmuştu.

Bisiklete baktı, gidecek halde değildi. Sürükleye sürükleye en yakın tamirciye bıraktı. Yayan olarak fabrikaya doğru yola koyuldu.

Yaşadığı büyük korku sebebiyle hâlâ vücudu külçe gibiydi, adımlarını zor atıyordu. Allahü teâlâ hiçbir şeyi sebepsiz göndermezdi. Bu çocuğu koşarak niçin önüne çıkarmıştı? Kendisine neyi ihtar etmişti? Kaza anında neyi düşündüğünü hatırlamaya çalıştı. Zihni bulanıktı. Biraz zorlayınca buldu. Evet, 'nişan için para bulamadığına' üzülüyordu. Başına gelen acaba bu üzüntü sebebiyle miydi?

Allahü teâlâ bu kazayla, "Sana ne oluyor? Veren de benim, alan da, yaşatan da benim, öldüren de. Yirmi dört saat dolmadan nikahlanmanı kendi gayretine mi veriyorsun? Senin işin sebeplere yapışmak. Para bulmak için sebeplere yapışmadın mı? Yapıştın ise üzülmek niye. Niçin tevekkül etmiyorsun?" mu demişti.

Biraz düşününce hatasını anladı, "Ya Rabbi. Halime tövbe ettim. Tövbemi kabul eyle. Her ne iyidir güzeldir, sendendir. Her ne ki çirkindir, nefsimdendir." diyerek tövbe etti.

Bu tövbeyle birlikte rahatladı, gönlünde ve zihninde nişan için para bulamamanın üzüntüsü kalmadı.

Kazadan üç gün sonra... Kaza sonrası Ankara'da para bulamamak sebebiyle rahatlayan gönlü, Ziyâ Bey'in huzurunda yine çırpınmaya başlamıştı. Cebinde yalnızca geri dönüş parası vardı? Ziyâ Bey'e durumu anlatıp, nişan işinin bir-iki ay ertelenmesini isteyecekti. 'Bu zaman zarfında gece-gündüz çalışır nişan parası biriktiririm.' diye düşünüyordu. Böyle düşünüyordu ama çok mahcuptu, dokunsalar ağlayacaktı. Efendi Hazretlerini istemesi için sıkıştırmıştı ama daha nişan işinde tıkanıp kalmıştı. Ağlamamak için kendini zor tutuyordu.

Tam, "Efendim, nişan işini..." derken Ziyâ Bey, masanın

gözünden sarı bir zarf çıkardı, Hilmi Bey'e uzattı.

"Oğlum burada bir miktar para var. Hepsini nişan için harca. Sen, yeni ev yaptırdın. Bir kenarda birikmiş paran yoktur. Aman hanımların yanında beni mahcup etme, 'Cebinde parası olmayan bir kişiye kızın vermiş.' dedirtme, Efendi Hazretlerine söz getirtme. Evlat olarak yalnızca bir kızım vardı. Allahü tela ihsan etti, Efendi Hazretleri vesilesiyle senin gibi dünyanın en kıymetli evladını bana evlat olarak verdi. Senin damadım olmandan anlatamayacağım kadar sevinçliyim. Bu parayı nişanda harcamazsan beni üzersin. Malım, mülküm her şeyim, Efendi Hazretleri ve iki evladım için feda olsun."

Kendini Ziyâ Bey'in konuşması bitinceye kadar zor tutan Hilmi Efendi, zarfın önüne doğru sürülmesiyle daha fazla dayanamadı, hıçkırıklar içinde gözyaşlarını bildiğince akmaya bıraktı. Bütün bunlar, Efendi Hazretlerinin bereketiyle kavuştuğu Allahü teâlânın ihsanlarıydı.

Öğleden sonra nişan alışverişine çıktılar. Hilmi Efendi, Ziyâ Bey'in verdiği beş bin lira ile Sueda Hanım ve kerimesinin her istediklerini 'Parayı düşünmeyin, daha güzeli yok mu, daha pahalısı yok mu? Sîret hanım için her şey feda olsun." diyerek fazlasıyla aldı.

Onun bu şekilde hareket etmesi Süeda Hanımın geçimle ilgili endişelerini de aldı götürdü, çok neşeli bir nişan alış verişi yaptılar.

Kerimler vasıtasıyla yapılan her iş ne kadar da kolaydı, mübarekti, gönül alıcı, yapıcı ve Hakkın rızasını kazandırıcıydı.

* * *

İstanbul yolları Hilmi Efendi'ye artık Cennet yolları gibi geliyordu. Bu yolların sonunda önceden Efendi Hazretleri vardı, şimdiyse Sîret Hanım da vardı. Önceden günler, haftalar gibi gelip geçmek bilmezken şimdi yıllar gibi uzayıp geçmek bilmiyordu.

Nişandan sonra Ankara'ya gelince, nişanlandığını, annesi ve kız kardeşlerine söylemiş, Efendi Hazretlerinden söz etmemişti, O'na karşı saygıda kusur etmemeleri için... Kendi gayretiyle

nişanlandığını anlatmıştı.

Söylemişti ama kıyametleri koparmıştı anne ve kızkardeşleri. Annesi bayılmış. Deli gibi olmuştu.

Hem annesi hem de kızkardeşleri "Eğer bu nişanı bozmazsan ölünceye kadar seninle konuşmayız." demişlerdi.

Annesi Hilmi Efendi'ye gelin olarak kız kardeşinin kızını düşünüyormuş.

Annesi, "Efendi'ye gideceğim, bu evlilik olmaz, oğlum, o kızla mesut olamaz, diyeceğim." sözleriyle yüzüne karşı bağırmıştı.

Hemen Efendi Hazretlerine "Efendim, annem size gelip, benim evlenmekten vazgeçtiğimi söyleyecektir. Doğru değildir." şeklinde bir mektup yazmış ve beklemeden göndermişti.

Hakikaten de annesi ilk fırsatta Efendi Hazretlerinin huzuruna çıkıp "Hilmi, bu kızla evlenmek istemiyor." demiş. Efendi Hazretleri de anneyi kırmadan konuşmuştu.

Hilmi Efendi'nin annesi Ayşe Hanım, birkaç gün önce Efendi Hazretlerinin yeğeni Seyyide Farika Hanımı yemeğe çağırmıştı. Söz Hilmi Efendi'nin evlenmesinden açılınca Ayşe Hanım kızmış ve kendini tutamayıp Efendi Hazretlerini kastederek "Ne hakkı var, benim oğlumu evlendirmeye..." demişti.

Orada bulunan yaşlı bir seyyide hanım "Ayşe Hanım. Şu yemeği bize zehir etme. Efendi, kendi akrabasından bir kızı Hilmi Efendi'ye alsa neyse... Sana biraz hak verelim. Dergâhın en muteber, en sevilen şahsın kızını alıyor. Hem Hilmi Bey küçük değil. Yetişmiş bir zabit... O istemese kim ne diyebilir." şeklinde konuşunca Ayşe Hanım susup kalmıştı. Aslında Efendi Hazretlerinin oğluyla bu kadar yakından ilgilenmesine o da seviniyordu ama evlilik için kendisine sorulmamasını bir türlü kabullenemiyordu.

Nişandan sonra düğün hazırlıkları ve annesiyle kız kardeşlerinin artan hırçınlıklarıyla uğraşmaya başlayan Hilmi Efendi, koşturup

duruyordu. Gaz Genel Komutanlığı'nda çalışmaya devam ediyordu.

Ankara'ya geleli beri, dört senedir bu komutanlığın emrinde çalışıyordu.

Bu komutanlığın şubeleri vardı; birinci şube, ikinci şube, üçüncü şube gibi... İkinci şube fen şubesiydi. Müdürü Nûrî Refet Bey, sivildi ve Hilmi Efendi'yi çok seviyordu.

İkinci Dünya Savaşı'nın ortalığı kavurduğu günlerdi... Bütün garnizonlarda izinler kaldırılmıştı. Subaylara her yerde izin yasaktı.

Düğün günü kararlaştırılmıştı, 23 Ekim'de düğün olacaktı. Düğüne bir ay kalmıştı, ama hazırlıklar için izne bir türlü ayrılamıyordu. Günler geçiyor, ama bütün uğraşmalarına rağmen izne ayrılmaya muvaffak olamamıştı. Kayınvalidesi Süeda Hanımdan üst üste telefonlar geliyordu "Hiç olmazsa bir gün için de olsa." diye...

Düğüne bir hafta kala arayan kayınvalidesi "Oğlum, hiç olmazsa düğüne üç gün kala gel." dedi.

Düğüne çok az zaman kalmıştı, ama o hâlâ izin alamamıştı. Kararını verdi. O gün akşam kaçacaktı. Öğleden sonraydı, gaz korunma evinde çalışıyorlardı, ama yüzbaşı Hilmi Efendi'nin aklı fikri, İstanbul'daydı. Nasıl kaçacağının ve düğün sonrası nasıl döneceğinin planlarını yapıyor, ne kadar ceza vereceklerini hesap ediyordu. Bu hesaplarla meşgulken bir asker geldi, "Müdür seni çağırıyor." dedi. Gitti, Müdür topçu albayı idi.

"Haydi hazır ol. Sana İstanbul'a vazife çıktı. Küçükçekmece gölünün kuzeyinde mağaralar var. Oraya gideceksin, mağaraların havasını kontrol edeceksin. Genel Kurmay, bir kimyagerin giderek, burasını tetkik etmesini istedi. Havası zehirli mi, değil mi, uygun mu, asker barınabilir mi, erzak, malzeme konulur mu diye... Seni uygun görmüşler. Seni tavsiye eden de Nuri Refet Bey... Bunu da unutma." dedi. Hilmi Efendi öyle sevindi ki... İzin konusunda çok zorluk çıkarmasına rağmen albayın boynuna sarılmamak için kendini zor tuttu.

Bu düpedüz Efendi Hazretlerinin kerametiydi. Kayınvalidesi 'Hiç olmazsa düğüne üç gün kala gel," demişti. Ve üç gün kala izin çıkmıştı. Böyle bir hayırlı işe Nuri Bey, vesile olmuştu. Onun hakkını nasıl ödeyecekti, daha önce de nice iyiliklerini görmüştü. İyi insanlar iyi işe vesile oluyordu.

Hemen o akşam yola çıktı. Hadımköy'e gelerek vazifesine başladı, bir an önce bitirmek ve düğüne yetişmek ümidiyle.

Mağaraları gezmeyi bir günde bitiremedi. Kazı yoluyla ortaya çıktıkları belli olan çok büyük mağaralar vardı, ucu bucağı yoktu... Doğu istikametinde o kadar uzuyordu ki, tahminlerine göre Eyüp Sultan Camisi'ne kadar ilerliyordu. Caminin altına kadar ilerlediğini düşünmek ona ayrı bir heyecan verdi. Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesini yeryüzünden ziyaret etmişti. Ayrıca yeraltında o mübarek mekâna yaklaşmanın güzelliğini yaşadı. O'nun mübarek bedenini kuşatan bu toprağın kendi vücudunu da bağrına alması isteğiyle yandı. Bu düşünce, ona anlatılmaz bir haz verdi. Eyüp Sultan ile aynı toprakta yatmak... O mübarek bedene komşu olmak...

O mağarada yalnız başına gezmekten çekindi. O yörenin kumandanı, başkanı var, kurmay albay. Ondan, bir manga asker istedi. Tabi elinde kâğıt var. Genelkurmay Fevzi Çakmak imzası ile. Fevzi Çakmak'ın imzasını gördü mü, ödü patlıyordu bütün subayların. Ne dese, "Başüstüne efendim." diyorlardı. Zannediyorlar ki; Ankara'ya gidince Fevzi Çakmak'a anlatacak. Onun için ona hep 'başüstüne' diyorlardı albaylar. O ise yüzbaşıydı. Fevzi Çakmak'a kötülemesin diye herkes hürmet ediyordu ona. Halbuki hiç kimseyi kötülemek, şikayet etmek adedi değildi. O ana kadar kimseyi şikâyet etmemişti..

Mağaranın içinde geniş yollar vardı, bu yollar arada bir cami gibi daha da genişliyordu. Eyüp Câmisi kadar boşluklar vardı, tepelerin altında, Küçükçekmece Gölü'nün kuzeyinde.

Yarasalarla doluydu mağaraların içi. O gün mağaraların birinden diğerine koşturdu durdu. Yorulmuş, akşam üzeri olmuştu. Akşam ezanına bir saat vardı. Çok heyecanlıydı. Efendi Hazretlerine

kavuşacaktı. Günler süren, ancak asır gibi gelen hasret, ayrılık sona erecekti.

Hadımköy'e tren gelecek, trenle Sirkeci'ye gidecek, Sirkeci'den de Eyüp'e, oradan da yokuşu çıkıp Efendi Hazretlerine kavuşacaktı.

Bekledi, ancak tren, bir türlü gelmiyordu. Vakit mengene olmuş gönlünü sıkıyordu, akşam yaklaştıkça... Sual etti, rötar var, dediler... Tren gelmeyecekti ama ol gitmeli, yoluna can kurban hocasına kavuşmalıydı. Tekrar sordu, ne zaman gelir, diye... Bir-iki saat sonra ancak gelir, diye cevap verdiler..

Otobüs yok, hiçbir vasıta yok, gönül uçağından başka... O saatlerde İstanbul'a vasıta bulmak hemen hemen imkânsız gibi... Ya'nî akşam namazını Hadımköy'de kılmak mecburiyetinde... Dilinde "Ya Rabbi, ne yapacağım? Medet..." duası, gönlünde Efendi'nin hasreti. Aklı başından gitmiş vaziyette istasyonda bir aşağı bir yukarı gidip geliyor. Bir ümitle, dolaşıp duruyor, istasyonu bir türlü bırakamıyordu.

Gelen gürültü üzerine aşağıdaki caddeye baktı. İstasyonun alt tarafında, bir otomobil vardı, başında iki kişi, gürültülü şekilde birbirleriyle konuşuyorlardı. Bir şey kendisini o tarafa doğru çekiyordu. "Hayırdır inşâallah." diyerek yanlarına gitti. Selam verdi, "Efendim, ben bir vazifeden geldim, İstanbul'a gitmem lazım, tren rötar yapmış. Siz de yolcusunuz galiba?" dedi.

"Evet." cevabını alınca heyecanla "Nereye gidiyorsunuz?" diye sual etti. "Biz, şimdi İstanbul'a gidiyoruz ama araba arızalı, yapılır yapılmaz hemen hareket edeceğiz. Biraz beklersen birlikte gidebiliriz." müjdesini alınca gönlü bayram yapmaya başladı.. "Beklerim, zaten başka çarem de yok." dedi.

Çok kısa sürede tamir işi bitti, hemen yüzbaşı Hilmi Efendi'yi de arabaya aldılar ve yola koyuldular. Araba çok süratli gidiyordu. Arabanın hızlı gitmesinden korkuyordu... Ama şimdi bu korku ona tatlı geliyordu. Çünkü Efendi Hazretleri onu bekliyordu, Efendi'ye kavuşacaktı. Vakit de geç olduğu için korkmasına rağmen hızlı gitmesini istiyordu.

Çabucak Edirnekapı'ya geldiler. Para da almadılar. Onu Edirnekapı'da indirdiklerinde akşam ezanları okunuyordu. Efendi Hazretleri yemeğe çağırmış oldukları için... Edirnekapı'dan Eyyûb'deki dergâha öyle bir hızla o kadar kısa bir zamanda gitti ki anlaşılır değil. Çok kısa bir zaman sonra kendisini dergâhın bahçesinde bulmuş, nasıl geldiğini kendisi de anlamamıştı, sanki birisi onu Edirnekapı'dan almış, dergâha bırakmıştı.

Mescitten içeri girdiğinde Efendi Hazretleri namazı yeni kılmışlar ve sofraya oturmuşlardı. Sonunda Efendi'ye kavuşmuştu. Büyük bir sevinç içinde sofradaki Efendi Hazretleri'nin elini öptü. Anlattı, Hadımköy'den Edirnekapı'ya nasıl geldiğini buradan da koşarak dergâha nasıl ulaştığını...

Efendi, "Önce namazını kıl, biz seni bekleriz." buyurdu. Hemen davrandı, mescitte akşam namazını kıldı.

Sonra Efendi Hazretleriyle aynı sofrada yemeğe oturdu. Efendi, Hadımköy'de ne yaptığını sorunca, verilen vazifeyi söyledi ve mağaraların ne sebeple meydana geldiğini bulamadığını, mağaraların oluşumuyla ilgili rapor yazması gerektiğini, raporu hazırladığını arz etti.

Efendi Hazretleri yemekten sonra konuyla ilgilendiler.

"Rapora ne yazdın?"

Efendi'nin raporla ilgilenmesi heyecanlandırdı.

"Efendim. Yaptığım analizlerden anladığıma göre buralar yağmurlardan oyulmuş. Genelkurmay'a vereceğim rapora da böyle yazdım."

Efendi Hazretleri gülümsediler.

"Hele rapordan biraz oku da biz de bilgi sahibi olalım."

Hilmi Efendi, bir miktar okuduktan sonra Efendi Hazretleri "Yeter" dedikten sonra açıklamada bulundular:

"O mağaralar yağmur suyuyla meydana gelmedi. Bunu bilmeyecek ne var. İstanbul'un surları ne ile yapıldı? İstanbul'un surlarını, bütün İstanbul'un etrafındaki o koca koca duvarları yapmak için harç lazım, kireç lazım. O mağaralardan almışlar. Hepsi

onların kireç taşı. Bizanslılar oymuş oraları, bu surları yapmak için. Raporu böyle yaz"

Hilmi Efendi, hocasının "Abdülkâdir-i Geylânî Hazretleri 'İbrâhîm 'aleyhisselâm' ateşe atıldığında oradaydım, ben üfledim ateş söndü.' dedi" diye söylediğini işitmişti.

Efendi Hazretlerinin diğer âlemde surlar yapılırken orada olabileceğini düşündü. Ayrıca Efendi'nin fen ilimlerinde de ihtisas sahiplerini hayrette bırakacak şekilde bilgisi vardı.

Efendi Hazretlerine Ankara'dan bir göz doktoru gelmişti. Sohbet esnasında bir sırasını düşürüp doktora, gözün yapısını ve bundaki kudret-i ilahiyyenin tecellilerini bir bir anlatmış. Göz doktoru şaşırıp kalmış, dışarı çıkınca "Az kalsın tereciye tere satacakmışız." demişti.

Hilmi Efendi ile Sîret Nefise hanımın düğünleri, 23 Ekim 1940'da belediye kaydından sonra Ziyâ Bey'in evinde yapıldı. Buradaki düğün yemeğinde Efendi Hazretleri, Hilmi Efendi'yi yanında oturttu. Rüyada gibiydi. Efendi'nin merhamet ve himmetiyle evleniyordu. Her şey ne kadar çabuk gelişmişti. Efendi Hazretleri Yatsı namazından sonra dua etti. Talebesini elinden tutarak ve sıkıca sıkarak "Hiç kimseye nasip olmayan bir nimet sana nasip oldu. Hanımını, kayınpederini ve kayınvalideni üzersen mezarda kemiklerim sızlar. İnşallah Sîret kızımla ömür boyu saadetle beraber olursunuz." dedi.

Yeni damat Hilmi Efendi, hocasının sözlerinin ağırlığı altında titredi. "Ya Rabbi, Efendi Hazretlerinin kemiklerini sızlatacak hallerden beni muhafaza eyle." diye dualara durdu.

Düğünden çok kısa bir zaman sonra dünya ve ahiret saadetlerinin sebebi Efendi Hazretlerini ziyarete gittiler. Fatih'ten Eyüp'e, dergâha, elini öpmeye, duasını almaya...

Odasına girdiler, tenhaydı, başka kimse yoktu, tek başına oturuyordu. Bir yanına Hilmi Efendi'yi diğer yanına Sîret Hanımı oturttular... Efendi Hazretleri ilk başta Hilmi Efendi'yle konuşmadı.

Sîret Hanıma, "Hilmi'den memnun musun?" buyurdu.

Hilmi Efendi, endişelendi, çok büyük bir imtihandan geçiyordu. "Ya, razı değilim, memnun değilim" derse diye çok korktu... Hemen cevap veremedi, heyecanlanmıştı. Acaba ne cevap verecek diye merakla bekliyordu. "Memnunum." dedi. O kadar, başka bir şey demedi. Bu cevaba Hilmi Efendi çok sevindi. Bu defa "Çok mu, az mı?" diye sual eylediler. Yine bir kelimeyle cevap verdiler yalnızca "Çok." dediler. Bu cevaba Efendi, tebessüm ettiler. Arkadan hiç beklemedikleri bir sual geldi.

"Sen, benim, kızım mısın, gelinim misin?" diye sordu. Sîret Hanım şaşırdı, Hilmi Efendi de... Sîret Hanım cevap veremedi. Cevap gelmeyince, Efendi Hazretleri kendisi cevap verdi. Hilmi Efendi'ye en büyük müjdeyi vermişti sözleriyle... "Sen, benim, hem kızımsın hem de gelinimsin" demişti. Ne demek gelinimsin? Bunun manası, 'Hilmi benim oğlumdur' demekti. Sîret Hanım geliniyse Hilmi Efendi oğlu oluyordu. İnsan oğluna gelin alırdı. Bu sözler, Efendi'nin Hilmi Efendi'yi ne kadar çok sevdiğini, evladı yerine koyduğunu gösteriyordu. Bu sözlerle Efendi Hazretlerinden en güzel düğün hediyesi olmuştu. Bu, Efendi Hazretlerinden aldığı üçüncü müjdeydi. İlk müjdeyi Efendi Hazretlerini ilk gördüğünde almış, "Küçük Efendi, seni çok sevdim." demişlerdi. İkinci müjdeyi subay çıktığında almıştı, Şakir Efendi, 'Hilmi abi, subay olmuş, yıldızları takmış." dediğinde "Hilmi, yıldızları on sekiz yaşındayken, dergâha ilk geldiğinde taktı." buyurmuşlardı.

Ziyâ Bey'in yegâne kerimesi Nefîse Sîret Hanım, 31 Ocak 1925 doğumluydu. Hilmi Efendi'yle aralarında tam on dört yaş fark vardı. Efendi Hazretleri kendisine çok teveccüh ederdi.

Nefîse Sîret Hanım, küçükken ailece Çamlıca Tepesine gezmeye gitmişlerdi. Efendi Hazretleri bir sandalyede oturmuş, en çok Sîret Hanıma bakıyordu. Baktı, baktı, en sonunda cebinden küçük bir defter çıkardı, oraya bir şeyler yazdı. Sîret Hanımı çağırdı, "Al, Sîret, bunu sakla." buyurdular. Sîret Hanım "Efendi Baba, yazdı." diyerek sevinç içinde götürmüş, babasına vermişti. Ziyâ Bey bakmış,

“Maşallah, aman kızım, bu çok kıymetli, bunu iyi sakla. Şimdi ben saklayayım, sonra sen saklarsın demiş, evlendikten sonra kızına vermişti. Şimdi en anlamlı çeyizi olarak odasının ve gönlünün en kıymetli yerinde duruyordu.

Efendi Hazretleri kuddise sirruh oraya “Nefise-i Sîret, Hasene-i suret, Rü’yeti aliyyesiyle müşerref olan zevât-ı kiram, bahtiyardır.” yazmış, bu satırlarla “kim onun mübarek yüzünü görürse, o sıradan insan değildir. O zevât-ı kirâmdır, büyük insandır. Ve bahtiyardır.” buyurmuştu.

Sîret Hanım, küçük çocukken kabakulak olmuştu. Efendi Hazretleri haftada üç gün, Ziyâ Bey’in evine gelmiş, Sîret Hanımın baş ucumda oturmuştu. O ise ateşler içinde yanıyordu, ona okuyor, iyi mi diye gözlerinin içine bakıyordu. Sonra o biraz kendine gelince, “Nasılsın, bugün daha mı iyi misin? diye sormuştu. Arkada Ziyâ Bey, Efendi Hazretleri üzülmesin diye “iyiyim de, iyiyim de” diye işaret ediyordu... Her tarafı dökülüyordu, elini kıpırdatacak hali yoktu, fakat Efendi Hazretleri üzülmesin diye “iyiyim efendim, iyiyim.” demişti.

Bir defa da Efendi Hazretleri ona, “Melek misin, huri misin? Ne meleksin, ne hurisin; hem meleksin, hem hurisin” buyurdular. Efendi Hazretleri, dergâhtaki hanımlara, “Bugün Ziyâ Bey gelecek. Siz işinizi gücünüzü bırakın Sîret ile alâkadar olun” der; yeğeni Fârıka hanıma da “Sîret gelecek, sen onu salıncakta salla!” buyururdu. Sîret hanım ise, Efendi Hazretlerinin peşinden ayrılmaz, hatta onun karyolası altına salıncak gererek bebekleri ile oynardı.

Kendisi için “Nefîseyi Sîret, haseneyi suretin cemal-i mübarekesini görenleri, cehennem ateşi yakmasın” derdi. Hilmi Efendi’yle evlenmeyi kabul ettiğinde de “Sîret’i sevenlere, Sîret’in sevdiklerine, kıyâmet günü inşâallah şefaat edeceğim” buyurmuştu.

Bir gün gelinleri Emine Hanım, Efendi’ye, “Efendim, Ziyâ Bey sizi sever, kırmaz. Behik’e Sîret’i alalım” deyince, “Sen bu sözü bana söylememiş ol, kimseye de söyleme. Bu iş olmaz. Çünkü Behik, Sîret’i üzer” buyurmuştu. Efendi Hazretleri, daha küçük yaştayken,

Sîret hanımı Hilmi Efendi ile evlendirmeyi düşünmüştü. Ve bu evlilik gerçekleşmişti. Efendi Hazretleri, öz evlatları gibi sevdiği Hilmi Efendi ve Sîret Hanıma bakıyor, bu evliliği nasip ettiği için Rabbine şükrediyordu.

Efendi Hazretleri, herkese öyle muamele ederdi ki herkes O'nun en çok kendisini sevdiğini düşünürdü. Bir kişi bundan müstesnaydı.

Ziyâ Bey'i hakikaten en çok sevdiğinde herkes fikir birliği içindeydi. Hilmi Efendi, Efendi Hazretleri kendisi için Ziyâ Bey'in kerimesi Sîret Hanımı, istediğinde Efendi'nin kendisini çok sevdiğini anlamış ve bundan sonsuz bir sevinç duymuştu. En çok sevdiği kişinin, çok sevdiği kızını, ancak çok sevdiğini kişiye isteyebilirdi.

Sîret Hanımı talip olduklarından birkaç gün sonraydı. Efendi Hazretlerinin yanına gitmişti. Ankara'ya dönecekti. Müsaade alıp yanlarından ayrılmıştı. Hilmi Efendi, dışarıya çıktıktan sonra, Efendi Hazretleri Ziyâ Bey'e dönerek parmaklarını yumup elini 'çok güzel' manasında sallayarak "Tam sana layık bir damat..." buyurmuştu.

Hilmi Efendi, evlendikten sonra İstanbul'a gelişinde Efendi Hazretlerine bir kitap getirdi. Şerafeddin Yaltkaya'nın yazdığı "Benim Dinim" adında manzum bir kitaptı. Ankara'da askerlere dağıtılıyordu, otuz sayfa kadardı. Hilmi Efendi'de okumuş hoşuna gitmişti. Efendi Hazretlerine gösterdi, kapağına bakmadan şöyle bir içine baktılar, sonra geri vererek "oku!" buyurdular. Bir sahife okudu, durdu. Yine "oku!" buyurdular, okudu ve bu şekilde okumaya devam ettiler.

Baştan sona okuttular. Okuma bitince, "Kim yazmış bunu?" diye sual ettiler.

Yazarının ismini öğrenince "Kitabın içinde yazılanların hepsi doğru, ama yazarı habîs, satırları arasından habâset kokusu geliyor. Okuyan zarar görür" buyurdular.

İngilizlerin, Hindistan'daki Türk-Babür İmparatorluğu'nu ve cihan devleti Osmanlıyı nasıl yıktığını, bununla kalmayıp, ehl-i sünneti yok etmek için Şiilik, Vehhabilik ve Kadıyanilik bidat fırkalarını, Cemaleddin Efgânî, Abduh gibi dinde reformcuları, Mustafa Reşid Paşa gibi Osmanlı idarecilerini nasıl desteklediğini anlattı.

"İslâmiyet'in en büyük düşmanı İngiliz'dir. Bütün ordusu ile donanması ile müstemlekelerden topladığı sayısız altınları ile hâsılı bütün imparatorluk kuvvetleri ile İslâmiyet'e yaptığı zarar, ikinci derecede kalmaktadır. Ondan daha korkunç İslâm düşmanı Şemseddin Günaltay'dır. Bunun verdiği zarar yanında, İngiliz'in yaptığı hiç kalır" buyurdu.

Bu sözlerle Hilmi Efendi, dehşet içinde kaldı. Yaltkaya'nın az önce baştan sona okuduğu 'Benim Dinim' isimli kitabı elini yakmaya başladı. Hemen bir kenara bıraktı, kendisinden uzaklaştırdı. Kitap kendisine bomba gibi görünüyordu. Efendi Hazretleri, Yaltkaya'nın kitabın okuduktan sonra İngilizlerden daha tehlikeli Günaltay'dan bahsettiğine göre Yaltkaya da onun gibi çok

tehlikeli bir kimse demekti...

Şemseddin Günaltay, Efendi Hazretlerinden Medresetü'l Mütehassisin'de müderris iken tasavvuf dersi almak istemiş; kendisini oyalayarak ders vermekten kaçınmıştı. Etraftan "Efendim, niçin ders vermediniz?" diye soranlara, "Benden tasavvuf dersi almak istiyor, halbuki kendisinden küfür kokusu geliyor" buyurmuşlardı.

Efendi Hazretlerin Şemseddin Günaltay ve Şerafettin Yaltkaya'dan bahsettiği günden bir müddet sonraydı. Hilmi Efendi, İstanbul'a gelişinde Süleymaniye Kütüphanesine uğramışlardı. Önceki gelişlerinde Efendi Hazretleri, Ahmet Nâmikî Cami Hazretlerinin 'Miftâhü'n-Necat' kitabından bahsetmişlerdi. Efendi'nin bahsettiği kitabı okumayı birinci vazife kabul ettiği için hemen hangi kütüphanede bulabileceğini araştırmış Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunduğunu haber alınca da buraya koşmuştu.

Pazar günüydü. Kütüphane Müdürü'ne durumu anlatmış o da memurlara "Yüzbaşıma yardımcı olun." diye tembih etmişti. Müdür odasının yanında bir yer göstermişler sabah erken saatten beri burada çalışıyordu.

Bir ara gürültü geldi, dikkati dağıldı. Koşuşturma ve yüksek sesle konuşmalar oldu. Merak etti. Müdürün odasında yaşlı bir zat oturmuş bir şeyler anlatıyor, müdür de edeple dinliyordu. Oradakiler "Kim bu adam?" diye sordu. Yeni Diyanet İşleri Başkanı olan Şerafeddin Yaltkaya olduğunu söylediler.

Şerafeddin Yaltkaya ismini duyunca Efendi Hazretlerinin sözleri, 'Benim Dinim' isimli kitabı aklına geldi. Ona dinin gençlere öğretilmesiyle ilgili bir şeyler söylemek isteğiyle yandı. Subay kıyafetliydi, subaylığından etkilenir diye düşünmüştü.

Subay elbisesi deyince Musa aleyhisselamı hatırladı. Yüce Allahın sonsuz kudretine bakın ki Musa aleyhisselamı en birinci düşmanı firavunun sarayında muhafaza etmiş, onun eliyle büyütmüştü. Kendi halini de O yüce Peygambere benzetti. İslâm

düşmanlığının en koyu olduğu zamanda, subay elbiseleri içinde muhafaza edilmiş, subay maaşıyla geçinmişti. Efendi Hazretlerinin yanına hep subay elbiseleriyle gidip gelmişti. Subay elbiseleriyle gidip geldiği halde bir defa olsun takibata uğramamış, sorguya çekilmemişti. Efendi Hazretlerini takip eden polisler, kendisinin de askeriye adına takip ettiğini düşünmüş olmalıydılar.

Yaltkaya'nın ismini işitmesiyle bunları hatırlamasına şaştı. Bu sırada, Yaltkaya, müdürün odasından ayrıldı, bahçeye yürüdü. Hilmi Efendi de hemen arkasında çıktı, hızlıca bahçeye dolaşarak önüne geldi.

"Efendim, zat-ı aliniz Diyanet İşleri Reisisiniz galiba?" dedi. Yaşlıydı, beli de kamburdu. Hep yere bakıyordu. Zorla başını kaldırdı, sert bir şekilde konuştu:

"Evet. Ne soracaksınız?"

Hilmi Efendi, bu konuşma karşısında 'Nereden bulaştım, Efendi Hazretlerinin sevmediği bu kişiye?" diye düşündü, ama pes etmedi.

"Siz öyle bir mevkidesiniz ki bütün Türkiye'deki Müslümanların yaptıkların ibadetlerin bir misli size yazılıyor. Amma bir de bunun tersi var. Herkesin yaptığı günahların bir misli de size yazılacaktır. Gençler küfre sürükleniyor. Bu gençlerin kurtulması için müspet çalışma yapacağınıza inanıyorum. Elinizde imkânlarınız var."

Üzerindeki subay elbiselerine 'Eğer subay olmasaydın ben sana gününü gösterirdim." dercesine baktı, belki de kendisini denemek için böyle konuştuğunu zannetmişti.

Sadece "Efendi, bu benim işim değil. Dini sualin var sor." dedi.

Hilmi Efendi vazgeçmedi.

"Böyle bir çalışma yaptığınız takdirde on altı milyon insanın sevabını alırsınız. Aksi takdirde bu kadar insanın günahı size yüklenecektir. Bunun mesuliyetinden korkmuyor musunuz?"

Kızdı, çok şeyler söylemek, bağırmak istediği belliydi. Gözleri tekrar subay elbisesine gitti, kendini frenlediği anlaşılıyordu. Yüzüne bakmadan, "Söyleyeceklerin bitti mi?" diye sordu. "Evet, bitti." cevabını alınca tekrar "O dediğin benim işim değil." dedi ve

yürüdü gitti.

Hilmi Efendi, arkasında baka kalmıştı. Gençlere dinini öğretmek Diyanet İşleri Reisinin işi değilse kimin işiydi? İslâmiyetin en büyük düşmanı İngilizlerin mi?

Yaşadıklarını Efendi Hazretlerine anlattı. "Aferin, büyük cihat yapmışsın." buyurdu. Hilmi Efendi, bu aferinle bütün dünya kendisine verilmişten çok daha fazla sevindi.

Efendi Hazretleri okunacak kitaplar hususunda çok titizdi. Bir gün mantıkla ilgili İsagoci kitabını anlattı. Hazır olanlar saatlerce dinlediler. Oradakilere ders azap oldu, çünkü anlamıyorlardı. Hilmi Efendi de Efendi'nin önünde, dizleri üzerinde, gözleri yumuk saatlerce oturdu. Namaz kılındı. Sonra "Hilmi! Anladığını anlat ki anlasınlar" buyurdular. Hilmi Efendi de kelime atlamadan, vurgusuna kadar, plakta eksik var, onda yok, anlattı. O gün orada hazır olanlar, Efendi Hazretlerinden tek nasibi olanın Hilmi Efendi olduğunu anladılar.

Genelkurmayda Personel Daire Başkanı Tümgeneral Hayri Bey vardı. Bütün tayinler onun elinden yapılıyor. Hayri Bey, Efendi Hazretlerinin sohbetlerine devam ediyordu. Çok da seviyordu. Bir gün Efendi Hazretlerine "Efendim, hangi tefsiri tavsiye buyurursunuz?" diye sordu.

Efendi Hazretleri, "Tefsir okuma! Mektûbât oku, Reşehât oku, İlmihal oku!" buyurdular. Hayri Bey'in "Arkadaşlar arasında bazen tefsîrden konuşulurken cevap vermem icap ediyor." şeklindeki açıklamasına karşı "Çok lâzımsa, Mevâkib tefsirini oku" dediler.

Zehirli gaz maskelerinin yapıldığı fabrikada Cemal Efendi vardı. Hilmi Efendi'nin yardımcısıydı. Kızılay'da çalışıyordu. Fakat Kızılay, Hilmi Bey'e yardımcı olarak vermişti onu. Babası da, Diyanet İşlerinde heyet-i müşavere azası idi. Yani din adamıydı, 1940'lı yılların şartlarına göre... İsmi Eyüb Necati Perhiz'di.

Bu din adamı bir gün oğlu Cemal Efendi'ye "Oğlum, seni mektebe verdim okumadın, sanata verdim çalışmadın, sokakta

kalmayasın diye Kızılaya verdim. Birkaç aydır senin ahlâkında, hareketlerinde bir değişiklik, bir tebeddül görüyorum, bir düzelme var sende. Ne oldu sana böyle?" demiş.

Çünkü eskiden babasına "Sen" diye hitap edermiş, şimdi "Siz" diyormuş. Önceleri "Baba" dermiş, şimdiyse "Babacığım" diyormuş. Önceden babasının önünden geçer gidermiş. Şimdiyse babasına yol veriyor, saygı gösteriyormuş. Onun için oğluna; "Sen bu islâm ahlâkını nereden öğrendin? Ben, senelerce uğraştım, öğretemedim" demiş. O da; "Fabrikada beraber çalıştığımız bir subay var, ondan öğrendim babacığım." demiş.

Babası, oğluna böyle tesir eden kişiyi çok merak etmiş. Din adamı olduğu halde yapamadığını gerçekleştiren, başaran subayı görmek istemiş. Oğluna "O subaya söyle, müsait ve uygun gördüğü bir zamanda onu ziyaret etmek istiyorum. Bu isteğimi kendisine söyle." demiş.

Cemal Efendi, babasını bu istediğini Hilmi Efendi'ye söyledi. Babasının kim olduğunu sorunca anlattı. Bunun üzerine Hilmi Efendi, "Babanız yaşlıdır hem de ilim adamıdır. Bizim ayağımıza gelmesi uygun değildir, biz onun ayağına gideriz." dedi. Askeri fabrikaya gelmesini de uygun görmemişti.

Cemal Efendi'yle birlikte gittiler, Sıhhıye semtindeki Diyanet İşleri Reisliğine... Burada, heyet-i müşavere azalığı çok yüksek bir vazifeydi. Efendi Hazretlerinin büyük kardeşi Seyyid Taha Efendi de burada görev yapmıştı.

İlgililere Eyüp Necati Bey'le görüşmek istediğini söyledi. Cemal Efendi'yle birlikte bir odaya aldılar. İçerde beş altı kişi vardı. Hilmi Efendi, yüzbaşı kıyafetiyle içeri girince hepsi ayağa kalktılar. Cemal Efendi, içlerinden birinin elini öptü ve "Babacığım işte benim beraber çalıştığım, çok sevdiğim Hilmi Yüzbaşı..." dedi.

Cemal'in babası, Hilmi Efendi'yi çok iltifatlarda bulundu, "Sizi tebrik ederim. Benim oğlumu adam ediyorsunuz. Size bir hediye vereceğim." dedi ve onu dışarıda bir dolabın başına götürdü. Kapıyı açtı, içinde çok kalın ciltli kitaplar vardı. "Bu on iki ciltlik Elmalı

Tefsirini sana hediye edeceğim. Evladım için yaptıklarınızdan sonra sizin için ne yapsam azdır." diyerek bir hademe çağırdı, kitapları dolaptan çıkardılar. Bu tefsir çok meşhurdu, herkes temin etmek için büyük gayret sarf ediyordu.

Hüseyin Hilmi Efendi, baktı kitapları taşımasına imkân yok. Bir hamal çağırdı, hamala yükledi ve teşekkür ederek Diyanetten ayrıldı. Hamalla kitapları istasyona kadar götürdü, bir kompartımana bıraktırdı. Mamak'a varınca da bir hamal tuttu, hamalla eve kadar götürdü.

Annesi ve kardeşleri hamalın sırtındaki yüke merakla bakıyorlardı. Kitapları odaya yerleştirdikten sonra "Anne, bunlar Kur'an-ı Kerim tefsiri. Sakın abdestsiz dokunmayın." diye tembihledi. Annesi hayretler içinde ancak hamalla getirilen bu kitaplara bakıyordu.

O hafta sonu, İstanbul'a gittiğinde, Ziyâ Bey'in evinde uğramadan hemen dergâha, Efendi Hazretlerine koştu. Evlenmişti ama evini Ankara'ya götürememişti, uygun, kirasını ödeyebileceği ev bulamaması sebebiyle... Maaşı az diye subaya ev vermiyorlardı. Hanımefendisi, kayınpederi Ziyâ Bey'in yanında kalmaya devam ediyordu. Önceden İstanbul'a onu çeken kuvvet birdi, şimdi iki olmuştu, Efendi Hazretleri ve hanımefendisi...

Efendi Hazretlerine Diyanete gidişini, hediye edilen tefsiri, konuşmaları anlattı. Efendi Hazretleri telaşlandı.

"Sakın o tefsiri okuma ve okutma. Sen okursan, içindeki hataları anlayabilirsin ama, para için yazılması sebebiyle ve hatalar gönlünü karartır. Bunu okumak yerine İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin mektubatını okumaya, fıkıh ile meşgul olmaya bizim söylediğimiz diğer kitapları incelemeye devam. Bu tefsiri okuyan câhillerin ise imanı gider"

Beklediğinden çok farklı bir cevap alan Hilmi Efendi, Efendi Hazretlerinin söyledikleriyle şaşırdı, ancak bu şaşkınlığın uzun sürmedi hemen boyun büktü.

"Baş üstüne efendim."

Efendi, boyun büküp "peki" diyen talebesine, yıllarca içinde taşıdığı 'Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadının sahibine baktı. Bir anlık ümitsizlik söylediği "Zayi oldum." Sözü hatırladı, gönlünü sızladı. Zayi olmamıştı, Allahü teâlâ böyle bir talebe nasip etmişti. Bir sözü için can fedaya hazır bir talebe. Tefsirle ilgili sözüne hiç itiraz etmemiş, boyun bükmüştü. Biraz daha bilgi verme ihtiyacı hissetti.

"Yıllar önceydi... Köprüden Bâyezîd Camii'ne vaaza gidiyordum. Tramvaya bindim. Tramvay doluydu. Bir yerde birisinin yanında bir boş yer gördüm. Gittim yanına oturdum. Tramvay Sultanahmed'e geldi. Sultanahmed'de yanıma birisi oturdu. Bana selâm verdi. Bir de baktım ki, Elmalı Hamdi efendi. Kur'an-ı kerîm'den bir âyet-i kerîme okudu. 'Efendim, malum-u âliniz ben tefsir yazıyorum. Bu âyetin tefsirini diğer tefsirlere göre yazarsam, gençlik anlamaz, itiraz ederler. Gençlerin kafasına uygun bir şekilde bunu nasıl tefsir edeyim?' diye bana sordu. Ben de kızdım, "Vah vah! Sen demek ki gençliğin kafasına göre tefsir yazacaksın ha? Tefsir kitapları ne yazıyorsa öyle yaz. Tefsir kitapları Resulullah efendimizden gelmiş. Bunları din imamları yazmışlar. Fıkıh kitaplarını dört mezhep imamı yazdığı gibi; tefsir kitaplarını da müfessirîn-i kiram, yani tefsir âlimleri yazmış. İş bölümü yapmışlar. Müfessirîn-i kiram tefsir kitaplarında ne yazıyorsa sen de onu yaz. Gençliğin kafasına uygun olacak diye değiştirecek misin?' dedim. Cevap vermedi. Elmalılı Hamdi efendi aslında âlim... Paraya aldandı da yazdı o tefsiri. İşte bu sebeplerden bu tefsiri okuyan cahillerin imanı gider."

Kendisinin bir saniye olsun huzurunda bulunabilmek için yıllardır, kış-yaz, soğuk-sıcak demeden Ankara-İstanbul arasında koşturan talebesine baktı. Başını göğsünü üzerine eğmiş, dinliyordu. Bakalım son sözlerine tepkisi nasıl olacaktı? Ve söyledi:

"Ankara'ya dönünce hepsini ocakta yak. Annen ne kadar karşı koysa da tamam mı, anlaşıldı mı?"

Bu sözlerden sonra merakla talebesine baktı, halinde bir değişiklik olmadı, yalnızca "Peki efendim." dedi. Bu "Peki" sözü, gönüller tabibine "Elhamdü lillah" dedirtti.

Ankara'ya dönünce annesinin evde olmadığı bir anı kolladı. Kız kardeşleri evlilik hadisesinde sonra yanına gelmemek için azami gayret sar ediyorlardı. Hemen tefsir ciltlerini mutfağa getirdi. Burada büyük bir ocak vardı. Birkaç cildi parçalayıp ateşe attıktan sonra korktuğu başına geldi. Annesi mutfağa girdi. Tefsir kitapları yaktığını görünce çılgın gibi atıldı, "Evladım, sen ne yapıyorsun? Hiç Kur'an kitabı yakılır mı?" diye feryat etti.

"Hocam içinde zararlı bilgiler olduğu için böyle emretti" dese anlamayacak, "Hiç Kur'an kitabının içinde zararlı bilgi olur mu?" diye itiraz edecek, tıbbiyeden ayrılıp eczacılığa geçmesi ve evliliği sebebiyle kızgın olduğu Efendi Hazretlerine daha da kızacaktı. Bu sebeple "Anneciğim. Eğer gerekli hürmeti gösterememe ihtimali varsa, kitapları yakmaya izin verilmiştir. Ben memur insanım, bu kitaplar için gerekli titizliği göstermem zor. Bunun için yakıyorum." diyerek izah etmeye, annesini ikna etmeye çalıştı. Ama ne mümkün?

Annesi "Öyle şey olur mu? Kur'an kitabı yakılır mı? İnsan gavur olur, imanı gider." diyerek yakmak için parçalamaya çalıştığı ciltleri elinden almak için savaştı.

Annesi, kitapları almaya çalışarak "Yakma. Analık hakkımı helal etmem." diye yalvarıyor, Hilmi Efendi ise hocasına sığınarak parçaladığı ciltleri ocağa atıyordu. On beş yaşlarındaki kardeşi Sedat Efendi'yse şaşkınlık içinde anne-oğul arasındaki mücadeleyi seyrediyordu. Bir saati geçen büyük bir savaş sonrası bütün ciltleri yakmaya muvaffak oldu, hem annesi hem de kendisi kan ter içinde kalmıştı. Ciltleri yakmasına mâni olamayan annesi gözyaşları içinde ağlıyordu "Benim Hilmi diye bir oğlum yok." diyerek...

Evde daha fazla duramadı, dışarı çıktı, biraz olsun rahatlayabilmek için. Annesinin kızgınlığının bir müddet sonra geçeceğini biliyordu.

Ciltleri yakma hadisesinden on dört-on beş gündür kadar sonraydı. Maske fabrikasında, Hilmi Efendi'nin de dâhil olduğu satın alma komisyonu üyesi altı kişi Cemal adında bir yüzbaşının odasında oturuyorlardı. Bu yüzbaşı dinsizdi. Komisyonun başı paşa idi ama işe karıştığı yoktu, bütün işi yürüten Hilmi Efendi'ydi.

Necati Bey isimli kişi yanlarına geldi. Zaman zaman gelir, sohbet ederler, kafasına takılan sualleri sorardı. Maske fabrikasının muayene komisyonuna bağlı mukaveleli çalışan bir kişiydi. Fabrikanın ticaret müdürüydü. Ticaret mektebi mezunu bir gençti.

Çaylar söylendi, hâl-hatır sorduktan sonra sohbet savaşa, bu savaşta ölen milyonlara geldi. Almanya, Rusya'ya saldırmış, savaş çok kanlı bir şekle girmişti.

Ölümden, savaşta bombayla ölümün korkunçluğundan bahseden Necati Bey, konuyu ölüler için neler yapılabileceğine, Yasin Suresi okumaya getirdi.

"Efendim, ölülerin ruhlarına Yâsîn okunduğunu anamdan babamdan görmüştüm, ben de okuyordum. Sonradan anladım ki, Yâsîn, ortaokullarda okutulan tarih, coğrafya, tabiat bilgisi kitabı gibi bir şeymiş. İsa peygamber nasıl kaçmış? Yahudiler nasıl kovalamış? O zaman Müslümanlar Yahudilerle nasıl harp etmişler? Yerden otlar nasıl çıkıyor? Dünya nasıl döner? Bunları anlatıyor. Bunun ölüye ne faydası olur? Ben de onu okumaktan vazgeçtim" dedi. Oradaki dinsiz subaylar güldüler, en çok da Cemal yüzbaşı güldü.

Hilmi Efendi buna dayanamayıp Necati Bey'e "Sen Yâsîn-i şerîf sûresinin, öyle tarih, coğrafya kitabı gibi olduğunu nereden anladın?" diye sordu. "Tefsirde okudum" dedi. "Hangi tefsirde okudun?" diye sual etti. "Elmalılı Tefsirinde okudum." cevabını verdi.

Bu sözleri duyunca tepeden tırnağa titredi. Efendi Hazretlerinin Elmalı Tefsiriyle ilgili sözlerini hatırladı. İşte bu Necati Bey, Efendi Hazretlerinin söylediği cahillerdendi. Tefsiri okumuş, imanı gitmişti. Neden? Çünkü Kur'an-ı kerîme hakaret etti. Allah kelâmını, insanların kitabına benzetmiş, küçümsemişti.

Efendi Hazretlerinin büyüklüğünü bir daha yakından anladı.

* * *

Evleneli yaklaşık iki sene olmuştu. Ama hâlâ eşini, Ziyâ Bey'in

kerimesini Ankara'ya götürememişti, kesesine göre kiralık ev bulamaması sebebiyle...

Hilmi Efendi, Ankara'da Efendi Hazretlerini ve hanımefendisinin hasretiyle yanarken İstanbul'da bir gönül onun için gözyaşı döküyordu.

Sîret Hanım, Müstakimzade sokağındaki evlerinin penceresi önüne oturuyor, eşi geliyor mu diye bakıyor, "Bu nasıl evlilik? Ben babamın evinde eşim Ankara'da." diyerek içli içli ağlıyor, annebabası da onu tesellide zorlanıyorlardı. Ziyâ Bey, bir taraftan biricik kerimesini teselli etmeye çalışırken diğer taraftan da eşi Süeda Hanıma laf anlatmaya çalışıyordu.

Ankara subaylar için çok sıkıntılıydı. Bütün subaylar ucuz olduğu için bodrum katlarında oturuyorlardı. Her apartmanın bodrum katı subaylarındı. Hilmi Efendi, 1932'de teğmen çıktığında 61 lira maaş alıyordu. Sekiz sene sonra yüzbaşı olduğundaysa maaşı ancak 78 liraya çıkmıştı, evlendiğinde bu maaşı alıyordu. Öyle ki subayların haline sütçüler bile acır olmuştu.

Arif Bey isminde Kıbrıslı bir binbaşı vardı. Kundakta bir bebek sahibiydi, bu sebeple her sabah sütçüden süt alıyordu. Bir gün sütçü "Binbaşım, süte zam geldi. Ama sana sütü zamlı vermeyeceğim. Çünkü sen subaysın, maaşınla ancak geçinebilirsin." demiş.

Arif Bey bu hadiseyi anlattıktan sonra, "Şu halimize bak, sütçü bile bize merhamet eder oldu, sütçünün merhametine kaldık." dedi.

Hilmi Efendi, Efendi'nin anlattıklarını hatırladı. Efendi Hazretleri, zaman zaman "Abdülhamîd Han zamanında Osmanlı subayları çok itibarlıydı. Bir binbaşı kahve önünden geçmeye görsün. Kahvede oturanların hepsi hürmeten ayağa kalkardı. Binbaşının evinde pişen yemekle bütün mahalle halkının karnı doyardı." der, Abdülhamîd Han zamanını hasretle anardı.

Efendi'nin Abdülhamîd Han'a, saygı ve sevgisi çok büyüktü ama buna rağmen Selanik'ten gelen Hareket Ordusu'na karşı koymamasını, tahttan çekilmesini doğru bulmazdı.

İşte yine sokak sokak dolaşmış, ama kesesine uygun kiralık bir ev bulamamıştı, anne ve kızkardeşleriyle birlikte kalmaları da mümkün değildi, ne yapacağını şaşırmıştı. Bu hafta sonu niyeti İstanbul'a gitmekti. Efendi Hazretleri evi bulup bulmadığını sual eylediğinde ne cevap verecekti.

Artık Ziyâ Bey'in evine gitmekten de utanır olmuştu, çok mahcuptu. İç güveysi durumuna düşmüştü.

Her şey tahmin ettiği gibi gerçekleşti. Efendi Hazretleri 'Ev buldun mu?" diye sual etti.

Boyun büktü, "Bulamadım Efendim." cevabını verdi. Efendi Hazretleri kızar gibi oldu.

"Bir dahaki sefere, hanımını muhakkak götüreceksin"

Telaşlandı, duyulur duyulmaz bir sesle içinde bulunduğu durumu arz etmeye çalıştı.

"Efendim, Ankara'da ev bulmak çok zor."

Celallendi.

"Otel odasında da kalsanız, gene de götür. Ev bulmadan İstanbul'a gelme."

Yalnızca 'Peki Efendim." diyebildi.

İstanbul'dan Ankara'ya nasıl döndüğünü bilemedi. Aklında hep Efendi'nin "Ev bulmadan İstanbul'a gelme." sözleri vardı. İstanbul'a gitmeden nasıl yapardı, o mübarek belde, teneffüs ettiği hava, içtiği suydu. O'nsuz yaşamak mümkün müydü?

Ankara'nın sokaklarında deli gibi dolaşıyor, ev arıyordu. İstanbul'a gidememek ihtimali aklına gelince çıldıracak gibi oluyordu. Yok, yok, ev yoktu maaşına göre...

Ev bulamamak sıkıntısıyla bunaldığı bir anda bir de baktı ki iyi görüştüğü Mehmed Emin Haksever Efendi'nin bakkal dükkanına gelmiş.

Mehmet Efendi, Hamamönü'nde bakkallık yapıyordu. Salih bir insandı. Dükkanına gelenler, malın kalitesini anlamak için "Yağ nasıl? Peynir nasıl?" diye sorarlardı. O da malını överek insanları

aldatmış olmamak için "Yağ gibi, peynir gibi..." derdi. Genç yaşta hacı olduğu için her sene birilerine vekil olarak hacca giderdi. Hacca vekil olarak gidecek kişinin haccını eda etmiş olması şarttı.

Hilmi Efendi'ye göre Mehmed Efendi Ankara'nın direğiydi.. Ankaralılardan en çok onu severdi. Çünkü, bir defa olsun dünyadan konuştuğunu duymamıştı. Sık sık "Niyet hayır, akıbet hayır" derdi.

Hilmi Efendi, bakkala girdi. Mehmed Efendi, rafları tanzim etmekle meşguldü. Selam verdi, selamını aldı, geleni tanıyınca büyük bir sevinçle yerinden ayrıldı.

"Ooo. Kumandanım, hoş gelmişsin. Hangi rüzgâr attı seni buralara?"

Bütün karşı koymasına rağmen Mehmed Efendi, "Sen gönlümün kumandanısın. Keşki bütün subaylar senin gibi olsa." diyerek kumandanım demeye devam ediyordu. Cevap vermesine fırsat vermeden coşkuyla sarıldı. Ayrılınca şöyle bir yüzüne baktı.

"Kumandanım, ne bu hâl? Ter su içinde kalmışsın. Hem de çok üzgün gözüküyorsun."

Hilmi Efendi, derin bir nefes aldı, "Şey..." dedi, devamını getiremedi. Mehmed Efendi'nin merakı daha da arttı.

"Kumandanım... Hayırdır inşallah? Seni üzen nedir? Söylersen derman olmaya çalışırız."

Mehmed Efendi'nin sözleri cesaretini arttırdı.

"Mehmed Efendi... Derdim çok büyük. Malumunuz... Evleneli iki yıl oldu. Ama maaşımıza göre ev bulamadığımdan ailemi getiremedim. Son gidişimde hocam Abdülhakîm Efendi Hazretleri, 'Ev bulmadan İstanbul'a gelme.' buyurdular. İstanbul'suz yapamam. Sabahtan beri sokak sokak gezdim. Ev bulamadım. İşte, derdim budur. Bu konuda bana yardımcı olursanız... Hayatta olduğum sürece duacınız olurum."

Mehmed Efendi, üzüntü içinde "Yaa, öyle mi?" dedi, Hilmi Efendi'nin anlattıklarından çok etkilenmişe benziyordu. Çekmeceyi

çekti. Hilmi Efendi, merak içinde bakıyordu, ay sonuydu, "Herhâlde, param yok sanıyor. 'Bununla ev bul ve tut' diyerek para verecek." diye düşündü. Bu düşünce onu çok duygulandırdı.

Çekmeceden anahtar çıkardı. Hayret etti, anahtarları niçin çıkarmıştı? Anahtarları mahcubiyet içinde Hilmi Efendi'ye uzattı.

"Kumandanım. Hakkını helal et. Bugüne kadar halini, ihtiyacını anlayamadım."

Şaşkın şaşkın anahtarlara bakan Hilmi Efendi'nin hayreti söylenen sözlerle daha da arttı. Mehmet Efendi, anahtarları sağ avucuna koydu.

"Bu anahtarı lütfen kabul et. Bizim kızın evinin anahtarları. Kendisi üç ay yok. Bağ evine gitti. Eşyası da içinde, kullanın, kira falan yok. Ev, üç ay boş... O zamana kadar kendine bir ev bulursun."

Muhabbet okuna dönen bu sözlerle ta gönlünden vuruldu. Anahtarlar ısındı, ısındı avucunu yakmaya başladı, oradan bütün vücuduna ve kalbine yayıldı. Gönlündeki hüzün buzlarını eritti, sevinç gözyaşlarına çevirdi. Daha fazla dayanamadı, "Allahü teâlâ razı olsun, iki cihanda aziz etsin. Beni sevindirdiğin gibi seni sevindirsin." diyerek boynuna sarıldı, gözyaşlarına mâni olamadı.

İki gün sonra büyük bir sevinç içinde hareket etti... Hem Efendi Hazretlerini görmeye hem de hanımını almaya İstanbul'a gitti. Ankara'dan İstanbul'a gelinceye kadar hiç durmadan Mehmed Efendi'yi dua etti. Efendi Hazretleri için dua etmekten aciz olduğunu tam manasıyla anladı. Bütün bu yaşadıkları O'nun merhameti sebebiyleydi. İstanbul'a varır varmaz, Efendi Hazretlerini koşup müjdeyi verdi.

Evde, Ankara'ya götürmek için eşyaları hazırlarken Efendi Hazretleri teşrif ettiler. "Siz Ankara'ya gidin. Eşyaları ben arkadan gönderirim." buyurdular. Ankara'ya eşyalar olmadan gittiler, eve yerleştiler. Efendi Hazretleri daha sonra arkadan eşyalarını gönderdi. Merhameti yine yeni evlileri kuşatmış, yollarını kolay kılmıştı...

Üç ay yaklaşınca diken üzerinde durmaya başladılar. Hâlâ uygun bir ev bulamamışlardı. Durumu Mehmed Efendi'ye anlattığında tebessüm ederek "Merak etme kumandanım. Bunun da bir çaresi bulunur. Niyet hayır, akıbet hayır." diyordu. O böyle diyordu ama onun bu sözleri, Hilmi Efendi'nin ve eşi Sîret Hanımefendinin endişelerini gidermiyor, mahcubiyetlerini arttırıyordu. Üç ayın dolması yaklaştıkça tedirginlikleri fazlalaşıyordu, özellikle de Sîret Hanımefendinin..

O kadar aramamalarına rağmen kiralık ev bulamamışlardı. Üç ayın sonunda otele çıkmak için hazırlanırlarken Mehmed Efendi'nin kızı geldi. Babasından durumu öğrenince Sîret Hanımefendiyi odasına aldı. Konuşup, tanışmışlar, "Sizi katiyen bırakmam, Ev zaten büyük, yarısında siz yarısında ben kalırım." demiş ve Sîret Hanımefendiyi de razı etmiş. Hilmi Efendi, bir defa daha muhabbet oklarıyla vurulduğunu hissetti. Teşekkür için ne yapacağını şaşırmışken Mehmed Efendi muzipçe gülerek "Ben size demedim mi, 'Niyet hayır, akıbet hayır.' diye... Bak, siz evsiz kalmaktan, kızım da yalnızlıktan kurtuldu." dedi. Hilmi Efendi bu sözlere "Allah" demekten başka bir şey diyemedi.

Evi ikiye böldüler. Yarısında Hilmi Efendi ve Hanımefendisi, diğer yarısında da Mehmed Efendi'nin kızı kalmaya başladılar. Bu uzun müddet devam etti.

Bir gün Mehmed Efendi güzel bir haber verdi. "Bitişik evde oturan bizim damadın tayini çıktı, isterseniz oraya taşınabilirsiniz, isterseniz kızımla şimdiki gibi oturmaya devam edebilirsiniz" dedi.

Mehmed Efendi ve kızının birlikte oturmaya devam tekliflerine çok çok teşekkür ederek, damadın çıktığı eve taşındılar.

Orada su yoktu. Mehmed Efendi hemen hortumları döşedi. Ne zaman isteseler, suyu açıyorlardı.. Gaz varili koyup, onu doldurmaya ve suyu yedeklemeye başladılar.

Bir gün paşa birliğe ziyarete geldi, Hilmi Efendi, geç vakte kadar çıkamadı, geç geleceğini haber de veremedi. Merak ve üzüntü içinde geç vakitte eve geldi, evde kimse yoktu. Kapı önündeki çocuklardan hanımefendisinin Mehmed Efendi'nin evine gittiğini

öğrendi. Sîret Hanım, geç vakit yalnız kalınca korkmuş ve Mehmed Efendi'nin evine gitmişti.

Doğrudan Mehmed Efendi'nin evine gidemedi, önce dükkâna gitti. Mehmed Efendi, onu görünce, "Sen ne biçim adamsın? Genç hanımını bu vakitlere kadar evde nasıl yalnız bırakırsın? Utanmaz mısın?" diye bağırdı.

Mehmet Efendi'nin böyle bağırmasına şaşırdı, ondan böyle bir hareket beklemiyordu. Düşününce onun bağırması hoşuna gitti. Çünkü bağırmasında baba şefkati vardı, Mehmed Efendi'yi daha fazla sevdi. "Olur böyle şeyler gibi idareli konuşsaydı." Uygun olmazdı. O Allah rızası için bağırmış, Hilmi Efendi de Allah rızası için kabul etmişti.

* * *

Hilmi Efendi, anlatılmaz bir hasret içindeydi. Gerçi her zaman Efendi Hazretlerinin hasretindeydi. Efendi Hazretlerinin yanında bulunmak dindirmek yerine O'na olan hasretini daha da artırıyordu. Daha dergâhtan ayrılır ayrılmaz kavuşma, Efendi'yi görme isteğiyle yanmaya başlıyordu.

Ancak bu sefer başkaydı. Daha önce hissetmediği duygular içindeydi. Bir daha Efendi Hazretlerini göremeyecekmiş gibisine geliyordu. İstanbul'dan geleli daha bir hafta olmamıştı. Efendi'nin yanında olmak arzusuyla yanıyordu. Sanki birileri O'nu bir daha kendisine gösteremeyeceklermiş, Efendi Hazretleriyle arasına gireceklermiş gibisine geliyordu. Bu düşünce de onu çıldıracak hâle getiriyordu.

Hilmi Efendi'nin kavuşma isteğiyle yandığı günlerde Efendi Hazretleri de onu görmek istiyordu. Ömür kuşunun yorulduğunu, kanat çırpmayı bırakacağını, fani dünyadan ayrılma vaktinin geldiğini hissediyordu.

Emaneti tam manasıyla teslim edememişti. Subay izinlerin kaldırıldığını duymuştu, Bu sebeple "Bir an önce gel" diye haber de gönderemiyordu. Omuzlarındaki ve gönlündeki yükün gün geçtikçe

ağırlaştığını fark ediyordu. Anka Kuşu, tuzağı düşeli tam on dört sene olmuştu. O günden bu güne her ikisi de bir saniyelerinin bile boşa gitmemesi için gayret etmişlerdi. On dört'ün yirmi sekize ulaşması, emanetin tamam olması için bir on dört daha ihtiyaç vardı. Bir on dört yıl daha mümkün görünmüyordu. Gönülceğizi "Rabbim isterse dakikalar gün, günler yıl olur. On dört yılda verilen on dört günde verilir." diyordu. Ama nasıl? Bir araya gelinmeliydi... Ne zaman, nerede? Arada aşılmaz süngüler vardı...

İkinci Dünya Harbi'nin en sıcak günleriydi 1943'ün sonbahar günleriydi. Askeriyede bütün izinler kaldırılmıştı. Türkiye'nin Almanları idare ettiği, İngiliz yetkililerle görüşme yaptığı zaman dilimiydi.

Hilmi Efendi, uğruna can feda hocasının hasretiyle yandığı, gönlünün kaynadığı, dünyanın savaş ateşiyle kavrulduğu günlerde İstanbul'da fitne kazanı kaynıyordu.

Bir gün Şâkir Efendi, "Sizden sonra dergâha ben bakarım." deyince Efendi Hazretleri kızmış, "Bu sözü bir daha işitmeyeyim. Bu iş ciddi bir iştir, şaka değil!" buyurmuştu.

İşte bu günlerde Eyyüb Sultan türbedârı vefat etmişti. Efendi Hazretlerinin hizmetini gören Şâkir Efendi, izni dışında buraya türbedar oldu. Yirmi beş gün kadar da türbedârlık yaptı.

Türbedârlık para getiren bir iş olduğundan, herkesin bunda gözü vardı. Hasetçiler ve fitneciler, boş durmuyordu. Türbedarlık meselesi bekledikleri fırsatı vermişti. Şâkir Efendi'nin hocası olarak bilindiği için Efendi Hazretlerine husumetlerini arttırdılar. O çevredeki din adamı geçinenlerin çoğu O'nu çekemez ve sevmezlerdi. Kendilerine göre aşağılamak için "Kürt Hoca" derlerdi.

Eyüp Camii'nde, imamlar, müezzinler bir araya gelir, hep Efendi Hazretlerini çekiştirirdi. Eyüp Sultan çarşısında aktarlık yapan ve olan bitenden haberdar Âbidin Efendi de gelir, Efendi Hazretlerine anlatırdı.

Eyüp Sultan Câmisi'nin bir müezzini vardı. Eyüp Sultan'da yeni devirde ilk meyhaneyi, hem de türbenin tam karşısında, bu açmıştı. Tezgâha başkasını oturtmuştu, yatsıdan sonra gider hesabı alırdı.

İşte bu müezzin ve bir de Yâvedud Baba Câmiinin imamı... Kaşgarî Dergâhının arka tarafında oturuyordu, Efendi'ye komşuydu, uzun boylu bir hocaydı. Bir de bir tuğla fabrikasının sahibi...

Üçü beraber olup Efendi Hazretlerini şikâyet ettiler. "Şeyhlik yapıyor." mealindeki ithamlarla dolu şikayet dilekçesini, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Eyyüb ilçe başkanı olan Şehabeddin isminde genç bir oğlana verdiler. Bu da İstanbul Valisi Lütfi Kırdar'a gönderdi. Lütfi Kırdar Kerküklü idi ve Efendi Hazretlerini iyi tanırdı. Şikayet dilekçesini Ankara'ya, Başbakan Şükrü Saraçoğlu'na gönderdi. "İslâmiyet'i neşrediyor. Gençler ve münevver zümre arasında şeriatı yayıyor" diye tevkif ve cezalandırılmasını Ankara'dan istedi.

Halbuki Seyyid Abdülhakîm Efendi, kanunlara riayet hususunda gayet titiz davranır; suç teşkil edecek hiçbir faaliyette bulunmazdı. Vaaz ve sohbetlerinde anlattıkları da İslâm dininin iman ve ahlâk esaslarına dair bilgilerdi. Herkese, dinin emirlerine uyup günah işlememeyi, kanunun emirlerine uyup suç işlememeyi telkin ederdi.

Bir cumartesi günüydü. Öyle bir cumartesiydi ki Peygamber Efendimizin mükerrem Mekke şehrinden münevver, nurlu Medine'ye hicretinden tam 1362 hicri yıl geçmişti. O öyle bir hicret, o öyle bir göç idi ki, insanlık tarihinin en önemli hadiselerinden biriydi. Bu göçle, tarihin akışı değişmiş, İslâmiyetin üç kıtada yayılmasının önündeki engeller kalkmıştı. Zahmetli bir göç, ayrılık olmuştu, ama neticesi âlemlere rahmet ve kavuşmak olmuştu.

1362 hicri yılına rastlayan 1943 miladi yılıydı. Eylül ayının on sekizi Cumartesi günüydü. Ramazan ayının da on sekiziydi.. O, on sekiz ki on sekiz bin âleme işaret kabul edilmişti.

Allahü teâlânın rahmetiyle kuşatılmış, on sekiz bin âleme rahmet ceddi Hazreti Muhammed'in varisi olmakla şereflenmiş Seyyid Abdülhakîm Efendi'nin Gümüşsuyu'ndaki dergâhtaki evi, sivil ve resmî çok sayıda polis memurları tarafından sarılmış, kuşatılmıştı bir ikindi sonrası, iftar öncesi... Kimi kuşatmalar

rahmete, kimi kuşatmalar ise zulmeteydi...

Polisler, amirlerinden gelen tamam işaretiyle dört bir taraftan dergâha üşüştüler, ellerinde silahlarla. Kapının önündeki hasır koltukta oturuyordu. Polisleri görünce yüreği sancıdı. On iki yıl öncesini, polislerin dergâhı basışını, Menemen'e götürülüşünü, yargılanışı hatırladı. Polisler zaman zaman dergâha gelirlerdi. Ama bu seferki gelişleri farklıydı. Öyle anlaşılıyordu ki yine yol, İstanbul'dan, sevdiklerinden ayrılık görünmüştü. Ayrılık olmadan kavuşma olmazmış. Bu ayrılık neye kavuşmak içindi?

Hilmi Efendi'yle buluşmayı, emaneti tamamlamayı düşünürken... Ayrılık gözükmüştü. Nereye götüreceklerdi? Yine İzmir'e mi? Yürek sancısı arttı. Elindeki mendili sıktı. Vahîdeddîn Han'ı emaneti olan mendili... Onunla son görüşmelerinde Hırka-i şerife sürülmüş bir mendil vererek "Öyle zannederim ki Osmanlı'nın ecdat yadigârı toprakları terk ve bu odada Kur'an-ı Kerimin aralıksız okunmasına son verilme günleri yakındır. Bu mendili Osmanlı hanedanını ve bu hanedanın yaptığı vazifeyi temsilen size emanet ediyorum. Siz münasip gördüğünüze, o da sonrakine emanet eder." demişti.

Bu sabah mendilin, mübarek hocasının gömleğinin ve mührün bulunduğu bohçayı açmış ve mendili almıştı. Sabahtan beri de elinden bırakmamıştı, Vahîdeddîn Han'ın tuğrası işlenmiş mendili. Bu mendili emanet eden memleketinden sürülmüş, küffar diyarında vefat etmişti. Kendisi de benzer kaderi mi yaşayacaktı? Mendili daha da sıktı. Talebesi Hilmi Efendi'yi görme arzusu ziyadeleşti. Onu beklerken polisler gelmişti hem de sevdiklerinden ayırmak üzere. "Sizin şer gibi gördüklerinizde hayır olabilir." sözünü hatırladı, gönlü biraz olsun teselli buldu.

Hemen yanında oturan zevcesi Bedriye Hanıma baktı. Korkudan gözleri dehşetle açılmış, paldır-küldür eve giren polisleri seyrediyordu. Elini tuttu, korkusunu almak istercesine kuvvetle sıktı. Polislerden biri, hemen yanı başlarına dikilmişti, bir şey söylemeden duruyordu. Efendi Hazretleri kalkmak isteyince,

yerinden kıpırdamamasını işaret etmişti.

Baskın yapıldığı sırada terzi Mehmed Şekerci ile teknisyen Ali Gökkaya da şadırvanın başındaydılar. Soruşturmayı yürüten komiser, Mehmed Şekerci'ye "Kimsin, burada ne arıyorsun?" diye sordu. "Terziyim, elbise dikmeye gelmiştim" cevabını verdi. Ali'ye sordular. O da "Elektrikçiyim, tamirata gelmiştim" dedi. Polisler, Şâkir Efendi ve o anda süt getirdiği için tekkede bulunan kayınpederi Cafer efendiyi de komiserin huzuruna getirdiler.

Komiser, Mehmet Şekerci'ye bakarak "bir", Ali Gökkaya'ya bakarak "iki", Şakir Efendi'yi şöyle bir süzerek "üç" ve Cafer Efendi'yi dikkatle süzerek "dört, tamam" dedi. Zabıt tutan polis memuruna döndü.

"Yaz bakalım. Kaşgari Dergâhı'na yapılan baskında buradaki camiyle ilgisi olmayan dört kişi tespit edilmiştir. Bunlar, Mehmet Şekerci, Ali Gökkaya... Bu sayı, Toplantılar Kanununun aradığı sayı için yeterlidir. Bu sebeple..."

Kanuna göre, üç kişinin bir araya gelip dinden bahsetmesi yasaktı. Böyle yapanlar, mahkemeye verilip hapse atılıyordu.

Efendi Hazretleri, Toplantı Kanununa muhalefet suçunu işlediğine delil kabul edilen dört kişiye baktı. Boyunlarını bükmüşler yere bakıyorlardı. Kimler, nelere vesile oluyordu.

Ev, mescit ve dergâh içindeki türbelerde arama bitmişti.

Buralar didik didik arandıktan sonra suç âleti ve delili olarak kabul edilenler komiserin huzuruna getirildi. Bunlar birkaç mum ve civardaki bir türbeden çıkarılan sarıklı başlık ve Efendi Hazretlerinin üstatları Seyyid Fehîm Hazretlerinin yadigârı olduğundan hürmet ile bir bohçanın içinde saklanan bir entari ve bir de mühürdü.

Efendi Hazretleri, suç aleti olarak getirilenlere baktı gülümsedi, "La havle..." çekti. Işık kaynağı mum suç aleti kabul edilmişti. Komiser, getirilen eşyaları tek tek inceledi. Mührü incelemesi epey uzun sürdü. Güneş doğru kaldırdı, dikkatle baktı, sonra mührü

Efendi Hazretlerine uzattı.

"Hoca Efendi! Bu mühür nedir? Üzerinde yazı falan yok."

Merak içinde kendisine uzatılan nice hatıra ve esrara sahip mühre baktı, hayret içinde kaldı. Mühürdeki yazılar yok olmuştu. Ama hâlâ uzun zaman toprak içinde kalmasının izleri duruyordu. Mührü kendisine emanet edeni ve mührün asıl sahibini hatırladı. Yazılanların silinmesindeki hikmeti düşündü. Yeni zamanlarda yeni mühürlere mi ihtiyaç vardı? İstanbul'a yeni mührün vurulması gereğinin işareti miydi?

Mührü geri verdi.

"Memur bey. Bize ecdadımızdan kalan bir yadigârdı. Üzerindeki harfler, harf inkılabından sonra silinmişti, suç unsuru olmasın diye..."

Komiser "Ya öyle mi?" diyerek mührü aldı ve diğerlerinin yanına koydu.

Efendi Hazretleri, iftar yapmasına, yakınlarıyla vedalaşmasına izin verilmeden apar topar Sirkeci'deki polis müdüriyetine götürüldü, suç delili kabul edilen, entari, mühür ve mumlarla. Bu esnada elinden Vahîdeddîn Han'ın emaneti mendili hiç bırakmadı. Eğer padişah tuğralı bu mendil mührün yanında bulunsaydı en önemli suç delili kabul edilirdi.

Siyasi Şube Müdürü Selman Bey, üzgündü. Vaka ve hakikati görerek suç delili denen şeylere baktı. Mahcup bir şekilde "Efendi Hazretleri! Safa geldiniz. Masum ve makbul olduğunuza eminim. Kusura bakmayın Ne yapayım ki, Bakanlar Kurulu kararı ile yarın İzmir'e teşrif edeceksiniz" dedi, özür diledi Efendi'ye her türlü yardım ve ikramı yapmaya gönlünü kazanmaya çalıştı.

Menemen hâdisesinden sonra dergâh, polislerce sık sık basılırdı. Kitap, mektup, yazı adına ne varsa didik didik aranırdı. Ancak şeriat emri icabı Efendi Hazretlerinin son derece ihtiyatlı hareket etmesi ve yanında el yazılı hiçbir şey bulundurmaması sebebiyle suç unsuru bir şey bulunamazdı. Bu sefer de bulunamamıştı. Ama ne

olursa olsun İstanbul'dan sürülmesi emredildiği için dışarıdan üç kişinin dergâhta bulunması, birkaç mum suç delili kabul edilmişti. Bütün bu baskınlarda Efendi Hazretleri polislerin vazifelerini yerine getirmelerinde kolaylık gösterirdi.

Selman Bey, Efendi Hazretlerine, kendisinin İstanbul'da barındırılması câiz görülmeyen 24 kişiyle beraber Anadolu'ya gönderilmesi kararlaştırıldığını belirterek "Bu gece burada misafirimizsiniz. İstediğiniz otelde de kalabilirsiniz." dedi. Bu sürgün kararında, o zamanlar İstanbul Emniyet Müdürü olan meşhur Demir'in çok tesiri vardı. Efendi Hazretleri İpek Palas otelinde kalmak istediğini ve Ziyâ Bey'e haber verilmesini, kendisiyle görüştürülmesine izin verilmesini istedi.

Selman Bey, görüştürme ve haber verme kesin şekilde yasak edilmesine rağmen yetkisini kullanarak haber verdi. Ziyâ Bey, Efendi Hazretlerini görünce ağlamaya başladı. Efendi, elini öpmesine müsaade etti. Geride bıraktıklarına sahip çıkmalarını istedi. Konuşmaları sanki bir vasiyetti, daha görüşemeyeceklermiş gibi... Bu, Ziyâ Bey'i hepten yıktı, ayakta duramaz oldu. Efendi, "Hilmi'ye haber vermeyin. Beni İstanbul'da bilsin. Alıp götürdüklerini duyarsa, sabredemez kaçar ve memuriyet hayatını bitirebilir. Ona her zaman destek olun." diyerek sıkı sıkı tembihatta bulundu. Ayrılırken Ziyâ Bey'le helalleşti ve bol bol dua etti. Ziyâ Bey, Efendi Hazretlerinin yanından aklı başından gitmiş olarak ayrıldı, rüyada gibiydi.

Efendi Hazretleri, kaldığı odanın camından otelden ayrılan Ziyâ Bey'e baktı. Gözlerinden akan yaşları o gün elinden hiç ayırmadığı mendille sildi. Efendi Hazretleri ağlıyordu...

Efendi Hazretleri, cumartesiyi pazara bağlayan gece İpek Palas otelinde kaldılar. Pazar günü Ege vapurunun 16 numaralı kamarasında İzmir'e gönderildi. Hiç kimsenin kendisini yolcusu etmesine müsaade edilmedi. Zevcesi Bedriye hanım kendisine refakat ediyordu.

Diğer zevcesi Mâide Hanım, kendi isteği üzerine, Ziyâ Bey tarafından Balıkesir'deki akrabalarının yanına gönderildi.

Hizmetinde bulunan Şâkir Efendi ile hanımı Emine hanıma, Mersin'de; kayınpederi Câfer Efendi'ye de Sinop'ta mecburi ikamete tâbi tutulduğu en geç pazartesi günü İstanbul terk etmeleri gerektiği bildirildi.

Ve Kaşgarî Dergâhı kapatılarak mühürlendi, kapısına kilit vuruldu, dergâh mescidinde ezan okunmaz, namaz kılınmaz oldu, Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması Hakkındaki Kanunun yürürlüğe girmesinden tam on sekiz, Efendi Hazretlerinin bu dergâha şeyh tayin edilmesinden tam 24 sene sonra... Yahudilerin ibadet ve tatil günü cumartesi dergâh polislerce basılmış, Hristiyanların tatil ve ibadet günü Pazar, mühürlenmişti. Ve Efendi Hazretlerinin mukaddes bir emanet gibi sakladığı mührün üzerinden yazılar silinmişti...

Efendi Hazretleri gitmiş, dergâh mühürlenmişti...

19 Eylül 1943 Pazar günü dergâh kapısına vurulan bu mühür, neyi temsil ediyordu? Bu mühür ne zaman, nasıl kalkacaktı? Ayasofya Camisi'den, Dergâhın kapısından, İstanbul'un, bütün Osmanlı mülkünün ve İslâm diyarının üzerinden ve Müslümanların gönüllerinden...

Kilidi kim açacaktı, Ayasofya'nın ve dergâhın kapısındaki, İstanbul'un, bütün Osmanlı mülkünün ve İslâm diyarının, Müslümanların gönül kapısındaki... Anahtar, miftah, açacak ne olacaktı, fâtih, açan kim olacaktı?

Bütün yeryüzünü er meydanı kılma gayretinde olanlar mı? Sahih bilginin önünden engelleri kaldıranlar mı?

Mührü kaldırmak, kilitleri açmak; Efendi Hazretlerine vâris olanlara yakışırdı...

Efendi Hazretleri, Pazartesi günü İzmir'e vâsıl oldular. Bir müddet Meserret otelinde kaldılar. Sonra sevenlerinden Akhisarlı bakkal Rauf efendinin kardeşi Mehmed Efendi'nin evinde kalmaya başladılar.

* * *

Efendi Hazretleri İstanbul'u çok seviyorlardı. Fakat sevk-i ilahî,

onları ömürlerinin son deminde, on iki sene önce olduğu bu sevdikleri şehirden ayırmıştı.

İzmir'de kaldıkları ev devamlı polis gözetimindeydi, bu onu fevkalâde sıkmaktaydı. Gerçi hapse atılmamıştı, yalnızca gözaltında tutmakla yetiniyorlardı. Buna rağmen, çok sıkılıyor ve üzülüyordu. Sevdiği diyardan, sevdiği insanlardan uzaklaştırılmıştı. En fazla da talebesi Hüseyin Hilmi Efendi'yle irtibatının kesilmesine üzülüyordu. Onu göremeden, emaneti tam manasıyla teslim edemeden ölmekten korkuyordu.

Sevenleri mecburi ikametinin İzmir yerine Ankara'da da olabileceğini söylemişlerdi. Bu söz, ona yeniden hayat verdi. Madem ki talebesi Hilmi Efendi İzmir'e gelemiyordu, o zaman kendisi Ankara'ya gitmeli, emaneti teslim etmeliydi.

Efendi Hazretleri Ankara'yı hiç sevmiyordu... ama orada sevdikleri, mutlaka görmesi gereken Hilmi Efendi vardı. Ona destek olabilecek yeğeni Fâruk Bey ve dâmâdı İbrâhim Bey oradaydı.

İbrâhim Bey, Van milletvekili, Fâruk Bey ise Divan-ı Muhâsebat'ta murâkıb muavini idi. İkisi de Ankara'da sözü dinlenen kişilerdi.

Fâruk Bey, her hafta sonu cumadan İzmir'e geliyor, amcası olan Efendi Hazretlerinin yanında kalıyor, sonra Pazartesi günü Ankara'da olacak şekilde dönüyordu.

Efendi Hazretleri Fâruk Bey'e de sıkı sıkıya tembihlemişti İzmir'de bulunduğunun Hüseyin Hilmi Efendi'ye haber verilmemesi için... Ona en ufak bir zarar gelmesini istemiyordu.

Efendi Hazretleri, son gelişinde yeğeni Fâruk Bey'e, "Fâruk! Beni ya götür ya da denize at. Ankara'ya öyle git. Burada dayanacak gücüm kalmadı." diyerek her ne olursa olsun Ankara'ya gitme isteğini dile getirdi. Fâruk Bey, şaşırdı, Efendi Hazretleri Ankara'ya hiç sevmez, yakınından dahi geçmek istemezdi. Bunu her zaman söylerdi. İzmir'de de rahatı fena değildi. Ankara'yı bu kadar ısrarla

istemesindeki sebep neydi? Cesaret edip amcasına da soramadı.

Amcasının sözleri üzerine ne yapacağını şaşıran Fâruk Bey, çaresiz kalarak Efendi Hazretlerinin gönlünü hoş etmek maksadıyla konuştu, "Amcacığım sabredin, inşaallah bu hafta Çarşamba günü oturma izniniz çıkacak" dedi. Efendi Hazretleri "Ama bu son haftam olsun" demesi üzerine. Fâruk Bey, "Evet, inşallah bu son haftanız olacak" diye sözü kuvvetlendi.

"Allahü teâlânın öyle kulları vardır ki, bir şeye yemin etseler, Allahü teâlâ kaderini değiştirip, o şeyi yaratır" hadîs-i şerîfi tecelli etti.

Damatları Van mebusu İbrâhim Arvâs Bey, zamanın Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'nu telefonla arayarak sıkıştırdı. Kayınpederinin Ankara'da oturmasına izin verilmesini ısrarla istedi. Başbakan, "İyi ama, onun silahlı on bin adamı varmış" deyince İbrâhim Bey, sinirinden güldü, "Bu sözlere çocuklar bile güler. Bugüne kadar kanun dışı hiçbir hareketi tespit edilememiş ve seksen yaşına gelmiş, hastalıktan ayakta bile duramayan bir kimsenin mi on bin silahlı adamı olacak? Sizin istihbaratınız zayıf. Abdülhakîm Efendi bu muamelelere dayanamaz, ölür" diye cevap verdi. Şükrü Saraçoğlu, "Zaten biz de onun ölmesini bekliyoruz" deyince, İbrâhim Bey "Bu izin çıkmazsa beni yok bilin" diye rest çekti ve konuyu Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne getirmekle tehdit etti.

Bunun üzerine Hicri Zilkade ayının onuna denk gelen 9 Kasım Pazartesi günü Bakanlar Kurulu, Ankara'da mecburî ikamete tâbi' tutulmasına karar verdi.

10 Kasım Salı Günü, İzmir'den trenle Ankara'ya doğru yola çıkarıldı. Böylece 20 Eylül Pazartesi günü geldiği İzmir'den 10 Kasım Salı günü erken saatte, tam elli gün sonra ayrılmış oldu.

Efendi Hazretleri, rüyada görse inanmazdı Ankara'ya giderken sevineceğini... Nedendir bilinmez, İzmir onu çok sıkmıştı. Ankara'ya giderken seviniyordu, orada sevdikleri vardı. En önemlisi emaneti vermesi, manevi eğitimini tamamlaması gereken Hilmi

Efendi vardı. O Hilmi Efendi ki O'nun en önemli varlık sebeplerinden biriydi. Vaktinin daraldığını hissediyordu, onunla olan işini bir an önce bitirmeliydi, ancak ondan sonra gönül rahatlığıyla bu dünyadan ayrılabilirdi.

Ankara İstasyonuna gece geç vakit ulaştılar. Burada sevdikleri karşıladı. Seyyid Fehîm Hazretlerinin torunu ve Muhammed Masum Efendi'nin oğlu on beş yaşındaki Emin Garbi Arvâs ile ehibbâsından Akhisarlı Rauf Parlakışık... Bir de Hacı Bayram Veli Hazretleri ki Ankara'nın ev sahibiydi, Eyüp Sultan Hazretlerinin İstanbul'un ev sahibi olması gibi...

Karşılayanlar arasında polisler de vardı. İzmir'den gelen polislerden vazifeyi devir alma için orada bulunan... Efendi Hazretlerini ve O'nu görmeye gelenleri her saniye kontrol altında tutmak için...

Elinden tutarak kompartımandan indirdiler, 52 günlük gözaltı, çok yıpratmış, halsiz düşürmüş ve zayıflatmıştı. Eşi Bedriye Hanım, O'nunla beraber değildi, İzmir'den İstanbul'a, akrabalarının yanına dönmek zorunda kalmıştı.

Trenden iner inmez "Beni Hacı Bayram Veli Hazretlerine götürün." dedi. Bir beldeye geldiğinde önce O beldenin büyüğü, ev sahibi ziyaret edilmeliydi. Otomobille götürdüler, "Yandı bu gönlüm/Yandı bu gönlüm/Yanmada derman buldu bu gönlüm." diye feryat eden o büyük zatın türbesi yanına. O zat ki fethin öncüsüydü... İstanbul surlarının kapılarındaki kilitlere anahtarları o yerleştirmiş, çevirme işini talebesi Akşemseddîn'e ve Fatih Sultan Mehmed Han'a bırakmıştı.

Bütün İslâm âlemini çeviren surların kapı kilitlerine de anahtarlar yerleştirilmişti Efendi Hazretleri tarafından, anahtarları, miftahları çevirip kapıları açacak Fatihler de yoldaydı...

Seyyid Abdülhakîm Efendi, Hacı Bayram Velî Hazretlerinin türbesine yirmi dört adım mesafede durdu. O yirmi dört ki... Kelime-i tevhidi meydana getiren harfler yirmi dörttür, bir gün yirmi dört saattir. Selamını buradan verdi, dualarını bu mesafeden okudu. Ziyaretten sonra, türbenin civarında oturan kardeşi Yusuf

Efendi'nin oğlu Seyyid Fâruk Işık'ın evine geldi.

Emniyet, çabuk davranmış, Efendi Hazretlerinden önce gelmişti. Fâruk Bey'in evinin hemen bitişiğindeki tutmuş... evin içindekilerin başka yere taşınmasını sağlamış, aynı gün burasını. badana edip polisleri içine yerleştirmişti. Fâruk Bey'in evine gireni çıkanı tespit etmek, Efendi Hazretlerini kontrol altında tutmak için...

Fâruk Bey'in evi, Hacı Bayram Velî Câmisi'nin alt tarafındaydı. Ahşap iki katlı büyük bir evdi. Câminin yanında bir çıkmaz sokak vardı. Sekiz dokuz adım gittikten sonra yol dönüp ve büsbütün çıkmaz bir yere geliyordu. İşte Fâruk Bey'in oturduğu ev, buradaydı. Çorap deposu sahibi Ali Müsennâ Aytaç'ın eviydi. Üç katlıydı. Orta katta kendi, alt katta bir albay üst katta da Fâruk Bey oturuyordu.

Efendi Hazretleri, iki taraftan koluna girenlerin yardımıyla eve geldi.. Evi dolaştı. Çok sevdiği yeğenin evinde olmak onu rahatlatmıştı.

Yeğenine baktı, uzun uzun seyretti ve tebessüm etti.

"Ya Fâruk... Nerden nereye... Sen küçükken, kimsesizken, ben sana baktım. Şimdi sıra sende, sen de bana bakacaksın."

Fâruk Bey, kıpkırmızı kesildi.

"Aman efendim, o nasıl laf, siz bizim sahibimizsiniz. Size hizmet etmek bizim için en büyür şeref."

Yeğeninin hâline ve sözlerine tebessüm etti. Etrafına baktı.

"Hilmi nerede? Geleceğimizden haberi yok mu?"

Yeğeni telaşla cevap verdi:

"Haberi yok efendim."

"Hemen haberin, gelsin."

"Efendim, şimdi mi, yarın sabah mı? Vakit çok geç oldu da..."

"Hemen şimdi, bir an beklenmesin."

"Peki efendim." diyen Fâruk Bey, yirmi dört yaşlarındaki oğlu

Nevzad'ı Hilmi Efendi'yi getirmeyi gönderdi.

Efendi Hazretlerinin 'Hilmi nerede?" diye sual ettiği saatlerde Hamamönü'ndeki evde, yalnızdı. Günlerdir Efendi Hazretlerinin hasretiyle yanıyordu, çıldıracak hale gelmişti. Baktığı her şey, duyduğu her ses Efendi'yi hatırlatıyordu. Efendi Hazretlerinden hiç bu kadar ayrı kalmamıştı. Menemen Hadisesi'nde tutuklandığında bile... İki ayı geçmişti. Kararını vermişti. İzin aldı aldı, alamadı kaçacaktı İstanbul'a Efendi Hazretlerinin yanına...

Pencereden İstanbul'a doğru bakıyordu, Efendi'nin kokusunu alabilmek, hasretini bir nebze olsun dindirebilmek için... Kapı çalındı. Yukarı katın penceresinden baktı, ev iki katlıydı. Gelen Fâruk Bey'in oğlu Nevzad'dı. Şaşırdı, bu saatte burada ne işi vardı? Birine bir şey mi olmuştu? Gönlüne ilk düşen Efendi Hazretleri oldu. Telaşla aşağı indi. Kapıyı açtı, konuşmasına fırsat vermeden telaşla sordu:

"Hayır olsun Nevzad? Gecenin bu saatinde..."

"Hayır Hilmi abi... Efendi Babam seni çağırır."

Şaşırdı.

"Efendi Baba mı? Yani, Efendi Hazretleri mi?"

"Evet, Hilmi abi."

"Ama nasıl olur? Efendi Hazretleri İstanbul'da değil mi? Ankara'da ne işi var?"

"Vallahi bu gece bize geldi. Üç saat kadar oluyor?"

Hilmi Efendi'nin şaşkınlığı büyüdü. Şu yüce Mevlanın işlerine akıl sır erer değildi... Hasretliği dayanılmaz hale gelip de İstanbul'a kaçmaya karar verdiği gece... Efendi Hazretleri Ankara'ya geliyordu. Bu ne zorlu imtihandı...

"Ankara'ya ne için gelmiş?"

Nevzad, bilmem der gibilerden ellerini kaldırdı.

"Babam size anlatacak Hilmi abi."

"Anlaşıldı senden laf çıkmayacak."

Nevzad, bir şeye karar verdi mi, kararından döndürmek çok zordu. Bu sebeple Hilmi Efendi, fazla üstelemedi. Taksiye binip Efendi Hazretlerine doğru yola koyuldular.

Şoförün yanında oturan Nevzad'a bakan Hilmi Efendi, çocukluğunda geçirdiği büyük rahatsızlığı, Efendi'nin onun iyileşmesi için gayretini hatırladı.

Nevzad, on iki-on üç yaşlarındayken... oturdukları apartman katının balkonunda aşağıya, beton bir zemin üzerine düşmüştü. Koma hâlinde bir hastaneye yetiştirmişlerdi. Ayılmıştı, ancak aklî melekelerini kaybetmişti. İstanbul'a getirmişler. Bütün mütehassıs sinir ve akıl doktorlarına göstermişlerdi. Hemen hepsi ümit göremediklerini söylemişlerdi. Gonos adında bir Rum doktor "erken bunama" teşhisini koymuş ve "şifası yok" hükmünü basmıştı.

Efendi Hazretleri, tekkeye getirmelerini emir buyurmuş. Doktorlar hastaneden çıkarılmasını istememişler ama babası Fâruk Bey, dinlememişti. Bulûğ çağındaki çocuğu, büyük amcası Efendi Hazretlerinin kollarına teslim etmişti. Nevzad tekkede kırk gün kalmıştı. Bu müddet içinde, onu nazarlarından ayırmamışlar. Sadece "Mahzûnum, mahzûnum!" diye içlenerek işi, Allahü teâlâya havale etmişlerdi.

Nevzad dergâhtayken bizzat elleriyle nar soyar ve yedirir, "Bunda cennet sularından bir damla vardır, bir tanesini bile ziyan etmemeli" buyururdu.

Kırk gün sonra Nevzad, hiçbir zaman sahip olmadığı maddî ve manevî bir sıhhate kavuşmuştu.

Hilmi Efendi, önde oturan Nevzad'da kendi halini gördü. "Her ikimiz de Efendi Hazretlerinin merhametinin eseriyiz. Nevzad beden rahatsızlığından Efendi'yle kurtuldu, ben ise hem beden hem de ruh sağlığıma, dünya ve ahiret saadetime O'nunla kavuştum." diye düşündü.

Eve gelişlerinde onları dış kapıda Fâruk Bey karşıladı. Hilmi

Efendi'ye olanı biteni anlattı. Efendi Hazretlerinin emriyle İstanbul, İzmir ve Ankaradakilerin kendisine yaşananları anlatmadığını söyledi.

Bir an önce Efendi Hazretlerini görme isteğiyle yanan Hilmi Efendi, şaşırdı... Ayakta duramadı, kapının yanına çöküp kaldı. Başını iki elinin arasına aldı, ağlamaya başladı.

Hangi yüzle Efendi Hazretlerinin yanına çıkacaktı. Uğruna bütün varlığı kurban Efendisi, iki aydır gözaltındaydı, O'nun haberi yoktu. Bunun mazereti olur muydu? Seven, sevdiğinin hâlinden habersiz kalır mıydı?

Fâruk Bey, omuzlarından tuttu.

"Hilmi, kardeşim. Kendini suçlama. Efendi Hazretleri böyle istedi. Haberin olsaydı belki de istenilmeyen şeyler yaşanacak, askeriyedeki görevin sona erecekti. Efendi'nin sana ihtiyacı var. Gelir gelmez seni sordu, gece yarısı olduğuna aldırmadan seni yanına istedi. Metin ol. Üzüntünü belli etme."

Gözyaşlarını sildi. Kendisini feda edercesine talebesinin dünya ve ahiret saadetini düşünen hocasının hakkını nasıl ödeyecek, bu nimete nasıl şükredecekti? Bu mümkün müydü?

Efendi Hazretlerine kavuşma heyecanından ve O'nun halinden haberdar olmayışı mahcubiyetinden ayakları tutmaz olmuştu. Fâruk Bey, koluna girdi, "Hilmi kardeşim, lütfen metin ol, Efendi Baba, hasta ve çok yorgun, sizin desteğinize ihtiyacı var." dedi. Efendi'nin kaldığı odanın kapısına getirdi. Kapıyı açarken kulağına eğildi "Ne olur Hilmi kardeşim, metin ol, üzüntünü gizle, sizi çok seviyor. Varlığınız O'nun rahatlatacak inşallah." dedi. Ayaklarını sürükleyerek içeri girdi. Girmesiyle birlikte de suçlu bakışlarla Efendi'yi aradı.

Salonda soba yanıyordu.. Sobanın karşı tarafında sandalyeler diziliydi gelen misafirler otursun diye. Efendi Hazretlerinin koltuğunu aradı bu sandalyeler arasında göremedi. Masretten kavrulmuş gönül, ışığı azalmış endişeli gözlerle uğruna can feda hocasını aradı. Gördü ve gönlüne güneş doğdu, bütün üzüntüleri bir

anda yok oldu, susuzluğu gitti, sanki Cennet'e doğru kanatlandı.

Sobanın hemen yanındaki yer yatağında yatıyordu. Koşmak istedi, koşamadı. Titreyen ayaklarla yürüdü, Fâruk Bey'den aldığı destekle.

Nur yüzünde Cennet penceresi olan gözleri kapalıydı. Yanına yaklaştığında gözlerini açtılar, karşısında Hilmi Efendi'yi görünce yüzü çok tatlı bir tebessümle aydınlandı, Cennet ırmaklarının şırıltısında "Hilmi, geldin mi?" dediler.

Bir babanın çok sevdiği oğluna, bir hocanın gözünün nuru talebesine, yükü çok olanın müsahibine naz etmesi gibi çok zayıf bir sesle konuştular:

"Bak! Ben ne oldum?"

Baktı, yüreği parça parça oldu. Efendi Hazretleri çok değişmişti. İstanbul'da, son gördüğünde topluydu. Şimdiyse bir deri, bir kemik kalmıştı.

Dayanamadı, "Affedin Efendim!" diyerek atıldı, damarları Arvâs'ın gür çayları gibi iyice belli olmuş sağ elini yakaladı ve hasret gözyaşlarıyla ıslatarak öptü. El öpülmesine müsaade etmeyen Efendi bu sefer, karşı koymadı. O mübarek ele değen dudaklardan gönlüne, bütün bedenine Kevser şerbeti yayıldı, anlatılmaz lezzetlerde...

Suçlu bir şekilde boyun büktü.

"Hakkınızı helal edin Efendim. Zor günlerinizde yanınızda bulanamadım, gelemedim."

Tebessüm ettiler, duyulur-duyulmaz bir sesle hitap ettiler:

"Üzülme. Haberin olmasın diye ben söyledim. Sen gelemedin ama bak ben geldim."

"Ben geldim." sözlerinin ağırlığı, hücre hücre bütün bedenini çökertti, gönlünü mengeneye sıkışmış gibi titretti. Bu gelişlerin şükrünü nasıl eda edecekti? Bu geliş yükünün altından nasıl kalkacaktı? Efendi Hazretleri, o hasta halinde yükünü daha da

fazlalaştıran latifeyle karışık sözlerine devam ettiler:

"Hilmi, evladım... Sen nasıl talebesin ki... Beni dört yıllık bir yolculuktan sonra İstanbul'a getirtmen yetmedi... Şimdi de bu ihtiyar halimde buralara, hiç sevmediğim Ankara'ya, getirttin. Sendeki bu çekim gücü, nereden gelir?"

Hilmi Efendi, kıpkırmızı kesildi, bu sözleri duyan oldu mu endişesiyle sağına-soluna baktı, yakınlarındaki kimselerin olmadığını görünce gönlü rahatladı. Birbirlerine olan hukukunu iyi bilen Fâruk Bey, hoca ile talebesine baş başa bırakmıştı.

Bir şey diyemedi, diyecek hâli kalmamıştı, sözlerin tartıya gelmez ağırlığı karşısında. Efendi Hazretleri git gide zayıflayan bir sesle konuştular:

"Her gün gel, beni boş bırakma, seninle olmak beni rahatlatıyor, Efendimiz aleyhisselamın Hazreti Ebu Bekir'in yanında rahatlaması gibi. Yarın bir yerden İstanbul'a, Ziyâ Bey'in evine telefon et! Ziyâ beyi bul, benden selâm söyle, hâli ve sıhhatinin nasıl olduğunu sor."

"Peki efendim." dedi. Efendi'nin sözlerinin devam etmesini bekledi. Ama ses yoktu. Gözleri kapanmış, hafif hafif nefes alıyordu. Mübarek onca yol yorgunluğuna rağmen... talebesi Hilmi Efendi'yi görmeyince uyumamak için direnmişti. Gördükten sonra rahatlamış ve uykuya dalmıştı. Battaniyeyi üzerine güzelce çekti. Uyanık iken yüzüne bakamadığı Efendisini doya doya seyretti.

"Uyudu mu?"

Sese döndü, Fâruk Bey'di. "Evet, uyudu, efendim. Çok yorulmuş." cevabını verdi, Efendi'nin Ziyâ Bey'e telefonla ilgili isteğini söyledi. "Bizim komşuda var. Vecihi Bey kendisiyle iyi görüşür. Yarın gelince söyleriz. Oradan ararsın." dedi.

Ertesi gün Efendi Hazretlerinin yanına geçmezden önce Fâruk Bey'in kardeşi Vecihi Bey'i buldu, durumu anlattı. Hemen yakındaki eve gittiler, telefon için izin aldılar. Ziyâ Bey'in evinde telefon vardı, her an fabrikayla irtibatta olması gerektiğinden...

Hilmi Efendi, santrale telefon numarasını verdi, fazla beklemeden bağladılar. Telefonun öteki ucundaki Beybabası Ziyâ Beydi. Selam ve hâl hatırdan sonra "Efendim, Efendi Hazretleri Ankara'da Fâruk Bey'in evinde. Akşam yanlarındaydım, bu telefon konuşmasından sonra da huzurlarıyla müşerref olacağım. Dünkü görüşmemizde sizi aramamı emrettiler, hâlinizi merak ediyorlar, size çok dua ediyorlar, kendisini merak etmemenizi söylüyorlar ve hakkınızı helal etmenizi istiyorlar." dedi.

Hakkınızı "helal etmenizi istiyorlar." deyince Ziyâ bey, telefonda ağlamaya başladı. "Elhamdülillah, onların duası sayesinde çok rahatız, çok iyiyim. Dualarını bekler, ellerinden öperim. Onlardan başka hiçbir düşüncem, üzüntüm yok. Varsa hakkımı helal ettim. Efendi Hazretlerinin üzerimizdeki hakkın hesaba gelmez. Ne yapsak ödeyemeyiz. Dünya ve ahiret saadetimizi O'na borçluyuz. 'hak helal talebimizi' lütfen kendisine iletin" dedi.

Ziyâ Bey'in sözleri, Hilmi Efendi'yi de ağlattı. Demek ki o da benzer duygular içindeydi. Gözyaşlarını sildikten sonra, kendisine bekleyen Efendi Hazretlerinin yanına gitmek için Fâruk Bey'in evine geçti. Efendi Hazretlerini yine sobanın yanına serilmiş yer yatağının içinde yatarken buldu. Hilmi Efendi'yi görünce yüzü aydınlandı. Rahat konuşabilmek için sırt kısmına yastık koydurdu, yarı oturur şekle geldi.

"Geldin mi Hilmi? Gelişine çok sevindim. İnşallah vazifene mâni olmuyordur. Ziyâ Bey'le görüştün mü?" dedi.

Hilmi Efendi, görevine mâni olmadığını, izin aldığını açıkladı Ziyâ Bey'le görüşmelerini anlattı, Ziyâ Bey'in dua ve hak talebini söyledi.

Ziyâ Bey'in iyi haberlerini alınca çok sevindi.

"Elhamdülillah. Benim yüzümden ona bir sıkıntı gelecek diye çok üzülüyordum. Durumlarının iyi olmasına sevindim."

Gözlerini yumdu, bir an öyle kaldı, kim bilir hangi mesafeler aştı ve bu kanatlanış gönülden dile geldi.

"Dua ve helallik istedi ha? Onu ve sevdiklerini hiçbir duamda unutmuyorum. Ne yapsam, ne kadar dua etsem onun iyiliklerine

karşılık vermiş olamam. Hakkımı da daha onu ilk gördüğümde helal ettim."

Efendi Hazretleri, önceki geceye nazaran daha iyi gözüküyordu ama hâlâ uzun ve yorucu seyahatin halsizliği, İstanbul'dan ayrılmanın üzüntüsü, ihtiyarlık ve hastalık bütün acılığıyla üzerinde gözüküyordu. Ankara'ya gelmek, Hilmi Efendi'ye kavuşmak canına can katmıştı... Ama beden zayıftı, yorgundu, hastaydı...

Yatağının yanında diz üstü oturan Hilmi Efendi'yi "Yanıma, yatağın içine gel." diyerek çağırdı. Gelince Hilmi Efendi'nin elini tutup, belinin üzerine koydu. "Ne buluyorsun?" diye sordu. Çok zayıflamıştı. "Efendim bir deri kemik, hiç et kalmamış" deyince hafifçe güldü "Elhamdülillah, tam âhirete gidilecek hâl. Dünyadan bir şey götürmüyoruz" buyurdu.

Hilmi Efendi, hocasının her sözüne hayrandı. Ama bir sözü vardı ki, "keşke böyle söylemese" derdi. "Ben aranızda misafirim. Ben gidince beni çok ararsınız" sözü onu çok üzerdi.

Şimdi yatağının içinde dizi dibinde durduğu hocası her haliyle 'Ben aranızda misafirim." diyordu.

Talebesinin beli üzerindeki elini tutan Efendi Hazretleri, sıktı, ama sıkışı hafifçeydi.

"Ya Hilmi oğlum. Artık aranızda misafirim. Bu misafirliğim de çok kısa sürecek gibi. Seninle bitirmemiz gereken işimiz var. Sen İstanbul'a gelemeyince... Nasıl yapacağız diye düşünüyordum. Ama fazla düşünmemize meydan bırakmadılar. Kolumuzdan tutup bizi buraya getirdiler hem de polis nezaretinde... Yarım kalan işimizi tamamlamamız, emaneti teslim etmemiz için..."

Hilmi Efendi, büyük bir şaşkınlık içindeydi. Efendi, yarım kalan işin tamamlanmasından, emanetin teslim edilmesinden bahsediyordu. Yıllar önce, Efendi Hazretlerini tanıdığı ilk günlerde... Ziyâ Bey'in söyledikleri aklına geldi. Gelmesiyle de ateşe atılmış gibi oldu. Bir şeyler söylemek istedi, ama söyleyemedi. Bu sırada Efendi Hazretlerinin suali geldi:

"Hilmi! Beyazıd Camisi'nde beni ilk gördüğünden... Sana Rabıta

Risalesi verişimin üzerinden kaç sene geçti."

Hiç tereddüt etmeden cevap verdi:

"Tamı tamamına on dört yıl efendim. Sizi ilk gördüğümde 1929 yılının Kasım ayıydı. Bu on dört yılın da yedi yılı İstanbul'da, yedi yılı Ankara'da geçti."

Efendi Hazretleri hafifçe başını salladılar.

"1929'un Kasımından 1943'ün Kasımına ha... Şu Kasım ayı, ne esrarlı ay... Yaz günleri bitip kış günleri başlıyor. Kasım, taksim eden demek. Sana düşen taksim hep bu ayda başlıyor. Geçen seneler tam on dört seneydi değil mi?"

"Evet, efendim."

"Ya... On dört senede çıktın. İnmek için bir on dört senemiz daha yok, ama Rabbim dilerse bir senede kavuşulanlara bir günde de kavuşulur. İnşallah on dört günümüz olur. Hele biz yola çıkalım, inişe başlayalım. İnşallah on dört günü tamamlamak kısmet olur. Çıkış yokuştur, zordur, iniş ise kendini bırakıştır, kolaydır."

Efendi Hazretleri, yorganın altından sağ elini çıkardı ve uzattı.

"Haydi, bismillah diyerek başlayalım. Tut elimi, sık sıkabildiğince..."

* * *

Bugün on dördüncü günüydü, Efendi Hazretleriyle on dört yıla bedel on dört günlük derse başlamalarının... Her derste anlatılmaz, dile gelmez sırlara vakıf olmuş, omuzlarına bütün insanların, bütün canlıların yükünün bindiğini hissetmişti. Bu düşünceyle dehşete düşmüş... Efendi Hazretlerine "Ne olur efendim, ben bundan affedin. Ben bu yükü taşıyamam." demişti.

Bu sözler üzerine Efendi Hazretleri, celallenmiş ve "Sen bizi kendi aklımızla iş yaptığımızı zannedersin. On dört yıldır her türlü tehlikeye karşı boşuna mı çalıştık?" demişti. Bu hâl, karşısında bir şey diyememiş, boyun bükmüştü.

İşte şimdi, on dördüncü ders almak üzere Fâruk Bey'in evine

girmek üzereydi. Gözleri hemen yan tarafta polislerin bulunduğu yere baktı. Oradaydılar. İçinden onların halini, hatırını sormak geldi, fayda ve zararını düşündü vazgeçti.

Polisler, Efendi Hazretlerinin yanına gelenleri kontrol ediyorlardı. Ziyaretçiler geldiğinde herkes karşıya, Efendi'nin yatağının karşısında bulunan sandalyelere otururdu. Efendi, Hilmi Efendi'yi yanına, yatağına oturturdu.

Efendi Hazretlerine misafir gelmesi yasaktı. Polis yasak etmişti. Evin yanında bir de polis kulübesi koymuşlardı, gelenleri tespit etsinler diye. Polis, kulübenin penceresinden görüyor, gidip gelenleri tespit ediyor, yazıyordu. Bütün bunları bilmesine rağmen Hilmi Efendi, subay elbisesiyle geliyordu.

Buradaki polislerin başındaki komiser siyasi şubeden Naci Uluer idi. Bir ara Fâruk Bey'in yanına gelerek, "Ben sizi takip için buradayım. Vazifem budur. Ama size hürmetim çok. Ben babasız büyüdüm, benden size zarar gelmez." demişti.

Hilmi Efendi, polis falan dinlemiyordu, "Ne yazarlarsa yazsınlar" diyordu. Her akşam gidiyordu, Efendi Hazretleri emrettiği için... Allahü teâlâ muhafaza ediyordu. On dört gün geçmiş, istenmeyen bir şey yaşanmamıştı.

Efendi Hazretlerinin akrabaları da geliyordu. Milletvekili olan damadı İbrâhim Arvâs Bey, kardeşlerinin çocukları... Seyyidlerden gelenler de vardı. Seyyid Fehîm Hazretlerinin oğlu Mehmed Ma'sum Efendi'nin oğlu vardı, Emin Garbi... On beş yaşındaydı. Her gün ordaydı.

Hilmi Efendi, genelde yatsıya kadar Efendi Hazretlerinin yanında kalıyordu. Efendi Hazretleri, onu yatağının içine oturtur, dersleri burada verirdi.

Yatacağı zaman Fâruk Bey ile Hilmi Efendi kollarına girerek, içeride yatak odasına götürüyorlardı. Karyolaya yatırdıktan sonra "Hilmi! Üstümü iyice ört, yoganın ucunu sıkıştır, açılmasın. Kul euzüleri üç kere yüksek sesle okuyup üfle, sonra gidebilirsin!"

buyuruyordu. Hilmi Efendi söylenenleri yapıyor, Efendi Hazretlerinin gözlerinin kapandığını, uyumak üzere olduğunu gördükten sonra çekiliyordu. Bu, Fâruk Bey'in evinde kalmaya başlamasından beri her gece tekrarlanmıştı.

Hilmi Efendi, her akşam olduğu gibi sobanın yandığı odaya girdi. Sırtının arkasına yastık konan Efendi Hazretleri, yarı oturur vaziyette yatağın içindeydi. Geleni görünce neşelendi.

"Geldin mi Hilmi? Allahü teâlâya hamd olsun. Bize on dördüncü derse ulaşmayı nasip etti, inşallah tamamlamayı da nasip eder. Hele otur yanına bakalım."

Selam vererek yanına oturduktan sonra, hâl hatır, gündüz yaptıkları işlerden, savaşın nasıl gittiğinden sordular. Sonra odadakilerin hepsini çıkardılar. Elini tutturdular, gözlerini kapadılar, çok uzun müddet bu vaziyette kaldılar. Gözlerine açtılar, çok yorgun görünüyorlardı. Gülümsediler.

"Elhamdülillah. İhsanı sonsuz olan Allahü teâlâ nasip etti. On dördüncü dersi de tamamladık. Kalbimde ne varsa senin kalbine akıttım."

Efendi Hazretlerin "Kalbimde ne varsa senin kalbine akıttım." sözlerinden sonra hâli anlatılmaz şekilde değişti. Bütün kâinatın küçüldüğünü, tek bir nokta gibi olduğunu, kalbine sığdığını gördü. Bu görüşle birlikte, içindeki adımlar tamamen durdu. Küçüklüğünden beri içinde durmayan adımlar... Efendi Hazretleri tarafından talebeliğe kabul edilince yavaşlamış, şimdiyse tamamen durmuştu.

Biraz nefeslenen Efendi Hazretleri, "İçindeki adımlar tamamen durdu değil mi?" diye sual etti.

Titredi, yalnızca "evet" diyebildi.

Efendi, konuşmasına devam etti:

"Bu işinin tamam olduğunu, bizden alabileceğini aldığını gösterir. On dördü on dörde ekledik. Yirmi sekize tamamladık. Yirmi sekiz kemâlattır. Kur'an-ı Kerimde isimleri geçen peygamberler yirmi sekiz tane... Kâinatın her zerresine işlemiş

İslâm harfleri de yirmi sekiz... Çıkıştaki on dört harf, şemsiye harfleridir. Nasıl güneş doğunca yıldızlar gözükmezse, şemsiye harflerinde de lam-ı tarif gözükmez, çıkışta gönül tamamen Hakka karşıdır, mahluklar fark edilmez. İniş harfleriyse kameri harflerdir. Ay çıktığında nasıl yıldızlar kaybolmazsa, iniş sırasında da mahluklar tekrar gözükmeye başlar. Yoruldum. Teslim edilecek emanetim, daha söylenecek sözlerim var. Kudreti sonsuz yüce Rabbim yarın akşam görüşmeyi nasip ederse bunları yerine getiririm. Eğer görüşemezsek son sözüm olarak şunu kabul et: 'Benden aldıklarını, öğrendiklerini insanlara ulaştır.. Bunu Silsile-i aliye büyüklerinin sana vermiş olduğu vazife bil.' Haydi şimdi beni yatağıma götürün."

Duyduklarının şaşkınlığındaki Hilmi Efendi, bir kişi gelmesi için seslendi, kendisi de Efendi'nin koltuk altlarından tutup kaldırmak için eğildi.

On sekiz saat sonra yine Efendi Hazretlerinin kaldığı odanın kapısındaydı. O'ndan ayrıldıktan sonra gözünü kırpmamıştı. Dün yaşadıklarının ve Efendi Hazretlerinden duyduklarının tesirindeydi. O saatten bu yana kâinat bir parçası olmuştu.

Kapıyı açtı, 'medet, himmet' dercesine Efendi Hazretlerine baktı. Uyuyordu. Başında, Fâruk Bey vardı. "Bu sabahtan beri kendinde değil." dedi. Hilmi Efendi, yatağın yanına oturdu, kendisine gelmesi, emaneti teslim etmesi ve son sözlerini söylemesi ümidiyle... Bütün gece başından ayrılmadı. Uyur-uyanık arası başında durdu. Ama Efendi Hazretleri kendine gelmedi. Sabahleyin mesaiye gitti, aklı ve gönlünü Efendi'nin yanında bırakarak.

Akşam, mesainin bitmesini beklemeden izin aldı ve Fâruk Bey'in evine, Efendi Hazretlerinin yanına koştu. Hâlâ kendinde değildi. Akşam namazı sonrasıydı. İki gecenin yorgunluğu ve uykusuzluğuyla bir ara içi geçer gibi olmuştu. Bir ses duyar gibi oldu. Gözlerini açtı, seslenen Efendi Hazretleriydi.

Yanına yaklaştı.

"Buyurun Efendim."

Gözleri yarı kapalı ağır ağır konuştu:

"Üstadım Seyyid Fehîm Hazretlerinin gönlüme akıttıklarını gönlüne akıttım. Benden alacakların bitti. Günümüzün fen

ilimlerini okudun. Dinimizin zahiri ilimlerini oğlum Ahmet Mekki'den okursun.

Zamanı geldiğini anladığında bizden duyduklarını, oku dediğimiz kitaplarda okuduklarını insanlara ulaştır. Bir an tereddüt etme.

'Fitne yayıldığı zaman, hakikati, doğruyu bilen bir kimse başkalarına bildirsin. İmkanı olduğu halde bildirmezse Allahü teâlânın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun' hadis-i şerifini unutma. Bugüne kadar, kavuştuğun nimetlere şükretmek için elinden gelen gayreti gösterdin. Bundan sonra çok daha fazlasını yapmalısın. Artık hayatında biz olmayacağız. Allahü teâlâ 'Nimetlerime şükrederseniz arttırırım.' buyuruyor. İnşallah ölünceye kadar üzerindeki nimetler çoğalmaya devam eder.

Hayattayken cennet bahçesine girersin inşaallah... Bu, insanların dünya ve ahirette mesut, saadet-i ebediye kavuşmalarına vesile olacağının işareti olur inşaallah. Kıyamete kadar okunacak ve bundan sonra benzeri yazılamayacak bir kitap yazacağın ümidindeyim. İsmi de 'Seadet-i Ebediyye' olur inşaallah."

Yorulmuştu, nefeslendi. Efendi'nin söyledikleriyle tahammülü çok güç bir yük altına girdiğini anlayan Hilmi Efendi, "Efendim, bu söylediklerini yapmak bizim ne haddimize." düşüncesiyle ağzını açmak istediğinde Efendi Hazretleri tekrar konuşmaya başladı:

"Yük taşıyacak olana verilir. On dört sene seninle niçin uğraştığımızı sanırsın? Bundan sonra nimetlere şükretme zamanıdır.

Eyüp Sultan Hazretlerinin İstanbul'a... Ecdamızın Bağdat'tan ayrılması ve o anda Osman Gazi'nin doğması... Osmanlı'nın yaptığı iş, bizim İstanbul'a göçümüz hep ehl-i sünnetin yayılması içindi. Sen de bu mübarek işi yapanların devamısınız. Bu hizmetleri inşallah İstanbul'da yürütürsünüz. Niçin İstanbul? Yeniden fetih, uyanış, inşaallah buradan başlayacak ümidindeyiz."

Zayıf elini pijamasının cebine götürdü. Zorlanarak bir şey çıkardı, Hilmi Efendi'ye uzattı.

"Bu, Sultan Vahîdeddîn Han'ın emanetidir. Hırka-i şerife sürülmüştür.

Vahîdeddîn Han, 'Öyle zannederim ki Osmanlı'nın ecdat yadigârı toprakları terk ve Topkapı'da Kur'an-ı Kerimin aralıksız okunmasına son verilme günleri yakındır. Bu mendili Osmanlı hanedanını ve bu hanedanın yaptığı vazifeyi temsilen size emanet ediyorum. Siz münasip gördüğünüze, o da sonrakine emanet eder.' diyerek bana vermişti, ben de sana emanet ediyorum."

Hilmi Efendi, uzatılan mendile büyülenmiş gibi bakıyordu. Efendi'nin uzattığı mendili almaya cesaret edemedi.

Efendi Hazretlerinin "Haydi, al evladım. Bu emanetin icabını yapacağından zerrece şüphem yok." İkazıyla mendili aldı, sanki erime sıcaklığındaki bir demiri tutmuş oldu. Avucunu yakan mendili cebine koymak istedi, başaramadı, mendil sanki derisine yapışmıştı.

Şaşkınlık içinde Efendi'ye baktı. Gözleri yarı kapalıydı, dalgın duruyordu... Bir müddet sonra gözlerini açtı. "Arş-ı âlâyı gördüm, ne güzel, ne güzel. Aklım başımda, şuurum yerinde, öyle konuşuyorum." dedi, sonra gözlerini yine kapadı. Hilmi Efendi, söylenilenlerin ve elini yakan mendilin şaşkınlığındaydı.

Epey zaman sonra Efendi Hazretleri tekrar gözünü açtı.

"Hilmi. Bir daha ya görüşürüz ya görüşemeyiz. Ben hakkımı helal ettim. Sen de et."

Görüşmeyiz sözü hançer oldu, yüreğine saplandı. Telaşla "Varsa hakkımı helal ettim." dedi, bir deri bir kemik kalmış mübarek elini öptü, o eli gözyaşlarıyla ıslattı.

Belli-belirsiz sesle, "Deden İbrâhim Pehlivanın gördüğü rüyayı ve Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin ona söylediklerini annenden öğren. Ona göre çalış. Beni yatağıma götürün."

Fâruk Bey'i, çağırdı, Efendi'ye yatağına götürdüler. "Duaları okuyup çıkabilirsin." dedi. "Bir daha ya görüşürüz ya görüşemeyiz." sözleri gönlüne pare pare eylemişti. Gözyaşları içinde üç

kulhüvallâhü ve kûl eûzüleri okudu, üfledi. Baktı, gözlerini kapanmıştı. Uyumuştu. mübarek. Müsaade isteyip ayrıldı, eve giderken aklında hep Efendi Hazretlerinin sözleri vardı. Bütün kâinatın yükünün omuzlarına bindiğini hissediyordu. "Deden İbrâhim Pehlivanın gördüğü rüyayı ve Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin ona söylediklerini annenden öğren. Ona göre çalış." sözleri aklından çıkmıyordu. Doğduğunda vefat emiş dedesi nasıl bir rüya görmüş, büyük evliya ve mürşid-i kâmil Abdülfettâh-i Akrî Hazretleri ona ne söylemişti?

İçinde Efendi Hazretlerini, canı tende iken göremeyeceğine dair bir his vardı. Efendisiz bir dünya aklına gelince çıldıracak gibi oluyordu.

27 Kasım 1943 Cumartesi sabahı, Ankara'nın puslu, hüzünlü bir güne başladığını haber veriyordu. O gün, Efendi Hazretlerinin yanına erken gitmeyi düşünüyordu.

Bu düşünceler içindeyken kapının zili çaldı, üst kattan baktı. Geleni görmesiyle birlikte "Vah, Efendi, bizi öksüz koydun." diyerek olduğu yere çöktü, annesini kaybeden küçük çocuk gibi içli içli ağlamaya başladı. Gelen Nevzad'dı. Efendi'nin Ankara'ya gelişini o haber vermişti, fani âlemi terk edişini, dünyayı, sevenlerini öksüz bırakışını da o haber veriyordu.

Kulakları uğulduyor, bir şey görmüyordu. El yardımıyla mutfağa gitti, yüzüne su çarptı. Biraz kendisine gelir oldu. O an, Hazreti Ömer gibi kılıcı eline alıp "Kim Efendi Hazretleri öldü derse, kellesini koparırım." diyesi geldi. Sonra Hazret-i Ebubekir'in "Kim Muhammed aleyhisselama tapıyorsa bilsin ki o öldü, kim Allahü teâlâya tapıyorsa bilsin ki o bakidir, O'na ölüm yoktur." sözlerini hatırladı, kendine geldi... Hüznünü bastırmaya çalışarak aşağı indi ve kapıyı açtı.

Selam veren ve selamı alınan Nevzad, Hilmi Efendi'nin gözü yaşlı halini görünce başka bir şey demedi, yalnızca başını aşağı doğru eğdi. Bekleyen taksinin kapısını açtı.

Mürşid-i kâmil, silsilei aliyyenin en kuvvetli halkalarından Seyyid Abdülhakîm Efendi... Ankara'ya ancak on sekiz gün dayanabilmişti. 1362 Zilkadesinin yirmi dokuzuncu ve 1943 Kasım

ayının yirmi yedinci günü, cumartesi günü, güneş doğmazdan on sekiz dakika evvel, tulu vaktinde, ezani saat on ikide ve zevâlî saat yedi buçukta... Ebedi ve ezeli Sevgiliye ve O'nu sevenlere, O'nun sevdiklerine kavuştular.

Hicri 1281'de Başkale'de başlayan cismani hayatı Hicri 1362'de Ankara'da son bulmuştu. 18 Eylül'de başlayan gözaltı zulmü, 27 Kasım'da ebedi olarak sona ermişti. 19 Eylül'de başlayan İstanbul ve sevdiklerinden ayrılığı yetmiş gün sonra nihayete ermiş, kendinden önce giden sevdiklerine bir daha ayrılmamak üzere kavuşmuştu.

Vefatları esnâsında yeğeni Rüchan Işık ayaklarını uğuyordu. Son sözleri "Allah!" oldu. Vefat ettiği gece Bolu ile Ankara arasında vuku bulan zelzele, Ankara'da da hafif bir şekilde hissedildi. Efendi Hazretleri, son zamanlarında çok sıkıntıya maruz kalmıştı. Zulüm içinde ve gurbette vefat edenler şehit olacağı için, gönül sultanları, bu makama da kavuştuğunu beyan ettiler.

Efendi'nin ölümü sebebiyle rüyada gibi yürüyen Hilmi Efendi, "İyi ki vefatı anında yanında yoktum. Dayanamazdım..." düşüncesiyle teselli arıyordu. Hilmi Efendi'nin gelmesiyle cenaze hazırlıkları için harekete geçildi.

Mübarek cesedini battaniyeye sardılar, bir otomobilin arkasında koyarak Fâruk Bey'in evinden dâmâdı İbrâhim Bey'in Keçiören'deki evine götürdüler. Burada bahçede gasl, techiz ve tekfin edildi.

Kefenlendikten sonra içlerinde Efendi Hazretlerinin ölümünden en fazla etkilenen Hilmi Efendi'ye, "Efendi Hazretlerinin yüzünü açalım mı, bakmak ister misin?" diye sual ettiler. Hilmi Efendi gözyaşları içinde "Ben sağlığında bile Efendi Hazretlerinin yüzünü bakamazdım, şimdi hiç bakamam." dediler ve bakamadılar.

Namazı da gasl, teçhiz ve tekfin vazifelerinin yapıldığı evin bahçesinde edâ edildi. Kendilerini, Âhi Yakub Câmisi'nin imamı Beypazarlı Mehmed Efendi yıkadı. Mehmed Efendi albino olduğu için Beyaz Hoca diye anılırdı.

Cenazeyi İstanbul'a nakletmek için resmî makamlara müracaat

olundu. Şehir dışına çıkarıldığında tahnit, ilaçlama mecburiyeti bulunduğundan mümkün olmadı. Cenazeleri asrî mezarlığa defnetmek mecburiydi. Asrî mezarlıkta da Müslümanlarla gayrimüslimler karışık defnediliyordu. Efendi Hazretleri hayatta olsa, bunu hiç arzu etmeyeceğinden çare aradılar.

Akrabalarından bir kısmı cenazeyi Kırşehir'de götürüp, orada bazı yakınlarının arasında defnetmeyi düşündü. Yeğeni Fâruk Bey, izinsiz Ankara dışına çıkarmanın bir fitneye sebebiyet verebileceğinden korkuyordu.

İçerde bu tartışmalar yapılırken evin ahşap kapısı çalındı. Kapıda kim olduğu, nereden geldiği belli olmayan ak sakallı bir adam "Abdülhakîm Efendi'yi defin etmek için yer arıyorsunuz galiba?" diye sual etti. Şaşkınlık için "Evet" cevabını verdiler.

Meçhul kişi, "Ankara civarında Bağlum isimli bir köy vardır. Oraya götürünüz, kendilerine uygun yer orasıdır," dedikten sonra dönüp, gitti. "Kimsin, nesin?" diye sormak için arkasından koştularsa da, sanki sır oldu ve ortadan kayboldu.

Damatları İbrâhim Bey, Ankara'nın kuzeyinde ve Keçiören'e en yakın mesafedeki Bağlum nahiyesine defnedilmesi için gerekli hazırlıkları yaptı.

Keçiören'den Bağlum'a götürmek için tabutu otomobile koydular. Akşam ezanı henüz okunmuştu. Çok hafifçe yağmur yağıyordu.

İbrâhim Arvâs bey, Van milletvekiliydi. Hilmi Efendi'yi tabutun yanına oturttu. "Sen subaysın, jandarmalar seni görünce sual sormazlar, bir şeye karışmazlar." dedi. Hocasıyla vapur ve tramvaylarda birlikte yaptıkları yolculukları hatırladı, yüreği dağlandı. Yine birlikte yolculuk yapıyorlardı, ama Efendi Hazretlerinin mübarek vücudu tabutta, ruhuysa Arş-ı aladaydı.

Hayattayken yaptıkları yolculukta Efendi Hazretleri anlatıyor, o dinliyordu. Şimdiyse o okuyor, Efendi Hazretleri dinliyordu hem de ta Arştan...

Hilmi Efendi, Efendi Hazretlerinin tabutu başında ruhuna

okuya okuya Keçiören'den Bağlum'a geldiler.

Bağlum Kabristanına geldiklerinde inanılmaz bir şey oldu. Keçiören'den on iki kişi olarak yola çıkmışlardı. Kabristanda cenaze namazı için saf bağladıklarından beş yüze yakın insan görüldü. Ne zaman haber almışlar, ne zaman nereden gelmişlerdi. Cenaze namazı ikinci defa kılındı.. Keçiören'de de kılınmıştı

Efendi Hazretlerini kabre koydular. Efendi Hazretleri İstanbul'u çok severlerdi. "İslâmiyet'in yaşandığı yerdir. Dünyanın tapusunu verseler, İstanbul'daki bir kulübeye değişmem" buyururlardı. Yakın zamanda, İkinci Cihan Harbinin Türkiye'ye de tehdit ettiği günlerde, Hicaz'da yaşayan akrabaları kendisini sürekli kalmak üzere Hicaz'a davet ettiler. "Yaşanacak yer Türkiye'dir, esasen orada olsaydım buraya gelmekliğim icap ederdi" diyerek kabul etmemiş ve O'nu dört yıllık hicret sonrası İstanbul'a getiren "Öğrenmek istiyorum, kavuşmak istiyorum." feryadına işaret etmişti.

Sık sık "İyiliğin de, kötülüğün de en kâmil şekli İstanbul'dadır. İyi veya kötü kim ne olmak isterse, İstanbul'a gelsin" buyururdu. Hatta İstanbul'da Bağlarbaşı'nda, Şeyh Abdülfettâh-i Akrî Hazretlerinin yanına defnedilmelerini vasiyet etmişler, bir de tabut hazırlamışlardı.

Ama nasipten gayrisi gerçekleşmiyordu. İstanbul'dan çok farklı manaya sahip Ankara'da vefat etmiş, onun bir beldesinde Bağlum'da defnediliyordu.

Cennet misali bağlarla çevrili, Bağlum... Arvâs ve Şemdinli'nin İstanbul ile bağı oluyordu.

Bağlum mescidinin kapısı yanında, seyyid Burhâneddîn Mûşî Hazretlerinin kabri vardır. Bağlum kabristanı, nahiyenin batısında, hafif meyilli ve mescide elli metre kadar mesafedeydi. Efendi Hazretlerinin kabirleri, kabristanın kuzey doğusundaydı. Kabristanın ortasında Horasan erenlerinden birisinin türbesi vardı.

Güneşin doğmasından çok az bir zaman önce vefat eden Efendi Hazretleri, batmasından çok kısa bir zaman sonra defin ediliyordu.

Güneş gibi doğmuş, yeryüzünü bereketli kılmış, gönülleri aydınlatmış ve bir başka diyarda doğmak üzere 'elveda' demişti.

Bağlum mescidinin imamı Efendi Hazretlerinin oğlu Ahmed Mekkî Efendi'ye, "İn de, kefenin baş tarafındaki sargıyı aç, sünnettir" dedi. Kefenin başı tarafı bağlanıyor, kabre indirildikten sonra da çözülüyordu. Mekki Efendi, "Ben inemem, Hilmi insin" dedi. Devamlı ağlıyordu, kabre inecek, mübarek babasının kefenin baş kısmımı çözecek halde değildi.

Hilmi Efendi, Fâruk Bey'in yardımıyla mübarek hocasının mübarek bedenine kıyamete kadar mekânlık yapacak kabre girdi. Uğruna can hocasının bedeni toprak zeminde sırt üstü yatıyordu. Ölüm ne kadar ders vericiydi.

Eğildi, Mübarek hocasının kefenin baş ucundakini bağı çözdü. Hiç beklemediği bir şey oldu. Efendi Hazretlerinin mübarek başı çıktı meydana. Kefenlenirken "Görmeye dayanamam" diyerek mübarek yüzüne bakmamıştı. Kefen bağı çözümlenirken yüzü kendiliğinden ortaya çıkmıştı, "Son defa bak." diye... Çıkmasıyla birlikte de anlatılmaz bir şey oldu. Kabir nur ile güller, çiçekler ile doldu. Hayretle baktı "Tıpkı Cennet bahçesi gibi..." diye düşündü. Düşünmesiyle birlikte Peygamber efendimizin (aleyhisselatü vesselam) "Mü'minin kabri, Cennet bahçelerinden bir bahçedir." hadis-i şerifini hatırladı. Bu hadis-i şerifi hatırlatmak, Efendi Hazretlerinin akşam ki sözlerini hatırlattı. Efendi, akşam, son görüşmelerinde "Hayattayken cennet bahçesine girersin inşallah, bu, insanların dünya ve ahirette mesut, saadet-i ebediye kavuşmalarına vesile olacağının işareti olur inşallah." demişti.

İşte hayattayken Cennet bahçesine, zamanın bir tanesinin kabrine girmişti. Cennet bahçesine dönen bu kabirde kalma isteğiyle yandı. Cennette herkesin otuz üç yaşında olacağı aklına geldi. Ve o anda kendi hicri yaşını düşündü. 1329 yılında doğmuştu. Şimdi hicri 1362'iydi. 62'den 29 çıkarınca 33 kalıyordu. Evet hicri 33 yaşındaydı. Cennet yaşında, Cennet bahçesine girmişti. Bu ne büyük saadetti. Bunlar, hep, Efendi Hazretlerinin

vesile olduğu ihsanlardı. Gözyaşlarını tutamadı.

Efendi Hazretlerini lahdin içine doğru sağ yanına yatırdı, arkasını toprakla destekledi. Verilen kalın tahtaları baş istikametinden başlayarak çapraz vaziyette dizdi. Son tahtayı da koydu, Efendi Hazretlerinin naşı gözükmez oldu. "Ruhum yanar; kalbim sızlar, ben nereye gideyim/Kimseler ayrı kalmasın, bencileyin sevdiğinden." mısraları gönlüne düştü ve kavurdu

Fâruk Bey ve bir kişi daha ellerini uzatarak yukarı çektiler. Son olarak Cennet bahçesine baktı. Ve kürekler araya girdi. Kürek kürek toprak, mezarı doldurmaya başladı. O da yere bırakılan küreği aldı, içi yana yana kabrine toprak attı, mizanda sevap kefesinde görme duasıyla.

İmam Efendi, Mekki Efendi'ye "Gel, babanın başında telkin ver" dedi. Mekki Efendi ağlıyordu. "Ben verememe, söyleyemem, dayanamam. Hilmi versin telkini. Babam Hilmi'yi çok severdi, sesini iyi tanır, hoşuna gider" dedi. Hemen paltosunun cebinden bir sayfa yazı çıkardı, Hilmi Efendi'ye verdi, "Al bunu, oku" dedi.

Hilmi Efendi, el-ayak çekildikten sonra kabre karşı ayakta durdu. Dinini öğrendiği hocasına "(Rabbim Allah, Peygamberim Muhammed aleyhisselam...) de" şeklinde telkinde bulunmak ne garipti, ne cilve, ne esrardı. Bir sünneti yerine getirmenin edebiyle, telkini hem okudu hem ağladı. Sanki mübarek hocası hayattaydı, O'nun huzurunda bunları okuyordu...

Telkini bitirdi, göz yaşları içinde kabrin başından ayrıldı, Efendi Hazretlerini Cennet bahçesinde bıraktı. Kendisi ise nefislerine tapanların Cehennem haline getirdiği dünyaya döndü... Ebedinin yanında an bile olmayan ömrüyle sınırlı imtihanını... Hakkın razı olduğu şekilde verebilme, Efendi Hazretleri vesilesiyle gelen nimete şükredebilme, emanete sahip çıkabilme duasıyla...

Altıncı Bölüm

"Er kişi niyetine."

"Allahü ekber."

"Allahü ekber."

"Allahü ekber."

"Allahü ekber."

"Esselâmü aleyküm ve rahmetullah. Esselâmü aleyküm ve rahmetullah."

O, aradı, "Ya Rabbi senin dini öğrenmek, sana kavuşmak istiyorum." diye boyun, büktü, yalvardı. Kur'an-ı Keriminde "Allahü teâlâ kullarından dilediğini, kendisine seçer. Başkasından yüz çevirip yalnız onu isteyenlere, kendine kavuşturan yolu gösterir." buyuran Allahü teâlâ, zamanın bir tanesini İstanbul'a gönderdi. Kavuştuğu Seyyid Abdülhakîm Arvâsî Hazretleri nimetine şükredebilmek için... Bir saniyesinin boşa gitmemesi için gayret etti.

Her fırsatta, "Efendim. Dünya ve ahiret saadeti sebebim." dediği Abdülhakîm Arvâsî Hazretlerine koştu. O'nun tarafından verilen her şeyi, sonsuz bir aşk, istek ile aldı, gönlüne nakşetti.

"Fitne yayıldığı zaman, hakikati, doğruyu bilen bir kimse başkalarına bildirsin. İmkanı olduğu halde bildirmezse Allahü teâlânın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun." hadis-i şerifinde bildirilen lanete uğramamak için olağan üstü gayret gösterdi.

Hocasından duyduklarıyla ve hocasının 'Oku' dediği kitaplardan aldıklarıyla TAM İLMİHAL/SEADET-İ EBEDİYYE kitabını yazdı. Hocasının oğlu Ahmed Mekkî Efendi'nin "Ey Temiz gençler! Dîni ve millî bilgilerinizi, bu latif, benzeri bulunmayan, belki de ileride bir benzeri yazılamayacak olan bu kitaptan alınız." diyerek övdüğü

ilmihali...

Türkiye'de ve dünyadaki Müslümanların, insanların, hakiki İslâmiyeti, Peygamber Efendimizin ve eshabının yolu olan ehl-i sünnet yolunu, ebedi saadet yolunu öğrenmeleri için... Ehl-i sünnet âlimlerinin kitaplarından alarak, tercüme ederek, tıpkı basımını yaparak altmış Arabi, yirmi beş Farisi ve on dört Türkçe kitabı... ve bunlardan tercüme ettirdiği Fransızca, İngilizce, Almanca, Rusça, Arnavutça ve diğer dillerde yüzden fazla kitap hazırladı.

Hazırlamakla kalmayıp elli dört senedir talebeleri, sevenleriyle birlikte bunların, Türkiye'nin ve dünyanın en ücra köşelerine ulaşmasını sağladı, kuruş dünya menfaati sağlamadan...

İnternet vasıtasıyla bütün insanlığın istifadesine sundu.

Şimdi, 'Er kişi' niyetiyle namazı kılınan Hüseyin Hilmi Işık Hazretleri... Tam bir er kişiydi, gönül eriydi. Dünyanın makam ve malından sıyrılmış, erliği en büyük rütbe bilerek bütün ömrünü, her şeyini, İslâmiyetin, Peygamber Efendimizden günümüze ulaşan hakiki İslâmiyet Ehl-i sünnetin yayılması için feda eylemişti.

İmamın 'El fatiha' sözüyle cenazesi musalla taşından alındı. Sevenlerinin omuzlarında Eyüp Sultan Hazretlerinin huzuruna getirildi. İstanbul'u fethetmek, ebedi güzelliklere açmak için gelen Peygamber Efendimizin mihmandarı, evsahibi Eyüp Sultan Hazretlerinin huzuruna...

İstanbul'dan bütün Türkiye ve dünyaya... Manevi fethi gerçekleştiren ehl-i sünnet âlimlerinin eserlerinin gönderilmesini sağladı O...

Eyüp Sultan Hazretlerinin türbesi önüne getirilmeyi en fazla O hak etti. Tabut, Eyüp Sultan Hazretlerinin huzurundan hareket etti. Onun mübarek bedenini, Eyüp Sultanın şereflendirdiği toprağa, Eyüp Sultan Hazretlerinin evsahipliğine teslim etmek üzere...

Tabut, sevenlerinin omuzlarında Kaşgari Dergâhına giden yokuşu çıkmaya başladı. O, hayatında binlerce defa çıkmıştı bu yokuşu koşarak, kan ter içinde... "Uğruna her şeyim feda" dediği

hocasına bir an önce kavuşmak için.

"Efendi Hazretleri" dediği hocası hayattayken bir saniye daha fazla O'nun huzuruna kalabilmek için... Akıl almaz fedakârlıklar yapmış, her hafta sonu, kış kıyamette iki vagon arasında, ayakta yolculuk yapmış, dergâha koşmuş, bu yokuşu nefes nefese tırmanmıştı.

Hocasının vefatından sonra da O'nun hasretiyle yanmış... "O'na kavuşacağım günlerin sevinciyle, teselli buluyor, zorluklara katlanıyorum." demiş... Efendisiyle hatıralarının olduğu mekânlara ağlayarak bakmış, O'nun elinin değdiği yerlere, hasretle elini değdirmişti.

Hayatı boyunca hep, Efendi'yle geçen günleri anmış... "Şimdi en zevkli anlarım, o tatlı günleri hatırladığım zamanlardır, o mesut zamanları hatırladıkça, Efendi'den bu kadar ayrı kalabileceğimi hiç düşünemezdim, onun hasretinden, firak ateşinden burnumun kemikleri sızlıyor" demiş... Farisi

"Zi hicr-i dositân hûn şüd, derûn-i sîne cân-ı men/Firak-ı hemnişinân soht magz-ı üstühân-ı men (Sevdiklerimden ayrıldım, ruhum göğsümde kan ağlar-Dostlarımdan ayrı kalmak aşkı iliğimi yakar.) beytini dilinden hiç düşürmemişti.

Efendi Hazretlerinin vefatından sonra, oğlu Ahmet Mekki Efendi'nin derslerine devam etmiş. Mekki Efendi Hazretleri, vermiş olduğu icazet-i mutlakada,

"Ve bihi sikatî (Güvenim Allahü teâlâ'yadır).

Âlimleri, resûllerin vârisleri ve Enbiyânın 'aleyhimüssalâtü vesselâm' halifeleri kılan Allahü teâlâya hamd olsun. Allahü teâlâ yer ve gökteki meleklerden sonra tevhidine şahit olarak âlimleri seçmiştir. Diğer insanlarla müsavi tutulmalarını, "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" âyet-i kerîmesi ile nefy ederek onları tevkîr etmiş, değer vermiştir. Böylece âlimler, halk arasında verâsetü'l-kübrâ (yüce verâset) makamını kazanmışlardır. Bunun için onlar, Allahü teâlâya ibadetten usanmazlar. Feyz vermeleri ile

insanların en üstünü hâline gelmişlerdir. Yaptıkları iyi işlerle insanların en iyileri olmuşlardır. Akıllardaki dağınıklığı gidererek büyüklük kazanmışlardır. Cahillere ilim öğretip, yanlış yola meyl edenleri doğru yola getirmekle üstün olmuşlardır. Sualleri cevaplayıp, meseleleri açıklamışlardır. Emsallerinden üstün olmuş ve siyâdet-ül-uzmâyı [en yüksek dereceyi] kazanmışlardır. Tâlibleri koruyup gözetmiş, noksanlarını tamamlamışlardır. Onlara ifade ve istifade için icazet vermişlerdir. Resûllerin ve enbiyânın seyyidine ve hakka ve yakîne kılavuzluk eden âli ve eshâbı üzerine salât ve selâm olsun.

Emma ba'dü: Mu'în olan rabbinin afvını uman es-Seyyid Ahmed Neyyir el-Mekkî el-Hüseynî el-Arvâsî ibni Abdilhakîm ibni Mustafa der ki: Bu icâzetin hâmili, bu mümtâz satırların yazılmasına bâis olan, muhterem dîn kardeşim eczacı, kimyager Hüseyin Hilmî Işık bin Sa'îd İstanbûlî. Allahü teâlâ onu razı olduğu şeylerde muvaffak etsin, arzularına kavuştursun! Müşârünileyh, bir müddetten beri, hususî olarak bizimle beraber oldu. Öteden beri okutulan ilmlerden nasibi kadarını bizden okudu. Onun yüksek kabiliyetine şahit olduk. Kendisinde insanlara fâideli olma istidadını gördük. Âlet ilmlerini, fıkıh, tefsir, hadîs ve nush-i Ehl-i İslâm [Müslimânlara nasîhat] ilmlerini rağbet, iştiyak ve hararet ile talep edenlere tedris eylemesine, babam ve üstadımın bana verdiği gibi, icazet-i mutlaka ile icazet verdim." yazıyordu.

Söylenildiğinde imkânsız gibi görünen şey gerçekleşmiş, Efendi Hazretlerinin dediği gibi öğretmen olmuş. Onun tavsiyesi doğrultusunda öğretmenlik yapmış, talebeler, idareciler ve veliler arasında çok sevilmiş... Genç gönül ve zihinlere ehl-i sünnet bilgilerini ve Allahü teâlânın sevgili kullarının sevgisini nakşetmiş. Bu okullarda kendisini tanıyan ve seven talebeleriyle birlikte ehl-i sünneti, Allahü teâlânın razı olduğu yolu, sırat-ı müstakim bütün dünyaya kitaplarıyla yaymıştı.

Asrı saadet ve hulefai raşidin devrinden sonra, İslâmiyetin kemiyet ve keyfiyet olarak yayıldığı böyle bir devir olmamış. Kitaplar, Türkiye'nin en ücra köşelerine, en uçtaki köylerine kadar talebeleri tarafından kahve kahve gezilerek ulaştırılmış. Posta ile de milyonlarca kitap Türkiye ve dünyanın dört bir tarafına

gönderilmiş, ehl-i sünnet yayılmıştı. Dağıtılan kitaplarda, İkinci binin yenileyicisi İmâm-ı Rabbânî Hazretlerinin ve oğlu Muhammed Masum Hazretlerinin eserlerinden alınan bozulmamış, bidat bulaşmamış bilgiler vardı.

Bir pazar sabahı Endonezya Büyükelçisi Işık Kitabevi'ne gelmişti. Büyükelçinin sözcüsü biz "Işık Bookstore Department arıyoruz. Bizi buraya getirdiler. Bir yanlışlık var değil mi?" diye sormuştu, şaşkınlıkla küçücük Işık Kitabevi'ne bakarak. Onlar altı katlı bir bina bekliyorlardı. "Işık Kitabevi burasıdır." denilince... Büyükelçi şaşkınlık içinde "Yani bütün dünyaya kitaplar buradan mı dağılıyor?" diye sormuş, "Evet" cevabı alınca gördüklerine ve duyduklarına inanamamış, emin olmak için "Yani bize gönderilen ofset baskılı kitaplar buradan mı gönderildi?" diye sormuş, "Evet" cevabı verilince de bu sefer, "Peki adresleri nereden buldunuz." diyerek sormuştu.

Kitabevinin arka kısmına geçilerek hazırlanmış kitap paketleri kendisine gösterilmişti, rastgele iki hazır paket çekilerek... Çekilen paketler de Endonezya'ya gidecek paketler çıkmıştı.

Elçiye "Bu adreslerdeki zatı biz tanımıyoruz. Ancak bu paketler gönderilirken içine bir mektup bırakıyoruz. 'Eğer kitapları beğendinizse en az üç adet adres gönderin' diyoruz." şeklinde açıklama yapılmıştı.

Elçi şaşkın bakışlar arasında, "Bir şey soracağım. Allah aşkına doğru cevap verin. Bu değirmenin suyu nereden geliyor? Devlet yardım ediyor mu? Camilerde makbuz kesip para topluyor musunuz?." demişti. "Hayır. Biz ticaret yaparız, ticaretten gelen paraları buraya harcarız." cevabı verilince de, adam ayağa kalkmış, "Sizi tebrik ederim, şimdi anladım, bu işin sırrını... Kıyamete kadar bu hizmet devam edecektir. Bunu hiçbir güç yıkamaz. Neden? Çünkü bu Peygamberlik görevidir. Nitekim Peygamberimiz aleyhisselam 'Benim rızkımı Allahü teâlâ kılıcımın ucunda yarattı.' buyurdular. 'Hiç kimseden bir şey istemiyorum.' dediler. Mademki siz kimseye el avuç açmıyorsunuz, bu iş anlaşıldı. Ben şimdi İhlas'ı anladım. "demişti.

Şu bir gerçekti ki... Allahü teâlâ en kıymetli işleri, güvendiği, sevdiği kullarına veriyordu. Allahü teâlânın sevdiği ve güvendiği kimseler de ihlaslı kullardı. Hüseyin Hilmi Işık Hazretleri, talebeleri ve sevenleri de ihlaslı kulların başında geliyordu.

İstanbul'da İslâm konferansı yapılmıştı. Bu konferansa iştirak edenlerden biri de Afganistan Cumhurbaşkanı Burhaneddin Rabbani'ydi. Türkiye Gazetesi merkezine telefon edilerek "Burhaneddin Rabbani sizi ziyarete gelmek istiyor." denilmiş ve Rabbani gelmiş, kendisini karşılanmıştı.

Hoş-beşten sonra "Ben, çok merak ettiğim bir sualin cevabını almak için geldim. Ben, çok gezen, çok dolaşan bir insanım, nereye gitsem, bana Işık Kitabevi'nin, Hakikat Kitabevi'nin, İhlas vakfının kitaplarını veriyorlar. Bir yer olsa neyse diyorum, ama oraya gidiyorum aynı, buraya gidiyorum aynı... Buna, ne millet gücü yeter, ne devlet gücü yeter! Dünyanın her yerine bu kadar kitap nasıl dağılıyor, ben bunu merak ettim. Ben bunun için geldim. Nasıl oluyor bu iş?" diye sual etmişti..

Yetkili kişi, "Bunun nasıl olduğunu, Allahü teâlâ Kur'ân-ı Kerimde bildiriyor, Euzubillahimineşşeytannirracim, 'İntensurullahe yensurküm/Eğer siz Allahın dinine hizmet ederseniz, Allah da size yardım eder.' diyor.

Bizim parayla, pulla işimiz yok. Bu, şununla bununla ilgili değil, bu doğrudan doğruya Allahü teâlânın yardımıyla ilgili. Bizim, para kaynağımız, hepsi Allahü teâlânın rızasıdır, onun dışında bir şey düşündüğümüz yok." cevabını vermişti.

Bunun üzerine Rabbani, "Vallahi, doğru. Şimdi, ben anladım işin esasını, ben de gideceğim ülkeme bunu uygulamaya çalışacağım." demişti.

Kıyamete kadar bu yola tâbi olanlar olacak. Bunu da hadîs-i şerîf bildiriyor. Kıyamete kadar, cenâb-ı Hak bir kavim yaratır, bu kavim, bu cemaat, İslâmiyet'i doğru olarak, Kur'ân-ı kerîm'i doğru olarak, bütün dünyaya yayar.

İşte şu anda omuzlar üzerinde kabrine götürülen Hüseyin Hilmi Işık Hazretlerinin açtığı kitabevlerine dünyadan mektuplar geliyor. Afrika'dan, Asya'dan, dünyanın her yerinden...

Hepsi de âyet-i kerîmeyi söyleyerek. "Allahü teâlâ kıyâmete kadar bu dini muhafaza edecek bir kavim yaratır, bir cemaat yaratır. İşte o cemaat sizsiniz" diyorlar.

Dünyanın dört bir yanına, Türkiye'nin her köşesine yayılan kitaplarında, gerçek İslâmiyet ehl-i sünneti, İslâmiyetin en büyük düşmanı İngiliz'i, ve onu takip eden Yahudiyi, Masonları, misyonerleri, bütün bidat fırkaları, dinde reformcuları anlattığı halde... 27 Mayısları, 12 Martları, 12 Eylülleri, 28 Şubatları ve 11 Eylülleri yaşadığı halde... Hizmetler sırasında sevenlerinden ve talebelerinden kimsenin burnunun kanamadı, fitne çıkmadı.

Ehl-i sünnetin yayılması hizmetine zarar vermemek için fitne çıkarmamaya, siyasete katiyen bulaşmamaya, dinini dünyasına alet etmemeyi, kitaplarından cebine beş kuruşun dahi girmemesine olağan üstü bir dikkat göstermişti.

Hayattayken her zaman "Bizim kitaplarımız çok kıymetlidir, çok değerlidir. Çünkü bizim kitaplarda, bana ait tek bir satır yazı yoktur. Hepsi büyüklerin, Allahü teâlânın dostlarının yazısıdır. Onun için kıymetlidir. Eğer bana ait bir satır olsaydı, o zaman kıymetten düşerdi.

Bizim anlattıklarımız, yazdıklarımız, hep Efendi Hazretleri'nden duyduklarımızdır. Çünkü sermayem yoktu ki benim. Din bilgim sıfırdı. Hiçbir şeyden haberim yoktu. Efendi Hazretleri'nden işite işite öğrendik. İyi ki O'ndan işittik de doğru şeyleri öğrendik elhamdülillah. Benim sözlerim ve kitaplarım, hep Efendi Hazretlerinden işittiğim şeylerdir." diyordu.

Sevenlerinin omuzlarında yokuşu çıkan tabutu, Dergâhın kapısına geldi. O kapı ki nelere, ne sevdalara, ne feryatlara şahit olmuştu.

Sabahın çok erken saatinde dergâha geldiğinde ve dergâhı kapalı

bulduğunda duvarın kapısına çıkar,

"İnnilte yârihessabâ yevmen ilel erdıl harem, belliğ selâmi ravdaten fihen nebiyyil muhterem./Ey sabah rüzgârı, bir gün yolun Harâmeyn'e, Mekke ve Medîne'ye uğrarsa, orada bir Ravda vardır, o ravdaya benden selâm söyleyin. Ey yeryüzünü dolaşan melekler, yolunuz Mekke-Medîne'ye uğrarsa, O Resûle benden selâm söyleyin." diye feryat ederdi.

Sonra da gözlerini kapıya dikerdi, açılacak, açılan kapıdan Şakir Efendi çıkıp kendisini içeri davet edecek mi diye...

Her seferinde kapı açılır, Şakir Efendi kapıyı açar, gülerek "Efendi Hazretleri, 'Şakir, evladım! Bizim bülbül geldi, koş kapıyı aç, dergâha al.' buyurdu" der, O'nu gönüllerde kırmızı güllerin açmasına vesile olan Efendi Hazretlerinin Dergâhına alırdı.

Efendi Hazretlerinin sevdalısı bülbülün mübarek vücudu yine dergâhın yanına gelmişti, hemen yanı başında kıyamete kadar misafir edilmek üzere...

O mübarek vücudu göğsünde taşıyan tabut, omuzlarda dergâhın yanında dolaştı, beş basamaklı merdivenden yükseldi, hasretle kendini bekleyen kabrin taze kazılmış toprakları üzerinde konuldu. Sevenleri tarafından tabut açıldı ve mübarek bedeni Cennet bahçesi olan kabrine yerleştirildi, gözyaşları içinde.

İlk toprak parçası atıldı kabrine, çok sevdiği bir el tarafından kırmızı bir gül atılırcasına. Onu, diğer eller ve kürekler dolusu toprak takip etti. İki Cihanın Serveri Peygamber Efendimizin mihmandarı ve alemdarı Eyüp Sultan Hazretlerinin bu toprağa saklanmasından tam 1382 hicri sene sonra... Hicri 9 Şaban 1422, Miladi 26 Ekim 2001'de, güneş batarken...

Eyüp Sultan'da iki kırmızı gül açmıştı. Onlar öyle güller idi ki, onların yolunda, Kıyamete kadar nice güller açacak hiç solmamak üzere...

Büyük İslâm âlimi Hüseyin Hilmi Işık Hazretleri ile damadı ve vekili Enver Ören ağabeyin Ehl-i Sünnet yolunu bütün dünyaya

yaymak ve insanları ‘Seadeti Ebediyye’ye kavuşturmak için verdikleri destansı mücadeleyi Hicret Gülleri/İki romanında okuyacaksınız.